GUJARATI

GHAR VAKIL

OR

EVERY MAN HIS OWN LAWYER

BY

GOVINDJI GOPALJI DESAI

Late Mamlatdar.

To be good and to do good is the

Summum Bonum of life.

Printed at the "DESHI MITRA" Engine Printing Press.

SURAT 1907.

PRICE RUPEES FIVE.

Registered under Government of India Act XXV of 1867.

ઘર વકીલ.

અથવા

દરેક માણસ જાતે વકીલ

તૈયાર કરનાર.

ગોવિંદજી ગોપાળજી દેશાઇ

માજી મામલતદાર.

भला थवुं अने भलुं करवुं,

ए जींदगीनुं सार्थक छे.

દેશી મિત્ર એનજીન પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ-સુરત.

૧૯૦૭

કીમત રૂપીઆ (૫) પાંચ.

પ્રસ્તાવના.

સુરત જીલ્લાના માજી લોકપ્રિય કલેકટર, મહેરબાન મરહુમ વેર સાહેબની એક પ્રસંગે મુલાકાત લેતાં મારૂ રચેલું "પોલીસ પટેલ" નામનું પુસ્તક જોઇ તેઓ સાહેબ બહુ ખુશ થઇ "દરેક માણસ જાતે વકીલ" એ નામનું એક પુસ્તક તૈયાર કરવા મને ઘણા આગ્રહથી સુચવ્યું. એટલુંજ નહીં પણ મને એ કામમાં પોતાથી બને તેટલી મદદ આપવાનું કહ્યું. તેમની આ સુચના મેં તરત ઉપાડી લીધી, અને આ પુસ્તક ટુકડે ટુકડે લખવું શરૂ કર્યું. પ્રથમતો આ પુસ્તક ચાર જુદા જુદા ભાગમાં એક પછી એક છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવાનો મારો વિચાર હતો. પરંતુ તેમ કરતાં ખરચ વધારે લાગે અને પુસ્તકના નામને ખામી લાગે એમ જણાયાથી મેં મારો પ્રથમનો વિચાર ફેરવી એક પુસ્તકમાંજ ચારે ભાગ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવાનું વ્યાજબી ધાર્યું. આ પુસ્તક લખવાનું કામ ચાલતું હતું તે દરમીયાન માંદગીમાં સપડાવાથી, અને માંદગીમાંથી ઉઠયા પછી "મામલતદાર મેજીસ્ટ્રેટનો અનુભવ" એ નામનું અંગ્રેજી પુસ્તક પ્રથમ તૈયાર કરી બહાર પાડવાની ઉત્કંઠા થવાથી, આ પુસ્તક લખવાનું કામ આગળ વધી શકયું નહીં. બીજા કામોમાંથી ફારક થઇ, અધુરૂં કામ પુરૂં કરી, લાંબી મુદતે પણ આ પુસ્તક બહાર પાડવા શક્તિમાન થયો છું તે માટે પ્રથમ પરમેશ્વરનો મોટો આભાર માનું છું; પરંતું જે સાહેબ બહાદુરની સુચનાથી આ કામ મેં પ્રથમ શરૂ કર્યું તેઓ સાહેબ આ ફાની દુનિઆ છોડી સ્વર્ગવાશી થયા અને મારી મેહનતનું આ ફળ તેઓ જોઇ શકયા નહી તેથી હું ઘણોજ દીલગીર છું–ઇશ્વર ઇચ્છા આગુળ કોઇનું ચલણ નથી. તેઓ સાહેબનો આત્મા શાન્તી પામો.

૨. કોઇ સખસ, કાંઇ ગુન્હો કરવાથી તેના ઉપર કોર્ટમાં કામ ચાલતાં પોતાના બચાવમાં એમ કહેકે "મને કાયદાની માહીતી નથી માટે મને છોડીદો" આ સબબ, બહાનું ઈઆ બચાવ કોર્ટ કબુલ રાખી શકતી નથી–કારણ એમતો દરેક સખસ ગુન્હો કરીને એમજ કહે, તો દરેક ગુન્હેગારને છોડી મુકવો પડે, અને અંધાધુંધીનો વખત આવે. માટે કાયદાનું એક મુખ્ય સુત્ર એ છે કે (Ignorance of law is no excuse) કાયદાની અજ્ઞાનતા એ કંઈ બચાવ નથી. દરેક માણસ કાયદો જાણે છે એમ ગ્રહણ કરી કામ ચલાવવાની કોર્ટની ફરજ છે. કાયદામાં દરેક માણસના હક, ફરજ તથા જવાબદારી બતાવવામાં આવેલાં હોય છે. પોતાના હક, ફરજ તથા જવાબદારીથી અજાણ્યા રહેનાર સખસને ઘણી

તરફથી સોસવું પડે છે, અને કોઇ કોઈ વાર હજારો રૂપીઆનો વારસો ખોઈ બેસે છે. માટે દરેક **માણસે, કાયદાએ આપેલા હક તથા કાયદાએ નાંખેલી ફરજ તથા જવાબદારી જાણવાંજ જોઇએ;** ફરજ તથા જવાબદારી નહીં જાણવાથી ઘણી વખતે માણસો ભારે નુકસાન વેઠવા ઉપરાંત ફોજદારી કાયદા મુજબ શિક્ષાને પાત્ર થાય છે. વાંચનારની ખાત્રી કરી આપવા સારૂ અત્રે એક દ્રષ્ટાંત આપીશું. અ નામના મારવાડી સાહુકારના ઘરમાંથી એક હજાર રૂપીઆની કીંમતના દાગીનાં હરામ ખોરો રાતની વખતે ઘર ફોડી ચોરી કરી લઇ ગયા. પોતાના ઉપર કાયદાએ નાખેલી ફરજ નહીં જાણવાથી તથા ચોરાઈ ગએલો માલ કંઈ પાછો મળવાનો નથી એમ ધારી સાહુકારે આ ચોરીના ગુન્હાની પોલીસને અથવા મેજીસ્ટ્રેટને ખબર આપી નહીં. બીજા ગુન્હાની તપાસમાં લાંબી મુદતે આ ચોરીનો થોડો માલ પોલીસને હાથ લાગ્યો, તપાસ કરતાં આ માલ પેલા મારવાડી સાહુકારનો છે એમ માલમ પડયું. સાહુકારને બોલાવી પુછયું તો પોતાના દાગીના ઓળખી પોતાના ઘરમાંથી ચોરી થયાની વાત કબુલ કરી. આ ઉપરથી પોલીસે પેલા સાહુકાર ઉપર ક્રી. પ્રો. કોડની કલમ ૪૪ મુજબ, આ ગુન્હાની ખબર તાબડતોબ નહીં આપ્યા બદલ ફરીઆદ માંડી. કામ ચાલ્યું તેમાં આ સાહુકારનીજ કબુલત ઉપરથી તેને ગુન્હેગાર ઠરાવી કોર્ટે તેને હિંદુસ્થાનના ફોજદારી કાયદાની કલમ ૧૭૬ મુજબ પંદર દિવસની આસાન કેદની શિક્ષા ફરમાવી."

ઉપરના દ્રષ્ટાંતથી વાંચનારની ખાત્રી થશે કે પોતા ઉપર કાયદાએ નાંખેલી ફરજ વખતસર અદા નહીં કરવાથી સાહુકાર પોતાના થોડા દાગીના ખોઇ બેઠો અને સજા થઈ તે તો જુદી. માટે કાયદાએ નાંખેલી ફરજ દરેક માણસે જાણવીજ જોઇએ.

૩. આવી રીતની હકીકત છતાં, સેંકડે નવાણું માણસો પોતાના હક, ફરજ તથા જવાબદારીથી અજ્ઞાન રહેલા જોઇએ છીએ. આમ હોવાના મુખ્ય કારણો મારી સમજ પ્રમાણે નીચે મુજબ છે.

(૧). ઘણા ખરા ગુજરાતી કાયદા મળી આવતા નથી.

(૨). જે મળી આવે છે તેની ભાષા અને રચના સાધારણ બુદ્ધિના અને સાધારણ કેળવણી પામેલા માણસો ભાગ્યેજ સમજી શકે છે.

(૩). સઘળી જાતના ઉપયોગી કાયદા ખરીદવાની શકતી સઘળા માણસોમાં હોતી નથી.

(૪). બધાજ કાયદા વાંચવાની ભણેલા અને ધનવાન માણસોને ફુરસદ હોતી નથી.

ઉપરના ચાર કારણો ખરાં અને વજનદાર છે કે નહીં તે આપણે તપાસીએ.

પહેલુ કારણ. આ પુસ્તક તૈયાર કરવા સારૂ મારે કેટલાક ગુજરાતી કાયદા ખરીદ કરવાની જરૂર પડવાથી, મેં મુંબઇ, સરકારી બુક ડેપોના અમલદારને પત્ર લખ્યો, તેણે ફક્ત બે કાયદાઓ મોકલાવી આપી જવાબ (નંબર ૫૪૧ તા. ૨૨મી મે સને ૧૯૦૭નો) આપ્યો કે બીજા કાયદાઓ નથી. ગુજરાતી કાયદાઓ મળી શકતા નથી તેની હવે આથી વધારે ખાત્રી શું જોઇએ.

બીજુ કારણ. વકીલની પરિક્ષા અંગ્રેજી ભાષામાં આજ ત્રીસ વરસથી લેવાતી થવાથી ગુજરાતી કાયદાઓનો દેખાવ ધીમે ધીમે કમી થતો ગયો છે, વળી ગુજરાતી કાયદાની ભાષાને રચના સાધારણ માણસો સમજી શકતા નથી, એ વાતના પુરાવામાં હું પોતે મારા અનુભવ ઉપરથી કહું છું કે મને ઘણી વખત ગુજરાતી કાયદામાં સમજ પડવી મુશ્કેલ થઇ પડે છે. અને તેથી મારે અંગ્રેજી કાયદા વાંચી મારા સંદેહનું નીવારણું કરવું પડે છે.

ત્રીજું કારણ. આ કારણ તો ખુલ્લું છે કે બધાંજ કાયદા જો એક માણસ ખરીદવા બેસે તો ભારે ખરચમાં ઊતરવું પડે. સાધારણ સ્થિતિના માણસોથી આ બોજો ઉંચકી શકાય નહીં.

ચોથું કારણ. આજ કાલ કાયદા એટલા બધા વધી પડયા છે, અને ધંધા ઉદ્યમ તથા વેપાર તરફ માણસોનું લક્ષ એટલું બધું લાગ્યું છે કે, તેમને (વકિલાતનો ધંધો કરનારાઓને બાદ કરતાં) બધા કાયદાતો શું પણ વ્યવહાર ઉપયોગી કાયદાનું જ્ઞાન મેળવવાની, વાંચવાની અને સમજવાની પુરસદ મળતી નથી.

ઉપર બતાવેલાં કારણોને લીધે, દરેક માણસ પોતાના હક, ફરજ તથા જવાબદારી સમજી શકે એવી ભાષામાં જો કાયદાનું એક વ્યવહાર તથા લોકોપયોગી પુસ્તક રચવામાં આવી, ગરીબ અને તવંગર બધા ખરીદ કરી શકે એવી કીંમતે આપવામાં આવે તો લાંબી વખતથી ચાલી આવતી ખોટ પુરી પડે એવા મુખ્ય હેતુથી આ પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે.

વળી કાયદાનું જ્ઞાન રૈયતને વફાદાર બનાવવામાં તથા વફાદાર રાખવામાં તથા દેશની અંદર સુલેહ શાંન્તી જાળવવામાં જે ભાગ, જેવી સંતોષ કારક રીતે ભજવી શકે, તેટલો અને તેવો ભાગ એક ઉઘાડી તલવાર વાળી લશકરની ટુકડીથી પણ ભજવી શકાય નહીં માટે કાયદાના જ્ઞાનનો, આ પુસ્તક દ્વારા ફેલાવો કરી રૈયતને વફાદાર બનાવવા તથા વફાદાર જારી રાખવામાં મહાન અંગ્રેજ સરકારના રાજય પ્રત્યે મારી અદના સેવા બજાવવી,—એ પણ આ પુસ્તક બહાર પાડવામાં ત્રીજો હેતુ સમાયલો છે.

એકંદર સાઠ (૬૦) કાયદાઓની માહિતી આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવી છે એટલે લોકોપયોગી તથા વ્યવહારોપયોગી બનાવવામાં કાંઈ પણ કચ્ચાસ ધારવા મુજબ રહી જવા પામી નથી.

આ પુસ્તકનો જે કોઇ લક્ષ પૂર્વક વાંચી ઊપયોગ કરશે તેને સધારણ વ્યવહારી બાબતોમાં બીજાની સલાહ લેવાની જરૂર રહેશે નહીં. તેને પોતાના હક, ફરજ તથા જવાબદારીનું જ્ઞાન થશે અને કોઇથી છેતરાશે નહીં એવી આશા રાખવામાં આવે છે.

સાધારણ સરકારી નોકરો, જેવાકે પટેલ, તલાટી, કારકુન, તેમજ શેઠ સાહુકાર, વેપારી, દુકાનદાર, જમીનદાર, ખેડુત, કારીગર તથા મજુર વર્ગના લોકોને આ પુસ્તક ઊપયોગી થઇ પડશે એમાં શક નથી. પણ તે ઉપરાંત કાયદા જાણુનારાઓને પણ આ પુસ્તક કાયદાની કુંચી સમાન થઈ પડશે કારણ જે જે બાબતો જીંન્હાગ્રહે હોવી જોઇએ તે એમાંથી ઝટ મળી આવશે.

આ પુસ્તકમાં એકંદર (૬૦) કાયદાની માહિતી આપ્યા છતાં, અને પુસ્તકનું કદ ધારવા કરતાં ઘણું મોટું થયા છતાં, તથા મજબુત અને ટકાઉ કપડાનું પુઠું કરાવ્યા છતાં ગરીબ અને તવંગર, ખેડુત અને સાહુકાર, એક સરખી રીતે ઉપયોગ કરી શકે એટલા માટેજ, એની પાછળ વાપરવામાં આવેલી તન તથા મનની મહેનત ઉપર વિચાર નહીં રાખતાં, આ પુસ્તકની કીંમત ઘણીજ થોડી રાખી છે. આ પુસ્તકમાં સમાવેશ કરેલા છે તેટલાજ કાયદાઓ જો મળી શકતા હોય અને જો ખરીદવા જાઓ તો કમીમાં કમી કાયદા દીઠ સરાસરી કીંમત રૂા૦ ૦–૨–૦ મુજબ ગણીએ તોપણ રૂા. ૭–૮–૦ બેસે, તે પણ પુઠા વીનાના અને સાધારણ માણસને સમજણ નહીં પડે એવા મળે.

આપણા ગુજરાતી ભાઇઓ, હિંદુ કે મુસલમાન, ઉપર પુસ્તકો ખરીદ કરવામાં ઘણા પાછળ એટલે કંજુસ અથવા રકીબ હોવાનું આળ છે, છતાં આ પુસ્તકનું નામ સાંભળી તેના હસ્તપત્ર ઊપરથીજ અગાઉથી સાતસો ઉપર ગ્રાહકો થઇ માંગણી કરી છે,—આ હકીકત આ પુસ્તકનું ઉપયોગીપણું અને લાંબા વખતની ખોટ સાબીત કરવાને બસ છે. અગાઉથી માંગણી થવી જારૂ રહેવાથી (અને હજુ પણ માગણી દરરોજ જારૂ છે) મારા ઉત્સાહમાં પણ વધારો થતો ગયો અને પુસ્તક વધારેને વધારે ઉપયોગી થાય એવું બનાવવા પાછળ મારાથી લેવાઇ શકાય તેના કરતાં વધારે શ્રમ લીધો છે. સમજવા મુજબ કોઈ પણ સાધારણ વ્યવહાર ઉપયોગી બાબત રહી જવા પામી નથી.

આ પુસ્તકના અગાઉથી થયલા ગ્રાહકોની ઉપરા ચાપરી તાકીદની માગણી થવાથી કેટલુંક કામ બહુજ ઉતાવળથી કરવું પડયું છે, માટે, યોગ્ય કાળજી રાખ્યા છતાં, કાંઈ ભુલચુક રહી ગઈ હોય તો તે માટે વાંચક વર્ગ ક્ષમા કરશે. જે કોઇ વાંચનાર આ પુસ્તકના ઉપયોગી પણામાં વધારો થાય એવી કંઈ સૂચના વખત સર કરશે તો તે ઉપર ઘણી ખુશીની સાથે બીજી આવૃતિ વખતે ધ્યાન આપવામાં આવશે.

આ પુસ્તક સંબંધી લખાણુના કામમાં તેમજ પ્રુફો તપાસવામાં શ. રા. દાજીભાઇ ગોપાળજી (કલાર્ક, પબ્લીક વર્કસ ડીપાર્ટમેન્ટ, સુરત) એ ઘણી સારી મદદ કરી છે તેમનો આ સ્થળે આભાર માનું છું.

વળી 'દેશી મિત્ર' પ્રેસના માલીક મી. મગનલાલ કીકાભાઈએ, પોતાના પ્રેસમાં બીજા કામનો પુષ્કળ બોજો છતાં, આ પુસ્તક જલદીથી છાપી બહાર પાડવાના કામમાં ઘણી સારી મન પૂર્વક મદદ કરી છે તેથી તેમનો પણ આભાર માનવો જોઇએ.

મારા સ્વદેશી બંધુઓ, હિંદુ, પારસી કે મુસલમાન આ પુસ્તકની કદર પીછાનશે તો મારી મહેનતનો યોગ્ય બદલો મળેલો સમજી સંતોષ માનીશ.

કતારગામ,
તા. ૧૯-૭-૦૭

ગોવિંદજી ગોપાળજી દેસાઈ

કર્તા.

(જરૂર આ પહેલું વાંચો).

પ્રવેશક.

Preliminary Observations.

હરકોઇ વીષયનું પુસ્તક વાંચવું શરૂ કરતા પહેલાં, તે વિષયનું મુળ જાણુવાથી તે વિષય સમજવો, ઘણું ખરે દરજ્જે, સહેલો થઇ પડે છે. માટે આ જગ્યાએ આપણે કાયદાનું મુળ અથવા પાયો તપાસવાનો યત્ન કરીશું. કાયદો એટલે શું. તે શા માટે જોઇએ અને તે શા શા ઉપયોગમાં આવે છે, તેજાણવું પ્રથમ જરૂરનું છે.

કાયદો એટલે શું.

૨. "કાયદો" એ ફારસી ભાષાનો શબ્દ છે. એનો અર્થ પાયો, આધાર, રિવાજ, નિયમ અથવા કાનુન. સઘળા દેશોમાં નીતિના સિદ્ધાંતો ઘણુંકરી એક સરખાં હોય છે. જુઠું બોલવું નહીં, ચોરી કરવી નહીં, બીજાની વસ્તુ છીનવીલેવી નહીં, કોઇને માર હાણુ કરવી નહીં વીગેરે.—આ સઘળા નીતિના સિદ્ધાંતો સઘળા દેશમાં એક સરખા માનનિય છે. આ સિદ્ધાંતો અથવા નિયમો મુજબ સઘળા માણુસો જો પોત પોતાનું વર્તન રાખેતો કાયદાની જરૂર પડે નહીં; પણુ આદુનીઆમાં આવા નીતિના સિદ્ધાંતો વિરૂદ્ધ ચાલનારાઓ ઘણા મળી આવે છે. માટે આ સિદ્ધાંતોના આધારે દુનીઆનો વ્યવહાર સરળ ચાલવા માટે કાયદા રચવામાં આવે છે.

વળી એક સરખું લાંબી મુદત સુધી એકની એક બાબતમાં વર્તન થવાથી "રિવાજ" ઉત્પન્નથાય છે. જયાં સુધી તે લખાયલા હોતા નથી ત્યાં સુધી તેમાં મરજી માફક વધારો યા ઘટારો, કોઇને ફાયદા કારક અને કોઇને હાની કારક, થઇ શકે છે. માટે લાંબાવખતથી ચાલતા આવેલા "રિવાજ" ઉપરથી પણ કાયદા રચવામાં આવે છે. અને જો કે કેટલીક બાબતોમાં "રિવાજ" ને કાયદાનું રૂપ આપેલું હોતું નથી તો પણુ તે કાયદાના જેટલા બળવાન ગણાય છે. દાખેલા તરીકે હિંદુ તથા મુસલમાન લોકોના સામાજીક રિવાજોને કાયદાનું રૂપ આપેલું નથી. તો પણુ તેમના ચાલતા આવેલા સામાજીક રીવાજો કાયદા સમાન બળવાન ગણાય છે. ત્યારે હવે "કાયદા"નું મુળ, પાયો અથવા આધાર, ટુકામાં કહીએતો, નીતના સિદ્ધાંતો તથા રિવાજોમાં છે.

કાયદા શા માટે જોઇએ.

૩. આપણે ઉપર કહી ગયા તેમ જો, સઘળા લોકો સર્વમાન્ય નીતિના નિયમો મુજબ ચાલે તો કાયદાની જરૂર નથી; પરંતુ પરમેશ્વર, અલ્લા કે ખુદા, પાક પરવરદેગારની એવી ગહન, અકળ અને વિચીત્ર લીલા છે કે માણસોના સ્વભાવ એકસરખા ઘડેલા જણાતા નથી. કોઇ લોભી, કોઇ લુચ્ચો, કોઇ દ્વેષી, કોઇ ઠગ, કોઇ ક્રોધી, કોઇ મદાંધ, એવી તરેહ તરેહવાર પ્રકૃતિના માણસો આપણે દરરોજ જોઇએ છીએ. આવા માણસોથી સારા, સભ્ય અને નીતિને માર્ગે ચાલનારા માણસોના જાનમાલ તથા હકોનું રક્ષણ કરવાના હેતુથી કાયદા રચવામાં આવે છે. કાયદા ન હોય તો દુનીઆનો વહીવટ સરળ રીતે ચાલેજ નહીં, જબરો, નબળાની વસ્તુ પડાવી લે, લોકો નિરૂધ્યમી થઇ જાય અને અંધાધુધીનો વખત આવે. "ઘોડાનો કાયદો" જેમ નઠારા, અબિએલ અથવા કરડકણા ઘોડાને વશમાં, તાબામાં કે નીયમમાં રાખવા માટે જરૂરનો છે તેમ લુચ્ચા લોભી, ક્રોધી, દુરાચારી અને નઠારા માણસો માટે "કાયદા"ની જરૂર છે.

કાયદા કોણ કરી શકે.

૪. ઉપર આપણે કાયદાની જરૂર જોઇ. ત્યારે હવે કાયદા કોણ કરી શકે. ઘરમાં બેઠાં બેઠાં હું તો ઘણાએ નિયમો અથવા કાનુનો રચું પણ તેને મારા તાબાના માણસો શીવાય બીજા કોઇ માન આપવા બંધાયલા નથી. તાબાના માણસો જો મારા નિયમોનું ઉલંઘન કરે તો તેમને હું દંડ કરી શકું અથવા ઘરના માણસોને બીજી રીતે નશ્યત કરી શકું. પણ બીજાઓને નશ્યત કરવાની મને સત્તા નથી. ત્યારે એ નિયમો, કાનુનો કે હુકમો મારા ઘરનોજ કાયદો કહેવાય. સાર્વજનીક કાયદો કહેવાય નહીં. પણ દેશના રાજ્યકર્તા અથવા સરકાર જ્યારે નિયમો બાંધે અને તે મુજબ અમલ કરે ત્યારે, તે નિયમો તે દેશના કાયદા કહેવાય. કારણ રાજા અથવા સરકારના નિમેલા અધિકારીઓ તે નિયમોને અમલમાં મુકી શકે છે, ને જે લોકો તે નીયમોનું ઉલંઘન કરે તેને શિક્ષા કરવાની તેમને સત્તા આપેલી હોય છે. ત્યારે, કાયદો દેશનો રાજ્યકર્તા અથવા સરકારજ કરી શકે છે. બીજા કોઇથી તે થઇ શકતો નથી.

કાયદાના મુખ્ય પ્રકાર.

૫. જુદા જુદા ખાતાઓ મારફત રાજ્યનો અમલ ચલાવવો સુગમ પડે તેમજ કાયદાનો અભ્યાસ કરનારાઓ તથા કાયદો વાંચનાઓને સુલભ પડે માટે જુદી જુદી બાબતના જુદા જુદા કાયદા રચવાની જરૂર આપો આપ એટલે એની મેળે દેખાઇ આવે છે. કાયદાનો વિસ્તાર એટલો બધો બહોળો છે અને તેની રચના કોઇ કોઇ પ્રસંગે સમજવી એવી મુશ્કેલ છે કે આખી જીંદગીને જીંદગી એના અભ્યાસ

પાછળ ગાળવામાં આવે તોપણ સંપૂર્ણતાએ પહોંચવું મુશ્કેલ. માટે જુદા જુદા વિષયો સારૂ તેમજ જુદા જુદા ઉપયોગો સારૂ જુદા જુદા પ્રકારના કાયદા રચવામાં આવે છે. ફોજદારી, દિવાની તથા મહેસુલી એ કાયદાના મુખ્ય પ્રકાર ગણવામાં આવે છે.

૬. રાજ્ય વિરૂદ્ધ બંડ કરનારાઓ, ફિતુરી લખાણ કરનારાઓ, લોકોની સમાધાની ભંગ કરનારાઓ, જુઠી સાક્ષી આપનારાઓ, માણસના જાન માલને હાની કરનારાઓ, દુરાચારી તથા બદમાસોને, રાજ્ય કારભાર સરળ રીતે ચલાવવા માટે, દાબમાં રાખવાની તથા શિક્ષા કરવાની જરૂર આપણે ઉપર બતાવી ગયા છીએ.

ફોજદારી કાયદો. જે કાયદાને આધારે આવા માણસોને શિક્ષા કરવામાં આવે છે તે કાયદાને હિંદુસ્થાનનો ફોજદારી કાયદો (ઇન્ડીઅન પીનલ કોડ) કહે છે. એ કાયદામાં ગુન્હાના પ્રકાર અને તે બદલ ગુન્હેગારને ભારેમાં ભારે કેટલી શિક્ષા થઇ શકે એટલુંજ બતાવેલું હોય છે. ટુંકમાં ફોજદારી કાયદો નઠારા તથા બદમાશ, ગુન્હા કરનાર માણસો માટે છે.

૭. દિવાની કાયદામાં એક બીજા વચ્ચેના ખાનગી હકોનું, સામાજીક રિવાજોનું તથા દુનીઆદારીમાં જરૂર પડતા અનેક વ્યવહારો માટે કરવા પડતા કરારોનું નીરાકરણ કરવામાં આવેલું હોય છે. લોકોએ પોતાના તથા બીજાના હકો શું છે તે જાણવું જોઈએ. કોઈ માણસ કાંઇ મીલકત મુકી મરી જાય ત્યારે, તે મીલકત કોને મલવી જોઇએ, એ જાણવા માટે આવા કાયદાની પણ જરૂર છે. જો કાયદો ન હોય તો વડીલ છોકરો કહેશે કે બધી માહારી, **દિવાની કાયદો.** બીજા છોકરાઓ કહેશે કે એ મીલકત હમો બધાને સરખે હીસ્સે મળવી જોઇએ, અને વિધવા, જો હોય તો, તે કહેશે કે મારી એકલીનેજ એ મીલકત ઉપર હક છે. આવી જાતના હકોનું દિવાની કાયદા નીરાકરણ કરે છે. વળી વેપાર રોજગાર ચલાવવામાં દરરોજ એક બીજાની સાથે કંઈ બંદોબસ્ત ઇયા "કરાર" કરવાની જરૂર પડે છે. એવા "કરાર" અમલમાં લાવવા માટે, પણ દિવાની કાયદાની જરૂર પડે છે. લેહેણું વસુલ કરવામાં પણ એજ કાયદાની જરૂર પડે છે. ટુંકામાં, આ કાયદા, સીવીલ એટલે ભલા માણસોના ઉપયોગમાં આવે છે.

૮. મેહેસુલી કાયદાને જો કે ફોજદારી તથા દિવાની કાયદાની પાછળ અત્રે જગ્યા આપવામાં આવી છે, તો પણ તે સર્વથી પહેલી અગત્યતા ધરાવે છે. કારણ એ કાયદાથી અથવા તેને આધારે સરકારને પૈસા એકઠા કર- **પૈસાની જરૂર.** કરવાનું સાધન મળી આવે છે. દુનિઆમાં પૈસાની કોને જરૂર પડતી નથી ? દુનિઆનો સઘળો વ્યવહાર પૈસા ઉપર આધાર

રાખે છે. રંક અને રાય સઘળા પૈસા મેળવવાને માટે મહેનત, ઉદ્યમ અને વેપાર કરે છે. પૈસા હોય તો પોતાના શરીર માટે ખાવાપીવાનું, પહેરવા ઓઢવાનું અને વળી સુખના અનેક સાધનો પણ ખરીદ કરી શકાય. જેમ દરેક માણસને, પોતાના રક્ષણ માટે, ખોરાક અને પોશાકની જરૂર છે અને તે જેમ પૈસા વીના મળી શકતા નથી, તેમ રાજ્યકર્તા અથવા સરકારને પણ રાજ્યનું, દેશ બહારના દુશ્મનોથી, રક્ષણ કરવાને અને તેમ કરી પોતાનું રાજ્ય જાળવી રાખવાને, ભારે ખરચે મોટું લશ્કર જાથુને માટે રાખવું પડે છે. દેશની અંદર રૈયતના જાનમાલનું રક્ષણ કરવા માટે મોટા ખરચે પોલીસ રાખવી પડે છે. જમીન ઉપરની તથા દરિયાઇ ફોજનો તથા પોલીસ ફોજનો તથા રાજ્યતંત્ર ચલાવવાનો બીજો ખરચ પુરો પાડવો જોઇએ તે પુરો પાડવાને, એટલે પૈસા એકઠા કરવાને, સરકાર કાયદાની રૂએ, પોતાના નોકરોની મારફત મહેનત કરે છે. સબબ મહેસુલી કાયદા રચવાની જરૂર છે.

૯. "માહસુલ" એ અરબી ભાષાનો શબ્દ છે. એનો અર્થ હાંસીલ, આવક, લગાણ (લાગત) અથવા કર. જમીન ઉપરના કર, જળમાર્ગ તથા ખુશકી જકાત અને આબકારી (કેફી ચીજો) ઉપરની લાગતમાંથી મળતી સરકારની આવકને "માહસુલ" કહે છે. આ, કર, જકાત અથવા લાગત જે કાયદાને આધારે વસુલ કરવામાં આવે છે તેને (Fiscal) મેહેસુલી કાયદા કહે છે. જમીન મેહેસુલનો કાયદો, આવક ઉપર કર બેસાડવા બાબતનો કાયદો, મીઠ તથા અફીણ ઉપર જકાત લેવાનો કાયદો, પીઆવો લેવા બાબતનો કાયદો, જળ માર્ગ જકાત બાબતનો કાયદો, જંગલની ઉપજ બાબતનો કાયદો, દસ્તાવેજ ઉપર સ્ટાંપ ડયુટી (લાગત) લેવાનો,–આ સઘળા કાયદાઓ મેહેસુલી કહેવાય છે. મહેસુલ સુરક્ષિત કરવાના હેતુથી આ કાયદાના ઠરાવોનું ઉલંઘન કરનાર ને કેદ અથવા દંડ અથવા એ બેહુની શિક્ષા કરવાનું પણ આ કાયદાઓમાં અથવા તે આધારે થયેલી રૂલોમાં ફરમાવેલું હોય છે. આજ કારણથી આ પૈકી કેટલાક કાયદાઓને ફોજદારી વિષય નીચે દાખલ કરવામાં આવેલા છે. આ કાયદાઓ ફોજદારી વિષય સાથે ઘાડો સંબંધ ધરાવતા હોવાથી તેઓ વિશેષ અગત્યતા ધરાવે છે.

કામ ચલાવવાની રીતના કાયદા.

૧૦. ફકત ફોજદારી તથા દિવાની તથા મેહેસુલી કાયદા રચી બેસી રહેવાથી સરકારનો હેતુ જળવાતો નથી. આ કાયદાઓ કોણે અને કેવી રીતે અમલમાં મુકવા એ નક્કી કરવા સારૂ પણ કાયદાઓ રચવાની જરૂર છે. ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીતનો કાયદો તથા દિવાની કામ ચલાવવાની રીતનો કાયદો, એવા બીજા બે

કાયદાઓ રચવામાં આવેલા છે. "કામ ચલાવવાની રીત" એ શબ્દો ઉપરથીજ આ કાયદાઓના હેતુ સ્પષ્ટ જણાઇ આવે છે, એટલે વધારે વિવેચન કરવું નકામું છે. તોપણ એટલું તો કહેવું જરૂરનું છે કે આ કાયદાઓની સાધારણ રીતે ઉપયોગમાં આવતી કલમોની મતલબથી દરેક માણસે વાકેફ થવું જોઇએ.

મેહેસુલી કાયદા અમલમાં મુકવા માટે કેમ ત્રીજો કામ ચલાવવાની રીતનો કાયદો નહીં

૧૧. ફોજદારી તથા દિવાની કાયદાઓ અમલમાં મુકવા માટે બીજા બે કાયદા રચવાની જરૂર પડી, ત્યારે વાંચનારને સવાલ ઉત્પન્ન થશે કે, મેહેસુલી કાયદા અમલમાં મુકવા માટે "કામ ચલાવવાની રીતનો" ત્રીજો કાયદો કેમ નથી. આ સવાલનો જવાબ એટલો જ છે કે મેહેસુલી કાયદાઓમાંજ અથવા તે આધારે કરેલી રૂલોમાં "કામ ચલાવવાની રીત"નો સમાવેશ કરેલો હોય છે. આ કાયદા અથવા રૂલોમાંજ કોણે, કેટલું, કઇ કઇ વસ્તુ ઉપર, કોની કોની પાસેથી અને કેવી રીતે મેહેસુલ વસુલ કરવું તે બતાવેલું હોય છે—સબબ નિરાળા "કામ ચલાવવાની રીત"ના કાયદાની જરૂર નથી.

સારાંશ.

૧૨. વાંચનારના મન ઉપર ઠસાવવાની ખાતર, ઉપરના કથનની આ જગ્યાએ આપણે ફરીથી મતલબ કહીશું. આપણે નીચે મુજબના કાયદાઓની જરૂર જોઇ છે.

(૧). ફોજદારી કાયદાઃ-કયા કયા કૃત્યો ગુન્હા છે તે અને તે કૃત્ય કરનાર શી શી શિક્ષાને પાત્ર છે તે આ કાયદામાં બતાવેલું હોય છે.

(૨). ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીતનો કાયદોઃ-સરકારે નીમેલા અધિકારીઓએ, ફોજદારી કાયદાનું ઉલંઘન કરનારાઓની કેવી રીતે તપાસ કરવી, તેઓને પકડી લાવી, સરકારે સ્થાપેલી કોર્ટોમાં તેઓને ખડા કરવા ને તથા કોર્ટોએ કેવી રીતે ગુન્હેગારો ઉપર કામ ચલાવવું, એ સઘળું તપસીલવાર આ કાયદામાં બતાવેલું હોય છે.

નંબર ૧-૨માં બતાવેલા કાયદાઓની માહીતી આ પુસ્તકના પહેલા ભાગમાં આપેલી છે.

(૩). દિવાની કાયદાઃ-જુદી જુદી કોમના લોકોના અનેક જાતના હકોનું આ કાયદામાં નિરાકરણ કરેલું હોય છે. આ જાતના કાયદાઓનો વિસ્તાર બહુ બહોળો છે એટલું નહીં, પણ તે સમજવા પણ વધારે કઠણ હોય છે.

(૪). દિવાની કામ ચલાવવાની રીતનો કાયદાઃ—હક સંબંધી જ્યારે લોકોમાં કજીઆ થાય ત્યારે તે કજીઆનો સરકારે નીમેલા અધિકારીઓએ અથવા કોરટોએ કેવી રીતે કામ ચલાવી નીકાલ કરવો તે, તથા કોઇ પણ છીનવી લીધેલા હકો કેવી રીતે ફરીઆદ કરનારને પાછા અપાવવા, એ સઘળું આ કાયદામાં બતાવેલું હોય છે.

નંબર ૩–૪ માં બતાવેલા કાયદાઓની માહીતી આ પુસ્તકના બીજા ભાગમાં આપેલી છે.

(૫). મેહેસુલી કાયદાઃ—સરકારે નિમેલા અધિકારીઓએ, કોની કોની પાસે થી, શી શી બાબતોમાં કેટલું કેટલું, અને કેવી રીતે મેહેસુલ વસુલ કરવું તે બતાવેલું હોય છે..

આ કાયદાઓની માહીતી આ પુસ્તકના ત્રીજા ભાગમાં આપેલી છે.

અત્રે કાયદાની બાબતનું કથન વાસ્તવિક રીતે બોલતાં પુરૂં થાય છે પણ તે પુરૂ કરતાં પહેલાં કાયદાની સાથે નીકટનો સંબંધ ધરાવતી એક બે બીજી બાબતો વિષે થોડું વિવેચન કરીશું તો અઘટીત કહેવાશે નહીં.

લેખ અથવા દસ્તાવેજ અટલે શું ?

૧૩. આ દુનિઆમાં માણસોને એક બીજા સાથે અનેક જાતના વ્યવહારોમાં ઊતરવું પડે છે. આ વ્યવહારો ઘણી વખત લખાણથી કરી કંઈ તકરાર પડે તો ઊપયોગમાં આવે એવા હેતુથી, તે લખાણ જાળવી રાખવાની જરૂર પડે છે. આ "લખાણ"ને લેખ અથવા દસ્તાવેજ કહે છે. આ લેખો અથવા દસ્તાજે કેવી રીતે લખવા, તેના નમુના, એ આ પુસ્તકના ચોથા ભાગમાં બતાવવામાં આવેલું છે.

કાયદા રચવાની ગોઠવણ

૧૪. જ્યારે જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે ત્યારે કાયદા રચવા સારૂ સરકારે એક સભા મુકરર કરી છે. એ સભાને કાયદા બાંધનારી સભા કહે છે. મોટે ભાગે સરકારી અધિકારીઓ તેમજ થોડા બીન સરકારી ગ્રહસ્થોની આ સભા બનેલી હોય છે. સરકારની ઇચ્છાનુંસાર સરકારી અધિકારીઓ કાયદાના "ખરડા" સભામાં રજુ કરે છે, તે ઉપર સભામાં વાદવિવાદ ચાલી તે "ખરડા" વખતે પડતા મુકવામાં આવે છે કે

સુધારા વધારા થઇ, પહેલી, બીજી વારના વાંચનમાં પસાર થઇ ત્રીજી વારના વાં-ચન પછી તે 'ખરડા' (વધુમતે) પસાર થાય એટલે તે કાયદો થયો એમ કહેવાયછે. કાયદા રચવાની આવી ગોઠવણ હોવાથી નઠારા અને જુલમી કાયદાઓ ઘણું કરી પસાર થવા પામતા નથી, તોપણ એટલું તો ખરૂંજ કે સરકારી સભાસદોની સં-ખ્યા વધારે એટલે બહુધા સરકારની મરજી મુજબ રચાયલા "ખરડા" વધુમતે પસાર થઇ જવા પામે છે.

વાંચનારને અગત્યની સુચના.

૧૫. આ કથન સમાપ્ત કરતાં, આ પુસ્તકના વાંચનારને, મુખ્યત્વે કરીને પ્રથમ ગ્રાહક થઇ ઉત્તેજન આપનારાઓને, કાયદાના વિષય સંબંધમાં થોડી સુચના કરવી યોગ્ય વિચારી છે. મુળતો કાયદાનો વિષય નિરસ છે. તેમાં વળી ફોજદારી કાયદો તો છેક સુકો, લુખો, રસ વગરનો છે, અને વળી આ પુસ્તકમાં તેને પહેલી જગા આપવામાં આવી છે. એટલાજ કારણથી વાંચનારે કંટાળી જઇ વાંચવાનું છોડી દેવું નહીં. પહેલી વારનું વાચન તમને જરા કંટાળા ભરેલું લાગશે; બીજી વારનું જરા સારૂં લાગશે, અને ત્રીજી વારના વાંચનથી એ વિષય તમને પ્રિય થઇ પડશે. માટે ધીરજ રાખી એક બે અને ત્રણ વાર ફરી ફરીને આ પુસ્તક ચિત્ત દઇને વાંચશો તો, તમારા હક ફરજ તથા જવાબદારીનું તમને ખરેખરૂં જ્ઞાન થશે, એમ હું ખાત્રીથી કહુંછું. આ પુસ્તક વાંચી તમારે કંઇ વકીલની પરિક્ષા પસાર કરવી નથી, અને તે પરિક્ષા તો અંગ્રેજી ભાષામાં થાય છે; તમારાથી તો તેમાં દાખલ પણ થવાય નહીં; તેથી તમારે કાયદાની કલમો ગોખી રાખી મોહોડે કરવાની જરૂર નથી. પરંતુ તમારે કાંઇ તમારા કોઇ સંબંધીને કોઈ બાબતમાં કાયદાના ખુલાસાની જરૂર જણાય ત્યારે, તે બાબત આ પુસ્તકના કયા ભાગમાંથી કયી જગ્યોએથી મળી આવશે—એ શોધી કહાડવા જેટલું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરો તો, તે દુન્યાદારીના વ્યવહારી ઉપયોગ માટે કંઈ ઓછું નથી. અને બે ત્રણ વાર આ પુસ્તક જરા ધ્યાન દઇ વાચશો તો એટલું તો જરૂર યાદ રહેશેજ.

તથાસ્તુ.

ઘર વકીલ.

અનુક્રમણિકા.

ભાગ પહેલો ફોજદારી વિષય.

ભાગ બીજો દિવાની વિષય.

હિંદુધર્મ શાસ્ત્ર.

પારસી લોકોના લગન તથા તલ્લાક બાબત

વારસનામું કર્યા શિવાય મરનાર પારસીઓના વારસાનો કાયદો.

વિષય	પાનું

ભાગ ત્રીજો મહેસુલી વિષય.

જમીન મહેસુલનો કાયદો.

જનરલ સ્ટાંપ આકટ

ભાગ ચોથો દસ્તાવેજના નમુના.

ઘર વકીલ

ભાગ ૧ લો

ફોજદારી વિષય.

"**ઇન્ડીઅન પીનલ કોડ**" એટલે હિંદુસ્તાનનો ફોજદારી કાયદો. આ કાયદામાં ગુન્હાની વ્યાખ્યા, ગુન્હા અને તે બદલ ગુન્હો કરનાર ભારેમાં ભારે કેટલી, કેવા પ્રકારની સીક્ષાને પાત્ર છે તે બતાવવામાં આવેલું હોય છે.

ગુન્હો બનવામાં કઈ કઈ અવયવ વસ્તુની જરૂર છે તે સમજવા સારૂ કેટલાક શબ્દોની વ્યાખ્યા જાણવી ખાસ જરૂરની છે.

"**સખસ**" એ શબ્દમાં કોઇ પણ કંપની અથવા સભા અથવા માણસોની મંડળીનો સમાવેશ થાય છે, પછી તે કંપની, સભા, અથવા મંડળીને કોરપોરેશનના હક મળ્યા હોય કે નહીં તો પણ.

"**લોક**" એ શબ્દમાં લોકના કોઇપણ વરગનો અથવા કોઈ પણ જમાતનો સમાવેશ થાય છે.

"**બ્રીટીશ ઈંડીઆ**" એટલે અંગ્રેજ સરકારને હાથ જે મુલક છે અથવા હવે પછી આવે તે મુલક. એમાં દેશી રાજાઓના મુલકનો સમાસ થતો નથી. તેમ બીજા દેશના રાજાના મુલકનો પણ સમાસ થતો નથી.

"**જડજ**" એટલે જે સખસને દીવાની અથવા ફોજદારી મુકદમામાં ફેંસલો આપવાનો અખત્યાર હોય તે સખસ.

"**ઇનસાફની કોરટ**" જે જડજને એકલાને, અથવા જે જડજોને એકઠા રહીને ઇન્સાફનું કામ કરવાનો અખત્યાર મળ્યો હોય, તે જડજ અથવા જડજો જયારે તેઓ ઇનસાફનું કામ કરતા હોય ત્યારે.

"**જંગમ મિલકત**" એ શબ્દો વડે જમીન તથા જમીનને ચોંટેલી વસ્તુ અથવા જમીનને ચોટેલી વસ્તુ જોડે જાથુ જડાએલી વસ્તુ શિવાયની કોઇ પણ પ્રકારની સાકાર મીલકત સમજવી.

"**ગેર વ્યાજબી લાભ**" એટલે કાયદા વિરૂધ્ધ ઉપાયોથી મેળવેલી મિલકત, જે મિલકત પર તે મેળવનાર સખસનો કાયદા પ્રમાણે હક નથી.

"**ગેર વ્યાજબી હાની**" એટલે કાયદા વિરૂધ્ધ ઉપાયોથી મિલકતનું જવું, જે મિલકત પર તે જેની પાસેથી જાય છે તે સખસનો કાયદા પ્રમાણે હક છે.

કોઇ સખસને ગેરવાજબી રીતે કંઇ મળે ત્યારે, અને તેમજ તે ગેરવાજબી રીતે પોતાની પાસે રાખે ત્યારે પણ તેને ગેરવાજબી લાભ થયો એમ સમજવું. કોઇ સખસની પાસેથી ગેરવ્યાજબી રીતે કંઇ મિલકત લઈ લેવાય ત્યારે, અને તેમજ તેને કંઇ મિલકત લેતાં ગેરવ્યાજબી રીતે પ્રતિબંધ થાય ત્યારે પણ, તેને ગેરવાજબી હાની થઈ એમ સમજવું.

"**બદદ્યાનતથી**" જે માણસ કાંઈ વસ્તુ એક સખસને ગેરવ્યાજબી લાભ કરવાના, અથવા બીજા સખસને ગેરવ્યાજબી હાની કરવાના ઇરાદાથી કરે, તે માણસે તે વસ્તુ બદદ્યાનતથી કરી એમ સમજવું.

"**દગલબાજીથી**" જો કોઇ સખસ કાંઇ વસ્તુ દગો કરવાના ઈરાદાથી કરે, તો તે વસ્તુ તેણે દગલબાજીથી કરી એમ સમજવું, નહીં તો નહીં.

"**માનવાનું કારણ**" એટલે માનવાનું પાકું કારણ.

"**ખોટું બનાવવું**" જે સખસ એક વસ્તુ બીજી વસ્તુના સરખી કરે, એવા ઇરાદાથી કે તે સરખાપણાથી ફરેબ કરવો, અથવા એવું જાણીને કે તેથી ફરેબ થશે એવો સંભવ છે તે સખસે તે વસ્તુ ખોટી બનાવી એમ સમજવું.

કોઇ વસ્તુ ખોટી બનાવવામાં નકલ બરાબર થવી જોઇએ એમ જરૂર નથી.

"**લેખ**" એ શબ્દ વડે કાંઈ પણ બાબત સમજવી જે બાબત કોઇ પણ વસ્તુ ઉપર અક્ષર, અંક, કે ચિન્હ વડે, અથવા એ માહેના એકથી વધારે સાધનો વડે સમજાવી અથવા બ્યાન કરેલી હોય, અને જે સાધનો તે બાબતના પુરાવા દાખલ વાપરવાનો ઇરાદો કર્યો હોય અથવા વપરાય.

"**કીમતી દસ્તાવેજ**" એ શબ્દોવડે જે લેખથી કાંઈ કાયદેશર હક ઉત્પન્ન થતો હોય, વધતો હોય, બીજાને અપાતો હોય, ઓછો થતો હોય, નાબુદ થતો હોય, અથવા છોડી દેવાતો હોય; અથવા જે લેખથી કોઈ સખસ કબુલ કરતો હોય કે મારી કાયદેસર જુમ્મેદારી છે, અથવા ફલાણો કાયદેસર હક મારો નથી, એવો લેખ, અથવા એવી મતલબનો લેખ સમજવો.

"**વીલ**" એ શબ્દવડે કોઇ પણ વસીયતનામાનો લેખ સમજવો.

"**બુદ્ધિ પુર્વક**" જ્યારે કોઇ સખસે જે ઉપાયથી કાંઇ અસર પેદા કરવાનો ઇરાદો કર્યો હોય તે ઉપરથી અથવા જે ઉપાયથી તે અસર પેદા થશે એવો સંભવ છે એમ, તે ઉપાય કામે લગાડતી વખતે તેણે જાણ્યું હોય અથવા એમ માનવાનું તેને કારણ હોય તે ઉપાયથી, તે તે અસર પેદા કરે, ત્યારે તેને બુદ્ધિપુરવક તે અસર પેદા કરી એમ સમજવું.

"**ગુન્હો**" એ શબ્દવડે જે વસ્તુને માટે આ કાયદામાં શીક્ષા કરવાનું ફરમાવ્યું છે તે વસ્તુ સમજવી.

"**વિશેષ કાયદો**" એટલે કાંઇ ખાસ બાબતને લાગુ પડે એવો કાયદો.

"**સ્થાનિક કાયદો**" એટલે બ્રિટીશ ઇન્ડીઆના કોઇ વિશેષ ભાગનેજ લાગુ પડે એવો કાયદો.

"**કાયદા વિરૂદ્ધ**" એ શબ્દો જે જે વસ્તુ ગુન્હો છે, અથવા કાયદાએ મના કરેલી છે, અથવા દીવાની ફરીયાદીનું કારણ થાય છે, તે પ્રત્યેકને લાગુ પડે છે; અને જે સખશ જે વસ્તુ કરવામાં કસુર કરે તો કાયદા વિરૂદ્ધ થાય, તે વસ્તુ કરવાની તે સખસની "કાયદા પ્રમાણે ફરજ છે" એમ સમજવું.

"**નુકશાન**" એ શબ્દવડે કોઇ પણ સખસના શરીરને, મનને, આબરૂને, અથવા મિલકતને કાયદા વિરૂદ્ધ રીતે કરેલી કાંઇ પણ હાની સમજવી.

"**જીંદગી**" એ શબ્દવડે માણસની જીંદગી સમજવી.

"**શુદ્ધ બુદ્ધિ**" જે વસ્તુ ઘટતી સંભાળ તથા ધ્યાન વીના કરી અથવા માની હોય તે શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરી અથવા માની એમ સમજવું નહીં.

જ્યારે કાંઈ મિલકત, કોઈ સખસની વતી, તે સખસની સ્ત્રી, મેહેતા અથવા નોકરના કબજામાં હોય, ત્યારે આ કાયદાના અર્થ પ્રમાણે તે તેજ સખસના કબજામાં છે એમ સમજવું.

ટીકા—"**ઇરાદો**" આ શબ્દ વારંવાર વાપરવામાં આવેલો છે. પરંતુ તેની વ્યાખ્યા આપેલી નથી.

કોઇ સખસે અમુક કૃત્ય ઇરાદાથી કર્યું તેનો અર્થ એમ સમજવો કે તે કૃત્ય તેણે ખુશીથી કર્યું. જ્યારે કોઇ સખસ કાંઈ કૃત્ય ખુશીથી કરે તો એવો અનુમાન થઇ શકે છે કે તે કૃત્ય કરવાનું શું પરીણામ થશે એવું તે જાણતો હતો અને તેથી અમુક પરીણામ નીપજશે એવું તેણે ધાર્યું એમ કહી શકાય; કેમ કે સ્વભાવીક બુદ્ધિથી દરેક માણસ જાણે છે કે પોતાના કૃત્યનો કેવો પરીણામ

થશે તે પ્રમાણે જે પરીણામ થયો તે તેણે ઈરાદાથી આણ્યો એવો અનુમાન થઇ શકે છે.

કેટલાંક કામો ગુન્હા છતાં, ગુન્હા સમજવા નહીં.

કેટલાંક કૃત્યો ગુન્હા છતાં, તે કૃત્યો કરનારને ગુન્હામાંથી એટલે સજામાંથી બાતલ કરવાનું સઘળા સુધરેલા દેશના કાયદા બાંધનાર ડાહ્યા પુરૂષોએ કેટલાક કારણસર વ્યાજબી ધાર્યું છે. એવાં કૃત્યો શા કારણસર ગુન્હા નથી તે આપણે તપાસીએ. સાત વરસથી ઓછી ઉમ્મરના બાળકે કરેલું કૃત્ય, ગાંડા માણસે ગાંડપણામાં કરેલું કૃત્ય. પોતાની મરજી વિરૂધ્ધ, અજાણપણામાં છાકટા થવાથી છાકટાપણામાં કરેલું કૃત્ય, ગુન્હા નથી, કેમકે એવાં કૃત્ય સમજ વગર, ઈરાદા વગર થઇ જાય છે. વળી કોઇને કાયદાની ફરજથી કંઈ કૃત્ય કરવું પડે, કોઇને બીજાના ભારે ડરથી કંઈ કરવું પડે, બાળક અથવા દીવાના સખસના ફાયદા માટે તેના વાલીને કંઇ કૃત્ય કરવું પડે; કોઇ સખસની રજા મંદીથી તેના ફાયદા સારૂં કાંઇ કૃત્ય કરવું પડે, એવાં કૃત્યો ગુન્હા છતાં, ગુન્હા સમજવા નહી. એવાં કૃત્યોને કાયદામાં “ સાધારણ અપવાદ ” કહે છે. એવાં કૃત્યોનો સમાવેશ “ સાધારણ અપવાદ ” માં થાય છે. એવું સાબીત કરવાનો બોજો તોહોમતવાળા સખસ ઉપર છે (પુ. એકટ કલમ ૧૦૫). “ સાધારણ અપવાદ ” ની કલમો નીચે પ્રમાણે.

કાંઈ વસ્તુ કરવાની ફરજ બજાવતાં કરેલું કૃત્ય.

૭૬. જે સખસની જે વસ્તુ કરવાની કાયદા પ્રમાણે ફરજ છે, અથવા કાયદાની કંઈ ભુલના સબબથી નહીં, પણ હકીકતની કંઈ ભુલના સબબથી જે સખસ શુદ્ધ બુદ્ધિથી એમ માને કે એ વસ્તુ કરવાની મારી કાયદા પ્રમાણે ફરજ છે, તે સખસ જો તે વસ્તુ કરે, તો તે ગુન્હો છે એમ સમજવું નહી.

દ્રષ્ટાંત.

(૧) અ સોલજર કાયદાના, હુકમ મુજબ, પોતાના ઉપરી અમલદારના ફરમાવ્યાથી લોકોના એક ટોળાં ઉપર બંદુકનો એક બહાર કરે, તો અ એ કાંઇ ગુન્હો કીધો એમ સમજવું નહીં.

(૨) એક ઇનસાફની કોર્ટના અમલદાર અ ને તે કોર્ટે બને પકડવાનો હુકમ કર્યો ઉપરથી ઘટતી તજવીજ કરીને ક્ષને બ માનીને તે ક્ષને પકડે, તો અએ કાંઇ ગુન્હો કીધો એમ સમજવું નહીં.

ઇનસાફનું કામ કરતાં કરેલું જડજનું કામ.

૭૭. જે અખત્યાર જે જડજને કાયદાએ આપેલો છે, અથવા જે જડજ શુદ્ધ બુદ્ધિથી એમ માને છે કે આ અખત્યાર મને કાયદાએ આપેલો છે, તેવો કોઇ અખત્યાર અમલમાં લાવતાં તે જડજ ઇનસાફનું કામ કરવામાં જે વસ્તુ કરે, તે ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

કોરટના ફેંસલા અગર હુકમ મુજેબ કરેલું કામ.

૭૮. કોઈ ઇનસાફની કોર્ટનો ફેંસલો અથવા હુકમ કાયમ હોય, તે દરમીયાનમાં તે ફેંસલા અથવા હુકમ મુજબ કરેલી કાંઇ વસ્તુ, અથવા તે ફેંસલા અથવા હુકમથી થઇ શકે એવી કાંઇ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહી, પછી તે ફેંસલો અથવા હુકમ કરવાનો તે કોર્ટનો અધિકાર ન હોય તેની કાંઇ ચીંતા નહીં; પરંતુ તે કામ કરનાર સખસે શુદ્ધ બુદ્ધિથી એમ માનવું જોઇએ કે તે કોર્ટને અધીકાર છે.

જે વસ્તુ કરવાની કાયદાથી રજાછે તે વસ્તુ કરવાથી થઇલું કૃત્ય.

૭૯. જે સખસને જે વસ્તુ કરવાની કાયદાથી રજા છે, અથવા કાયદાની કાંઇ ભુલના સબબથી જે સખસ શુદ્ધ બુદ્ધિથી એમ માને છે કે એ વસ્તુ કરવાની મને કાયદાથી રજા છે તે સખસ જો તે વસ્તુ કરે, તો તે ગુન્હો છે એમ સમજવું નહી.

દ્રષ્ટાંત

ક્ષ ખુન કરે છે એવું સમજીને અ, ક્ષને પકડે, હવે ખુન કરનારાઓને ખુન કરતાં પકડવાનો અખત્યાર કાયદાએ સઘળા સખસોને આપ્યો છે તે અખત્યાર પોતાની અકલ શુધ્ધ બુધ્ધિથી ચલાવીને અમલમાં લાવતાં અ, ક્ષને પકડે, એવા હેતુથી કે તેને યોગ્ય અમલદારની આગળ હાજર કરવો, તો અ એ કાંઇ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહી; પછી એમ માલમ પડે કે ક્ષ પોતાના બચાવમાં કાંઇ કામ કરતો હતો, તો પણ.

ઇતેફાકથી થયલી વસ્તુ.

૮૦. કાંઇ કાયદેસર કામ, કાયદેસર રીતે, કાયદેસર ઉપાયોથી તથા ઘટીત સંભાળ અને ખબરદારીથી, કરતાં ઇતેફાક અથવા કમનસીબથી અને સાપ્રાધ ઇરાદા કે જ્ઞાન વિના થએલી કાંઇ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

દ્રષ્ટાંત

અ એક કુહાડો લઈને મજુરીનું કામ કરે છે, એટલામાં તેનું માથું હાથામાંથી જુદુ થઈને ઉડીને પાસે ઉભેલા એક માણસને લાગી ને તે માણસ મરી જાય, તો એ ઠેકાણે જો બરાબર ખબરદારી રાખવામાં અની તરફની કાંઇ કસુર ન હોય, તો અનું કામ માફ કરવા જેવું છે, અને ગુન્હો નથી એમ સમજવું.

ટીકા—ઈતેફાકની બાબતમાં મુખ્ય સવાલ બે છે. પેહેલો એકે ખરેખરૂં ધારેલું કૃત્ય નીરપરાધી હતું કે નહીં, અને બીજો એકે કેવી સંભાળથી અને ખબરદારીથી તે કૃત્ય કર્યું હતું.

હાની અટકાંવવાના કારણસર કરેલી હાની.

૮૧ જો કાંઇ વસ્તુ હાનિ કરવાના સાપ્રાધ ઇરાદા વગર તથા સુદ્ધ બુદ્ધિથી શરીર અથવા મિલકતને થતી બીજી હાની અટકાવવાને અથવા તેથી તે બચાવવાને કરી હોય, તો તે વસ્તુથી હાંનિ થશે એવો સંભવ છે એમ જાણીને તે વસ્તુ કીધી એટલાજ સબબ પરથી તે ગુન્હો છે એમ સમજવું નહી.

દ્રષ્ટાંત

એક મોટી આગમાં અ લોકોના ઘરો તોડી પાડે,એટલા સારૂ કે તે આગ પથરાતી અટકે; અને એ કામ તે સુદ્ધ બુદ્ધિથી માણુસની જીંદગી અથવા મિલકત બચાવવાના ઇરાદાથી કરે, તો એ ઠેકાણે, જો એવું માલમ પડે કે આગ અટકાવવાની એવી તરેહની તથા એટલી નજદીક હતી કે તેથી અનું કામ માફ થાય તો અ એ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહીં.

૮૨. **૭ વરસથી ઓછી ઉમરના બાળકનું કામઃ**—સાત વરસથી ઓછી ઉમરના બાળકે કરેલી કાંઇ પણ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

૭ થી ઉપર અને ૧૨ વરસની અંદરના બાળકનું કામ.

૮૩. સાત વરસથી વધારે અને બાર વરસથી ઓછી ઉમરનું બાળક, જેની અકલ તે વખતે પોતાની ચાલ કેવી છે તથા તેથી શું પરિણામો થશે એ બાબત વિચાર કરી શકે એટલી પુખ્ત થઇ નથી તેણે કરેલી કાંઇ પણ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

દીવાના સખસનું કામ.

૮૪. જે સખસ કાંઈ કામ કરતી વખતે, દીવાનગીના સબબથી, હું કેવી રીતે કામ કરૂં છું.એ અથવા જે કામ હું કરૂં છું તે ખોટું છે અથવા કાયદાથી ઉલટું છે એવું જાણી શકતો નથી, તેનું કરેલું તે કામ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

૮૫ જે સખસ કાંઇ કામ કરતી વખતે કેફના સબબથી હું કેવી રીતનું કામ કરૂંછું એ અથવા હું જે કામ કરૂંછું તે ખોટું છે અથવા કાયદાથી ઉલટું છે એવું જાણી શકતો નથી તેનું કરેલું તે કામ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહી; પણ જે વસ્તુથી તેને કેફ ચહડી તે વસ્તુ તે ન જાણે એમ અથવા તેની ખુશી ન છતાં તેને ખવાડી હોય તો.

કેફના સબબથી થએલું કામ

ટીકા—પોતાની મેળે કેફ કરી ગુન્હો કરે તેને આ કલમનો લાભ મળી શકતો નથી.

૮૬ જે જે બાબતોમાં કાંઇ કામ અમુક જ્ઞાન અથવા ઈરાદાથી કર્યું ન હોય તો તે ગુન્હો ન ગણાય એવું હોય તો તે બાબતોમાં જે સખસ કેફની હાલતમાં તે કામ કરે તે સખસની ઉપર, જાણે તેને કેફ ન ચડી હોત તો જે જ્ઞાન તેને હોત તેજ જ્ઞાન તેને હતું એમ સમજીનેજ અમલ થવાને તે લાયક થશે; પણ જે વસ્તુથી તેને કેફ ચહડી તે વસ્તુ તે ન જાણે એમ અથવા તેની ખુશી ન છતાં તેને ખવડાવી હોય તો.

જે ગુન્હામાં ઈરાદો જરૂરનો છે તે ગુન્હો કેફ ચહડી હોય એવો માણસ કરે તો

૮૭—જે વસ્તુથી મોત અથવા મહાવ્યથા કરવાનો ઈરાદો કરયો નથી, અને જેથી મોત અથવા મહાવ્યથા થશે એવો સંભવ છે એમ તેનો કરનાર જાણતો નથી, તે વસ્તુ કરવાથી, થતી હાનિ ખમવાની જે સખસે, સાફ રીતે અથવા અરથાંત સમજાય એવી રીતે, રજા મંદી આપી હોય, એવા અઢાર વરસથી વધારે ઉમરના કોઇ સખસને કાંઈ હાનિ થાય અથવા કાંઇ હાનિ કરવાનો તે વસ્તુ કરનારે ઇરાદો કર્યો હોય, તે હાનિના સબબથી, અથવા એવા જે સખસે તે હાનિનું જોખમ માથે લેવાની રજા મંદી આપી હોય તે સખસને તે વસ્તુથી કાંઇ હાનિ થશે એવો સંભવ છે એમ તે વસ્તુ કરનાર જાણતો હોય તે હાનીના સબબથી, તે વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

રજામંદીથી કરેલું કામ

દ્રષ્ટાંત.

અ તથા **ક** અમથા રમતને સારૂ એક બીજા સાથે પટો ખેલવાનું કબુલ કરે તો, એ કબુલતમાં અરથાંત હરેકની એવી રજામંદી સમજાય છે કે વગર દગલબાજીએ તે પટો ખેલતાં જે હાનિ થાય તે ખમવી. હવે અથી વાજબી રીતે ખેલતાં **ક**ને કાંઇ વ્યથા થાય તો, અએ કાંઇ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહી.

ટીકા—બીજાને હાથે પોતાનું ખુન કરવાને અથવા મહા વ્યથા કરવાને રજા મંદી આપી શકે નહીં.

રજામંદીથી તથા સુદ્ધ બુદ્ધિથી કોઇ સખસના ફાયદાને માટે કરેલું કામ

૮૮–જે વસ્તુથી મોત થાય એવો ઇરાદો કર્યો નથી તે વસ્તુથી થતી હાનિ ખમવાની અથવા તે હાનીનું જોખમ માથે લેવાની જે સખસે, સાફ રીતે અથવા અરથાંત સમજાય એવી રીતે, રજામંદી આપી હોય, તે સખસના ફાયદાને માટે શુદ્ધ બુદ્ધિથી તે કરવામાં તે સખસને કાંઈ હાની થાય, અથવા તેને કાંઇ હાનિ કરવાનો ઈરાદો તે કરનારે કર્યો હોય, અથવા તેને તેથી કાંઇ હાનિ થશે એવો સંભવ છે એમ તે કરનારે જાણ્યું હોય, તો તે હાનિના સબબથી તે વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહી.

દ્રષ્ટાંત

અમુક શસ્ત્રક્રીયા કરવાથી **જ**નું મોત થશે એવો સંભવ છે એમ જાણીને પણ **જ**નું મોત આણવાનો ઇરાદો ન કરતાં અને **જ** કાંઇ દુખકારક રોગથી પીડા પામે છે તેને ફાયદો થાય એવા ઇરાદાથી, સુદ્ધ બુદ્ધિએ **જ**ની રજામંદી લઇને **જ**ની ઉપર તે શસ્ત્રક્રિયા **અ** દાકતર કરે, તો **અ**એ કાંઇ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહીં.

બાળક અથવા દીવાનાના ફાયદાને માટે વાલીએ, શુધ્ધ બુધ્ધિથી કરેલું કામ.

૮૯—કોઈ બાર વરસથી ઓછી ઉમરના અથવા દીવાના સખસના ફાયદાને માટે, તે સખસનો જે વાલી હોય અથવા જે બીજા સખસના કાયદેસર હવાલામાં તે સખસ હોય, તેની સાફ રીતે અથવા અરથાંત સમજાય એવી રીતે રજામંદી લઇને કોઈ બીજો સખસ, શુદ્ધ બુદ્ધિથી કાંઈ વસ્તુ કરે અને તે વસ્તુથી તે સખેસને કાંઇ હાની થાય, અથવા તેને કાંઇ હાનિ કરવાનો ઇરાદો તે કરનારે કર્યો હોય, અથવા તેને તેથી કાંઇ હાની થશે એવો સંભવ છે એમ તે કરનારે જાણ્યું હોય, તો તે હાનિના સબબથી તે વસ્તુ કેટલીક સરતોને અનુસરીને, ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

ટીકા—મા બાપ પોતાના છોકરાના ફાયદા વાસ્તે ધીમેથી તેને ચાબુક ઇયા સોટી મારે તો તે કાંઇ ગુન્હો નથી. તેમજ પોતાના છોકરાના ફાયદા માટે તેને પુરી રાખે તો તે કાંઇ ગુન્હો નથી. તેમજ કોઇ નિશાળનો માસ્તર પોતાના નિશાળીઆને હલકેથી સોટી મારે તો તે ગુન્હો નથી.

૯૦—દેહેશત અથવા ખોટી સમજથી અપાયલી રજામંદી, તથા બાળકે અથવા દીવાંના સખસે આપેલી રજામંદી, કાયદેસર રજામંદી સમજવી નહીં.

ટીકા—કોઇ અજ્ઞાન માણુસ એમ કહે કે મને તો ગમે તેવું મુશકેલ વાઢાડ કાપ કરવાનું કામ આવડે છે અને એમ કહી રજામંદી મેળવે, તો આવી રજામંદીથી તેને કાંઇ ફાયદો થતો નથી. વળી, એક બાજીગરે એક મરનાર સખસને એવી સમજ આપી કે સરપનો ડંશ ઉતારવાની વિદ્યા મારી પાસે છે, તે ઉપરથી તે મરનાર સખસે સાપ કરડવા દીધો, પણ તે ડંશ તે બાજીગર ઉતારી શકયો નહીં. કેહેવાની જરૂર નથી કે બાજીગરને કાંઇ અપવાદનો લાભ મળી શકયો નહીં.

૯૧—રજામંદી આપનાર સખસને થનારી હાનીના સંબંધ વિના પણ જે કૃત્યો ગુન્હા છે, તે કૃત્યો રજામંદી લઇને કર્યાં તે સબબથી ગુન્હા નથી એમ સમજવું નહીં.

દ્રષ્ટાંત.

કોઇ સ્ત્રીની અથવા તેની વાલીંની રજામંદી લઇને તેનો ગર્ભપાત કર્યો હોય તો તે રજામંદીથી તે કામ ગુન્હો નથી એમ થતું નથી.

૯૨—કોઈ સખસની રજામંદી વગર તેના ફાયદા સારૂ શુદ્ધ બુદ્ધિએ, કરેલું કામ, તે સખસને તેથી કાંઇ હાની થાય તે હાનીના સબબથી, કેટલીક સરતોને અનુસરીને, ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

દ્રષ્ટાંત.

એક ઘરને આગ લાગી છે તે ઘરમાં માલ ઉપર અ તથા ક બાળક છે. એવામાં લોક નીચેથી એક ચાદર પોહોલી કરીને પકડી રહે, અને અ તે બાળકને માલ ઉપરથી નીચે નાંખે, એવું જાણીને કે નિચે પડથી એ બાળકનો જીવ જાય એવો સંભવ છે, પણ એ બાળકનો જીવ લેવો એવો તેનો ઇદાદો ન હોય, અને શુદ્ધ બુદ્ધિથી તે બાળકને ફાયદો કરવાનો ઇરાદો તેણે કર્યો હોય, તો બાળકનો પડવાથી જીવ જાય તો પણ અ એ કાંઇ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહીં,

૯૩—કોઇ સખસના ફાયદાને સારૂ તેને શુદ્ધ બુદ્ધિએ કાંઈ કહેવામાં આવે અને જો તે સખસને કાંઇ હાની થાય, તો તે હાનીના સબબથી તે કહેવું ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં

શુદ્ધ બુદ્ધિએ કંઈ કહેવું

ટીકા—જે કૃત્યથી મોત થવાનો સંભવ છે તે કૃત્યનો બચાવ થઈ શકે નહીં. કોઈ સ્ત્રીના ઉપર બળાત્કાર થતો અટકાવવાને તેને ઝેર આપી તેનુ મૃત્યુ કરે, તો તેને

આ અપવાદનો લાભ મળતો નથી. પૈસા સંબંધી ફાયદો એ "ફાયદા" ગણી શકાય નહીં.

ડરથી કરેલું કૃત્ય. ૯૪—ખુન તથા રાજ્ય વિરૂદ્ધ જે ગુન્હાઓને માટે મોતની શીક્ષા ઠરાવેલી છે તે ગુન્હાઓ શીવાય, જે કામ કોઇ સખસને તાતકાળીક મોતની ધમકી અથવા ડરથી કરવું પડે તો તે ગુન્હો છે એમ સમજવું નહી.

જુજ હાની. ૯૫—જુજ હાની થાય એવું કામ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

ટીકા—જુજ હાની એ ગુન્હો નથી. કાયદા પ્રમાણે તો કોઈ સખસના શાહીના ખડીઆમાં કલમ બોળવી એ ચોરી છે, કાગળના વેફર જેવી એક ચીજ ભાંગવી એ બીગાડ છે, ઘોડેસ્વાર થઇ જતાં બીજાના ઉપર ધુળ ઉડે એ હુમલો છે. ગાડીમાં એકબીજાને દાબીને બેસવું એ વ્યથા છે. આવી જુજ બાબતો કાયદો ધ્યાનમાં લેતો નથી. ત્રણ પાઇની કીમતની સરકારી ઝાડ ઉપરથી આમલી ચોરેલી તે બદલ ગુન્હેગારને એક માજીસ્ટ્રેટે સજા કરેલી તે હાઈ કોર્ટે રદ કરી હતી.

હરેક માણુસના હક.

ગુનેહગાર પકડાઈ આવે તેના ઉપર કાયદેસર કામ ચાલી ગુન્હો સાબીત થાય ત્યારે તેને કાયદા પ્રમાણે સજા કરવામાં આવે છે. પણ કેટલાક ગુન્હા સામે તાતકાળીક ઉપાયો લેવાની જરૂરીઆત દુનીઆની શરૂઆતથી જણાઈ આવી છે. એટલા માટે હરેક માણુસને નુકસાનથી બચવા સામે કેટલાક ભારે હકો આપ્યા છે. આ હકો, કાયદાએ ઠરાવેલી હદોને અનુસરીને શરીર અથવા મિલકતને થતો નુકશાની સામે લાગુ પડે છે. અને તે નુકશાન જે માણુસ બચાવ કરે તેના પોતાનાજ શરીરને અથવા મિલકતને હોય અગર બીજા કોઇની મિલકત અથવા શરીરને હોય તો પણ. માટે કાયદાનો ધોરી નીયમ એ છે કે **ખાનગી બચાવનો હક** અમલમાં લાવતાં કરેલી કંઇ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહી. કલમ ૯૬ થી ૧૦૬.

આ હક અમલમાં લાવતાં, ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા જેવો નીયમ એ છે કે જેટલી જરૂર હોય તે પ્રમાણેજ તે હક વાપરવો એટલે જરૂર હોય તે કરતાં વધારે હાનિ કરવા સુધી ખાનગી બચાવનો હક પોહોંચતો નથી. કારણુ કે બચાવ કરવાના હેતુથી, નહિં કે સજા કરવા સારૂ, આ હક આપેલો છે. સજા તો કોર્ટથી થવાની.

શરીર સંબંધી સઘળી જાતના ગુન્હાઓ (કલમ ૨૯૯—૩૭૭) સામે આ હકો વાપરી શકાય છે. પણ તે ડહાપણથી અને કાયદા એ ઠરાવેલી હદોને

અનુસરીને વાપરવાના છે. કોઈ હુમલો કરનાર ફક્ત સહેજ હાનિ કરવા જાય તો તેને મારી નાંખવો એ વ્યાજબી કહેવાય નહીં. જો કોઇ સખસ ચાબુક લઇને બીજા ઉપર હુમલો કરે તો જેના ઉપર હુમલો થયો હોય તે સખસ, અગર બીજો કોઇ નજીક ઉભેલો માણસ, વચમાં પડી જરૂરજોગો હક વાપરી ગુન્હો થતો અટકાવી શકે, પણ હુમલો કરનારને મારી નાંખવા સુધીનો હક પોહોચતો નથી. પણ જો હુમલો કરનાર મહાવ્યથા કરવા ડર ઉત્પન્ન કરે તો તેને મારી નાંખવા સુધીનો હક પોહોંચે છે.

વળી કોઇ ત્રાહીત બીન ગુન્હેગાર સખસને હાનિ થવાનું જોખમ હોય એવી વખતે, તે જોખમમાં પડતાં સુધી, જીવ લે એવા હુમલા સામે, ખાનગી બચાવ કરવાનો હક પોહચે છે.

જ્યારે ભયની વ્યાજબી કલ્પના શરૂ થાય કે બચાવનો હક શરૂ થાય છે.

દ્રષ્ટાંત

અ ઉપર, બ જેની પાસે તરવાર છે તે હુમલો કરે, તે ઉપરથી અ એવું ધારીને તેને મારી નાંખે કે તે પોતાની તરવારનો ઉપયોગ કરશે, તો આ ઠેકાણે ખાનગી બચાવનો હક પોહોંચે નહીં, પણ જો બને તરવાર ખેંચતા અ જુવે તો પછી અને રાહ જોવાની જરૂર નથી.

જ્યાં સુધી શરીરને જોખમનો ભય જારી રહે ત્યાં સુધી ખાનગી બચાવનો હક જારી રહે છે.

મિલકત સંબંધી ફકત ચાર જાતના ગુન્હાઓ—ચોરી. (૩૭૮-૩૮૨) અપહરણ તથા ડાકાઈટી (૩૯૦-૪૦૨), બીગાડ (૪૨૫-૪૪૦), અને સાપ્રાધ પ્રવેશ તથા તેના ભારે રૂપ (૪૪૧-૪૬૨), સામે ખાનગી બચાવનો હક વાપરી શકાય છે. અપહરણ, રાતની વખતે ઘર ફોડવું, ઘરને આગ લગાડી બીગાડ કરવો, એ ત્રણ જાતના ગુન્હા સામે, તેમજ જે કામમાં મિલકતને લઇ જવાની કે નુકશાન કરવાની તજવીજ કરવા ઉપરાંત કોઈ સખસનું મોત આણે કે મહાવ્યથા કરે, તો મારી નાંખવા સુધી ખાનગી બચાવનો હક પોહોંચે છે. કોઇ ખાતર પાડનારને કોઇના ઘરના બારણાનું તાળું ઉઘાડતાં અ દેખે તો તે ચોર ઘરમાં ઘુસે તે પેહેલાં, અ બંદુકનો બહાર કરી શકે.

મિલકતને કરેલી નુકશાની સામે બચાવનો હક જ્યાં સુધી નુકસાની ચાલુ રેહે ત્યાં સુધી છે. એટલે જ્યાં સુધી ખોટું કૃત્ય જારી હોય ત્યાં સુધીજ અટકાવ કરી શકાય; પણ કોઇ ચોર નાશી ગયો હોય અને બીજે દીવસે મલે, તો તેને

મારી શકાય નહી, તો પણ જો ચોરેલી મિલકત તેના કબજામાં હોય, તો તે પાછી મેળવવાનો હક ફરી જાગૃત થાય છે.

ખાનગી બચાવનો હક ક્યારે નથીઃ—

अ. સરકારી અધીકારીઓનો આશરો માગવા જવાનો વખત હોય ત્યારે,

ब. સરકારી નોકર પોતાના હોદ્દાની રૂએ શુદ્ધ બુદ્ધિથી, અમલ કરતાં જે કાંઈ કામ કરે પછી તે કામ કાયદા મુજબ ન હોય તો પણ.

क. સરકારી નોકરે કરેલા હુકમ ઉપરથી જો કોઇ કાંઇ કામ કરે, પછી તે હુકમ કાયદા મુજબ ન હોય તો પણ.

ઉપરની ત્રણ બાબતોમાં ખાનગી બચાવનો હક નથી. પણ ब તથા क બાબતમાં જો મોત અથવા મહાવ્યથા થવાનો સંભવ હોય તો ખાનગી બચાવનો હક પોહોંચે છે.

જે ગુન્હાને માટે ખાશ નામ છે તેવા ગુન્હાની વ્યાખ્યા તથા સમજુતી.

કાંઈ વસ્તુમાં મદદગારી

૧૦૭—કાંઇ વસ્તુ સંબંધી નીચે લખ્યા પ્રમાણે જે માણસ કરે તે માણસે તે વસ્તુ કરવામાં મદદગારી કરી એમ સમજવું—

પહેલું—જે માણસ તે વસ્તુ કરવા સારૂ કોઈ સખસને ઉસકેરે; અથવા

બીજું—જે માણસ તે વસ્તુ કરવાનો કોઈ સખસ અથવા સખસોની સાથે કાંઇ મશ્વરતમાં સામીલ થાય; પણ તે ક્યાંરે કે તે મશ્વરત મુજબ, તથા તે વસ્તુ કરવા માટે, કાંઇ કામ અથવા કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર કરવામાં આવે તો; અથવા

ત્રીજું—જે માણસ કાંઇ કામ અથવા કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર કરીને તે વસ્તુ કરવામાં ઇરાદાથી સહાય કરે.

ટીકા—જે વખતે પોલીસ કોન્સ્ટેબલો કોઇને મારમારી ગુન્હો મનાવતા હોય તે વખતે તેમનો ઉપરી તે વખતે ત્યાંથી જાણી જોઇને ખશી જાય તો તે ઉપરી ઉપર મદદગારી કરવાનો આરોપ મુકી શકાય.

કોઇ સખસને કાંઇ કૃત્ય કરવાને સલાહ આપવાથી, અથવા તેને હુકમ કરવાથી, અથવા તેને બીજી કોઈ રીતે ઉત્તેજન આપવાથી ઊસકેરણી થઇ શકે. કેટલાક માણુસો એવા ખંધા હોય છે કે પોતે પડદા પાછળ રહી પોતાની મતલબ પાર પાડવા સારૂ, બીજાઓની પાસે, પૈસા આપીને, સલાહ આપીને, ઊંધું થતું સમજાવીને, ગુન્હા કરાવે છે. આવા માણુસો બેશક સજાને પાત્ર છે.

મશ્વરતથી એટલે મસલતથી મદદગારીનો ગુન્હો કરવાને માટે એક કરતાં વધારે સખસની જરૂર છે.

૧૦૮. જે સખસ કાંઇ ગુન્હો કરવામાં મદદગારી કરે, અથવા જે કામ મદદગાર સખસના ઇરાદા અથવા જ્ઞાનથી ગુન્હો કરવાને કાયદા પ્રમાણે

મદદગાર કોઇ શકતીમાન સખસે કર્યું હોય તો ગુન્હો થાય, એવું કાંઇ કામ કરવામાં મદદગારી કરે, તે સખસે ગુન્હામાં મદદગારી કરી એમ સમજવું.

ટીકા—કોઈ અ સખસે એક બ સખસના સેઠના ઘરમાંથી ચોરી કરવાને પોતાને (અને) મદદ કરવાને બને ઊસકેર્યો, અને બએ, અને શીક્ષા કરાવવાના ઈરાદાથી પોતાના સેઠની સંમતીથી અને પોતાના સેઠના જાણુપણાથી, પોતાના સેઠની મીલકત ખસેડવામાં મદદ કરી, ત્યારે તેમાં એવું ઠર્યું કે કાંઇ પણ ચોરી થઈ નથી; પણ "ચોરી"નો ગુન્હો કરવામાં મદદ કરવાને વાસ્તે અને વ્યાજબી રીતે ગુન્હેગાર ઠરાવ્યો.

કોઈ ગુન્હામાં મદદગારી કરવી એ ગુન્હો છે, માટે એવી મદદગારીમાં મદદ ગારી કરવી તે પણ ગુન્હો છે એમ સમજવું.

મદદગારીના ગુન્હાને મુળ ગુન્હા સાથે સંબંધ નથી. મુખ્ય ગુન્હેગાર છુટી જાય અને મદદગારને શીક્ષા થઇ શકે.

મદદગારી કર્યા પછી ત્રણ જાતની બીનાઓ ઉત્પન્ન થાય છે; પ્રથમ, કાંઇ પણ ગુન્હો બને નહીં, ત્યારે કલમ ૧૧૫ અને ૧૧૬ મુજબ સજા થઇ શકે; બીજું,-જે કૃત્યને વાસ્તે મદદગારી કરી હોય તેજ કૃત્ય થાય, ત્યારે કલમ ૧૦૯–૧૧૦ મુજબ સજા થઈ શકે, અને ત્રીજું,-કાંઇ જુદાજ પ્રકારનું કાર્ય થાય (પણ સ્વભાવીક રીતે મદદગારી કરેલા કૃત્યમાંથી થાય), તો મદદગારને કલમ ૧૧૧–૧૧૩ પ્રમાણે સજા થાય.

૧૪૧. **કાયદા વિરૂધ મંડળી**—જો પાંચ અથવા વધારે સખસોની એક મંડળી મળે, અને જે સખસો તે મંડળીમાં હોય તેઓનો સામાન્ય હેતુ નિચે લખ્યા પ્રમાણે હોય, તો તે મંડળીને "કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી" કેહેવી.

પેહેલો—હિંદુસ્તાનની કાયદા કરનારી અથવા હકુમત કરનારી સરકારને, અથવા કોઇ પ્રેસીડન્સીની (ઇલાકાની) સરકારને, અથવા કોઇ લેફ્ટેનન્ટ ગવરનર ને અથવા પોતાના હોદ્દાનો કાંઇ કાયદેસર અખત્યાર અમલમાં લાવતાં કોઇ સરકારી નોકરને, સાપ્રાધ બળ કરીને અથવા સાપ્રાધ બળ દેખાડીને ડરાવવો, અથવા

બીજો—કાંઇ કાયદો કે કાંઇ કાયદેસર હુકમ બજાવતાં હરકત કરવી; અથવા

ત્રીજો—કોઇ બીગાડ અથવા સાપ્રાધ પ્રવેશ અથવા બીજો ગુન્હો કરવો; અથવા

ચોથો—કોઈ સખસની ઉપર સાપ્રાધ બળ કરીને અથવા તેને સાપ્રાધ બળ દેખાડીને કાંઇ મિલ્કતનો કબજો લેવો અથવા મેળવવો, અથવા કોઈ સખસનો જવાનો હક, અથવા પાણી વાપરવાનો હક, અથવા બીજો જે નીરાકાર વસ્તુ સંબંધી હક તે સખસના કબજામાં કે ભોગવટામાં હોય તે તેની પાસેથી લઇ લેવો, અથવા કાંઈ હક કે ધારેલો હક અમલમાં લાવવો, અથવા

પાંચમો—સાપ્રાધ બળ કરીને અથવા સાપ્રાધ બળ દેખાડીને જે કામ કરવાની જે સખસની કાયદા પ્રમાણે ફરજ નહીં હોય તે કામ તે સખસ પાસે કરાવવું, અથવા જે કરવાને તેનો કાયદા પ્રમાણે હક હોય તે કરવામાં તેની પાસે કસુર કરાવવી.

ખુલાસો—જે મંડળી પ્રથમ મળતી વખતે કાયદા વિરૂદ્ધ ન હોય તે પાછળથી કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી થઈ શકે.

ટીકા—સામાન્ય હેતુ ગેર કાયદેસર હોવો જોઇએ. જ્યારે એકઠા મળે ત્યારે તેમના મનમાં તે હેતુ હોય અગર ન હોય અથવા એ હેતુ પછીથી થાય. સામાન્ય હેતુ ઠરાવવાનો હોવો જોઇએ.

૧૪૨. **કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીનો અંગભુત**—જે હકીકતોને લીધે કોઇ મંડળી કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી થતી હોય તે હકીકતો જાણ્યા છતાં જે માણસ ઇરાદાથી તે મંડળીમાં સામિલ થાય, અથવા તેમાં જારી રહે, તે માણસને કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીનો અંગભુત સમજવો.

૧૪૬. **હંગામો**—(Rioting) કોઈ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીનો સામાન્ય હેતુ પાર પાડવામાં તે કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી અથવા તેનો કોઇ અંગભુત બળ અથવા જુલમ વાપરે, તો તે મંડળીના દરેક અંગભુતે હંગામાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

૧૫૯. **બખેડો**—(Affray) જ્યારે બે અથવા વધારે સખસો કોઇ જાહેર જગ્યામાં મારા મારી કરીને લોકોની સુલેહમાં ગડબડ કરે, ત્યારે તેઓએ બખેડો કર્યો એમ સમજવું.

૧૯૧. **ખોટી શાહેદી**—કાંઇ સોગંદથી અથવા કાયદાના ખાસ ઠરાવથી સાચુ બોલવાને જે માણસ કાયદા મુજબ બંધાયલો હોય, અથવા કાંઇ પણ બાબત સંબંધી કોઇ એકરાર કરવાને કાયદાથી બંધાયલો હોય, તે માણસ એવી કંઈ વાત કહે કે જે ખોટી હોય, અને જે ખોટી છે એમ તે જાણતો કે માનતો હોય, અથવા ખરી

છે એમ તે માનતો હોય, તો તે માણસે ખોટી સાહેદી આપી એમ સમજવું.

ખુલાસો. કાંઇ વાત મોહોડેથી કહી હોય અથવા કોઇ બીજી રીતે કહી હોય તો પણ તેને આ કલમના અર્થ પ્રમાણેની વાત સમજવી.

૧૯૨. **ખોટો પુરાવો બનાવવો**—જે માણસ કાંઈ બીના બનાવે, અથવા કાંઇ ચોપડી કે દફતર મધ્યે કાંઇ ખોટી રકમ લખે, અથવા કાંઇ લેખ કરે અને તેમાં કાંઇ ખોટી વાત લખે, એવા ઈરાદાથી કે કોઇ ઇનસાફી મુકરદમામાં, અથવા કોઇ સરકારી નોકરની આગળ તેના સરકારી હોદ્દાથી કાયદા મુજબ ચાલતા મુકરદમામાં અથવા કોઇ લવાદની આગળ, તે બીના, ખોટી રકમ, અથવા ખોટી વાત પુરાવામાં રજુ થાય, તથા તે રજુ થનારી બીના અથવા ખોટી રકમ, અથવા ખોટી વાતથી, તે મુકરદમાં પુરાવા ઉપરથી જે સખસ કાંઈ અભિપ્રાય બાંધનાર હોય તે સખસના મનમાં તે મુકરદમાના ફેસલાને લગતી કાંઇ જરૂરની બાબત સંબંધી ખોટો અભિપ્રાય આવે, તો તે માણસે ખોટો પુરાવો બનાવ્યો એમ સમજવું. જેમકે અની એક પેટીમાં બ, કાઇ ઘરેણા મુકે, એવા ઇરાદાથી કે તે ઘરેણા પેટીમાંથી જડે, તથા એ બીનાથી અની ઉપર ચોરી સાબીત થાય તો બએ ખોટો પુરાવો બનાવ્યો એમ સમજવું.

૨૩૦. **શિકકો.**—એટલે જે ધાતુ, નાણા દાખલ વપરાતી હોય તથા જે પર છાપ મારીને નાણા દાખલ વાપરવા માટે તેને કોઈ સરકારના હુકમથી બહાર પાડવા હોય, તે ધાતુ.

રાણીનો શિકકો—જે શીક્કા પર છાપ મારીને તેને રાણીના હુકમથી, અથવા હીંદુસ્તાનની સરકારના અથવા ઇલાકાની સરકારના, હુકમથી નાણા દાખલ વાપરવા માટે બહાર પાડયો હોય તે શિકકો—

૨૬૮. **લોકાપકારક કૃત્ય**—જે સખસ એવું કાંઇ કામ કરે, અથવા એવી કાંઇ કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર કરે, કે જેથી લોકોને, અથવા જે માણસો પડોસમાં રેહેતાં હોય, અથવા જેઓના કબજામાં પાડોસમાં કાંઇ મિલકત હોય, તે સર્વ માણસોને, કાંઇ સાધારણ નુકસાન, ભય, અથવા દુઃખ થાય, અથવા જેથી જે સખસોને કાંઇ સારવજનીક હક વાપરવાની જરૂર પડે તે સખસોને નુકસાન, અડચણ, ભય અથવા દુઃખ થવા વિના રેહેજ નહીં તે સખસે લોકાપકારક કૃત્ય કર્યું એમ સમજવું.

લોકાપકારક કૃત્યનાં ઉદાહરણો, જાહેર રસ્તાનું રોકાણ કરવું, જાહેર જગા અથવા રસ્તાનું નુકશાન કરવું, જાહેર જગ્યાઓ સમરાવવામાં ગફલતી કરવી;

ભર વસ્તીમાં કે જાહેર રસ્તા ઉપર લોકોની તંદુરસ્તીને નુકશાન થાય તેવો વેપાર ચલાવવો; પડોશીઓને હરકત થાય એવો ઘોંઘાટ કરવો; વસ્તીમાં બંદુકનો દારૂ અથવા જલદીથી બળી જાય એવો પદાર્થ ભરી મુકવો; એ વીગરે કલમ ૨૬૯ થી તે ૨૯૪ સુધીના ગુન્હા પાછળ પત્રક આપ્યું છે તેમાં જુવો.

૨૯૯. **શિક્ષણીય મનુષ્ય વધ**—મોત આણુવાના ઇરાદાથી, અથવા જેથી મોત થવાનો સંભવ હોય એવું કાંઇ શરીરનું નુકશાન કરવાના ઇરાથી, કાંઈ કામ કરીને અથવા ફલાણુ કામ કરેથી મોત થશે એવો સંભવ છે એમ જાણ્યા છતાં તે કામ કરીને, જે માણુસ મોત આણે, તે માણુસે શિક્ષણીય મનુષ્ય વધનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ખુલાસો-૧—જે સખસને કાંઇ રોગ, વ્યાધી, કેશરીરની અશકતતા થઇ હોય એવા કોઇ સખસને જે માણુસ શરીરનું નુકશાન કરે, અને તેથી કરીને પેલા સખસનું મોત થાય, તો તે માણુસે તે સખસનું મોત આણ્યું એમ સમજવું.

૨—જે ઠેકાણે કાંઇ શરીરના નુકશાનથી મોત થાય, તે ઠેકાણે જે સખસે તે શરીરનું નુકશાન કર્યું હોય, તેણે તે મોત આણ્યું એમ સમજવું, પછી બરાબર ઇલાજ કરેથી તથા હોંશીઆર હકીમની દવા કરેથી તે મોત થતુ બચી સકત એમ હોય તો પણ.

૩—માના પેટ માહેલાં બચ્ચાંનું મોત આણુવું તે મનુષ્ય વધનો ગુન્હો નથી; પણ કોઇ જીવતાં બચ્ચાંનો કાંઇ પણ ભાગ બહાર નીકળ્યો હોય, પછી તે બચ્ચાંથી સ્વાસોસ્વાસ ન લેવાયા હોય, અથવા તે પુરેપુરૂં જનમ્યું ન હોય તો પણ, તે જીવતાં બચ્ચાંનું મોત આણુવું તે શિક્ષણીય મનુષ્યવધનો ગુન્હો થઇ શકે.

ખુન—ની વ્યાખ્યા કાયદામાં ઘણી લાંબી અને ગુંચવણુભરેલી આપેલી છે. તે સાધારણુ માણુસોથી સેહેજ સમજાય એવી નથી. શરીર સંબંધી ગુન્હાઓમાં ખુન એ ભારેમાં ભારે ગુન્હો છે એનાથી ઉતરતા દરજાનો ગુન્હો શિક્ષણીય મનુષ્યવધ છે. શિક્ષણીય મનુષ્યવધનો ગુન્હો બનવાને જે અવયવ વસ્તુની જરૂર છે તે ઉપરાંત ખુનનો ગુન્હો બનવામાં " મોત આણુવાનો આગળનો વિચાર પૂર્વક ઇરાદો" સાબીત થવો જોઈએ. ત્યારે ટુકામાં ખુનની વ્યાખ્યા-મારી નાંખવાના વિચાર પૂર્વક ઈરાદાથી કાંઇ કૃત્ય કોઇ કરે અને તેથી મોત નિપજે તો તે ખુન થયું એમ સમજવું.

ઇન્તેફાકથી મોત નિપજે તો કાંઈ ગુન્હો નથી. જે કામમાં ગુન્હેગારનો ઇરાદો ફકત વ્યથા કરવાનો હોય, અને ભુલથી મોત નીપજે, અથવા કોઇ ત્રાહીતે કાંઇ કૃત્ય કર્યું હોય તેથી ગુસ્સાના આવેશમાં મોત આણ્યું હોય તો તે ખુન નહીં પણ શિક્ષણીય મનુષ્ય વધ સમજવું.

૩૧૦. ઠગ—આ કાયદો પસાર થયા પછી કોઇ પણ વખતે જે માણસ ખુનના ઉપાયથી, અથવા ખુનની સાથે, અપહરણ અથવા છોકરાં ચોરવાનો ગુન્હો કરવાના કારણસર નિત્ય કોઇ બીજા માણસ અથવા માણસો જોડે મળેલો રેહેશે તે માણસને ઠગ સમજવો.

૩૧૯, ૩૨૧ વ્યથા—એટલે શારીરીક દુઃખ અથવા અશક્તતા. વ્યથા એ કાંઇ ગુન્હાનું નામ નથી, પણ બુદ્ધી પૂર્વક વ્યથા કરવી એ ગુન્હો છે. જે માણસ, કોઇ સખસને વ્યથા કરવાના ઇરાદાએ, અથવા તેથી કોઈ સખસને પોતાથી વ્યથા થવાનો સંભવ છે એમ જાણ્યા છતાં કાંઇ કામ કરે, અને તે કામથી કોઈ સખસને વ્યથા કરે, તો તે માણસે બુદ્ધી પૂર્વક વ્યથા કરી એમ સમજવું.

૩૨૦. મહાવ્યથા—૧, પુરૂષત્વનો નાશ, ૨, બેમાંની કોઇપણ આંખની જોવાની શકતી જાથુ જવી, ૩, બેમાના કોઇ પણ કાનની સાંભળવાની શકતી જાથુ જવી, ૪, કોઈ અવયવ અથવા સાંધો જવો, ૫, કોઈ અવયવ અથવા સાંધાની શકતીનો નાશ થવો, અથવા તેની જાથુ ક્ષીણતા થવી, ૬, ડોકાની અથવા ચેહેરાની જાથુ બદશીકલ થવી, ૭, કોઇ હાડકાંનું અથવા દાંતનું ભાંગવું અથવા ખશી જવું, ૮, જે વ્યથાથી જીંદગી જોખમમાં આવે, અથવા જેથી વીસ દીવસની મુદત સુધી પોતાનો હમેશનો ધંધો કરવાને અશકત રહે, એવી કોઈ પણ વ્યથા.

૩૨૨. બુદ્ધિ પૂર્વક મહાવ્યથા કરવી—જે માણસ બુદ્ધિ પુર્વક વ્યથા કરે, અને જે વ્યથા કરવાને તેનો ઇરાદો હોય, અથવા સંભવ હોય, તે વ્યથા જો મહાવ્યથા હોય તો તે માણસે બુદ્ધિ પુર્વક મહાવ્યથા કરી એમ સમજવું.

૩૩૯. ગેરવ્યાજબી અટકાવ—કોઇ સખસનો જેણી મેર જવાનો હક હોય તેણીમેર જતો તે સખસ અટકે એવી રીતે જે માણસ તે સખસને બુદ્ધિ પુર્વક હરકત કરે તે માણસે તે સખસને ગેર વ્યાજબી અટકાવ કર્યો એમ સમજવું.

અપવાદ—જમીન અથવા પાણી ઉપરથી જવા આવવાનો કાંઇ ખાનગી રસ્તો હોય અને તે રસ્તો બંધ કરવાનો મારો કાયદા મુજબ હક છે એમ સુદ્ધ બુદ્ધિથી માનીને તે રસ્તોબંધ કરે તો ગુન્હો નથી.

૩૪૦. ગેરવ્યાજબી કેદ—કોઇ સખસ મુકરર કરેલી ચોતરફ હદની બહાર જતો અટકે એવી રીતે જે માણસ તે સખસને ગેરવ્યાબી અટકાવ કરે તે માણસે તે સખસને ગેરવ્યાજબી કેદ કર્યો એમ સમજવું.

કોઈ અમુક રસ્તે જતાં અટકાવ કરવો, પણ તે રસ્તા શીવાય ગમે ત્યાં જવાની છુટ હોય, તો તે ગેરવ્યાજબી અટકાવનો ગુન્હો કહેવાય; પણ જ્યારે ચોતરફથી કોઇ સખસને ઘેરી લેવામાં આવે, અથવા તેને ગમે ત્યાં જતો અટકાવે, તો તે ગેરવ્યાજબી કેદનો ગુન્હો કેહેવાય.

૩૫૦. **સાપ્રાધબળ**--જો કોઇ સખસ બીજા કોઇ સખસની રજામંદી શીવાય તે બીજા સખસની ઉપર ઇરાદાથી બળ વાપરે, અને તે કાંઇ ગુન્હો કરવા સારૂ અથવા તે બળ જે સખસની ઉપર વાપરે તે સખસને તે બળથી કાંઇ નુકશાન, ભય, અથવા દુઃખ કરવાના ઇરાદાથી, અથવા તેને તે બળ વાપરવાથી પોતાથી કાંઇ નુકસાન, ભય, અથવા દુઃખ થવાનો સંભવ છે એમ જાણ્યા છતાં, તો તે સખસે તે બીજા સખસની ઉપર સાપ્રાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

ઊદાહરણ

નદીમાં બાંધેલી હોડીના દોરડાં છોડી નાખવાં, જોડેલા ઘોડા અથવા બળદને, ચાબક મારી તેની ગતીમાં ફેરફાર કરવો, ઇરાદા પૂર્વક ધક્કો મારવો, કાદવમાં પથર ફેંકી બીજાના કપડા બગાડવા, ઇરાદાથી કોઈ ઔરીનો બુરખો ખેંચવો, કુતરાને બીજાના શરીર ઉપર કુદાવવો, જાણી બુઝીને પાઘડી પાડી નાંખવી. એ બધા કૃત્ય સાપ્રાધ બળમાં આવી જાય.

૩૫૧. **હુમલો**—જે માણુસ કાંઇ ચાળા અથવા કાંઇ તૈયારી કરે, એવા ઇરાદાથી કે એવો સંભવ જાણીને કે તે ચાળા અથવા તૈયારીથી કોઇ સખસ હાજર હોય તેને એવો ભય ઉત્પન્ન થશે કે એ ચાળા અથવા તૈયારી કરનારો માણુસ માહારી ઉપર હમણા સાપ્રાધ બળ વાપરવાનો છે, તો તે માણસે હુમલો કર્યો એમ સમજવું. માત્ર શબ્દથી હુમલો થતો નથી. પણ કોઇ સખસ કાંઈ શબ્દો બોલે તે શબ્દો તેના ચાળા અથવા તૈયારીનો એવો અર્થ ઉત્પન્ન કરી શકે કે તેથી તે ચાળા અથવા તૈયારી હુમલો ગણાય. લાકડી લઇને "હું તારી વલે કરૂં છું" એમ બોલવું, મુઠ્ઠી બીજાના ઉપર ધરીને મારવાની દહેશત આપી હલાવવી એ હુમલાના ગુન્હા થઇ શકે.

૩૬૨. **"મનુષ્ય નયન"** (Abduction) એ કાંઇ ગુન્હો નથી; પણ કેટલાક ગુન્હાની વ્યાખ્યામાં એ શબ્દ વાપરેલો છે. જોરજુલમથી અથવા સમજાવીને સ્ત્રી વગેરે રક્ષણીય સખસને દગાથી લઇ જવું તે મનુષ્ય નયન. ત્યારે એ ગુન્હો કેમ નહીં એ સવાલ ઘણાના મનમાં ઉત્પન્ન થાય. એ સવાલનો જવાબ એ કે મનુષ્ય

નયન હમેશાં કાંઇ સાપ્રાધ હેતુસર હોય છે, અને કાયદો તે હેતુ શું છે તે ઘણું કરીને પહેલું જુવે છે, અને પછી તેને માટે સજા ઠરાવે છે.

૩૫૯. **મનુષ્ય હરણુ**—(Kidnapping) બે પ્રકારનું છે. એક બ્રિટીશ ઇંડીઆ માંથી, અને બીજું કાયદેસર હવાલામાંથી.

૩૬૦. **બ્રિટીશ ઇંડીચામાંથી મનુષ્ય હરણુ**—જે માણસ કોઈ સખસને, તે સખસની રજામંદી શીવાય, અથવા તે સખસની વતી રજામંદી આપવાનો જેનો કાયદા મુજબ અખત્યાર હોય એવા કોઇ સખસની રજામંદી શીવાય, બ્રિટીશ ઇન્ડીઆની હદની બાહાર લઈ જાય, તે માણુસે બ્રિટીશ ઇંડીઆમાંથી તે સખસનું હરણુ કર્યું એમ સમજવું.

૩૬૧. **કાયદેસર વાલીના હવાલામાંથી મનુષ્ય હરણુ**—ચઉદ વરસથી ઓછી ઉમરના છોકરાને, અથવા સોળ વરસથી ઓછી ઉમરની છોકરીને, અથવા કોઇ દીવાના સખસને, તે બાળક અથવા દીવાના સખસના કાયદેસર વાલીના હવાલામાંથી, તે વાલીની રજામંદી શીવાય, જે માણુસ લઈ જાય અથવા ફોસલાવીને તેડી જાય, તેણે તે બાળક અથવા તે સખસનું કાયદેસર વાલીના હવાલામાંથી હરણુ કર્યું એમ સમજવું.

આ બે પ્રકારના ગુન્હાને માટે સાપ્રાધ હેતુની જરૂર નથી, એટલે ગુન્હેગારનો હેતુ જોયા વિના એ ગુન્હાને માટે કાયદાએ સજા ફરમાવી છે. બ્રિટીશ ઇંડીઆમાંથી બહાર લઇ જાય, તો તે લઈ જવાના કૃત્યને માટેજ સજા ઠરાવેલી છે, કારણુ કે બ્રિટીશ ઈંડીઆ બાહાર ગયા પછી ગુન્હેગારને બ્રિટીશ ઇંડીઆનો કાયદો લાગુ પડતો નથી.

વળી, માબાપને પોતાના છોકરાં રાખવાનો હક છે, તેમના કબજામાંથી તેમના છોકરાંને કોઈ લઇ જાય, તો તે લઇ જવાના કૃત્ય બદલ, તુરતજ પરીણામની રાહ જોયા વગર, સજા કરવાનું ઠરાવેલું છે. પુખ્ત ઉમરના સખસને તેના બાપના ઘરમાંથી કોઈ ફોસલાવીને તેડી જાય તો તે ગુન્હો નથી. કારણુ કે તે સ્વતંત્ર છે અને મરજી હોય તો જાય. અને તેને જે કોઇ જબરીથી લઇ જાય, તો કાયદો, લઇ જનાર સખસને મનુષ્ય નયન કરવામાં કે પાછળથી વ્યથા, સાપ્રાધ બળ, ગેર વ્યાજબી કેદ, કે કાંઇ બીજા ગુન્હા કર્યા હોય તે બદલ સજા કરે છે.

એક કેસમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે (ઇ. લો. રી. ૩ મું. ૧૭૮) કોઇ પણુ છોકરૂં દસ વરસ કરતાં ઓછી ઉમરનું હોય, તો તેને વાલી છે એમ માની લેવું જોઇએ.

મુસલમાની કાયદા પ્રમાણે બાપની મરજી ઉપરાંત મા પોતાના છોકરાને સાત વરસની ઉમરનો થાય ત્યાં સુધી રાખવાને હકદાર છે.

૩૭૫. **બળાત્કાર સંભોગ**—જે પુરૂષ નીચે બ્યાન કરેલી પાંચ હાલતોમાંની કોઇ પણ હાલતમાં કોઈ સ્ત્રીની સાથે સંગ કરે, તેણે બળાત્કાર સંભોગ કર્યો એમ સમજવું. (૧) તે સ્ત્રીની મરજી નહીં છતાં. (૨) તે સ્ત્રીની રજામંદી વગર. (૩) તે સ્ત્રીને મોતનો અથવા વ્યથાનો ભય ઉત્પન્ન કરીને તેની રજામંદી લીધી હોય તો તે રજામંદી છતાં પણ. (૪) તે પુરૂષ એમ જાણતો હોય કે હું એ સ્ત્રીનો વર નથી, અને તે સ્ત્રી જે બીજા પુરૂષની સાથે કાયદા મુજબ પરણેલી છે, અથવા પોતાને પરણેલી માને છે તે પુરૂષ હું છું એમ માનીને તેણે પોતાની રજામંદી આપી છે, તો તે રજામંદી છતાં પણ. (૫) તે સ્ત્રી બાર વરસથી ઓછી ઉમરની હોય તો, પછી તેની રજામંદી હોય કે નહિ તોપણ.

બળાત્કાર સંભોગના ગુન્હામાં જે સંગ થવો જરૂર છે તેમાં પ્રવેશ થયો તો બસ છે.

અપવાદ—કોઈ પુરૂષ પોતાની વહુની સાથે સંગ કરે, અને તે સ્ત્રી બાર વરસથી ઓછી ઉમરની નહીં હોય, તો તે બળાત્કાર સંભોગ નહિ ગણાય.

૩૭૮. **ચોરી**—જે માણસ, કોઈ સખસના કબજામાંથી તે સખસની રજામંદી શીવાય, કાંઈ જંગમ મીલકત બદદાનતથી લેવાનો ઇરાદો કરીને, તે પ્રમાણે લેવા સારૂ તે મીલકતને ખસેડે, તે માણસે ચોરી કરી એમ સમજવું.

ખુલાસા—૧. કાંઇ વસ્તુ જ્યાં સુધી જમીનમાં ચોંટેલી હોય ત્યાં સુધી તે જંગમ મીલકત નથી. માટે તેની ચોરી થઈ શકે નહિ. પણ જમીનથી તે જુદી પાડવામાં આવે કે પછી તેની ચોરી થઇ શકે.

૨. જે કામથી જુદુ પાડવું થાય, તેજ કામથી જે ખસેડવું થાય તે ખસેડવું ચોરી થઇ શકે.

૩. કોઈ સખસ ખરેખર કોઇ વસ્તુને ખસેડે ત્યારે અને તેમજ તેનું ચલન થવામાં અટકાવ કરનારી કાંઇ અડચણ દુર કરે, અથવા તે વસ્તુને કાંઇ બીજી વસ્તુથી જુદી પાડે, ત્યારે પણ તે સખસે તે વસ્તુ ખસેડી એમ સમજવું.

૪—કોઈ સખસ કોઇ પણ ઉપાયથી કોઇ જનાવરને ગતીમાન કરે, તો તેણે તે જાનવર ખસેડયું, તથા તે જાનવરને ગતી થયાથી તે જાનવરે જે જે વસ્તુ ખસેડી હોય, તે તે વસ્તુ ખસેડી એમ સમજવું.

૫—ઉપલા લક્ષણમાં રજામંદી લખી છે, તે સાફ રજામંદી હોય કે અર્થાંત સમજાય એવી રજામંદી હોય, અને તે કબજેદાર સખસ, અથવા તે કારણસર જેને

સારૂ કે અર્થાંત સમજાય એવો અખત્યાર હોય તેવો કોઇ પણ સખસ, આપી શકે.

આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો થવાને વાસ્તે નીચેની હકીકતો હોવી જોઈએ.

૧ બદ દાનતથી લેવાના ઇરાદાથી કાંઇ વસ્તુ ખસેડવી જોઈએ.

૨ કોઇ સખસને કબજે હોવો જોઇએ. ૩ તેની રજામંદી શીવાય ખસેડવી જોઇએ. ૪ તે વસ્તુ જંગમ વસ્તુ હોવી જોઇએ.

જે વસ્તુ બદલ ચોરીનું તોહમત હોય તે વસ્તુ ઉપર તોહમતદારને જેવો તેવો હક હોય તો તેના ઉપર ચોરીનું તોહમત રહી શકે નહીં.

કોઈ હિંદુ સ્ત્રીનું સ્ત્રી ધન તેનો ધણી બદદાનતથી લે તો તે પણ ચોરી કહેવાય. તેમજ સ્ત્રીની જે મીલકત ઉપર કોઈ મુસલમાન ધણીનો હક ના હોય અને તે જો બદદાનતથી લે તો તે પણ ચોરી કહેવાય. કાંઈ વસ્તુનો માલીક, જો તે વસ્તુ જેના કબજામાં હોય તેના કબજામાંથી બદદાનતથી ખસેડે તો તે પણ ચોરીનો ગુન્હેગાર થઇ શકે છે.

૩૮૩. **જબરાઈથી કઢાવવું**—જે માણસ ઇરાદાથી કોઇ સખસને, તે સખસને પોતાને અથવા બીજા કોઇને, નુકશાન કરવાનો ભય ઉત્પન્ન કરે, અને તેમ કરીને તે ભય પામેલો સખસ કાંઈ મીલકત, અથવા કીમતી દસ્તાવેજ, અથવા સહી કે મોહોર કરેલી જે વસ્તુનો કાંઇ કીમતી દસ્તાવેજ, બનાવી શકાય એવી કાંઇ વસ્તુ, કોઇ સખસને આપે એમ બદદાનતથી કરે, તો તે માણસે જબરાઇથી કહડાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

કોઇ સખસ ઉપર કાંઇ ફોજદારી તોહમત મુકવાની ધાસ્તી આપીને જો પૈસા કઢાવ્યા હોય, તો તે ગુન્હો થાય છે, પછી તે તોહમત ખરું હોય કે ખોટું હોય.

૩૯૦. **અપહરણ** (Robbery)—સરવે અપહરણમાં ચોરી અથવા જબરાઇથી કહાડવવાનો ગુન્હો હોય છે.

ચોરીનો કયારે અપહરણમાં સમાવેશ થાય—ચોરી કરવા સારૂ અથવા ચોરી કરવામાં અથવા ચોરીથી મળેલી મીલકત લઇ જવામાં અથવા લઈ જવાની કોશીશ કરવામાં તે ગુન્હેગાર, તે મતલબસર બુદ્ધિપુર્વક કોઇ સખસનું મોત આણે અથવા તેને વ્યથા કે ગેરવ્યાજબી અટકાવ કરે, અથવા તાત્કાલિક મોત, તાત્કાલિક વ્યથા, કે તાત્કાલિક ગેરવ્યાજબી અટકાવ કરવાનો ભય ઉત્પન્ન કરે, અથવા ભય ઉત્પન્ન કરવાની કોસીસ કરે, તો તે ચોરી અપહરણ થાય છે.

જબરાઈથી કહડાવવું તે ક્યારે અપહરણ થાય—જબરાઈથી કહડાવવાનો ગુન્હો કરતી વખતે, તે ગુન્હો કરનાર ભય પમાડેલા સખસની આગળ હાજર હોય, અને તાત્કાલિક મોત, અથવા તાત્કાલિક વ્યથા, અથવા તાત્કાલિક ગેરવ્યાજબી અટકાવ તે સખસને અથવા કોઇ બીજા સખસને કરવાનો ભય તે સખસને ઉત્પન્ન કરીને તે જબરાઇથી કહડાવવાનો ગુન્હો કરે, અને એ પ્રમાણે ભય ઉત્પન્ન કરીને તે ભય પમાડેલા સખસનું મન એવું કરે કે તે સખસ તેજ વખતે અને તેજ ઠેકાણે જબરાઇથી કહડાવેલી વસ્તુ આપી દે, તો તે જબરાઇથી કહડાવવું અપહરણ થાય છે.

ટીકા—અપહરણનો ગુન્હો થવાને ચોરી થએલી હોવી જોઇએ, અથવા જબરાઇથી કહડાવેલું હોવું જોઇએ, અને તેની સાથે વધારામાં મીલ્કતના ધણીને ધમકી આપીને મીલકત કહડાવેલી હોવી જોઇએ.

૩૯૧. **ડાકાઇટી**—પાંચ અથવા વધારે સખસો એકઠા મળીને કાંઇ અપહરણ કરે અથવા કરવાની કોશીસ કરે, અથવા જે સખસો એકઠાં મળીને અપહરણ કરતા અથવા કરવાની કોશીસ કરતા હોય તે, તથા જે સખસો હાજર હોય અને તે અપહરણ તથા કોશીસ કરવામાં સહાય કરતા હોય તે, એ બન્ને મળીને તેઓની આખી સંખ્યા પાંચ અથવા વધારે થાય, તો એ પ્રમાણે અપહરણ કરનાર કોશીસ કરનાર, અથવા સહાય કરનાર હરેક સખસે ડાકાઇટી કરી એમ સમજવું.

૪૦૩. **મિલકતનો સાપરાધ ખોટો ઉપયોગ**—જે માણસ બદદાનતથી કાંઇ પણ જંગમ મિલકતનો ખોટો ઉપયોગ કરે, અથવા તે પોતાને કામે લગાડે, તો તે માણસે મિલકતનો સાપરાધ ખોટો ઉપયોગ કર્યો એમ સમજવું.

ફક્ત થોડીવાર સુધીજ ખોટો ઉપયોગ કર્યો હોય, તોપણ તે ખોટો ઉપયોગ છે એમ સમજવું.

જે મિલકત કોઇ બીજા સખસના કબજામાં ન હોય એવી કાંઇ મિલકત કોઈ સખસને જડે, અને તે મિલકત સાચવવાના અથવા તેના માલીકને પાછી આપવાના કારણ સર તે સખસ તે મિલકત લે, તો તે સખસે તે મિલકત બદદાનતથી લીધી અથવા તેનો ખોટો ઉપયોગ કર્યો નથી, અને તેણે ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહીં; પણ તે મિલકતનો માલીક કોણ છે એ વાતની તેને ખબર હોય, અથવા તે સોધી કહાડવાનો તેની પાસે ઇલાજ હોય, તે છતાં, અથવા માલીકને સોધી કહાડી તેને ખબર આપવાના ઘટતા ઇલાજ વાપરયા પેહેલાં, તથા માલીક આવી ને તે મિલકતનો દાવો કરે એટલા સારૂ ઘટતી મુદત સુધી તે મિલકત રાખ્યાં

પેહેલાં, અગર તે સખસ તે મિલકત પોતાને કામે લગાડે તો તેણે મિલકતનો સાપરાધ ખોટો ઉપયોગ કર્યો એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત

ધોરી રસ્તા પર પડેલો એક રૂપીઓ અ જેય, તે કોનો છે તે અને ખબર નહી હોય, અને અ તે રૂપીઓ ઉંચકી લે તો, અ એ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવુ' નહી. અ ને એક કીમતી વીંટી જડે, તે વીંટી કોની છે તે અ જાણતો નહીં હોય, પણ તેનો માલીક સોધી કહાડવાની કોસીસ કર્યા શીવાય તુરત અ તે વીંટી વેચે, તો અ એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવુ'.

૪૦૫. **સાપ્રાધ વિશ્વાસઘાત**—જે માણુસને કોઇપણ રીતે કાંઇ મીલકત અથવા મીલકતપરનો અખત્યાર સોંપ્યો હોય, તે માણુસ બદદાનતથી તે મીલકતનો ખોટો ઉપયોગ કરે, અથવા તે પોતાને કામે લગાડે, અથવા તે સોંપણુ શી રીતે બજાવવી એ વિંશે કાયદાએ કાંઇ હુકમ ફરમાવ્યો હોય તે હુકમ તોડીને, અથવા તે સોંપણુ બજાવવા વિશે તેણે સાફ અથવા અરથાંત સમજાય એવો કાંઇ કાયદેસર કરાર કર્યો હોય, તે કરાર તોડીને' બદદાનતથી તે મિલકત વાપરે. અથવા તેનો વગ કરે, અથવા જાણી જેઇને કોઇ બીજા માણુસને તેમ કરવા દે, તે માણુસે સાપરાધ વિશ્વસઘાત કર્યો એમ સમજવુ'

૪૧૦. **ચોરીની મિલકત**—જે મિલકતનો કબજો ચોરીથી, અથવા જબરાઇના કહુડાવવાથી, અથવા અપહરણથી, એકની પાસેથી બીજાની પાસે ગયો હોય તે મિલકત, તથા જે મિલકતનો સાપરાધ ખોટો ઉપયોગ થયો હોય અથવા જે બાબત સાપરાધ વિશ્વાસઘાત થયો હોય તે મિલકતનુ' નામ "ચોરીની મિલકત" પાડયુ' છે. પછી બ્રીટીશ ઇંડીઆની માંહે અથવા બાહાર તે કબજો એકની પાસેથી બીજાની પાસે ગયો હોય, અથવા તે સાપરાધ ખોટો ઉપયોગ અથવા વિશ્વાસઘાત થયો હોય તોપણ. તે મિલકત જે સખસોનો તે કબજામાં લેવાનો કાયદા મુજબ હક હોય તેવા કોઇ સખસના કબજામાં પાછળથી આવે તો પછી તે ચોરીની મિલકત સમજવી નહીં.

૪૧૫. **ઠગાઇ**—જે માણુસ, કોઇ સખસ સાથે ફરેબ કરીને, દગલબાજીથી અથવા બદદાનતથી એવુ' કરે કે જેની સાથે ફરેબ કર્યો હોય, તે સખસ કોઇ સખસને કાંઇ મિલકત આપે, અથવા કોઇ સખસની પાસે કાંઇ મિલકત રહેવા દેવાની રજા મંહી આપે, અગર ફરેબ નહિ કર્યો હોય તો જે વસ્તુ તે સખસ કરે નહીં, અથવા કરવામાં કસુર કરે નહિ એવી કાંઇ વસ્તુ તે ફરેબ દીધેલા સખસને કરવાને અથવા તે કરવામાં કસુર કરવાને ઇરાદાથી લલચાવે, અને તે કામ અથવા કસુર એવી હોય કે તેથી તે સખસને શરિર, મન, આબરૂ, કે મિલ-

કત તરફની કાંઇ નુકસાની કે હાની થાય, અથવા થશે એવો સંભવ હોય, તો તે માણસે ઠગાઇ કરી એમ સમજવું.

કાંઈ હકીકતને બદદાનતથી છુપાવવી, તે પણ આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ફરેબ છે એમ સમજવું.

૪૧૬. **વેશ લઈને ઠગાઈ કરવી**—પોતે કોઇ બીજો સખસ હોવાનો ઢોંગ કરીને, અથવા જાણી બુઝીને એક સખસને ઠેકાણે બીજો સખસ મુકીને, અથવા પોતે અથવા કોઈ બીજો સખસ ખરેખર જે હોય તેથી જુદોજ સખસ છે એવું બતાવીને, કોઈ માણસ ઠગાઈ કરે, તો તેણે વેશ લઇને ઠગાઇ કરી એમ સમજવું

જે સખસનો વેશ લીધો હોય તે સખસ ખરેખર કોઇ હોય અથવા નહિ હોય, તો પણ ગુન્હો થયો એમ સમજવું

ટીકા—લુચ્ચા સખસો બીજાની મીલકત પોતાના ઉપયોગ માટે છ (૬) રીતે મેળવી શકેછે. (૧) ચોરીથી એટલે ધણીની નજર ચુકાવીને, છાનામાના કંઇ મીલકત લેવી તે. (૨) અપહરણથી એટલે ધણીની નજર ચુકાવીને નહિં, પણ બળ વાપરીને કાંઈ મિલકત લેવી તે (૩) જબરાઇથી કહુડાવીને એટલે એવી ધમકી આપવી કે તેથી ધણી કાંઇ મિલકત આપી દેવાને લલચાય, અને આપી દે તે. (૪) ઠગાઇથી એટલે ધણીને ઊંધી ચતી, સાચી જુઠી, વાતોથી ફરેબ દઈને એવો સમજાવો કે તે પોતાની મેળે પોતાની મિલકત આપી દે તે-(૫) સાપરાધ ખોટા ઉપયોગથી એટલે જડેલી મિલકત રાખવી તે, (૬) સાપરાધ વિશ્વાસઘાતથી એટલે વિશ્વાસે સોંપેલી મિલકત પોતાના ઉપયોગમાં લેવી તે.

એ છએ પ્રકારના ગુન્હામાં "બદદાનત" હોવીજ જોઇએ બદદાનત સીવાય ગુન્હો થતો નથી.

૪૨૫. **બીગાડ**—લોકને અથવા કોઇ સખસને ગેરવ્યાજબી હાની અથવા નુકસાની કરવાના ઈરાદાથી, અથવા તેવી હાની કે નુકસાની પોતાથી થવાનો સંભવ છે એમ જાણીને, જે માણસ કાંઇ મિલકતનો નાશ કરે, અથવા કાંઇ મિલકતમાં કે તેની સ્થીતીમાં એવો કાંઈ ફેરફાર કરે કે તેથી તે મિલકતની કીમતનો અથવા ઉપયોગીપણાનો નાશ થાય અથવા તેની કીમત કે ઉપયોગીપણું ઓછું થાય, અથવા તેથી ઉપર નુકસાનભરેલી અસર થાય, તો તે માણસે બીગાડ કર્યો એમ સમજવું.

પોતાનીજ અથવા પોતાની સાથે બીજા સખસોના રાશ ખાતાની કાંઇ મિલકત બાબત પણ કાંઇ કામ કરીને તે કામ કરનાર તે કામથી બીગાડ કરી શકે.

ટીકા—પ્રી આપ્યા વગર ઉજડ જમીનમાં ઢોર ચરાવવાં એ કાંઇ બીગાડનો ગુન્હો કહેવાય નહીં. રખડતા ઢોર નુકશાન કરે તો તેથી બીગાડનો ગુન્હો થતો નથી, પણ જો તે ઢોરનો માલીક જાણી જોઈને ઢોરને તે જમીન ઉપર હાંકી જઇ નુકસાન કરાવે તો તે ગુન્હો થાય છે. બીગાડના ગુન્હાની ખુબી એ છે કે આ ગુન્હો કરવાથી ગુન્હેગારને કાંઈ ફાયદો કે લાભ ન છતાં તે બીજાને નુકશાન કરવાનું ધારે છે

૪૪૧. **સાપરાધ પ્રવેશ**—જે સખસના કબજામાં કાંઇ મિલકત હોય તે સખસને ધમકી દેવાના, તેનો તીરસ્કાર કરવાના, અથવા તેને દુઃખ આપવાના ઇરાદાથી, અથવા કાંઈ ગુન્હો કરવાના ઇરાદાથી, તે મિલકત મધ્યે અથવા તે ઉપર જે માણસ પ્રવેશ કરે, અથવા તે મિલકત મધ્યે કે તે ઉપર કાયદા મુજબ પ્રવેશ કર્યા પછી, તેવા કોઈ સખસને ધમકી દેવાના, તેનો તીરસ્કાર કરવાના, અથવા તેને દુઃખ આપવાના ઇરાદાથી, અથવા કાંઇ ગુન્હો કરવાના ઇરાદાથી, જે માણસ કાયદા વિરૂદ્ધ ત્યાં રહે તે માણસે સાપરાધ પ્રવેશ કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—જે જગ્યાએ દાખલ થવાનો હક ન હોય તે જગ્યાએ ખરાબ હેતુથી દાખલ થવું એ સાપરાધ પ્રવેશ કેહેવાય.

૪૪૨. **ગ્રહ પ્રવેશ**—કાંઇ ઇમારત, તંબુ, અથવા વાહાણ, જે માણસ રેહવાના ઠેકાણા દાખલ વપરાતું હોય તેમાં, અથવા કાંઈ ઈમારત, પુજાસ્થાન અથવા માલ રાખવાના ઠેકાણા દાખલ વપરાતી હોય તેમાં પેસીને અથવા તે મધ્યે રહીને જે માણસ સાપ્રાધ પ્રવેશ કરે, તેણે ગ્રહ પ્રવેસ કર્યો એમ સમજવું.

૪૪૩. **ગુપ્તગ્રહ પ્રવેશ**—કોઈ માણસ ગ્રહ પ્રવેશ કરે, અને તેણે આગળથી એવી તદબીર રરી હોય કે જે ઇમારત, તંબુ, અથવા વાહાણ તે પ્રવેશનું સ્થાન હોય, તે મધ્યે તે પ્રવેશ કરનારને જતો બંધ કરવાનો અથવા તે મધ્યેથી તેને બાહાર કહાડી મુકવાનો જેનો હક હોય એવા કોઇ સખસથી તે ગ્રહ પ્રવેશ છાનો રહે, તો તે માણસે ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશ કર્યો એમ સામજવું.

ટીકા—છાનામાના ધણીની નજર ચુકાવીને ઇમારત, તંબુ, વાહાણમાં દાખલ થવું એ ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશ.

૪૪૪. **રાતે ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશ**—સુર્યનો અસ્ત થયા પછી તથા સુર્યનો ઉદય થતાં પેહેલાં જે માણસ ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશ કરે, તેણે રાતે ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશ કર્યો એમ સમજવું.

૪૪૫. **ઘરફોડવું**—કોઇ સખસ ગ્રહ પ્રવેશ કરે, તે અગર તે ઘર મધ્યે અથવા તેના કોઇ પણ ભાગ મધ્યે પોતાનો પ્રવેશ નીચે બ્યાન કરેલા છ

પ્રકારમાંના કોઇ પણ પ્રકાર; અથવા ત્યાં કોઇ ગુન્હો કરવાના કારણ સર તે ઘર મધ્યે અથવા તેના કોઇ પણ ભાગ મધ્યે ગયા પછી, અથવા તે મધ્યે કાંઇ ગુન્હો કરી રહ્યા પછી, તે સખસ તે ઘર મધ્યેથી અથવા તેના કોઇ પણ ભાગમાંથી તે છ પ્રકારમાંના કોઇ પણ પ્રકારે બાહાર નીકળે, તો તે સખસે ઘર ફોડવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું. તે પ્રકારની વીગતઃ—

૧—ગ્રહ પ્રવેશ કરવા સારૂ પોતેજ જે રસ્તો કર્યો હોય, અથવા મદદગારે કર્યો હોય, એવે રસ્તે થઇને તે માંહે પેસે અથવા બાહાર નીકળે તો.

૨—માણસને પેસવા માટે કર્યો નહીં હોય એવે કોઈ રસ્તે થઇને તે માંહે પેસે અગર બાહાર નિકળે અથવા ભીંત કે ઇમારત ઉપર સીડીથી કે બીજી રીતે ચહડીને જે રસ્તો હાથ લાગે એવે રસ્તે માંહે પેસે અથવા બહાર નીકળે તો.

૩—ઘરમાં રહેનારાં માણસે જે સાધન વડે કાંઇ રસ્તો ઉઘાડવાનો ઇરાદો રાખ્યો ન હોય એવા કોઈ સાધન વડે, તે રસ્તો ઉઘાડીને માંહે પેસે અથવા બાહાર નીકળે તો.

૪—કાંઈ કળ ઉઘાડીને માંહે જાય અથવા બાહાર નીકળે તો.

૫—બળ વાપરીને, હુમલો કરીને, હુમલાનો ડર દેખાડીને ઘરમાંહે જાય અથવા બાહાર નીકળે તો.

૬—બંધ કરેલો રસ્તો ઉઘાડીને માંહે જાય અથવા બાહાર નીકળેતો.

ખુલાસો—ઉપગ્રહ, ઘરની સાથેજ ઉપયોગમાં આવતું હોય, અને તે ઉપગ્રહ અને ઘર એની વચ્ચે બીજે કેથે ન જતાં એકમાંથી બીજામાં જવાનો રસ્તો હોય તો તે ઉપગ્રહને, તે ઘરનો ભાગ સમજવો.

૪૪૬. **રાતે ઘર ફોડવું**—જે માણસ સુરજનો અસ્ત થયા પછી તથા સુરજનો ઉદય થતાં પહેલાં ઘર ફોડવાનો ગુન્હો કરે, તેણે રાતે ઘર ફોડવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

૪૬૩. **ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો**—જો કોઇ માણસ કાંઈ લેખ અથવા લેખનો કોઇ ભાગ ખોટો બનાવે, એવા ઇરાદાથી કે, લોકોને અથવા કોઇ સખસને કાંઈ હાની કે નુકસાન કરવું, અથવા કોઈ દાવાને કે હકને મજબુતી આપવી, અથવા કોઇ સખસ પાસે કાંઇ મિલકત છોડાવવી, અથવા તેની પાસે કાંઇ સાફ કે અરથાંત સમજાય એવો કરાર કરાવવો અથવા એવા ઇરાદાથી કે દગો કરવો, અથવા દગો કરવામાં આવે, તો તે માણસે ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

૪૬૪. લેખ ખોટો બનાવવો એટલે શું—જે માણુસ નીચે લખ્યા પ્રમાણે કરે, તેણે ખોટો લેખ બનાવ્યો એમ સમજવું.

૧—જે માણુસ બદદાનતથી અથવા દગલબાજીથી કાંઇ લેખ અથવા લેખનો ભાગ બનાવે, તે ઉપર સહી કરે, મોહોર કરે, અથવા તે લખી આપે, અથવા કાંઇ લેખ લખી આપ્યો છે એવું બતાવવાં કાંઇ નીસાણી કરી, એવા ઇરાદાથી કે જે સખસે અથવા જેના અખત્યારથી તે લેખ અથવા તેનો ભાગ બન્યો નથી, અથવા તે પર સહી કે મોહોર થઇ નથી, અથવા તે લખી આપ્યો નથી, એવું તે માણુસ પોતે જાણુતો હોય તે સખસે અથવા તેના અખત્યારથી તે લેખ અથવા તેનો ભાગ બન્યો છે, અથવા તે પર સહી કે મોહોર થઇ છે, અથવા તે લખી આપ્યો છે એવોવીશ્વાસ ઉત્પન્ન કરવો, અથવા જે વખતે તે બન્યો નથી, તે પર સહી કે મોહોર થઇ નથી, અથવા તે લખી આપ્યો નથી, એવું તે માણુસ જાણુતો હોય, તે એવે વખતે બન્યો છે, તે પર સહી કે મોહોર થઇ છે, અથવા તે લખી આપ્યો છે, એવો વીશ્વાસ ઉત્પન્ન કરવો; અથવા.

૨—જે માણુસ કાંઇ લેખ પોતે ખુદ કે બીજા કોઇ સખસે કર્યા અથવા લખી આપ્યા પછી, ચેહેરીને અથવા બીજી રીતે કાંઇ જરૂરના ભાગમાં લેખનો કાયદેસર અખત્યાર સીવાય, બદદાનતથી અગર દગલબાજીથી ફેરવે, પછી તે ફેરવતી વખતે તે બીજો સખસ હયાત હોય કે મરી ગયો હોય તો પણ; અથવા

૩—જે માણુસ બદદાનતથી અથવા દગલબાજીથી, કોઈ સખસ પાસે કાંઇ લેખ પર સહી કે મોહોર કરાવી અથવા કાઇ લેખ તે સખસ લખો આપે એમ કરે, અથવા તેની પાસે કાંઇ લેખને ફેરવાવે, એવું જાણ્યા છતાં કે તે લેખમાં શું લખ્યું છે, અથવા હું શો ફેરફાર કરું છું, એ વાત તે સખસ દીવાનગી અથવા કેફના સબબથી જાણવાને શકતીમાન નથી, અથવા તેને ફરેબ દીધો છે તે સબબથી તે વાત તે સખસ જાણુતો નથી.

૪૭૦. બનાવટનો લેખ—જે ખોટો લેખ, સઘળો કે થોડો ઘણો, ખોટો લેખ બનાવવાના ગુન્હાથી બન્યો હોય તેનું નામ બનાવટનો લેખ પાડયું છે.

૪૯૭. છીનાળું—આ સખસ બીજા પુરૂષની સ્ત્રી છે, એવું તે જાણે છે અથવા એવું માનવાનું જેને કારણ છે, તે માણુસ તે સખસની સાથે પેલા બીજા પુરૂષની રજામંદી શીવાય, અથવા તે બીજા પુરૂષે જાણ્યું અજાણ્યું ન કરતાં સંભોગ કરે, અને તે સંભોગ બળાત્કાર સંભોગનો ગુન્હો ન થતો હોય, તો તે માણુસે છીનાળાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

૪૯૯. આબરુ લેવી—જે માણુસ બોલેલા અથવા વાંચવાને ઈરાદા રાખેલા શબ્દોથી અથવા કાંઈ ચીન્હો કે આકારોથી, કોઈ સખસની બાબત કાંઈ આરોપ

મુકે અથવા પ્રગટ કરે, એવા ઇરાદાથી કે તે આરોપથી તે સખસની આબરૂને હાની પેહોંચાડવી, અથવા હાની પોહોંચશે એવું જાણીને અથવા માનવાનું કારણ છતાં, તો તેણે તે સખસની આબરૂ લીધી એમ સમજવું; પણ નીચેના અપવાદોની બાબતમાં એમ સમજવું નહી.

ખુલાસો—૧ કોઇ મુએલા સખસની ઉપર આરોપ મુકવો એ આબરૂ લેવી થઈ શકે.

૨—કંપની અથવા મંડળી ઉપર આરોપ મુકવો એ આબરૂ લેવી થઈ શકે.

૩—વઇકલ્પીક રીતે અથવા વ્યાજોકતીની રીતે મુકેલો આરોપ આબરૂ લેવી થઇ શકે.

અપવાદ.

૧—લોક કલ્યાણાર્થે જે સાચો આરોપ મુકવો અથવા પ્રગટ કરવો જરૂર હોય તે.

૨—સરકારી નોકરોની સરકારી અમલ સંબંધીની ચાલ બાબત શુદ્ધ બુદ્ધથી કાંઇ અભિપ્રાય આપવો તે.

૩—સાર્વજનીક વિષય સંબંધી કોઇ પણ સખસની ચાલ બાબત શુદ્ધ બુદ્ધિથી અભિપ્રાય આપવો તે.

૪—ઈનસાફની કોર્ટના મુકરદમાનો બરાબર હેવાલ જાહેર કરવો તે.

૫—ઈનસાફની કોર્ટમાં ફેસલ થયેલા મુકરદમાની કેફીઅત અથવા તે માહેલા સાહેદો તથા બીજા સંબંધ રાખનારાઓની ચાલ બાબત, અથવા તે ચાલ ઉપરથી નજર આવતી તે સખસની આબરૂ બાબત શુદ્ધ બુદ્ધિથી ગમે તે અભિપ્રાય આપવો તે.

૬—ગ્રંથના ગુણદોષ વીશે શુદ્ધ બુદ્ધિથી અભીપ્રાય આપવો તે.

૭—તાબેદાર સખસને શુદ્ધ બુદ્ધિથી દીધેલો ઠપકો.

૮—કાયદા પ્રમાણે અખત્યાર પામેલા સખસની આગળ શુદ્ધ બુદ્ધિથી મુકેલું તોહમત.

૯—પોતાનો કે બીજાનો લાભ જાળવવાને, અથવા લોક કલ્યાણાર્થે શુદ્ધ બુદ્ધીથી મુકેલો આરોપ.

૧૦—ફાયદો થાય એવા ઇરાદાથી કે લોક કલ્યાણાર્થે શુદ્ધ બુદ્ધીથી આપેલી સુચના.

૫૦૩. સાપરાધ ધમકી—જે સખસ કોઈ બીજા સખસને, તેના શરીરને, આબરૂને અથવા મિલકતને કાંઇ નુકશાન કરવાનો અથવા જેનીસાથે તે બીજા સ-

અસને સંબંધ હોય તેના શરીરને, આબરૂને નુકશાન કરવાનો ડર દેખાડે એવા ઇરાદા થી કે તે સખસને ગભરાટ પેદા થાય, અથવા તે ડર અમલમાં ન આવે એટલા માટે જે કામ કરવાની તેની કાયદા પ્રમાણે ફરજ નહોય તે કામ તે સખસ કરે, અથવા જે કામ કરવાનો તેનો કાયદા પ્રમાણે હક હોય તે કામ કરવામાં તે સખસ કસુર કરે, તેણે સાપરાધ ધમકીનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

સુચના—પીનલકોડ મુજબ ગુન્હાઓ તથા તે બદલ સજાને માટે આગળ પત્રક આપેલું છે તેના કોષ્ટક ૧-૨-૬ જુવો-ફોજદારી કાયદો બેરાબર સમજવા માટે આ પત્રક બરાબર ધ્યાન દઈ વાંચવું.

ક્રીમીનલ પ્રોસીજર કોડ.

શરૂઆતમાં જણાવ્યા મુજબ ફોજદારી કાયદામાં ગુન્હાની વ્યાખ્યા, ગુન્હા અને તે બદલ ગુન્હો કરનાર ભારેમાં ભારે કેટલી અને કેવા પ્રકારની સજાને પાત્ર છે તે બતાવવામાં આવેલું હોય છે, પણ ગુન્હેગારને કોણે શોધી કહાડી, ઇનસાફે પોહોંચાડવો, ઇનસાફ કેવી રીતે અને કોણે કરવો એ વીગેરે બાબતો પ્રોસીજર કોડ-ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાં આપેલી છે, તે કાયદો તે સન ૧૮૯૮ નો આકટ ૫ મો (ઇંડીઆ).

તોહમતદારને ઇનસાફે પોહોંચાડવાના બે મુખ્ય રસ્તા છે. એકતો એ કે પોલીસ ગુન્હેગારને શોધી કહાડી તેને ઇનસાફની કોર્ટમાં ખડા કરે છે, બીજો રસ્તો એ કે મેજીસ્ટ્રેટ સમન ઇયા વારંટ કહાડી તોહમતદારને બોલાવે છે.

કેટલાક ગુન્હા એવા ભારે છે કે તેની તપાશ કરી, ગુન્હેગારને શોધી કહાડી સજાએ પોહોચાડવાની ફરજ પોલીસને માથે નાખી છે, જે ગુન્હાની તપાસ કરવાનો પોલીસને અધિકાર છે, તે ગુન્હો કરનારને પોલીસ વગર વારંટે પકડી શકે છે. ફકત વેહેમ ઉપરથી પકડી શકે નહીં. ઘણી વખત જેનું નુકશાન થયું હોય તે સખસ ગુન્હો બન્યાની હકીકત પોલીસને જાહેર કરે છે, તે ઉપર થી પોલીસ તપાસ કરી ગુન્હેગારોને સોધી કહાડી ઇનસાફની કોર્ટમાં ખડા કરે છે.

હવે એ ભારે ગુન્હા તે કયા ! આ પાછળ જે પત્રક આપ્યું છે તેનું ત્રીજું કોષ્ટક જોવાથી એ ગુન્હાઓ મળી આવશે, જ્યાં જ્યાં "વગર વારંટે પકડી શકે" એમ લખેલું છે તે બધા કોગનીઝબલ ગુન્હા અથવા પોલીસ અખત્યારી ગુન્હા અને જ્યાં જ્યાં "વગર વારંટે પકડાય નહીં" એમ લખેલું છે તે ગુન્હા નોનકોગનીઝબલ

સમજવા એવા ગુન્હાની તપાસ કરવાને પોલીસને અધીકાર નથી. જેનું નુકશાન થયું હોય તેણે મેજીસ્ટ્રેટની રૂબરૂ જઈને ફરીઆદ અરજી આપવી જોઇએ.

૧૫૪. **પોલીસ તપાસ બાબત**—ફોજદારને કોગનીઝબલ ગુન્હાની તાબડતોબ ખબર આપવી, ફોજદારે તે લખી લેવી અને ખબર આપનારને વાંચી સંભળાવવી. અને ખબર આપનારે તે ઉપર સહી કરવી.

જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારને ચાલતી આવેલી રૂઢી મુજબ લોકો ફોજદાર (સબ ઈન્સપેક્ટર) કેહે છે. વળી કેટલેક ઠેકાણે ઈયા પેટામાહાલમાં હેડકોન્સ્ટેબલના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય છે. તેને પણ ફોજદારના જેટલોજ અધિકાર હોય છે અને તેને પણ લોકો ફોજદાર કહે છે.

૧૫૫. નોનકોગનીઝબલ ગુન્હાની કોઇ ખબર આપે તો ફોજદારે એક બુકમાં તેનો સાર નોંધવો અને ખબર આપનારને મેજીસ્ટ્રેટની આગળ જવાને કહેવું. એવા ગુન્હાની તપાસ, પેહેલા અથવા બીજા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટના હુકમ શીવાય, સબ ઇન્સપેકટરે કરવી નહી.

૧૫૬. કોગનીઝબલ મુકરદમાની તપાસ, મેજીસ્ટ્રેટના હુકમ વગર, કરવાનો અધિકાર ફોજદારને છે; ફોજદાર શિવાય બીજો કોઇ પોલીસ અમલદાર કાંઇ કામ ચલાવે તો તે કારણસર કોઇની હરકત ચાલશે નહી.

૧૫૭. કોગનીઝબલ ગુન્હો થવાની ખબર મળે, યા શક આવે કે, તુરત તે બાબતનો તાલુકાના મેજીસ્ટ્રેટને ફોજદારે રીપોર્ટ કરવો, અને તપાસ કરવા સારૂ તથા ગુન્હેગારને શોધી કહાડવા તથા પકડવા માટે જરૂર હોય તેવા ઉપાય કરવા સારૂં ફોજદારે જાતે તે ઠેકાણે જવું, અગર પોતાના તાબાના કોઈ અમલદાર ને મોકલવો.

પણ ગુન્હેગારનું નામ આપવામાં આવેલું હોય અને ગુન્હો ભારે ન હોય તો, જાતે જવાની અગર તાબાના અમલદારને મોકલવાની જરૂર નથી.

૧૫૯. જો ફોજદારને એમ જણાય કે તપાસ કરવાને પુરતો સમય નથી. તો તેણે તપાસ કરવી નહી, પરંતુ એ બેહુ બાબતોના કારણો રીપોર્ટમાં લખી મોકલવાં.

૧૬૦. તપાસના કામ સારૂં સાહેદોને લેખી હુકમથી બોલાવવાનો હરકોઇ પોલીસ અમલદારને અધિકાર છે. સાહેદોએ હાજર થવું જોઇએ.

૧૬૧. તપાસ કરનાર પોલીસ અમલદારે સાહેદોની જુબાની લખી લેવી. સાહેદોએ પોતાના ઉપર ફોજદારી ગુન્હાનું તોહમત આવી પડે અથવા કાંઇ

દંડ કે ગુન્હેગારી આપવી પડે તેવા સવાલો શીવાય, બધા સવાલોના ખરા જવાબ આપવા જોઇએ.

૧૬૨. મરતી વખતે કહેલા મચકુર શિવાય બીજો મચકુર પુરાવામાં દાખલ થઈ શકતો નથી. પોલીસને કહેલા મચકુર ઉપર સહી કરવી નહી. તે મચકુર પુરાવામાં દાખલ થઇ શકતો નથી.

કોઈપણ પોલીસ અમલદારે અથવાં અધિકારવાળા સખસે કાંઈપણ લાલચ અથવા ધમકી દેખાડવી નહીં અથવા દેખડાવવી નહી અથવા તેવું વચન આપવું નહી અને અપાવવું પણ નહીં.

૧૬૩. પણ તપાસ ચાલતી હોય તે દરમીયાન કાંઇ મચકુર પોતાની રાજીખુશીથી કેહેવાની કોઇપણ સખસની મરજી હોય તો તેને ચેતવણી આપીને અટકાવવો નહી.

૧૬૪. રાજીખુશીથી મચકુર કેહેનારને અથવા ગુન્હાની રાજીખુશીથી કબુલત કરનારને મેજીસ્ટ્રેટ આગળ તેનો મચકુર અથવા કબુલત લખી લેવા રીપોર્ટ સાથે મોકલવો

૧૬૫. ફોજદારને અથવા તપાસ કરનાર પોલીસ અમલદારને દસ્તાવેજ અગર બીજી મુદ્દાની વસ્તુને માટે થાણાની હદમાં ઝાડો લેવાને કે ઝાડો લેવડાવવાને અધિકાર છે.

૧૬૬. એક તાલુકાનો ફોજદાર બીજા તાલુકાના ફોજદારને લખી બીજા તાલુકાની હદમાં ઝાડો લેવરાવવાને વારંટ કહાડવાને મુખત્યાર છે.

૧૬૭. ફોજદાર અથવા તપાસ કરનાર પોલીસ અમલદારે જેમ બને તેમ તાકીદથી પોતાની તપાસ પુરી કરવી જોઇએ. વળી ચોવીસ કલાકથી વધારે વાર તોહમતદારને અટકાવમાં રાખવો નહીં. જો ચોવીસ કલાકમાં તપાસ પુરી ન થઇ હોય તો અને તોહમત પાકા આધારવાળું હોય તો, તોહમતવાળાને ડાયરીની નકલ સાથે પાસેના મેજીસ્ટ્રેટ આગળ તાબડતોબ મોકલી દેઇ બીજી યોગ્ય મુદત માંગવી.

૧૬૮. જ્યારે તાબા માહેના પોલીસ અમલદારે કોઇ તપાસ કરી હોય ત્યારે ફોજદારને તેણે તપાસના પરિણામનો રીપોર્ટ કરવો.

૧૬૯. જ્યારે પુરાવો બરાબર નથી એમ તપાસ ઉપરથી જણાય તો તોહમતવાળાને, જો તે પેહેરામાં હોય તો, જામીન અથવા મુચરકો લઇને ફોજદારે છુટો કરવો.

૧૭૦. જ્યારે પુરાવો પુરતો હોય ત્યારે ફોજદારે તોહમતવાળાને પેહેરામાં અથવા જામીન લઇને અધિકારવાળા મેજીસ્ટ્રેટ પાસે રીપોર્ટ તથા મુદા માલ સાથે મોકલવો.

૧૭૧. ફરીઆદી તથા સાહેદને પોલીસ અમલદારની સાથે જવાનું ફરમાવવું નહીં. તેમજ તેમને નકામો પ્રતિબંધ અથવા અડચણ કરવી નહીં અને મેજીસ્ટ્રેટની આગળ હાજર થઇ શાક્ષી આપવા સારૂ તેમના જાત મુચરકા લેવા, પણ જો ફરીઆદી અગર સાહેદ હાજર થવાની ના કહે અથવા ખત લખી આપવાની ના કહે તો ફોજદારે તેવા સખસને પેહેરામાં આપીને મેજીસ્ટ્રેટ પાસે મોકલવો.

૧૭૨. તપાસ કરનાર પોલીસ અમલદારે તપાસમાં ચલાવેલું પોતાનું કામ રોજ રોજ એક રોજનામામાં લખવું તેમાં ખબર કયારે મલી તે વખત, પોતે તપાસ કયારે કરવા માંડી ત્યા કયારે બંધ કરી તે વખત, જે જે જગ્યએ પોતે જઈ આવ્યો હોય તે જગ્યાના નામ, તથા તપાસથી કરેલી જે જે હકીકત માલમ પડી હોય તેની વીગત લખવી.

૧૭૩. ફોજદારને એવી ખબર મળે કે,—(अ) કોઇ સખસે આત્મઘાત કર્યો છે અથવા (ब) કોઇ સખસને બીજા સખસે અથવા જાનવરે મારી નાંખ્યો છે, અથવા કોઇ સખસ સંચાથી અથવા અકસ્માતથી મરણ પામ્યો છે, અથવા (क) કોઇ સખસ એવી રીતે મરણ પામ્યો છે કે તે ઉપરથી કોઈ બીજા સખસે ગુન્હો કર્યાનો વ્યાજબી શક ઊત્પન્ન થાય છે,

તુરત ફોજદારે મેજીસ્ટ્રેટને ખબર આપવી, અને જે જગ્યાએ મુડદું હોય તે જગ્યાએ જવું અને પાડોસમાંના બે આબરૂદાર રેહેવાશીઓની રૂબરૂ તપાસ કરીને મોતના દેખીતા કારણનો રીપોર્ટ તૈયાર કરવો અને તેમાં તે મુડદાં ઉપર જે જખમ, ભાગેલા અવયવ, ચગદાયાની અગર નુકશાનીની બીજી નીસાનીઓ માલમ પડે તેનું વર્ણન કરવું ત્યા શી રીતે અથવા કેવા હથીયાર વડે નીસાનીઓ કરેલી જણાય છે તે લખવું. ફોજદારે તથા બીજા સખસો જેઓ ફોજદાર સાથે એકમત થતા હોય તેઓએ તે રીપોર્ટ ઉપર સહી કરવી અને તુરત તે રીપોર્ટ જીલ્લા મેજીસ્ટ્રેટ અથવા પેટા તુકડી મેજીસ્ટ્રેટ તરફ મોકલી દેવો.

૧૭૪. જ્યારે મોતના કારણ સંબંધી કંઇ શક હોય ત્યારે ફોજદારે તે મુડદું જો રસ્તે જતાં સડી જવાનો સંભવ ન હોયતો, સીવીલ સરજન પાસે ઇયાં તાલુકાની ડીસ્પેનસરીમાં રીપોર્ટ સાથે મોકલી દેવું.

૧૭૫. ઉપર મુજબની તપાસ સારૂં બે અથવા વત્તાં માણસોને અને બીજો કોઇ માણસ તે કામની હકીકતથી વાકેફ હોય તેને હુકમ લખી બોલાવવાનો ફોજદારને અધિકાર છે. બોલાવેલા માણસે હાજર થવુંજ જોઇએ અને પુછેલા સવાલોના ખરા જવાબ આપવા જોઈએ.

૧૦૭. ગુન્હા અટકાવવા પોલીસે શી શી તજવીજ કરવી જોઇએ–ફલાણો સખસ સુલેહનો ભંગ કરે એવો સંભવ છે એમ માનવાને પુરતું કારણ હોય તો પોલીસે–ફોજદારે ઇયા ઇન્સપેકટરે–તે બાબત તપાસ કરી અધિકારવાળા મેજીસ્ટ્રેટને રીપોર્ટ કરી તેવા સખસના જામીન લેવડાવવા.

૧૦૯. જે સખસ કાંઇ ગુન્હો કરવાની મતલબથી પોતાની હાજરી છુપાવવાને પુર્વોપાય તજવીજ કરે છે, અથવા જે સખસ પાસે ગુજરાન ચલાવવાને કાંઇ દેખીતું સાધન નથી, અથવા જે પોતા વિશે ખાત્રી લાયક હકીકત કહી શકતો નથી, એવા સખસ વીશે તપાસ કરી પોલીસે અધિકારવાળા મેજીસ્ટ્રેટને રીપોર્ટ કરી તેવા સખસના જામીન લેવડાવવા.

૧૧૦. ફલાણા સખસને અપહરણ કરવાની, ઘર ફોડવાની, ચોરી કરવાની, ચોરીની મિલકત લેવાની, અથવા જબરાઈથી કઢડાવવાની ટેવ છે એમ માનવાને કારણ હોય ત્યારે પોલીસે તે બાબતની તપાસ કરી અધિકારવાળા મેજીસ્ટ્રેટને રીપોર્ટ કરી તેવા સખસના જામીન લેવડાવવા.

૧૨૭–૧૨૮. કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીને વિખરાઇ જવાનો હુકમ કરવાને ફોજદારને અધિકાર છે, હુકમ કર્યા છતાં તે મંડળી વિખરાઈ ન જાય તો, તે મંડળીને જબરીથી વિખરી નાંખવાને ફોજદારને અધિકાર છે.

૧૩૩. નીચે લખેલા લોકોપકારક કૃત્યોની ખબર તાલુકાના મેજીસ્ટ્રેટને આપવી કે ગુન્હા અથવા અકસ્માત થતા અટકે એવી તે તજવીજ કરે.

૧—જાહેર રસ્તા કે શાર્વજનીક જગામાં કાયદા વિરૂદ્ધ અડચણ.

૨—લોકની તંદુરસ્તીને કે શરીર સુખને નુકસાનકારક ધંધો કે વેપાર.

૩—કાંઇ પદાર્થ ઘાસ, કડબ, દારૂ કેરોસીન ભરી રાખવાથી આગ લાગવાનો સંભવ.

૪—ઇમારતની બીસ્માર હાલત અથવા પડવાનો સંભવ.

૫—સાર્વજનીક જગા પાસેના પાળ, વાડ કે કઠેરા વગરના તલાવ, કુવા કે ખાડા બાબત.

૧૪૫–૧૪૭. સ્થાવર મિલકત સંબંધી, અથવા તેની હદ સંબંધી, કે સ્થાવર મિલકત ઉપર કાંઇ પણ વસ્તુ કરવાના ઇયા નહી કરવાના હક બાબતની તકરારથી સુલેહનો ભંગ થવાનો સંભવ હોય તો તે વિશે તપાસ કરી પોલીસે–ફોજદારે, ઇયા ઇન્સ્પેકટરે–અધિકારવાળા મેજીસ્ટ્રેટને રીપોર્ટ કરવો.

૧૪૯. કોઇ પણ કોગનીઝબલ ગુન્હો થતો અટકાવવા સારૂ દરેક પોલીસ અમલદાર વચ્ચે પડવાને મુખત્યાર છે, અને તેણે બનતો પ્રયત્ન કરી ગુન્હો થતો અટકાવવો જોઈએ.

૧૫૦. એવા ગુન્હા કરવાની ધારણા એટલે ઇરાદા વિશે પોલીસ અમલદારને ખબર પડે કે તુરત ફોજદારને તે ખબર આપવી.

૧૫૧. એવા ગુન્હા અટકાવવા સારૂ, બીજી રીતે અટકાવી શકાય નહિ તો, મેજીસ્ટ્રેટના હુકમ શીવાય અને વગર વારંટે તેવા ગુન્હા કરવાની ધારણા કરનાર સખસને પકડવાને પોલીસ અમલદાર મુખત્યાર છે.

૧૫૨. સાર્વજનીક મિલકત, સ્થાવર, કે જંગમને નુકશાન થતું અટકાવવા સારૂ વચ્ચે પડવાને દરેક પોલીસ અમલદાર મુખત્યાર છે.

૧૫૩. ખોટાં કાટલાં અથવા માપ અથવા તોલવાના યંત્ર ફલાણી જગાએ છે એમ માનવાનું કારણ હોય ત્યારે ફોજદાર, તેવાં કાટલા માપ અથવા યંત્ર તપાસવાને અથવા તેનો શોધ કરવાને વગર વારંટે તે જગામાં પેસવાને તથા તેવાં કાંટલા માપ કે યંત્ર જડે તો તેને પકડવાનો અધિકાર છે અને તે બાબતની તુરત અધિકારવાળા મેજીસ્ટ્રેટને ખબર તેણે આપવી.

પોલીસને મદદ તથા ખબર આપવા બાબત.

૪૨. મેજીસ્ટ્રેટને તથા પોલીસને દરેક માણસે કયારે મદદ કરવી જોઇએ? (૧) કોઇ માણસને પકડવાનો મેજીસ્ટ્રેટને અથવા પોલીસ અમલદારને અધિકાર હોય તેવા માણસને પકડવામાં, અથવા નાશી જતો અટકાવવામાં, (૨) સુલેહનો ભંગ અટકાવવામાં, અથવા તે દાબી દેવામાં, અથવા હરકોઇ રેલવે, નેહેર, ટેલીગ્રાફ, અથવા સાર્વજનીક મિલકતને નુકશાન કરવાની કોશીશનો અટકાવ કરવામાં, દરેક માણસે મદદ કરવી જોઇએ

૪૩. પોલીસ અમલદાર શીવાય બીજા સખસના નામનું વારંટ કરવામાં આવે, ત્યારે તે બીજા સખસને વારંટ બજાવવામાં, કોઈ પણ માણસ મદદ કરી શકે.

૪૪. પીનલ કોડની કલમ—૧૨૧-૧૨૧ અ ૧૨૨-૧૨૩-૧૨૪-૧૨૪ અ ૧૨૫-૧૨૬-૧૩૦-૧૪૩-૧૪૪-૧૪૫-૧૪૭-૧૪૮-૩૦૨-૩૦૩-૩૦૪-૩૮૨-૩૯૨ ૩૯૩-૩૯૪-૩૯૫-૩૯૬-૩૯૭-૩૯૮-૪૦૨-૪૩૫-૪૩૬-૪૪૯-૪૫૦-૪૫૬-૪૫૭ ૪૫૮-૪૫૯-૪૬૦-પ્રમાણે શીક્ષા થઈ શકે એવો ગુન્હો કર્યા વીશે, અથવાં કરવાના ઈરાદા વીશે, જે સખસ જાણતો હોય તેણે, તે બાબત પાસેના મેજીસ્ટ્રેટને અથવા પોલીસ અમલદારને તાબડતોબ ખબર આપવી. ઉપર બતાવેલી કલમો કયા કયા ગુન્હાને લગતી છે તે પાછળ પત્રક આપેલું છે તેનું પેહેલું અને બીજું કોષ્ટક જોવાથી સમજાશે,

૪૫. હરેક ગામના મુખીએ, રખવાળે, પોલીસ અમલદારે, જમીનના ધણીએ, ઈયા ભોગવટો કરનારે, અથવા તેના મુખત્યારે તથા ઊઘરાતદાર તલાટીએ નીચે લખેલી વાતો બાબત જે ખબર પોતાને મળે તે પાસેના મેજીસ્ટ્રેટને અથવા ફોજદારને તાબડતોબ આપવી જોઈએ

૧—ગામમાં ચોરીની મિલકત લેનારા અથવા વેચનારા હરકોઈ મશહુર માણસના રહેવાના ઠેકાણા બાબત.

૨—ઠગ, અપહરણ કરનાર, નાશી ગયલો ગુન્હેગાર, ઢંઢેરાથી પ્રસીદ્ધ કરેલો ગુન્હેગાર-ગામમાં આવતો જતો હોય તે બાબત.

૩—જામીન નહિ લઇ શકાય એવો ગુન્હો કર્યાની વાત, અથવા કરવાના ઇરાદા બાબત.

૪—આકસ્મીક અથવા સૃષ્ટીક્રમ વિરૂદ્ધ મોત થયાની વાત, અથવા શક ભરેલા મોતની બાબત.

પકડવા બાબત.

૪૬. **પકડવાની રીત.** જે સખસને પકડવો હોય તેના શરીરને ખરેખર અડકવું અથવા કેદ કરવું; પણ જો તે સખસ બોલીને અથવા કાંઇ કરીને પેહેરાને તાબે થાય તો તેમ કરવું નહી. જો પકડવાની સામે થાય તો જરૂરના સઘળા ઉપાયો કરવાને પોલીસ અમલદાર યા પકડનાર મુખત્યાર છે.

૪૭. જે સખસને પકડવો હોય તે જે જગામાં પેઠો હોય તો તે જગા જે માણસના હવાલામાં હોય તેણે પોલીસ અમલદારને તેની માગણી ઉપરથી તે જગામાં વગર અડચણે જવા દેવો અને તેમાં શોધ કરવા સારૂ યોગ્ય મદદ આપવી.

૪૮. એવી કોઈ જગામાં જઈ શકાતું ન હોય તો, સદરહુ જગાની બહાર નો કે માહેનો દરવાજો અથવા બારી ફોડવાનો સદરહુ પોલીસ અમલદારને અખત્યાર છે. એવી જગા કોઇ ઓરડો હોય અને તેમાં કોઇ ઝનાના બાયડી રેહેતી હોય તો, તે બાયડીને તે માંહેથી નીકળી જવાની છુટ આપવી, અને પછી ઓરડો ફોડીને તેમાં પેસવું.

૪૯. પકડવાનું વારંટ બજાવનાર પોલીસ અમલદાર એવી કોઇ જગામાં ઘેરાઇ ગયો હોય, અથવા તેને કોઇ અટકાવી રાખ્યો હોય તો તે, પોલીસ અમલદારને દરવાજા ઇયા બારી ફોડીને બહાર નીકળવાનો અખત્યાર છે.

૫૦. પકડેલા સખસને નાસી જતો અટકાવવાને માટે જરૂર હોય તે કરતાં વધારે પ્રતિબંધ કરવો નહી.

૫૧-૫૩. પકડેલા સખસસનો ઝાડો લેવાને, તથા તેના શરીર ઉપર પહેરવાના કપડાં શીવાય બીજી કોઇ વસ્તુ જડે તે સંભાળી રાખવાને પોલીસ અમલદાર મુખત્યાર છે; પણ જે વસ્તુ જડે તે બાબત તુરત મેજીસ્ટ્રેટને રીપોર્ટ કરવો અને તેના હુકમ પ્રમાણે અમલ કરવો.

૫૨. બાયડીનો ઝાડો લેવડાવવાની જરૂર હોય ત્યારે લોક લજા ઉપર પક્કી રીતે નજર રાખી બીજી કોઇ બાયડી પાસે તે ઝાડો લેવડાવવો.

૫૩. પકડેલા સખસ પાસે મારવાના હથીઆર હોય તો તે પકડનાર અમલદારે તેની પાસેથી લઇ લેવાં અને પોતાના ઉપરીને અથવા કોર્ટને સ્વાધીન કરવાં.

વગર વારંટે પકડવા બાબત.

૫૪ કોઇપણ પોલીસ અમલદાર, મેજીસ્ટ્રેટના હુકમ વગર તથા વગર વારંટે, નીચે લખેલા સખસોને પકડવાને મુખત્યાર છે.

૧—જે સખસ કોગ્નિઝબલ ગુન્હામાં સામેલ થયો છે, જે સખસની ઉપર સદરહુ પ્રમાણે સામીલ થયો છે એવી વ્યાજબી ફરીઆદ થઇ હોય અથવા ખાત્રી લાયક ખબર મળી હોય અથવા વ્યાજબી શક રેહેતો હોય તે સખસને;

૨—જે સખસના કબજામાં ઘર ફોડવાનું કાંઇ ઓજાર, કાયદેસર કારણ વગર, હોય તે સખસને;

૩—જે સખસને ઢંઢેરો કહાડીને ગુન્હેગાર તરીકે પ્રસીધ્ધ કર્યો હોય તે સખસને;

૪—ચોરીની મિલકત જે સખસના કબજામાં જડે અને જેણે તે સંબંધમાં કાંઇ ગુન્હો કર્યો છે એવો વ્યાજબી રીતે શક હોય તે સખસને.

૫—પોલીસ અમલદારને પોતાનું કામ કરવામાં જે સખસ હરકત કરે તે સખસને, અથવા જે સખસ કાયદેસર પેહેરામાંથી નાસી ગયો હોય, અથવા નાશી જવાની કોશીશ કરતો હોય તે સખસને;

૬—જમીનપરની અગર દરીઆઇ ફોજમાંથી જે સખસ નાશી ગયો છે એવો વ્યાજબી રીતે શક હોય તે સખસને.

૫૫. જેના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય એવો હરકોઈ અમલદાર એટલે ફોજદાર ઇયા સબ ઇન્સ્પેક્ટર નીચે લખેલા સખસોને પકડવાને અથવા પકડાવવાને મુખત્યાર છે;

૧—કોઇપણ સખસ પોતે નજરે ન પડે એવો પુર્વોપાય કરતો માલમ પડે, અને તે સખસ કાંઇ કોગ્નીઝબલ ગુન્હો કરવાના હેતુથી સદરહુ પુર્વોપાય કરે છે એવું માનવાનું કારણ પ્રસંગ ઉપરથી દેખાતું હોય તો તે સખસને;

૨—જે સખસની પાસે પોતાના ગુજરાનને માટે કાંઇ સાધન જણાતું ન હોય, અથવા જે પોતાને વીશે ખુલાશા ભરેલા જવાબ આપી શકતો નહી હોય તે સખસને;

૩—જે સખસને અપહરણ કરવાની, ઘર ફોડવાની, ચોરી કરવાની, ચોરીની મિલકત જાણી બુઝીને લેવાની, ટેવ છે તે સખસને, અથવા જેને જબરાઇથી કઢાડાવવાની, તે કારણસર હાની કરવાનો ભય દેખાડવાની, અથવા હાની કરવાનો ભય દેખાડવાની કોસીશ કરવાની ટેવ છે, તે સખસને,

૫૬, પોલીસ થાણાનો અમલદાર, ફોજદાર, જે સખસને પોતે વગર વારંટે પકડી શકે છે (કલમ ૧૫) તેવા સખસને પકડવા સારૂ પોતાનાં તાબાના અમલદારને મોકલી શકે, પણ તે તાબાના અમલદારને હુકમ લખી આપવો અને તેમાં જે સખસને પકડવો હોય તેનું નામ તથા જે ગુન્હા બદલ પકડવો હોય તે લખવું.

૫૭. નોન કોગ્નિઝબલ ગુન્હો કોઈ સખસ પોલીસ અમલદારની સમક્ષ કરે, અથવા એવા ગુન્હાનું તોહમત તે સખસ ઉપર મુકવામાં આવે, અને તેને પુછતાં તે પોતાનું નામ તથા રેહેવાનું ઠેકાણું આપે નહી અથવા આપે તો ખોટું છે એમ માનવાને કારણ હોય, તો તે સખસને પકડવાને સદરહુ પોલીસ અમલદાર મુખત્યાર છે. અને પકડયા પછી ચોવીસ કલાકમાં તેને નજીકના મેજીસ્ટ્રેટ તરફ મોકલી દેવો; પણ તે પેહેલાં જો તે પોતાનું ખરૂ નામ અને રેહેવાનું ઠેકાણું આપે તો તેની પાસેથી મેજીસ્ટ્રેટ આગળ હાજર થવાનું ખત લખાવી લઈ છુટો કરવો.

૫૮. જે સખસને પકડવાનો અધિકાર કોઇ પોલીસ અમલદારને હોય તે સખસને વગર વારંટે પકડવા સારૂ તે અમલદાર બ્રીટીશ ઇંડીયામાં હરકોઇ જગાએ, સદરહુ સખસની પાછળ જવાને મુખત્યાર છે.

૫૯. **હરકોઇ સખસ પકડી શકે**—જામીન નહી લઇ શકાય તેવો અને કોગ્નિઝબલ ગુન્હો, જે સખસ કોઈ ખાનગી સખસના દેખતાં કરે, તેને તે ખાનગી સખસ પકડવાને મુખત્યાર છે. અને કોઇ સખસ ગુન્હેગાર છે એવું જાહેરનામું કાહાડયું હોય તો તેને પણ ખાનગી સખસ પકડી શકે છે. પકડીને તાબડતોબ કોઈ પણ પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન કરવો. તેણે નોનકોગ્નિઝબલ ગુન્હો કર્યો છે એમ જણાય તો ૫૭મી કલમ પ્રમાણે તજવીજ કરવી. અને ગુન્હો કર્યો છે એમ માનવાને કારણ ન હોય તો તેને એકદમ પોલીસ અમલદારે છોડી મુકવો.

૬૦. વગર વારંટે પકડેલા સખસને ફોજદાર આગળ અથવા મેજીસ્ટ્રેટ આગળ તાબડતોબ લઇ જવો. અને જામીન લઇ શકાય તેમ હોય તો જામીન લેવા.

૬૧. પકડેલા સખસને ચોવીસ કલાકથી વધારે વાર પેહેરામાં મેજીસ્ટ્રેટના ખાસ હુકમ વગર (૧૬૭) અટકાવી રાખવો નહી.

૬૨. વગર વારંટે પકડેલા સઘળા સખસો વિશે ફોજદારે, જીલ્લા મેજીસ્ટ્રેટને રીપોર્ટ કરવો, પછી જામીન લીધા હોય કે નહી તો પણ.

૬૩. જે સખસને પોલીસ અમલદારે પકડયો હોય તેનું પોતાનું ખત લીધા વગર, અથવા જામીન લીધા વગર અથવા મેજીસ્ટ્રેટના ખાસ હુકમ વગર તેને છોડી મુકવો નહિ.

૬૪ જયારે કોઇ ગુન્હો મેજીસ્ટ્રેટની સમક્ષ કરવામાં આવે ત્યારે ગુન્હેગારને જાતે પકડવાને અથવા પકડવાનો કોઇ પણ સખસને હુકમ કરવાને તે મેજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

હાજર થવાની જરૂર. પાડવા બાબત.

૬૮–૭૨. **સમન કોણે કેવી રીતે બજાવવો.** સમન પોલીસ અમલદારે બજાવવો. સમન કરેલા સખસને સમનની એક પ્રત આપીને અથવા આપવા માટે કહાડીને લો એમ કહીને ખુદ તેની ઉપર તે સમન બજાવવો, અને તે સમન પોંહોચ્યા બદલ પોતાની પાસેની પ્રત ઉપર સહી લેવી. સમન કરેલો સખસ જડે નહીં તો, તેના કુટુંબમાંના કોઇ પાકી ઊમરના મરદ માણુસને સમનની એક પ્રત આપી બજાવવાનો અધિકાર છે, અને તે માણુસની પોહોચ્યાં બદલ સહી લેવી. જયારે કોઇ સહી કરી આપવા ના કહે તો જે ઘરમાં સમન કરેલો સખસ ઘણું કરીને રહેતો હોય તે ઘરના અથવા ઘરવાડીના પ્રસીદ્ધ ભાગ ઉપર તે સમનની એક નકલ ચોહોડવી. સરકારના અથવા રેલવે કંપનીના નોકર ઉપરના સમન કચેરીના ઉપરી મારફત બજાવવા.

૭૭. પકડવાનું વારંટ ઘણું કરીને એક અથવા વધારે પોલીસ અમલદારના નામનું કાઢવું જોઇએ. તે સઘળા એ અથવા તેમાંના ગમે તે એકે તે વારંટ બજાવવું. તાકીદનું કામ હોય અને પોલીસ નજીક ન મળી આવે તો કોઇ પણ સખસના નામનું વારંટ કાઢી શકાય.

૭૮. જમીનદાર, જમીનના ઇજારદાર અથવા વહીવટદારના નામનું વારંટ કહાડવામાં આવે ત્યારે તેઓએ તે વારંટની પોહોંચ લખીને આપવી અને જે સખસને પકડવા સારૂં તે વારંટ કહાડયું હોય તે સખસને પોતાની જમીનમાં હોય અથવા પેસે તો તેઓએ તે વારંટ બજાવી, તે પકડેલા માણુસને નજીકના પોલીસ અમલદાર

ને સ્વાધીન કરવો, અને પોલીસ અમલદારે, તારણ ન લીધું હોયતો, હકુમતવાળા મેજીસ્ટ્રેટ પાસે મોકલી દવો.

૭૯. જે પોલીસ અમલદારનાં નામનું વારંટ હોય તે પોલીસ અમલદાર અથવા જે અમલદારનું નામ તે વારંટની પાછળ લખ્યું હોય તે અમલદાર તે વારંટની પાછલ બીજા પોલીસ અમલદારનું નામ લખે તે પોલીસ અમલદાર પણ તે વારંટ બજાવી શકે.

૭૬. **વારંટ કેવી રીતે બજાવવું.** જે સખસને પકડવો હોય તે સખસને તે વારંટનો સાર જણાવવો, અને તે સખસ કહે તો, તેને તે વારંટ બતાવવું (૮૦). પકડેલા સખસને વગર ઢીલે કોર્ટમાં રજુ કરવો (૮૧). પકડવાનું વારંટ બ્રીટીશ ઈંડીઆમાં કોઇપણ જગાએ બજાવવાનો અધિકાર છે (૮૨). બીજા મેજીસ્ટ્રેટની હુકુમતમાં બજાવવું હોય તો તે બીજા મેજીસ્ટ્રેટની ઇયા તાલુકાના ફોજદારની તે તે વારંટ ઉપર સહી લેવી ને પછી તે બજાવવું (૮૪). વારંટ જ્યાં સુધી તે રદ કર્યું નથી ત્યાં સુધી અથવા તે બજાવવામાં આવે ત્યાં સુધી અમલમાં રહે છે (૭૫). વારંટમાં તારણ લેવાનું ફરમાવ્યું હોય ત્યારે જે અમલદારના નામનું તે વારંટ કહાડયું હોય તે અમલદારે હુકમ પ્રમાણે તારણ લેવું અને પકડેલા સખસને પેહેરામાંથી છુટો કરવો અને જામીન ખત કોર્ટની ઉપર રવાના કરવું (૭૬).

નાસી જવાને લીધે, અથવા સંતાઈ જવાને લીધે વારંટ બજાવી શકાય નહી તો પોલીસ અમલદારે તેવો રીપોર્ટ કરવો, કે મેજીસ્ટ્રેટ જાહેરનામું કહાડી તેની મિલકત જપત કરે ૮૭–૮૮.

દસ્તાવેજ વિગેરે રજુ કરવા તથા ઝાડો લેવાના વારંટ બાબત. તપાસના કારણસર કોઇ દસ્તાવેજ અથવા બીજી વસ્તુની જરૂર છે એમ ફોજદારને જણાય ત્યારે તેણે જે સખસના કબજામાં તે દસ્તાવેજ કે વસ્તુ હોય તે સખસને તે રજુ કરવા લેખી હુકમ કરવો (૯૪). તપાસ દરમીઆન ટપાલ ખાતાને સ્વાધીન હોય એવા કાગળની કે તારખાતાને હસ્તક હોય એવા તારની જરૂર જણાય તો પોલીસ અમલદારે ડીસ્ટ્રીકટ સુપરીનટેન્ડંટ ને યા જીલ્લા મેજીસ્ટ્રેટને રીપોર્ટ કરવો. પોલીસ સુપરીનટેન્ડન્ટ, તે કાગળ અથવા તાર, જીલ્લા મેજીસ્ટ્રેટનો હુકમ થતાં સુધી, અટકાવમાં રાખવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, અને જીલ્લા મેજીસ્ટ્રેટ તે કાગળ અથવા તાર તે ખાતાના ઉપરીને લખીને પોલીસને અપાવી શકે છે. ૯૫.

ઝાડો લેવાનું વારંટ કોણ કહાડી શકે અને કયારે? ૯૪–૯૫મી કલમના ઠરાવ મુજબ જરૂરી દસ્તાવેજ અથવા બીજી વસ્તુ રજુ કરશે નહીં એવું માનવાને કોઇ કોર્ટને કારણ હોય ત્યારે તે કોર્ટ ઝાડો લેવાનું વારંટ કહાડવાને મુખત્યાર છે. ૯૬ (કલમ ૧૬૫ જુઓ)

૯૮. ફલાણા ઘરમાં ચોરીની મિલકત, બનાવટના દસ્તાવેજ, ખોટી મોહોરો, ખોટા શીકકા, ખોટાં સ્ટાંપ તથા તે બનાવવાના હથીઆર અથવા સામાન, રાખવા માં આવે છે યા બનાવવામાં આવે છે એમ પોલીસને ખબર પડે તો તે બાબત પેહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટને રીપોર્ટ કરવો અને તે મેજીસ્ટ્રેટે ઝાડો લેવાનું વારંટ કોન્સ્ટેબલ કરતાં ઊંચા દરજ્જાના કોઇપણ પોલીસ અમલદારના નામનું કહાડવું.

૧૦૦. ગેરવ્યાજબી રીતે કેદ કરેલા સખસ માટે, પેહેલા વર્ગનો અથવા પેટા હુકડી મેજીસ્ટ્રેટ ઝાડો લેવાનું વારંટ કહાડવાને મુખત્યાર છે. ગેરવ્યાજબી રીતે કેદ કરેલો સખસ ઝાડો લેતાં જડે તો પોલીસે તેને તાબડતોબ કોઇ મેજીસ્ટ્રેટ આગળ લઈ જવો.

૧૦૨. ઝાડો લેવાના વારંટો પોલીસ અમલદારના નામના કરવાં. બંધ કરેલી જગ્યા જે સખસોનાં હવાલામાં હોય તેઓએ ઝાડો લેવા દેવો. એવી જગ્યામાં જવા નહી દે તો વારંટ બજાવનાર પોલીસ અમલદાર તે જગ્યાનો બહારનો કે અંદરનો દરવાજો તોડી અંદર દાખલ થઇ શકે.

૧૦૩. પોલીસ અમલદારે ઝાડો લેવો તે બે અથવા વધારે આબરૂદાર નજીકના રહેનાર સાહેદોની સમક્ષ લેવો, અને જપ્ત કરેલી ચીજો તથા તે જે જગ્યેથી જડી હોય તે જગ્યાઓની ટીપ સદરહુ અમલદારે તૈયાર કરવી અને તે ઉપર સાહેદોની સહી લેવી. ઝાડો લેવાની જગાનો ભોગવટો કરનારાને અથવા તેના તરફથી કોઇ સખસને ઝાડો લેવાતો હોય ત્યારે હાજર રેહેવા દેવો. અને તેને ઉપર કહેલી ટીપની એક નકલ સાહેદોની સહી સાથે તે માગે તો આપવી.

કોગનીઝબલ ગુન્હા બદલ તોહમતવાળાને શોધી કહાડી પકડી લાવવાની પોલીસની ફરજ તથા તે સંબંધમાં તેના અધિકાર બાબત પાછળ વર્ણન આવી ગયું છે. હવે તોહમતદારનો ઇનસાફ કોણે કરવો તે ઉપર આવીએ. ઈનસાફ કરવાનું કામ પોલીસને સોંપ્યું નથી. ઇનસાફનું કામ પોલીસથી સ્વતંત્ર અમલદારોને કાયદાથી સોંપ્યું છે. ફોજદારી કાયદા મુજબના ગુન્હા બદલ તોહમતદારોનો ઈનસાફ કરવા સારૂ કાયદાએ ચઢતા ઉતરતા દરજ્જાની કોર્ટો ઠરાવી છેઃ—

કોર્ટોના નામ	અધિકાર
૧. ત્રીજા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટની કોર્ટ	એક મહીના સુધીની મુદતની કેદ, પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ.
૨. બીજા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટની કોર્ટ	છ મહીના સુધીની મુદતની કેદ, બસેં રૂપીઆ સુધી દંડ. ફટકા મારવા (સ્થાનીક સરકાર ખાસ અધિકાર આપે તો)

૩. પેહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટની કોર્ટ	બે વર્ષ સુધીની મુદતની કેદ, એક હજાર રૂપીઆ સુધી દંડ ફટકા મારવા. (૬૨)
૪. સેસન કોર્ટ	કાયદામાં ફરમાવેલી હરકોઇ શિક્ષા, પણ મોતની શિક્ષા ફરમાવી હોય તો, તે કાયમ થવાની હાઈ કોર્ટની મંજુરી જોઇએ. (૩૧)

પાછળ જે પત્રક આપ્યું છે તેના સાતમાં કોઠકમાં અમુક ગુન્હાનો "કઇ કોર્ટથી ઇનસાફ થઇ શકે" એ બતાવેલું છે. તે જોઇને તે આધારે ફોજદારે તોહમતવાળાને યોગ્ય કોર્ટમાં ઇનસાફ સારૂ રજુ કરવો જોઇએ:—તેમ કરતાં કાયદાની કલમ ૧૯૩ ઉપર ધ્યાન આપવું જોઇએ. અધિકારવાળા મેજીસ્ટ્રેટે તોહમતવાળા સખસને કમિટ કર્યા વગર સેશન કોર્ટે કોઈ પણ ગુન્હો સાંભળવો નહિ એમ એ કલમમાં ફરમાવેલું છે. એટલે સદરહુ પત્રકના સાતમાં આસનમાં "સેશન કોર્ટ" એમ જે જે ગુન્હાની સામે લખેલું છે, તે તે ગુન્હા બદલ તોહમતવાળાને ફોજદારે પેહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં, અગર તો જે મેજીસ્ટ્રેટને કમિટ કરવાનો અધિકાર આપ્યો હોય તે મેજીસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં, તપાસના કાગળો તથા મુદા માલ સાથે મોકલવો. પોલીસ ફોજદાર તોહમતવાળાને સેશન કોર્ટમાં ઇનસાફ થવા સારૂ મોકલી શકે નહીં. સદરહુ પત્રકના તેજ સાતમાં આસનમાં કોઇકોઈ ગુન્હાની સામે "કોઇ પણ મેજીસ્ટ્રેટ" ઇનસાફ કરી શકે એમ લખેલું છે, તેવા ગુન્હાની બાબતમાં ફોજદારે ગુન્હાનું સ્વરૂપ જોઇ પોતાનું ડહાપણ વાપરી હલકુ રૂપ હોય તો ત્રીજા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં, જરા ભારે હોય તો બીજા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં અને વધારે ભારે હોય તો પહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં, તોહમતવાળાને મોકલવો.

તોહમતવાળાને મેજીસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં રજુ કરવામાં આવે કે તે કોર્ટે કાયદા પ્રમાણે કામ ચલાવી પોતાને અધીકાર હોય એવી સજા ફરમાવવાને અગર બીજી રીતે કાયદા પ્રમાણે અમલ કરવાને મુખત્યાર છે.

નોનકોગ્નિઝબલ ગુન્હાની ફરીઆદ અધિકારવાળા મેજીસ્ટ્રેટે સાંભળવી, ફરીઆદીની કસમ ઉપર જુબાની લખી લેવી અને તે ઉપર ફરીઆદીએ અને મેજીસ્ટ્રેટે સહી કરવી (૨૦૦) ફરીઆદ એટલે શું? "કોઇ મેજીસ્ટ્રેટ કામ ચલાવે એટલા માટે, કોઇ સખસે કાંઈ ગુન્હો કર્યો છે એવો કોઇ મેજીસ્ટ્રેટની આગળ મ્હોડેથી કે લખીને જાહેર કરેલો મજકુર, પછી તે સખસ જણાયો હોય કે ન જણાયો

હોય તોપણ; પણ તેમાં પોલીસ અમલદારના રીપોર્ટનો સમાવેશ થતો નથી.'' (૪). ફરીઆદીની જુબાની ઉપરથી અથવા બીજી તપાસ કરી હોય તો તેના પરિણામ ઉપર વિચાર કર્યા પછી, આગળ કામ ચલાવવાને પુરતો સબબ ન હોય તો મેજીસ્ટ્રેટ ફરીયાદ કહાડી નાખવાને મુખત્યાર છે (૨૦૩). આગળ કામ ચલાવવાને પુરતો સબબ હોય તો પાછળ આપેલા પત્રકના ચોથા આસન પ્રમાણે સમન ઈયા વાર'ટ કહાડવો (૨૦૪). જ્યારે મેજીસ્ટ્રેટ સમન કહાડે ત્યારે, તોહમતવાળાને જાતે હાજર થવાનું માફ કરવાનું અને તેના વકીલની મારફતે હાજર થવાની છુટ આપવાનું કારણ જણાય તો તેમ કરવાને મેજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે (૨૦૫). સમન ઈયા વાર'ટ ઉપરથી તોહમતવાળો હાજર થાય કે મેજીસ્ટ્રેટ કાયદા પ્રમાણે કામ ચલાવી યોગ્ય નિકાલ કરે છે.

જે ગુન્હા બદલ કાયદાએ છ મહીનાથી ઓછી કેદની સજા ફરમાવેલી છે, તેવા ગુન્હા, મેજીસ્ટ્રેટ છેવટનો હુકમ કરે તે પેહેલાં, ફરીયાદી પાકા કારણસર પોતાની ફરીઆદ, મેજીસ્ટ્રેટની પરવાનગીથી, **પાછી ખેંચી લઈ** શકે છે ૨૪૮. ફરીઆદ નજીવી અથવા તસ્દી આપે એવી છે, અને ગુન્હો નાસાબીત થયાનો મેજીસ્ટ્રેટ ઠરાવ કરે, ત્યારે ફરીઆદી પાસે પચાસ રૂપીઆ સુધી દરેક તોહમત વાળાને, નુકસાની બદલ અપાવવાનો હુકમ મેજીસ્ટ્રેટ કરી શકે છે ૨૫૦. ફરીઆદી ઠરાવેલી મુદતને દીવસે ગેરહાજર રહે તો મેજીસ્ટ્રેટ તોહમતવાળાને છોડી મુકવાને મુખત્યાર છે (૨૪૭, ૨૫૯) તોહમતવાળાને વકીલ મારફત પોતાનો બચાવ કરવાનો હક છે–૩૪૦. કોર્ટો ખુલ્લી છે. કોઇ ગુન્હાની ચોકશી અથવા ઈનસાફ કરવા સારૂ જે જગાએ કોઈ ફોજદારી કોર્ટ બેઠી હોય તે જગા ખુલ્લી કોર્ટ સમજવી, અને તેમાં વગર અડચણે માઈ શકે તેટલે સુધી સામાન્ય રીતે સઘળા લોકોને તેમાં જવાનો અધિકાર છે–૩૫૨. ફોઝદારી કોર્ટોએ ફેંસલો ખુલ્લી કોર્ટમાં આપવો ૩૬૬. તોહમતવાળાને વગર ઢીલે તેની નકલ આપવી–૩૭૧. દંડની શીક્ષનો હુકમ થયા પછી છ વરસ સુધીમાં કોઇપણ વખતે, ગુન્હેગારની જંગમ મિલકત જપ્ત કરીને તથા તે વેચીને દંડની રકમ વસુલ થઈ શકે છે ૩૮૬. સ્ત્રીઓને, જે મરદો પીસતાળીસ કરતાં વધારે ઉમરના હોય તેને, અને જે મરદોની ઉપર મોતની અથવા સમુદ્રપારની અથવા પાંચ વર્ષ કરતાં વધારે કેદની સજાનો હુકમ કર્યો હોય તે મરદોને, ફટકાની સજા કરી શકાતી નથી ૩૯૩. સઘળી સજા અથવા તેમાંનો

કોઇપણ ભાગ માફ કરવાને સરકાર મુખત્યાર છે. ૪૦૧. બીજા અને ત્રીજા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટે કરેલા સજાના હુકમ ઉપર અપીલ જીલ્લા મેજીસ્ટ્રેટને કરવી જોઇએ. જીલ્લા મેજીસ્ટ્રેટ અને પહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટે કરેલી સજા ઉપર અપીલ સેશન કોર્ટને કરવી જોઇએ. સેશન કોર્ટ, જીલ્લા મેજીસ્ટ્રેટ, અથવા પહેલા વર્ગનો મેજીસ્ટ્રેટ ફકત એક મહીના સુધીની કેદની અથવા ફકત પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડની, અથવા ફકત ફટકા મારવાની સજાનો હુકમ કરે તો તે ઉપર અપીલ નથી (૪૧૩). અપીલની અરજી—દરેક અપીલ લખેલી અરજીના રૂપમાં કરવી અને તે અરજદારે અગર તેના વકીલે ફેસલાની એક નકલ સાથે આપવી. અરજદાર તુરંગમાં કેદ હોય તો તેણે તુરંગના અમલદારને તે અરજી અને ફેસલાની નકલ આપવી કે તે અમલદાર અપીલ કોર્ટને મોકલી આપશે. અપીલ કોર્ટ સજા વધારી શકતી નથી. કોઇ સાહેદ સવાલના જવાબ દેવાની અથવા દસ્તાવેજ રજુ કરવાની ના કહે તો તે સાહેદને મેજીસ્ટ્રેટ સાત દીવસ સુધી આસાન કેદની સજા કરી શકે છે. ૪૮૫.

ઓરતોના તથા બાળકોના ગુજરાન બાબત—જો કોઇ સખસની પાસે પુરતું સાધન (દ્રવ્ય શકિત) હોય તે છતાં, તે પોતાની ઓરતનું, કે પોતાની મેળે પોતાનું ગુજરાન ચલાવવાને અશકત હોય એવા કોઇ કાયદેસર અથવા ગેરકાયદેસર બાળકનું, ગુજરાન ચલાવવાની ગફલત કરે, અથવા ના કહે તો સદરહુ ઓરતની અથવા બાળકના તરફથી કોઇ બીજાની અરજી ઉપરથી કોઇપણ પેહેલા વર્ગનો મેજીસ્ટ્રેટ, તે બાબતનો પુરાવો લઇ પૂરાવો થયેથી, સદરહુ ઓરતના ધણીને અગર બાળકના બાપને, એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે તેણે તે ઓરત અથવા બાળકના ગુજરાન માટે દર મહીને પચાસ રૂપીઆથી વધારે નહિ એવું લવાજમ યોગ્ય જણાય તે આપવું, એ લવાજમ હુકમની તારીખથી આપવાનું છે સદરહુ લવાજમ વખતે વખતે નહીં આપે તો મેજીસ્ટ્રેટ વારંટ કહાડી દંડની માફક વસુલ કરાવી આપી શકે છે અને વળી તે સખસને એક મહીના સુધી કેદમાં પણ મોકલી શકે છે. જો કોઇ ઓરત બદચાલની હોય, અથવા પુરતા કારણ વીના સાથે રેહેવાની ના કહે, અથવા ધણી ધણીઆણી બેહુ માંહોમાંહે સમજુતી કરીને જુદાં રેહેતા હોય તો, તે ઓરતને કંઈ લવાજમ મળવાનો હક થશે નહીં ૪૮૮.

જામીન બાબત. જામીન લઈ શકાય એવો ગુન્હો હોય તો કોર્ટે અથવા ફોજદારે તોહમતવાળો જામીન આપે કે તુરત તેને છોડવો જો સદરહુ કોર્ટ ઈયા અમલદારને યોગ્ય લાગે તો જામીન લેવાને બદલે તોહમતવાળાનો જાત મુચલકો લખાવી લઇ છોડી મુકવાને મુખત્યાર છે ૪૯૬. જામીન નહિ લઇ શકાય એવો ગુન્હો હોય તો તોહમતવાળાએ ગુન્હો કર્યો છે એમ માનવાને વાજબી સબબ હોય તો, તોહમતવાળાને જામીન ઉપર છોડવો નહિ. એટલે ગુન્હો કર્યો છે એમ માનવાને વ્યાજબી કારણ ન હોય તો એવા ગુન્હાના સંબંધમાં પણ કોર્ટ અથવા ફોજદાર જામીન લઇ શકે છે ૪૯૭. જામીન ખતની રકમ અતીશય ભારે હોવી નહિ જોઈએ ૪૯૮. (જામીન લઇ શકાય એવા ગુન્હા કયા અને જામીન નહિ લઇ શકાય એવા ગુન્હા કયા તે માટે પાછળ પત્રક આપ્યું છે તેનું પાંચમું આસન જોવું). જામીન થનાર જામીન ખત રદ કરવાની અરજી કોઇ પણ વખતે કોઇ મેજીસ્ટ્રેટને કરવાને મુખત્યાર છે. ૫૦૨. મુચલકાને બદલે નાણાની રકમ અનામત મુકવાની પરવાનગી કોર્ટ ઈયા અમલદાર આપી શકે છે ૫૧૩. ખતની શરત તોડેથી, તેમાં લખેલી દંડની રકમ કોર્ટ વસુલ કરી શકે છે. જો દંડ વસુલ નહી થઇ શકે તો જામીન થનારને છ મહીના સુધી દીવાની તુરંગમાં મોકલી શકાય છે ૫૧૪. નિરપરાધી ખરીદદારને તોહમતવાળાના શરીર ઉપરથી જડેલા પૈસામાંથી ખરીદદારની અરજી ઉપરથી તેણે આપેલી કીમત કરતાં વધારે નહી એવી રકમ કોર્ટ અપાવી શકે છે ૫૧૯. જે ગુન્હામાં સાપ્રાધ બળ વાપર્યું હોય તે ગુન્હો કોઇ સખસના ઉપર ઠરાવવામાં આવે, અને સદરહુ બળથી કોઈ સ્થાવર મીલકતનો કબજો કોઈ સખસની પાસેથી છીનવી લેવામાં આવ્યો છે એમ તે કોર્ટને જણાય, ત્યારે તે કોર્ટ જો યોગ્ય ધારે તો તે મિલકતનો કબજો તે સખસને પાછો આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે ૫૨૨. જે મુકદમામાં પોતાનો હીત સંબંધ હોય તે મુકદમાનો ઈનસાફ કોઇ પણ જડજે અથવા મેજીસ્ટ્રેટે કરવો નહિ. ૫૫૫.

ગુન્હા માંડી વાળવા બાબત.

(ક્રી. પ્રો. કો. કલમ. ૩૪૫)

આ નીચેના કોષ્ટકમાં બતાવેલા ગુન્હાઓ એજ કોષ્ટકના ત્રીજા આસનમાં કહેલા સખસોને માંડી વાળવાનો અધિકાર છે.

કલમ	ગુન્હો	જે સખસને ગુન્હો માંડી વાળવાનો અધીકાર છે તે સખસ.
૨૯૮	ધર્મ સંબંધી કોઇ સખસનું દીલ દુખવવાના ઈરાદાથી કાંઇ શબ્દો બોલવા	જે સખસનું દિલ દુખવવાનો ઈરાદો હોય તે સખસ.
૩૨૩-૩૩૪	વ્યથા કરવી...........................	જે સખસને વ્યથા કરી હોય તે સખસ.
૩૪૧-૩૪૨	ગેર વ્યાજબી અટકાવ અથવા કેદ..	જે સખસને અટકાવ અથવા કેદ કર્યો હોય તે.
૩૫૨-૩૫૫ ૩૫૮	હુમલો અથવા સાપ્રાધ બળ વાપરવું.	જે સખસની ઉપર હુમલો કર્યો હોય અથવા સાપ્રાધ બળ વાપર્યું હોય તે સખસ.
૩૭૪	જબરાઈથી મજુરી કરાવવી............	જે સખસ પાસે મજુરી કરાવી હોય તે સખસ.
૪૨૬-૪૨૭	બીગાડ....................................	જે સખસને હાની અથવા નુકસાન કરવામાં આવે તે સખસ.
૪૪૭-૪૪૮	સાપ્રાધ પ્રવેશ, ગ્રહ પ્રવેશ........	જે મીલકતમાં પ્રવેશ કર્યો હોય તે મિલકત જે સખસના કબજામાં હોય તે સખસ.
૪૯૦-૪૯૧ ૪૯૨	નોકરી કરવાનો કરાર તોડવો........	જે સખસની સાથે ગુન્હેગારે કરાર કર્યો હોય તે સખસ.
૪૯૭ ૪૯૮	છીનાળું પરણેલી સ્ત્રીને ફોસલાવી જવી	જે સ્ત્રી હોય તેનો ધણી.
૫૦૦-૫૦૧ ૫૦૨	આબરૂ લેવા બાબત................	જે સખસની આબરૂ લીધી હોય તે સખસ.
૫૦૪	તિરસ્કાર કરવો..........	જે સખસને તિરસ્કાર કર્યો હોય તે સખસ.
૫૦૬	સાપ્રાધ ધમકી જ્યારે તે ગુન્હો સાત વર્ષની કેદની શીક્ષા કરવા લાયક ન હોય ત્યારે	જે સખસને ધમકી આપી હોય તે સખસ.
૩૨૪-૩૨૫ ૩૩૫ ૩૩૭-૩૩૮	બુધિ પૂર્વક વ્યથા, મહા વ્યથા	જે સખસને વ્યથા કરી હોય તે સખસ, કોરટની રજા લઇને માંડી વાળી શકે.

ઉપર બતાવેલા ગુન્હામાં, મદદગારી કરવાનો ગુન્હો અથવા તે કોશોસ કરવાનો ગુન્હો એવીજ રીતે માંડી વાળી શકાય છે.

જો કોઇ સખસ બાળક, અથવા ગાંડો, અથવા દીવાનો હોય અને જો તેવો તે ન હોત, તો તે આ કલમ મુજબ કાંઇ ગુન્હો માફી વાળવાને લાયક થાત, તો તે સખસની તરફથી કરાર કરવાનો જે સખસને અધિકાર હોય તે સખસ સદરહુ ગુન્હો માંડી વાળવાને મુખત્યાર છે. ગુન્હો માંડી વાળ્યો એટલે તોહુમતદાર નિર્દોષ ઠર્યો એમ સમજવું.

કેસ કમીટ કર્યા પછી, અથવા કેસ સાબીત થઈ સજા થયા પછી અપીલ દરમીયાન, જે કોર્ટમાં કેસ કમીટ થયો હોય તે કોર્ટની, અથવા જે કોર્ટ અપીલ સાંભળવાની હોય તે કોર્ટની પરવાનગી શીવાય ઉપરના ગુન્હાઓની માંડ વાળ થઇ શકે નહિ.

જે ગુન્હાની માંડવાળ કરવામાં કોર્ટની પરવાનગીની જરૂર નથી તેવા ગુન્હા માંડી વાળવાની અરજી ઉપર કોર્ટ ફી સ્ટેંપની જરૂર નથી.

ફરીઆદ અરજીના નમુના.

મેહેરબાન પેહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટ સાહેબ.

તાલુકે

ફરીઆદી.	अ. ब. રહેવાશી મોજે.	તા.	જીલ્લે.
તોહુમતદાર	क. ड. રહેવાશી મોજે.	તા.	જીલ્લે.

હું अ ब અરજ કરૂં છું કે તોહુમતદાર તલાટી છે તેને ડીવીઝનના આસી. કલેકટરના શીરસ્તેદાર સાથે ઘરવટ છે. તે ઘરવટનો લાભ લઈ તોહોમતદારે મને કહ્યું કે તમો જો રૂા. ૨૫) મને આપો તો હું તમારે માટે શીરસ્તેદારને કહી તમારા ઉપરનો ઇનકમટેક્ષ કહડાવી નંખાવીશ એ ઉપરથી મેં તેને રૂા. ૨૫ સુરત વાડીફલીઆમાં તા. મા. સને ૧૯૦૩ને રોજ આપ્યા અને તેણે લીધા માટે તોહુમતદાર ઉપર મારી ફરીઆદ છે.

નીચે લખેલા સાહેદોને સમન કરી બોલાવી કાયદા પ્રમાણે કામ ચલાવી તોહુમતદારને સજા કરો.

સાહેદના નામ વીગેરે

ઈ. એફ. આસી. કલેકટરના શીરસ્તેદાર

જી. એચ. રેહેવાશી વાડીફળીઆનો ચાલુ સાલનો ચોપડો લઇને.

આઇ. જે. રેહેવાશી સુરત નાણાવટ.

તા. માહે શન સહી ________

મેહેરબાન ત્રીજા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટ સાહેબ.

તાલુકે

ફરીઆદી	अ–ब–રેહેવાશી મોજે	તા.	જીલે.
તોહમતદાર	क–ड–રેહેવાશી મોજે	તા.	જીલે.

હું अ. ब. અરજ કરૂં છું કે તા૦ માહે સન ને રોજ હું स. लने ઘેર ગયો હતો, ત્યાં આગળ ગામના પાંચ આબરૂદાર ગ્રહસ્થો હાજર હતા, તે વખતે ગામની સુધરાઇ બદલ કેટલીક બાઈ માણસો પાસેથી નાણા વસુલ કરવાની બાબતમાં વાદવિવાદ થતાં, તોહમતદારે વિના કારણે અને મારૂં કંઇપણ બોલવું ન છતાં મને દીકરી સમાન ગાળ દીધી અને બેઠેલો હતો તે ઊભો થઈ લાકડી મારા ઉપર ઊગામી. બીજાઓ વચ્ચે પડવાથી હું માર ખાતો બચ્યો, તોહમતવાળા ઉપર હુમલાની ફરીઆદ છે.

નીચે લખેલા સાહેદોને સમન કરી બોલાવી કાયદા પ્રમાણે કામ ચલાવી તોહમતવાળાને સજા કરો.

સાહેદના નામ તથા રહેવાનું ઠેકાણું.

स. ल. રહેવાશી મોજે મજકુર

ज. म. ઉપર મુજબ

તા૦ માહે શને શહી ____________________

મેહેરબાન બીજા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટ સાહેબ.

તાલુકે.

ફરીઆદી	म. क રેહેવાશી સુરત શહેરનો
તોહમતવાળો	र क રેહેવાશી મોજે

હું म क અરજ કરૂં છું કે તોહમતવાળા મજકુરે પોતાની સ્થાવર મિલકત પ્રથમ સુરત શાહાપોરના રેહેનાર म. भ. ને વેચાણ આપેલી છતાં, તે બાબતની મને ખબર ન કરતાં, તા૦ માહે સને ને રોજ કતારગામમા મારી પાસે રૂ. ૫૦૧) લઇ તેજ સ્થાવર મિલકત મને વેચાણ (ઈયા ગીરો) આપી માટે તોહોમતવાળા ઉપર મારી ઠગાઇની ફરીઆદ છે.

નીચે લખેલા સાહેદોને સમન કરી બોલાવી કાયદા પ્રમાણે કામ ચલાવી, તોહમતવાળાને સજા કરો.

સાહેદના નામ તથા રેહેવાનું ઠેકાણું.

૧ म. भ. સુરત શાહપોરના र. क. એ કરી આપેલું વેચાણ ખત લઇને.

૨ ल. रा. રેહેવાશી મોજે

૩ भ. ख. ઉપર મૂજબ.

૪ સુરત સબરજીસ્ટ્રરના કારકુનને શન ૧૯૦૧ તથા શન ૧૯૦૩ ના રજીષ્ટર લઇને.

તા૦ માહે સન સહી ____________

મેહેરબાન પેહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટ સાહેબ.

સુરત સીટી.

હું બાઈ अ ते ब क ની ધણીઆણી રેહેવાશી સુરત સગરામપરાની અરજ કરૂં છું કે મને મારા બાપે, ब क વેરે આઠ વર્ષ ઉપર પરણાવી હતી. તે અરસામાં ब क અંગ્રેજી નિશાળે ભણતો હતો; અને ગરીબ અવસ્થાને લીધે, તેને કોઇ કન્યા આપતું ન હતું, છતાં મારા બાપે મને એની સાથે શાસ્ત્ર મુજબ પરણાવી. આજ બે વર્ષ થયાં ब क પાસ થઇ દર મહીને રૂ. ૩૦) ના પગારથી નોકરીએ લાગ્યો છે. અને હાલમાં તે (ફલાણે ઠેકાણે નોકરી કરે છે તે લખવું) આજ છ માસ થયાં તે બીજી કન્યા વેરે પરણ્યો છે. મને બોલાવતો નથી. અને અન વસ્ત્ર પણ આપતો નથી. માટે અરજ કરૂં છું કે કાયદા પ્રમાણે તજવીજ કરી મારા ગુજરાન સારૂ દર મહીને રૂ. ૧૦) અગર જે રકમ સાહેબને વ્યાજબી લાગે તે મારો ધણી ब क આપે એવો હુકમ કરો.

મારા સાહેદ નીચે પ્રમાણે,

ન. મ. જોશી રેહેવાશી મોજે

ભ. ર. ભટ રહેવાશી મોજે

.ड क. સુરત સગરામપરા

તા. માહે શન સહી ____________

ફોજદારી વિષયને લગતા પરચુરણ કાયદાઓ.

ગાંડા સખસોને આશ્રમસ્થાનમાં રાખવા બાબતનો ઓકટ સને ૧૮૫૮ નો ૩૬ મો (ઇંડીઆ)

પોતાની હદ માંહે રખડતા, ભટકતા ગાંડા સખસો તથા જે સખસો ગાંડપણાને લીધે નુકસાન પોહોંચાડે એમ લાગે તેવા સઘળા સખસોને પકડીને મેજીસ્ટ્રેટ આગળ રજુ કરવાની ફરજ દરેક ડિસ્ત્રીકટ પોલીસ ઓફીસરની છે. મેજીસ્ટ્રેટે, કોઇ વૈદકય અમલદારની મદદથી તે ગાંડા માણસને તપાસવો, અને વૈદકય અમલદાર જો નમુના મુજબના સરટીફીકેટ ઉપર સહી કરી આપે તો, મેજીસ્ટ્રેટે સદરહુ ગાંડા સખસને આશ્રમસ્થાનમાં રાખવાનો હુકમ કરવો. પણ સદરહુ ગાંડા સખસનો કોઇ ભાઇબંધ અથવા સગો, તે ગાંડાની બરાબર સંભાળ રાખવાનું પોતાને માથે લેતો, તેવા સગા કે ભાઇબંધને સદરહુ ગાંડાને સોપવાનો હુકમ કરવો (૪).

કોઇ પણ પોલીસ ઓફીસરના રીપોર્ટ ઉપરથી અથવા બીજા કોઈ સખસે આપેલી ખબર ઉપરથી મેજીસ્ટ્રેટને એમ જણાય કે અમુક ગાંડા સખસની કોઇ સંભાળ રાખતું નથી, અથવા તે જેના હવાલામાં હોય તે સગા અથવા બીજાઓ જે તેની સાથે ઘાતકી રીતે વર્તે છે, તો મેજીસ્ટ્રેટે તે ગાંડા સખસને બોલાવવો, અને સદરહુ સગા અથવા બીજા માણસોને સમન કરી બોલાવવા તેઓ જો સદરહુ ગાંડા સખસનું પોષણ કરવાને કાયદેસર જવાબદાર હોય તો, મેજીસ્ટ્રેટે તેવો હુકમ કરવો. અને જે જાણી બુઝીને તે હુકમ પ્રમાણે ચાલવાને કસુર કરે તેને એક મહીના સુધી કેદમાં મોકલી શકે (૫).

કારીગર અને મજુર બાબતનો કાયદો સન ૧૮૫૯નો ૧૩ મો આકટ (ઇંડીઆ).

કોઈ કારીગરે અથવા મજુરે તેના સેઠ પાસેથી અમુક કામ કરવાને અગાઉથી નાણા લીધા હોય અને કરાર પ્રમાણે કામ કરવામાં કસુર કરે તો સેઠે મેજીસ્ટ્રેટની આગળ ફરીઆદ કરવી. મેજીસ્ટ્રેટે ચોકશી કરવી. એમ સાબીત થાય કે તે કારીગર અથવા મજુરે અગાઉથી નાણા લીધા હતા, અને તે કામ કરવામાં જાણી બુઝીને કસુર કરે છે, તો મેજીસ્ટ્રેટ શેઠની મરજીને અનુસરી, અગાઉ લીધેલાં નાણા, અથવા તેનો કંઇ ભાગ પછા આપવા હુકમ કરે, અથવા તે કામ કરવાનો હુકમ કરે. તે કારીગર અથવા મજુર હુકમ પ્રમાણે ન ચાલે તો

તેને ત્રણ મહીના સુધી કેદનો હુકમ મેજીસ્ટ્રેટ કરી શકે છે. વળી શેઠની અરજ ઉપરથી સદરહુ કામ કરાર પ્રમાણે કરવા જામીન આપવાનો હુકમ મેજીસ્ટ્રેટ કરી શકે છે. અને જામીન ન આપે તો ત્રણ મહીના સુધી કેદની સજા કરી શકે છે (૨-૩.)

જુગાર બાબેતનો કાયદો (મુંબઇ) શન. ૧૮૮૭ નો આકટ ૪થો તથા શન ૧૮૯૦ નો આકટ ૧ લો.

જુગાર રમવાથી માણસો અનીતીવાન, આળસુ અને ઉડાઉ બને છે, અને વખતે ચોરી કરતાં પણ શીખે છે. માટે જુગાર રમાતો બંધ કરવાના હેતુથી આ કાયદો રચેલો છે.

"જુગારનો અખાડો" એટલે જુગાર રમવા સારૂ કોઇ પણ ઘર, ઓરડી અથવા જગા. જુગારનો અખાડો રાખનારને, મદદ કરનારને, જુગારના કારણ સર નાણુ ધીરનારને ત્રણ મહીના સુધી કેદની અથવા રૂ ૫૦૦) સુધી દંડની સજા થશે. જુગારના અખાડામાં જુગાર રમનારને એક મહીના સુધીની કેદ અથવા રૂ ૨૦૦) સુધી દંડની સજા. સાર્વજનીક રસ્તામાં, મોહોલામાં જુગાર રમનારને એક મહીનો સુધી કેદ અથવા રૂ ૫૦) સુધી દંડની સજા થશે.

સાર્વજનીક રસ્તામાં, સરીઆમ મોહોલ્લામાં, કે જગામાં, કે રસ્તામાં જુગાર રમનારને પોલીસ અમલદાર વગર વારંટે પકડી શકે છે, તેમજ જુગાર રમવાના સાધન, દાવ, પાસા, પાના, પૈસા વીગેરે તમામ ચીજો પકડી શકે છે. વળી શરીઆંમ રસ્તામાં કે જગામાં પક્ષી અગર જનાવરો લઢાવતા હોય તેને પણ પોલીસ અમલદાર પકડી શકે છે. પણ જુગારના અખાડામાં પહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટના કે પોલીસ સુપરીનટેન્ડંન્ટના વારંટ વગર પેશી શકાય નહીં. વારંટ મળેથી ગમે ત્યારે રાતે કે દીવસે તેમાં પેસીને, હર કોઇની મદદથી, જે માણસ તે જગામાં મળે તેને પકડી, કેદ કરી મેજીસ્ટ્રેટ પાસે લઇ જવો.

જુગારનો આકટ સઘળા રેલવે સ્ટેશનો ઉપર તેમજ રેલવેથી ત્રણ માઇલ સુધીની જગાઓમાં, તેમજ જે કોઈ, કસબો કે ગામ અથવા જીલ્લામાં સરકાર લાગુ કરે ત્યાં અમલમાં આવે છે.

છાપવાના કારખાના તથા વર્તમાન પત્રના નિયમ ઠરાવવા બાબત. કાયદો શન ૧૮૬૭ નો ૨૫ મો અને ૧૮૯૦ નો ૧૦ મો (ઇંડીઆ).

દરેક છાપેલી બુક ઇયા કાગળ ઉપર છાપનારનું તથા પ્રસીદ્ધ કરનારનું નામ જોઇએ (૩). એ વિરૂદ્ધ છાપનારને અથવા પ્રસીદ્ધ કરનારને રૂ. ૫૦૦૦) સુધી દંડ અથવા બે વરસ સુધી આસાન કેદની સજા થઇ શકે છે (૧૨). બુકો તથા

કાગળો છાપવાના પ્રેસો મેજીસ્ટ્રેટ આગળ ઇકરાર કરી તે ઉપર સહી કર્યા બાદ પોતાના કબજામાં રાખવા,

" હું अ ब ઇકરાર કરું છું કે (જે જગ્યાએ પ્રેસ હોય તે જગ્યાનું ખરે ખરૂં અને બરાબર વર્ણન કરવું.) મધ્યે મારો છાપવાનો પ્રેસ છે. "

સહી ________________

એ વિરૂદ્ધ ચાલનારને ઉપલી કલમ ૧૨ માં બતાવેલી સજા થઇ શકે છે (૧૩). ખોટો ઇકરાર કરનારને રૂ. ૫૦૦૦) સુધી દંડ થઇ શકે (૧૪).

જે બુકો પોતના છાપખાનામાં છપાય તેની ત્રણ ત્રણ નકલો સરકારમાં એક માસની અંદર મોકલી આપવી જોઇએ (૯). એમ કરવામાં ગફલત કરે તો બુકોની કીમત ઉપરાંત રૂ ૫૦) સુધી છાપખાનાવાળો દંડને પાત્ર થશે (૧૬).

"રજીસ્ટ્રાર ઓફ નેટીવ પબ્લીકેશનસ," મુંબઈ, એ હોદ્દો ધરાવનાર અમલદારને રૂ ૨) બેની ફી ગ્રંથ પ્રસીદ્ધ કરનાર મોકલી આપેથી ગ્રંથ સ્વામીત્વનો હક જળવાય છે, એટલે બીજાઓ તે ગ્રંથની નકલ છપાવી શકે નહી (૧૮).

ઢોરના અતીક્રમણ બાબતનો કાયદો (ઇંડીઆ) શન ૧૮૭૧નો ૧લો તથા શન ૧૮૯૧નો ૧લો.

હરકોઇ જમીન ખેડનારો, વહીવટ કરનારો, પાક કરવા સારૂ નાણું ધીર્યું હોય તે માણસ, પાક ઘરેણે રાખનારો, અથવા વેચાણ રાખનારો, તે જમીન ઉપર ફરીને બીગાડ કરનારા ઢોર પકડીને અથવા પકડાવીને ડબામાં પુરી શકે છે (૧૦). સાર્વજનીક રસ્તા, રમવાની જગા, નેહેરો, મોરીના કામો તથા બાંધો બગાડનારાં ઢોરો, તથા તે ઉપર રખડતા ઢોરોને પકડી ડબામાં ઘાલવાનો અધીકાર દરેક પોલીસ અમલદારને છે (૧૧). ઢોરને વગર કારણે પકડી ડબામાં ઘાલે તો ઢોરના માલીકે દસ દીવસની મુદતમાં તાલુકાના મેજીસ્ટ્રેટને ફરીઆદ કરવી (૨૦–૨૧). કોઈ માણસ ઢોર પકડવાના કામમાં જબરાઇ બતાવી હરકત કરે અથવા ડબામાંથી જબરાઇ કરી છોડાવે તો તે માણસ છ મહીના સુધી કેદની અથવા રૂ ૫૦૦) સુધી દંડની સજાને અથવા એ બેહુ સજાને પાત્ર થાય છે (૨૪). ડુકરો બીગાડ કરે તો તેનો ધણી અથવા રાખનાર રૂ ૧૦) સુધી દંડને પાત્ર થાય છે (૨૬). ડબાવાળો પોતાની ફરજો બજાવવામાં કસુર કરે તો તે રૂ ૫૦) સુધી દંડને પાત્ર થાય છે (૨૭).

અફીણનો કાયદો શન ૧૮૭૮નો ૧લો (ઇંડીઆ)

अ પરવાનગી વગર કોઈ માણસે–ખસખસના ઝાડનું વાવેતર કરવું નહી. (ब) અફીણ તૈયાર કરવું નહી, (क) અફીણ કબજામાં રાખવું નહી, (ड) અફીણ એક

જગાએથી બીજી જગાએ મોકલવું નહી, (इ) અફીણ અંદર લાવવું નહી અથવા બહાર મોકલવું નહી (फ) અફીણ વેચવું નહી (૪). આ કલમ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કરનાર એક વર્ષ સુધી કેદની અથવા રૂ ૧૦૦૦) સુધી દંડની સજાને પાત્ર થાય છે (૯). કોઇના ઘરમાં ગેરકાયદે અફીણ છે એમ માનવાનું પુરતું કારણ હોય તો તે ઘરનો ઝડો લેવાનો અધીકાર હેડ કોન્સ્ટેબલને છે (કલમ ૧૨).

આબકારી એકટ મુંબઇનો શન ૧૮૭૮નો ૫મો તથા ૧૮૯૨નો ૩જો.

જે કોઇ આ આકટ અથવા આ આકટ પ્રમાણે કરેલી કોઇ કાનુન અથવા હુકમ, અથવા લાઈસન્સ અથવા પરવાનગી ચીઠી અથવા પાસ તોડીને (अ) મુંબઇ ઇલાકાના કોઇ ભાગમાં દારૂ અથવા કેફ લાવનાર કાંઇ વસાણું લાવશે અથવા બહાર મોકલશે, (ब) દારૂ અથવા એવું વસાણુ એક જગાએથી બીજી જગાએ મોકલશે, અથવા લઇ જશે, (क) દારૂ અથવા એવું વસાણું તૈયાર કરશે, (ड) કોઇ ઝાડમાંથી તાડી કહાડશે, (इ) કોઈ ભઠી અથવા બુઅરી બાંધશે, અથવા ચલાવશે, (फ) દારૂ અથવા એવું વસાણું તૈયાર કરવા સારૂ માલ મસાલાનો અથવા અર્ક કહાડવાના કોઇ યંત્રનો અથવા પાત્રનો અથવા ઓજારનો અથવા સંચાનો ઉપયોગ કરશે, અથવા રાખશે, અથવા પોતાના કબજામાં રાખશે, (ग) દારૂ અથવા કેફ લાવનારૂં વસાણું વેચશે—તેને દરેક ગુન્હા બાબત રૂ ૧૦૦૦) સુધી દંડની અથવા છ મહીના સુધી કેદની સજા અથવા એ બેહુ સજા થશે—(૪૩).

જે કોઇ દારૂના માપ અથવા દારૂનો કસ તપાસવાના યંત્ર મેળવી રાખવામાં તથા તે સારી સ્થીતીમાં રાખવામાં ગફલત કરશે, અથવા દારૂ માપવાની તથા કસ જોવાને ના કેહેશે તેને દરેક ગુન્હા બદલ રૂ. ૨૦૦) સુધી દંડ થશે (૪૪). જે કોઇ લાઇસેન્સ, પરવાનગી ચીઠી, અથવા પાસ ધારણ કરનારો હોઈને લાઇસેન્સ બતાવશે નહી, કાંઈ હુકમ તોડશે, લાઈસેન્સની સરત વિરૂદ્ધ કરશે, ભઠી સંબંધી કરેલી કાનુન તોડશે, દારૂ તૈયાર કરવાની શરત તોડશે, દુકાનમાં લોકોને દારૂ પીને છાકટા થવા દેશે, હંગામો કરવા દેશે, અથવા જુગાર રમવા દેશે, અથવા ગેરચાલના માણસોને દુકાનમાં એકઠા થવા દેશે,————તેને દરેક ગુન્હા બદલ રૂ. ૧૦૦) સુધી દંડ થશે (૪૫). લાઇસેન્સવાળો, વેચનાર અથવા તૈયાર કરનાર, દારૂનો કસ વધારે એવી કંઇ ચીજ મીશ્ર કરશે, દેશીદારૂ વિલાયતી તરીકે વેચશે, વીલાયતી દારૂ છે એવી કંઇ ખોટી નીશાની કરશે, તેને

દરેક ગુન્હા બદલ રૂ. ૫૦૦) સુધી દંડની અથવા છ મહીના સુધી કેદની સજા અથવા એ બેઊ સજા થશે (૪૬). જે કંઇ અધીકાર હોય તે કરતાં વધારે ગામઠી દારૂ, અથવા કેફ લાવનારૂં વસાણું, પોતાના કબજામાં રાખશે તેને રૂ. ૨૦૦ સુધી દંડ થશે (૪૭). આ કાયદા વિરૂદ્ધ ગુન્હો કર્યો છે એવી ખોટી બાતમી જે કોઇ આપશે તેને છ મહીના સુધી કેદની અથવા રૂ. ૫૦૦) સુધી દંડની અથવા એ બેહુ સજા થશે (૪૮). કોઇ આબકારી ઓફીસર ત્રાસ આપવાના હેતુથી કોઇનો ઝાડો લેશે અથવા કોઇ માલ પકડશે, અથવા કોઇ માણસને ત્રાસ આપવાની ખાતર અટકાવ રાખશે તેને રૂ. ૫૦૦) સુધી દંડ થશે (૪૯). જે કોઇ ઓફીસર ત્રાસદાયક બુદ્ધીથી અને વગર કારણે પકડેલા માણસને ફોજદાર પાસે રજુ કરતાં, વાર લગાડસે તેને રૂ. ૨૦૦ સુધી દંડ થશે. (૫૦). જે કોઇ ઓફીસર પકડેલા માણસને ગેરકાયદેસર રીતે છોડી દેશે અથવા તેને નાશી જવા દેશે તેને રૂ. ૫૦૦) સુધી દંડ થશે (૫૧). પોલીસ, કસ્ટમ, મીઠું, અફીણ અને મેહેસુલના આફીસરોએ આબકારી ઓફીસરને મદદ કરવીજ જોઇએ (૩૯). મદદ ન કરે, અથવા ગફલત કરે તેને રૂ. ૫૦૦) સુધી દંડ થશે (૫૨).

નીધી નિક્ષેપ એટલે જમીનમાં દાટેલું ધન જડે તે બાબતનો કાયદો (ઇંડીઆ) શન ૧૮૭૮ નો ૬ ઠો.

દસ રૂપીઆ કરતાં વધારે રકમનું અથવા કીમતનું ધન મળે ત્યારે જે માણસને તે મળે તેણે, તે ધનનો પ્રકારતથા કીમત, તે જે જગામાંથી મળયું હોય તે જગા, તથા મળ્યાની તારીખ એટલી બાબતનીલખેલી નોટીસ જીલ્લાના કલેકટરને આપવી જોઈએ અને તે ધન નજીકની સરકારી ત્રીજોરીમાં અનામત રાખવું અથવા કલેકટર ફરમાવે તો જામીન આપવો (૪). જે કોઇ આ વિરૂદ્ધ ચાલશે તેને એક વરસ સુધી કેદની અથવા દંડની અથવા બેહુ સજા થશે અને તે મળેલુ ધન સરકાર દાખલ થશે (૨૦).

હથીઆર તથા યુધ્ધ સામગ્રી બાબત કાયદો શન ૧૮૭૮નો ૧૧મો (ઇંડીઆ)

લાઇસેન્સ વગર હથીઆર તથા યુદ્ધ સામગ્રી તૈયાર કરવાની, રૂપાંતર કરવાની તથા વેચવાની મના છે (૫). લાઇસેન્સ વગર દેશની અંદર લાવવાની તથા બહાર મોકલવાની મના છે (૬). લાઈસેન્સ વગર હથીઆર બાંધીને ફરવાની મના છે (૧૩). લાઇસેન્સ વગર અગ્નીશસ્ત્રો, તોપો તથા યુદ્ધ સામગ્રી કબજામાં રાખવાની મના છે (૧૪).

લાઇસેન્સ વગર એક જગાએથી બીજી જગાએ લઇ જવાની મના છે (૧૦). ઉપર લખેલી કલમો વિરૂદ્ધ જે કોઇ ગુન્હો કરશે તેને ત્રણ વર્ષ સુધી કેદની, અથવા દંડની, અથવા એ બહુ સજા થશે (૧૯). લાઇસેન્સની સરત તોડવા બદલ છ મહીના સુધી કેદની અથવા રૂ ૫૦૦) સુધી દંડની સજા થશે (૨૧). વેચવાના લાઇસેન્સ વગરના માણસ પાસેથી જે કોઈ હથીઆર વેચાતું રાખશે તેને ઉપર મુજબ સજા થશે. (૨૨).

કોઇ હથીયાર અથવા યુદ્ધ સામગ્રી ગેરકાયદેસર કારણ સારૂ વાપરવાના ઇરાદાથી, લઇ જવામાં આવે છે એમ શક જવાનો વાજબી સબબ હોય ત્યારે તે લઇ જનાર માણસને વગર વારંટે પકડવાનો તથા હથીઆરો વીગેરે લેવાનો અધીકાર કોઇપણ માણસને છે. પકડેલા માણસ તથા હથીયારને પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન કરવાં (૧૨). પરવાના વગર હથીઆર બાંધીને ફરનાર માણસ પાસેથી તે લેવાનો અધીકાર કોઇ પણ મેજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદારને છે (૧૩). કોઇ પણ માણસ જેને આ કાયદા મુજબ સજા કરવા જોગ ગુન્હાની ખબર હશે, તેણે તે બાબતની ખબર પોલીસ અમલદારને અથવા મેજીસ્ટ્રેટને આપવી ૨૮.

મુંબઈ ઈલાકાનો વીલેજ પોલીસ એકટ શન ૧૮૬૭ નો ૮મો.

હલકી મારામારી અથવા ગાળાગાળીની ફરીયાદ સાંભળવાનો અધીકાર દરેક પોલીસ પટેલને છે અને પટેલ ગુન્હેગારને ૨૪ કલાક સુધી ગામના ચોરામાં કેદ કરી શકે છે ૧૪.

એ બાબતની પુરતી માહીતી જોઈતી હશે તો "પોલીસ પટેલ" એ નામની ચોપડી જુઓ.

રેલવેનો કાયદો શન ૧૮૯૦ નો ૯મો. (ઇંડીઆ).

ગવરનર જનરલની અગાઉથી મંજુરી લીધા વીના રેલવેપર લોકોમોટીવ એનજીનનો ઉપયોગ કરવો નહી, તેમ તેની મંજુરી વીના ઉતારૂઓને લઇ જવા સારૂ રેલવે ચાલુ કરવી નહીં.

ડબ્બામાં કેટલા ઉતારૂ બેસાડવા તે ડબ્બા ઉપર લખેલું હોય છે તે વિરૂદ્ધ કંપનીનો કોઇ નોકર ભરેલા ડબામાં જાસ્તી ઉતારૂ ઘાલે તો તેને, વળી જે ઠેકાણે પબ્લીક રસ્તા ઉપર રેલવે લાઈન આવેલી છે તે ઠેકાણે જનાર આવનારને રેલવે

નોકર અટકાવ કરશે તો, તેને દરેક ગુન્હા બદલ રૂ ૨૦ સુધી દંડ થશે. (૧૦૨-૧૦૪).

કોઇ રેલ્વે નોકર, પોતાની નોકરીના વખતે કેફ કરી છાકટો બનશે, કોઇ સ્ટેશન માસ્તર અકસ્માત બદલ સરકારને ખબર ન કરશે તો-દરેક ગુન્હા બદલ રૂ ૫૦) સુધી દંડ થશે. રેલ્વે નોકર કેફ કરી છાકટો બનવાથી માણસના જીવને ધોકો પોહોંચે તો એક વરસ સુધી કેદ અથવા દંડ અથવા બેહુ સજાને પાત્ર થશે. (૧૦૦, ૧૦૩).

કોઇ રેલ્વે નોકર નોકરીના કામમાં આ કાયદાના નીયમ તોડીને અથવા ગફલતી કરીને માણસની સલામતીને ધોકો આણશે તો બે વરસ સુધી કેદ, અથવા રૂ ૫૦૦) સુધી દંડ અથવા બેહુ સજાને પાત્ર થશે (૧૦૧).

જે માલ રેલ્વે મારફત મોકલવાનો હોય તેનું ખરૂં વર્ણન આપવું જોઇએ, ખોટું વર્ણન આપે તો માલના દરમણે રૂ ૧૦) દંડ થશે (૧૦૬).

જે કોઇ રીઝર્વ કરેલા એટલે રાખી મુકેલા, અથવા પુરા ભરાઇ ગયલા અથવા જેમા બેસવાની મના છે એવા ડબામાં કે કંપાટમેન્ટમાં ઘુસે (૧૦૯), ઊતારૂની મરજી વિરૂદ્ધ બીડી પીસે (૧૧૦), ચાલુ થએલી ગાડીમાં બેસસે અથવા બેસવાનો યત્ન કરશે (૧૧૮), તેને રૂ ૨૦) સુધી દંડ થશે.

જે કોઇ કંપનીના નોકર અને ઉતારૂ વચેની તકારમાં વીના કારણે માથુ ઘાલશે (૧૦૮), કંઈ પાટીયું અથવા લેખ કંપની તરફથી ટાંગેલું અથવા ચોટાડેલુ હશે, તેનો ગેર વ્યાજબી રીતે નાશ કરશે (૧૧૧), ટીકીટ કીંવા પાસ બદલશે અથવા છેકશે (૧૧૬), સ્રીની ગાડીમાં બેસસે (૧૧૯), કેફ કરશે, ગાળાગાળી કરશે અથવા લુચાઈ કરશે (૧૨૦), પબ્લીક રસ્તા ઉપર આવેલી રેલ્વે લાઈન ઉપર, ગાડી આવવાની વખતે જશે, અથવા જાનવર કે બીજી વસ્તુ લાઈન ઉપર જાય એમ કરશે (૧૨૪), તો ગુન્હેગારને રૂ ૫૦) સુધી દંડ થશે.

" જોખમ ભરેલો માલ પરવાનગી શીવાય લઇ જવો નહીં " તેમ છતાં જે કોઇ લાવશે યા લઇ જશે તો રૂ ૫૦૦) સુધી દંડ થશે. (૧૦૭).

જે કોઇ માણસની જીંદગીની સલામતીને ધોકો પોહોચાડવાના ઇરાદાથી લાઇન ઉપર પથર, સ્લીપર, લાકડું અથવા એવી કંઈ નીશાણી કાઢશે, ફેંકશે, બતાવશે અથવા મુકશે (૧૨૬),

માણુસની જીંદગીની સલામતીને ધોકો પોહચાડવાના ઇરાદાથી ગાડી ઉપર, લાકડુ, પથર, અથવા બીજી કંઇ વસ્તુ ફેંકશે (૧૨૭), તો દસ વરસ સુધી કેદની સજા થશે.

જે કોઇ કંઈ પણ હક વગર રેલ્વે લાઈન ઉપર ચાલશે, તો વરસ બે સુધી કેદની સજાને પાત્ર થશે. (૧૨૮).

રેલવે લાઈન ઉપર થઇને જવું નહીં એવું જે માણુસને કેહેવાનું કામ છે તે માણુસ જો બીજા માણુસોને જવા દે, અથવા ચોકશાઇ રાખે નહીં, તો એક વરસ સુધી કેદ અથવા દંડ અથવા બેહુ સજાને પાત્ર થશે (૧૨૯).

જે કોઇ માણુસ ટીકીટ લીધા શીવાય, અથવા વપરાયલી ટીકીટથી મુસાફરી કરશે, તેને ટીકીટની કીમત ઉપરાંત રૂ ૧૦૦) સુધી દંડ થશે. (૧૧૨).

પોસ્ટ ઓફીસ સંબંધી કાયદો શને ૧૮૮૬નો આકટ ૧૪મો (ઇંડીઆ).

પોસ્ટની મારફત પત્રો લાવવા લઇ જવાનો તથા પોહોચાડવાનો ખાસ હક એકલા ઇંડીઆ સરકારને છે. પરંતુ એ હકમાંથી નીચેના પત્રો બાતલ કર્યાં છે.

૧—મજુરી અથવા ઇનામ લીધા શીવાય કોઇ ખાનગી મિત્ર પોહોચાડે એટલા સારૂ તે મિત્ર રસ્તે જતો હોય તેની સાથે મોકલ્યાં હોય તે પત્રો.

૨—પોતાનાજ કામના ખસુસ કરીને કાસદ સાથે મોકલેલા પત્રો.

૩—માલ અથવા બીજી જનસ જળમાર્ગે અથવા ખુશકીને રસ્તે મોકલી હોય તેજ બાબતના પત્રો, તે માલ અથવા જનસની સાથે પોહોંચાડવાના તે. આ કલમ વિરૂદ્ધ ચાલનારને દરેક પત્ર બદલ રૂ ૫૦) સુધો દંડ થશે. (૫, ૪૬)

પોસ્ટેજ સ્ટેંપ વેચનારાએ કેવી રીતે ચાલવું તે બાબત કાનુન કરવાનો અખીકાર ઇંડીઆ સરકારને છે. એવી કોઇ કાનુન તોડનારને રૂ ૨૦૦) સુધી દંડ થશે. (૩૯).

સ્ટેંપ વેચનારે, કોઇ માણુસ માગે તેટલા અને તેવા પ્રકારના સ્ટેંપ તુરત આપવા જોઇએ, એમ કરવામાં કસુર કરે તો રૂ ૧૦૦) સુધી દંડ થશે (૪૦).

સ્ટેંપ વેચનાર સ્ટેંપ ઉપર લાગેલી કીમત કરતા વતી કીમત લેશે તોતે છ મહીના સુધી કેદની સજાને પાત્ર થશે અને વધારે લીધેલા પૈસા ખરીદદારને પાછા આપવા પડશે. (૪૧)

બંદુકના દારૂ સરખો ફુટનારો, અથવા જોખમ પોહોચાડનારો બીજો એવો પદાર્થ જે કોઈ પોસ્ટની મારફત મોકલશે તેને રૂ. ૨૦૦) સુધી દંડ થશે (૪૨).

ખાનગી પત્ર, સરકારી છે એવું બહાનું કરીને જે કોઇ જાણી જોઇને પોસ્ટ મારફત મોકલશે તેને રૂ. ૫૦૦) સુધી દંડ થશે (૪૩).

મેલ લઇ જનાર કાસદને અટકાવવાનો કોઇને અધિકાર નથી. તેમ છતાં જે કોઇ અટકાવશે તેને રૂ. ૫૦૦) સુધી દંડ થશે. (૪૪).

પત્રો વીગેરે ભૂલથી પોહોંચાડ્યા હોય તે જે કોઇ કપટથી રાખી મુકશે, સંતાડશે અથવા બહારવાટ કરશે, અથવા પોસ્ટ ઓફીસનો અમલદાર માગે ત્યારે પાછો આપવાની ના કહેશે તેને વરસ સુધીની કેદની સજા થશે (૪૫).

જે માણસ " કલબ્ડ પાકેટ " માં બીજીને પત્રો પોસ્ટ મારફત રવાના કરશે તેને દરેક પત્ર બદલ રૂ. ૫૦) સુધી દંડ થશે (૪૬).

"કલબ્ડ પાકેટ" (એકઠા કરેલા પત્રોનો લખોટો) એટલે લોકોના પત્ર એકઠા કરીને પોતાનો આડતીઓ તે લખોટામાંના પત્રો એક કરતાં વધારે માણસોને પોહોચાડે એવી મતલબથી પોસ્ટ ઓફીસમાં મોકલ્યો હોય તે. મેલ લઈ જવા સારૂ તથા પોહોચાડવા સારૂ રાખેલા માણસો પોતાના કામમાં કસુર કરશે તો રૂ ૫૦) સુધી દંડ થશે. નહી પોહોંચાડેલો પત્ર ૨૪ કલાકની અંદર પોસ્ટ માસ્તરને પાછો આપવો જોઇએ ને તેમ કરવામાં કંઈ ખોટી હકીકત જાહેર કરશે તો રૂ ૫૦) સુધી દંડ થશે (૪૭).

પોસ્ટ ઓફીસમાં ચાકરીએ રાખેલા માણસો પત્રો વીગેરે ચોરશે, સંતાડશે, નાશ કરશે, અથવા ફેંકી દેશે તો તેને સાત વરસ સુધી કેદની સજા થશે (૪૮). પત્ર અથવા જણસનું જે હાંસલ યોગ્ય રીતે લેવું જોઈએ તે ઉપરાંત બીજા પૈસા જાણી જોઇને માગશે અથવા લેશે, અથવા વપરાયલો સ્ટેંપ વળગાડશે, અથવા કપટથી પત્રો વીગેરે ઉપરના ચીન્હો બદલશે તો બે વરસ સુધી કેદની સજા થશે (૪૯). કપટના ઇરાદાથી ખોટો દસ્તાવેજ તૈયાર કરશે, અથવા ફેરવશે, અથવા છુપાવશે, અથવા નાશ કરશે તો બે વરસ સુધીની કેદની સજા થશે (૫૦). સ્ટેંપ ચોહોડયા વગરના પત્ર અથવા જણસ સરકારનું હાંસલ ડુબાવવાના ઇરાદાથી પોસ્ટની મારફત મોકલશે, અથવા મેલની થેલીમાં કે પેટીમાં ઘાલશે તો બે વરસ સુધીની કેદની સજા થશે (૫૧). ગુન્હા કરવામાં જે માણસ મદદ કરશે અથવા છુપાવશે તેને પીનલકોડ મુજબ સજા થશે. (૫૨).

ટેલીગ્રાફ [તારયંત્ર બાબતનો કાયદો સને ૧૮૮૫ નો ૧૩મો આકટ] (ઇંડીયા)

બ્રિટીશ ઇંડીઆમાં ટેલીગ્રાફની લાઇન સ્થાપવાનો ખાસ હક એકલા ઇંડીઆ સરકારને છે, અને તે હરકોઇ માણસને અથવા કંપનીને ટેલીગ્રાફ લાઇન સ્થાપવા, અથવા ચાલુ રાખવા પરવાનો આપવાને મુખત્યાર છે. તેમજ રેલ્વે કંપનીની જમીન

ઉપર ટેલીગ્રાફ લાઇન સ્થાપવાનો ઇંડીઆ સરકારને અધિકાર છે, અને રેલ્વે કંપની એ યોગ્ય સગવડ કરી આપવી જોઇએ.

પરવાના વગર ટેલીગ્રાફની લાઈન સ્થાપે, અથવા પરવાનો રદ કર્યા પછી ચાલુ રાખે, અથવા પરવાનાની સરત વિરૂદ્ધ ચાલે તો રૂ ૧૦૦૦) સુધી દંડ થશે અને પછી ચાલુ રાખે તો દર અઠવાડીએ રૂ. ૫૦૦) દંડ (૨૦). પરવાના વગર તાર યંત્ર ઉપયોગમાં લે તો દંડ રૂ. ૫૦) સુધી (૨૧). કલમ–૬ પ્રમાણે પરવાનગી ન લેતાં, કોઇ રેલવે કંપની તારયંત્રનું કારખાનું કરશે, તો દરેક દીવસ બદલ એક હજાર રૂપીઆ દંડ (૨૨). સરકારી તાર ઓફીસને નુકશાન કરે ઇયા તેમાં સાપ્રાધ પ્રવેશ કરે તો રૂ. ૫૦૦) સુધી દંડ થશે (૨૩). સંદેસા માંહેના મજકુરની માહિતી ગેરકાયદેસર રીતે મેળવવાના ઇરાદાથી પરવાનગી વગર સીગનલ રૂમમાં દાખલ થાય, નિકળી જાવ એમ કહેવા છતાં નિકળી જાય નહીં, અથવા ટેલીગ્રાફ ઓફીસરને કામ કરતા હરકત કરે તો દંડ રૂ. ૫૦૦) સુધી. દંડ ન આપે તો એક વર્ષ સુધી કેદ (૨૪).

જે કોઇ સંદેસો મોકલવાની, લઈ જવાની અથવા પોહોચાડવાની મના અથવા હરકત કરવાના ઇરાદાથી, અથવા સંદેસાનો મજકુર જાણવાના ઇરાદાથી, અથવા બીગાડ કરવાના ઇરાદાથી બેટરી અથવા યંત્ર અથવા તારને નુકશાન કરશે અથવા સ્પર્શ કરશે તેને ત્રણ વર્ષ સુધી કેદ અથવા દંડ અથવા એ બેહુ સજા થશે(૨૫).

ટેલીગ્રાફ ઓફીસર પાસે, મોકલવા સારૂ અથવા પોહોચાડવા સારૂ સંદેસો આવ્યો હોય તે સંદેસો સંતાડે, બારેવાટ કરે, ફેરવે, મોકલવાને ચુકે, ઇયા સંદેસો, સરકારના હુકમ વગર, દરમીયાન કહાડી લે, અથવા સંદેસાની મતલબ બીજાને જણાવે (૨૬), તાર ઓફીસર ફી લીધા સીવાય સંદેસો મોકલશે (૨૭), સંદેસો ખોટો છે અથવા બનાવટનો છે એમ જાણવા છતાં જે કોઇ એવો સંદેશો તાર મારફત મોકલશે (૨૮), ભુલથી પોહોચાડેલો સંદેસો જે કોઇ કપટથી રાખી મુકશે, સંતાડશે, પાછો માગે તો નહી આપે (૩૦), તો એ દરેક કલમના ગુન્હા બદલ વર્સ ત્રણ સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેહુ સજા થશે. કોઈપણ તાર ઓફીસર છાકટો થઈ જશે, અથવા ગેરચાલ ચાલશે, તાર મોકલતાં વાર લગાડશે તો ત્રણ વર્સ સુધી કેદની, અથવા એકસો રૂપીઆ દંડની અથવા એ બેહુ સજા થશે(૨૮).

મુંબઈ ડીસ્ટ્રીકટ પોલીસ એકટ, સને ૧૮૯૦ નો ૪થો.

"પોલીસ અમલદાર" એટલે આ આકટ પ્રમાણે નીમાયલો પોલીસ ફોજ માનો કોઈ પણ સખસ.

"કોનસ્ટેબલ" એટલે સહુથી હલકા દરજાનો પોલીસ અમલદાર.

દરેક પોલીસ અમલદારને નોકરીમાં દાખલ થતાંની સાથે ડીસ્ટ્રીકટ મેજીસ્ટ્રેટના શીક્કાવાળું ઠરેલા નમુના મુજબ એક સરટીફીકેટ આપવામાં આવે છે. એ સરટીફીકેટ મલ્યું એટલે તેને પોલીસ અમલદારના અખત્યાર, ફરજ, હક તથા જવાબદારી પ્રાપ્ત થાય છે. કંઈપણ કારણસર પોલીસમાંથી નિકળી જાય એટલે તે સરટીફીકેટ રદ બાતલ થાય છે (૧૧).

સ્પેશીઅલ પોલીસ. કોઈ કસબામાં, ગામમાં કે જગ્યાએ ગેરકાયદે મંડળી, હંગામો કે હુલડ થવાની ધાસ્તી હોય અને લોકોની સામાધાની જાળવી શકે એટલા પોલીસના માણસો ત્યાં ન હોય તો, ફોજદારે તે કસબા, ગામ કે જગ્યા જે સેકન્ડ કલાસ મેજીસ્ટ્રેટની હકુમતમાં હોય તેને અરજ કરવી. એટલે તે મેજીસ્ટ્રેટ કામ પુરતા "ખાસ" પોલીસ અમલદાર પોતાના લેખી હુકમથી નીમશે (૨૧).

કોઇપણ સખસ, સુલેહ જાળવવાને અથવા પોલીસની બીજી ફરજ બજાવવાને પોલીસ અમલદારની નોકરીને માટે અરજ કરી શકે. પગાર વગેરે અરજદારને આપવું પડશે (૨૨).

પોલીસ અમલદાર પોતાની ફરજ બજાવવામાં ઘાતકીપણું કરે, આડાઇ કરે, અથવા આળસ કે કસુર કરે તો તેને ખાતાની રૂએ નોકરીમાંથી દુર કરી શકાય છે (૨૯).

પોતાની રૂબરૂમાં, જે કોઇ કોન્સ્ટેબલ (હેડ કોન્સ્ટેબલ નહિ) પોતાનું અપમાન કરે અથવા હુકમ ન માને તો પોલીસ સુપરીનટેન્ડન્ટ તેવા કોન્સ્ટેબલને ત્રણ દિવસ સુધી કેદ કરી શકે છે (૩૧).

જે ઠેકાણા માટે પોલીસ અમલદારને નીમ્યો હોય તે ઠેકાણે તે હમેશ રાત દહાડો નોકરી ઉપરજ છે એમ સમજવું (૩૨).

પોલીસ અમલદારથી વેપાર, ધંધો, કે બીજી નોકરી થઇ શકે નહીં. ડીસ્ટ્રીકટ મેજીસ્ટ્રેટની અગાઉથી મંજુરી મેળવ્યા વગર જમીન વેચાતી લઇ લઇ શકાય નહીં. રજા ઉપર હોય તે દરમીઆન પણ વેપાર, ધંધો, કે નોકરી થઈ શકે નહીં (૩૩).

નોકરી કયારે છોડાય ?—બે મહીના અગાઊ લેખી નોટીસ પોલીસ સુપરીનટેન્ડન્ટને આપવી જોઇએ અને પોલીસ ફન્ડનું કે સરકારનું જે કાંઇ લેણું નિકળતું હોય તે આપી દેવું જોઇએ; પણ શારીરીક કે માનસીક ન લાયકીનું સરટીફીકેટ સીવીલ સરજનનું કોઈ અમલદાર રજુ કરે તો તેને નોટીસ આપવાની

જરૂર નથી. નોટીસ આપ્યા વગર નોકરી છોડે, નઠારી વર્તણુક રાખે, બાયલા પણું કરે, વેપાર ધંધો કરે તો ચહડેલો બધો પગાર ખાલસા થાય, વળી ત્રણ માસ સુધી કેદની કે રૂ ૧૦૦) સુધી દંડની કે બેહુ સજાને પાત્ર થાય (૩૩, ૩૬).

નોકરી છોડતી વખતે, સરટીફીકેટ, હથીયાર, ડ્રેસ વીગેરે જે ચીજ તેને સરકારથી મળી હોય તે પાછી સોંપી દેવી જોઇએ.

રમત ગમતની જાહેર જગાઓમા તેમજ મીટીંગોમાં, તોફાન અટકાવવા, કાયદાનું ઉલંઘન થતું અટકાવવા, અથવા એકઠા થઇલા લોકોને તાતકાલીક થતા હાની અટકાવવા કોન્સ્ટેબલથી ઉંચા દરજાના અમલદારે હાજર રહી, લોકોને જવા આવવાને, તથા મંડલીનું કામ કાયદેસર થાય એટલા સારૂ વ્યાજબી હુકમ કરવા અધિકાર છે (૪૭). એ અધિકાર કોન્સ્ટેબલને નથી.

પોલીસ અમલદાર તરીકે ફરજ (૧) યોગ્ય અધીકારીએ કહાડેલા વારંટ, અથવા હુકમ બજાવવા. (૨) કોગ્નીઝબલ ગુન્હા વિશે, અથવા એવા ગુન્હાની ધારણા વિશે બાતમી મેળવવી, ગુન્હેગારોને નશીઅતે પોહાચાડવાની યોગ્ય તજવીજ કરવી, અને ગુન્હા થતા અટકે એવી તજવીજ કરવી; (૩) લોકાપકારક કૃત્ય (ગંદકી) થતાં અટકાવવાં; (૪) જે સખસોને પકડવાને અધિકાર હોય તેવાને પકડવા; (૫) ફરજ બજાવવામાં એક બીજાને મદદ કરવી. (૬) બીજા કાયદા ની રૂએ જે ફરજ હોય તે બજાવવી.

ઉપર કહેલી કોઇ પણ ફરજ બજાવવા સારૂ, વગેર વારંટે, જાહેર જગાઓમાં, પીઠાઓમાં, અથવા કેફી વસ્તુ વેચવાની દુકાનોમાં પેસવાનો અધિકાર દરેક પોલીસ અમલદારને છે. વળી કોઇ સખસ પાસે, જાહેર જગામાં અગર રસ્તામાં, ચોરીની મિલકત છે એવો શક જાય તો તેવા સખસની ઝડતી લેવાનો પોલીસ અમલદારને અધિકાર છે. (૫૧).

રૈયત પ્રત્યે પોલીસ અમલદારની ફરજો–(૧) શેરી કે રસ્તામાના અશક્ત કે નીરાધાર સખસોને પોતાથી બને તેટલી મદદ કરવી, છાકટા થઈ ગયલા સખસો તથા ભટકતા ગાંડા માણસોને પોતાના તાબામાં લેવા; (૨) પકડેલો અથવા અટકાયતમાં રાખેલો જે કોઈ સખસ જખમી થઇલો હોય અથવા માંદો હોય તેને સારૂ તાબડતોબ ઈલાજ લેવા, (૩) પકડેલા અથવા અટકાયતમાં રાખેલા સખસને વ્યાજબી ખોરાક આપવો અને ટાઢ તડકાથી રક્ષણ મળે એમ રહેવાની સોઇ કરી આપવી; (૪) જડતી લેતી વખતે નકામી બે અદબી કરવી નહી, તેમ નકામો ત્રાસ આપવો નહિ; (૫) સ્ત્રી તથા છોકરાંની સાથે કામ પડતાં

સભ્યતા તથા નમ્રતાથી ચાલવું. (૬) આગથી થતું નુકશાન અટકાવવાને ઈલાજો કરવા (૭) અકસમાત અથવા જેથી લોકોને ભય ઉત્પન્ન થતો હોય એવા કૃત્યો અટકાવવા તજવીજ કરવી (૫૨).

રસ્તા કે શેરીમાં, જતા આવતા હરકત થતી હોય તે દુર કરવી, રસ્તામાં નાહાવા ધોવાની જાહેર જગામાં, મેળામાં, દેવ મંદીરમાં, અને બીજી જાહેર જગામાં, બંદોબસ્ત રાખવો, ન્હાવા ધોવાની જગાએ ભીડ થતી અટકાવવાને નીયમ કરવાને પોલીસની ફરજ છે. લોકોની ફરજ છે કે તે હુકમ માનવો. જે કોઇ પોલીસનો હુકમ જાણી જોઇને ન માને તેને દુર કરવાનો, અટકાવવાનો, અગર મેજીસ્ટ્રેટ પાસે મોકલવાનો અધિકાર છે. વળી નજીવી બાબતોમાં પ્રસંગ વીત્યા બાદ એવા સખસને છોડી મુકવાનો પોલીસને અધીકાર છે (૫૩). રખડતા ઢોર પકડી ડબામાં ઘાલવાની પોલીસની ફરજ છે. નિવારસી માલ જડે તો તે લઇ પોલીસ પટેલને સોંપી તેની રસીદ લેવી. જનાવરના ઉપર ઘાતકીપણું કરનારને એક મહીના સુધી કેદની કે રૂ ૧૦૦) સુધી દંડની અથવા બેહુ સજા થશે (૬૨). બાસેઠમી કલમ પ્રમાણે કામ ચલાવવું કે નહિં એ પોલીસની મરજી ઉપર છે, જો ભારે નુકશાન થયું ન હોય અને ચેતવણી આપતાં તેવો ગુન્હો કરતાં અટકે તો કામ ચલાવવાની જરૂર નથી (૭૩).

આ આકટ પ્રમાણે કેટલાક પ્રસંગને માટે નિયમો કરવાને કેટલાક વરીષ્ટ અમલદારો ડીસ્ટ્રીકટ મેજીસ્ટ્રેટ વીગેરેને અધિકાર છે. તે નિયમો બરાબર અમલમાં લાવવાની ફરજ પોલીસની છે.

જે કોઇ પોલીસ અમલદાર નિચે પ્રમાણે ગુન્હો કરે તેને દરેક ગુન્હા બદલ બે માસ સુધીની કેદની, અથવા રૂ. ૫૦૦ સુધી દંડની, અથવા એ બેહુ સીક્ષાને તે પાત્ર થશેઃ—

(૧) અધિકાર વગર, અથવા વાસ્તવીક કારણ વગર કોઈ પણ ઇમારતમાં, વાહાણમાં, તંબુમાં, કે જગ્યામાં પેસે, અથવા કોઇને પેસાડે, અથવા તેનો ઝાડો લેશે અથવા લેવડાવશે;

(૨) કોઇ પણ માણસની મીલકત ત્રાસદાયક રીતે તથા વીના કારણે પકડશે.

(૩) કોઇ પણ માણસને ત્રાસદાયક રીતે અને વીના કારણે અટકાવી રાખશે, ઝાડો લેશે, અથવા તેવી રીતે પકડશે.

(૪) પોતાના હવાલામાં હોય એવા સખસ ઉપર કાંઇ પણ ગેરવ્યાજબી જુલમ કરશે.

(૫) કાંઇ પણ ધારતી અથવા વચન તોહોમતવાળા સખસને આપશે (૬૩).

જે કોઇ પોલીસ અમલદાર, પકડેલા સખસને મેજીસ્ટ્રેટ પાસે મોકલતાં નકામી, ત્રાસદાયક વાર લગાડશે તો તેને બસેં રૂપીઆ સુધી દંડની શીક્ષા થશે. (૬૪).

કોનસ્ટેબલ કરતાં ચઢતા દરજાનો કોઇ પણ પોલીસ અમલદાર પોતાથી ઉતરતા દરજાના પોલીસ અમલદારની ફરજો બજાવી શકે (૬૦).

કોનસ્ટેબલ કરતાં ઊંચા દરજાના કોઇ પણ પોલીસ અમલદાર ઉપર આ કાયદા પ્રમાણે કામ ચાલે, તો તેનો ઇનસાફ બીજા વર્ગનો અથવા પેહેલા વર્ગનો મેજીસ્ટ્રેટ કરી શકે. એટલે કોનસ્ટેબલ ઉપર કાંઇ કામ ચાલે તો ત્રીજા વર્ગનો મેજીસ્ટ્રેટ પણ ઇનસાફ કરી શકે (૭૨).

એકસ્ટ્રાડીશન એકટ (ઇંડીઆ) ૧૯૦૩ નો ૧૫ મો.

કોઇ સખસ અંગ્રેજ સરકારની હદમાં ગુન્હો કરી કોઇ દેશી રાજાની હદમાં નાશી જાય, અગર દેશી રાજાની હદમાં ગુન્હો કરી અંગ્રેજ સરકારની હદમાં (બ્રીટીશ ઇંડીયા) આવે, તો તે સખસની માંગણી આ કાયદાને આધારે તથા દેશી રાજ્યોને એક બીજા સાથે થયેલા કરાર આધારે કરવાની છે. નીચે લખેલા ગુન્હાઓ માટે "પ્રાઇમાફેસી" એટલે પ્રથમ દર્શનીક કેસ તૈયાર કરી ડીસ્ટ્રીકટ મેજીસ્ટ્રેટ તરફ મોકલવો, તેઓ જેના તે રાજ્યના પોલીટીકલ એજન્ટને લખી તોહોમતદારની માગણી કરે છે. તે ગુન્હાઓ બદલ પીનલ કોડની કલમ નીચે પ્રમાણે (પ્રકારને માટે છેવટ પત્રક આપ્યું છે તે જુઓ). ૨૦૬, ૨૦૮, ૨૨૪, ૨૩૦ થી ૨૬૩ સુધી, ૨૯૯ થી તે ૩૦૪ સુધી, ૩૦૭, ૩૧૦ થી તે ૩૧૭ સુધી, ૩૨૩ થી તે ૩૩૩ સુધી, ૩૪૭, ૩૪૮, ૩૬૦ થી તે ૩૭૩ સુધી, ૩૭૫, ૩૭૭, ૩૭૮, થી તે ૪૧૪ સુધી ૪૩૫ થી તે ૪૪૦ સુધી, ૪૪૩ થી તે ૪૪૬ સુધી, ૪૫૪ થી તે ૪૫૮ સુધી, ૪૭૧ થી તે ૪૭૭ સુધી એ કલમોમાં કેહેલા ગુન્હાઓને માટેજ માગણી થઇ શકે એ કલમો શીવાયના ગુન્હા કરી કોઇ અંગ્રેજી હદમાંથી દેશી રાજાની હદમાં જાય તો તેને બોલાવી મંગાવી શકાતો નથી, તો સજા શેની થાય ?

યુરેપીઅન વેગ્રન્સી એકટ (ઇંડીઆ) સને ૧૮૭૪ ના ૯ મો.

હરકોઇ યુરોપીઅન ભીખ માંગતો હોય, રખડતો હોય, અથવા ગુજરાનના દેખીતાં સાધન વગર ભટકતો હોય તેને, પેહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટ, જે જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ હોય તેની પાસે લઈ જવાનો અથવા મોકલવાનો અધિકાર દરેક પોલીસ અમલદારને છે. એવો ભટકતો માણસ મેજીસ્ટ્રેટ પાસે જવાની ના કહે તો પોલીસ અમલદારે તેને પકડી મેજીસ્ટ્રેટ પાસે ખડો કરવો (૪).

મીઠા બાબતનો આકટ (મુંબઇ) સને ૧૮૯૦ ના ૨ જો.

પરવાના વગર કોઇથી મીઠું પકવી શકાય નહી, તેમ કુદરતી એટલે એની મેળે પાકેલું મીઠ પણ કોઇથી એકઠું કરી લઈ શકાય નહી. (૧૧). એ વિરૂદ્ધ ચાલનારને રૂ. ૫૦૦ સુધી દંડ અથવા છ મહીના સુધી કેદની સજા અથવા એ બેહુ સજા થઇ શકે છે (૪૭). ગેરકાયદે મીઠ પકવવાની વાત તેમજ કુદરતી મીઠ એકઠું કરવાની વાત, જાણવામાં આવે કે ત્રણ દીવસની અંદર ગામના અમલદારોએ મેજીસ્ટ્રેટને અગર તાલુકાના ફોજદારને જાહેર કરવી (૧૫). વળી ગામના અમલદારોએ તેમજ પોલીસ, કસ્ટમ, અફીણ, આબકારી, જંગલ અને રેવન્યુ ખાતાના અમલદારોએ આ કાયદા વિરૂદ્ધ ગુન્હાની ખબર આપવી, ગુન્હા થતા અટકાવવા, અને મીઠ ખાતાના અમલદારોને મદદ કરવી (૪૧). આ બેહુ કલમ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કરનારને રૂ. ૫૦૦ સુધી દંડની સજા થશે. (૪૮).

ગામના દરેક અમલદારની, પોલીસ કસ્ટમ, અફીણ, આબકારી અને જંગલ ખાતાના અમલદારોની ફરજ છે કે આ કાયદા વિરૂદ્ધ ગુન્હાની ખબર મીઠખાતાના અધિકારી સરકારકુન કે દરોગાને આપવી, ગુન્હા થતા અટકાવવા, અને મીઠ ખાતાના અમલદારોને મદદ કરવી. (૪૧). આ કાયદા વિરૂદ્ધ ગુન્હાઓ કોગનીઝબલ એટલે પોલીસ અખત્યારી છે માટે ફોજદાર આગળ એવી ફરીઆદ થયેથી, અગર મીઠ ખાતાના અમલદાર તોહમતદારને રજુ કરેથી તે પ્રમાણે તપાસ ફોજદારે કરવી. (૪૫). દેશી રાજ્ય કે પરરાજ્યનું મીઠ અંગ્રેજ સરકારની હદમાં લાવવું નહીં. લાવે તો અગર કબજામાં કોઈ રાખે તો રૂ ૫૦૦ સુધી દંડ, અથવા છ મહીના સુધી કેદ, અથવા એ બેહુ સજા થશે. (૪૭).

ફેકટરી એકટ (ઇંડીઆ) શન ૧૮૯૧ને ૧૧ મો.

કપાસ પીલવાના, રૂ કાંતવાના, કપડાં તૈયાર કરવાના કારખાના, અથવા એવા બીજા કારખાના જેમાં વરાળ યંત્રનો અથવા બીજી યાંત્રીક શક્તીનો ઉપયોગ

કરવામાં આવતો હોય, અને જેમાં એકજ વખતે પચાસ અને તેથી વધારે સખસો કામે લાગેલાં હોય તેવા કારખાનામાં મજુરીનું નિયમન કરવા સારૂ આ કાયદો કરેલો છે.

મજુરોને મધ્યાન વખતે—બાર અને બે વાગાની અંદર ઓછામાં ઓછી અડધા કલાકની રજા આપવી જોઇએ. રવીવારે કોઇ પણ મજુરને કામે લગાડવો નહીં, પરંતુ રીપેર કામ સારૂ જરૂર હોય તેટલા મજુર રાખવાને હરકત નથી. વળી જો રવીવારે કારખાંનું ચાલુ રાખે તો રવીવાર પછી અથવા પેહેલાના ત્રણ દીવસ પૈકી ગમે તે એક આખો દહાડો કારખાનું બંદ રાખી મજુરોને રજા આપવી જોઈએ (૫). સવારના પાંચ વાગતાં પેહેલાં અને સાંજના આઠ વાગ્યા પછી કોઈ પણ સ્ત્રીને કામે લગાડવી નહીં. હરકોઈ સ્ત્રી પાસે દરરોજ અગીઆર કલાકથી વધારે કામ લેવું નહી. અગીઆર કલાક કામ લીધું હોય તો દોઢ કલાકની રજા દરમીઆન આપવી જોઇએ. અગીઆર કલાકથી ઓછા વખત સુધી કામ લીધું હોય તો તેના પ્રમાણમાં રજા આપવી જોઇએ. (૬). ચઉદ વરસની અંદરના સખસને "છોકરાં" કહે છે. નવ વર્ષની અંદરના છોકરાંને કારખાનામાં કામે લગાડવાં નહીં; સવારના પાંચ વાગતા પેહેલાં અને સાંજના આઠ પછી છોકરાંને કામે રાખવા નહી. છોકરાં પાસે દરરોજ સાત કલાકથી વધારે કામ લેવું નહીં. દરેક છોકરાંને અડધા કલાકની રજા આપવી જોઇએ. (૭). છોકરાંને ભય ભરેલાં કામે લગાડવાં નહીં. (૮). કંઇ અકસ્માત બને તો કારખાનાવાળાએ ડીસ્ટ્રીકટ મેજીસ્ટ્રેટને તુરત ખબર આપવી જોઇએ (૧૩). કારખાનું શરૂ કરતાંની સાથ એક મહીનાની અંદર ઇન્સ્પેકટરને નોટીસ આપવી. (૧૪). ઉપર બતાવેલી કલમો વિરૂદ્ધ ચાલનારને રૂ. ૨૦૦ સુધી દંડની સજા થશે. (૧૫).

નાટકના ખેલ બાબતનો એકટ (ઇંડીઆ) શન ૧૮૭૬નો ૧૯ મો.

લાજ ઉપજાવનારૂં, આબરૂ લેવાના પ્રકારનું, સરકાર વિરૂદ્ધ બેદીલીનો વિચાર ઉત્પન્ન કરે એવું, નીતી ભ્રષ્ટ કરવા જેવું, અથવા દુરગુણી કરવા જેવું નાટક થતું અટકાવવાનો સ્થાનીક સરકારને અથવા સ્થાનીક સરકાર અધિકાર આપે તેવા મેજીસ્ટ્રેટને અધિકાર છે. (૩). મનાઇ હુકમની નકલ ખેલ કરનારને પોહોચાડવી, અગર નાટકશાળા ઉપર ચોહોડવી. જે કોઇ હુકમ તોડે તેને ત્રણ મહીના સુધી કેદ, અથવા દંડ, અથવા એ બેહુ સજા થશે. (૪). મના કરેલા ખેલમાં તમાસગીર તરીકે હાજર રહેનાર, ખેલ કરનાર, મદદ કરનાર, નાટકશાળાના માલેકને ઉપરની કલમ મુજબ સજા થશે. (૬). નાટકશાળા, એ સાર્વજનીક જગા છે માટે પોલીસને તેમાં પેસવાનો તથા બંદોબસ્ત રાખવાનો અધિકાર છે.

પોલીસ ઓફીસરોના અખત્યારઃ—

કોનસ્ટેબલના અખત્યાર.

(ક્રી. પ્રો. કોડ મુજબ).

૧ પકડવાની સામે થનારને પકડવા સારૂ જરૂર હોય તેટલા સર્વે ઉપાય કરવાનો (૪૬).

૨ જે સખસને પકડવો હોય તે જે જગામાં પેઠો હોય તે જગાનો ઝાડો લેવાનો (૪૭).

૩ પકડવા સારૂ કોઇ પણ ઘર અથવા જગાનો બાહારનો કે માંહેનો દરવાજો અગર બારી ફોડવાનો (૪૮).

૪ ઝનાનાનો ઓરડો ફોડવાનો (૪૮).

૫ ખુદ પોતે ઘેરાઇ ગયો હોય તો દરવાજો અથવા બારી ફોડવાનો (૪૯).

૬ પકડેલા સખસનો ઝાડો લેવાનો (૫૧).

૭ પકડેલા સખસ પાસે મારવાના હથીઆરો હોય તે લઇ લેવાનો (૫૩).

૮ કોગનીઝબલ ગુન્હો કરનારને પકડવાનો (૫૪).

૯ જે સખસના કબજામાં ઘર ફોડવાનું ઓજાર હોય તેને પકડવાનો (૫૪).

૧૦ જે સખસને માટે ઢંઢેરો કહાડીને ગુન્હેગાર તરીકે પ્રસિદ્ધ કર્યો હોય તે સખસને પકડવાનો (૫૪).

૧૧ જે સખસના કબજામાં ચોરીની વસ્તુ જડે અને તે વસ્તુના સંબંધમાં તેણે કાંઈ ગુન્હો કર્યો છે એવો વ્યાજબી શક હોય તે સખસને પકડવાનો (૫૪).

૧૨ જે સખસ પોલીસ અમલદારને કામ કરતાં હરકત કરે તેને પકડવાનો (૫૪.)

૧૩ જે સખસ કાયદેસર પેહેરામાંથી નાશી ગયો હોય તેને પકડવાનો (૫૪).

૧૪ જે સખસ જમીનપરની અથવા દરીઆઇ ફોજમાંથી નાહાસી ગયો હોય તેને પકડવાનો (૫૪).

૧૫ નોનકોગનીઝબલ ગુન્હો કરનાર નામ તથા રેહેવાનું ઠેકાણું ન બતાવે તો તે સખસને પકડવાનો (૫૭).

૧૬ પકડવા સારૂ બ્રિટિશ ઇંડીઆમાં હરકોઇ જગાએ જવાનો (૫૮).

૧૭ ખાનગી સખસે પકડેલા માણસે, ગુન્હો કર્યો છે એમ માનવાનું કંઇ કારણ ન હોય તો તેને એકદમ છોડી મુકવાનો (૫૯).

૧૮ જામીન લઇ શકાય એવો ગુન્હો હોય અને પકડેલો સખસ જામીન આપે તો તેને છોડવાનો (૬૦).

૧૯ કોગનીઝબલ ગુન્હાનો અટકાવ કરવાનો (૧૪૯).

૨૦ એવા ગુન્હાની ધારણા કરનાર સખસને પકડવાનો (૧૫૧).

૨૧ સાર્વજનીક મીલકતને પોતાના દેખતાં નુકશાન થતું અટકાવવા સારૂ

વચ્ચે પડવાનો (૧૫૨).

૨૨ સાહેદોને હાજર થવાનું લેખી હુકમથી ફરમાવવાનો ૧૬૦

૨૩ સાહેદોની મુખ જુબાની લેવાનો (૧૬૧).

ઢોરના અતીક્રમણ બાબતના કાયદા મુજબ.

૨૪ સાર્વજનીક રસ્તા બગાડનારાં તથા તે ઉપર રખડતાં ઢોરોને પકડી ડબામાં ઘાલવાનો (૧૧).

ગાંડા માણસને આશ્રમસ્થાન આપવાના કાયદા મુજબ

૨૫ રખડતા ભટકતા ગાંડા માણસોને પકડીને મેજીસ્ટ્રેટ આગળ રજુ કરવાનો (૪).

વેગ્રનસી એકટ મુજબ

૨૬ ભીખ માગતાં, રખડતા, નિરૂદ્યમી યુરોપીઅનને પકડી પેહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવાનો (૪).

નાટકના ખેલ બાબતના એકટ મુજબ

૨૭ નાટકશાળામાં પેસવાનો તથા બંદોબસ્ત રાખવાનો (૩).

હથીઆર બાબતના કાયદા મુજબ

૨૮ પરવાના વગર હથીઆર બાંધીને ફરનાર માણસ પાસેથી તે લઇ લેવાનો (૧૩).

ડીસ્ત્રિકટ પોલીસ એકટ મુજબ

૨૯ જાહેર જગામાં અગર રસ્તામાં જનાર માણસની વ્યાજબી શક ઉપરથી ઝડતી લેવાનો (૫૧).

૩૦ જાહેર જગા વીગેરે ઠેકાણે હુકમ નહીં માનનારને પકડી અટકાવી રાખવાનો અને નજીવી બાબતમાં પ્રસંગ વીત્યા બાદ છોડી મુકવાનો (૫૩).

જુગાર આકટ મુજબ.

૩૧ જાહેર જગામાં કે, રસ્તામાં જુગાર રમનારને તથા જુગાર રમવાના સાધન પકડવાનો તથાએવી જાહેર જગામાં પક્ષી કે જનાવરો લડાવનારોને પકડવાનો.

હેડ કોન્સ્ટેબલના અખત્યાર.

(ઉપર કોન્સ્ટેબલના અખત્યાર કહ્યા છે તે ઉપરાંત).

૩૨ ચોરીની મીલકત, બનાવટી દસ્તાવેજ વીગેરે અમુક ઘરમાં છે એમ જણાયતો પેહેલા વર્ગનો મેજીસ્ટ્રેટ પોતાના વારંટથી જે અધીકાર આપે તે. (૯૮).

૩૩ કોઈના ઘરમાં ગેરકાયદે અફીણ હોય તો તેની ઝડતી લેવાનો (અફીણ એકટ. ક. ૧૨)

૩૪ જાહેર જગામાં, મીટીંગોમાં, મંડળીનું કામ કાયદેસર થાય એટલા સારૂ વ્યાજબી હુકમ કરવાનો (ડી. પો. એકટ કલમ. ૪૭).

પોલીસ થાણું જે અમલદારના હવાલામાં હોય તેના (સબ ઇન્સ્પેકટરના) અખત્યાર.

(કોનસ્ટેબલ તથા હેડ કોનસ્ટેબલના અખત્યાર ઊપરાંત).

ક્રી. પ્રો. કોડ મુજબ.

૩૫ જે સખસ કોગનીઝબલ ગુન્હો કરવાના હેતુથી છુપાતો રહેતો હોય તે સખસને પકડવાનો અથવા પકડાવવાનો (૫૫).

૩૬ જે સખસની પાસે પોતાના ગુજરાનને માટે સાધન જણાતું ન હોય તેને પકડવાનો અથવા પકડાવવાનો (૫૫).

૩૭ જે સખસને અપહરણ કરવાની, ઘર ફોડવાની, ચોરી કરવાની, અથવા ચોરીની મીલકત લેવાની, ટેવ છે તે સખસને પકડવાનો અથવા પકડાવવાનો(૫૫).

૩૮ જે સખસને જબરાઇથી કહઢાવવાના કારણ સારૂ કોઇ સખસોને હાની કરવાનો ભય દેખાડવાની ટેવ છે તે સખસને પકડવાનો, અથવા પકડાવવાનો ૫૫

૩૯ તાબાના અમલદારને હુકમ લખી (૩૫-૩૬-૩૭-૩૮) માં કહેલા સખસોને પકડવાને ફરમાવવાનો (૫૬).

૪૦ પકડેલા સખસને ઘણામાં ઘણા ૨૪ કલાક સુધી અટકાવી રાખવાનો (૬૧).

૪૧ જરૂરી દસ્તાવેજ અગર બીજી વસ્તુ હાજર કરવા સારૂ લેખી હુકમ કરવાનો (૯૪)

૪૨ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીને, અથવાં જેથી લોકની સુલેહમાં ગડબડ થવાનો સંભવ હોય એવી મંડળીને વીખરાઇ જવા હુકમ કરવાનો (૧૨૭).

૪૩ સદરહુ પ્રકારની મંડળીને જબરીથી વીખરી નાખવાનો (૧૨૮).

૪૪ ખોટાં કાટલાં, માપ, અથવા તોલવાના યંત્ર તપાસવાને, સોધવાને જે જગામાં તે હોય તે જગામાં પેસવાનો (૧૫૩).

૪૫ કોગનીઝબલ ગુન્હાની ખબર લખી લેવાનો (૧૫૪).

૪૬ કોગનીઝબલ ગુન્હાની તપાસ કરવાનો (૧૫૬).

૪૭ એવા ગુન્હાની તપાસ માટે તાબાના અમલદારને મોકલવાનો (૧૫૭).

૪૮ દસ્તાવેજ અગર બીજી વસ્તુ હાજર નહિ કરશે એમ લાગે ત્યારે જે જગામાં તે હોય તે જગાનો ઝાડો લેવાનો, અથવા લેવડાવવાનો (૧૬૫).

૪૯ બીજા તાલુકાના ફોજદારને ઝાડો લેવા ફરમાવવાનો (૧૬૬).

૫૦ ચોવીસ કલાકમાં તપાસ પુરી થાય નહિ તો રોજનામાની નકલ સાથે તાબડતોબ તોહોમતવાળાને નજીકના મેજીસ્ટ્રેટ પાસે મોકલવાનો (૧૬૭).

૫૧ પુરાવો બરોબર નહિ હોય ત્યારે તોહમતવાળાને છુટો કરવાનો (૧૬૯).
૫૨ પુરાવો પુરતો હોય ત્યારે તોહમતવાળાને મેજીસ્ટ્રેટ પાસે મોકલવાનો (૧૭૦)
૫૩ ફરીયાદી અગર સાહેદ મેજીસ્ટ્રેટ આગળ હાજર થવાની ના કહે, અથવા ખત લખી આપવા ના કહે તો તેમને **પહેરામાં** આપી મેજીસ્ટ્રેટ પાસે મોકલવાનો (૧૭૧).
૫૪ આત્મઘાત, અકસ્માતથી મોત, સંચાથી મરણ, જાનવરે કોઇ માણસને મારી નાંખ્યો હોય, બીજા સખસના મારવાથી મરણ થયું હોય એવા પ્રસંગે પંચાતનામું કરવાનો (૧૭૪).
૫૫ પંચને, તેમજ વાકેફગાર માણસને હુકમ લખી બોલાવવાનો (૧૭૫).
૫૬ જામીન લઇ શકાય એવા ગુન્હા માટે તોહોમતવાળાને જામીન ઉપર છોડવાનો (૪૯૬).
૫૭ જામીન નહિ લઇ શકાય એવો ગુન્હો કર્યો છે એમ માનવાને વ્યાજબી સબબ ન જણાય તો જામીન ઉપર છોડવાનો (૪૯૭).

મીઠના કાયદા મુજબ.

૫૮ મીઠના કાયદા વિરૂદ્ધ થએલા ગુન્હાની, અખત્યારી ગુન્હાની માફક તપાસ કરવાનો. (૪૫).
૫૯ ફર્સ્ટ કલાસ મેજીસ્ટ્રેટના વારંટ ઉપરથી જુગારના અખાડામાં પેસવાનો તથા જુગાર રમનાર વીગેરેને પકડવાનો.

હરકોઇ સખસના અખત્યાર.

ક્રી. પ્રો. કોડ મુજબ.

૧ જામીન નહિ લઇ શકાય તેવો કોગનીઝબલ ગુન્હો પોતાના દેખતાં કરે તેને પકડવાનો ૫૯
૨ ફલાણો સખસ ગુન્હેગાર છે એવું જાહેરનામું કહાડયું હોય તે સખસને પકડવાનો (૫૯).
૩ પોતાના નામનું વારંટ મળ્યું હોય તો તે બજાવવાનો (૭૭).
૪ ગેરકાયદે યુદ્ધ સામગ્રી અથવા હથીઆર લઇ જનારને પકડવાનો ત્થ હથીયારો વીગેરે લઇ લેવાનો. આર્મસ એકટ કલમ (૧૨).

પત્રક અથવા પરિશિષ્ટ.

(જુઓ "સુચના" પાછળ પાનું ૨૯).

હિંદુસ્થાનના પીનલ કોડ મુજબ ગુન્હાની કલમ તથા સ્વરૂપ, તે ગુન્હા પોલીસ અખત્યારી (કોગની ઝબલ) કે બીન અખત્યારી (નોન કોગની ઝબલ), તે ગુન્હા બદલ જામીન લઈ શકાય કે નહીં, તે ગુન્હા બદલ પ્રથમ સમન નીકળે કે વારંટ, તે ગુન્હા બદલ વધારેમાં વધારે કેટલી અને કેવા પ્રકારની સજા થઈ શકે તથા તે ગુન્હાના ઇનસાફ કઇ કોર્ટથી થઇ શકે તે બતાવનારૂં.

નોટ—૧ ઝટ સમજવા સારૂ જે કલમ નીચે " કો " છાપેલો છે તે કલમનો ગુન્હો " કોગનીઝબલ " એટલે પોલીસ અખત્યારી સમજવો. બાકીની કલમના ગુન્હા " નોન કોગ્નિઝબલ " એટલે બીન અખત્યારી સમજવા.

૨—આ પત્રકમાં પીનલકોડ તથા પ્રોસીજર કોડની મુખતેસર જાણવાજોગ હકીકત આવી જાય છે. માટે જ્યારે જ્યારે કોઇ પણ ગુન્હા વીશેની જરૂરીઆત માહીતી મેળવવી હોય ત્યારે ત્યારે, આ પત્રક બરાબર ધ્યાન આપી વાંચવું.

બાબ ૫ મદદગારી બાબત—(“ મદદગારી ” ની વ્યાખ્યા માટે જુવો પાછળ પાનું ૧૨).

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
કલમ.	ગુન્હો.	વગર વારંટે પોલીસ પકડી શકે કે નહીં.	ઘણું કરીને પ્રથમ સમન નીકળે કે વારંટ.	જામીન લઈ શકાય કે નહીં.	હિંદુસ્થાનના ફોજદારી કાયદા મુજબ શિક્ષા.	કઇ કોર્ટમાં ઇન્સાફ થઇ શકે.
૧૦૯	કોઈ ગુનાની મદદગારી, જો તે મદદગારીપરથી મદદગારી કરેલું કામ કરવામાં આવે, અને તેવી મદદગારીને માટે બીજે કેથાં સાફ શિક્ષા નહીં ઠરાવી હોય તો.	જે ગુન્હાની મદદગારી કરી હોય તે ગુન્હાને માટે અગર વગર વારંટે પકડી શકતા હોય તો વગર વારંટે પકડી શકે, નહીં તો નહીં.	જે ગુન્હાની મદદગારી કરી હોયતે ગુન્હાને માટે વારંટ નીકળી શકતું હોય તો વારંટ અને સમન નીકળી શકતો હોયતો સમન.	જે ગુન્હાની મદદગારી કરી હોયતે ગુન્હાને માટે જામીન લઈ શકાતો હોય તો લઇ શકાય, નહીંતો નહીં.	જે ગુન્હાની મદદગારી કરી હોય તે ગુન્હાને માટે જે શીક્ષા હોય તેજ શીક્ષા.	જે ગુન્હાની મદદગારી હોય તે ગુન્હાનો ઇન્સાફ જે કોર્ટથી થઇ શકે તે કોર્ટ.
૧૧૦	કોઇ ગુન્હાની મદદગારી અગર મદદગારી કરેલો શખ્સ તે કામ મદદગારના ઇરાદા કરતાં જુદા ઇરાદાથી કરે તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૧૧	એક કામમાં મદદગારી કરી હોય અને જુદુંજ કામ બને, તો તેની સરત.	એજ	એજ	એજ	જે ગુન્હાની મદદગારી કરવાનો ઇરાદો કર્યો હોયતે ગુન્હાને માટે જે શીક્ષા હોય તેજ શીક્ષા.	એજ
૧૧૩	મદદગારી કરેલાં કામથી મદદગારના ધાર્યા કરતાં જુદી અસર પેદા થાય, તો.	એજ	એજ	એજ	થએલા ગુન્હાને માટે જે શીક્ષા હોય તેજ શિક્ષા.	એજ
૧૧૪	ગુન્હો થતી વખતે મદદગાર હાજર હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

૧૧૫	મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હામાં મદદગારી કરવામાં આવે અને તે ગુન્હો તે મદદગારી ઉપરથી નહીં થાય તો.	એજ	એજ	જામીન નહિ લઇ શકાય.	૭ વર્ષ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
	અગર જેથી વ્યથા થાય એહવું કાંઈ કામ તે મદદગારી ઉપરથી કરવામાં આવે તો.	એજ	એજ	એજ	૧૪ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૧૧૬	કેદની શિક્ષા થઇ શકે એહવા ગુન્હામાં મદદગારી કરવામાં આવે, અને તે ગુન્હો મદદગારી ઉપરથી નહિ થાય તો.	એજ	એજ	જે ગુન્હાની મદદગારી કરી હોય તે ગુન્હાને માટે જામીન લઇ શકાતો હોય, તો લઇ શકાય, નહિં તો નહીં.	તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા ઘણામાં ઘણી મુદત ઠરાવી હોય તેની ¼ મુદત સુધી કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	એજ
	અગર તે મદદગાર અથવા મદદગારી કરેલો શખ્શ સરકારી નોકર હોય, અને તેની ફરજ તે ગુન્હો અટકાવવાની હોય તો.	એજ	એજ	એજ	તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા ઘણામાં ઘણી મુદત જે ઠરાવી હોય તેની ½ મુદત સુધી કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	એજ
૧૧૭	લોક પાસે અથવા દશથી વધારે માણસો પાસે કાંઇ ગુન્હો કરાવવામાં મદદગારી કરવી.	એજ	એજ	એજ	ત્રણ વરશ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૧૧૮	મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા થઇ શકે એવો કોઇ ગુન્હો કરવાની ધારણા છુપાવવી, અગર તે ગુન્હો થાય તો.	એજ	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	સાત વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
	અગર તે ગુન્હો નહીં થાય તો.	એજ	એજ	એજ	ત્રણ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૧૧૯	જે ગુન્હો અટકાવવાની પોતાની ફરજ હોય એહવો કોઇ ગુન્હો કરવાની ધારણા કોઇ સરકારી નોકરે છુપાવવી, અગર ત ગુન્હો થાય તો.	એજ	એજ	જે ગુન્હાની મદદગારી કરી હોય તે ગુન્હાને માટે જામીન લઇ શકાતો હોય તો લઇ શકાય; નહીં તો નહિં.	જે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા ઘણામાં ઘણી મુદત જે ઠરાવી હોય તેની ½ મુદત સુધી કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	એજ
	અગર તે ગુન્હો મોત અથવા સમુદ્રપારની શિક્ષા જોગ હોય તો,	એજ	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	દશ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ	એજ
	અગર ગુન્હો નહીં થાય તો.	એજ	એજ	જે ગુન્હાની મદદગારી કરી હોય તે ગુન્હાને માટે જામીન લઇ શકાતો હોય તો લઇ શકાય, નહીંતો નહિ	જે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા ઘણામાં ઘણી મુદત જે ઠરાવી હોય તેની ¼ મુદત સુધી કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	એજ
૧૨૦	કેદની શિક્ષા થઇ શકે એહવો કોઇ ગુન્હો ઠરાવવાની ધારણાં છુપાવવી અગર તે ગુન્હો થાય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
	અગર નહિં થાય તો.	એજ	એજ	એજ	તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા ઘણામાં ઘણી મુદત જે ઠરાવી હોય તેના ⅛ ભાગ સુધી કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	એજ

બાબ ૬ રાજ્ય વિરૂદ્ધ ગુન્હા.

ઠ (કલમ ૧૨૧ થી તે ૧૨૬ સુધી તથા કલમ ૧૨૮ થી તે ૧૩૦ સુધીની ફરીયાદ સરકાર તરફથી કર્યા વગર કોઇપણ કોરટ સાંભળી શકતી નથી. ૧૯૬ ક્રી. પ્રો. કો.)

૧૨૧	રાણીની સામા લડાઇ કરવી, અથવા લડાઇ કરવાની કોશીસ કરવી, અથવા લડાઇ કરવામાં મદદગારી કરવી.	વગર વારંટે પકડાય નહિં.	વારંટ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	મોત અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર તથા મિલકત સરકાર જપ્ત કરવી	સેશન કોર્ટ
૧૨૧ અ	રાજ્ય વિરૂદ્ધ કેટલાએક ગુન્હા કરવા સારૂ સંપ કરવો.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી અથવા હરકાંઇ થોડી મુદત શુધી સમુદ્ર પારની શિક્ષા અથવા દશ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ.	એજ
૧૨૨	રાણીની સામે લડાઇ કરવાના ઇરાદાથી હથીઆરો વગેરે એકઠાં કરવાં.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા દશ વર સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા મિલકત સરકાર જપ્ત થવી.	એજ
૧૨૩	લડાઇનું કામ સહેલ કરવાના ઇરાદાથી લડાઇની ધારણા છુપાવવી.	એજ	એજ	એજ	દશ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૧૨૪	કાંઇ કાયદેસર અખત્યાર અમલમાં આણવાના ઇરાદાથી ગવર્નર જનરલ, વીગેરેપર હુમલો કરવો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૧૨૪ અ	બોલેલા તથા લખેલા શબ્દો વડે સરકાર વિરૂધ્ધ બેદિલી ઉત્પંન કરવી, અથવા ઉત્પંન કરવાની કોશીશ કરવી.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી અથવા હરકાંઇ થોડી મુદત સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા તથા દંડ,	સેશન કોર્ટ, ચીફ પ્રેસીડનસી મેજીસ્ટ્રેટ ડીસ્ટ્રીકટ મેજીસ્ટ્રેટ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
					અથવા ત્રણ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ, અથવા દંડ.	અગર ખાસ અધિકાર આપેલા ૧લા વર્ગ મેજીસ્ટ્રેટ.
૧૨૫	રાણીની સાથે મૈત્રી અથવા સલાહ રાખનારા એશિઆના કોઇ રાજાની ઉપર લઢાઇ કરવી, અથવા તેહેવી લઢાઇ કરવામાં મદદગારી કરવી.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર તથા દંડ, અથવા સાત વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ, અથવા દંડ.	સેશન કોર્ટ
૧૨૬	રાણીની સાથે મૈત્રી અથવા સલાહ રાખનાર કોઇ રાજાના મુલકપર લુંટ કરવી	એજ	એજ	એજ	સાત વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ, તથા કોઇ મુકરર મિલકત સરકાર જપ્ત થવી.	એજ
૧૨૭	૧૨૫મી તથા ૧૨૬મી કલમોમાં લખ્યા પ્રમાણે લઢાઇ અથવા લુંટથી મળેલી મિલ્કત લેવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૨૮	સરકારી નોકર બુદ્ધિપૂર્વક પોતાના હવાલામાંના કોઇ રાજ્યકીય અથવા લઢાઇના કેદીને નાહાસી જવા દેતો.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	એજ
૧૨૯	સરકારી નોકર ગફલતથી પોતાના હવાલામાંના કોઇ રાજકીય અથવા લઢાઇના કેદીને નાહાસી જવા દેતો.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	૩ વર્સ સુધી આસન કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડનરી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૧૩૦	તેવા કેદીને નાશી જવામાં સહાય કરવું, છોડાવવો, અથવા ઘરમાં રાખવો, અથવા તેહને પાછો પકડે તેમાં સામા થવું.	એજ	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ

બાબ ૭ જમીનપરની તથા દરીઆઇ ફોજ સંબંધી ગુન્હા.

૧૩૧ કો.	બંડમાં મદદગારી કરવી, અથવા કોઈ ઓફીસરને અથવા સોલજરને કે ખલાસીને પોતાની નોકરીથી અથવા પ્રજા ધર્મથી ભ્રષ્ટ કરવાની કોશિસ કરવી.	વગર વારંટે પકડી શકે.	વારંટ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ
૧૩૨ કો.	બંડ કરવામાં મદદગારી કરવાથી જો બંડ થાય તો.	એજ	એજ	એજ	મોત અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર અથવા ૧૦ વર્સ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૧૩૩ કો.	કોઇ ઉપરી અમલદાર પોતાનો હોદો ચલાવતો હોય તે દરમ્યાનમાં તેહની ઉપર કોઇ ઓફીસરે, સોલજરે, અથવા ખલાસીએ હુમલો કરવામાં મદદગારી કરવી	એજ	એજ	એજ	ત્રણ વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ
૧૩૪ કો.	અગર તે મદદગારી કરેથી હુમલો થાય તો	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ
૧૩૫ કો.	કોઇ ઓફીસર સોલજર અથવા ખલાસીને નાહાશી જવામાં મદદગારી કરવી.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	બે વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૧૩૬ કો.	નાહાસી આવેલા સદરહુ પ્રકારના કોઇ ઓફીસર, સોલજર, અથવા ખલાસીને ઘરમાં રાખવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૧૩૭ કો.	કોઇ વેપારીના વહાણમાં માસ્તરની અથવા જેના હવાલામાં તે વહાણ હોય તેની ગફ્લતથી કોઇ નાહાસી જનારો સંતાયો હોયતો	વગર વારંટે પકડાય નહીં	સમન	એજ	૫૦૦ રૂપીઆ દંડ.	એજ
૧૩૮ કો.	કોઇ ઓફીસર સોલજર અથવા ખલાસી નાફરમાનીનું કાંઇ કામ કરવામાં મદદગારી કરવી તે ગુન્હો થાય તો.	વગર વારંટે પકડી શકે.	વારંટ	એજ	છ માસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૧૪૦ કો.	સોલજરમાં ખપવાના ઇરાદાથી સોલજરનો પોશાક પહેરવો, અથવા સોલજરનું કાંઇ ચિન્હ ધારણ કરવું.	એજ	સમન	એજ	ત્રણ મહીના સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૫૦૦ રૂપીઆ દંડ અથવા બંને.	કોઇપણ માજીસ્ટ્રેટ

બાબ ૮ મો લોકની સમાધાની વિરૂદ્ધ ગુન્હા.

(" કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી " તથા " કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીના અંગભુત " એ શબ્દોના અર્થ માટે જુવો પાછળ પા. ૧૩–૧૪)

૧૪૩ કો.	કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીના અંગભુત હોવું.	વગર વારંટે પકડી શકે.	સમન	જામીન લઇ શકાય	છ મહીના સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	કોઇપણ માજીસ્ટ્રેટ
૧૪૪ કો.	જીવ લે એવું કાંઇ હથીઆર પાસે છતાં કોઇ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીમાં સામેલ થવું.	એજ	વારંટ	એજ	બે વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૧૪૫ કો.	કોઇ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીને વીખરાઈ જવાનો હુકમ થયો છે એમ જાણ્યા છતાં તેમાં સામેલ થવું અથવા જારી રહેવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

૧૪૭ કલમ.	હંગામો કરવો. ("હંગામો" શબ્દની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ પાનું ૧૪)	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ.
૧૪૮ કો.	જીવલે એવું હથિયાર પાસે રાખીને હંગામો કરવો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડન્સી મેજીસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૧૪૯	કોઇ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીનો અંગભુત કાંઇ ગુન્હો કરે, તો તે મંડળીના બીજા પ્રત્યેક અંગભૂતને તે ગુન્હાનો તકસીર વાર સમજવો.	તે ગુન્હાને માટે વગર વારંટે પકડી શકતા હોય તો પકડી શકાય નહીં તો નહીં.	તે ગુન્હાને માટે સમન નીકળેતો સમન, અને વારંટ નીકળી શકતું હોય તો વારંટ.	તે ગુનાને માટે જામીન લઇ શકતો હોય તો લઇ શકાય નહીં તો નહીં.	તે ગુન્હાને માટે જે હોય તેજ	તે ગુનાહનો જે કોર્ટથી ઇનસાફ થઇ શકતો હોય તે કોરટ.
૧૫૦ કો.	કોઇ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીમા સામેલ થવાને પૈસા આપવા કરીને અથવા બીજી રીતે કોઇ શખશોને રાખવા	વગર વારંટે પકડી શકે	તે પૈસા આપવા કરીને અથવા બીજી રીતે રાખેલા શખસે જે ગુન્હો કર્યો હોય તે મુજબ.	એજ	તે મંડળીના અંગ ભુતની જ શિક્ષા, તથા તે મંડળીનો કોઇપણ અંગભુત જે ગુન્હા કરે તે ગુન્હાની જે શિક્ષા હોય તેજ.	એજ.
૧૫૧ કો.	પાંચ અથવા વધારે શખશોની મંડળીને વીખરાઇ જવાનો હુકમ થયા પછી જાણી બુજીને તે મંડળીમાં સામેલ થવું અથવા જારી રહેવું.	એજ	સમન.	જામીન લઇ શકાય	૬ મહીના સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ.
૧૫૨ કો.	હંગામો બંધ પાડવા વગેરેનું કામ કરતો હોય તેવામાં કોઇ સરકારી નોકરની ઊપર હુમલો કરવો, અથવા તેને હરકત કરવી.	એજ	વારંટ.	એજ	તણ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	સેશન કોરટ અથવા પ્રેસીડન્સી મેજીસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૧૫૩ કો.	હંગામો કરવાના ઇરાદાથી દુષ્ટતાથી કોઇના મનમાં ક્રોધ ઊત્પન કરવાવો અથવા હંગામો થાયતો,	એજ	એજ	એજ	એક વર્ષ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ
	અગર નહીં થાય તો.	એજ	સમન	એજ	છ માશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	એજ.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૧૫૩ અ	જુદા જુદા વર્ગના લોકો વચ્ચે વૈરભાવ ઉત્પન્ન કરવો	વારંટ વગર પકડાય નહીં.	વારંટ.	જામીન લઇ શકાય નહીં	બે વરસની સજા અથવા દંડ અથવા બેઉ	પેહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૧૫૪	જમીનનો માલીક અથવા કબજેદાર હંગામા વગેરેની ખબર નહીં આપે તો.	એજ	એજ	એજ	૧૦૦૦ રૂપીઆ દંડ	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૧૫૫	જે શખશના ફાયદાને સારૂ અથવા જેની વતી કાંઈ હંગામો કરવામાં આવે તે શખશ અગર તે અટકાવવાને કાયદેસર ઇલાજો નહીં કરે તો.	એજ	એજ	એજ	દંડ	એજ
૧૫૬	જે માલીક અથવા કબજેદારના ફાયદાને સારૂ કાંઇ હંગામો કરવામાં આવે, તે શખશોનો મુખત્યાર અગર તે અટકાવવાને સઘળા કાયદેસર ઇલાજો નહીં કરે તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૫૭ કો.	કોઇ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીને સારૂ પૈસા આપવા કરીને રાખેલા શખશોને ઘરમાં રાખવા.	વગર વારંટે પકડી શકે.	એજ	એજ	છ મહીના સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	એજ
૧૫૮ કો.	કોઇ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીમાં અથવા હંગામામાં સામેલ થવા સારૂ પૈસા લેવા કરીને રહેવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
	અથવા હથિયાર બંધ થઇને ફરવું.	એજ	વારંટ.	એજ	બે વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૧૬૦	બખેડો કરવો. ("બખેડો" શબ્દની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ પાનું ૧૪)	વગર વારંટે પકડાય નહીં.	સમન.	એજ	૧ મહીના સુધી એમાંના ગમે તે પકારની કેદ, અથવા ૧૦૦ રૂપિયાનો દંડ અથવા બંને.	કોઇપિણ માજીસ્ટ્રેટ

બાબ ૯ સરકારી નોકરોના અથવા તેઓ સંબંધી ગુન્હા.

૧૬૧	સરકારી નોકર છતાં અથવા થવાની ઉમેદ છતાં કાંઈ સરકારી નોકરીના કામ સંબંધી કાયદેસર મહેનતાણાં સિવાય કાંઇ બીજો અવજ લેવો.	વગર વારંટે પકડાય નહીં	સમન	જામીન લઇ શકાય	૩ વરસ સુધી એ માંના ગમે ત પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ,
૧૬૨	કોઇ સરકારી નોકરની સાથે લાંચના અથવા કાયદા વિરૂદ્ધ ઉપાયથી વગ ચલાવવા કાંઇ અવેજ લેવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૬૩	કોઇ સરકારી નોકરની સાથે પોતાનો વગ ચલાવવા સારૂ કાંઇ અવેજ લેવો.	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધીની આસન કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૧૬૪	સરકોરી નોકર પોતાની બાબતમાં ઉપલી છેલી બે કલમોમાં બ્યાન કરેલા ગુન્હામાં મદદગારી કરે તો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૧૬૫	કોઇ સરકારી નોકર કાંઇ મુકદમો અથવા મામલો ચલાવતો હોય તે મધે નિસબત રાખનારા કોઇ શખશ પાસેથી તે સરકારી નોકરે કિંમત આપ્યા વગર કાંઈ કીમતદાર વસ્તુ લેવી	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધી આસન કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ
૧૬૬	કોઇ શખસને નુકશાન કરવાના ઇરાદાથી કોઈ સરકારી નોકરે કાંઇ કાયદાનો હુકમ નહિ માનવો.	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધીની આસન કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને.	એજ
૧૬૭	નુકશાન કરવાના ઇરાદાથી કોઇ સરકારી નોકરે કાંઇ ખોટો લેખ બનાવવો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરશ સુધી એમાંનાં ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૧૬૮	સરકારી નોકરે કાયદા વિરૂદ્ધ વેપાર કરવો.	એજ	એજ	એજ	એક વરસ સુધીની આસન કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૧૬૯	કોઇ સરકારી નોકરે કાયદા વિરૂદ્ધ કાંઇ મિલ	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધીની આસન	એજ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
	કતની ખરીદી અથવા માગણી કરવી.				કેદ, અથવા દંડ, અથવા બન્ને તથા મિલકત ખરીદ કરી હોય તો તે મિલકત સરકાર જપ્ત થવી	
૧૭૦ કા.	કોઈ સરકારી નોકરનો વેષ લેવો.	વગર વારંટે પકડી શકે.	વારંટ	એજ	૨ વરસ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બન્ને.	કોઇપણ માજીસ્ટ્રેટ.
૧૭૧ કો.	કોઈ સરકારી નોકર જેવો પોષાક પહેરતો હોય અથવા જેવી નીશાની સાથે રાખતો હોય, તેવો પોશાક અથવા તેહેવી નિશાની દગલબાજીના ઇરાદાથી પહેરવો અથવા સાથે રાખવી.	એજ	સમન	એજ	૩ મહીના સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા રૂ. ૨૦૦ દંડ, અથવા બન્ને.	એજ

બાબ ૧૦ મો સરકારી નોકરોના કાયદેસર અખ્ત્યારનો તીરસ્કાર.

(૧૭૨ થી ૧૮૮ સુધીની કલમો પ્રમાણેના ગુન્હા જે નોકરને લાગતું વળગતું હોય તેની ફરીઆદ વગર અગર તેના ઉપરીની મંજુરીઅત વગર કોર્ટે સાંભળવો નહિ. ક્રી. પ્રો. કો. ૧૯૫).

૧૭૨	કોઈ સરકારી નોકરની તરફથી થએલો સમન કે હુકમ નહીં પહોંચે એટલા માટે નાશી જવું.	વગર વારંટે પકડાય નહીં	સમન	જામીન લઇ શકાય	એક મહીના સુધીની આસન કેદ, અથવા ૫૦૦ રૂ. દંડ, અથવા બન્ને.	હરકોઈ માજીસ્ટ્રેટ.
	અગર ત સમન અથવા નોટીશમાં કોઇ સખશને કોઇ ઇન્સાફની કોર્ટમાં જાતે હાજર થવા વીગેરે ફરમાવ્યું હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૬ મહિના સુધીની આસન કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂ. દંડ, અથવા બન્ને.	એજ

૧૭૩	સમન અથવા નોટીસ પહોંચતી કે ચ્હોડાતી અટકાવવી, અથવા પહોંચાડયા પછી કહાડી નાંખવી અથવા જાહેરનામું નહિ થવા દેવું.	એજ	એજ	એજ	૬ મહિના સુધીની આસન કેદ, અથવા ૫૦૦ રૂ. દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલાઅથવા ૨ વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ
	તે સમન વીગેરેમાં કોઈ સખસને કોઇ ઇન્સાફની કોરટમાં જાતે હાજર થવા ફરમાવ્યું હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૬ મહીના સુધીની આસન કેદ અથવા ૧૦૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને.	એજ
૧૭૪	કોઇ ઠેકાણે જાતે અથવા મુખત્યારની મારફતે હાજર થવાનો કાયદેસર હુકમ થયો હોય તે નહિ માનવો; અથવા તે ઠેકાણેથી વગર રજાએ જવું.	એજ	એજ	એજ	૬ મહીના સુધીની આસન કેદ અથવા ૧૦૦૦ રૂ. દંડ અથવા બંને.	એજ
	તે હુકમમાં કોઇ સખસને કોઇ ઇન્સાફની કોરટમાં જાતે હાજર થવા ફરમાવ્યું હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૭૫	કોઇ સરકારી નોકરની આગળ કોઇ લેખ હાજર કરવાની અથવા સ્વાધીન કરવાની જે સખસને કાયદા મુજબ ફરજ હોય તે સખસે તે લેખ હાજર કરવામાં ઇરાદાથી કસુર કરવી.	એજ	એજ	એજ	૧ મહીના સુધી આસન કેદ, અથવા ૫૦૦ રૂ. દંડ, અથવા બંને.	જે કોરટમાં તે ગુન્હો થયો હોય તે કોરટ આ કાયદાના ૩૫ માં બાબના ઠરાવોને અનુસરીને અથવા તે ગુન્હો કાંઇ કોરટમાં નહિ થયો હોય, તો પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા ૧ અથવા ૨ વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
	તે લેખ કોઇ ઇન્સાફી કોરટમાં હાજર કે સ્વાધીન કરવાનું ફરમાવ્યું હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૬ મહીના સુધીની આસન કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને	એજ
૧૭૬	કોઇ સરકારી નોકરને નોટીસ અથવા ખબર આપવાની જે સખસની કાયદા મુજબ ફરજ હોય તે સખસે તે નોટીશ અથવા ખબર ઇરાદાથી નહિ આપવી(ક્રી. પ્રો. કો ૪૪)	એજ	એજ	એજ	૧ મહીના સુધીની આસન કેદ અથવા ૫૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને,	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
	જે નોટીસ અથવા ખબર આપવી જોઇએ તે કાંઈ ગુન્હા સંબંધી હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૬ મહીના સુધીની આસન કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂ. દંડ અથવા બંને.	એજ
૧૭૭	જાણીબુઝીને કોઇ સરકારી નોકરને ખોટી ખબર આપવી,	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
	જે ખબર આપવી જોઇએ તે કોઇ ગુન્હો સંબંધી હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધીની ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને.	
૧૭૮	કોઇ સરકારી નોકરે કાયદા મુજબ સોગન ખાવાનું ફરમાવ્યા છતાં સોગન ખાવાની ના કહેવી.	એજ	એજ	એજ	૬ મહીના સુધીની આસન કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂ. નો દંડ, અથવા બંને.	જે કોરટમાં તે ગુન્હો થયો હોય તે કોરટથી આ કાયદાના ૩૫ આ બના ઠરાવોને અનુસરીને અને અગર તે ગુન્હો કોઇ કોર્ટમાં નહી થયો હોય, તો પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૧૭૯	સાચું બોલવાને કાયદા પ્રમાણે બંધાયા છતાં સવાલના જવાબ દેવાની ના કહેવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૮૦	કોઇ સરકારી નોકર આગળ કહેલાં કોઇ મજકુર ઉપર સહી કરવાને કાયદા મુજબ ફરમાવ્યા છતાં તેમ કરવાની ના કહેવી.	એજ	એજ	એજ	૩ મહીના સુધીની આસન કેદ, અથવા ૫૦૦ રૂ. દંડ, અથવા બંને.	એજ
૧૮૧	કોઇ સરકારી નોકરની આગળ સોગન ખાઇને જુઠો મજકુર જાણી બુઝીને કહેવો.	એજ	વારંટ	એજ	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.

૧૮૨	કોઇ સરકારી નોકર પાસે તેનો કાયદેસર અખત્યાર અમલમાં અણાવીને બીજા સખસને નુકશાન અથવા ઇજા કરાવવા સારૂ ખોટી ખબર આપવી.	એજ	સમન	એજ	૬ મહીના સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂ. દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૧૮૩	કોઇ સરકારી નોકરના કાયદેસર અખત્યારથી કાંઇ મિલકત જપ્ત થતી હોય તેમાં સામા થવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૮૪	કોઇ સરકારી નોકરના અખત્યારથી વેચવા કહાડેલી મિલકતના વેચાણમાં ઇરાદાથી અડચણ કરવી.	એજ	એજ	એજ	૧ મહીના સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૫૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને	એજ
૧૮૫	કોઇ સરકારી નોકરના અખત્યારથી વેચવા કહાડેલી મિલકત ખરીદ કરવાને જે સખસ કાયદા પ્રમાણે અશકત હોય તે સખસે તેની માગણી કરવી અથવા માગણી કર્યાથી જે ફરજ પોતાની ઉપર આવતી હોય તે અદા કરવાનો ઇરાદો નાહ છતાં માગણી કરવી.	એજ	એજ	એજ	૧ મહીના સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૨૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને	એજ
૧૮૬	કોઇ સરકારી નોકરને તેના સરકારી કામ કરવામાં બુદ્ધિપૂર્વક અડચણ કરવી.	એજ	એજ	એજ	૩ મહીના સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૫૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને	એજ
૧૮૭	કાયદા મુજબ મદદ કરવાની ફરજ છતાં કોઈ સરકારી નોકરને મદદ કરવામાં કસુર કરવી. (ક્રી. પ્રો. કો. ૪૨)	એજ	એજ	એજ	૧ મહીના સુધી આસન કેદ, અથવા ૨૦૦ રૂ. દંડ, અથવા બંને.	એજ
	કોઇ હુકમ બજાવવામાં ગુન્હો અટકાવવા-વગેરે કામોમાં કોઇ સરકારી નોકરે મદદ માગ્યા છતાં તેને જાણી જોઇને મદદ કરવામાં કસુર કરવી.	એજ	એજ	એજ	૬ મહીના સુધીની આસન કેદ અથવા ૫૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને.	એજ
૧૮૮	કોઇ સરકારી નોકરે કાયદા મુજબ જાહેર કરેલો હુકમ નહીં માનવો, જો તે નહીં માનવાથી કાયદાસર કામે લાગેલા શખશોને અડચણ, દુખ કે નુકશાન થાય તો.	એજ	એજ	એજ	૧ મહીના સુધીની આસન કેદ અથવા ૨૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને.	એજ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
	અગર તે નહીં માનવાથી માણસની જીંદગીને, તંનદુરસ્તીને અથવા સલામતીને જોખમ થાય તો.	એજ	એજ	એજ	૭ મહીના સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૧૮૯	કોઇ સરકારી નોકરને તેહને ખુદને નુકશાન કરવાનો ડર દેખાડવો અથવા જેની સાથે તેનો સંબંધ હોય તેને નુકશાન કરવાનો ડર દેખાડવો એટલા સારૂ કે તે કાંઇ પોતાના હોદાનું કામ કરે અથવા નાહં કરે.	એજ	એજ	એજ	બે વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ	એજ
૧૯૦	કોઇ સરકારી નોકરની પાસે આશરો માગવાની અરજ કરવાથી દુર રહેવાને કોઇ સખસને લલચાવવા સારૂ તેને ડર દેખાડવો.	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ

બાબ ૧૧ મો. ખોટા પુરાવા તથા સરકારી ઈન્સાફ વિરૂદ્ધ ગુન્હા.

૧૯૩ થી ૧૯૬ સુધી ૧૯૯—૨૦૦—૨૦૫ થી તે ૨૧૧ સુધી અને ૨૨૮ ની કલમો પ્રમાણેના ગુન્હા, કોઇ કોરટમાં ચાલેલા કામના સંબંધમાં કર્યા હોય ત્યારે, તે કોર્ટની અથવા તેની ઉપલી કોરટની પ્રથમ મંજુરીઅત વગર અથવા તેની ફરીયાદ વગર, કોઈપણ કોરટે સાંભળવી નહિં, (ક્રી. પ્રો ક. ૧૯૫).

૧૯૩	કોઇ ઇન્સાફી કામમાં ખોટી શાહેદી આપવી અથવા ખોટો પુરાવો બનાવવો	વગર વારંટે પકડાય નહીં	વારંટ.	જામીન લઇ શકાય.	૭ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.

	બીજા કોઇ કામમાં ખોટી શાહેદી આપવી અથવા ખોટો પુરાવો બનાવવો. ("ખોટી શાહેદી" તથા ખોટો પુરાવો બનાવવો" એ શબ્દોની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ પાનુ. ૧૪-૧૫)	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૧૯૪	દેહાંત શિક્ષા જોગ ગુન્હો કોઇની ઉપર સાબીત કરાવવાના ઇરાદાથી ખોટી શાહેદી આપવી, અથવા ખોટો પુરાવો બનાવવો.	એજ	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરશ સુધી શખત કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ
	અગર તેમ કરવાથી કોઇ બેગુન્હા શખ્શની ઉપર ગુન્હો સાબીત થઇને તેનો જીવ લેવામાં આવે તો.	એજ	એજ	એજ	મોત અથવા ઊપર મુજબ.	એજ
૧૯૫	જીવતા સુધી સમુદ્રપારની અથવા સાત વરશની અથવા તે કરતાં વધારે કેદની શિક્ષા થઇ શકે એવો ગુન્હો કોઇની ઉપર સાબીત કેરાવવાના ઇરાદાથી ખોટી શાહેદી આપવી અથવા ખોટો પુરાવો બનાવવો.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય.	જે ગુન્હાને માટે હોય તે.	એજ
૧૯૬	કોઇ ઇન્સાફના કામમાં બનાવટી અથવા ખોટો જાણેલો પુરાવો દુષ્ટભાવથી ખરા માફક વાપરવો	એજ	એજ	તેવી શાહેદી આપવાના ગુન્હાને માટે જામીન લઇ શકાતો હોય તો લઇ શકાય, નહીં તો નહીં.	ખોટી શાહેદી આપવા અથવા ખોટો પુરાવો બનાવવા માટે જે હોય તેજ.	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી મેજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટ.
૧૯૭	જાણીબુજીને કાંઇ ખોટું સર્ટીફીકટ આપવું અથવા તે પર સહી કરવી.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય.	ખોટી શાહેદી આપવા માટે જે હોય તે.	એજ
૧૯૮	કાંઇ જરુરની બાબતમાં ખોટું છે એહવું જાણેલું સર્ટીફીકેટ ખરાંની માફક વાપરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	[redacted] ૭
૧૯૯	કાયદા પ્રમાણે પુરાવામાં લઇ શકાય એવા કોઇ એકરારમાં લખેલી ખોટી કેફીઅત.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૦૦	એવો કોઇ ખોટો જાણેલો એકરાર ખરાંની માફક વાપરવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૦૧	કોઇ ગુન્હો કરનારને બચાવવાના ઇરાદાથી તે ગુન્હો થયાનો પુરાવો ઊડાવવો અથવા તે બાબત ખોટી ખબર આપવી, તે ગુન્હો દેહાંત શિક્ષા જોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	સાત વરશ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ.	સેશન કોર્ટ
	જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા જોગ. અથવા ૧૦ વરશની કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરશ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ.	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ
	દશ વરશથી ઓછી મુદતની કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	તે ગુન્હા માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા ઘણામાં ઘણી મુદત ઠરાવી હોય તેની ¼ મુદત સુધીની કેદ અથવા દંડ અગર બંને	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ અથવા જે કોર્ટથી તે ગુન્હાનો ઇનસાફ થઇ શકતો હોય તે કોર્ટ.
૨૦૨	કાંઈ ગુન્હા બાબત ખબર આપવાની જેની ફરજ હોય તેણે ઇરાદાથી તે ખબર આપવામાં કસુર કરવી.	એજ	સમન.	એજ	૭ મહીના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ,
૨૦૩	કાંઇ ગુન્હો થયો હોય તે બાબત જાણીબુઝીને ખોટી ખબર આપવી.	એજ	વારંટ.	એજ	૨ વરશ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ

૨૦૪	કોઇ લેખને પુરાવા દાખલ હાજર થતો અટકાવવાને તેનો નાશ કરવો, સંતાડવો, ચ્હેરી નાંખવો વંચાય નહી એવો કરવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૦૫	કાંઇ દીવાની કે ફોજદારી મુકરદમાં મદ્દે કાંઇ કામ કરવા સારૂ અથવા જામીન થવા સારૂ ખોટી રીતે બીજાનો વેશ લેવો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરશ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ.	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૨૦૬	કાંઈ મિલકત સરકાર જપ્ત થતી અથવા શિક્ષાના હુકમથી દંડમાં વસુલ થતી અથવા હુકમનામું બજાવવામાં લેવાતી અટકાવવા સારૂ તે મિલકત દગલબાજીથી ખસેડવી છુપાવવી અથવા બીજાને કરી આપવી	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ
૨૦૭	કાંઇ મિલકત સરકાર જપ્ત થતી હુકમથી દંડમાં વસુલ થતી અથવા હુકમનામું બજાવવામાં લેવાતી અટકાવવા સારૂ દગલબાજીથી તે મિલકતપર હક નહીં છતાં દાવો કરવો, અથવા તેના કાંઇ હક બાબત ઠગાઇ કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૦૮	જે રકમ લહેણી નથી તેને સારૂ દગલબાજીથી હુકમનામું થવા દેવું અથવા પુરૂં થયા પછી તે બજાવવા દેવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ
૨૦૯	કોઇ ઇન્સાફની કોરટમાં બદદાનતથી બીજાને દુખ આપવાના ઇરાદાથી ખોટો દાવો કરવો.	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૨૧૦	જે રકમ લહેણી નહીં હોય તેને સારૂ દગલબાજીથી હુકમનામું કરાવી લેવું અથવા હુકમનામું પુરૂં થયા પછી તે બજાવવું.	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૨૧૧	નુકશાન કરવાના ઇરાદાથી કોઇ સખસ ઉપર ફોજદારી કરવી અથવા ખોટું તહોમત મુંકવું.	એજ	એજ		એજ	એજ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
	જે ગુન્હાનું તહોમત મુંકયું હોય તે ગુન્હો દેહાંત શિક્ષા જોગ, અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની શિક્ષા જોગ, અથવા સાત વરસથી વધારે મુદતની કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ
૨૧૨ કો.	કોઇ ગુનેગારને શિક્ષાથી બચાવવાને ઘરમાં રાખવો, તે ગુન્હો જો દેહાંત શિક્ષા જોગ હોય તો	વગર વારંટે પકડી શકે	એજ	એજ	૫, વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ
	તે ગુન્હો જો જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા દશ વરશ સુધી કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
	તે ગુન્હો ૧૦ વરસ સુધી નહીં પણ એક વરસ સુધી કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો. (ગુન્હેગારનો વર કે વહુ ઘરમાં રાખે તો તે ગુન્હો નથી)	એજ	એજ	એજ	તે ગુનાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા ઘણામાં ઘણી મુદત જે ઠરાવી હોય તેની ¼ મુદત સુધી કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ અથવા જે કોરટથી તે ગુનાનો ઇન્સાફ થઇ શકતો હોય તે કોર્ટ
૨૧૩	કોઇ શખસને શિક્ષાથી બચાવવાને બક્ષીસ લેવી, તે ગુન્હો દેહાંત શિક્ષા જોગ હોય તો.	વગર વારંટે પકડાય નહિ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ
	તે ગુન્હો જો જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા ૧૦ વરસની કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ
	અગર ૧૦ વરસ કરતાં ઓછી કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો.		એજ	એજ	તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા ઘણામાં ઘણી મુદત ઠરાવી હોય તેની ¼	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ અથવા જે

		એજ	એજ	એજ	મુદ્દત સુધી કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	કોરટથી તે ગુનાનો ઇન્સાફ થઈ શકતો હોય તે કોરટ
૨૧૪	કોઇ ગુન્હેગારને બચાવવાના બદલામાં કાંઇ મીલકત પાછી આપવી અથવા બક્ષિશ આપવી, તે ગુન્હો જો દેહાંત શિક્ષા જોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ
	તે ગુન્હો જો જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા ૧૦ વરસ સુધી કેદની શિક્ષા જોગ હોય, તો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ.
	અગર ૧૦ વરસ કરતાં ઓછી કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	તે ગુન્હા માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા ઘણામાં ઘણી મુદ્દત ઠરાવી હોય તેના ¼ મુદ્દત સુધી કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ અથવા જે કોરટથી તે ગુન્હાનો ઇન્સાફ થઇ શકતો હોય તે કોર્ટ.
૨૧૫	કોઇ સખસની જંગમ મિલકત, કંઇ ગુન્હો કરીને કોઇ ગુન્હેગારે લઈ લીધી હશે, તે ગુન્હેગારને પકડી અપાવ્યા વગર, તે મિલકત પાછી મેળવી આપવાના બ્હાનાથી મદદ કરવા બદલ કાંઈ બક્ષીસ લેવી.	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ.
૨૧૬ કો.	જે ગુન્હેગાર કેદમાંથી નાઠો હોય, અથવા જેને પકડવાનો હુકમ થયો હોય, તે ગુન્હેગારને પકડાતો અટકાવવાના ઇરાદાથી ઘરમાં રાખવો અથવા સંતાડવો તે ગુન્હો દેહાંત શિક્ષા જોગ હોય તો.	વગર વારંટે પકડી શકે	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ.
	જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા ૧૦ વરશ સુધી કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો,	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ કરે અથવા ન કરે.	એજ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
	અગર ૧૦ વરશ નહીં પણ ૧ વરસ સુધી કેદની શિક્ષા જોગ હોય, તો. નોટઃ—ગુન્હેગારની વહુ કે વર ગુન્હેગારને ઘરમાં રાખે કે સંતાડે તો તેથી તે વહુ કે વર સજાને પાત્ર થતાં નથી.	એજ	એજ	એજ	તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા ઘણામાં ઘણી મુદત જે ઠરાવી હોય તેની ¼ મુદત સુધી કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો મેજીસ્ત્રેટ અથવા જે કોર્ટથી તે ગુન્હાનો ઇન્સાફ થઇ શકતો હોય તે કોરટ.
અ ૨૧૬ કો.	લુટારૂઓ તથા ધાડ પાડુઓને આશ્રય આપવો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસની સખ્ત મજુરી સાથે કેદની સજા અને દંડ	પહેલા વર્ગનો મેજીસ્ત્રેટ.
૨૧૭	કોઇ શખશને શિક્ષાથી, અથવા કાંઇ મિલકતને સરકાર જપ્ત થતી બચાવવાના ઇરાદાથી કોઇ સરકારી નોકરે કાયદાનો હુકમ નહીં માનવો.	વગર વારંટે પકડાય નહીં.	સમન.	એજ	૨ વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ.
૨૧૮	સરકારી નોકરે કોઇ સખસને શિક્ષાથી, અથવા કાંઇ મિલકતને સરકાર જપ્ત થતી બચાવવાના ઇરાદાથી, કાંઇ ખોટું દફતર અથવા લખાણ બનાવવું.	એજ		એજ	૩ વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	સેશન કોરટ.
૨૧૯	કોઇ ઇન્સાફી મુકદમાં મધ્યે, કાયદા વિરૂદ્ધ છે એમ જાણતો હોય એવો હુકમ, રીપોર્ટ ફેસલો અથવા ઠરાવ કોઇ સરકારી નોકરે લાંચ લેઇને કે દ્વેશ બુદ્ધિથી કરવો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૨૨૦	જે સખસને અખત્યાર હોય તે શખશે, હું કાયદાથી વિરૂદ્ધ ચાલું છું એમ જાણીને કોઇને તેનો ઇન્સાફ થવા સારૂ લાંચ લઇને કે દ્વેશ બુદ્ધિથી કમીટ કરવો અથવા કેદમાં મોકલવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

૨૨૧	જે સરકારી નોકરની કાયદા મુજબ કોઇને પકડવાની ફરજ હોય તે સરકારી નોકર તેને પકડવામાં ઈરાદાથી કસુર કરે અથવા ઇરાદાથી તે સખસને નાશી જવા દે અને તે ગુન્હો દેહાંત શિક્ષા જોગ હોય, તો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ કરે, અથવા ન કરે.	એજ
	અગર જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની, અથવા ૧૦ વરસ સુધી કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ કરે, અથવા ન કરે,	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
	અગર ૧૦ વરશ કરતાં ઓછી કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૨ વરશ સુધીની બેમાંના ગમેતે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ કરે, અથવા ન કરે.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૨૨૨	જે સખસની ઉપર કોઈ ઇન્સાફની કોરટે શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય, તે શખશને પકડવાની જે સરકારી નોકરની ફરજ હોય તે સખસને પકડવામાં ઇરાદાથી કસુર કરે અને અગર તેની ઉપર મોતની શિક્ષાનો હુકમ થયો હોય તો.	એજ	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	જીવતાં સુધીની સમુદ્રપાર અથવા ૧૪ વરશની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ કરે અથવા ન કરે.	સેશન કોર્ટ
	અગર જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની, અથવા ૨૦ વરસ સુધી કે તેથી વધારે મુદતની સમુદ્રપારની કેદની અથવા શાસનિક દાસત્વની અથવા કેદની શિક્ષાનો હુકમ થયો હોય, તો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરશ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ કરે, અથવા ન કરે	એજ
	અગર ૧૦ વરશ કરતાં ઓછી કેદની શિક્ષાનો હુકમ થયો હોય તો, અથવા કાયદાસર રીતે કેદમાં મોકલ્યો હોય તો.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડંન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૨૨૩	જે સરકારી નોકરની ગુન્હેગારને કેદમાં રાખવાની ફરજ હોય તે સરકારી નોકરે ગફલતથી કોઇ કેદીને નાશી જવા દેવો.	એજ	સમન	એજ	૨ વરસ સુધીની આસન કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ.
૨૨૪ કો.	કોઇ સખસને કાયદા મુજબ પકડતા હોય તેમાં તેણે સામા થવું અથવા હરકત કરવી.	વગર વારંટે પકડી શકે.	વારંટ	એજ	૨ વરસની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા બેઉ	એજ
૨૨૫ કો.	કોઇ શખસને કાયદા મુજબ પકડતા હોય તેમાં કોઇ બીજા સખસે સામા થવું અથવા હરકત કરવી, અથવા કાયદેશર કેદમાંથી તેને છોડાવવો.	વગર વારંટે પકડી શકાય.	વારંટ	એજ	એજ	એજ
	અગર તેની ઉપર જીવતાં સુધીની સમુદ્રપારની અથવા ૧૦ વરશ સુધી કેદની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હાનું તહોમત હોય તો.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	૩ વરશ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોરટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ
	અગર દેહાંત શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હાનું તહોમત હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરશ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ
	અગર તે શખશની ઉપર જીવતાં સુધીની સમુદ્રપારની અથવા સમુદ્રપારની, સાસનિક દાસત્વની, દસ વરસ સુધી કે તેથી વધારે કેદની, શિક્ષાનો હુકમ થયો હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
	અગર મોતથી શિક્ષાનો હુકમ થયો હોય તો	એજ	એજ	એજ	જીવતા સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરશ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	એજ

૨૨૫ અ	સારી રીતે ચાલવા બાબત જામીન આપવાને ચુકયાના સબબથી જે માણસને કેદમાં રાખ્યો હોય તે ત્યાંથી નાહાશી જાય અથવા નાહાશી જવાની કોશીશ કરે તો	વગર વારંટે પકડાય નહિં.	એજ	જામીન લઇ શકાય.	૧ વરશ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગના માજીસ્ત્રેટ.
૨૨૫ બ કો.	જેનો બીજી કોઇ કલમમાં સમાસ થતો ન હોય એવા કોઇ કામમાં કાયદેસર પકડતાં હરકત કરવી.	વગર વારંટે પકડી શકે.	વારંટ.	જામીન લઇ શકાય	છ માસની બેમાના કોઇ પણ પ્રકારની સજા	એજ
૨૨૬ કો.	સમુદ્રપારથી કાયદા વિરૂદ્ધ પાછું આવવું.	એજ	એજ	જામીન નહીં લઈ શકાય.	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર તથા સમુદ્રપાર જતાં પહેલાં ૩ વરશ શખત કેદ	સેશન કોર્ટ
૨૨૭	જે સરતથી શિક્ષાની માફી આપી હોય તે તોડવી.	વગર વારંટે પકડાય નહીં	સમન	એજ	અસલ હુકમની શિક્ષા, અથવા અગર તે માહેલી કોઇ ભોગવી હોય, તો બાકી રહી હોય તે.	જે કોર્ટથી અસલ ગુન્હાનો ઇન્સાફ થઇ શકતો હોય તે કોરટ.
૨૨૮	કોઇ સરકારી નોકર કાંઇ ઇન્સાફી મુકદમાનું કાંઇપણ કામ કરતો હશે તે દરમીયાન તેનું ઇરાદાથી અપમાન કરવું, અથવા તેને હરકત કરવી.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	છ મહીના સુધીની આસન કેદ અથવા ૧૦૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને.	જે કોર્ટમાં ગુન્હો થયો તે કોરટ આ કાયદાના ૩૫મા બાબમાં લખેલા ઠરાવને અનુસરીને
૨૨૯	જાણી બુઝીને જ્યુરર અથવા આશેસરનો વેષ લેવો.	એજ	એજ	એજ	બે વરશ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ

બાબ ૧૨ મો સિક્કા તથા સરકારી સ્ટાંપ સંબંધી ગુન્હા.

(" સિકકો " તથા " રાણીનો સિકકો " એ શબ્દોની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ પાનું ૧૫)

૨૩૧ કો.	સિકકો ખોટો બનાવવો અથવા જાણીબુઝીને તે ક્રિયાનો કાંઇપણ ભાગ કરવો અગર	વગર વારંટે પકડી શકે.	વારંટ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	૭ વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
	ખરા સિક્કાને બીજા સિક્કા સરખો દેખાતો કરવો.					
૨૩૨ કો.	રાણીનો સિક્કો ખોટો બનાવવો, અથવા તે ક્રિયાનો કોઇપણ ભાગ કરવો.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	એજ
૨૩૩ કો.	સિક્કો ખોટો બનાવવાના કારણસર હથિયાર બનાવવાં, ખરીદવા અથવા વેચવાં,	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ
૨૩૪ કો.	રાણીનો સિક્કો ખોટો બનાવવાના કારણસર હથિયાર બનાવવાં, ખરીદવાં, અથવા વેચવાં.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી એ માંના ગમે તેપ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ
૨૩૫ કો.	સિક્કો ખોટો બનાવવાના કારણસર કાંઇ હથિયાર અથવા સામન પાસે રાખવો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરશ સુધી એમાંનાં ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડનસી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
	રાણીનો સિક્કો બનાવવાના કારણસર હોય, તો.	એજ	એજ	એજ	દશ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ
૨૩૬ કો.	હિંદુસ્થાનમાં રહીને હિંદુસ્થાનની બહાર કાંઇ સિક્કો ખોટો બનાવવામાં મદદગારી કરવી. (હથીઆરો, અથવા ઓજારો એ કામ સારૂ પુરાં પાડવાં એ મદદગારી કહેવાય.)	એજ	એજ	એજ	બ્રિટિશ ઈંડીઆ મધ્યે તે સિક્કો ખોટો બનાવવામાં મદદગારી કરવાને માટે જે શિક્ષા ઠરાવી છે તે શિક્ષા	એજ
૨૩૭ કો.	ખોટો સિક્કો જાણીબુજીને આ દેશમાં લાવવો અથવા આ દેશમાંથી બહાર લઇ જવો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ,

૨૩૮ કો. રાણીના સિક્કો ખોટો બનાવેલો જાણી બુજીને આ દેશમાં લાવવો અથવા આ દેશમાંથી બહાર લઇ જવો.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા ૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ
૨૩૯ કો. કોઇ સિક્કો ખોટો છે એમ તે લેતી વખત જાણીને રાખી દગો કરવાના ઇરાદાથી તે બીજાને આપવો. (જાણીબુઝીને ખોટો શિક્કો ચલાવવો).	એજ	એજ	એજ	૫ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૨૪૦ કો. રાણીના કોઇ સિક્કો ખોટો છે એમ જાણીને રાખી, દગો કરવાના ઇરાદાથી તે બીજાને આપવો અથવા ચલાવવો.	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ	એજ
૨૪૧ કો. કોઇ માણુસની પાસે કાંઇ સિક્કો પહેલાં આવે તે વખતે તે એમ જાણતો નહીં હોય કે આ સિક્કો ખોટો છે પણ પાછળથી જાણવામાં આવે કે તે ખોટો છે છતાં તે સિક્કો તે માણુસે કોઇને ખરા દાખલ આપવો	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા જેટલી કીમતનો તે ખોટો સિક્કો કયો હોય તેથી દશ ગણો દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૨૪૨ કો. આ સિક્કો ખોટો છે એમ જાણ્યા છતાં દગો કરવાના ઇરાદાથી, તે પોતાના કબજામાં રાખવો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરશ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડન્સી મેજીસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા વર્ગના માજીસ્ત્રેટ.
૨૪૩ કો. રાણીના કોઇ સિક્કો કોઇ શખસની પાસે આવતી વખતે તેણે એમ જાણ્યું હોય કે આ સિક્કો ખોટો છે; તે છતાં દગો કરવાના ઇરાદાથી તે સખસ તે ખોટો સિક્કો કબજામાં રાખવો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ,	એજ.
૨૪૪ કો. ટંકશાલમાં નોકર રહેલા માણસે કાયદામાં ઠરાવેલા વજન અથવા મેળવણીથી જુદા વજન અથવા મેળવણીનો સિક્કો બનાવવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	સેશન કોર્ટ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૨૪૫ કે૦	સિક્કા પાડવાનું કાંઇ હથિયાર કોઇ ટંકશાળમાંથી કાયદા વિરૂધ્ધ લઇ જવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૪૬ કે૦	દગલબાજીથી કોઇ સિક્કાનું વજન ઓછું કરવું, અથવા તેની મેળવણીમાં ફેરફાર કરવો. (સિક્કાનો કંઇ અંસ–ભાગ, કાઢી અથવા કાપી લઇ તે છેદમાં કંઇ બીજી વસ્તુ મુકવી).	એજ	એજ	એજ	ત્રણ વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોરટ અથવા પ્રેસીડન્સી મેજીસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૨૪૭ કે૦	દગલબાજીથી રાણીના સિક્કાનું વજન ઓછું કરવું, અથવા તેની મેળવણી બદલવી.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ	એજ
૨૪૮ કે૦	કોઇ સિક્કો બીજા સિક્કાને ઠેકાણે ચાલે એવા ઇરાદાથી તે સિક્કાનું રૂપ બદલવું.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૨૪૯ કે૦	રાણીનો કોઇ સિક્કો બીજા સિક્કાને ઠેકાણે ચાલે એવા ઇરાદાથી તે સિક્કાનું રૂપ બદલવું	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૨૫૦ કે૦	આ સિક્કામાં ફેરફાર થયેલો છે (કલમ ૨૪૬–૨૪૮ મુજબ) એવું જાણીને જે સિક્કો પાસે રાખ્યો હોય તે દગો કરવાના ઇરાદાથી બીજાને આપવો.	એજ	એજ	એજ	૫ વરસ સુધી બેમાનાં ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૨૫૧ કે૦	આ સિક્કામાં ફેરફાર થએલો છે કલમ ૨૪૭–૨૪૯) એમ જાણીને રાણીનો જે સિક્કો પાસે રાખ્યો હોય તે દગો કરવાના ઇરાદાથી, બીજાને આપવો.	એજ	એજ	એજ	૧૦ વર્ષ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૨૫૨ કે૦	કોઇ શખશની પાસે કાંઇ ફેરફાર થએલો સિક્કો આવતી વખત તેમાં ફેરફાર થએલો છે એમ તેણે જાણ્યાં છતાં તથા તે સંબંધમાં કલમ ૨૪૬ અગર ૨૪૮ મુજબ	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ

	ગુન્હો થએલો છે એમ જાણ્યા છતાં બીજાને ઠગવાના ઇરાદાથી પાસે રાખવો.					
૨૫૩ કો.	કોઇ શખસની પાસે કાંઇ ફેરફાર થએલો રાણીનો સિક્કો આવતી વખતે તેમાં ફેરફાર થએલો છે એમ જાણ્યા છતાં તથા તે સંબંધમાં કલમ ૨૪૭ અગર ૨૪૯ મુજબ ગુન્હો થયો છે એમ જાણ્યા છતાં બીજાને ઠગવાના ઇરાદાથી પાસે રાખવો.	એજ	એજ	એજ	૫ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૨૫૪ કો.	જે સિક્કો કોઇ માણસની પાસે પહેલા આવતી વખતે તેમાં ફેરફાર થએલો છે એમ તેણે જાણ્યું નહિ હોય તે સિક્કો તેણે બીજાને ખરા સિક્કા દાખલ આપવો.	એજ	એજ	એજ	બે વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા જેટલી કીમતનો તે સિક્કો હોય તેથી દશગણો દંડ.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૨૫૫ કો.	સરકારી મેહેસુલી સ્ટાંપ ખોટો બનાવવો.	એજ	એજ	જામીન લઇશકાય	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર તથા ૧૦ વરસની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ,	સેશન કોર્ટ
૨૫૬ કો.	કોઇ સરકારી સ્ટાંપ ખોટો બનાવવાના કારણસર કાંઇ હથિયાર અથવા સામાન પાસે રાખવો.	એજ	એજ	એજ	સાત વરશ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ.	એજ
૨૫૭ કો.	કોઈ સરકારી સ્ટાંપ ખોટો બનાવવાના કારણસર હથિયાર બનાવવું, ખરીદવું, અથવા વેચવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૫૮ કો.	સરકારી સ્ટાપ ખોટા બનાવેલા છે એમ જાણીબુઝીને વેચવા.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૫૯ કો.	સરકારી સ્ટાંપ ખોટા બનાવેલો છે એમ જાણ્યા છતાં તે ખરા સ્ટાંપ દાખલ વાપરવાના ઇરાદાથી, કબજામાં રાખવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૨૬૦ કો.	કાઇ સરકારી સ્ટાંપ ખોટો બનાવેલો છે એમ જાણ્યા છતાં તે ખરા દાખલ વાપરવો.	એજ	એજ	એજ	સાત વરશ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૨૬૧ કો.	સરકારને ગેર વ્યાજબી હાની કરવાના ઇરાદાથી જે પદાર્થપર સરકારી સ્ટાંપ હોય એવા કોઇ પદાર્થ ઉપરથી કાંઇ લખાણ ચોરી નાંખવું, અથવા કોઈ લેખને માટે કાંઇ સ્ટાંપ વાપર્યો હોય તે સ્ટાંપ તે લેખ ઊપરથી કાઢી નાંખવો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરશ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને,	એજ
૨૬૨ કો.	કાઇ સરકારી સ્ટાંપ આગળ વાપરેલો છે એમ જાણ્યા છતાં, સરકારને હાની કરવાના ઇરાદાથી તે પાછો વાપરવો.	એજ	એજ	એજ	૨ વરશ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૨૬૩ કો.	સ્ટાંપ વાપરેલો છે એવી રીતની કાંઇ નીશાની દગલબાજીથી અથવા સરકારને હાની કરવાના ઇરાદાથી છોલી નાંખવી.	એજ	એજ	એજ	૩ વરશ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૨૬૩ અ કો.	બનાવટી સ્ટાંપ.	એજ	એજ	એજ	૨૦૦ રૂપિયા સુધી દંડ.	પ્રેસી. મેજીસ્ટ્રેટ અથવા ફર્સ્ટ ક્લાસ મેજીસ્ટ્રેટ

બાબ ૧૩ મો. કાટલાં તથા માપ સંબંધી ગુન્હા.

૨૬૪	તોલવાનું યંત્ર ખોટું છે એમ જાણીને તે દગલબાજીથી વાપરવું.	વગર વારંટે પકડાય નહીં.	સમન	જામીન લઇ શકાય	૧ વરશ સુધીની એમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ અ	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા અ-

					થવા દંડ અથવા બંને.	થવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૨૬૫	ખોટું કાટલું અથવા ખોટું માપ દગલબાજીથી વાપરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૬૬	ખોટાં કાટલાં અથવા ખોટાં માપ દગલબાજીથી વાપરવાને પાસે રાખવાં.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૬૭	ખોટાં તોળવાના યંત્ર, ખોટા કાટલા અથવા માપ દગલબાજીથી વાપરવાને, બનાવવાં, અથવા વેચવા અથવા કોઇને આપવા	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

બાબ ૧૪ મો લોકની તંનદુરસ્તી, સલામતી, અનુકુળતા, લજ્જા, તથા નિતિ સંબંધી ગુન્હા.

૨૬૯ કો.	જીંદગીને જોખમ પહોંચે એવા રોગનો ચેપ પસરે એવું ગફલતીનું કામ જાણીબુઝીને કરવુ,	વગર વારંટે પકડી શકે	સમન	જામીન લઇશકાય	છ મહીના સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સીમાજીસ્ટ્રેટ, પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૨૭૦ કો.	જીંદગીને જોખમ પહોંચે એવા રોગનો ચેપ પસરે એવું દ્વેષ બુદ્ધીનું કામ જાણીબુઝીને કરવું,	એજ	એજ	એજ	૨ વરશ સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૨૭૧	વહાણને રોગના સબબથી દુર રહેવા સબંધીની કાંઇ કાનુન જાણી બુઝીને નાહ માનવી.	વગર વારંટે પકડાય નહિ.	એજ	એજ	છ મહીના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને	એજ
૨૭૨	વેચવાને ઇરાદે રાખેલી માણસને ખાવાની અથવા પીવાની વસ્તુમાં કાંઇ અવગુણ થાય એવી રીતે ભેળ કરવી.	એજ	એજ	એજ	છ મહીના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂ. નો દંડ, અથવા બંને.	એજ
૨૭૩	માણસને ખાવાની અથવા પીવાની કાંઇ વસ્તુ અવગુણકારક છે અથવા ખાવાપીવા જોગ સ્થીતીમાં ન હોય એમ જાણીને વેચવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૨૭૪	કાંઇ વેચવાના વસાણામાં અથવા ઓસડમાં ભેળ કરવી, એહવી રીતે કે તેથી તેહનો ગુણ ઓછો થાય, અથવા તેહની અસર બદલાય, અથવા તે અવગુણકારક થાય.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૭૫	ભેળા થએલાં વસાણાં અથવા ઓસડ વેચવાં અથવા કોઇ દવાખાનામાંથી ભેળ થએલું વસાણું કે ઓસડ જાણીબુઝીને આપવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૭૬	જાણી બુઝીને કાંઇ વસાણાંને અથવા ઓસડને તે જુદું વસાણું અથવા તૈયાર કરેલું ઓસડ હોય એ રીતે વેચવું, અથવા દવાખાનામાંથી આપવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૭૭ કો.	સાર્વજનીક ઝરા અથવા જળાશયનું પાણી બુદ્ધિપૂર્વક બીગાડવું અથવા મેલું કરવું.	વગર વારંટે પકડી શકે.	એજ	એજ	૩ મહીના સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૫૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બને	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ
૨૭૮	પાડોસીની તનદુરસ્તીમાં બીગાડ થાય એવી રીતે કોઇ જગાની હવા બુદ્ધિપૂર્વક બીગાડવી	વગર વારંટે પકડાય નહિ.	એજ	એજ	૫૦૦ રૂ. નો દંડ	એજ
૨૭૯ કો.	શસીઆમ રસ્તાપર બેફિકરાઇથી હાંકવું અથવા સ્વારી કરવી, એવી રીતે કે તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે.	વગર વારંટે પકડી શકાય.	એજ	એજ	૭ મહિના સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૧૦૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને.	એજ
૨૮૦ કો.	બે ફિકરાઇથી વહાણ ચલાવવું, એવી રીતે કે તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે	એજ	એજ	એજ	એજ	પ્રેસીડેન્સીમાજીસ્ટ્રેટ, પહેલા વર્ગનો અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ

૨૮૧ કો.	વહાણ ચલાવનારને ઠગવાના ઇરાદાથી ખોટું અજવાળુ, નિશાની અથવા બોયું દેખાડવું.	એજ	વારંટ	એજ	૭ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા બંને.	સેશન કોર્ટ
૨૮૨ કો.	ઘણો ભાર ભરેલાં અથવા દેહશતવાળાં વહાણમાં ભાડું કરીને કોઇ સખસને જલમાર્ગે જાણીબુઝીને કે ગફલતીથી લઇ જવો, જેથી તેની જીંદગી જોખમમાં રહે.	એજ	સમન	એજ	૭ મહીના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૧૦૦૦ રૂ. નો દંડ, અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી મેજીસ્ટ્રેટ, પેહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૨૮૩ કો.	કાંઈ કામ કરવાથી અથવા કસુર કરવાથી શરીઆમ રસ્તામાં અથવા વહાણના રસ્તામાં ભય, અથવા અડચણ, અથવા નુકશાન કરવું.	એજ	એજ	એજ	૨૦૦ રૂ. નો દંડ	એજ
૨૮૪	કાંઇ ઝેરી પદાર્થ સંબંધી એવું બેફીકરાઇથી અથવા ગફલતીથી કામ કરવું કે તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં રહે. (જે જગ્યાએ છોકરાં રમતાં હોય તે જગામાં કાંઇ ઝેર ઉઘાડું મુકવું. બેફીકરાઇને માટેજ ગુન્હો થાય છે).	વગર વારંટે પકડાય નહિ.	એજ	એજ	૭ મહિના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૧૦૦૦ રૂ. નો દંડ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૨૮૫ કો.	અગ્નિ અથવા શિઘ્રજ્વાળાગ્રાહી પદાર્થ સંબંધી એવું કામ કરવું કે તેથી માણસની જીંદગી વીગેરે જોખમમાં રહે.	વગર વારંટે પકડી શકે.	એજ	એજ	એજ	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ
૨૮૬ કો.	અવાજ સાથે ફુટે એવા કોઇ પદાર્થ સંબંધમાં ગફલતી ભરેલી રીતે વર્તવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૮૭	ગુન્હેગારના કબજા અથવા હવાલા માંહેના કાંઇ સાંચા સંબંધી ગફલતી ભરેલી ચાલ.	વગર વારંટે પકડાય નહિ.	એજ	એજ	એજ	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વાર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૨૮૮	માણસની જીંદગીને જોખમ થતું અટકે એવી ઇમારતો તોડી પાડવામાં અથવા મરામત કરવામાં જાણી બુઝીને ગફલતી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૨૮૯ કો.	કોઇ શખશના કબજામા કોઇ જાનવર હોય તે જાનવરથી માણુસની જીંદગીને કાંઇ નુકશાન થાય નહીં, અથવા તેથી કોઈને મહા વ્યથા થાય નહીં, એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં તે સખસ કસુર કરે તો.	વગર વારંટે પકડી શકે.	એજ	એજ	એજ	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ.
૨૯૦	કાંઇ લોકોપકારક કૃત્ય કરવું. ("લોકોપકારક કૃત્ય"ની વ્યાખ્યા માટે પાછળ જુઓ પાનુ૧૫)	વગર વારંટે પકડાય નહીં	એજ	એજ	૨૦૦ રૂ૦નો દંડ.	એજ
૨૯૧ કો.	અધિકારવાળા સરકારી નોકરે તાકીદ આપ્યા છતાં અપકારક કૃત્ય જારી રાખવું.	વગર વારંટે પકડી શકે:	એજ	એજ	છ મહીના સુધીની આસાન કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસી. મેજીસ્ટ્રેટ, પેહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૨૯૨ કો.	બીભત્સ પુસ્તક, ચોપાનીયુ, કાગળ, ચીત્ર, પ્રતીમા, વીગેરે વેચવાં, વેહેચવાં, પરદેશથી આણવાં, છાપવાં, અથવા જાણી જોઇને ખુલ્લાં મુકવાં. (ધર્મ સંબંધી પ્રતીમાને આ કલમ લાગુ નથી.)	એજ	વારંટ	એજ	ત્રણ મહીના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૨૯૩ કો.	ઉપરની કલમમાં લખ્યું છે તેવું બીભત્સ પુસ્તક અથવા તેવી બીજી વસ્તુ વેચવા અથવા દેખાડવા સારૂ કબજામાં રાખવા.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૯૪ કો.	જાહેર જગામાં અથવા જાહેર જગાની પાસે બીભત્સ ગીત, લાવણી, અથવા શબ્દો ગાઇ, બોલી, અથવા ઉચ્ચારીને બીજાને દુઃખ આપવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૯૪ અ	સરકારની પરવાનગી વગર સોરટીની આફીસ રાખવી.	વગર વારંટે પકડાય નહીં	સમન	એજ	છ મહીના સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ.

	સોરટી બાબતની જાહેરખબર અથવા ઠરાવ પ્રસિદ્ધ કરવા. (૨૯૪ અ મુજબ ફરીયાદ સરકાર તરફથી કર્યા વગર કોઇપણ કોરટે સાંભળવી નહીં)	એજ	એજ	એજ	૧૦૦૦ રૂ૦નો દંડ.	એજ

બાબ ૧૫મો ધર્મ સંબંધી ગુન્હા.

૨૯૫ કો.	કોઇ પણ જાતીના લોકોના ધર્મને અપમાન કરવાના ઇરાદાથી કોઇ પુજાના ઠેકાણાંનો અથવા પવીત્ર વસ્તુનો નાશ કરવો, અથવા તેને નુકશાન કરવું, અથવા તેને ભ્રષ્ટ કરવી.	વગર વારંટે પકડી શકે.	સમન	જામીન લઇ શકાય.	૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને	પ્રેસીડન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગના માજીસ્ત્રેટ
૨૯૬ કો.	કોઇ ધર્મ સંબંધી મંડળીને પુજાના કામમાં છતાં તેને બુદ્ધિપૂર્વક અડચણ કરવી.	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને	એજ
૨૯૭ કો.	પુજાની જગામાં, કબરસ્તાનમાં અગર પ્રેત સંસ્કાર સારૂ જુદી કહાડેલી જગામાં વગર રજાએ જવું, અથવા કોઇ શખશના મનને દુખ કરવા અથવા તેના ધર્મને અપમાન કરવાના ઇરાદાથી પરેત સંસ્કાર થતો હોય ત્યાં ગરબડ કરવી, અથવા કોઇ પરેતનું અપમાન કરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૯૮	ધરમ સંબંધી કોઇ શખશનું દીલ દુખવવાંના પાકા ઇરાદાથી તે સાંભળે તેમ કોઇ શબ્દ બોલવો અથવા ધ્વની કરવો અથવા કોઇ દેખે તેમ કાંઇ ચાલા કરવા અથવા કાંઇ વસ્તુ મુકવી.	વગર વારંટે પકડાય નહીં	એજ	એજ	એજ	એજ

બાબ ૧૬ મો માણુસના શરીર સંબંધી ગુન્હા.

જીંદગી સંબંધી ગુન્હા.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૩૦૨ કો.	ખુન ("ખુન" શબ્દની ટુંકી વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ પાનું ૧૬)	વગર વારંટે પકડી શકે.	વારંટ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	મોત, જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર તથા દંડ	સેશન કોર્ટ
૩૦૩ કો.	જન્મ ટીપના ગુન્હેગારે કરેલું ખુંન	એજ	એજ	એજ	મોત.	એજ
૩૦૪ કો.	ખુનથી ઉતરતા દરજાનો શિક્ષણિય મનુષ્ય વધ–અગર જે કામથી મોત થયું હોય તે મોત આણુવાના ઈરાદાથી કર્યું હોય તો	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર, અથવા ૧૦ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ	એજ
	અગર તે કામ મોત આણુવાના ઈરાદાથી નહિ, પણ તેથી મોત થવાનો સંભવ છે. એમ જાણીને, કર્યું હોય તો. ("શિક્ષણીય મનુષ્ય વધ" ની વ્યાખ્યા માટે જુઓ, પાછળ પાનુ ૧૬)	એજ		એજ	૧૦ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને	એજ
૩૦૪ અ કો.	અવિચારનું અથવા ગફલતી ભરેલું કામ કરીને કોઇ માણસનું મોત આણવું.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	૨ વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ, પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ
૩૦૫ કો.	કોઇ સગીર, દીવાના, ચળેલા અથવા જન્મથી જ ગાંડા અથવા કેફવાલા સખસને આત્મઘાત કરવામાં મદદગારી કરવી	એજ	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	મોત અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર, અથવા ૧૦ વરસ સુધી કેદ, તથા દંડ	સેશન કોર્ટ
૩૦૬ કો.	આત્મઘાત કરવામાં મદદગારી કરવી	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૩૦૭ કો.	ખુનની કોશીસ કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

	જન્મ ટીપના કેદીએ ખુનની કોશીસ કરવી અને તેના તેજ ગુન્હાથી વ્યથા થાય તો.	એજ	એજ	એજ	મોત અથવા ઉપર મુજબ	એજ
૩૦૮ કો.	શિક્ષણિય મનુષ્યવધ કરવાની કોશીશ કરવી.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	૩ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને	એજ
	તે કામથી કોઇ સખસને વ્યથા થાય તો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	એજ
૩૦૯ કો.	આત્મઘાત કરવાની કોશીશ (જે સખસ આત્મઘાત કરવામાં ફતેહમંદ થતો નથી, તે સખસ આ કલમ મુજબ સજાને પાત્ર થાય છે જે સખસ ફતેહમંદીથી આત્મઘાત કરે છે તેને તો પરમેશ્વર તરફથી દેહાંત દંડની સજા થઇ ચુકેલી સમજવી).	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધીની આસન કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ
૩૧૧ કો.	ઠગ હોવું ("ઠગ" શબ્દની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ પાનું ૧૭)	એજ	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર તથા દંડ	સેશન કોર્ટ

ગર્ભપાત કરવા બાબત, નહીં જન્મેલા બચ્ચાંને નુકશાન બાબત, બચ્ચાંને તજી દેવા બાબત તથા જન્મ છુપાવવા બાબત.

૩૧૨	બુદ્ધિ પૂર્વક કોઇ ગર્ભવંતી સ્ત્રીનો ગર્ભપાત કરવો.	વગર વારંટે પકડાય નહિ.	વારંટ	જામીન લઇ શકાય	૩ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને	સેશન કોર્ટ
	તે સ્ત્રી ચલીતગર્ભા થઈ હોય તો (જે સ્ત્રી પોતે પોતાનો ગર્ભપાત કરે તે પણ આ કલમ મુજબ ગુન્હેગાર ઠરે છે).	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૩૧૩	સ્ત્રીની રજામંદી વગર કોઇ માણસે ગર્ભાપાત કરવો પછી તે સ્ત્રી ચલીત ગર્ભા હોય કે નહીં તો પણ	એજ	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૩૧૪	ગર્ભપાત કરવાના ઇરાદાથી કરેલાં કાંઇ કામથી તે સ્ત્રીનું મોત થાય તો,	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
	તે સ્ત્રીનીરજામંદી વગર તે કામ કર્યું હોય તો.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ઉપર મુજબ.	એજ
૩.૫	કોઇ બચ્ચું જીવતું જન્મતા અટકાવવાના અથવા જન્મ્યા પછી તે મરી જાય એવું કરવાના ઇરાદાથી કરેલું કામ, તે કામ જો શુદ્ધ બુદ્ધિથી માનો જીવ બચાવવાના કારણસર ન કર્યું હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૩૧૬	જે કામ શિક્ષણીય મનુષ્યવધ ગણાતું હોય એવાં કામથી કોઇ નહિ જન્મેલાં જીવતાં બચ્ચાંનું મોત આણવું.	એજ	એજ	એજ	૧૦વરસસુધી એમાંના ગમેતે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	એજ
૩૧૭ કો.	કોઇ બાર વરશથી ઓછી ઉમરના બચાંને તેના માબાપે અથવા જે શખશના હવાલામાં તે બચ્ચું હોવ, તે શખશે તેને બીલકુલ તજી દેવાના ઇરાદાથી ખુલું મુકવું.	વગર વારંટે પકડી શકે	એજ	જામીન લઈ શકાય	૭ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૩૧૮ કો.	બચ્ચાનું મુડદું છાની રીતે દાટીને અથવા વગે કરીને તે બચ્ચાંનો જન્મ ઇરાદાથી છુપાવવો.	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને.	સેશનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ

વ્યથા સંબંધી.

(વ્યથા, મહાવ્યથા, બુદ્ધી પૂર્વક વ્યથા, બુદ્ધિ પૂર્વક મહાવ્યથા, એ શબ્દોની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ પાનુ ૧૭)

૩૨૩	બુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરવી.	વગર વારંટે પકડાય નાહ	સમન	જામીન લઇ શકાય.	૧ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂ. દંડ, અથવા બંને.	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ
૩૨૪ કો.	ભયંકર શસ્ત્ર અથવા સાધન વડે બુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરવી.	વગર વારંટે પકડી શકે.	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	સેશનકોર્ટ,પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૩૨૫ કો.	બુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરવી.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૩૨૬ કો.	ભયંકર શસ્ત્ર અથવા સાધન વડે બુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરવી.	એજ	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	જીવતાં સુધીની સમુદ્ર પાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશનકોર્ટ,પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૩૨૭ કો.	જબરાઇથી કાંઇ મિલ્કત અથવા કિંમતી દસ્તાવેજ કહડાવવા સારૂ અથવા કાંઇ ગુન્હો કરવો સેહેલ થાય એવું કાયદા વિરૂદ્ધ કામ કરાવવા સારૂ બુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરવી.	એજ	વારંટ.	એજ	૧૦ વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ
૩૨૮ કો.	વ્યથા કરવાના ઇરાદાથી કોઇ સખસને બેહોશ કરે એહવી કાંઇ વસ્તુ ખવડાવવી	એજ	એજં	એજ	એજ	એજ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૩૨૯ કો.	જબરદસ્તીથી કાંઇ મિલ્કત અથવા કીમતી દસ્તાવેજ કહડાવવા; અથવા કાંઇ ગુન્હો કરવો સેહેલ થાય એવું કાયદા વિરૂદ્ધ કામ કરાવવા સારૂ બુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરવી.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધીની સમુદ્ર પાર અથવા૧૦ વરશ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૩૩૦ કો.	જબરદસ્તીથી કબુલત કરાવવા, અથવા કાંઇ ખબર મેળવવા, કે મિલકત પાછી અપાવવાનાં સારૂ કે કાંઇ લહેણું કે માગણું પતાવવા સારૂ બુદ્ધિ પૂર્વક વ્યથા કરવી.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	૭ વરશ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૩૩૧ કો.	જબરદસ્તી કબુલત કરાવવા, અથવા કાંઇ ખબર મેળવવા, કે મિલકત પાછી અપાવવા સારૂ કે કાંઇ લેણું કે માગણું પતાવવા સારૂ બુદ્ધિ પૂર્વક મહા વ્યથા કરવી.	એજ	એજ	જામીન નહિ લઇ શકાય	૧૦ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૩૩૨ કો.	કોઇ સરકારી નોકરને ડરાવીને તેનો અમલ કરતો બંધ રાખવાના ઇરાદાથી બુદ્ધિ પૂર્વક વ્યથા કરવી.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	૩ વરસ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	સેશનકોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ
૩૩૩ કો.	કોઈ સરકારી નોકરને ડરાવીને તેનો અમલ કરતો બંધ રાખવાના ઇરાદાથી બુદ્ધિ પૂર્વક મહાવ્યથા કરવી	એજ	એજ	જામીન નહિ લઇ શકાય	૧૦ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ
૩૩૪	ભારે તથા આકસ્મિક ક્રોધ ઉત્પન્ન થએથી ક્રોધ ઉત્પન્ન કરનારસિવાય, બીજાને વ્યથા કરવાનો ઇરાદો નહીં છતાં બુદ્ધિ પૂર્વક વ્યથા કરવી.	વગર વારંટે પકડી શકે નહી	એજ	જામીન લઇ શકાય	૧ મહીના સુધીની એ માના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૫૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બને	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ
૩૩૫ કો.	ભારે તથા આકસ્મિક ક્રોધ ઉત્પન્ન થએથી ક્રોધ ઉત્પંન્ન કરનાર સિવાય બીજાને વ્યથા કરવાનો ઇરાદો નહિં છતાં મહા વ્યથા કરવી	વગર વારંટે પકડી શકે	એજ	એજ	ચાર વરસ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૨૦૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટઅથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.

૩૩૬ કો.	જે કામથી માણસની જિદંગી જોખમમાં આવે, અથવા બીજાઓના શરીરની સલામતી જોખમમાં આવે તે કામ બેફીકરાઇ કે ગફલતીથી કરવું. (વ્યથા થાય અગર ન થાય તો પણ).	એજ	એજ	એજ	૩ મહીના સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૨૫૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ,
૩૩૭ કો.	માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે એવું કામ બેફીકરાઇ કે ગફલતીથી કરીને વ્યથા કરવી.	એજ	એજ	એજ	૭ મહીના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૫૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ
૩૩૮ કો.	માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે એવું કામ બેફીકરાઇ કે ગફલતીથી કરીને મહાવ્યથા કરવી.	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૧૦૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને	એજ

ગેર વાજબી અટકાવ તથા ગેર વાજબી કેદ બાબત.

૩૪૧ કો.	કોઇને ગેરવ્યાજબી અટકાવ કરવો. (" ગેર વાજબી અટકાવ"ની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ પાનુ ૧૭).	વગર વારંટે પકડી શકે.	સમન	જામીન લઇ શકાય.	૧ મહીના સુધી આસન કેદ, અથવા ૫૦૦ રૂ. દંડ, અથવા બંને.	કોઇપણ માજીસ્ત્રેટ.
૩૪૨ કો.	કોઇને ગેર વ્યાજબી કેદ કરવો. ("ગેર વ્યાજબી કેદ"ની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ પાનુ ૧૭).	એજ	એજ	એજ	૧ વરશ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૧૦૦૦ રૂ. દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ.
૩૪૩ કો.	કોઇને ત્રણ અથવા વધારે દીવશ ગેરવ્યાજબી કેદ કરવો.	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૩૪૪ કો.	કોઇને દસ, અથવા વધારે દિવસ ગેર વ્યાજબી કેદ કરવો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરશ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોરટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા કે બીજાવર્ગનોમાજીસ્ત્રેટ
૩૪૫	જે સખસને છોડવાનો હુકમ સાદર થયો જાણ્યો હોય તે છતાં તે સખસને ગેર વ્યાજબી કેદમાં રાખવો.	વગર વારંટે પકડાય નાહં.	એજ	એજ	બે વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા બીજી કોઇ કલમ મુજબ જે કેદ થતી હોય તે.	એજ
૩૪૬ કો.	ગેર વ્યાજબી કેદની વાત અથવા તે કેદનું ઠેકાણું કોઈ સરકારી નોકરના અથવા કેદ થયલા સખસના સંબંધીઓના જાણવામાં ન આવે, એવા ઇરાદાથી કરેલી ગેર વ્યાજબી કેદ.	વગર વારંટે પકડી શકાય.	એજ	એજ	એજ	એજ
૩૪૭ કો.	જબરદસ્તીથી કાંઈ મિલ્કત કહડાવવાના અથવા કાંઈ કાયદા વિરૂદ્ધ કામ કરાવવાના કારણસર ગેરવ્યાજબી કેદ.	એજ	એજ	એજ	૩ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૩૪૮ કો.	જબરદસ્તીથી કબુલત કરાવવાના અથવા ખબર કહડાવવાના અથવા કોઇ મિલ્કત પાછી અપાવવાના કારણસર ગેરવ્યાજબી કેદ.	એજ	એજ	એજ	એજ	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડન્સી મેજીસ્ટ્રેટ અથવા પેહેલા વર્ગનો મેજીસ્ત્રેટ.

સાપ્રાધ બળ અને હુમલા સંબંધી ગુન્હાઓ.

(" સાપ્રાધ બળ " તથા "હુમલા"ની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૩૫૦–૩૫૧ પાનુ ૧૮)

૩૫૨	ભારે અથવા આકસ્મિક ક્રોધ ઉત્પન્ન નહીં કર્યા છતાં, કોઇની ઉપર સાપ્રાધ બળ વાપરવું અથવા હુમલો કરવો.	વગર વારંટે પકડાય નહીં	વારંટ	એજ	૩ મહીના સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા ૫૦૦ રૂ૦નો દંડ અથવા બંને.	કોઇ પણ માજીસ્ત્રેટ.
૩૫૩ કો.	કોઇ શરકારી નોકરને ડરાવીને તેનો અમલ કરતો બંધ રાખવા સાપ્રાધ બળ વાપરવું અથવા હુમલો કરવો.	વગર વારંટે પકડી શકે.	વારંટ	એજ	૨ વરસની એમાંના ગમે ત પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા બેઉ	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવાપહેલાકેબીજા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ.
૩૫૪ કો.	કોઇ સ્ત્રીની લાજ લેવાના ઇરાદાથી તેની ઉપર હુમલો કરવો અથવા સાપ્રાધ બળ વાપરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૩૫૫	ભારે તથા આકસ્મિક ક્રોધ નહીં ઉત્પન્ન કર્યા છતાં કોઇ સખસને બેઆબરૂ કરવાના ઇરાદાથી હુમલો કરવો અથવા સાપ્રાધ બળ વાપરવું	વગર વારંટે પકડાય નહીં.	સમન	એજ	એજ	એજ
૩૫૬ કો.	કોઇ સખસે કોઇ વસ્તુ પહેરી હોય અથવા લઇ જતો હોય તે વસ્તુની ચોરી કરવાની કોશીસ કરવામાં હુમલો કરવો અથવા સાપ્રાધ બળ વાપરવું.	વગર વારંટે પકડી શકે.	વારંટ.	જામીન નહીં લઇ શકાય	એજ	કોઈ પણ માજીસ્ત્રેટ.
૩૫૭ કો.	કોઇ શખસને ગેરવ્યાજબી કેદ કરવાની કોશીશમાં હુમલો કરવો અથવા સાપ્રાધ બળ વાપરવું.	એજ	એજ	જામીન લઈ શકાય.	૧ વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા રૂ. ૧૦૦૦નો દંડઅથવા બંને.	એજ
૩૫૮	કોઇ સખસે ભારે તથા આકસ્મિક ક્રોધ ઉત્પન્ન કર્યાપરથી તેની ઉપર હુમલો કરવો અથવા સાપ્રાધ બળ વાપરવું.	વગર વારંટે પકડાય નહીં	સમન.	એજ	૧ મહીના સુધીની આસન કેદ અથવા ૨૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને.	એજ

મનુષ્ય હરણ, મનુષ્ય નયન, ગુલામી તથા વેઠ બાબત.

(" મનુષ્ય હરણ " તથા " મનુષ્ય નયન " ની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૩૫૯–૩૬૦–૩૬૧–૩૬૨, પાનું ૧૮-૧૯)

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૩૬૩ કે.	મનુષ્ય હરણ કરવું.	વગર વારંટે પકડી શકે	વારંટ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	૭ વરશ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ
૩૬૪ કે.	ખુન કરવા માટે મનુષ્ય હરણ અથવા મનુષ્યનયન.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા ૧૦ વરસ સુધી સક્ત કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ
૩૬૫ કે.	કોઇ સખસને છાની રીતે ગેરવ્યાજબી કેદ કરવાના ઇરાદાથી તેનું હરણ અથવા નયન કરવું.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી એ માંના ગમે તેપ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી મેજીસ્ટ્રેટઅથવા પહેલાવર્ગનામેજીસ્ટ્રેટ
૩૬૬ કે.	કોઈ સ્ત્રીના જુલમથી લગ્ન કરાવવાં, અથવા જુલમથી કે ફોસલાવીને તે સ્ત્રી જોડે જારકરમ કરવાના કારણસર, તે સ્ત્રીનું હરણ અથવા નયન કરવું.	એજ	એજ	એજ	દશ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ
૩૬૭ કે.	કોઇ સખસને મહા વ્યથા થાય, તેને ગુલામ કરવામાં આવે, તેની સાથે સૃષ્ટિ ક્રમ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કરવામાં આવે એવા કારણસર તેનું હરણ અથવા નયન કરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

૩૬૮ કો.	હરણ અથવા નયન થયેલા સખસને જાણી બુઝીને ગેરવ્યાજબી રીતે સંતાડવો અથવા કેદમાં રાખવો.	એજ	એજ	એજ	મનુષ્ય હરણ અથવા મનુષ્ય નયનની શીક્ષા.	એજ
૩૬૯ કો.	દસ વરસથી ઓછી ઉમરના કોઇ બચ્ચાંના શરીરપરથી કાંઇ જંગમ મિલકત બદદાનતથી લેવાના ઇરાદાથી તે બચ્ચાંનું હરણ અથવા નયન કરવું.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની એમાંના ગમે ત પ્રકારની કેદ તથા દંડ,	એજ
૩૭૦	કોઈ સખસને ગુલામ દાખલ દેશમાં લાવવો અથવા બહાર મોકલવો, ખરીદવો અથવા આપવો.	વગર વારંટે પકડાય નહીં.	એજ	જામીન લઇ શકાય.	એજ	એજ
૩૭૧ કો.	નિત્ય ગુલામનો વેપાર ધંધો કરવો.	વગર વારંટે પકડી શકે.	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	એજ
૩૭૨ કો.	જારકર્મને માટે અથવા કાયદા વિરૂદ્ધ તથા અનિતી માટે સોળ વર્ષથી ઓછી ઉમરના બાળકને વેચવું, ભાડે આપવું, અથવા આપવું	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડનસી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૩૭૩ કો.	ઉપરની કલમમાં બતાવેલા કારણ માટે સોળ વર્ષથી ઓછી ઉમરના બાળકને ખરીદ કરવું, ભાડે લેવું અથવા કબજામાં લેવું	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૩૭૪ કો.	કોઇ સખસની મરજી નહીં છતાં કાયદા વિરૂદ્ધ જબરાઇથી મજુરી કરાવવી.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય.	૧ વરસ સુધીની એમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	કોઇપણ માજીસ્ટ્રેટ.

બળાત્કાર સંભોગ વિષે.

(" બળાત્કાર સંભોગ " ની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૩૭૫, પાનું ૨૦)

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૩૭૬ કો.	બળાત્કાર સંભોગ— જો કોઇ માણસ પોતાની સ્ત્રી સાથે કરેતો	વગર વારંટે પકડાય નહીં	સમન	જામીન લઇ શકાય	જીવતા સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ
	બીજી બાબતોમાં	વગર વારંટે પકડી શકે	વારંટ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	એજ	એજ

સૃષ્ટીક્રમ વિરૂદ્ધ ગુન્હા.

૩૭૭ કો.	કોઇ માણુસે બુદ્ધિ પૂર્વક કોઇ પુરૂષ, સ્ત્રી અથવા જાનવર સાથે સૃષ્ટિક્રમ વિરૂદ્ધ મઇથુન કરવું. (આ ગુન્હામાં મઇથુન થવું જરૂર છે તેમાં પ્રવેશ થયો તો બસ છે)	વગર વારંટે પકડી શકે	વારંટ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	૧૦ વર્ષ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ

બાબ ૧૭મો મિલ્કત વિરૂદ્ધ ગુન્હા બાબત.

ચોરી વિષે ("ચોરી" ની વ્યાખ્યા માટે પાછળ જુઓ કલમ ૩૭૮, પાનું ૨૦)

૩૭૯ કો.	ચોરી કરવી	વગર વારંટે પકડી શકે	વારંટ	જામીન નહિ લઇ શકાય	૩ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ.
૩૮૦ કો.	કોઇ ઇમારત, તંબુ, અથવા વહાણમાંથી ચોરી કરવી	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ	એજ
૩૮૧ કો.	પોતાના શેઠના કબજા માંહેલી મિલકતની મહેતા અથવા ચાકરે ચોરી કરવી	એજ	એજ	એજ	એજ	સેશનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૩૮૨ કો.	ચોરી કરવા સારૂ, અથવા ચોરી કર્યા પછી નાશી જવા સારૂ, અથવા ચોરીથી મળેલી મિલકત રાખવા સારૂ, મોત વ્યથા અથવા અટકાવ કરવાની, અથવા મોત વ્યથા, કે અટકાવવાનો ભય ઉત્પન્ન કરવાની તૈયારી કરીને ચોરી કરવી.	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધીની શખત કેદ તથા દંડ	સેશન કોરટ.

જબરાઇથી કહડાવવા બાબત ("જબરાઇથી કહડાવવું" એ શબ્દોની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૩૮૩ પાનું ૨૧)

૩૮૪	જબરાઇથી કહડાવવાનો ગુન્હો કરવો	વગર વારંટે પકડાય નહિ	વારંટ	જામીન લઇ શકાય	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને	સેશનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ,

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૩૮૫	જબરાઇથી કહાડવવાનો ગુન્હો કરવા સારૂ કોઇ સખસને નુકશાનનો ભય ઉત્પન્ન કરવો અથવા તેમ કરવાની કોશીષ કરવી	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	બે વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને	એજ
૩૮૬	મોત અથવા મહાવ્યથાનો ભય ઉત્પન્ન કરીને જબરાઇથી કહડાવવાનો ગુન્હો કરવો	એજ	એજ	જામીન નહિ લઇ શકાય	૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ
૩૮૭	જબરાઇથી કહડાવવાનો ગુન્હો કરવા સારૂ કોઈ સખસને મોત અથવા મહાવ્યથાનો ભય ઉત્પન્ન કરવો, અથવા તેમ કરવાની કોશીશ કરવી.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૩૮૮	મોત અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરસની કેદની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હાનું તહોમત મુકવાનો ડર દેખાડીને જબરાઇથી કહાડવવાનો ગુન્હો કરવો.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	૧૦ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
	અગર સૃષ્ટીક્રમ વિરૂદ્ધ ગુન્હાનો ડર દેખાડ્યો હોય તો.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર	
૩૮૯	જબરાઇથી કહડાવવાનો ગુન્હો કરવા સારૂ મોત, અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરસની કેદની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હાનું તહોમત મુકવાનો કોઇ સખસને ભય દેખાડવો	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરશ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
	અગર તે સૃષ્ટીક્રમ વિરૂદ્ધ ગુન્હો હોય તો	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર	એજ

અપહરણ તથા ડાકાઈટી બાબત.

("અપહરણ" ની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૩૯૦, પાનુ ૨૧-૨૨)

૩૯૨ કે.	અપહરણ કરવું.	વગર વારંટે પકડી શકે	વારંટ	જામીન નહિ લઇ શકાય	૧૦ વરસ સુધી શખત કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ, અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
	સૂરજ આથમ્યા પછી તથા સૂરજ ઉગ્યા પહેલાં કોઇ ધોરી રસ્તાપર કર્યું હોય તો	એજ	એજ	એજ	૧૪ વરસ સુધીની શખત કેદ તથા દંડ	એજ
૩૯૩ કે.	અપહરણ કરવાની કોશીસ કરવી	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની શખત કેદ તથા દંડ	એજ
૩૯૪ કે.	અપહરણ કરવામાં અથવા અપહરણની કોશીશમાં બુદ્ધિ પૂર્વક વ્યથા કરવી, અથવા અપહરણ કરવામાં સામેલ રહેવું.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી શખત કેદ તથા દંડ.	એજ
૩૯૫ કે.	ડાકાઇટી કરવી (વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૩૯૧, પાનુ ૨૨.)	એજ	એજ	એજ	એજ	સેશન કોર્ટ.
૩૯૬ કે.	પાંચ અથવા વધારે સખસો સાથે મળીને ડાકાઇટી કરતા હોય તેઓમાંનો કોઇ ડાકાઇટી કરવામાં ખુન કરે તો હરેકને.	એજ	એજ	એજ	મોત, અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર, અથવા ૧૦ વરસ સુધી શખત કેદ તથા દંડ	એજ
૩૯૭ કે.	અપહરણ અથવા ડાકાઇટી કરતી વખતે ભયંકર શસ્ત્ર વાપરવું, મહાવ્યથા કરવી, અથવા ખુન અથવા મહાવ્યથા કરવાની કોશીસ કરવી.	એજ	એજ	એજ	૭ વરશ કરતાં ઓછાં નહીં હોય એટલાં વરસ સુધી સખત કેદ.	એજ
૩૯૮ કે.	ભયંકર શસ્ત્ર ધારણ કરીને અપહરણ અથવા ડાકાઇટી કરવાની કોશીષ કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૩૯૯ કે.	ડાકાઇટી કરવાની તૈયારી કરવી.	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધી સખત કેદ તથા દંડ.	એજ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૪૦૦ કો.	હમેશાં ડાકાઈટી કરવાના કારણુસર એકઠા મળેલા સખસોની ટોળીમાં હોવું	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરસ સખત કેદ, તથા દંડ.	એજ
૪૦૧ કો.	હમેશાં ચોરી અથવા અપહરણ કરવાના કારણુસર એકઠા મળેલા શખસોની ભટકતી અથવા બીજી ટોળીમાં હોવું.	એજ	એજ	એજ	૭વરસ સુધી સખત કેદ તથા દંડ,	એજ
૪૦૨ કો.	ડાકાઈટી કરવાના કારણુસર મળેલા પાંચ અથવા વધારે સખસો પઇકી એક હોવું	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

મિલ્કતના સાપ્રાધ ખોટા ઉપયોગ વિષે, (વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ પાનું ૨૨)

૪૦૩	બદદયાનતથી જંગમ મિલ્કતનો ખોટો ઉપયોગ કરવો, અથવા તે પોતાને કામે લગાડવી.	વગર વારંટે પકડાય નહીં	વારંટ	જામીન લઇ શકાય.	૨ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	કોઇપણ માજીસ્ટ્રેટ.
૪૦૪	કોઇ શખસ મરી જાય, તે વખતે તેની પાસે જે મિલ્કત હોય, અને જે તેના વારસના કબજામાં આવી નથી એમ જાણવામાં હોય, તે મિલ્કતનો બદદાનતથી ખોટો ઉપયોગ કરવો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	સેશનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટઅથવા પહેલા કે ૨ વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ
	મરનારની નોકરીમાં કોઇ મહેતો અથવા ચાકર હોઇને ઉપર મુજબ ગુન્હો કરે તો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ

સાપરાધ વિશ્વાસઘાત વિષે.

(વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૪૦૫ પાનું ૨૩)

૪૦૬ કો.	સાપ્રાધ વિશ્વાસઘાત કરવો.	વગર વારંટે પકડી શકે.	વારંટ	જામીન નહી લઇ શકાય.	૩ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને	સેસન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ પહેલા કે બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ
૪૦૭ કો.	કોઇ ભારવાહક, ડંકાવાળો કે વખારવાળો સાપ્રાધ વિશ્વાસઘાત કરે તો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૪૦૮ કો.	કોઇ મહેતા અથવા ચાકરને સોંપેલી મિલકતના સંબંધમાં તે સાપ્રાધ વિશ્વાસઘાત કરે તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા ૧ અથવા ૨ વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ
૪૦૯ કો.	કોઇ સરકારી નોકર, સરાફ, વેપારી, કે આડતીયાને સોંપેલી મીલ્કતના સંબંધમાં તે સાપ્રાધ વિશ્વાસઘાત કરે તો.	વગર વારંટે પકડી શકે,	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.

ચોરીની મીલકત લેવા બાબત,

(વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૪૧૦. પાનું ૨૩)

૪૧૧ કો.	ચોરીનો મિલ્કત ચોરીની છે એમ જાણીને બદદયાનતથી લેવી.	વગર વારંટે પકડી શકે.	વારંટ	જામીન નહી લઇ શકાય.	૩ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને.	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી મેજીસ્ટ્રેટ, અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૪૧૨ કો.	આ મિલકત ડાકાઇટીથી મળેલી છે એમ જાણીને તે મિલકત બદદયાનતથી લેવી.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા દશ વરસ સુધી શખત કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ.
૪૧૩ કો.	નિત્ય ચોરીની મિલકતનો ધંધો કરવો	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૪૧૪ કો.	આ મિલકત ચોરીની છે એમ જાણવા છતાં તે સંતાડવામાં અથવા વગે કરવામાં બુદ્ધિપૂર્વક મદદ કરવી	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગનો મેજીસ્ટ્રેટ

ઠગાઇ વિષે. ("ઠગાઇ" ની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૪૧૫ પાનુ ૨૩).

૪૧૭	ઠગાઇ કરવી.	વગર વારંટે પકડાય નહિ	વારંટ	જામીન લઇ શકાય	૧ વરસ સુદી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સીમાજીસ્ટ્રેટ, પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૪૧૮	જેનો લાભ જાળવવાની કાયદાથી કે કાયદેસર કરારથી જે સખસની ફરજ હોય તેને ગેરવ્યાજબી હાની થશે એવું જાણીને તે સખસે ઠગાઇ કરવી.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	સેશન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવાપહેલા કેબીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૪૧૯ કો.	વેષ લઇને ઠગાઈ કરવી (વ્યાખ્યાને માટે પાછળ જુઓ કલમ ૪૧૬ પાનું ૨૪)	વગર વારટે પકડી શકે	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૨૦ કો.	ઠગાઇ કરીને બદદયાનતથી કાંઇ મિલકત અપાવવી, અથવા કાંઇ કિમતી દસ્તાવેજ ફેરવવો અથવા તેનો નાશ કરાવવો	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ અથવા બને	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડન્સી કે પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.

દગાનાં ખતો તથા મિલકતની વ્યવસ્થા બાબત.

૪૨૧	માગનારાઓમાં વેહેંચણુ થતી અટકાવવા-ને કાંઇ મિલકત બદદયાનતથી કે દગલબાજીથી ખસેડવી, છુપાવવી અથવા આપી દેવી.	વગર વારંટે પકડાય નહિ	વારંટ	જામીન લઇ શકાય	૨ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	પ્રેસીડન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગના માજીસ્ત્રેટ.
૪૨૨	કાંઇ લહેણું કે માગણું પોતાનું કરજ અદા કરવામાં કામે આવતું બદદયાનતથી અથવા દગલબાજીથી અટકાવવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૨૩	કોઇના લાભમાં કાંઇ મિલકત કરી આપવાના ખતમાં કિમતનો જીકર ખોટો લખ્યો હોય એવા ખતપર બદદયાનતથી કે દગલબાજીથી સહી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૨૪	પોતાની કે પારકી કાંઇ મિલકત બદદયાનતથી કે દગલબાજીથી ખસેડવી કે છુપાવવી અથવા તેમ કરવામાં મદદ કરવી, અથવા ખરૂં લહેણું કે દાવો બદદયાનતથી મુકી દેવો	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

બિગાડ બાબત.

૪૨૬	બિગાડ કરવો (વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૪૨૫ પાનુ ૨૪)	વગર વારંટે પકડાય નહિ	સમન	જામીન લઇ શકાય	૩ મહીના સુધીની એમાનાં ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	કોઇ પણ માજીસ્ત્રેટ.
૪૨૭	બિગાડ કરીને રૂ. ૫૦) ની કે તેથી વધારે નુકશાની કરવી.	એજ	વારંટ	એજ	૨ વરસ સુધીની એ માંની ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૪૨૮ કો.	રૂ. ૧૦) કે તેથી વધારે કિમતના કોઇ જાનવરને મારી નાંખીને, ઝેર દઇને, લંગડું લુલું કરીને અથવા નકામું કરીને બિગાડ કરવો,	વગર વારંટે પકડી શકાય	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૨૯ કો.	ગમે તે કિમતના હાથી, ઊંટ, ઘોડા, ખચ્ચર, ભેંસ, પાડો, ગોધો, ગાય અથવા બળદ અથવા રૂા० ૫० કે વધારે કિંમતના કોઇ બીજા જાનવરને મારી નાંખીને અથવા ઝેર દઇને અથવા લંગડું લુલું કરીને કે નીરૂપયોગી કરીને બિગાડ કરવો.	એજ	એજ	એજ	૫ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ, પહેલા કે બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૪૩૦ કો.	ખેતીવાડીના કારણસર, માલકીના જાનવરોના પીવાના કારણસર, સ્વચ્છતા માટે, અથવા કોઇ કારખાનું ચલાવવા સારૂ, પોહોંચતું પાણી ઓછું થાય એવુ કામ કરીને બીગાડ કરવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૩૧ કો.	મુસાફરી કરવાને કે માલ લઇ જવાને જોખમ ભરેલો થાય એમ, અથવા અગમ્ય થાય એમ કોઇ સરીઆમ રસ્તાને, પૂલને નદીને, અથવા વહાણ ચાલે એવી નેહેરને નુકશાન કરીને બિગાડ કરવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૩૨ કો.	નુકશાની થાય એવી રીતે કોઇ સરીઆમ ગટરમાંથી પાણી રેલાવીને અથવા બંધ કરીને બીગાડ કરવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૩૩ કો.	કોઇ દાંડીનો દીવો કે વહાણ ચલાવનારને સુચના દાખલ મુકેલું બોયું નીસાની, કે વસ્તુનો નાશ કરીને, ખસેડીને, અથવા ઓછી ઉપયોગી કરીને બીગાડ કરવો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	સેશન કોર્ટ

૪૩૪	સરકારી નોકરના અખત્યારથી ઉભી કરેલી કાંઇ જમીનની નીશાનીનો નાશ કરીને ખસેડીને, બિગાડ કરવો.	વગર વારંટે પકડાય નહિ.	એજ	એજ	૧ વરસ સુંધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને	પ્રેસીડેન્સી મેજીસ્ટ્રેટ, પેહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૪૩૫ કો.	રૂ૦ ૧૦૦ના કે વધારે કીમતના માલને, અથવા ખેતીના માલ બાબત રૂ૦ ૧૦) કે વધારે કીમતના માલને નુકશાન કરવાના ઇરાદાથી અગ્નીવડે અથવા અવાજ સાથે ફુટે એવા પદાર્થવડે બિગાડ કરવો.	વગર વારંટે પકડી શકે.	એજ	એજ	૭ વરશ સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ, અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૪૩૬ કો.	ઘર કે ઇમારતનો નાશ કરવાના ઇરાદાથી અગ્નીવડે અથવા અવાજ સાથે ફુટે એવા પદાર્થવડે બિગાડ કરવો.	એજ	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરસની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ
૪૩૭ કો.	તુતકવાળાં વહાણુનો કે ૨૦ ટનના ભારના વહાણુનો નાશ કરવાના ઇરાદાથી, અથવા તેવાં વહાણુને જોખમ ભરેલું કરવાના ઇરાદાથી બિગાડ કરવો.	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ	એજ
૪૩૮ કો.	છેલી કલમમાં બ્યાન કરેલો બીગાડ અગ્નીવડે અથવા અવાજ સાથે ફુટે એવાં કાંઇ પદાર્થવડે કર્યો હોય તો.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરશ સુધી બેમાંના ગમેતે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	એજ
૪૩૯ કો.	વહાણુમાંના માલની ચોરી કરવાના ઇરાદાથી અથવા તે માલનો બદદાનતથી ખોટો ઉપયોગ કરવાના ઇરાદાથી, તે વહાણુને જાણી બુજીને જમીનપર કે કીનારાપર ચઢાવી દેવું.	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૪૪૦ કો.	મોત, વ્યથા કે ગેર વ્યાજબી અટકાવ કરવાની તૈયારી કરીને બિગાડ કરવો.	એજ	એજ	એજ	૫ વરશ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.

સાપ્રાધ પ્રવેશ વિષે,

(સાપ્રાધ પ્રવેશની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૪૪૧–પાનુ ૨૫)

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૪૪૭ કે.	સાપ્રાધ પ્રવેશ કરવો	વગર વારંટે પકડી શકે.	સમન	જામીન લઇ શકાય	૩ મહીના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૫૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ
૪૪૮ કે.	ગ્રહપ્રવેશ કરવો (વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૪૪૨, પાનુ ૨૫.)	એજ	વારંટ	એજ	૧ વરસ સુધી બેમાનાં ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૧૦૦૦) રૂ૦ દંડ અથવા બંને.	એજ
૪૪૯ કે.	મોતની શિક્ષા થઇ શકે એવો કોઇ ગુન્હો કરવા સારૂ ગ્રહ પ્રવેશ કરવો.	એજ	એજ	જામીન નહી લઇ શકાય.	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી સખત કેદ, તથા દંડ	સેશનકોર્ટ.
૪૫૦ કે.	જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા થઇ શકે એવો કોઇ ગુન્હો કરવા સારૂ ગ્રહપ્રવેશ કરવો.	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	એજ
૪૫૧ કે.	કેદની શિક્ષા થઇ શકે એવો કોઈ ગુન્હો કરવા સારૂ ગ્રહપ્રવેશ કરવો.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય.	૨ વરશ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ.	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ
	તે ગુન્હો ચોરીનો હોય તો.	એજ	એજ	જામીન નહી લઇ શકાય,	સાત વરશ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશનકોર્ટ. પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.

૪૫૨ કો.	કોઇ સખસને વ્યથા, હુમલો કે ગેરવ્યાજબી અટકાવ કરવાની તૈયારી કરીને ગ્રહ પ્રવેશ કરવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૫૩ કો.	ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશ કરવો, અથવા ઘર ફોડવુ ("ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશ"ની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૪૪૩, પાનુ ૨૫.)	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધી બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	પ્રેસીડેન્સી,મેજીસ્ટ્રેટ, પેહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૪૫૪ કો.	કેદની શિક્ષા થઇ શકતી હોય એવો કોઇ ગુન્હો કરવા સારૂ ગુપ્ત ગ્રહપ્રવેશ કરવો; અથવા ઘર ફોડવું.	એજ	એજ	એજ	૩ વરશ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેશનકોર્ટ,પ્રેસીડેન્સી માજીસ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગના માજીસ્રેટ.
	તે ગુન્હો ચોરીનો હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદતથા દંડ	એજ
૪૫૫ કો.	કોઇ સખસને વ્યથા હુમલો કે ગેરવ્યાજબી અટકાવ કરવાની તૈયારીકરીને ગુપ્તગ્રહપ્રવેશ કરવો; અથવા ઘર ફોડવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	સેશનકોર્ટ,પ્રેસીડેન્સી માજીસ્રેટ, અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગના માજીસ્રેટ.
૪૫૬ કો.	રાતે ગુપ્તગ્રહપ્રવેશ કરવો, અથવા ઘર ફોડવું. (વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૪૪૪, ૪૪૫ પાનુ ૨૬.)	એજ	એજ	એજ	૩ વરશ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશનકોર્ટ;પ્રેસીડેન્સી માજીસ્રેટ, અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્રેટ.
૪૫૭ કો.	કેદની શિક્ષા થઇ શકતી હોય, એવો ગુન્હો કરવા સારૂ રાતે ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશ કરવો, અથવા ઘર ફોડવું.	એજ	એજ	એજ	૫ વરસ સુધીની બેમાંના ગમેનાં ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	એજ
	તે ગુન્હો ચોરીનો હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૧૪ વરસ સુંધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૪૫૮ કો.	કોઇ સખસને વ્યથા, હુમલો કે ગેરવ્યાજબી અટકાવ કરવાની તૈયારી કરીને રાતે ગુપ્ત ગ્રહપ્રવેશ કરવો, અથવા ઘર ફોડવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	સેશનકોર્ટ;પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
	(રાતે ઘર ફોડવાની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૪૪૬, પાનુ ૨૬)					
૪૫૯ કો.	ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશ અથવા ઘર ફોડવાનો ગુન્હો કરતાં કોઇને મહાવ્યથા કરવી, અથવા મોત આણવાની કે મહાવ્યથા કરવાની કોશીષ કરવી.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર, અથવા ૧૦ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ	સેશનકોર્ટ.
૪૬૦ કો.	ઘણા સખસો રાતે ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશ કે ઘર ફોડવામાં સામેલ હોય અને તેઓમાંનો કોઇ એક મોત અથવા મહાવ્યથા કરે તો જે સખસો એ ગુન્હો કરવામાં સામેલ હોય તે દરેક સખસને સજા	એજ	: એજ	એજ	એજ	એજ
૪૬૧ કો.	કોઇ બંધ કરેલાં નિધાનમાં કાંઇ મિલકત હોય, અથવા કાંઇ મિલકત છે એમ મનાતું હોય, તે નિધાનને બદદયાનતથી કે બિગાડ કરવાના ઇરાદાથી ફોડીને ઉઘાડવું અથવા તેના બંધ છોડવા. (નિધાન એટલે (૧) જેમાં કાંઇ વસ્તુ રહે, માયતે, (૨) પાત્ર, (૩) આરદાન, ૪ કોઠી.)	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવાપહેલાકેબીજા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ.
૪૬૨ કો.	તેજ ગુન્હો, જ્યારે તે નિધાન જેને સોંપ્યું હોય તેજ માણુસ ઉઘાડવાનો અખત્યાર ન છતાં, બદદાનતથી તે નિધાનને ફોડીને ઉઘાડે અથવા તેના બંધ છોડે તો.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને	સેશનકોર્ટ,પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ

૪૬૫	લેખ ખોટો બનાવવો. (વ્યાખ્યાને માટે જુઓ પાછળ કલમ ૪૬૩, ૪૬૪ પાનું ૨૬–૨૭).	વગર વારંટે પકડાય નહીં	વારંટ	જામીન લઈ શકાય	૨ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી મેજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો મેજીસ્ટ્રેટ
૪૬૬	કોઇ ઇન્સાફની કોરટનું દફતર, અથવા જન્મ વીગેરે બાબતોનો સરકારી નોકર રાખતો હોય તે રજીષ્ટર ખોટો બનાવવો.	એજ	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય	૭ વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ
૪૬૭	કોઇ કિમતી દસ્તાવેજ વીલ, દત્તક લેવાનો અધિકાર પત્ર, મુખત્યારનામું, ફારગતી કે, પોહોંચ ખોટાં બનાવવાં.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર અથવા ૧૦ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
કો.	તે કિમતી દસ્તાવેજ ઈંડીઆ સરકારની પ્રોમિસરી નોટ હોય, તો.	વગર વારંટે પકડી શકે.	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૬૮	ઠગાઇ કરવાના કારણસર વપરાય એવા ઇરાદાથી ખોટો લેખ બનાવવો.	વગર વારંટે પકડાય નહીં.	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશનકોર્ટ,પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ
૪૬૯	કોઇ સખસની આબરૂને હાની કરવાના ઇરાદાથી અથવા તેટલા માટે વાપરવામાં આવશે એમ જાણીને ખોટો લેખ બનાવવો.	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	૩ વરશ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૪૭૧	આ બનાવટનો લેખ છે એમ જાણવા કે માનવા છતાં, તે બદદાનતથી કે દગલબાજીથી ખરા દાખલ વાપરવો. ("બનાવટનો લેખ" ની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૪૭૦, પાનું ૨૭)	એજ	એજ	એજ	લેખ ખોટો બનાવવાની શીક્ષા.	ખોટો લેખ બનાવવાના ગુન્હાઓનો જે કોર્ટ ચુકાદો કરે તે કોર્ટ.
કો.	તે ખોટો બનાવટનો લેખ ઈંડીઆ સરકારની પ્રોમિસરી નોટ હોય તો.	વગર વારંટે પકડી શકે.	એજ	એજ	એજ	સેશન કોર્ટ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૪૭૨	ઉપરની ૪૬૭ મી કલમ મુજબ શિક્ષા થઇ શકે એવો ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કરવાના ઇરાદાથી બનાવટી હથીઆર વડે ખોટી મોહોર, પત્રું. વગેરે બનાવવું અથવા તેવું જાણી બુઝીને કબજામાં રાખવું.	વગર વારંટે પકડાય નહીં	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૭ વરશ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૪૭૩	ઉપરની ૪૬૭ મી કલમ સિવાય બીજી કોઇ કલમ મુજબ શિક્ષા થઈ શકે એવો ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કરવાના ઇરાદાથી બનાવટી હથીઆર વડે ખોટી મોહોર, પત્રુ, વગેરે બનાવવું અથવા તેવા ઈરાદાથી કબજામાં રાખવું.	એજ	એજ	એજં	૭ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ,	એજ
૪૭૪	કાંઇ લેખ ખોટો બનાવેલો છે, એવું જાણીને તે ખરા દાખલ વાપરવાના ઈરાદાથી કબજામાં રાખવો; જો તે દસ્તાવેજ ઉપરની ૪૬૬મી કલમમાં કહેલા કોઇ પ્રકારમાંનો (દફતર કે રજીસ્ટર) હોય તો,	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
	જો તે ઉપરની કલમ ૪૬૭માં કહેલા કોઇ પ્રકારમાંનો કીમતી દસ્તાવેજ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર અથવા ૭ વરશ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૪૭૫	ઉપરની ૪૬૭મી કલમમાં લખેલા પ્રકારના લેખોનું ખરાપણું દેખાડવા સારૂ વપરાતી હોય એવી કાંઈ મુદ્રા અથવા નિશાની ખોટી બનાવવી અથવા ખોટી નિશાની કરેલો પદાર્થ કબજામાં રાખવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

૪૭૬	ઉપરની ૪૬૭મી કલમમાં લખેલા પ્રકારથી જુદા પ્રકારના લેખનું ખરાપણું દેખાડવા સારૂ વપરાતી હોય એવી કોઇ મુદ્રા અથવા નીશાની ખોટી બનાવવી, અથવા ખોટી નિશાની કરેલો પદાર્થ કબજામાં રાખવો	એજ	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	૭ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૪૭૭	વીલ, દત્તક લેવાનું અખત્યારનામું, કે બીજા કોઇ કીમતી દસ્તાવેજને કોઇ સખસને નુકશાન કરવાના ઇરાદાથી, દગલબાજીથી, કે બદદાનતથી, છેકી નાંખવો, નાશ કરવો, ચ્હેરી નાંખવો, અથવા એવી કોઇ કોશીસ કરવી	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર તથા ૭ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૪૭૭ અ	દગલબાજીથી કે બદદાનતથી હીસાબ ખોટા બનાવવા.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

વેપારની તથા મિલ્કતની નિશાનીઓ બાબત.

૪૮૨	કોઇ શખસને છેતરવા અથવા નુકશાન કરવાના ઇરાદાથી કાંઇ ખોટી વેપારની અથવા મિલ્કતની નિશાની વાપરવી.	વગર વારંટે પકડાય નહીં	વારંટ	જામીન લઇ શકાય	૧ વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ.
૪૮૩	કોઇ બીજો માણસ કાંઇ વેપારની અથવા મિલ્કતની નિશાની વાપરતો હોય તેવી નિશાની તેને નુકશાન કરવાના ઇરાદાથી, ખોટી બનાવવી.	એજ	એજ	એજ	૨ વરસની એમાંના ગમે ત પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા બેઉ	એજ
૪૮૪	કોઇ સરકારી નોકર, જે મિલ્કતની નીશાની વાપરતો હોય, અથવા કોઇ મિલ્કતની બનાવટ, જાત વગેરે બતાવવા સારૂ તે જે નિશાની વાપરતો હોય, તેવી નિશાની બીજાને નુકશાન કરવાના ઇરાદાથી ખોટી બનાવવી,	એજ	સમન.	એજ	૩ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ.	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી મેજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલાવર્ગનોમેજીસ્ત્રેટ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
	અથવા બનાવટી છે એમ જાણુવા છતાં ખરી દાખલ વાપરવી.					
૪૮૫	કોઇ છાપ, પતરૂં અથવા કાંઇ સરકારી કે ખાનગી મિલ્કતની અથવા વેપારની નિશાની ખોટી બનાવવાનું કાંઇ બીજુ હથીયાર દગલબાજીથી બનાવવું, અથવા કબજામાં રાખવું, એવા ઇરાદાથી કે જે માલ અમુક કારીગરોએ બનાવેલો ન હોય તે તેણે બનાવ્યો છે એમ અથવા જે જાતનો તે ન હોય તે જાતનો તે માલ છે એમ બતાવવાના કારણુસર તે નીસાની વાપરવામાં આવે,	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને	એજ
૪૮૬	આ ખોટી મીલકતની કે વેપારની નીસાની છે અમ જાણુવા છતાં, બીજાને નુકશાન કરવાના કે છેતરવાના ઇરાદાથી, તે નીસાનીવાળો માલ વેચવો.	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ
૪૮૭	કોઇ ગાંસડી કે બારદાન મધ્યે માલ હોય તે ઉપર દગલબાજીથી કાંઇ ખોટી નિશાની કરવી એવા ઇરાદાથી કે તેમાં જે માલ છે તે અમુક જાત કે તરેહનો છે એવો વિશ્વાસ બીજાના મનમાં ઉત્પન્ન થાય.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધીની બે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	સેશનકોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૪૮૮	ઉપરની ૪૮૭ મી કલમમાં લખેલા ઇરાદાથી એવી કાંઇ નીસાની ખોટી છે એમ જાણ્યા છતાં, તે ખોટી નીસાનીનો દગલબાજીથી ઉપયોગ કરવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

૪૮૯ બીજાને નુકશાન કરવાના ઇરાદાથી કાંઇ મિલકતની નિશાની કહાડી નાંખવી, તેનો નાશ કરવો અથવા તે ફેરી નાંખવી	એજ	એજ	એજ	૧ વરશ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ.

બાબ ૧૯ મો. નોકરી કરવાના કરાર તોડવાના ગુન્હા.

(જે સખસને નુકશાન પોહોચ્યું હોય તે સખસની ફરીયાદ વગર કોઇ પણ કોરટ સાંભળી શકે નહિ ક્રી. પ્રો, ક. ૧૯૮)

૪૯૦ તરી અથવા ખુશકીના રસ્તાની મુસાફરીમાં નોકરી કરવાનો અથવા કોઇ સખસ કે મિલકતને કેથાં લઇ જવાનો કાયદેસર કરાર કરીને બંધાયા છતાં, તે કરાર મુજબ બુદ્ધપૂર્વક નાહં ચાલવું. (નોટ. માંદગી અથવા માઠી વર્તણુંકસર કરાર તોડી શકાય છે).	વગર વારંટે પકડાય નહિ.	સમન	જામીન લઇ શકાય	૧ મહીના સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૧૦૦ રૂ. દંડ અથવા બંને	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટ અથવા પહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ.
૪૯૧ બાળપણુ, ગાંડપણુ, અથવા રોગના સબબથી લાચાર હોય તેવા સખસોની ખીદમદ કરવા તથા તેઓની હાજતો પૂરી પાડવાનો કરાર કરીને બધાયા છતાં, તે કરાર મુજબ બુદ્ધ પૂર્વક નહિ ચાલવું.	એજ	એજ	એજ	૩ મહીના સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૨૦૦ રૂ. નો દંડ અથવા બંને	એજ
૪૯૨ મુકરર મુદત સુધી કોઇ દુર જગોપર ચાકરી કરવાનો કરાર કર્યો હોય અને તે જગો પર શેઠને ખરચે ચાકરને લઇ ગયા હોય અથવા લઇ જવાના હોય તેવા કરારથી બંધાયા છતાં, બુદ્ધિપૂર્વક તે ચાકરી છોડવી અથવા કામ કરવાની ના કહેવી. (નોટ. શેઠે જો તે ચાકર સાથે માઠી વર્તણુક	એજ	એજ	એજ	૧ મહીના સુધીની એ માના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા થયેલા ખરચથી બમણો દંડ અથવા બને.	એજ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
	કરી હોય, અથવા તેણેજ તે કરાર મુજબ અમલ કરવામાં ગફલત કરી હોય તો તે ચાકર શિક્ષાને પાત્ર નથી).					

બાબ ૨૦ મો. લગ્ન સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

(કલમ ૪૯૩ થી ૪૯૬ સુધી (એ બે કલમો સુધ્ધાં) ના ગુન્હાની ફરીઆદ જે સખસને નુકશાન પોહોચ્યું હોય તેણેજ કરવી જોઇએ. બીજા સખસની ફરીયાદ કોરટ સાંભળી શકે નહીં ક્રી. પ્રો. કો. ક ૧૯૮).

૪૯૩	જે પુરૂષની સાથે જે સ્ત્રીના કાયદા મુજબ લગ્ન થયાં નથી તે પુરૂષે તે સ્ત્રી ને કાયદા મુજબ લગ્ન થયાનો કપટથી વિશ્વાસ બેસાડીને તેની જોડે દંપતી ભાવે રહેવું, અથવા સંભોગ કરવો.	વગર વારંટે પકડાય નહિ.	વારંટ	જામીન નહી લઇ શકાય.	૧૦ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	સેશન કોર્ટ
૪૯૪	વર અથવા વહુની હયાતીમાં ફરીથી લગ્ન કરવું. નીચે લખેલી હકીકતોમાં આ કલમ મુજબ ગુન્હો થતો નથી:— (अ). જે સખસનો વર અથવા વહુ હયાત છે, પણ જેનું તેની સાથે થયેલું લગ્ન કોઇ અધીકારવાળી કોરટે રદ ઠરાવ્યું હોયતો. (ब). જે સખસનું ફરી લગ્ન થતાં પહેલાં સાત વરસની મુદ્દત સુધી તેનો વર અથવા વહુ બહાર (ગેર હાજર) રહ્યો અથવા	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	૭ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ

(૧૩૫)

	રહી હોય અને તે દરમ્યાન એક બીજાની હયાતી વિષે ખબર મળી ન હોય તો. પરંતુ જે સખસ ફરી લગ્ન કરે, તેણે જેની સાથે તે લગ્ન કરે તેને તે લગ્ન થતાં પહેલાં સર્વ બીના ખરેખરી પોતાના જાણવામાં હોય તેટલી જણાવવી જોઇએ. કોઇ હિંદુ કે મુસલમાન વર (ધણી) એક જીવતીપર વધારે (ફરી) પરણે તો તે ગુન્હો નથી, કેમકે ધણીને ધર્મ શાસ્ત્ર પ્રમાણે એક સ્ત્રીથી વધારે સ્ત્રી કરવાની છુટછે. નોટઃ--બીજું લગ્ન થતી વખતે એક કાયદેસર લગ્ન થયેલું હયાત છે એમ જાણવા છતાં, બીજું લગ્ન કરવું એ આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો થવાને મુખ્ય બીના છે. કોઇ હીદુ કે મુસલમાન સ્ત્રી એક ધણી હયાત છતાં બીજો ધણી કરે તે ગુન્હો છે.					
૪૯૫	આગળના લગ્નની વાત છુપાવીને, ઉપલી કલમમાં કહેલો ગુન્હો કરવો.	એજ	એજ	જામીન નહિ લઇ શકાય	૧૦ વરસ સુધી એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	એજ
૪૯૬	કાયદા મુજબ લગ્ન થતું નથી એમ જાણવા છતાં, કોઇ સખસ દગલબાજીના ઇરાદાથી પોતાના લગ્ન વિધી થવા દેતો	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધીની એ માંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ	એજ
૪૯૭	છીનાળું કરવું ("છીનાળું" એ શબ્દની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ પાનું ૨૭)	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય	૫ મહીના સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	સેશનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૪૯૮	જાર કર્મ કરવાના ઇરાદાથી કોઈ પરણેલી સ્ત્રીને ફોસલાવી લઇ જવી અથવા રોકી રાખવી નોટ—કલમ ૪૯૭ તથા ૪૯૮ મુજબના ગુન્હાની ફરીયાદ તે સ્ત્રીના ધણીએ અથવા તે સ્ત્રી જેના હવાલાંમાં હોય તે વખતે	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
	તે સખસે કરવી જોઇએ. બીજાની ફરીયાદ કોર્ટ સાંભળી શકે નહિ ક્રી. પ્રો. કો. ક. ૧૯૯					

બાબ ૨૧ મો. આબરૂ લેવા બાબત.

(જે સખસને નુકશાન પોહોચ્યું હોય તે સખસની ફરીયાદ વગર કોઇપણ કોરટ સાંભળી શકે નહીં ક્રી, પ્રો. ક. ૧૯૮)

૫૦૦	આબરૂ લેવી (આ શબ્દોની વ્યાખ્યા માટે જુઓ પાછળ કલમ ૪૯૯, પાનું ૨૭).	વગર વારંટે પકડાય નહિ	વારંટ	જામીન લઇ શકાય	૨ વરસ સુધીની આસાન કેદ અથવા ડંડ અથવા બંને	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ત્રેટઅથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ત્રેટ.
૫૦૧	કાંઇ બાબત આબરૂ લેવા જેવી છે એવું જાણીને તે બાબત છાપવી અથવા કોતરવી	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૫૦૨	આબરૂ લેવા જેવી બાબત છે એવું જાણીને તે બાબત છાપેલી અથવા કોતરેલી વસ્તુ વેચવી કે વેચવા માંડવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

બાબ ૨૨મો સાપ્રાધ ધમકી, તીરસ્કાર તથા દુઃખ બાબત.

૫૦૪	લોકની સુલેહના ભંગ કરાવવાના ઇરાદાથી કોઇનો તીરસ્કાર કરી તેને ક્રોધ ઉત્પન્ન કરવો.	વગર વારંટે પકડાય નાહ.	વારંટ.	જામીન લઇ શકાય.	૨ વરસ સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ,

૫૦૫	ફોજ માહેલા આફીસર, સોલજર કે ખલાસી બંડ કરે એવા ઇરાદાથી અથવા લોકની સુલેહની વિરૂદ્ધ અથવા રાજ્ય વિરૂદ્ધ કાંઇ ગુન્હો કરાવવાના ઇરાદાથી ખોટી વાત અફવા, અથવા ખુમ ચલાવવી.	એજ	એજ	જામીન નહીં લઇ શકાય.	એજ	પ્રેસીડનસી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ.
૫૦૬	સાપ્રાધ ધમકી આપવી (વ્યાખ્યાને માટે જુઓ પાછળ કલમ ૫૦૩, પાનુ ૨૮)	એજ	એજ	જામીન લઇ શકાય.	એજ	એજ
	જો તે ધમકીથી મોતનો, મહાવ્યથાનો, આગથી નુકશાન કરવાનો, બીજો કોઇ ભારે સજા થાય એવો ગુન્હો કરાવવાનો, અથવા કોઇ સ્ત્રીની સાથે વ્યભિચારનો દોષ મુકવાનો ડર દેખાડયો હોય તો.	એજ	એજ	એજ	૭ વરશ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડનસી મેજીસ્ટ્રેટ અથવા પેહેલા વર્ગનો મેજીસ્ટ્રેટ.
૫૦૭	નનામા સંદેશાની મારફતે અથવા ધમકી કયાંથી આવી છે તેની ખબર નહીં પડે એવી તદબીર કરીને, સાપ્રાધ ધમકી આપવી.	એજ	એજ	એજ	ઉપલી કલમ મુજબ શિક્ષા ઉપરાંત ૨ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ.	એજ
૫૦૮	ઇશ્વિરની અપ્રસંન્નતા થશે એવો ભય ઉત્પન્ન કરીને કોઇ શખસની જે વસ્તુ કે કામ કરવાની ફરજ નહીં હોય તેવી વસ્તુ કે કામ તેની પાસે કરાવવું અથવા કંઇ કામ કરવામાં કસુર કરાવવી. દ્રષ્ટાંત:—**अ**, **ब**ને બારણે લાંઘવા બેસે એવા ઇરાદાથી કે એમ તેને બારણે બેસવાથી **ब**ની ઉપર ઇશ્વરની અપ્રસન્નતા થશે એવો સંભવ ઉત્પન્ન થાય તો **अ**એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો કીધો. ૨ **अ**, **ब**ને એવી રીતે ડરાવે કે જો તું ફલાણું કામ નહી કરે તો, હું મારા છોકરાઓમાંના એક છોકરાનો જીવ તને આપીશ અને તે એવી હાલતમાં હોય કે તે પોતા	એજ	એજ	એજ	૧ વરસસુધી એમાંના ગમેતે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
	ના છોકરાનો જીવ આપશે તો તેથી વની ઉપર ઇશ્વરની અપ્રસન્નતા થશે એવો ભય ઉત્પન્ન થાય તો, એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો કીધો.					
૫૦૯	કોઇ સ્ત્રીને લજવવાના ઇરાદાથી કાંઇ શબ્દ બોલવા અથવા અવાજ કે ચાળા કરવા, અથવા કાંઇ વસ્તુ દેખાડવી, અથવા તે સ્ત્રીની એકાંત જગાપર વગર રજાએ ઘુસવું.	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધીની આસન કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
૫૧૦	કોઇ જાહેર જગામાં, અથવા કોઇના કંપાઉન્ડમાં વગર રજાએ કેફની હાલતમાં (છાકટા થઇને) જઇ, કોઇ સખસને દુઃખ થાય એવી રીતે ચાલવું.	એજ	એજ	એજ	૨૪કલાક આસન કેદ અથવા ૧૦ રૂ૦ દંડ અથવા બંને.	કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ

(૧૩૫)

બાબે ૨૩મો ગુન્હા કરવાની કોશીશો બાબત.

૫૧૧	જે ગુન્હાઓને માટે સમુદ્રપારની અથવા કેદની શિક્ષા ઠરાવી છે, તે ગુન્હા કરવાની કોશીશો કરવી અને તે કોશીશો કરવામાં તે ગુન્હો કરવા તરફ કાંઇ કામ કરવું. દ્રષ્ટાંતઃ—ખાલી વેટી, અથવાં ખીસામાં, ચોરવાના ઇરાદાથી હાથ ઘાલવો, એ કૃત્યો ચોરી કરવાની કોશીશ કહેવાય, અને આ કલમ મુજબ ગુન્હેગાર સજાને પાત્ર થાય.	તે ગુન્હાને માટે વગર વારંટે પકડવાનો પોલીસને અખત્યાર હોય તો પકડી શકે નહીં તો નહીં.	જે ગુન્હાને માટે ઘણું કરીને સમન નીકળતો હોય તો શમન અને વારંટ નીકળતું હોય તો વારંટ.	જે ગુન્હાનો તકસીરવાર વિચાર કર્યો હોય તે ગુન્હાને માટે જામીન લઇ શકાતો હોય તો લઇ શકાય નહીં તો નહીં.	તે ગુન્હા માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા ઘણામાં ઘણી મુદત જે ઠરાવી હોય તેની અડધી મુદત સુધી કેદ, અથવા સમુદ્રપાર, અથવા દંડ, અથવા બંને.	કોશીશ કરેલા ગુન્હાનો ઇન્સાફ જે કોરટથી થઇ શકતો હોય તે કોરટ.

બીજા કાયદા તોડીને કરેલા ગુન્હાઓ.

જ્યારે એવા બીજા કાયદામાં આ બાબત કોઇ કોર્ટનું નામ કહ્યું હોય ત્યારે તે કોર્ટે ઇનસાફ કરવો. જ્યારે કોઈ કોર્ટનું નામ કહ્યું ન હોય ત્યારે હાઇકોરટે અથવા નીચે બતાવ્યા પ્રમાણેની કોરટે ઇનસાફ કરવો—ક્રી૦ પ્રો૦ ક૦ ૨૯)

કો.	આ ગુન્હાઓ જેઃ—મોતની, સમુદ્રપારની અથવા સાત વરસ સુધી કે તે કરતાં વધતી મુદતની કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો.	વગર વારંટે પક ડી શકે	વારંટ	જામીન નહી લઇ શકાય	......	સેશન કોર્ટ
કો.	ત્રણ વરસ અને તે કરતાં વધારે પરંતુ સાત વરસથી ઓછી મુદતની કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજઃ—પણ અપવાદ તરીકે ફક્ત હથીઆર આક્ટની કલમ ૧૯ મુજબના ગુન્હાઓના કામમાં જામીનલઇશકાય.	......	સેશનકોર્ટ,પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ
	એક વરસ અને તે કરતાં પરંતુ ત્રણ વરસથી ઓછી મુદતની કેદની શિક્ષા જોગ હોય તો.	વગર વારંટે પકડાય નહિ	સમન	જામીન લઇ શકાય	......	સેશન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી અથવા પહેલા કે બીજા વર્ગનો મેજીસ્ટ્રેટ
	એક વરસથી ઓછી કેદની, અથવા એકલા દંડની, શિક્ષા જોગ હોય તો	એજ	એજ	એજ	......	કોઇપણ માજીસ્ટ્રેટ.

નોટ—(૧) ડીસ્ટ્રીક્ટ મેજીસ્ટ્રેટ અને પ્રેસીડેન્સી મેજીસ્ટ્રેટને પણ પહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટની કોર્ટ જેટલી શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) કયા કયા ગુન્હા કોણ માંડીવાળી શકે તે માટે જુવો પાછળ પાનું ૪૫.

ફટકા મારવાની શિક્ષા બાબત તથા ક્રી. પ્રો. કો. મુજબ બીજી જાણુવાજોગ બાબતો.

આગળ જે પત્રક આપણે આપી ગયા છીએ, તેના કોષ્ટક છઠામાં જે શિક્ષા બતાવી છે તેના પ્રકાર નીચે મુજબ છે એટલે (૧) મોત, (૨) સમુદ્રપાર, (૩) સાસનિક દાસત્વ, (૪) કેદ, બે પ્રકારની (अ) સકત એટલે સકત મજુરી સાથે અને (ब) સાદી અથવા આસાન, (૫) મિલકત સરકાર જપ્ત થવી. (૬) દંડ પી. કો. ક. ૫૩. એ શિક્ષા શિવાય વળી એક સાતમાં પ્રકારની શિક્ષા ફટકા મારવાની સન ૧૮૬૪ના આકટ ૬ (સન ૧૮૯૫ના આકટ ૩થી સુધરેલો) થી ઠરાવી છે. પીનલ કોડ કલમ ૩૭૮–૩૮૦–૩૮૧–૩૮૨–૩૮૮–૩૮૯–૪૧૧–૪૧૨ મુજબના ગુન્હા માટે ગુન્હેગાર જે શિક્ષાને લાયક હશે તે શિક્ષાને બદલે તે ગુન્હેગારને ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો યોગ્ય કોર્ટને અધિકાર છે. વળી ઉપરની કલમમાં બતાવેલા ગુન્હા કરવા સારૂ પી. કો. ક. ૪૪૩–૪૪૪–૪૪૫–૪૪૬ મુજબ રાત્રે ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશ કરવાના અથવા ઘર ફોડવાના ગુન્હા માટે પણ બીજી શિક્ષાને બદલે ફટકાની શિક્ષા કરવાનો યોગ્ય કોર્ટને અધિકાર છે.

પીનલ કોડ કલમ ૧૯૩–૧૯૪–૧૯૫–૨૧૧ તથા ૩૭૭–૩૫૪–૩૭૫–૩૭૭ ૩૯૦–૩૯૧–૩૯૩–૩૯૪–૪૧૩–૪૬૩–૪૬૬–૪૬૭–૪૬૮–૪૬૯ મુજબના ગુન્હાની સાબીતી એકવાર જે માણસ ઉપર થઈ હોય તેજ માણસના ઉપર ફરી એજ ગુન્હાની સાબીતી થાય તો જે બીજી શિક્ષાને તે ગુન્હેગાર લાયક હશે તે શિવાય વળી ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો યોગ્ય કોર્ટને અધિકાર છે.

ન્હાની ઉમરના ગુન્હેગાર જે બીજી શિક્ષાને લાયક હોય તે શિક્ષાને બદલે તેને ફટકાની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે. વળી એવા ગુન્હેગારને સનમાર્ગ પ્રવર્તકશાળામાં મોકલી આપવાનો પણ યોગ્ય કોર્ટને અધિકાર છે.

જયારે ફક્ત ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે કોર્ટ ફરમાવે તેવી જગાએ તથા વખતે તે શિક્ષા અમલમાં લાવવી.

જે કેસમાં અપીલ ચાલી શકતી હોય તેવા કેસમાં કેદની શિક્ષા ઉપરાંત ફટકાની શિક્ષા કરવામાં આવે તો, શિક્ષાના હુકમની તારીખથી પંદર દિવસ સુધી ફટકાની શિક્ષા અમલમાં લાવી શકાતી નથી. અથવા તે દરમીઆન જો અપીલ થઇ હોય તો અપીલ કોર્ટ શિક્ષાનો હુકમ બહાલ કરે ત્યાં સુધી ફટકાની શિક્ષા અમલમાં લાવવી નહીં. જેલના અમલદારની રૂબરૂ અથવા જડજ કે મેજીસ્ટ્રેટની રૂબરૂ ફટકાની શિક્ષા થવી જોઇએ. કોઇને ત્રણ મહીનાથી ઓછી કેદની શિક્ષા થઇ હોય ત્યારે તેને તે કેદ ઉપરાંત ફટકાની શિક્ષા કરવી નહીં.

સોળ તથા તે ઉપરની ઉમરના ગુન્હેગારને ઝીણી નેતર વડે ફટકા મારવા. કોઈ પણ પ્રસંગે એ શિક્ષા ૩૦ ફટકા કરતાં વધારે થઇ શકતી નથી. ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ કડકે કડકે અમલમાં લાવી શકાતો નથી. (अ) સ્ત્રીઓને, (ब) જે મરદોની ઉપર મોતની, સમુદ્રપારની, સાસનિક દાસત્વની અથવા પાંચ વરસ કરતાં વધારે મુદતની કેદની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે મરદોને; (क) પીસતાળીસ વરસ કરતાં વધારે ઉંમરના મરદોને. ગુન્હેગારની પ્રકૃતી ફટકા ખમવા લાયક નથી એમ હાજર રહેલો વૈદ્યક અમલદાર અગર તે હાજર ન હોય તો, મેજીસ્ટ્રેટ અથવા બીજો અમલદાર જે હાજર હોય તે કહે તો, ફટકા મારવા નહીં. ફટકા મારવામાં આવતા હોય તે દરમીઆન ગુન્હેગારની પ્રકૃતી બીજા ફટકા ખમવા લાયક નથી એમ માલમ પડે તો ફટકા મારવાનું મોકુફ રાખવું.

મંજુરીઅત (સેંકશન) તથા કોર્ટના તિરસ્કાર બાબત.

૧૯૫--(૧) નીચે લખેલા ગુન્હાની ફરીયાદ મંજુરીયત વગર કોઇપણ કોર્ટ સાંભળી શકે નહીઃ—

(अ) હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૭૨થી ૧૮૮ સુધીની કલમો (એ બંને કલમો સુદ્ધાં) પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક કોઇ પણ ગુન્હો, જે સરકારી નોકરનું લાગતું વળગતું હોય તેની અથવા તે જે સરકારી નોકરના તાબામાં હોય તેની પ્રથમ મંજુરીઅત લીધા વગર અથવા તેની ફરીઆદ વગર, કોઇ પણ કોરટે સાંભળવો નહી.

(ब) સદરહુ કાયદાની ૧૯૩, ૧૯૪, ૧૯૫, ૧૯૬, ૧૯૯, ૨૦૦, ૨૦૫, ૨૦૬, ૨૦૭, ૨૦૮, ૨૦૯, ૨૧૦મી, ૨૧૧, અથવા ૨૨૮ કલમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક કોઈ પણ ગુન્હો, જ્યારે તે હરકોઈ કોરટમાં ચાલેલા હરકોઈ કામમાં અથવા કામનાં સંબંધમાં કર્યો હોય ત્યારે, તે કોરટની, અથવા બીજી જે કોરટના તાબામાં તે કોરટ હોય તેની, પ્રથમ મંજુરીયત લીધા વગર અથવા તેની ફરિયાદ વગર કોઇ પણ કોરટે સાંભળવો નહી.

(क) સદરહુ કાયદાની ૪૬૩ કલમમાં વર્ણવેલો અથવા ૪૭૧, ૪૭૫, અથવા ૪૭૬મી કલમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક કોઇ પણ ગુન્હો જ્યારે તે હરકોઇકોરટમાં હરકોઇ કામના કોઈ પક્ષકારે તે કામમાં પુરાવામાં આપેલા કોઈ દસ્તાવેજના સંબંધમાં કર્યો હોય, ત્યારે તે કોરટની, અથવા બીજી જે કોરટના તાબામાં તે કોરટ હોય તે કોરટની પ્રથમ મંજુરીઅત લીધા વગર અથવા તેની ફરિયાદ વગર કોઈ પણ કોરટે સાંભળવો નહી.

(૨) ઉપર (ब) અને (क)મા લખેલા " કોર્ટ " શબ્દમાં, દીવાની, રેવીન્યુ કે ક્રીમીનલ કોર્ટનો સમાસ થાય છે, પરંતુ રજીસ્ટ્રાર કે સબ રજીસ્ટ્રારનો સમાસ થતો નથી.

(૩) પેટા કલમ (૧)માં જે ગુન્હાઓ બતાવેલા છે, તે ગુન્હાની મદદગારી તથા કોશીસોને પણ તે પેટા કલમમાં બતાવેલા ઠરાવ લાગુ પડે છે.

(૪) આ કલમમાં સુચવેલી મંજુરીઅત મોઘમ રીતે આપવાનો અખત્યાર છે, અને તેમાં તોહોમતવાળા સખસનું નામ લખવાની જરૂર નથી; પણ, બની શકે તેટલે સુધી, જે કોરટમાં અથવા બીજી જગામાં અને જે પ્રસંગે તે ગુન્હો કર્યો હોય તે કોરટ અથવા જગા, અને તે પ્રસંગ, એ વિશેષે કરીને તેમાં જણાવવાં.

(૫) જ્યારે આ કલમમાં સુચવેલા હરકોઈ ગુન્હાના સંબંધમાં મંજુરીયત આપી હોય ત્યારે તે મુકદમો સાંભળનારી કોરટને સદરહુ પ્રમાણે સુચવેલો બીજો જે ગુન્હો હકીકત ઉપરથી જણાઇ આવે તે ગુન્હાનું તોહોમતનામું તૈયાર કરવાનો અધિકાર છે.

(૬) જે મંજુરીયત આ કલમ પ્રમાણે આપી હોય અથવા આપવાની ના કહી હોય, તે મંજુરીયત રદ કરવાનો અથવા આપવાનો અખત્યાર જે અધિકારીના તાબામાં તે મંજુરીયત આપનારો અથવા આપવાની ના કહેનારો અધિકારી હોય તે અધિકારીને છે; અને જે તારીખે સદરહુ પ્રકારની કોઇપણ મંજુરીયત આપી હશે તે તારીખથી છ મહીના કરતાં વત્તી મુદત સુધી તે મંજુરીયત અમલમાં રહેશે નહી, પરંતુ હાઇકોરટ કંઈક મજબુત કારણસર મુદત વધારી શકે.

(૭) આ કલમના કારણ સારૂ હરેક કોર્ટ, ફકત જે કોર્ટમાં તેની ઉપર અપીલ ઘણું કરીને ચાલી શકતી હોય તે કોર્ટના તાબામાં છે એમ સમજવું એટલે કે:—

अ. જ્યારે અપીલ એક કરતાં વધારે કોર્ટમાં ચાલી શકતી હોય ત્યારે હલકી હકુમતની અપીલ કોર્ટના તાબામાં તે કોર્ટ છે. એમ સમજવું.

ब. જ્યારે આવી અપીલ સીવીલ તથા રેવન્યુ કોર્ટમાંચાલી શકતી હોય ત્યારે જે કેસના સંબંધમાં તે ગુન્હો બન્યો હોય તે કેસના સ્વરૂપ પ્રમાણે સીવીલ અથવા રેવન્યુ કોર્ટના તાબામાં તે કોર્ટ છે એમ સમજવું.

ક. જ્યારે અપીલ નહી ચાલી શકતા હોય ત્યારે તે કોર્ટ, જે જીલ્લાની મુખ્ય દીવાની અદાલતની હકુમતમાં હોય તે, મુખ્ય દીવાની અદાલતના તાબામાં છે એમ સમજવું.

ટીકાઃ–મંજુરીઅત આપતાં અવલ જે મુકરદમાના કામમાં મંજુરીઅત આપવાની હોય તે મુકદમાનું કામ પુંરૂં થવું જોઇએ. શુદ્ધ બુદ્ધીથી મંજુરીઅત લેવાની અરજી કરી છે કે સામા પક્ષકારને હેરાન કરવાને, પૈસા કહડાવવાને, કે તેને કાયદેસર ઇલાજ લેતા અટકાવવાના હેતુથીજ કરી છે, એ વાત મંજુરીઅત આપનાર અધિકારીએ ધ્યાનમાં લેવી જોઇએ. શુદ્ધ બુદ્ધિયા અરજ કરવામાં આવી હોય અને સારાં કારણો હોયતોજ મંજુરીઅત આપવી. અરજી વગર મંજુરી આપી શકાતી નથી. આ કલમ કોર્ટની મંજુરીઅત થી માંડેલી ખાનગી ફરીઆદીઓનેજ લાગુ પડે છે. મંજુરીઅતનો કાગળ ફરીઆદ અરજીની સાથે ફાઇલ કર્યા શીવાય કોઈપણ મેજીસ્ટ્રેટ ફરીઆદ સાંભળી શકે નહીં. ખાનગી માણસને મંજુરીઅત નહી આપતાં કોર્ટ પોતે પણ કલમ ૪૭૬, ૪૭૮ મુજબ અમલ કરી શકે છે અને તેવી ફરીઆદ સરકાર તરફની ફરીઆદ ગણાય છે.

૧૯૬–પીનલ કોડ બાબ ૬ (કલમ ૧૨૭ શિવાય) પ્રમાણે શીક્ષા થઇ શકે એવા રાજ્ય વિરૂદ્ધ ગુન્હા બાબત સરકારના હુકમ શીવાય ફરીઆદ કોઈપણ કોરટે સાંભળવી નહી.

૧૯૭–સરકારની મંજુરીઅત વગર હોદ્દા ઉપરથી ખસેડી ન શકાય એવા જડજની ઉપર અથવા સરકારી નોકર ઉપર તે જડજ છે અથવા નોકર છે તે સબબથી કોઇ ગુન્હાનું તોહમત મુકવામાં આવે ત્યારે સરકારની અગાઉથી મંજુરીઅત લીધા વગર અથવા જે કોર્ટના અથવા બીજા અધિકારીના તાબામાં તે જડજ અથવા નોકર હોય તે કોર્ટની અથવા અધિકારીની અગાઉથી મંજુરીઅત લીધા વગર કોઇપણ કોર્ટે તે ગુન્હો સાંભળવો નહીં.

૧૯૮–પીનલ કોડના ૧૯ માં તથા ૨૧ માં બાબમાં અથવા તેજ કાયદાની ૪૯૩ થી ૪૯૬ સુધીની કલમોમાં આવતા ગુન્હાથી જે સખસને નુકશાન પહોંચ્યું હોય તે સખસની ફરીઆદ વગર કોઇપણ કોર્ટે તે ગુન્હો સાંભળવો નહીં.

૧૯૯–પીનલ કોડની કલમ ૪૯૭ અથવા ૪૯૮ મુજબના કોઈ ગુન્હા બાબત તે સ્ત્રીના ધણીએ, અથવા તેની ગેરહાજરીમાં, તેની તરફથી જે સખસના હવાલામાં તે સ્ત્રી, તે ગુન્હો કરવામાં આવ્યો તે વખતે હોય, તે સખસની ફરીઆદ વગર કોઇપણ કોર્ટે તે ગુન્હો સાંભળવો નહીં.

૪૭૬–કલમ ૧૯૫ માં કહેલા તથા પોતાની આગળ કરેલા કોઇ ગુન્હાની ચોકસી કરવાનું કારણ છે, એમ જયારે કોઇ દીવાની–ફોજદારી અથવા મુલકી કોર્ટને લાગે ત્યારે તે કોર્ટે, પ્રથમ ચોકસીની જરૂર હોય તે કર્યા પછી નજીકના પહેલા વર્ગના મેજીસ્ટ્રેટ પાસે ઇનસાફ સારૂ તોહમતદારને મોકલવો.

૪૭૭–એવા ગુન્હા જયારે સેશન કોર્ટની રૂબરૂ કરવામાં આવે ત્યારે તે કોર્ટ એવા સખસની ઉપર તોહોમત મુકવાને, તેને કેદમાં મોકલવાને, તેના જામીન લેવાને અને તેનો ઇન્સાફ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૭૮–એવા ગુન્હા કોઇ દીવાની અથવા મુલકી કોર્ટની આગળ કરવામાં આવે અને તે કોર્ટ એમ ધારે કે તે મુકદમાનો ઇનિસાફ હાઇકોર્ટે અથવા સેશન કોર્ટે કરવો ત્યારે તે કોર્ટને ચોકસી પુરી કરી તોહોમતવાળા સખસને કમીટ કરવા અધિકાર છે.

૪૮૦–પીનલ કોડની કલમ ૧૭૫–૧૭૮–૧૭૯–૧૮૦ તથા ૨૨૮ મુજબનો ગુન્હો કોઇ દીવાની ફોજદારી અથવા મુલકી કોર્ટના દેખતાં અથવા તેની સમક્ષ કરવામાં આવે ત્યારે તે કોર્ટ ગુન્હેગારને પહેરામાં અટકાવી રાખે અને તેજ દીવસે કોર્ટ ઉઠે તેની પહેલાં તે ગુન્હો સાંભળી યોગ્ય લાગે તો ગુન્હેગારને રૂ. ૨૦૦ સુધી દંડ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૮૨–એવી કોર્ટને એમ લાગે કે તોહમતદારને ભારે શિક્ષા થવી જોઇએ તો જે હકીકતથી તે ગુન્હો બનેલો હોય તે હકીકત તથા તોહમતવાળાનો મજકુર કોઇ અધિકારવાળા મેજીસ્ટ્રેટની પાસે તે મુકરદમો મોકલવાને મુખત્યાર છે.

૪૮૩–રજીસ્ટ્રાર તથા સબ રજીસ્ટ્રારની કોર્ટ દીવાની કોર્ટ છે એમ સમજવું.

૪૮૫–કોઈ સાહેદને સવાલો પુછવામાં આવે તેનો જવાબ દેવાની ના કહે અથવા કંઇ દસ્તાવેજ રજુ કરવાની ના કહે તો તેને કોઈ પણ ફોજદારી કોર્ટ ઘણામાં ઘણા ૭ દીવસ સુધીની આસાન કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૮૬–કલમ ૪૮૦ તથા ૪૮૫ પ્રમાણે કરેલી શિક્ષાના હુકમ ઉપર અપીલ ચાલી શકે છે.

૪૮૭–કલમ ૪૭૭, ૪૮૦, ૪૮૫માં ઠરાવ્યું છે તે શીવાય, બીજી રીતે, હાઇકોરટના જડજ તથા પ્રેસીડન્સી મેજીસ્ટ્રેટ શીવાય, બીજા કોઇ ફોજદારી કોરટના જડજે અથવા મેજીસ્ટ્રેટે કલમ ૧૯૫માં કહેલો કોઇ પણ ગુન્હો તેની આગળ અથવા તેનો તિરસ્કાર થાય એવી રીતે કરવામાં આવે ત્યારે તે ગુન્હા બાબત કોઇ પણ સખસનો તે જડજે અથવા મેજીસ્ટ્રેટે ઇનસાફ કરવો નહિ.

પરચુરણ બાબતો.

૫૩૯. સોગનનામા તથા પ્રતિજ્ઞાઓ હાઇ કોર્ટ તથા હાઇકોર્ટના તાબાના અધિકાર આપેલા અમલદાર આગલ અથવા કોઇ પણ જડજની આગળ કરવાનો આધકાર છે.

૫૪૦. ઈનસાફનું કામ ચાલતું હોય ત્યારે ગમે તે વખતે કોઈ પણ કોર્ટ કોઇ પણ સખસને સાહેદ દાખલ સમન કરવાને અથવા હાજર હોય એવા સખસની જુબાની લેવાને મુખત્યાર છે.

૫૪૫. જ્યારે કોઈ ફોજદારી કોર્ટ દંડ કરે ત્યારે ફેંસલો કરતી વખતે તે કોર્ટ, વસુલ કરેલો સઘલો દંડ અથવા થોડો ભાગ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઉપયોગમાં લેવાને હુકમ કરવા મુખત્યાર છે. એટલે (અ) ફરીઆદીના કામમાં વ્યાજબી રીતે થયલો ખરચ, પુરો પાડવા સારૂ (બ) કરેલા ગુન્હાથી થયેલા નુકસાનનો બદલો અપાવવા સારૂ.

૫૪૬. પછી તેજ બાબત સબંધી દીવાની દાવો કરવામાં આવે તેમાં નુકસાનીનો અવેજ આપવાનો હુકમ કરતી વખતે ઉપર મુજબ આપેલી રકમ હીસાબમાં લેવી.

૫૪૮. ફોજદારી કોરટે કરેલા કોઇ ફેંસલા અથવા હુકમમાં જે સખસનો કંઈ સંબંધ હોય તે સખસ કોઇપણ હુકમની, જબાનીની, અથવા કાગળપત્રની નકલ લેવાની ખાયશ રાખતો હોય તો તે અરજ કરેથી તેને નકલ આપવી.

૫૫૨. ગેર કાયદેસર કારણ સારૂ કોઇ સ્ત્રીનું અથવા ૧૪ વરસની અંદરની ઉમરની કોઈ છોકરીનું હરણ થયા વિષે, અથવા તેને ગેર કાયદેસર રીતે અટકાવી રાખ્યા વિષે કોઈ પ્રેસીડેન્સી મેજીસ્ટ્રેટને અથવા જીલ્લા મેજીસ્ટ્રેટને સોગંન ઉપર ફરીઆદ કરવામાં આવે તે ઉપરથી સદરહુ સ્ત્રીને તરત છુટી કરવાનો અથવા સદરહુ છોકરી તેના ધણીને, મા બાપને, અથવા વાલીને તુરત પાછી આપવાનો હુકમ કરવાને અને તે હુકમ પ્રમાણે ચાલવાની જરૂર પાડવાને, અને જરૂર પડે તો બળ વાપરવાને, તે મેજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૫૫૩–ઇલાકાના મુખ્ય શહેરોમાં કોઇપણ સખસ બીજા સખસને વગર સબબે પોલીસ અમલદાર પાસે પકડાવે, ત્યારે જે મેજીસ્ટ્રેટ તે મુકદમો સાંભળે, તેને જો એમ લાગે કે એ પ્રમાણે પકડવાને કંઇ પુરતો સબબ નહોતો, તો દરેક એવા પકડેલા સખસને રૂ. ૫૦) તેના વખતના નુકસાન બદલ પકડાવનાર સખસ પાસેથી તે મેજીસ્ટ્રેટ અપાવી શકે. આ નુકસાનીની રકમ દંડની માફક વસુલ કરવાની છે પણ જો તે પ્રમાણે વસુલ ના થાય તો, જે સખસે તે આપવાની હોય તે સખસને ૩૦ દીવસ સુધીની આસાન કેદની શીક્ષાનો હુકમ કરવો. પણ તે મુદત પહેલાં તે રકમ ભરે તો છોડી મુકવો.

તહોમતદારના હક.

૧ ફરીઆદી તરફથીં જે સાહેદની પોલીસ અમલદારે જુબાની લખી લીધી હોય, તે જુબાનીની, નકલ મલવાનો હક છે (૧૬૨)

૨ જ્યારે કોઈ મેજીસ્ટ્રેટ, પોલીસ અમલદાર શિવાય બીજા કોઇ પણ સખસ પાસેથી ખબર મળ્યા ઉપરથી, અથવા સદરહુ ગુન્હો થયો છે એવું પોતેજ જાણ્યા ઉપરથી, અથવા એવો પોતાનેજ શક આવવા ઉપરથી, કોઇ ગુન્હાની ફરીઆદ સાંભળે ત્યારે, તે ફરીઆદ બીજી કોર્ટમા ટ્રાન્સફર કરાવવાનો અથવા તે કેસ સેશન કોર્ટમા કમીટ કરાવવાનો હક છે. (૧૯૧)

૩ ફરીઆદી તરફના સાહેદોની ઉલટ તપાસ કરવાનો. (૨૦૮)

૪ સેશનકોર્ટ અથવા હાઇકોર્ટ ઇનસાફ કરી શકે એવા મુકદમાની ચોકશી વખતે, તહોમતનામાની નકલ મળવાનો. (૨૧૦)

૫ તહોમત બદલવામાં આવે ત્યારે ફરી સાહેદ બોલાવવાનો (૨૩૧)

૬ વારંટ કેસની ચોકશી દરમીઆન, પોતાના બચાવમાં લેખી કેફીઅત આપવાનો (૨૫૬).

૭ કોઇ પણ ફોજદારી કોરટમાં, વકીલ મારફત બચાવ કરવાનો (૩૪૦).

૮ ચોકશી કરનાર મેજીસ્ટ્રેટની કામ ચાલતા દરમીઆન બદલી થઇ જાય અને નવો મેજીસ્ટ્રેટ કામ ચલાવે તો, સાહેદોને ફરી બોલાવવાનો (૩૫૦)

૯ સઘળો પુરાવો તહોમતદારની સમક્ષ લેવડાવવાનો હક (૩૫૩)

૧૦ પોતાની જુબાની વાંચી સંભળાવ્યા ઉપરથી તેમાં કોઇ વાત વધારવાનો અથવા કોઇ વાતનો ખુલાસો કરવાનો હક છે. (૩૬૪)

૧૧ આખો ફેંસલો વાંચી બતાવો એમ અરજ કરવાનો (૩૬૬)

૧૨ ફેંસલાની નકલ વગર ઢીલે, અને, સમન્સ કેસ સીવાયના કામમાં વગર ખરચે મલવાનો હક (૩૭૧)

૧૩ તહોમતદાર ખરા ઇયા ખોટા જવાબ આપવાને બંધાયલો નથી; તે ચુપકી પકડી શકે અને સવાલના જવાબ આપવાની પણ ના કહી શકે છે, ઉપલી કોર્ટમાં જવાબ આપીશ એમ કહેવાને પણ તે મુખત્યાર છે. (૩૪૨)

ઘર વકીલ.

ભાગ ૨ જો.

દિવાની વિષય.

હિંદુ ધર્મ શાસ્ત્રના જાણવા જોગ ફરમાનો.

વિવાહ તથા લગ્ન બાબત—છોકરીને પરણાવવાનું વચન તે વિવાહ. લગ્ન એ દિવાની કરાર નથી પરંતુ ધર્મની પવિત્ર ફરજ છે. મરણોત્તર ક્રીયા કરવાને, વડિલોપારજીત દેવું અદા કરવાને અને પુત નામના નર્કમાંથી તારવાને પુત્ર હોવો જોઇએ, એ લગ્નનો હેતુ છે. લગ્નમાં ઘણી વીધીઓ કરવાની હોય છે, પરંતુ સપ્ત પતીની વિધી થઇ કે લગ્નનો ગાંઠ પક્કો બંધાય છે અને તે જીંદગી સુધી તુટી શકતો નથી. લગ્ન આઠ જાતના કહ્યાં છે, તે પૈકી ચાર માન્ય ગણાય છે, અને ચાર માન્ય ગણાતા નથી. ચાર માન્ય પૈકી એક "બ્રહ્મ" અને અમાન્ય પૈકી "અસુર" એ બે જાતના લગ્ન ચાલુ છે અને બીજા નાબુદ થયેલાં છે. ચાર જાત જે માન્ય ગણાયલી છે તે ખાસ કરી બ્રાહ્મણોને માટે છે. અસુર જાતના લગ્નમાં કન્યાનો બાપ પૈસા લેછે. છોકરા કે છોકરીના લગ્ન કરવા બદલ પૈસા લેવા બાપ કરાર કરે તે કરાર જાહેર નિતિ વિરૂદ્ધ છે. અને તે કરારની ફરીઆદ કોર્ટમાં ચાલી શકતી નથી. કન્યાનો બાપ "પલ્લુ" લે તેથી કન્યાનું વેચાણ કર્યું એમ થતું નથી. માન્ય થયેલ રીત પ્રમાણે જે લગ્ન થયાં હોય તેમાં બાયડીનું સ્ત્રી ધન, છોકરાં ન હોય તો, બાયડીની પછી તેના ધણીને અને ધણીના સપીન્ડોને મળે છે, અને અમાન્ય રીતે થયેલાં લગ્નમાં બાયડીના માતા પિતાને મળે છે. લગ્ન કરવાનું વચન એટલે વિવાહ તોડવા બદલ ફરીઆદ કરવાથી દિવાની કોર્ટ નુકશાની અપાવી શકે છે.

છોકરીને કોણ પરણાવી શકે—બાપ, ભાઇ, બપાવો, મામો, નજીકનાં સગાં વહાલાં, મા, અને છેવટે દુરનાં સગાં, એક ન હોય તો બીજા એમ અનુક્રમે, છોકરીનાં લગ્ન કરી શકે છે. છોકરીને (૧૧) વરસ પુરાં થતાં સુધી કોઇ વર પસંદ કરે નહિ તો, તે છોકરી પોતાને માટે વર પસંદ કરી લેવાને મુખત્યાર છે.

વર એક ન્યાતનો અને કુટુંબ બાહારનો હોવો જોઇએ. વર કન્યા એકજ ગોત્ર કે પ્રવરના હોવાં ન જોઇએ. પરંતું છથી વધારે પેહેડી દુરના વર કન્યા કેટલીક ન્યાતમાં પરણવાનો રીવાજ છે.

કંઇપિણ કારણ વિના અને વહુની સમત્તી વગર ધણીથી બીજી બાયડીઓ કરી શકાય છે. પરંતુ બાયડી બીજો ધણી કરી શકે નહિ. નિચ વર્ણમાં નાતરાંનો રીવાજ છે. વૈધવ્ય પ્રાપ્ત થયા પછી પુનરલગ્ન કરવાને હિંદુ શાસ્ત્રથી કે રિવાજથી મના નથી.

છુટા છેડા બાબત.—હિંદુ શાસ્ત્રમાં તલાક આપવાની આજ્ઞા નથી; તો પણ ફારગતી આપી છુટા છેડા કરવાનો રીવાજ નિચ વર્ણમાં છે. આવી ફારગતી અથવા છોડ ચીઠી ધણી આપી શકે છે.

કોઇપણ હિંદુ (૧૬) વરસની ઉમર પુરી થતાં સુધી સગીર ગણાય છે. સગીરના વાલી કોણ? તેનો બાપ, બાપ મૈયત હોય તો મા, માની ગેરહાજરીમાં મોટો ભાઇ, ભાઇની ગેરહાજરીમાં બાપ તરફના બીજા સગાં, એવાં સગાની ગેરહાજરીમાં મોસાળ પક્ષના સગાં.

હિંદુસ્થાનના પુખ્ત ઉમરના આકટ (સ. ૧૮૭૬ ના ૯) નિચેની બાબતોમાં લાગુ પડતો નથી. લગ્ન, પલ્લું અથવા મેહેર, તલાક અથવા છુટાછેડા, અને દત્તક; ધર્મ અને ધર્મની ક્રિયાઓ અને રૂઢીઓ. જે સગીરનો કે તેની મિલકતનો વાલી કોર્ટે નિમ્યો હોય, અથવા જે સગીર કોર્ટ ઓફ વાર્ડસની સત્તા નિચે હોય, તે સગીરની બાબતમાં તેણે જ્યારે (૨૧) એકવીસ વરસની ઉમર પુરી કીધી હશે ત્યારે તે પુખ્ત ઉમરે પોહોંચ્યો એમ ગણાશે. બ્રીટીશ ઈંડીઆમાં વસવાટ કરી રહેલો દરેક સખસ તેની (૧૮) અઢાર વરસની ઉમર પુરી થયા બાદ પુખ્ત ઉમરે પોહોંચેલો ગણાશે કલમ ૩.

દામ દુપટ—મુદલ કરતાં વ્યાજ એકી વખતે વધારે ન લેવાય એવો હિંદુ શાસ્ત્રનો નિયમ છે. એ નિયમ જ્યારે હિંદુ દેણદાર હોય ત્યારેજ અમલમાં આવે છે. હફ્તે હફ્તે વ્યાજ આપ્યું હોય અને તે મુદલ કરતાં વધી જાય તો આ નિયમ લાગુ પડતો નથી.

દત્તક બાબત—વંશ અને નામ કાયમ રાખવાં એ દત્તક લેવાનો હેતુ છે. (૧) જેને છોકરાનું ફરજન હોય તે, (૨) ધણીની સમત્તીથી વહુ ધણીને માટે, પોતાને માટે નહિ (૩) વિધવા પોતાના મૈયત ધણીને માટે, પોતાને માટે નહિ; (૪) કુંવારો પુરૂષ, (૫) વિધુર (રંડાયલો પુરૂષ); (૬) સગીર જો બરાબર સમજ શકતી તેનામાં આવી હોય તો; (૭) આંધળો અથવા નપુશક; (૮) છોકરો હોય પણ તે સાધુ થઇ ગયો હોય તો, તેવા છોકરાનો બાપ; ૯ દત્તક લેનાર પુરૂષ, એટલા સખસો દત્તક લઇ શકે છે.

જ્યારે મરનારને એક કરતાં વધારે વિધવા હોય ત્યારે, જેને ખાસ અખત્યાર આપેલો હોય તે વિધવા, બીજીઓની સમત્તી વગર દત્તક લઇ શકે છે, પણ જો એવો અખત્યાર આપેલો ન હોય તો, તેઓ પૈકી જે વડીલ હોય તે, બીજીઓની સમત્તી વગર, દત્તક લઇ શકે છે, બીજી નાની વિધવાઓ દત્તક લે તો તેને માટે વડિલની મંજુરીની જરૂર છે. એકી વખતે બે વિધવાઓ બે છોકરાને દત્તક લઇ શકે નહિ. ગુજરાતમાં સગીર ધણીની વિધવા દત્તક લઇ શકે છે, જો તે સગીર તેના ભાઇથી જુદો પડેલો હોય તો. મરનાર ધણી સાફ ના પાડી ગયો હોય તોજ વિધવાથી દત્તક લઇ શકાય નહિ.

કોણ દત્તક થઈ શકે—જે છોકરાની માને દત્તક લેનાર કાયદેસર પરણી શકયો હોત તે છોકરો દત્તક લેઇ શકાય; આ નિયમ બ્રાહ્મણ વર્ગને લાગુ છે. નિચલા વર્ગના તો બેહનના છોકરાને, છોકરીના છોકરાને, તથા ફુઇના છોકરાને દત્તક લઇ શકે છે. કોઇ પણ ત્રાહિત પણ તે ત્રાહિત એકજ ન્યાતનો હોવો જોઇએ, એકનો એક છોકરો હોય તો તે પણ દત્તક થઇ શકે. વડિલ છોકરો પણ દત્તક લેવાય. મા બાપ વગરનો છોકરો દત્તક થઇ શકે નહિ. દત્તક થનાર છોકરાની ઉમરની કંઇ હદ બાંધેલી નથી. પણ તે છોકરાના મુંડન તથા જનોઇ આપવાની વિધિ દત્તક લેનારના કુટુંબમાં થવી જોઇએ. બીજા ગોત્રનો પરણેલો બ્રાહ્મણ પણ દત્તક થઇ શકે. સ્રીને દત્તક લઇ શકાય નહિ. ભીલ લોકો છોકરી તથા બેહેનને દત્તક લે છે. દત્તક થયેલો માણસ પોતાના ભાઇને દત્તક લઇ શકે નહિ. એકજ છોકરાને બે માણસો દત્તક લઇ શકે નહિ. દત્તક લીધેલો છોકરો દત્તક આપી શકાય છે.

દત્તક કોણ આપી શકે—દત્તક લેનાર અને દત્તક આપનાર બેહુ લાયક અધિકારવાળા માણસ જોઇએ. માબાપ શીવાય બીજો કોઇ દત્તક આપી શકે નહિ.

સ્ત્રી પોતાના ધણીની સમત્તીથી પોતાના છોકરાને આપી શકે છે. ધણીને પોતાની બાયડીની સમત્તીની જરૂર નથી. વિધવા મા પોતાના છોકરાને દત્તક આપી શકે છે. બપાવા કે બીજા સગાથી દત્તક આપી શકાય નહિ.

દત્તક આપવા લેવામાં દત્તહોમમ્ નામની વિધિ બહુ અગત્યની છે. પરંતુ લાયક લેનાર, લાયક આપનાર, અને દત્તક થનારની પાત્રતા અને ખરેખર છોકરાને આપવો અને લેવો એ દત્ત વિધાનને માટે ખાશ જરૂરના છે. દત્ત વિધાન લેખી થવાની જરૂર નથી તેમ વિધવાને લેખી અધિકારની જરૂર નથી. દત્તક થનાર દત્ત, વિધાન થયા પછી, દત્તક લેનારનો પુત્રની માફક તમામ મિલકતનો વારસ થાય છે. દત્તક થનાર, દત્ત થયા પછી, પોતાના સગા બાપના કુટુંબનો કે મિલકતનો દાવો કરી શકે નહિ. તે પોતાના સગા બાપના દેણને માટે જવાબદાર નથી. વિધવા દત્તક લે તો, દત્તક લીધાથી તુરતજ દત્તક થનાર સઘળી મિલકતનો માલિક થાય છે, તે વિધવાનો ફક્ત ખોરાકી પોશાકીનો હક પોહોંચે છે. જો દત્ત લીધા પછી, છોકરો થાય તો, દત્ત થનારને ખરા છોકરાને જે મિલકત મલે તેનો ¼ ચોથો હિસ્સો મળે.

વેહેચણ બાબતઃ વડીલો પારજીત મિલકત—૧ અપ્રતીબંધ વારસામાં મળેલી મિલકત, (પુરૂષવંશમાં ત્રણ પેહેડી સુધી બાપથી છોકરાને વારસામાં મળેલી મિલકત), ૨. કુટુંબના વડીલ તરીકે બાપને વારસામાં મળેલી મીલકત, ૩. વડિલો પારજીત મિલકતની ઉપજમાંથી મેળવેલી સઘળી મિલકત—એ ત્રણ પ્રકારથી મળેલી મિલકત વડિલોપારજીત કહેવાય. વડિલોપારજીત મિલકતમાં પુત્ર, પૌત્ર, પ્રપૌત્ર એઓનું બાપની સાથે એક સરખું હિત છે, એટલે તેઓ સરખા ભાગીદાર છે. **મજીઆરી મિલકત** એટલે અવિભક્ત હિંદુ કુટુંબના માણસોએ એકત્રપણામાં મેળવેલી મિલકત. **જાતે મેળવેલી મિલકત** એટલે અવિભક્ત કુટુંબના એક અંગીએ પોતાની જાત મેહેનતથી, એકત્ર મિલક્તની મદદ શીવાય, અથવા બક્ષીસથી, અથવા વિધ્યા હુનરકે કળામાં પ્રવિણતાને લીધે મેળવેલી સઘળી મિલક્ત. એવી જાતે સંપાદન કરેલી મિલક્તમાં છોકરાઓ ભાગ માગી શકતા નથી. અને સંપાદન કરનાર સખસ પોતાની મરજી પ્રમાણે તેની વ્યવસ્થા કરી શકે. **જુદી મિલકત** એકત્ર હિંદુ કુટુંબના એક અંગીની માલકીની મિલક્ત, જેમાં બીજા અંગીઓનો કંઇ હક ન હોય તેવી મિલકત " જુદી મિલક્ત " કહેવાય છે. દાખલા તરીકે અવિભક્ત કુટુંબના ત્રણ ભાઇઓમાંથી એકને તેના સાસરા તરફથી મળેલી મિલક્ત, જુદી મિલક્ત કેહેવાય.

હિંદુ શાસ્ત્રનું ફરમાન છે કે હિંદુ કુટુંબ કે ભાઇઓ જુદા છે એમ સાબીત થાય નહિ ત્યાં સુધી તેઓ એકત્ર છે એમ અનુમાન કરવું. એકત્ર હિંદુ કુટુંબના કારભારી (મેનેજર) પાસેથી વેહેચણી વખતે વહિવટનો હિસાબ માંગી શકાય. વડીલની સાથે રેહેતા પુત્ર, પૌત્ર, પ્રપૌત્ર એઓ સ્થાવર કે જંગમ વડીલો પારજીત મિલક્તની પોતાની મરજીમાં આવે ત્યારે વેહેંચણી માંગી શકે. ત્રણ વર્ગમાં અનૌરસ છોકરો વેહેચણી માંગી શકે નહિ, પરંતુ તે ખોરાકી પોશાકી માંગી શકે; સુદ્ર વર્ગમાં તે હિસ્સો માંગી શકે. એકત્ર કુંટુબની સ્ત્રીઓ, એટલે વહુઓ, માતુશ્રીઓ, બપાઇ, દીકરીઓ, વીગેરે વેહેચણી માગી શકે નહિ. બાપના મૃત્યુ બાદ વેહેચણી થાય, તેમાં જનેતાને એક છોકરાના જેટલો હિસ્સો મળે, બધા છોકરાઓને એકસરખો હિસ્સો મળે છે. દીકરીને કંઈ હિસ્સો મળ તો નથી, તેણીના લગ્નના ખરચ પુરતી મિલક્ત તેણીને મળે છે. સગીર વેહેચણી માગી શકે નહિ. વડિલોપાર્જિત જંગમ મિલકતની પિતા પોતાની મરજી માફક વ્યવસ્થા કરી શકે છે. વડિલોપારજીત સ્થાવર મિલક્ત, પુત્ર, પૌત્ર અને પ્રપૌત્રની સમત્તી વગર, વેચી શકાય નહિ.

છોકરાઓ બાપથી જુદા પડી, વડીલો પાર્જિત મિલકત વેહેચી લીધા પછી બાપ પોતાના હિસ્સાની પોતાના મરજી માફક વ્યવસ્થા કરી શકે છે. કોઇ પણ હિસ્સેદાર વડિલોપારજીત મિલક્તમાંનો પોતાનો અવિભક્ત હિસ્સો બીજા હિસ્સેદારોની સમત્તી વગર વેચી શકે છે તથા ગીરો મુકી શકે છે. જ્યાં સુધી એકત્ર કુટુંબનો હિસ્સેદાર જીવતો રહે છે ત્યાં સુધી તેનો મજીઆરી મિલકતમાં હક રહે છે, પણ છોકરા વગર તે ગુજરી જાય તો, બીજા હિસ્સેદારોને તેનો હિસ્સો મળે છે. તેની વિધવા તથા છોકરીને કંઇ હિસ્સો મલતો નથી. હિસ્સેદારનો હિસ્સો વેચાણ લેનાર વેહેચણીનો દાવો કરી પોતે વેચાણ લીધેલો હિસ્સો જુદો પડાવી શકે છે.

બક્ષીસ—લખીને અથવા મ્હોડેથી કોઈ સખસને કંઈ મિલકત આપી દેવી, અને જેને આપી દીધી હોય તે તે મિલકત કબુલ રાખે, તે મિલકત બક્ષીસ થઈ કહેવાય. મિલકતનો કબજો આપવોજ જોઇએ એવો જે હિંદુ શાસ્ત્રનો નિયમ છે તે નિયમ, ઇંડિયા સરકારના ટ્રાન્સફર ઓફ્ પ્રોપરટી એકટ (સન ૧૮૮૨ ના ૪ થો) થી રદ થયો છે, એટલે હવે કબજો આપ્યા વિના પણ બક્ષીસ થઈ શકે. સન ૧૮૮૨ ના આકટ ૪ થા ની કલમ ૧૨૩ માં ફરમાવ્યું છે કે સ્થાવર મિલકત બક્ષીસ કરવી હોય તો, બક્ષીસ પત્ર અથવા બક્ષીસનામામાં બક્ષીસ કરનારનું મતું જોઇએ, અને તે દસ્તાવેજ ઉપર બે સાહેદોની સાખ હોવી જોઇએ અને તે રજીસ્ટર કરાવવું જોઇએ. જંગમ મિલકત બક્ષીસ કરવી હોય તો, ઉપર પ્રમાણે દસ્તાવેજ કરીને કરવી, અગર

કબજો આપીને કરવી. હિંદુ શાસ્ત્ર પ્રમાણે મિલકત કંઇ દેવસ્થાન સારૂ ધર્માદા આપી શકાય. ધર્માદા આપેલી મિલકત બીજાને આપી શકાય નહિ, વેચાય નહિ, ગીરો મુકાય નહિ.

ઉવીલ ઇઆ વસીઅતનામુ—પોતાની જુદી અને જાતે સંપાદન કરેલી સ્થાવર અને જંગમ મિલકતની પોતાની મરજી મુજબ ઉવીલથી વ્યવસ્થા કરી શકે છે. મજીઆરી મીલકતની ઉવીલથી વ્યવસ્થા થઇ શકે નહી, પણ એકત્ર કુટુંબની મજીઆરી મીલકતની વેહેચણી થઇ હિસ્સા જુદા પડયા હોય તો, પોત પોતાના હિસામાં આવેલી મિલકતની વ્યવસ્થા પોતાનો છોકરો કંયા છોકરાનો છોકરો ન હોય તો, પોતાની મરજીમાં આવે તેવી રીતે ઉવીલથી કરી શકે છે. વિધવાને માટે અને છોકરીઓને માટે ખોરાકી પોશાકીનો બંદોબસ્ત કરેલો હોવો જોઇએ. પોતાના સ્ત્રી ધનની વ્યવસ્થા કોઇ પણ બાઇ ઉવીલથી પોતાની મરજી માફક કરી શકે છે. સગીરથી ઉવીલ થઈ શકે નહિ. હિંદુશાસ્ત્રના મુળતત્વથી ઉલટી રીતે ઉવીલથી મિલકતની વ્યવસ્થા થઇ શકતી નથી. પુરૂષવંશમાંજ વંશપરંપરા મિલકત ચાલી જાય એવી રીતની વ્યવસ્થા શાસ્રથી વિરૂદ્ધ છે.

બાપની જેટલી મિલકત વારસામાં મળી હોય તેટલે સુધી તેનું દેણુ આપવાને છોકરાઓ જવાબદાર છે. (સન ૧૮૬૬ નો મુંબઇનો એકટ ૭મો. કલમ. ૨જી) ગેર કાયદે કે અનિતિથી નહિ કરેલું અગાઉનું દેણુ પતાવવા, બાપ, વડીલો પારજીત મિલકતમાંનો પોતાનો તેમજ પોતાના છોકરાઓનો હિસ્સો, વેચી શકે કંયા ગીરો આપી શકે છે.

ખોરાકી પોશાકી બાબત—અવિભક્ત હિંદુ કુટુંબના મુખ્ય માણસની એ ફરજ છે કે તેણે પોતાની સાથે રહેનાર હિસ્સેદારો, તેઓની વહુઓ તથા છોકરાનુ પાલણ પોષણ કરવું. તેમજ માબાપનું તથા કુંવારી બેહેનોનું અને અનૌરસ છોકરાનું પાલણ પોષણ કરવું જોઇએ. પુખ્ત ઉમરે પોહોચેલા છોકરાને ખોરાકી પોષાકી આપવાને બાપ બંધાયલો નથી. વર્જ કરેલી વહુને તેમજ કુટુંબની વિધવાને ખોરાકી પોશાકી આપવીજ જોઇએ.

વારસા બાબત—વિભકત કુટુંબનો કોઇ માણુસ મરી જાય, સન્યાસી થઇ જાય, અથવા જતો રહે, ત્યારે તેની મિલકતનો વારસો નિચે લખેલા વારસોને અનુક્રમે, એકને અભાવે બીજાને મળે છે. પુત્ર, પૌત્ર, પ્રપૌત્ર; વિધવા, દીકરી, દોહિત્ર, માબાપ, ભાઈ, ભત્રિજો, બપાઈ, બેન, બપાવો, કાકો, કાકાનો છોકરો,

કાકાના છોકરાનો છોકરો, બપાવાના માબાપ, બાપનો કાકો, બાપના કાકાનો છોકરો, બાપના કાકાના છોકરાનો છોકરો, સકુલીઆ (સપીન્ડાથી ઉપર તથા નીચે ત્રણુ પેહેડી સુધીના), સમાનોદક, બન્ધુ (ફુઇના છોકરા, માસીના છોકરા, મામાના છોકરા, બાપની ફુઇના છોકરા, બાપની માસીના છોકરા, બાપના મામાના છોકરા, માની ફુઇના છોકરા, માની માસીના છોકરા, માના મામાના છોકરા,) છેવટ કોઇ પણુ સગુ ન હોય તો, ગુરૂ, ચેલો, સહ અભ્યાસી, ભણેલો બ્રાહ્મણુ, અને છેક છેવટ સરકાર.

બાપથી જુદા રહેલા છોકરાને, જો સાથે રહેતો છોકરો જીવતો ન હોય તો, તેના બાપની મિલકત તેની માને (વિધવાને) ન મળતા, તેને (તે છોકરાને) મળે છે.

અવિભકત કુટુંબમાં એક ભાઇના મૃત્યુ પછી બીજા ભાઇને વારસો મળે છે. મરનારની વિધવાને ખોરાકી પોશાકી મળે છે.

બીજા ગોત્રની સ્ત્રીઓ, અથવા જે પરણુવાથી બીજા ગોત્રમાં જવાની તે સ્ત્રીઓ એટલે દીકરી, બહેન વગેરે, સંપુર્ણુ માલીક તરીકે વારસાનો હક લે છે. વિધવા, પતિવ્રતા હોય તો તેને વારસાનો હક તેની હયાતી સુધી માલકી પણાનો છે, તેની હયાતી બાદ તેના મરનાર ધણીના નજીકના વારસનો હક પોહોચે છે. વિધવાથી વારસામાં મળેલી મીલકત, વ્યાજબી કારણુ વગર, ગીરો, વેચાણુ થઇ શકે નહિ, કે તફરકે થઇ શકે નહિ. મિલકતની ઉપજ પોતાની મરજી માફક વાપરી શકે છે,

વિધવા પુનઃલગ્ન કરે અથવા નાતરૂં કરે તો તેનો વારસાનો હક જતો રહેછે. એકથી વધારે છોકરી હોય તો પ્રથમ કુંવારી છોકરીને, તે ન હોય તો પરણેલી ગરીબ સ્થિતિની છોકરીને, તે ન હોય તો પરણેલી પૈસાદાર છોકરીને, વારસો મળે છે. મુંબઈ ઈલાકામાં તો ગરીબમાં ગરીબ સ્થિતિની છોકરીને બાપનો સઘળો વારસો (જો છોકરો અથવા વિધવા ન હોય તો) મલે છે; છોકરીની છોકરીને પણુ વારસો મળી શકે છે.

છોકરાના મૃત્યુથી માને જે વારસો મલે તે ઉપર તેણીનો સંપુર્ણુ માલકીનો હક નથી. વિધવાના જેટલોજ તેનો હક પોહોંચે છે.

સાવકા ભાઈ કરતાં સગા ભત્રિજાનો હક પહેલો પોહોંચે છે. ગુજરાતમાં ભાઇનો વારસો બહેનને મળે છે. સાવકા ભાઈ કરતાં સગી બહેનનો હક પહેલો પોહોંચે છે.

સગી બહેન ન હાય તા સાવકી બેહેનાને વારસાના હક પોહોચે છે.

કોઇપણ મૈયત હિંદુની મિલકત સરકાર દાખલ કરતાં પહેલાં, સરકારે એમ સાબીત કરવું જોઇએ કે મરનારને કોઇ વારસ નથી.

નિચેના સખસોને વારસાના હકમાંથી બાતલ કર્યા છેઃ-બહેરો, મુગો, આંધળો લુલો, નપુશક, ગાંડોઘેલો, અસાધ્ય રોગવાળો, રકત પિતીઓ, અને સન્યાસી. આ બાતલ કરેલા સખસોના ઔરસ છોકરાને, તેના હક પ્રમાણે (જાણે બાપ નહતો) વારસો મળેછે.

પૌત્રીના મૃત્યુથી બપાઇને વારસો મળે તે ઉપર તેણીની સંપૂર્ણ માલકી છે.

સ્ત્રી વારસોના બે વર્ગ છેઃ—

(૧) પરણવાથી પુરૂષના ગોત્રમાં દાખલ થાય છે તે સ્ત્રીઓ, જેવી કે વિધવા, મા અને બપાઇ; એઓને વારસાની મિલકતમાં વિધવાના જેટલોજ હક એટલે હયાતી સુધીનો હક છે. (૨) છેલા પુરૂષ માલીકથી જે સ્ત્રીઓ પરણવાથી બીજા ગોત્રમાં જાય છે તે સ્ત્રીઓ, જેવી કે છોકરી, બેહેન, ભત્રીજી, એઓને સંપુર્ણ માલીક તરીકે વારસાનો હક મળે છે. બાપ અને ભાઈ તરફથી છોકરી અને બેહેનને વારસામાં મળેલી મિલકતના તેઓ સંપુર્ણ માલીક છે.

સ્ત્રી ધન—કોઇ હિંદુ સ્ત્રીને બક્ષીસથી, જાત મહેનત કે કળાથી મેળવેલી ખરીદેલી, વેહુચણી કે વારસાના હકથી મળેલી મીલકત સ્ત્રી ધન થાય છે. સ્ત્રી ધન નિચેના ક્રમ મુજબ, એકના અભાવે બીજાને, વારસામાં ઉતરે છે. છોકરી, છોકરીની છોકરી, છોકરોનો છોકરો, છોકરાનો છોકરો, અને કંઇ પણ ફરજન ન હોય તો ધણીને, અથવા તો તેણીના માબાપને મલે છે. બક્ષીસથી મળેલાં સ્ત્રી ધન, જંગમ કે સ્થાવર, ઉપર બાઇનો સંપુર્ણ માલકી પણાનો હક છે. જાત મેહેનતથી મેળવેલાં સ્ત્રી ધન ઉપર તેનો હક તેના ધણીના કાબુને અનુસરીને છે. ઉવીલથી ધણીએ આપેલી સ્થાવર મિલકતની તે મરજી માફક વ્યવસ્થા કરી શકે નહિ. ધણીના મૃત્યુ પછી (ખાસ અધિકાર આપ્યો ન હોય તો) પણ તે તે મિલકત વેચી સકતી નથી.

પારસી લોકોના લગન તથા તલ્લાક બાબતનો

કાયદો, સને ૧૮૬૫ નો આકટ ૧૫ મો. (ઇંડીઆ).

લગન બાબત—આ કાયદો ચાલુ થયા પછી જે લગન થાય તે હકદાર ગણવાં. પરંતુ નીચે લખેલા પ્રકારના લગનો હકદાર ગણાશે નહીં:—

૧. લોહીના ખેશીપણાના તથા લગનના ખેશીપણાના સબબને લીધે એક બીજા સાથે રીવાજ પ્રમાણે કરવાની મના છે (જુઓ પાછળ ટેબલ अ તથા ब, પાનું ૧૬૧) તેવા લગન.

૨. લગન કરાવનાર અંધ્યારૂ શીવાય બીજા બે પારસી સાક્ષીઓની રૂબરૂમાં તે અંધ્યારૂએ પારસીઓમાં ચાલતી "આશીર્વાદ" ની ક્રીયા કરીને લગન કરાવ્યા નહીં હોય તેવાં લગન.

અંધ્યારૂ એ શબ્દમાં દસ્તુરનો તથા મોબેદનો સમાસ થાય છે.

૩. એકવીસ વરસથી ઓછી ઉમરના પુરૂષ કે સ્ત્રીના લગન થાય તે અગાઉ તેઓના બાપ અથવા વાલીની પરવાનગી મેળવ્યા વગરના લગન.

ઓરતની અથવા ધણીની હયાતીમાં, તલાક મેળવ્યા વગર બીજીવાર લગન કોઈ કરે તો તે લગન રદ બાતલ ગણાશે (૪). આ કલમ વિરૂદ્ધ કોઈ અંધ્યારૂ જાણી જોઈને લગન કરાવે તો તેને ઘણામાં ઘણાં છ મહીના સુધી આસાન કેદની અથવા ઘણામાં ઘણાં રૂા. ૨૦૦) સુધી દંડની અથવા એ બેઉ શીક્ષા થશે. (૯). જે કોઈ પારસી ખાવીંદ અથવા ઓરતની હયાતીમાં કાયદેસર રીતે તલાક મેળવ્યા વગર બીજી વાર લગ્ન કરશે તો તે પારસી અથવા પારસણ હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની કલમ ૪૯૪ તથા ૪૯૫ મુજબ શીક્ષાને પાત્ર થશે. (૫). લગન થયા પછી તાબડતોબ લગન કરાવનાર અંધ્યારૂએ નીચે લખેલી બાબત જણાવી દાખલો આપવો.

(૧) લગન થવાનો દીવસ તથા ઠેકાણું. (૨) ખાવંદ તથા ઓરતના નામ. (૩) લગન સમયની હાલત. (૪) હોદો અથવા ધંધો. (૫) ઊમ્મર. (૬) રહેવાનું ઠેકાણું (૭) મા બાપના અથવા વાલીના નામ. (૮) હોદો અથવા ધંધો. (૯) લગન કરાવનાર અંધ્યારૂની સહી (૧૦) સાહેદોની સહી. (૧૧) ખાવંદ અથવા ઓરત નાદાન હોય ત્યારે બાપની અથવા વાલીની સહી.

આ દાખલા ઊપર અંધ્યારૂએ તથા ધણી ધણીઆણીએ અથવા તેઓ (૨૧) એકવીસ વરસની ઉંમરના ન હોયતો તેઓના બાપે અથવા વાલીએ, અને લગન

૨૦

થતી વખત હાજર રહેનાર બે સાક્ષીઓએ પોતાની સહીઓ કરવી. પછી તે અંધ્યારૂએ એ દાખલો જે ઠેકાણે લગન થયાં હોય તે ઠેકાણેના રજીસ્ટ્રારને મોકલવો અને તેની સાથે બે રૂપીઆ ફીના, વર પાસે લઇને, મોકલવા. રજીસ્ટ્રારે તે દાખલો રજીસ્ટરમાં નોંધી ફી લેવી (૯). આ કલમમાં ફરમાવ્યું છે તેમાંની કંઈ પણ બાબત કરવાં અંધ્યારૂ ચુકશે તો તે ઘણામાં ઘણા ત્રણ મહિના સુધી આસાન કેદની અથવા ઘણામાં ઘણા રૂા. ૧૦૦) સુધી દંડ અથવા એ બેઉ શીક્ષાને પાત્ર થશે. (૧૦). વળી આ દાખલા ઉપર જે બીજા માણસોએ સહી અથવા સાહેદી કરવી જોઇએ તે માણસ તેમ કરવા જાણી જોઇને ચુકશે તો તેઓને એવા દરેક ગુન્હા બદલ રૂા. ૧૦૦) સુધી દંડ થશે (૧૧). રજીસ્ટ્રાર એવો દાખલો નોંધવા ચુકશે તો તે ઘણામાં ઘણા એક વરસ સુધી આસાન કેદની અથવા રૂા. ૧૦૦૦) સુધી દંડની અથવા એ બેહુ શીક્ષાને પાત્ર થશે (૧૩).

લગનની નોંધ સરવે લોકને જોવા સારૂ છુટ છે. અને જે કોઇ નોંધનો ઇતેખાબ માંગે તેને રૂા. ૨) ફીના લઈ રજીસ્ટ્રારે પોતાની સહી સાથે આપવો (૮). જે માણુસ જાણી બુજીને ખોટો દાખલો કરી આપે અથવા તે પર સહી અથવા સાહેદી કરે તો તેને હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની કલમ (૪૬૬) મુજબ શિક્ષા થશે. જે કોઇ માણુસ નોંધ સંતાડશે અથવા નાશ કરસે અથવા બદ દયાનતથી કે કપટથી તેમાં ફેરફાર કરશે તેને બેમાંના ગમે તે એક પ્રકારની બે વરસ સુધીની કેદની સજા થશે અને રજીસ્ટ્રાર જો એ પ્રમાણે ગુન્હો કરશે તો તેને ઘણામાં ઘણા પાંચ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે એક પ્રકારની કેદની અને રૂ. ૫૦૦) સુધી દંડની સજા થશે (૧૪).

લગ્ન સંબંધી મુકદમાની કોર્ટો બાબત—ઇલાકાના મુખ્ય શેહેરમાં, એટલે કલકત્તા, મદ્રાસ અને મુંબઇમાં એક એક મુખ્ય કોર્ટ સ્થાપવામાં આવી છે. હાઇ કોર્ટના ચીફ જસ્ટીસે અથવા તે કોર્ટના બીજા જડજને નીમે તે જડજે તે કોર્ટના જડજનું કામ કરવું. મુકદમાનો ઇનસાફ કરવામાં તેને અગિયાર પ્રતિનિધી (ડેલીગેટ)ની મદદ મળશે (૧૬). મુફસીલને માટે દરેક જીલ્હામાં, જીલ્હા કોર્ટ સ્થાપવામાં આવી છે. ડીસ્ટ્રીકટ જડજ એ કોર્ટનો જડજ છે. મુકદમાંનો ઇનસાફ કરવામાં તેને સાત પ્રતિનિધી (ડેલીગેટ) ની મદદ મલશે (૧૭). પ્રતિનિધીઓ પારસી હોવા જોઇએ અને તેની નીમનુંક સ્થાનીક સરકાર કરશે. હાઇ કોર્ટની મામુલ હકુમતની હદમાં તેઓની સંખ્યા તીસ (૩૦) કરતાં વધારે નહી, અને બહાર જીલ્લામાં વીસથી વધારે નહી હોવી જોઇએ. એ નીમનુક હયાતી સુધીને માટે થશે; પણ કોઇ

પ્રતિનિધી મરણ પામે, રાજીનામું આપે, અશકત અથવા નાલાયક થાય, અથવા તેના ઉપર કંઇ પીનલ કોડ મુજબ કાંઇ ગુન્હો સાબિત થાય તો તેની જગાએ બીજા પારસીને પ્રતિનિધી સ્થાનીક સરકારે નીમવો જોઇએ. આ પ્રતિનિધીઓને પીનલકોડ મુજબ સરકારી નોકર સમજવા. ૧૬ મી અને ૧૭ મી કલમ પ્રમાણે પ્રતિનિધી પસંદ કરવા તે સરકારે નીમેલા પ્રતિનિધીઓમાંથી જડજના હુકમ મુ-જબ પાળી પ્રમાણે નીમવા (૨૧-૨૪). જે કોર્ટની હકુમતમાં પ્રતીવાદી રહેતો હોય તે કોર્ટમાં ફરીઆદ કરવી અથવા તે બ્રીટીશ ઇંડીઆ બહાર ગયો હોય તો છેવટ જે ઠેકાણે રહ્યો હોય તે ઠેકાણેની કોર્ટમાં કરવી.

લગન રદ બાતલ કરવાના હુકમ સારૂ ફરીઆદ કયા સબબસર થઇ શકે ?

લગનની વખતે દીવાનાપણું અથવા હમેશનું ચળેલાપણું હતું, અને હજુ તે જારૂ છે એ સાબીત થાય તો લગન રદ બાતલ કે નિરૂપયોગી ઠરે. વળી હરકોઈ સ્વાભાવિક કારણને લીધે લગનની પૂર્ણતા થતી નહી હોય ત્યારે પણ લગન રદ બાતલ કે નિરૂપયોગી ઠરાવવાનો અખત્યાર છે (૨૭-૨૮).

સાત વર્ષની મુદત લાગલગાટ ધણી કે ધણીઆણી દૂર ગેરહાજર રહે અને તે દરમીઆન કશી ખબર ન મળે તો ધણી કે ધણીઆણીની દરખાસ્ત તે લગન (તોડવાનો) ભાગવાનો અધિકાર છે (૨૯).

ઓરત, લગન પછી બદફેલીની તકશીરમાં આવી છે, એ સબબ સર ધણી તલાક મેળવવાની ફરીઆદ કરી શકે છે. નીચે લખેલા કારણોસર ઓરત તલાક મેળવવા ફરીઆદ કરી શકે છે. ૧, ધણી, લગન થયા પછી પરણેલી સ્ત્રી (જે વેસ્યા ન હોય) અથવા વગર પરણેલી સ્ત્રી (જે વેસ્યા ન હોય) સાથે છીનાળુ કરે તો; ૨, જીવતી બાયડી ઉપર બીજી બાયડી કરી તેની સાથે બદફેલી કરેતો, અથવા બદફેલી કરી તેને મારકુટ કરેતો; ૩, બે કે તે કરતા વધારે વરસ જાણી જોઇને તજી મુકેતો; ૪, જબરદસ્તીથી સંભોગ કરેતો, સૃષ્ટી વીરૂદ્ધ સંભોગ કરવાની તકશીરમાં આવ્યો હોય તો. જે માણસની સાથે બદફેલી (અથવા છીનાળું) કર્યાનું કહેતા હોય તેને સહ પ્રતીવાદી કરવો. બાવંદે ફરીઆદી કરી હોયતો બદફેલી કરનારે સઘળો અથવા થોડો ઘણો ખરચ આપવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે (૩૦).

ઓરત ઇન્સાફની રીતે જુદા રહેવાનો દાવો કયા સબબોસર લાવી શકે ? ખાવંદ ઘાતકીપણાંની ચાલ ચલાવે, માર મારે, જાન ધાસ્તીમાં રહે, અથવા ખાવંદ હરેક વેસ્યાને ઉઘાડી રીતે પોતાની ઓરતના રહેવાના ઘરમાં લાવે અથવા લાવી રાખે તો (૩૧). કોર્ટની ખાત્રી થાય કે અરજીમાં લખી જણાવેલી બીના ખરી છે, તેમાં જણાવેલા અપરાધ માફ કર્યા નથી, તે મરદ તથા ઓરત સંપ કરીને તલાક લેવા આવ્યા નથી, ફરીઆદી કરવામાં કંઈબી અણઘટતી અથવા વગર કારણની ઢીલ થઇ નથી, તેવા કારણો હોય તોજ કોર્ટ તલાક આપવાનો અથવા ઇનસાફની રીતે જુદા પડી રહેવાનો હુકમ કરે (૩૨). મુકદમાનો નિકાલ થતા સુધી જુદી રહેલી ઓરતના ગુજરાન સારૂ દર માસે અથવા દર અઠવાડીએ ધણીની આવકનો ⅕ સુધી લવાજમ ધણી પાસે કોર્ટ અપાવી શકે (૩૩). જુદી રહેલી ઓરતના ગુજરાન સારૂ કાયમ લવાજમોને માટે યોગ્ય દસ્તાવેજ લખાવી લેવાનો અથવા ખાત્રી થાય એવો બંદોબસ્ત કરાવી લેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે (૩૪). ઓરતના લવાજમ ઓરતને અથવા તેણીના ટ્રસ્ટીને આપવાં (૩૫).

લગનના હક પાછા મળવા બાબત—ધણીએ ધણીઆણીને, અગર ધણીઆણીયે ધણીને તજી દીધી હોય તો, અથવા ધણી ધણીઆણી માફક રહ્યા ન હોય તો, એક બીજા ઉપર લગનના હક પાછા મલવા બાબતની ફરીઆદ કરવાનો, ધણી તથા ધણીઆણીને હક છે (૩૬).

જ્યારે ખાવંદ સોળ વરસની અંદરની ઉમરનો હોય, અથવા ઓરત ચઉદ વરસની અંદરની ઉમરની હોય ત્યારે લગન અથવા લગનમાંથી જે કરાર નિકળે તે અમલમાં લાવવાની ફરીઆદ કરવી નહીં (૩૭). પક્ષકારની ઇચ્છા હોય તો બંધ બારણે મુકદમાની ચોકસી કરવાનો અખત્યાર કોર્ટને છે (૩૮).

દરેક અરજી તથા અપીલ ઉપર બત્રીસ રૂપીઆનો સ્ટાંપ જોઇએ અને બીજા દસ્તાવેજ તથા લેખ ફરીયાદીના પુરાવામાં આપ્યા હોય તે ઉપર સ્ટાંપ આકટના ઠરાવ પ્રમાણે સ્ટાંપ જોઇએ (૩૯). કાયદા તથા કામ ચલાવવાની રીત બાબત વાંધા પડે તો તેનો નિકાલ જડજે કરવો, પણ બનેલી હકીકત પરથી ફેંસલો કરવો હોય તો જે પ્રતિનિધીઓની રૂબરૂ મુકદમાનો ઇન્સાફ થાય તેઓમાંથી ઘણા જણાના મત પ્રમાણે કરવો (૪૧). મુખ્ય કોર્ટ તથા જીલ્હા કોર્ટના ચુકાદા ઉપર હૈકોર્ટમાં

અપીલ ચાલશે, પણ તે ચુકાદો જો કાયદા અથવા રિવાજ વિરૂદ્ધ હોય તો, બીજા સબબસર અપીલ ચાલશે, નહી. અને ફેંસલો કહી સંભળાવ્યાની તારીખથી ત્રણ મહીનાની મુદતમાં અપીલ કરવી જોઇએ (૪૨). અપીલની મુદત પુરી થઇ હોય અને અપીલ થઇ ન હોય, અથવા અપીલ કહાડી નાંખી હોય, અથવા લગન તોડવાનું અપીલના ફેંસલામાં ઠરાવ્યું હોય તો, તે પક્ષકાર મરી ગયો હોત તો, આગલા લગન ભાગ્યાં હોત તે પ્રમાણે તેને પાછા પોતાના લગન કરવાનો અખત્યાર છે (૪૩). પક્ષકારોના છોકરાંઓની સંભાળ બાબત, ગુજરાન બાબત, તથા વિદ્યાભ્યાસ બાબત કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવો ઠરાવ કરી શકે (૪૪). ઓરતની બદફેલીને લીધે તલાક આપવાનું અથવા ઇનસાફની રીતે જુદા પડવાનું હુકમનામું કોર્ટ કરે તેવી ફરીયાદીમાં ઓરતની અશકઆમત (માલ મીલકત) છોકરાંઓના ફાયદા સારૂ નીમી આપવાનો કોર્ટને અખત્યાર છે (૪૫).

આ કાયદો સન ૧૮૬૫ ના સપટેંબર મહીનાની ૧ લી તારીખથી આખા બ્રિટિશ ઇંડીઆમાં ચાલુ છે.

વારસનામુ કર્યા શિવાય મરનાર પારસીઓના વારસા બાબતનો કાયદો, સન ૧૮૬૫નો ૨૧ મો, (ઇંડીઆ)

***ઇનટેસ્ટેટની મીલકતની વિધવા તથા છોકરાંઓમાં વેહેચણ**—કોઇ પારસી, વિધવા અને છોકરાં મુકીને, પોતાની મીલકતનું વસીઅતનામું કર્યા વગર, ગુજરી જાય તો તે મીલકત નીચે પ્રમાણે તેની વિધવા અને છોકરાંઓમાં વહેંચાયઃ—

વિધવાના હિસ્સાથી બમણો હિસ્સો દરેક છોકરાને અને દરેક છોકરીઓના હિસ્સાથી બમણો હિસ્સો વિધવાને મળે (૧).

ઇનટેસ્ટટની મિલકતની વિધુર તથા છોકરાંઓમાં વેહેચણ—કોઇ પારસેણ, ધણી (વિધુર) અને છોકરાં મુકીને, પોતાની મિલકતનું વસીઅતનામું કર્યા વગર ગુજરી જાય તો તે મિલકત નીચે મુજબ વેહેચાય, એટલે દરેક છોકરાંના હિસ્સા કરતાં ધણીનો હિસ્સો બમણો (૨).

---

* "ઇનટેસ્ટેટ" એટલે વસીઅતનામું કર્યા શિવાય મરનાર માણસ.

મરદ ઇનટેસ્ટેટ વિધવા મુકયા વગર મરી જાય ત્યારે છોકરાંઓમાં મિલકતની વેહેચણ.—કોઇ પારસી, પાછળ વિધવા નહીં, પણ છોકરાં મુકીને પોતાની મિલકતનું વસીઅતનામું કર્યા વગર, ગુજરી જાય તો તે મિલકત એવી રીતે વેહેંચવી કે દરેક છોકરીના હિસ્સા કરતાં દરેક છોકરાને ચારગણી મિલકત મળે (૩).

સ્ત્રી ઇનટેસ્ટેટ, વિધુર પાછળ મુકયા વગર મરી જાય ત્યારે છોકરાંઓ માં વેંહેંચણ—કોઇ પારસેણ પાછળ ધણી નહીં પણ છોકરાં મુકીને, પોતાની મીલકત વસીઅતનામુ કર્યા વગર, ગુજરી જાય તો તેણીની મિલકત છોકરાંઓમાં સરખે હિસ્સે વેહેચવી (૪).

અગાઉ મરી ગયેલા છોકરાંના હિસ્સાની વેહેચણ—કોઇ ઇનટેસ્ટેટ પારસીનું છોકરૂં, બાપ અથવા માની હયાતીમાં, મરી જાય તો તે મરનાર છોકરાની વિધવા અથવા વિધુર અને તેના સંતાનને જે હિસ્સો, "આવા છોકરાને ઇનટેસ્ટેટના મોત વખતે જીવતું હોત ને મળત તે હિસ્સો, તે એવી રીતે કે જાણે મરનાર છોકરૂં, ઇનટેસ્ટેટના મોત પછી તુરતજ મરી ગયું હતું (૫).

જ્યારે ઇનટેસ્ટેટ પાછળ વિધવા કે વિધુર મુકી જાય, પણ સીધા વારસ મુકી ન જાય ત્યારે મિલકતની વેહેચણ—કોઇ પારસી, પાછળ સીધી લીટીના વારસ મુકયા વગર પણ વિધવા અથવા વિધુર મુકીને મરી જાય, અને તેનો અથવા તેણીનો બાપ અને મા, જો તે બેહુ હયાત હોય તો તે બેહુ, અથવા એક મરી ગયું હોય તો બીજું, તેની અથવા તેણીની જે મિલકત વસીઅતનામુ કર્યા વગર મુકી ગયાં હોય, તેનો નીમે હિસ્સો બાપ તથા માને મળશે, અને તે વિધવા અથવા વિધુરને બાકીનો અડધો હિસ્સો મળશે.

જો વસીઅતનામુ કર્યા વગર મરી જનારના માને બાપ બેહુ હયાત હોય તો, માના કરતાં બાપને બમણો હિસ્સો મળશે. જો મા કે બાપ, કોઈ પાછળ ન રહ્યું હોય તો, તે મરી જનારના બાપની તરફના સગાઓને આ સાથે પહેલું પરિશિષ્ટ આપ્યું છે તેમાં બતાવેલા અનુક્રમ પ્રમાણે જે અડધો હિસ્સો મા અને બાપને મરનારની પાછળ જીવતા હોતને મળત તે નીમે હીસ્સો મળશે. આ પરિશિષ્ટમાં જે સગા પેહેલા દરજ્જાના છે તેમને બીજા દરજ્જાના સગા કરતાં અગ્રતા આપવામાં આવશે, તેમજ ત્રીજા દરજ્જાના સગા કરતાં બીજા દરજ્જાવાળાને, અને તેજ પ્રમાણે છેવટ સુધી; પરંતુ મિલક્ત એવી રીતે વેહેચાય કે દરેક પુરૂષને

દરેક (તેજ દરજ્જાના સગપણ વાલી) સ્ત્રીના કરતાં બમણો હિસ્સો મળે. જો બાપના પક્ષ તરફ કોઇ સગો ન હોય તો, મરનારની વિધવા અથવા વિધુરને સઘળી મિલકત મળશે. (૬).

જ્યારે ઇનટેસ્ટેટ વિધવા કે વિધુર કે સીધા વારસ મુકી ન જાય ત્યારે મિલકતની વેહેચણુ–કોઇ પારસી સ્ત્રી અથવા પુરૂષ સીધા વારસ–વિધવા અથવા વિધુર પાછળ મુકયા વગર અને વસીઅતનામું કર્યા વગર ગુજરી જાય તો તેના અથવા તેણીના સગાંને આ સાથે જોડેલા બીજા પરિશિષ્ટમાં બતાવેલા અનુક્રમ પ્રમાણે તેની અથવા તેણીની જે મીલકત હશે તે સઘળી વારસામાં મળશે.

આ બીજા પરિશિષ્ટમાં જે સગાંઓ પહેલા દરજ્જાના છે તેમને બીજા દરજ્જાવાળા કરતાં અગ્રતા મલશે. બીજાને ત્રીજા ઉપર અને તે પ્રમાણે છેવટ સુધી, પરંતુ મીલકતની વહેચણી એવી રીતે થાય કે દરેક સ્ત્રી જાણે એકજ દરજ્જાના સગપણની હોય તેમ (૭).

સને ૧૮૬૫ નો ૧૦ મો ઇન્ડીઅન સકસેશન એકટનો ભાગ ત્રીજો, ચોથો, અને ૨૫ મી કલમ શીવાયનો ભાગ પાંચમો, અને કલમ ૪૩ પારસીઓને લાગુ નથી. (૮)

પહેલું પરિશિષ્ટ.

૧. ભાઇ અને બેન અને તેઓના છોકરાં અથવા સીધા વારસ જેઓ ઇનટેસ્ટેના પહેલા ગુજરી ગયાં હોય તે.

૨. બપાવો અને બપાઈ.

૩. બપાવાના છોકરા અને છોકરીઓ અને તેઓના સીધા વારસ જેઓ મરનારના (વસીઅત નામું કર્યા વગરના) પહેલા ગુજરી ગયા હોય તે.

૪. બપાવાનો બાપ, અને બપાઇની મા.

૫. બપાવાના બાપના છોકરાઓ અને છોકરીઓ અને તેમના સીધા વારસો જેઓ મરનારના (વસીઅતનામું કર્યા વગરના) પહેલા ગુજરી ગયાં હોય તે.

બીજું પરિશિષ્ટ.

૧. બાપ તથા મા.

૨. ભાઇ તથા બેનો અને તેમના સીધા વારસો જેઓ ઇનટેસ્ટેટના પહેલા ગુજરી ગયા હોયતે.

૩. બાપાવો અને બાપાઈ.

૪. બાપાવાના છોકરાં અને તેમના સીધા વારસો જેઓ ઇનટેસટેટના પહેલા ગુજરી ગયા હોયતે.

૫. બાપાવાનો બાપ તથા મા.

૬. બાપાવાના બાપના છોકરાં અને તેમના સીધા વારસો જેઓ ઇનટેસટેટના પહેલાં ગુજરી ગયા હોય તે.

૭. માની તરફના ભાઇઓ અને બેનો અને તેમના સીધા વારસો, જેઓ ઈનટેસ્ટેટના પહેલા ગુજરી ગયા હોય તે.

૮. આજો અને આજી.

૯. આજાના છોકરાં અને તેમના સીધા વારસો જેઓ ઇનટેસટેટના પહેલાં ગુજરી ગયા હોય તે.

૧૦. છોકરાની વિધવા
૧૧. ભાઈની વિધવા
૧૨. બાપાવાના છોકરાની વિધવા
૧૩. આજાના છોકરાની વિધવા

} જો તે ઇનટેસ્ટેટના મોત વખતે, અથવા પેહેલાં ફરી પરણી નહીં હોય તો.

૧૪. ઇનટેસ્ટેટની મરી ગયેલી છોકરીઓના ધણીઓ, જો તેઓ ઇનટેસ્ટેટના મોત વખતે અથવા તે પહેલાં ફરી પરણ્યા ન હોય તો.

૧૫. આજાના બાપ અને આજાની મા.

૧૬. આજાના બાપના છોકરાંઓ અને તેમના સીધા વારસો જેઓ ઇનટેસ્ટેટની પહેલાં ગુજરી ગયાં હોય તે.

૧૭. બાપાવાના બાપના બાપ તથા મા.

૧૮. બાપાવાના બાપના બાપના છોકરાં અને તેમના સીધા વારસો જેઓ ઈનટેસ્ટેટના પહેલાં મરી ગયાં હોય તે.

લગનને માટે મના કરેલા ખેશીઓનું ટેબલ.

(સને ૧૮૬૫ના સપટેમ્બર મહીનાની ૯મી તારીખના ઇન્ડીઆ ગેઝેટના પાના ૯૮૧-૯૮૨માં પ્રસિદ્ધ થયાં મુજબ.)

(अ) નીચે લખેલા ખેશીઓની સાથે પુરૂષનું લગન થઈ શકે નહીં.

(૧) બપાવાની મા, (૨) બપાઇની મા, (૩) આજાની મા. (૪) આજીની મા. (૫) દાદી. (૬) બપાવાની ધણીઆણી. (૭) આજી. (૮) આજાની ઓરત. (૯) મા અથવા સાવકી મા. (૧૦) બાપની બેન અથવા સાવકી બેન. (૧૧) માની બેન કે સાવકી બેન. (૧૨) બેહેન કે સાવકી બેહેન. (૧૩) ભાઇની કે સાવકા ભાઇની છોકરી, કે ભાઈ કે સાવકા ભાઈના સીધી લીટીના વારસ. (૧૪) બેહેનની કે સાવકી બેહેનની દીકરી અથવા બેહેનની કે સાવકી બેહેનના સીધા વારસ. (૧૫) દીકરી કે સાવકી દીકરી અથવા તે બેઉનો સીધી, લીટીનો વારસ. (૧૬) છોકરાની કે સાવકા છોકરાની દીકરી અથવા તેઓના કોઇ સીધી લીટીના વારસ. (૧૭) છોકરાની કે સાવકા છોકરાની વહુ અથવા તેઓના સીધી લીટીના વારસ (૧૮) છોકરીના છોકરાની કે સાવકી છોકરીના છોકરાની વહુ અથવા છોકરી કે સાવકી છોકરીના સીધી લીટીના વારસ. (૧૯) દીકરીના ખાવીંદની મા. (૨૦) છોકરાની વહુની મા. (૨૧) વહુના બપાવાની મા. (૨૨) વહુની બપાઇની મા. (૨૩) વહુના આજાની મા. (૨૪) વહુની આજીની મા. (૨૫) વહુની બપાઈ. (૨૬) વહુની આજી. (૨૭) વહુની મા કે સાવકી મા. (૨૮) વહુના બાપની બેન (૨૯) વહુની માની બેહન. (૩૦) બાપના ભાઇની વહુ. (૩૧) માના ભાઇની વહુ. (૩૨) ભાઈના છોકરાની વહુ. (૩૩) બેહેનના છોકરાની વહુ.

(ब) નીચે લખેલા ખેશીઓની સાથે સ્રીનું લગન થઈ શકે નહી.

(૧) બપાવાનો બાપ. (૨) બપાઇનો બાપ. (૩) આજાનો બાપ. (૪) આજીનો બાપ. (૫) દાદો. (૬) બપાઇનો ખાવંદ. (૭) આજો. (૮) આજીનો ખાવંદ. (૯) બાપકે સાવકો બાપ. (૧૦) બાપનો ભાઇ કે સાવકો ભાઇ. (૧૧) માનો ભાઇ કે સાવકો ભાઇ. (૧૨) ભાઇ કે સાવકો ભાઈ. (૧૩) ભાઇનો કે સાવકા ભાઇનો છોકરો અથવા તેઓના સીધી લીટીનો વારસ. (૧૪) બેહેન કે સાવકી બેહેનનો છોકરો અથવા તેઓનો સીધી લીટીનો વારસ, (૧૫) છોકરો કે સાવકો છોકરો અથવા તેઓનો સીધી લીટીનો વારસ. (૧૬) છોકરીનો કે સાવકી છોકરીનો છોકરો અથવા તેઓનો સીધી લીટીનો વારસ, (૧૭) દીકરી કે સાવકી દીક-

રીનો ખાવંદ અથવા તેઓના સીધી લીટીના વારસ, (૧૮) છોકરાની છોકરી કે સાવકી છોકરીના ધણી અથવા છોકરાકે સાવકા છોકરાના સીધી લીટીના વારસ. (૧૯) છોકરીના ખાવંદના બાપ. (૨૦) છોકરાની વહુનો બાપ. (૨૧) ધણીના બપાવાનો બાપ. (૨૨) ધણીની બપાઇનો બાપ. (૨૩) ધણીના આજાનો બાપ. (૨૪) ધણીની આજીનો બાપ. (૨૫) ધણીનો બપાવો. (૨૬) ધણીનો આજો. (૨૭) ધણીનો બાપ કે સાવકો બાપ (૨૮) ધણીના બાપનો ભાઇ. (૨૯) ધણીની માનો ભાઈ, (૩૦) ધણીના ભાઇનો છોકરો અથવા તેના સીધી લીટીના વારસ, (૩૧) ધણીની બેહેનનો છોકરો અથવા તેના સીધી લીટીના વારસ. (૩૨) ભાઇની છોકરીનો ધણી. (૩૩) બેહેનની છોકરીનો ધણી.

નોટઃ— આ ટેબલમાં " ભાઇ " અને " બેહેન " એ શબ્દો સગા તેમજ સાવકા ભાઈ અને બેહેન માટે વાપર્યા છે એમ સમજવું. સાવકુ સગપણ એટલે લગ્નથી થયલું સગપણ.

મુસલેમાની કાયદા પૈકી ફરમાનો.

શાદી અથવા નીકા બાબત— સંભોગ સુખ અને વંશ વૃદ્ધી એ શાદીના અગર નિકાના મુખ્ય હેતુ છે. શાદી એ ધર્મનું ફરમાન નથી, પરંતુ દીવાની કરાર છે. શાદી એટલે પહેલીવારની પણીઅત બાયડી અને નિકા એટલે ફરી પરણેલી બાયડી. એ બેહુ જાતના લગ્નને એક સરખી રીતે કાયદો કબુલ રાખે છે. લગ્નને માટે બીજા કરારની માફક માંગણી અને કબુલત એ બેહુ જરૂરના છે. લગ્નના કરાર માટે પુરતી સમજશકતી પુખ્ત ઉમર અને સ્વતંત્રતા બેહુ પક્ષને જરૂરના છે. લગ્નનો કરાર કરતી વખતે શાક્ષીદાર હાજર હોવા જોઇએ, માંગણી અને કબુલાત એકી વખતે અને એકજ જગાએ થવાં જોઇએ. લગ્નના કરાર માટે સ્રી ધન (મેહેર) આપવી જરૂરનું છે. મેહેર આશરે રૂ ૩૦–૩૫ સુધીની ઓછામાં ઓછી હોવી જોઇએ. નિચે લખેલી બાયડીઓ સાથે લગ્ન થઈ શકે નહિ:—

૧. મા, દીકરી, બહેન, ફુઇ, માસી, ભાઇની દીકરી, અને બેહનની દીકરી.

૨. ઓરતની મા, તેની દાદી કે આજી, ઓરતની દીકરીઓ, દીકરાની વહુ, દીકરાના દીકરાની વહુ, અથવા દીકરીના છોકરાની વહુ.

૩. સાવકી મા, સાવકી બેન, સાવકી દીકરી, સાવકી ફુઇ, પરંતુ સાવકાભાઇની બેહેન જોડે લગ્ન કરી શકે.

૪. બીજાની ઓરત પરણી નહિ શકાય.

૫. દેવતા અથવા અગ્ની પુંજનારીઓને તથા મુર્ત્તી પુંજનારીઓને પરણી શકે નહિ. ફ્કત એક ઇશ્વિર માનનાર સ્ત્રીઓ સાથે લગ્ન થઇ શકે.

૬. ત્રણ વખત પોતે કહાડી મેલેલી બાયડી સાથે લગ્ન કરી શકે નહિ.

કોઇ પણ મરદ એકી વખતે ચારથી વધુ સ્રી કરી શકે નહિ, બાયડી એક વખતે એકજ ધણી કરી શકે છે. બાયડીએ ધણી સાથે રેહેવુંજ જોઇએ, અને તે જયાં લઈ જાય ત્યાં જવું જોઇએ તેનો ધણી સાથે ન રહે અથવા તેની સાથે ન જાય તો, ધણીના રાટવાટનો દાવો કરવાથી કોર્ટ કબજો અપાવી શકે પણ ધણી જો તેની સાથે હમેશાં ઘાતકી રીતે વર્તતો હોય, તેને લાંબી મુદત સુધી તજી દીધી હોય, અને ઘરમાંથી કહાડી મુકી હોય તો તે બાઈ ધણી સાથે રેહેવાને વ્યાજબી રીતે ના કહી શકે.

તલાક આપવા બાબતઃ—ધણી પોતાની મરજીમાં આવે ત્યારે, કારણસર, કે વગર કારણે, તલાક આપી શકે છે. ઓરત પણ તલાક ખરીદી શકે છે. ધણી ધણીઆણી, બેમાંથી એકની, અરજ ઉપરથી ઘાતકીપણાના, તજી દેવાના ગાંડા પણાના અને નપુસકપણાના કારણસર કાજી તલાક આપી શકે છે. તલાક પૂર્ણ કરવાને તે ત્રણ વખત બોલાવી જોઇએ, અને દરેક એક એક મહિનાને આંતરે બોલાવી જોઇએ. તલાક લીધા શીવાય ઓરતને ધણીથી જુદા રેહેવાનો હક નથી. પણ ધણીની મંજુરીથી, તે લગ્નના ગાંઠથી મોકળી થઈ શકે, અને ત્યારે મેહેર અને બીજી જનસો ધણીને આપી દેવી પડે છે. આવી જાતનો તલાકને ખુલા કહે છે. એક બીજાનો સ્વભાવ મળતો ન આવવાથી એક બીજાની ખુશીથી, તલાક આપી શકાય છે એવી તલાકને મુબારટ કહે છે.

ખોરાકી પોશાકી બાબત—(૧) ધણી પોતાની ઓરતને ખોરાકી પોશાકી પુરી પાડવા બંધાયલો છે, તેની ગેર હાજરીમાં તેની મિલકતમાંથી કોર્ટ ખોરાકી પોશાકી આપવાનો હુકમ કરી શકે છે; પરંતુ ઓરત સગીર હોય તો તે દાવો કરી શકે નહિ. (૨) બાપ પોતાના નાના છોકરાંને ખોરાકી પોશાકી પુરી પાડવા બંધાયલો છે. છોકરીઓ પરણે ત્યાં સુધી તેને ખોરાકી પોશાકી પુરી પાડવી જોઇએ. મોટી ઉમરના છોકરાઓને ખોરાકી પોશાકી આપવાને બાપ જવાબદાર નથી, પરંતુ છોકરા જો કાંઇ રોગથી અશકત થઇ ગયા હોય તો ખોરાકી પોશાકી આપવી જોઇએ. બાપની ગેર હાજરીમાં મા ખોરાકી પોશાકીને માટે જવાબદાર થાય છે. (૩) સારી સ્થિતિના માણસોએ તેઓના ગરીબ સગા વાહાલાંઓને ખોરાકી પોશાકી આપવી જોઇએ, પરંતુ પુકત ઉમરનો મરદ, જો તંદુરસ્ત હોય, તો તેને આપવાની નથી.

સગીરપણું—સોળ વરસની ઉમર પુરી થતાં સુધી, છોકરી ઇયા છોકરો સગીર ગણાય છે સગીરથી વાલીની સમત્તી શીવાય લગનનો કરાર થઇ શકે નહિ, તલાક આપી શકાય નહિ દેવું કરી શકાય નહિ. લગ્નની ગાંઠ દરમ્યાન તેમજ ધણીથી છુટા પડવા પછી, મા નાના છોકરાંને પોતાના હવાલામાં રાખવા-ને હકદાર છે. છોકરો સાત વરસની ઊમરનો થાય ત્યાં સુધી અને છોકરી પુખ્ત ઊંમરે પોહોચે ત્યાં સુધી પોતાના હવાલામાં રાખવાનો માને હક છે. મા, માની મા, બાપનીમા, બેહન, માસી અને પુઇ એઓ એક બીજાની ગેરહાજરીમાં નાના છોકરાને પોતાના હવાલામા રાખી શકે છે. અજાણ્યા મરદો સાથે પરણ્યા થી બદચાલથી અને ધર્મભ્રુષ્ટ થવાથી એ હક જતો રહે છે. **મેહેર**—લગ્નના બદ-લામાં, લગ્નનો કરાર પુરો કરતાં પહેલાં, વહુ (ઓરતના)ના લાભમાં કરેલી કાંઈ મિલ-કતની વ્યવસ્થાને મેહેર કહે છે. મેહેર ઠરાવી ન હોય તેથી લગ્નનો કરાર રદ બાતલ થતો નથી. મેહેર માટે કોઇપણ વિધવા પોતાના ધણીની મિલ્કત ઉપર દાવો કરી શકે. લગ્નનો ગાંઠ તુટવા પછો અથવા ધણીના મૃત્યુ પછી, બીજો ધણી કરતાં પેહેલાં, ચાર માસ દસ દિવસ સુધી રાહ જોવી પડે છે તેને ઇદ્દાત કહે છે. ગર્ભવંતી છે કે નહિં તે જોવાને માટે બાઇએ એટલી મુદત બેશી રહેવુંજ જોઇએ.

બક્ષીસ—(હેબા) એટલે કંઇપણ અવેજ વગર મિલકત આપી દેવી તે. હેબા સરતી અને બીન સરતી એવી બે જાતની હોય છે. બક્ષીસ મ્હોડેથી અને લેખી પણ થઇ શકે છે. બક્ષીસ કાયદેસર હોવાને માટે નીચેની સરતો અવશ્ય પાળવી જોઇએ:—૧ બક્ષીસ આપનારે તે મિલ્કત છોડી દેવી જોઇએ. ૨ બક્ષીસ લેનારે કબુલ રાખી તે મિલ્કત પોતાના સ્વાધીનમાં તુંરતા તુરત લેવી જોઇએ. ૩ આપ-નાર સ્વતંત્ર, સમજુ, પુખ્ત ઉમરનો અને માલિક હોવો જોઇએ. ૪ તે મિલકત હયાત હોવી જોઇએ. ૫ તે મિલકતની કંઈ કિમત હોવી જોઇએ. ૬ તે મિલકત જો વહેંચાયલી ન હોય તો તે વેહેંચીને જુદી કરેલી હોવી જોઇએ.

વકફ—એટલે કાંઇપણ મિલકત ખોદાની એવી રીતે ગાભત માલકીમાં રાખવી કે તે મિલકતમાંથી થતો નફો, ઉપજ, માણુસ જાતના ફાયદા અર્થે વાપરવામાં આવે, એવી રીતે ધર્માદાય કરી આપેલી મિલકત વેચાય નહિ, અપાય નહિ, કે વારસને મળે નહિ, અને કરી આપી તે વખતથી તે ઉપરથી ધણીનું માલકીપણું જતું રહે છે. કાયદેસર વકફ થવાને માટે નીચેની શરતો પળાવી જોઇએ:—

(૧) વકફ કરી આપનાર પુખ્ત ઉમરનો અને પાકી સમજનો હોવો જોઇએ. અને વકફમાં આપેલી મિલકત તેની માલકીની હોવી જોઇએ. (૨) જે કામમાં તે મિલકતનું ભાડું કે ઉપજ વાપરવાની હોય તે કામ બંધ પડે એવું ન હોવું

જોઇએ. અને તે ધર્મ સંબંધી હોવું જોઇએ (૩) તે બીનસરતી હોવી જોઇએ. (૪) તે જાથુની હોવી જોઇએ. (૫) વકફમાં આપેલી મિલકતનો કબજો આપી દેવો જોઇએ. (૬) તે વેચાય નહિ. કોઇ પણ પુખ્ત ઉમરનો અને પાકી સમજનો માણસ વકફનો મુતવલી નીમી શકાય. વકફમાં આપનાર પોતે અને પોતાનાં છોકરાં પણ મુતવલી કામ કરી શકે. વકફ કરેલી મિલકતની બરાબર વ્યવસ્થા કરે નહી તો મુતવલીને દુર કરી શકાય છે.

વસીઅત અગર ઉવીલ બાબત–પોતાના મૃત્યુ બાદ પોતાની મિલકતની વ્યવસ્થા કેવી રીતે કરવી તેની લેખી ઈયા મ્હોડેની હકીકતને વસીઅત કહે છે. મ્હોડેનું વસીઅત કરનાર, વસીઅત કર્યા પછી તુરત ગુજરી ન જાય તો, તે મ્હોડેનું વસીઅત નકામુ થઇ પડે છે.

વસીઅત કાયદેસર હોવાને માટે નીચેની સરતો જરૂરની છેઃ–૧ ઉવીલ કરનાર મિલકત બીજાને કરી આપવાને લાયક હોવો જોઇએ, ૨ જેના લાભમાં ઉવિલ કર્યું હોય તે લેવાને લાયક હોવો જોઇએ, ૩ તે મિલકત ઉવીલ કરનારના મૃત્યુ પછી બીજાને આપી શકાય એવી હોવી જોઇએ, ૪ વસીઅત ચોખી રીતે અથવા ગર્ભિત રીતે કબુલ કરવી જોઇએ. કોઇપણ સ્વતંત્ર, ડાયો અને પુખ્ત ઉમરનો સખસ પછી તે મરદ હોય કે ઓરત, પરણેલ કે નહિ પરણેલ, વસીઅત કરવાને લાયક છે. પોતાના ધણીની સમ્મતી વગર કોઈપણ ઓરત પોતાની મિલકતનુ વસીઅત કરવાને લાયક છે. એક વારસના લાભમાં, બીજા વારસોની સમતી વગર કરેલું વસીઅત કાયદેસર નથી.

ફરજ—એટલે વારસા બાબત મરનાર સખસની મિલકત ચાર જુદા જુદા કામ સર વાપરી શકાય. તેના મરણોત્તર ક્રિયાનો ખરચ પ્રથમ આપવો જોઇએ. પછી તેનું કરજ આપવું જોઇએ, પછી વારસો પછી જે રહે તેમાંથી મરનારના વારસોના હક આપવા જોઇએ.

પુરૂષ પ્રમાણે સ્ત્રીને પણ વારસો મળવાનો હક છે, દત્તક લેવાનું ફરમાન નથી, માટે દત્તકને વારસો મળતો નથી.

મુસલમાની શાસ્ર પ્રમાણે ત્રણ જાતના વારસો હોય છે. ૧ હિસ્સેદાર, ૨ શેષાધિકારી, ૩ દુરના સગાં. હિસ્સેદારનો હક પ્રથમ, પછી શેષાધિકારીનો, શેષાધિકારી ન હોય તો, હિસ્સેદારે, પોતાનો ભાગ લઇ લીધા બાદ જે મિલકત રહે તે પોત પોતાના હિસ્સા પ્રમાણે વેહેચી લેવી, ત્યાર પછી દુરના સગાંનો હક થાય છે.

મુસલમાની શરાહ પ્રમાણે વારસોને મળવાના હિસ્સા છ જાતના હોય છે, એટલે

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{2}{3}$ $\frac{1}{3}$ અને $\frac{1}{6}$

$\frac{1}{2}$ હિસ્સો પાંચ જુદા જુદા વારસોને મલે છે તે–મરનાર બાયડીને કંઈ ફરજન ન હોય અથવા છોકરાને કંઇ ફરજન ન હોય ત્યારે ધણીને, મરનાર સખસને એકજ છોકરી હશે, ત્યારે છોકરીને, છોકરી ન હોય તો છોકરાની એક છોકરી હોય તેને. સગી બહેન હોય તો તેને, સગી બહેન ન હોય તો સાવકી બેહેનને.

$\frac{1}{4}$ હિસ્સો બે જાતના વારસોને મળે છે, ૧ ધણીને, મરનાર બાયડીને જો છોકરાં હોય અથવા છોકરાના છોકરાં હોય તો, ૨, વહુ અથવા વહુઓને, જ્યારે છોકરૂં ન હોય, અથવા છોકરાને છોકરૂં ન હોય ત્યારે.

$\frac{1}{8}$ હિસ્સો એક અથવા વધારે વહુઓને, જ્યારે મરનાર કંઇ ફરજન મુકી ગયો હોય અથવા છોકરાને કંઇ ફરજન હોય ત્યારે.

$\frac{2}{3}$ હિસ્સો ચાર સખસોને મલે છે. अ બે અથવા વધારે છોકરીઓને ब બે અથવા વધારે છોકરાની છોકરીઓને, જ્યારે જાતની દીકરી ન હોય ત્યારે. क બે અથવા વધારે સગી બેહેનોને. ड બે સાવકી બેહેનોને સગી બેહેન ન હોય ત્યારે.

$\frac{1}{3}$ હિસ્સો બે સખસોને મલે છે. अ માને ફરજન ન હોય અગર છોકરાને કંઇ ફરજન ન હોય ત્યારે, અથવા બે કે વધારે ભાઇઓ કે બેહેનો ન હોય ત્યારે. ब એક માને પેટના ભાઇઓ તથા બેહેનો જ્યારે બે અથવા અધિક હોય ત્યારે.

$\frac{1}{6}$ હિસ્સો છ સખસોને મળે છે. अ બાપને, જો કંઈ છોકરૂં હોય તો અથવા છોકરાંનું છોકરૂં હોય તો. ब દાદાને, બાપ ન હોય તો. क માને, જો કંઇ છોકરૂં હોય અથવા છોકરાનું છોકરૂં હોય તો, અથવા બે કે તેથી વધારે ભાઇ કે બેહેનો હોય ત્યારે; ड એક અથવા વધારે દાદીને, જો વારસા વખતે જીવતી હોય તો. इ છોકરાની એક છોકરીને, જો મરનારની એક છોકરી હોય તો તેની સાથે. फ એક ભાઇ અથવા બહેનને, જો એક માને પેટના હોય તો.

મુસલમાની શરાહ પ્રમાણે વારસો લેનાર હિસ્સેદારો બાર હોય છે. તે પૈકી ૧૦ હિસ્સેદારોને સગપણના સંબંધથી હક મળે છે, બીજા બે હિસ્સેદારોને ખાસ કારણને માટે હક મળે છે. એ બાર કાયદેસર હિસ્સેદારો નીચે પ્રમાણે ચાર વર્ગમાં વેહેંચાઇ જાય છે.

૧ લો વર્ગ.	બાપ.	મા.	દીકરી.	ધણી.	ધણીયાણી
૨ જો વર્ગ.	બપાવો	બપાઇ.	દીકરી નો દીકરો.	૦	૦
૩ જો વર્ગ.	૦	૦	સગી બેહેનો સાવકાભાઇયો અને એક માના પેટની સાવકી બેહેનો	૦	૦
૪ થો વર્ગ.	૦	૦	એક બાપથી થયેલી સાવકી બેહેન.	૦	૦

પેહેલા વર્ગના હિસ્સેદારોને કંઇને કંઇ હિસ્સો હમેશાં મળે છે. કંઇ ફરજન ન હોય, અથવા છોકરાને કંઇ ફરજન ન હોય ત્યારે, ધણીને $\frac{1}{2}$ હિસ્સો મળે છે. ફરજન હોય તો અથવા છોકરાનું ફરજનં હોય તો $\frac{1}{4}$. કંઇ ફરજન ન હોય, અથવા છોકરાનું કંઇ ફરજન ન હોય તો, ધણીયાણીને $\frac{1}{4}$ હિસ્સો; જો ફરજન હોય તો $\frac{1}{8}$. એકથી વધારે બાયડીઓ હોય તો તેમના હિસ્સામાંથી સરખે ભાગે વેંહેચી આપવામાં આવે છે.

મુસલમાનોમાં સુની અને શીઆ એવા બે પંથ છે. એ બે પંથના લોકોમાં વારસાની બાબતમાં ઘણો ફેર છે. ખોજાઓ, શીઆ પંથી છે. વારસાની બાબતમાં હિંદુના રીવાજો લાગુ પડે છે. મલકતની વ્યવસ્થા કરવામાં, શીઆ પંથના કાયદા પ્રમાણે ચાલે છે. કચ્છી મેમણને વારસાની બાબતમાં હિંદુ શાસ્ત્ર લાગુ પડે છે. લગ્નની બાબતમાં ખોજા તથા મેમણને મુસલમાની શાસ્ત્ર લાગુ પડે છે. વોહોરાઓને શીયાનો કાયદો લાગુ પડે છે. ધંધુકા તાલુકાના સુની વોહોરા લોકને વતન અને વારસાની બાબતમાં હિંદુ શાસ્ત્ર લાગુ પડે છે.

કરારના કાયદા (સન ૧૮૭૨ નો ૯ મો ઇંડીઆ એકટ) ની જાણવા જોગ બાબતો—કાયદાથી અમલમાં આણી શકાય એવી કબુલતને કરાર કહે છે (૨). લાયક ઉમરે પોહાચેલો સખસ (૧૮ વર્ષ ઉપરના) જેની સાવધ બુદ્ધી હોય તે કરાર કરી શકે છે (૧૧).

નિરર્થક કરવા જોગ કરાર તથા કબુલતો બાબત—જ્યારે કબુલત કરવામાં સંમતી રાજી ખુશીથી આપેલી ન હોય તો, કબુલત નીરર્થક થવા યોગ્ય છે (૧૯). હકીકત વિશે બન્ને પક્ષકારની ચુક થઇ હોય, તો તે કબુલત નિરર્થક છે. બ્રીટીશ ઇંડીઆમાં ચાલતા કોઇ કાયદા વિશેની ચુકને લીધે થયેલો કરાર નિરર્થક થતો નથી. નીચે બતાવેલી બાબતોમાં કબુલતનો અવેજ અગર ઉદ્દેશ ગેર કાયદે છે અને તેથી તેવી કબુલતો નિરર્થક છેઃ-(૧) જે અવેજ કીવા ઉદ્દેશની કાયદામાં મનાઈ કરી હોય તેવો; (૨) જેમાં કપટ હોય તેવો; (૩) જે બીજા

સખસના શરીરને કીંવા મીલકતને હાની કરતા હોય તેવો; (૪) જેનો અર્થ હાની કરવાનો થતો હોય તેવો; (૫) જેને કોર્ટ અનીતી અથવા રાજનીતી વિરૂદ્ધ ગણતી હોય તેવો (૨૩).

નિચે બતાવેલી કબુલતો નિરર્થક છે. (૧) અવેજ કોઈ ભાગે ગેરકાયદે હોય તો. (૨) અવેજ શીવાયની કબુલત. (૩) લગ્નમાં હરકત કરનારી કબુલત. (૪) વેપારને હરકત કરતા કબુલત. (૫) કાયદા મુજબ કામ ચલાવવામાં હરકત કરતા કબુલત. (૬) જે કબુલતનો અર્થ નકી નથી કીંવા નકી કરી શકાય નહી તેવી કબુલત. (૭) સરત, ઘોડા દોડની સરત શીવાયની, તરીકે કરેલી કબુલત (૨૪–૩૦)

નિચે બતાવેલી બાબતમાં અવેજ વગર કરેલી કબુલત નિરર્થક થતી નથી. (૧) પક્ષકારો પરસ્પર નજદીકના સંબંધમાં હોય તે પક્ષકારો વચે સ્વભાવિક પ્રીતી તથા માયાના સબબથી થયેલી કબુલત, જો તે લેખી હોય અને નોધાવેલી હોય તો. (૨) કાંઇ વસ્તુ કરી હોય તેનો બદલો આપવાનું વચન હોય તો. (૩) મુદતના કાયદાથી રદ થયેલું કરજ આપવાનું વચન હોય તો. લવાદી પર સોંપવા વિશેની કબુલત નિરર્થક નથી.

અશકય બીના ઉપર કરેલી અવલંબી કબુલત નિરર્થક છે (૩૬). અશકય કૃત્ય-કરવાની કબુલત નિરર્થક છે (૫૬). ગેરકાયદે વસ્તુ કરવાની કબુલત નિરર્થક છે (૫૭).

કરાર પુરો કરવા બાબત—કરાર કરનાર પક્ષકારોએ પોત પોતાના વચન પુરાં કરવાં જોઈએ એટલે વચન પ્રમાણે ચાલવું જોઇએ; વચન આપનારાએ કરાર પુરો કરવો જોઇએ. કરાર પુરો કરવાનો વખત ઠરાવેલો ન હોય ત્યારે, યોગ્ય વખતની અંદર વચન આપનારે વચન પ્રમાણે ચાલવું જોઇએ (૩૭–૫૫). અમુક કરજ પેટે આ રકમ આપુંછું એવું કરજદારે કહ્યું હોય તો, તે રકમ તે કરજ પેટે જમા કરવી જોઇએ;. જ્યારે એવું કરજદારે કહ્યું ન હોય ત્યારે સાહુકાર ગમે તે કાયદેસર દેણુ પેટે જમા કરવાને મુખત્યાર છે (૫૯–૬૧). એક બાજુ તરફથી કસુર કરવામાં આવે એટલે બીજી બાજુ તરફથી કરારનો અમલ કરવામાં નહી આવે તો વચન આપનારને માફી થઈ એમ સમજવું (૬૭).

કરાર નહિ, પણ કરાર જેવા સંબંધો વિષે—જે સખસ ગાંડપણ કે સગીરપણાને લીધે, કરાર કરવાને નાલાયક હોય તેવા સખસને અન વસ્ત્ર પુરાં પાડવા બદલ ત્રાહિતે કરેલો ખરચ, તેવા સખસની મિલકતમાંથી વસુલ લેવાને દાવો માંડી શકે છે (૬૮). એક સખસે આપવાના પૈસા બીજો સખસ તે વાતમાં પોતાનો સંબંધ હોવાથી આપે તો, તે આપનારને પૈસા પાછા મળવાનો હક છે (૬૯). ભુલથી કંઈ ચીજ કોઇને ઘેર રહી જાય, અને તે ચીજનો તે ઘરવાળો ઉપયોગ કરે તો, તે

ચીજની કીમત તેણે આપવી જોઈએ (૭૦). બીજાની વસ્તુ કોઇને જડે અને પોતાના સ્વાધીનમાં રાખે તો, તે વસ્તુને માટે તે રાખનાર જવાબદાર થાય છે (૭૧). ચુકથી અગર સખતીના કારણથી નાણાં અગર બીજી વસ્તુ કોઇને અપાઇ હોય, તો તેણે તે નાણાં અગર વસ્તુ પાછી આપવી જોઇએ (૭૨).

કરાર તોડવાના પરિણામ—કરાર તોડવાથી ઉત્પન્ન થયેલો ટોટો અથવા નુકશાન કરાર તોડનાર પાસેથી ભરી લેવાનો હક છે. કરાર તોડવા બદલ અમુક નુકશાની ભરી આપવાની કરેલી હોય ત્યારે નુકશાની બદલ યોગ્ય રકમ (ઠરેલી રકમથી વધારે નહિ) ભરી આપવી જોઈએ (૭૩–૭૫).

માલ વેચાણ બાબત—"વેચાણ" એટલે કીમતના બદલામાં મિલકત આપવી તે. કાંઈ કીમતે કોઈ મુકરર કરેલા (જંગમ) માલની કીમત આપવા માંડી તથા સ્વીકારી અને તેની સાથે કીમત આપ્યાથી અથવા માલ સ્વાધીન કર્યાથી કીવા બાનુ આપ્યાથી વેચાણ થાય છે એમ સમજવું. વેચેલો સઘળો માલ અથવા તેનો કંઇ ભાગ સ્વાધીન કરવામાં આવે ત્યારે તે વેચેલા માલનું સ્વામીત્વ ખરીદદારને પ્રાપ્ત થાય છે. સ્થાવર તથા જંગમ મિલકત એકઠી વેચવાની કબુલત થઈ હોય તો સ્થાવર મિલકત ઉપર હક પ્રાપ્ત થાય તે પેહેલાં જંગમ મિલકત ઉપરનું સ્વામીત્વ ઉત્પન્ન થતું નથી. માલ ઉપર ખરીદદારની માલકી થયા પછી કાંઈ નુકશાન થાય તો ખરીદદારે તે ખમવું જોઇએ (૭૮–૮૯). વેચેલા માલની કીમત મળે ત્યાં સુધી તે અટકાવી રાખવાનો વેચનારને હક છે. વેચેલો માલ રસ્તે જતો હોય તેવામાં ખરીદદાર નાદાર થઇલો જણુય તો તે માલ વેચનાર અટકાવી શકે છે. (૯૫–૧૦૭).

વેચનારનો પોતાના માલ ઉપર જે હક હોય તે કરતાં વધારે હક ખરીદદારને આપી શકતો નથી. ब એ क ની એક ગાય ચોરી ને अ ને વેચી. अ એ શુદ્ધ બુદ્ધીથી ખરીદી, તો પણ ગાય ઉપરની માલકી अ ને મલતી નથી. (૧૦૮).

ખોટા હકથી વેચેલો જંગમ માલ ખરીદદારને પાછો આપવો પડે તો, વેચનાર ખરીદદારને નુકસાની ભરી આપવાને પાત્ર થાય છે (૧૦૯). કાંઇ ખાસ માલ ખાત્રી કરીને વેચી ખરીદદારને સ્વાધીન કરયો હોય, અને ખાત્રી કર્યા મુજબ માલ નહિ નિકળે તો, જે નુકસાન થાય તે ભરી આપવાને વેચનાર જવાબદાર થાય છે (૧૧૭). મંગાવેલા માલ સાથે નહિ મંગાવેલો માલ મોકલ્યો હોય તો મંગાવનાર, નહિ મંગાવેલો માલ "હું લેતો નથી" એમ કહી શકે (૧૧૯).

ખરીદદાર પોતાને વેચેલો માલ સ્વીકારવાની ના પાડે તો તેણે વેચાણનો કરાર તોડયો એમ સમજવું (૧૨૦).

લીલામથી માલ વેચાતો હોય, ત્યારે વેચનાર કીમત વધારવાને બનાવટી માગણીનો ઉપયોગ કરે તો, તે વેચાણ નિરર્થક થવા યોગ્ય છે (૧૨૩).

હામી તથા જામીનગીરી બાબત

કાંઇ કામના સંબંધમાં કંઈ ટોટો આવે તે ભરી આપવાના કરારને "હામી" નો કરાર કહે છે. કોઇ ત્રાહીત સખસ પોતાનું વચન કિંવા જવાબદારી પૂરી કરવામાં કસુર કરે તો તે પૂરી કરવાનો જે કરાર થાય તેને "જામીનગીરીનો કરાર" કહે છે. કરારમાં બીજી રીતનો ઠરાવ ન હોય તો, જામીનની જવાબદારી મુખ્ય દેણદારની જવાબદારી જેટલીજ છે (૧૨૮). માગનાર મુખ્ય દેણદાર સાથે ફડચો કરે, અથવા મુદત આપે, અથવા દાવો ન આણવાનું વચન આપે તો, જામીન છુટો થાય છે (૧૩૫). કરારમાની શરતોમાં ફેરફાર થવાથી જામીન છુટો થાય છે (૧૩૨). મુદત આપવાનો કરાર ત્રીજા સખસ જોડે કર્યો હોય તો, જામીન છુટો થતો નથી (૧૩૬). માંગનાર દાવો માંડવાની ખામોશ રાખે તેથી જામીન છુટો થતો નથી (૧૩૭). કેટલાક સહજામીનોમાંના એકને છુટો કર્યો તો, બીજા છુટા થતા નથી (૧૩૮). જામીને રૂપીઆ આપ્યા અગર કામ પુરૂ કર્યું તો, માગનારના દેણદાર ઉપર જે હકો હોય તે જામીનને પ્રાપ્ત થાય છે (૧૪૦). સહજામીનો સરખે ભાગે જવાબદાર છે (૧૪૬),

નિક્ષેપ વિશે.

જ્યારે એક સખસ કાંઈ માલ કોઈ કામ સારૂ બીજા સખસને સ્વાધીન કરે, અને તે એવા કરારથી કે કામ મજકુર પૂર્ણ થાય એટલે તે માલ પાછો આપવો અથવા જે સખસે તે સ્વાધીન કર્યો હોય તે સખસના હુકમ પ્રમાણે તેની બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરવી, ત્યારે એ પ્રમાણે માલ સ્વાધીન કરવો તેને "નિક્ષેપ" કહે છે, જે સખસ માલ સ્વાધીન કરે તેને "નિક્ષેપ્તા" કહે છે, જેને માલ સ્વાધીન કરવામાં આવે તેને "નિક્ષેપી" કહે છે.

નિક્ષેપીને અગર તેના તરફથી અધિકારવાળા સખસને માલ કબજામાં આપવાથી તે માલ સ્વાધિન કરી શકાય છે (૧૪૯). નિક્ષેપ માલમાં જે ખામી હોય તે જણાવવાનું કામ નિક્ષેપ્તાનું છે, અને ન જણાવે તો તે ખામીથી જે પ્રત્યક્ષ નુકશાન થાય તે નુકશાનનો નિક્ષેપ્તા જવાબદાર છે. માલ ભાડા સારૂ

નિક્ષેપમાં આવ્યો હોય તો નુકશાનનો જવાબદાર નિક્ષેપ્તા છે, પછી તે ખામી હોવાની તેને ખબર હોય કે ન હોય (૧૫૦). નિક્ષેપી એ પોતાના માલ જેટલી નિક્ષેપ્તમાં આવેલા માલની સંભાળ લેવી જોઇએ (૧૫૧). નિક્ષેપ્ત વસ્તુ ખોવાઈ જાય, નાશ થાય, અથવા બગડે (ઘટતી સંભાળ લીધા છતાં) તો નિક્ષેપી જવાબદાર નથી (૧૫૨). સરત વિરૂદ્ધ નિક્ષેપી એ કાંઈ કૃત્ય કર્યું તો નિક્ષેપ નિરર્થક થવા યોગ્ય થાય છે, વાપરવા સારૂ કાંઇ વસ્તુ મફત ધીરી હોય તો ધીરનાર સખસ ગમે તે વખતે તે પાછી માંગી શકે છે. વખત પુરો થવાથી અથવા કામ પુરૂં થવાથી નિક્ષેપ્ત માલ પાછો આપવો જોઇએ. અ એક ગાય બને સંભાળવા માટે તેના તાબામાં આપે, અને પછી ગાયને વાછડો થાય તો ગાય તેમજ વાછડો બએ અને સ્વાધીન કરવો જોઇએ. જે સખસને કાંઇ માલ જડે તે સખસે તે માલ સંભાળીને રાખવામાં તથા ધણીની શોધ કરવામાં પોતાની ખુશીથી મહેનત લીધી હોય તથા ખરચ કર્યો હોય, તેનો બદલો મળવાનો માલીક ઉપર દાવો માંડવાનો તેનો હક નથી; પણ એવો બદલો મળે ત્યાં સુધી તે માલ અટકાવી રાખવાનો અધિકાર છે. અને જો ખોવાયલો માલ પાછો લાવી આપવા બદલ અમુક ઇનામ આપવા કહ્યું હોય તો, ઇનામ સારૂ, દાવો માંડી શકાય છે. અને ઇનામ મલતા સુધી તે માલ અટકાવી શકે છે. ખોવાયલો માલ જો નાશ પામે તેવો હોય તો તે માલ વેચી નાંખવાનો, માલ જડનારને હક છે. તેમજ તે માલને સંબંધે થઇલો કાયદેસર ખરચ માલની કીમતના બે ત્રત્તીઓઉસ ($\frac{2}{3}$) થતો હોય તો માલ જડનાર તે વેચી શકે છે (૧૪૮–૧૭૧).

ઘરેણે મુકવા બાબત—કોઇ કરજ અદા કરવાના અથવા કોઇ વચન પુરૂ કરવાના તારણ દાખલ કાંઈ માલનો નિક્ષેપ કર્યો હોય, તે નિક્ષેપને "ઘરેણે" કહે છે. નિક્ષેપ્તાને "ઘરેણે આપનાર" કહે છે. નિક્ષેપીને "ઘરેણે લેનાર" કહે છે. ઘરેણે લેનાર ઘરેણે મુકેલો માલ કરજ વાળી લેવાને, વ્યાજ લેવાને, તથા જરૂરી ખરચ લેવાને તે માલ અટકાવી શકે છે. જે કરજને માટે માલ ઘરેણે મુકયો હોય તે શીવાયના બીજા કરજ સારૂં ઘરેણે લેનાર તે માલ અટકાવી શકતો નથી. ઘરેણે મુકેલા માલના સંરક્ષણ માટે જે કાંઇ વિશેષ ખરચ થયો હોય, તે ઘરેણે મુકનાર પાસેથી લેવાનો હક છે. ઘરેણે મુકનાર કરજ અદા કરવામાં કસુર કરે તો, ઘરેણે લેનાર દાવો માંડી શકે છે, તથા ઘરેણે મુકેલો માલ અટકાવી શકે છે, અથવા યોગ્ય નોટીસ આપીને તે માલ વેચી શકે છે. ઘરેણે આપનાર કરજ અદા ન કરે તો પણ, વેચાણ થતાં પહેલાં માલ છોડાવી શકે છે. દેવું અદા કરવાને ઠરાવેલી મુદત ગઈ હોય તોપણ ઘરેણે મુકેલી મીલકત ઘરેણે રાખ્યાની તારીખથી ત્રીસ વરસની અંદર છોડાવી શકે છે. જેના કબજામાં

માલ અથવા માલ ઉપરના હકના દસ્તાવેજ હોય તે, ઘરેણે મુકી શકે છે. માલ ઉપર પોતાનો જેટલો હક હોય તેટલોજ હક ઘરેણે મુકી શકાય છે. (૧૭૨-૧૭૯).

આડત બાબત—કોઇ બીજા સખસને સારૂ કાંઇ કૃત્ય કરવા સારૂ અથવા ત્રીજા સખસો સાથેના વ્યવહારમાં કોઇ બીજા સખસના પ્રતીનીધી દાખલ કામ ચલાવવા સારૂ નીમેલા સખસને "આડતીઓ" કહે છે. જે સખસને સારૂ તે કૃત્ય કરવામાં આવે, અથવા જેને સારૂ પ્રતીનીધી દાખલ કામ ચલાવવામાં આવે તેને "મુખ્ય કેહે છે. પાકી ઉમરે પોહોચેલો અને સાવધ બુદ્ધીનો સખસ "આડતીઓ નીમી શકે છે.

પાકી ઉમ્મરે પોહોંચેલો અને સાવધ બુદ્ધીનો કોઈપણ સખસ આડતીઓ થઇ શકે છે. આડત ઊત્પન્ન કરવા સારૂ અવેજની જરૂર નથી. બોલેલા અથવા લખેલા શબ્દોથી જે અખત્યાર આડતીઆને આપવામાં આવે તે "સ્પસ્ટ અખત્યાર" કહેવાય, અને કામની હકીકત ઉપરથી જે અખત્યાર અનુમાન થાય તે "ગર્ભિત અખત્યાર" કહેવાય. જો આડતીઆને એકાદ કૃત્ય કરવાનો, અથવા ધંધો ચલાવવાનો અખત્યાર હોય તો તે કૃત્ય કરવા સારૂ અથવા ધંધો ચલાવવા સારૂ જે કંઇ કાયદેસર કામ કરવાની જરૂર હોય તે સર્વ કરવાનો તેને અખત્યાર છે. કંઈ અણુચીતવ્યું તાકીદનું કામ આવે તો, સાધારણ સમજણવાળું માણુસ જેમ પોતાના કામને માટે કરે તેમ, મુખ્ય ને ટોટામાંથી બચાવવા સારૂ, કરવાને અધીકાર છે. વેપારના સાધારણ રીવાજને અનુસરીને આડતીઓ પોતાનું કામ પેટા આડતીઆને સોંપી શકે છે. પેટા આડતીઓ પોતાના કૃત્યનો આડતીઆને જવાબદાર છે. અખત્યાર ઉપરાંતના તથા બીન અખત્યારવાળાં કામોને બાહાલ (Ratify) કરવાનો અથવા ના કબુલ કરવાનો મુખ્ય મુખત્યાર છે. આપેલો અખત્યાર રદ કરવાથી, આડતનું કામ છોડી દીધાથી, આડતનું કામ પુરૂં થવાથી, મૃત્યુથી, અથવા અસાવધ બુદ્ધિનો થવાથી, અથવા મુખ્ય નાદાર ઠરેથી આડતની સમાપ્તી થાય છે. ઠરેલી મુદત પેહેલા મુખ્ય, આડત પાકા કારણ શીવાય, રદ કરે તો મુખ્યે નુકસાનીનો બદલો ભરી આપવો જોઇએ. તેમજ આડતીયો પુરતાં કારણ વગર આડત છોડી દેતો તે નુકશાની ભરી આપવાને પાત્ર થાય છે. આડતીઆનો અખત્યાર સમાપ્ત થયો કે પેટા આડતીઆનો અખત્યાર સમાપ્ત થાય છે. આડતીયાએ મુખ્યના હુકમ પ્રમાણે કામ કરવાનું છે. જો કંઇ ખાસ હુકમ ન હોય તો વેપાર ધંધાના રીવાજ પ્રમાણે કામ કરવું જોઇએ. આડતીઆએ ઉધ્યમ તથા કુશળતા વાપરવી જોઇએ. હીસાબ માગે કે રજુ કરવાની આડતીઆની ફરજ છે. મુખ્યના જાણ્યા વિના આડતીઓ ખુદ પોતાના તરફથી ધંધો કરે તો તેથી જે નફો થાય તે મુખ્ય

માગી શકે છે. મુખ્યને સારૂ આપેલી રકમમાંથી પોતાનું મેહેનતાણું કાપી લેવાને આડતીઓ મુખત્યાર છે. કાંઈ ગુન્હાનું કૃત્ય કરવા સારૂ આડતીઓ નીમ્યો હોય તો, નીમનાર સખસ નુકશાનનો જવાબદાર નથી. મુખ્યની ગફલતને લીધે આડતીઆને હાની થાય તો મુખ્યે આડતીઆને નુકસાની ભરી આપવી જોઈએ. (૧૮૨–૨૨૫).

ત્રીજા સખસો સાથે કરેલા કરારો ઉપર આડતની અસર:—

આડતીઆએ જે કરાર કર્યો હોય તે જાણે મુખ્યેજ કર્યો હોય તે પ્રમાણે અમલમાં આણી શકાય છે. આડતીઓ પોતાના અધિકાર બહાર કરાર કરે તો, અધિકાર જેટલો કરાર અમલમાં આણી શકાય. આડતીઆએ જે પોતાના અખત્યાર બહાર કર્યું હોય, તે જો જુદું ન પડાય તો તે કાર્ય કબુલ રાખવાની મુખ્યને ફરજ નથી. આડતીઓ જે કરાર મુખ્યને માટે કરે, તે પોતાને માટે અમલમાં આંણી શકે નહિ. આડતીઆને મુખ્ય સમજી તેની જોડે કરેલો કરાર મુખ્ય પુરો કરાવી શકે છે. જ્યારે આડતીઓ પોતે જાતે જવાબદાર હોય ત્યારે તેની જોડે ધંધો કરનાર ખુદ તે આડતીઆને, તેના મુખ્યને, અથવા તે બેહુને જવાબદાર કરી શકે છે. પોતે આડતીયો છે એવું ખોટું કહીને જે સખસ કરારમાં પક્ષકાર થાય, તો તેવા આડતીઆને કરાર પુરો કરાવવાનો હક નથી. (૨૨૬–૨૩૬).

પંત્યાળાં અથવા ભાગીદારી બાબત:—(૨૩૯–૨૬૫)

જે સખસોએ પોતાની મિલકત, અથવા મેહેનત, અથવા કુશળતા કાંઇ ઉદ્યોગમાં એકત્ર કરવાની તથા તેથી જે નફો થાય તે પોતપોતામાં વેહેચી લેવાની કબુલત કરી હોય તે સખસો મધે જે સંબંધ તે સંબંધને “પત્યાળું” કેહે છે. જે સખસોએ પરસ્પર પંત્યાળું કર્યું હોય, તે સખસોને એકંદરે “ પેઢી ” એવું નામ આપ્યું છે. જે સખસે વ્યાજ લેવા અગર નફાનો ભાગ મળવાના કરારથી નાણું ધીર્યું હોય તે સખસ પંત્યાળો થતો નથી. પંત્યાળુ છોડી દેનારે, અથવા મયત પંત્યાળાના પ્રતીનીધીએ કાંઈ મિલકત પંત્યાળાના કામમા વાપરવા સારૂ રેહેવા દીધી હોય તો તેણે કરજ ધીરેલું એમ સમજવું. નોકરને અથવા આડતીઆને નફામાંથી હિસ્સા તરીકે મેહનતાણું આપ્યું તો તેથી તે પંત્યાળો થતો નથી. મરનાર ભાગીદારની વીધવાને અગર બચ્ચાંને નફામાંથી વર્ષાસન મળતું હોય તો તેથી તેઓ ભાગીદાર થતા નથી. ગુડવીલ વેચનાર સખસને નફામાંથી કાંઇ ભાગ મળતો હોય તો તેથી પંત્યાળો થતો નથી. પોતે પંત્યાળો છે એવી ધારણા કોઇ શખસ કોઇની પાસે કરાવે, તો તે મજકુર બીજા સખસને તે પેઢીના પંત્યાળા તરીકે જવબદાર થાય છે. કોઇ સખસ પોતે પંત્યાળો છે એવી

સમજુતી બીજાને કરવાદે તો તે, ત્રીજા સખસોને પંત્યળા તરીકે જવાબદાર છે. પંત્યાળો સગીર હોય તો તે જાતે જવાબદાર નથી, પણ તેનો હિસ્સોજવાબદાર છે. પંત્યાળાના કરજ બાબત દરેક પંત્યાળો (ભાગીદાર) જવાબદાર છે. એક ભાગીદારની ગફલત અથવા કપટને લીધે ત્રીજા સખસને નુકસાન થાયતો, દરેક ભાગીદાર જવાબદાર છે. જે કરાર ઉપરથી ભાગીદારોના હકો તથા જવાબદારી ઠરેલી હોય, તે કરાર સર્વ ભાગીદારોની સંમતીથીજ રદ કરી શકાય છે.

કોર્ટ પંત્યાળું ક્યારે ભાંગી શકે છે. ? કોઈ ભાગીદારે દાવો કર્યા ઉપરથી નીચે લખેલા પ્રસંગે કોર્ટ પંત્યાળું ભાંગી શકે છેઃ—(૧) જ્યારે કોઇ ભાગીદાર અસાવધ બુદ્ધિનો થાય ત્યારે; (૨) જ્યારે કોઈ ભાગીદાર નાદાર ઠરાવવામાં આવેલો હોય ત્યારે; (૩) જ્યારે નફા તોટાનો સંબંધ કાયદા મુજબ ત્રીજા સખસ પાસે જતો હોય ત્યારે; (૪) જ્યારે કોઇ ભાગીદાર, પોતાનું કૃત્ય કરવાને અશક્ત થાય ત્યારે; (૫) જ્યારે ભાગીદાર ભારે ગેર વર્ત્તણુંક કર્યાનો તકસીરવાર હોય ત્યારે; (૬) જ્યારે પંત્યાળું ચલાવ્યાથી માત્ર તોટોજ થતો હોય ત્યારે.

સઘળા ભાગીદારોએ સર્વોત્કૃષ્ટ ફાયદો થાય એવી રીતે ધંધો ચલાવવો તથા પરસ્પર ન્યાયથી તથા ઈમાનદારીથી વર્ત્તવું. તથા ખરા હીસાબ હરકોઈ ભાગીદારને તથા તેના પ્રતીનીધીને આપવા એ પંત્યાળાઓની ફરજ છે. પંત્યાળું ભાગ્યા પછી અથવા સમાપ્ત થયા પછી, પંત્યાળાનો ધંધો આટોપીને બંધ કરવાનો, તેનું કરજ અદા કરવાની તજવીજ કરવાનો, જે ફાજલ રેહેતે ભાગીદારોના હિસ્સા મુજબ વેંહેચી આપવાને ડીસ્ટ્રીકટ કોર્ટને અધિકાર છે. પંત્યાળાનો હિસાબ લેવાનો દાવો કોઇપણ હકુમતવાલી કોર્ટમાં થઈ શકે છે, પણ ભાગીદારી સમેટવાનો દાવોતો જીલ્લા જડજની કોર્ટમાંજ થઇ શકે છે.

મિલકત તબદીલ કરી આપવા બાબતનો આકટ સન ૧૮૮૨નો ૪થો (ઇંડીઆ).

કરાર સંબંધી આ આકટના નિયમો કરાર આકટના ભાગ છે એમ સમજવું. આ આકટની કલમ ૫૪, પેરેગ્રાફ ૨ તથા ૩, કલમ ૫૯, ૧૦૭ તથા ૧૨૩ નોંધવા બાબતના આકટની પૂર્વણી કલમો છે એમ સમજવું. (૪).

“તબદીલ” એ આરબી ભાષાનો શબ્દ છે. “બદલી” “અદલા બદલી” એ શબ્દો ગુજરાતી ભાષામાં વપરાય છે, તે ઉપરથી “તદબીલ” શબ્દનો અર્થ યાદ રાખવો મુશ્કેલ પડશે નહીં. “તબદીલ” એટલે ફેરફાર, બદલો અથવા રૂપાંતર.

સ્થાવર કે જંગમ મિલકત તબદીલ કરી આપવા બાબત સામાન્ય નિયમો—"મિલકત તબદીલ કરી આપવી" એટલે જે કૃત્યથી કોઇપણ જીવતો સખસ, વિધમાનકાળે અથવા ભવિષ્યમાં, બીજા કોઇ કોઇ એક અથવા અનેક જીવતા સખસોને અથવા પોતાને તથા બીજા એક અથવા અનેક જીવતા સખસોને મિલકત આપતો હશે તે કૃત્ય. બીજા સખસને મિલકત આપવાના મુખ્ય પાંચ પ્રકાર છે, વેચાણ, ગીરો, પટા, બક્ષીસ, અને અદલા બદલી, કોઇ પણ જાતની મિલકત તબદીલ કરી આપવાનો અધિકાર છે; પરંતુ નિચે લખેલી મિલકત તબદીલ કરી આપી શકાવી નથી:—

અ—છેક નજીકના વારસને ઇસ્ટેટ પ્રાપ્ત થવાનો સંભવિત હક; સગાને વારસો મળવાનો અથવા એવોજ બીજો સંભવિત હક.

બ—પાછળની શરત તોડયા બદલ મિલકત પાછી મળવાનો કેવળ હક.

ક—સુખાધિકાર, પ્રધાન સ્થળથી જુદો.

ડ—ધણીએ જાતે ભોગવવાનો હિત સંબંધ.

ઈ—દગલબાજી બદલ અથવા ગેર કાયદેસર રીતે હાની કર્યા બદલ બદલો મળવાની ફરીઆદ કરવાનો કેવળ હક.

ફ—સરકારી હુદ્દો તથા સરકારી નોકરનો પગાર, લેહેણો થયો હશે તે પેહેલા અથવા પછી.

ગ—લસ્કરી તથા સિવિલ પેનશન અને પોલીટીકલ પેનશન.

હ—મિલકત તબદીલ કરી આપવાનું કામ, હિત સંબંધના સ્વરૂપને પ્રતીકુલ હશે તેટલે સુધી, કાંઇ ગેર વ્યાજબી કારણ સારૂ, અથવા જેને મિલકત તબદીલ કરી આપવાનું ગેર કાયદેસર હશે તેવા સખસની તરફથી, કરી શકાતું નથી.

આઇ—તબદીલ કરી ન શકાય એવો ભોગવટાનો હક જેને હોય એવા ખેડુત વીગેરેને પોતાનો હિત સંબંધ બીજાને આપવાનો આ કલમ ઉપરથી અધિકાર મળે છે એમ સમજવું નહીં (૬).

કરાર કરવાને યોગ્ય એવા મિલકતના ધણીને તેની મિલકત તબદીલ કરી આપવાનો અધિકાર છે (૭). મિલકત બદલી કરી આપ્યાનું પરિણામ એ થાય છે કે, તબદીલ કરી આપેલી મિલકતમાંનો હિત સંબંધ, જેને મિલકત તબદીલ કરી આપી હશે, તેને તરતજ પ્રાપ્ત થાય છે (૮). જે જે બાબતોમાં કાયદાનો સ્પષ્ટ ઠરાવ નહીં હોય તે તે બાબતોમાં મિલકત લેખ શિવાય તબદીલ કરી આપવાને હરકત નથી (૯).

સ્થાવર મિલકત તબદીલ કરી આપવા બાબત.

માત્ર ચોકસ હકીકત હોયતોજ તબદીલ કરી આપવાનો જેને અખીકાર છે તે શખસે તબદીલ કરી આપવા બાબત (૩૮).

દ્રષ્ટાંત.

अ નામની હિંદુ વિધવાનો ધણી સગોત્ર વારસો મુકી મરી ગયો છે; પોતે વિધવા તરીકે ધારણ કરેલી મિલકત પોતાના નિર્વાહ સારૂ બસનથી એમ કહીને, ધર્મ સંબંધી અથવા પરોપકારાર્થેન હોય એવાં કામ સારૂ તે મીલકતમાનું એક ખેતર ब ને વેચવાનો તે કરાર કરે છે. સદરહુ મીલકતનું ઉત્પન્ન अ ના નિર્વાહ માટે બસ થાય એટલું નથી અને સદરહુ ખેતર વેચવાની જરૂર છે એ બાબત યોગ્ય ચોકસી કરીને પોતાની ખાત્રી કર્યા પછી ब શુદ્ધ બુદ્ધિથી તે ખેતર अ પાસેથી વેચાતું લે છે. એક તરફથી ब તથા બીજી તરફથી अ અને સગોત્ર વારસો એઓની વચમાં તે ખેતર વેચવાની જરૂર હતી એવું સમજાશે.

ત્રીજા સખસને ગુજરાનનો હક હોય ત્યારે મિલકત તબદીલ કરી આપી હોય તે બાબત (૩૯).

દ્રષ્ટાંત.

अ એક હિંદુ, પોતાની ભોજાઇ ब ના મૈયત ધણીની મિલકતનો હકદાર થયાથી એની ઉપર એની ભોજાઇના ગુજરાન બાબત જે હક લાગુ થયો છે તે હકને બદલે તેને સુલતાનપુર તબદીલ કરી આપે છે, અને તેની સાથે એવો કરાર કરે છે કે તારી પાસેથી સુલતાનપુર લઇ લેવામાં આવશે તો હું મારા કબજામાં બીજાં અમુક ગામો છે તેમાંથી તને પસંદ પડે તે ગામની સુલતાનપુરના ક્ષેત્રફળ જેટલી જમીન તને તબદીલ કરી આપીશ. अ તે ગામો, क ને વેચે છે, અને क તે ગામો શુદ્ધ બુદ્ધિથી તથા સદરહુ કરારની ખબર હોયા વગર વેચાતાં લે છે. ब પાસેથી સુલતાનપુર લઇ લેવામાં આવે છે ત્યારે क ને તબદીલ કરી આપેલાં ગામો ઉપર ब નો કાંઇ હક નથી.

જ્યારે સ્થાવર મિલકતમાં જે સખસોનો હિત સંબંધ હોય તે શખસોની સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભીત સંમત્તિથી કોઈ શખસ તે મિલકતનો દેખીતો ધણી હોય અને તે શખસ તે મિલકત કાંઇ અવેજ લઇને તબદીલ કરી આપે ત્યારે, તે તબદીલ કરી આપનારને તબદીલ કરી આપવાનું કામ કરવાનો અધિકાર નહિ હતો એવા સબબ ઉપરથી તે નિરર્થક થવા યોગ્ય છે એમ સમજવું નહિ માત્ર

એટલુંજ કે જેને તે મિલકત તબદીલ કરી આપી હશે તેણે તબદીલ કરી આપ નારને તે કામ કરવાનો અધિકાર હોવા બાબત પોતાની ખાત્રી કરવા સારૂ યોગ્ય કાળજી લઇને શુદ્ધ બુદ્ધિથી વર્તવું જોઇએ. (૪૧)

અગાઉનું તબદીલ કરી આપ્યાનું કામ રદ્દ કરવાનો અધિકાર હોય એવા શખસે તબદીલ કરી આપવા બાબત (૪૨).

દ્રષ્ટાંત.

અ, બને એક ઘર ભાડે આપે છે, અને એવી શરત કરે છે કે તે ઘરની કીંમત ઘટે એવા રીતે બ એ તેનો ઉપયોગ કર્યો છે એવું ફલાણો સર્વેયર કહેશે તો તે પટો રદ કરી શકાશે,

પછી એવી રીતનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે એવું ધારીને અ તે ઘર કને ભાડે આપે છે. આને લીધે, તે ઘરનો બએ તેની કીંમત ઘટે એવી રીતે ઉપયોગ કર્યો છે એવું તે સરવેયરનું મત હોય તો, બનો પટો રદ થશે.

અધિકાર વગરના સખસે મિલકત તબદીલ કરી આપ્યા પછી તેને તેમાં હિત સંબંધ પ્રાપ્ત થાય તો શું થાય તે બાબત (૪૩).

દ્રષ્ટાંત

અ એક હિંદુ જે પોતાના બાપ બથી જુદો પડયો છે, તે કને, ક્ષ, ય અને જ્ઞ એ ત્રણ ખેતરો તબદીલ કરવાનો પોતાને અધિકાર છે એમ કહીને વેચે છે. આ ત્રણ ખેતરોમાંનુ જ્ઞ અનું નથી, કારણકે તે ખેતર ભાગ પાડતી વખતે બએ પોતાની પાસે રાખ્યું હતું, પણ બના મરણ પછી તે અ ને વારસામાં મળે છે. કએ વેચાણનો કરાર રદ કર્યો નથી તેથી જ્ઞ ખેતર પોતાને સ્વાધીન કરવાની અને ફરજ પાડવાનો તેને અધિકાર છે.

સ્થાવર મિલકતના બે અથવા વધારે સહમાલિકોમાંનો જે કોઇ એક માલિક તે મિલકતમાંનો પોતાનો હિસ્સો અથવા કાંઇપણ હિત સંબંધ તબદીલ કરી આપવાને કાયદેસર રીતે લાયક હશે તેણે તે હિસ્સો અથવા હિત સંબંધ તબદીલ કરી આપ્યો હોય ત્યારે, તે જેને તબદીલ કરી આપ્યો હશે તે સખસને એવા હિસ્સા અથવા હિત સંબંધની બાબતમાં અને તે તબદીલ કરી આપવાનું કામ અમલમાં લાવવાની જેટલે સુધી જરૂર હશે તેટલે સુધી, તે મિલકતનો મજીઆરો કબજો મળવાનો હક અથવા તેનો બીજો સામાઇક અથવા અંશતઃભોગવટો કરવાનો હક તથા તેની વેંહેંચણ કરવાનો હક તબદીલ કરી આપનારને હશે તેટલો

પ્રાપ્ત થશે, માત્ર એટલુંજ કે આ પ્રમાણે તબદીલ કરી આપેલા હિસ્સાને અથવા હિત સંબંધને તબદીલ કરી આપવાની તારીખે જે શરતો તથા જવાબદારીઓ લાગુ હશે તે શરતો તથા જવાબદારીઓને પાત્ર રહીને તે હક તેને પ્રાપ્ત થશે. એકાદા અવિભક્ત કુટુંબની માલકીના રહેવાના ઘરનો કાંઇ હીસ્સો જેને તબદીલ કરી આપ્યો હશે તે સખસ તે કુટુંબનો આસામી ન હોય ત્યારે, આ કલમના કોઇપણ ઠરાવ ઉપરથી, તે સખસને તે ઘરનો મજીઆરો કબજો મળવાનો અથવા બીજો સામાઇક અથવા અંશતઃ ભોગવટો કરવાનો હક પ્રાપ્ત થાય છે એવું સમજવું નહીં (૪૪).

મજીઆરી મિલકતમાંનો હિસ્સો સહમાલિકોએ તબદીલ કરી આપવા બાબત. (૪૭).

દ્રષ્ટાંત.

મોજે સુલતાનપુરમાં अ આઠ આનાનાં હિસ્સાનો ધણી છે. અને ब તથા क પૈકી દરેક જણ ચાર આનાના હિસ્સાનો ધણી છે. એ ત્રણે જણા પોત પોતાના જુદા જુદા હિસ્સા પૈકી કિયા હિસ્સામાંથી તબદીલ કરી આપે છે તે ન કહેતાં, તે ગામમાંનો બે આનાનો હિસ્સો ड ને તબદીલ કરી આપે છે. આ તબદીલ કરી આપવાનું કામ અમલમાં લાવવા સારૂ अના હિસ્સામાંથી એક આનાનો હિસ્સો લેવો જોઇએ અને ब તથા क પૈકી દરેકના હિસ્સામાંથી અડધા આનાનો હિસ્સો લેવો જોઇએ.

કોઇ પણ સખસ એકજ સ્થાવર મિલકત જુદે જુદે વખતે તબદીલ કરી આપીને તેમાં અથવા તે ઉપર જુદા જુદા હક ઉત્પન્ન કરતો હોય અને તે હક બધા સાથે હોઇ શકે નહીં અથવા પુરે પુરી રીતે તે બધાનો સાથે અમલ કરી શકાય નહિ ત્યારે, તે મિલકત જેમને અગાઉ તબદીલ કરી આપી હશે તેઓ કાંઇ વિશેષ કરાર અથવા શરતથી બંધાયા ન હોય તે પ્રસંગે, પાછળથી ઉત્પન્ન કરેલો દરેક હક તેની અગાઉ ઉત્પન્ન કરેલા હકને પાત્ર રહીને અમલમાં આવશે (૪૮).

અધુરા હકથી ધારણ કરનારાને સુદ્ધ બુદ્ધિથી આપેલું ભાડું (૫૦).

अ એક ખેતર बને ૫૦ રૂપીએ ભાડે આપે છે અને પછી તે कને તબદીલ કરી આપે છે. बને આ તબદીલ કરી આપવાના કામની ખબર ન હોવાથી તે તે ભાડું अને સુદ્ધ બુદ્ધિથી આપે છે. આ પ્રમાણે ભાડું આપેલું હોવાથી ब પાસે ફરીથી ભાડુ લેવાશે નહીં.

બ્રિટીશ ઈંડીયામાં અધિકારવાળી અથવા ગવરનર જનરલ ઈન કૌંસિલે બ્રિટીશ ઈંડિયાની હદ બાહાર સ્થાપેલી કોઇ પણ કોર્ટમાં કોઇપણ સ્થાવર મિલકત ઉપરના કોઇપણ હકના સંબંધમાં પ્રત્યક્ષ તથા વિશિષ્ટ રીતે જેમાં તકરાર હોય, એવી એકાદી તકરારી ફર્યાદ અથવા કામ વસ્તુતઃચાલતુ હશે તે દરમીઆન તે ફર્યાદમાના અથવા કામમાના કોઈપણ પક્ષકારે તે ફર્યાદમાં અથવા કામમાં જે કાંઇ પણ હુકમ અથવા હુકમનામું કરવામાં આવે તે ઉપરથી તે મિલકતના બીજા કોઇ પણ પક્ષકારના ઉત્પન્ન થનારા હકને બાધ આવે. એવી રીતે, કોર્ટે અધીકાર આપ્યો હશે તે શિવાયને પ્રસંગે તથા કોર્ટે ઠરાવી હશે તે શરતોને અનુસર્યા શિવાય બીજી રીતે, તે મિલકત તબદીલ કરી આપવી નહીં અથવા તેની બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરવી નહીં (૫૨).

જ્યારે એકાદી સ્થાવર મિલકત તબદીલ કરી આપવાનું કામ તેજ મિલકત કાંઇ અવેજ આપીને પહેલાં અથવા પાંછળથી તબદીલ કરી લેનારા શખસને અથવા સહમાલિકોને, અથવા તે મીલકતમાં હિત સંબંધ હશે એવા બીજા શખસોને ઠગવાના ઇરાદાથી અથવા તબદીલ કરી આપનાર શખસના લેહેણુદારોને ડુબાવવાના અથવા તેમનું નાણું આપતાં વિલંબ લગાડવાના ઇરાદાથી કરવામાં આવે ત્યારે તે કામ આ પ્રમાણે ઠગાયલા અથવા ડુબાડેલા શખસની અથવા જેને નાણું મળતાં વિલંબ થયો હોય એવા કોઈ પણ શખસની ઇચ્છા ઉપરથી નિરર્થક થવા યોગ્ય છે એવું સમજવું. શુદ્ધ બુદ્ધિથી કોઇ મીલકત તબદીલ કરી લીધી હશે ત્યારે તે લેનારના હકને ઉપરના ઠરાવથી બાધ આવશે નહીં (૫૩).

સ્થાવર મિલકતના વેચાણ બાબત—"વેચાણ" એટલે આપેલી અથવા આપવાને કબુલ કરેલી અથવા અંશતઃ—(થોડી) આપેલી અને અંશતઃઆપવાને કબુલ કરેલી કીમતના બદલામા માલકી તબદીલ કરી આપવી તે.

વેચાણ કેવી રીતે કરવું—સો રૂપીઆની તથા તેના કરતાં વધારે રૂપીઆની કીમતની સ્પૃષ્ય સ્થાવર મિલકતની બાબતમાં, અથવા ઉતરાધિકારના હકની અથવા બીજી અસ્પૃષ્ય વસ્તુની બાબતમાં વેચાણ ફક્ત નોંધેલા દસ્તાવેજથીજ થવું જોઇએ. સો રૂપીઆ કરતાં ઓછી કીમતની સ્પૃષ્ય સ્થાવર મિલકત નોંધેલા દસ્તાવેજથી અથવા સ્વાધીન કરીને, વેચાણ થઇ શકે છે. કબજો ખરીદદારને આપે ત્યારે તે મિલકત સ્વાધિન કરવામાં આવી એમ સમજવું. વેચાણ પક્ષકારોએ એકમેકની સાથે નક્કી કરેલી શરતો મુજબ થવું જોઇએ (૫૪).

સ્થાવર મિલકત ગીરો મુકવા બાબત—ગીરો ચાર પ્રકારના હોય છે (૧) સાદુ ગીરો, (૨) વેચાણની સરતે કરેલું ગીરો, (૩) ભોગવટા અથવા કબજા ગીરો અને (૪) અંગ્રેજી રીતનું ગીરો.

મિલકતનો કબજો સ્વાધીન કરી આપ્યા વગરના ગીરોને સાદુ ગીરો કહે છે.

જ્યારે ગીરો મુકેલી મિલકત દેખીતી વેચાણ આપવી, એવી સરતથી કે (૧) ગીરોની રકમ અમુક તારીખે પાછી આપવામાં કસુર થાય તો તે વેચાણ નક્કી થશે, અથવા (૨) ગીરોની રકમ અદા કરવામાં આવે તો તે વેચાણ રદ થશે, અથવા (૩) ગીરોની રકમ અદા કરવામાં આવે તો તે ખરીદદારે વેચનારને તે મિલકત પાછી આપવી ત્યારે આવા ગીરોને વેચાણની સરતે કરેલું ગીરો કહેવું. જ્યારે ગીરો મુકનાર ગીરોની રકમ અમુક તારીખે આપવાને બંધાઇને ગીરો રાખનારને ગીરો મિલકત પૂર્ણપણે તબદીલ કરી આપે, પણ એવી સરત કરે કે કબુલ કર્યા પ્રમાણે ગીરોની રકમ અદા કર્યા પછી તેણે તે મિલકત ગીરો મુકનારને પાછી તબદીલ કરી આપવી, ત્યારે તે કામને અંગ્રેજી રીતનું ગીરો કહેવું.

ગીરો કેવી રીતે થાય—સુરક્ષિત કરવાની મુદ્દલ રકમ રૂપીયા એકસો અથવા તે કરતાં વત્તી હોય ત્યારે ગીરો મુકનારની સહી તથા નિદાન બે શાક્ષીઓની સાખવાળો નોંધેલો દસ્તાવેજ લખી આપીને ગીરો કરી શકાય છે. સુરક્ષિત કરવાની રકમ રૂપીઆ એકસો કરતાં ઓછી હોય ત્યારે, કાંતો ઉપર કહ્યા પ્રમાણે સહી સાખવાળો દસ્તાવેજ લખી આપીને અથવા, સાદુ ગીરો હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, મિલકત સ્વાધીન કરી આપીને ગીરો કરી શકાય છે.

મુંબઈ, કલકત્તા, મદ્રાસ, કરાંચી તથા રંગુન એ શેહેરોમાં, સ્થાવર મિલકત ઉપરના હક સંબંધી દસ્તાવેજ તે ઉપર તારણ ઉત્પન્ન કરવાના ઇરાદાથી કોઇપણ લેણદારને અથવા તેના એજંટને સ્વાધિન કરી આપીને કરેલું ગીરો, આ કલમના ઠરાવ ઉપરથી ગેરકાયદેશર થતું નથી.

ગીરોની રકમ આપવા માંડી એટલે અથવા રકમ કોર્ટમાં અનામત મુકી એટલે મુદ્દલ રકમ ઉપરનું વ્યાજ ચઢતું બંધ થાય છે (૮૪).

સ્થાવર મિલકતના પટા બાબત—" પટો " એટલે મિલકતનો ભોગવટો

કરવાનો હક, સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત રીતે, નિર્દીષ્ટ કરેલી મુદત સુધી અથવા હમેશ ને માટે નીચે લખેલા અવેજના બદલામાં તબદીલ કરી આપવું તેઃ—

(૧) આપેલી અથવા આપવાને કબુલ કરેલી કિમતના બદલામાં, અથવા

(૨) મુદતે મુદતે અથવા ઠરાવેલે પ્રસંગે આપવાના પૈસાના બદલામાં, અથવા

(૩) પાકના કાંઇ હિસ્સાના બદલામાં, અથવા

(૪) કરવાની નોકરીના બદલામાં અથવા

(૫) આપવાની બીજી કોઇ પણ કીમતી વસ્તુના બદલામાં.

પટો કેવી રીતે કરવો—વર્ષ વર્ષ સુધી ચાલવાનો અથવા એક વર્ષથી વધારે મુદત સુધી ચાલવાનો, અથવા જેમાં વાર્ષિક ભાડું ઠરાવ્યું હોય એવો પટો માત્ર નોંધેલો દસ્તાવેજ કરી આપીનેજ કરી શકાય છે. બીજા સર્વ પટા દસ્તાવેજ લખી આપીને અથવા મોહોડાની કબુલાયત કરીને કરવાનો અખત્યાર છે.

ભાડું ન આપ્યાને લીધે પટો રદ બાતલ થતો અટકાવવાનો ઇલાજ. ભાડું ન આપ્યાથી પટો રદ બાતલ થઇને પુરો થયો હોય, અને કબજો છોડવવાની ફરીઆદ પટે આપનાર કરે ત્યારે, ફરીઆદની સુનાવણી વખતે પટે લેનાર વ્યાજ સુદ્ધાં ચઢેલું ભાડું, ફરીયાદીને થયલો પુરેપુરો ખરચ આપે અથવા આપવા માંડે, અથવા એવી રકમ ૧૫ દીવસની અંદર આપવા બદલ કોર્ટને તારણ આપે તો કબજો છોડવવાનું હુકમનામું કરવાને બદલે પટો રદ બાતલ ન થવા બદલ હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે (૧૧૪).

અદલા બદલી બાબત—જ્યારે બે આશામી એક બીજાને એક વસ્તુની માલકી, બીજી વસ્તુની માલકી બદલ, તબદીલ કરી આપે, અને તે બેમાંની કોઇ પણ વસ્તુ કેવળ નાણું ન હોય અથવા બંને વસ્તુ કેવળ નાણું હોય ત્યારે તે કામને "અદલા બદલી" કહેવી, અદલા બદલી પૂર્ણ કરવા માટે મિલકત તબદીલ કરી આપવાનું કામ, માત્ર એવી મિલકત વેચાણ કરીને તબદીલ કરી આપવા બાબત ઠરાવેલી રીતેજ કરી શકાશે (૧૧૮).

નાણાની અદલા બદલી કરવામાં આવે ત્યારે દરેક પક્ષકાર પોતે આપેલું નાણું ખરૂં હોવાની ખાત્રી આપે છે એમ સમજવું જોઇએ (૧૨૧).

બક્ષીસ બાબત—"બક્ષીસ" એટલે એક સખસે બીજા કોઇ સખસને રાજીખુશીથી તથા કાંઇપણ અવેજ લીધા વગર અમુક વિદ્યમાન સ્થાવર અથવા

જંગમ મિલકત તબદીલ કરી આપવી તે; માત્ર તે તબદીલ કરી આપેલી મિલકત તે બીજા સખસે અથવા તેની વતીના માણસે સ્વીકારવી જોઇએ. એવી મિલકતનો સ્વીકાર બક્ષીસ આપનાર જીવતો હોય તથા તે મિલકત આપવાને શક્તિવાન હોય ત્યારે કરવો જોઇએ. બક્ષીસ લેનાર બક્ષીસ સ્વીકાર્યા અગાઉ મરી જાય તો તે બક્ષીસ નિર્થક છે (૧૨૨). સ્થાવર મિલકતની બક્ષીસ, બક્ષીસ આપનારની સહી તથા બે સખસોની સાખવાળા નોંધેલા દસ્તાવેજથી થવી જોઇએ. જંગમ મિલકતની બક્ષીસ, ઉપર મુજબના દસ્તાવેજથી, અથવા મિલકત સ્વાધીન કરીને, થવી જોઇએ. વેચેલો જેવી રીતે સ્વાધીન કરવાનો અખત્યાર છે તેવીજ રીતે એવી મિલકત પણ સ્વાધીન કરવાનો અખત્યાર છે (૧૨૩).

બક્ષીસ બાબતના કોઈપણ ઠરાવ, અંતકાળ વખતે આપેલી જંગમ મિલકતની બક્ષીસને લાગુ પડશે નહી. વળી એ ઠરાવોથી મુસલમાની સરેહના તથા હિંદુ શાસ્ત્રના કોઈ પણ કાનુનને બાધ આવતો નથી.

હિંદુસ્તાનનનો પુરાવાનો આકટ સને ૧૮૭૨નો ૧લો.

(આ કાયદો ફોજદારી, દીવાની, તથા મેહેસુલી વિષયને લગતો છે).

આ કાયદો સમજવો ઘણો મુશકેલ છે, માટે તેમાની જાણવા જોગ બાબત સમજાય એવી રીતે સાદી ભાષામાં લખવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. આ કાયદાના ત્રણ ભાગ થઇ શકે છે. પેહેલા ભાગમાં કઇ કઈ હકીકતોનો પુરાવો આપી શકાય તેનું વર્ણન કરેલું છે. બીજા ભાગમાં ઉપરની હકીકતો કેવી રીતે સાબીત કરી શકાય છે, તેનું વર્ણન કરેલું છે. અને ત્રીજા ભાગમાં, સાબીતીના બોજા વિશે તથા સાહેદો વિશે, વર્ણન કરવામાં આવેલું છે.

પેહેલો ભાગ—મુદ્દાની તથા લગતી હકીકતોનો પુરાવો આપી શકાય છે (૫). જે હકીકત એકજ પ્રકરણનું અંગ હોય તે (૬). જે હકીકત મુદ્દાની હકીકતનું પ્રયોજન, અગર, કારણ, અગર ફળ છે તે હકીકત (૭). હેતુ તૈયારી તથા પ્રથમની કિંવા પાછળની વર્તણુક (૮). લગતી હકીકતના ખુલાસા અથવા તે કામમાં પ્રવેશ, સમજવા સારૂ જે હકીકતની જરૂર તે હકીકત (૯). ગુન્હો કરવા અથવા કાંઇ દાવો ચાલવા લાયક અપકારનું કૃત્ય કરવા સારૂ, સંપ કર્યો હોય

તેવા કોઇ સખસે તે લોકોના સામાન્ય ઈરાદા સંબંધ કાંઇ કહ્યું અગર કર્યું હોય તે બાબત (૧૦). હરકોઇ મુદ્દાની અગર લગતી હકીકતથી વિરૂદ્ધ હોય એવી હકીકત (૧૧). મુંદ્દાનું અનુમાન બતાવી શકે એવી કાંઇ હકીકત (૧૨). હક કીંવા રીવાજ વિશે તકરાર હોય તો તે સંબંધના અગાઉ થયલા દાખલા (૧૩). જે હકીકત ઉપરથી મનની, શરીરની, શરીરના સુખ દુઃખની સ્થિતિ માલમ પડે તે હકીકત (૧૪). કોઇ કૃત્ય થયું તે અકસ્માત કે ઇરાદા પૂર્વક થયું એવી તકરાર હોય તો તે કૃત્યના જેવા બીજા ઘણા બનાવો બન્યા છે એ હકીકત (૧૫). અમુક કૃત્ય બન્યું છે કે નહિ એવી તકરાર હોય ત્યારે, કામની સાધારણ પદ્ધતી-(૧૬). ઉપરની બધી હકીકતો લગતી હકીકતો કહેવાય છે. પોતાના હિત વિરૂદ્ધ કરેલો અંગીકાર તથા મરનાર માણસે કરેલો અંગીકાર સાબીત થઇ શકે છે. (૨૧). દસ્તાવેજના મજકુરનો મુખ જબાની અંગીકાર લગતો નથી. (૨૨). અંગીકારનો પુરાવો આપવો નહિ એવો કરાર હોય તો, દીવાની કામોમાં તે અંગીકાર લગતો નથી (૨૩). લાલચ, ધમકી કીવાં વચન ઉપરથી કીધેલી કબુલત ફોજદારી કામમાં લગતી નથી (૨૪). પોલીસ અમલદાર રૂબરૂ કરેલી હકીકત પુરાવામાં લેવાય નહીં (૨૫). પોલીસના હવાલામાં તોહોમતદાર હોય તે વખતે કીધેલી કબુલત પુરાવામાં લેવાય નહીં; પરંતુ કોઈ મેજીસ્ટ્રેટની પ્રત્યક્ષ એવી કબુલત કરી હોય તો તે લઇ શકાય (૨૬). તોહમતવાળાએ કરેલી કબુલત ઉપરથી જે હકીકત સોધી કહાડવામાં આવે તે હકીકત પુરાવામાં લઇ શકાય (૨૭). એક થી વધારે તોહમતવાળા હોય ત્યારે તે પૈકી એકે કરેલી કબુલત બધાને એક સરખી રીતે લાગુ પડતી હોયતો, વિચારમાં લઇ શકાય (૩૦). જે સખસ મરણ પામ્યો હોય અથવા મળી શકતો ન હોય તેણે કરેલો અથવા લખી રાખેલો મજકુર નીચે લખેલા પ્રસંગે લગતો છેઃ—

अ તે મજકુર પોતાના મોતના કારણ વિશે હોય ત્યારે,

ब ,, ,, ધંધાના અરથે કરેલો હોય ત્યારે,

क ,, કહેનારના વિરૂદ્ધ હોય ત્યારે,

ड તેમાં સાર્વજનીક હક રીવાજ કીંવા સામાન્ય કાયદા, ગેરકાયદા સંબંધી અભિપ્રાય હોય ત્યારે.

ૄ. સગપણ વિશે હોય ત્યારે (૩૨).

ૠ. પેસ્તરના ઇનસાફી કામનો પુરાવો તેજ પક્ષકાર વચેનો, અને તેજ બાબત હોય ત્યારે (૩૩).

વિશેષ પ્રસંગે કહેલો અથવા લખેલો—મજકુર, નિચે લખેલા પ્રસંગ સર, લગતો છેઃ– હિસાબની ચોપડીમાંની નોંધ; સરકારી દફતરમાં કરેલી નોંધ; નકસા તથા પ્લાનમાં બતાંવેલા મજકુર; કાયદા તથા ગેઝીટમાં છાપેલા મજકુર, સરકાર ના હુકમથી છાપેલી કાયદાની ચોપડીમાં લખેલો મજકુર (૩૪–૩૮) જરૂર લાગે તેટલીજ નોંધનો કે વાતનો પુરાવો આપવો (૩૯).

ઇનસાફની કોર્ટનો ફેસલો—તેના તેજ વિષય સંબંધનો હોય અથવા સાર્વજનીક બાબતના હોય ત્યારે લગતો છે. પરંતુ તે અધિકાર વિનાની કોરટે કર્યો હતો, અથવા તે દગલબાજીથી થયો હતો એ વાત પણ સાબીત કરી શકાય (૪૪).

ત્રાહીત સખસના અભિપ્રાય—નિચે લખેલા પ્રસંગે, લગતા છેઃ–(૪૫–૫૧)

૧. પારકા દેશના કાયદા, તથા શાસ્ત્ર કળાની બાબતમાં; અક્ષર ઓળખવાની બાબતમાં કુશળ માણસોના અભિપ્રાય,

૨. કુશળ માણસોના અભિપ્રાય સાથે સંબંધ રાખતી હકીકતો,

૩. અક્ષર ઓળખવાની બાબતમાં માહિતગાર માણસના અભિપ્રાય,

૪. હક, કીંવા રીવાજના સંબંધમાં માહિતગાર માણસના અભિપ્રાય,

૫. વહીવટ, સંપ્રદાય, ધર્મ, ધર્માદા સંબંધી બાબતોમાં, શબ્દો તથા બોલના અર્થ સમજાવવાની બાબતમાં માહીતગાર માણસના અભિપ્રાય,

૬. સગપણ બાબત માહીતગાર માણસના અભિપ્રાય,

૭. અભિપ્રાયના કારણો.

કોઇ સખસની ચાલચલણ—કયારે લગતી છે. (૫૨–૫૫)

૧. દીવાની કામમાં વર્તણુંક સાબીત કરવાને ચાલચલણ લગતી નથી.

૨. ફોજદારી કામમાં આગળ સારી ચાલચલણ લગતી છે.

૩. ,, ,, પેસ્તર થયેલા ગુન્હાની સાબીતી લગતી છે, પરંતુ ચાલ ચલણ ખરાબ છે એ હકીકત લગતી નથી, સારી ચાલનો પુરાવો આપ્યો હોય તો ખરાબ ચાલ ચલણ લગતી હકીકત થાય છે.

૪. દીવાની કામમાં નુકશાનીની રકમ નક્કી કરવામાં, ચાલચલણ લગતી છે.

બીજો ભાગ—પેહેલા ભાગમાં કઇ કઇ હકીકતો પુરાવામાં લઇ શકાય તેની યાદી આપી છે; હવે આ ભાગમાં તે હકીકતો કેવી રીતે સાબીત કરવી જોઇએ તેનું વર્ણન આપેલું છે.

હકીકત બે રીતે સાબીત થઈ શકે છે. મુખજુબાનીથી અને દસ્તાવેજી પુરાવાથી. દસ્તાવેજના મજકુર શીવાય સર્વ હકીકત મુખજુબાની પુરાવા આપી સાબીત કરવી જોઇએ. મુખજુબાની પુરાવો પ્રત્યક્ષ જોઇએ, એટલે તે હકીકત નજરે જોનાર માણસની, સાંભળનારની, તથા અભિપ્રાય આપનારની સાહેદી આપવી જોઇએ.

દસ્તાવેજી પુરાવા બે જાતના હોય છે. ૧ અવલ પુરાવો, ૨ દોયમ પુરાવો. અસલ દસ્તાવેજને હાજર કરવો. એ અવલ પુરાવો. સહી સીક્કાવાળી ખરી નકલો, અને દસ્તાવેજ જાતે જોનારનો તે દસ્તાવેજના મજકુર સંબંધી મુખજુબાની પુરાવો એ દોયમ પુરાવો કહેવાય છે.

દસ્તાવેજ સાબીત કરવો હોય તો તે અસલ રજુ કરવો જોઇએ, પરંતુ (૧) અસલ દસ્તાવેજ નાશ થયો હોય, અથવા ખોવાયો હોય ત્યારે, (૨) તે સહેલથી ખશેડી શકાય નહિ એવો હોય ત્યારે, (૩) તે સાર્વજનિક દસ્તાવેજ હોય ત્યારે, (૪) દાખલાવાળો નકલ પુરાવામાં આપવાની પરવાનગી હોય ત્યારે, અને (૫) અસલ જેના વિરૂદ્ધ સાબીત કરવાની ઇચ્છા હોય તે સખસના કબજામાં હોય ત્યારે, દોયમ પુરાવો આપવો જોઇએ. દસ્તાવેજ સાબીત કરવા માટે તે અસલ અથવા નકલ રજુ કરવી જોઇએ એટલુંજ નહિ પણ તે ઉપર અમુક માણસે સહી કરી છે, અથવા તેણે લખ્યો છે એવું એકાદ સાહેદથી સાબીત થવું જોઇએ. જે માણસે દસ્તાવેજ લખી આપ્યો હોય તે પોતેજ તે લખી આપ્યાનું અંગીકાર કરે તો તે અંગીકાર પુરતી સાબીતી છે. સહી, લખાણ તથા શીક્કો, અગાઉ અંગીકાર કરેલા સહી, લખાણ તથા શીક્કાના મુકાબલાથી સાબીત થઈ શકે છે. ત્રીસ વરસના જુના દસ્તાવેજને સાબીત કરવાની જરૂર નથી.

દસ્તાવેજી પુરાવો હોય ત્યારે મુખજુબાની પુરાવો નહિ લેવાય; પરંતુ નહિ વંચાય એવા અક્ષર, તથા ગામઠી શબ્દો કીંવા વાકયના અરથ તથા સંક્ષેપે લખેલા કાગળના અરથ, વિદ્યા હુનર, ઇયા રોજગાર પ્રસંગે વપરાતા શબ્દોના અરથ સાબીત કરવા માટે મુખજુબાની પુરાવો લઇ શકાય.

નીચે લખેલી હકીકત સાબીત કરવાની જરૂર નથી—કાયદા સંબંધી, કાળના વિભાગ સંબંધી, સરકારી અમલદારોના નામ તથા હોદ્દા સંબંધી, સરકારી ગેઝેટમાં પ્રસીધ્ધ થયેલા મજકુર સંબંધી તથા એક વખત અંગીકાર કરેલી હકીકત સાબીત કરવાની જરૂર નથી. (૫૯–૧૦૦).

ત્રીજા ભાગમાં, હકીકતો સાબીત કરવાનો બોજો કોને શીર, **શાહેદી કોણ** આપી શકે, સાહેદોને કયા કયા સવાલો પુછી શકાય, વીગેરે બાબતોનો સમાસ કરેલો છે.

કોઇ દાવામાં અથવા કામમાં બેમાંથી એકુ પક્ષકાર તરફથી બીલકુલ પુરાવો ગુજારવામાં ન આવે તો જે સખસની હાર થાય, તે સખેસના ઉપર સાબીતીનો બોજો છે એમ સમજવું (૧૦૨). ફલાણી હકીકત છે એમ કોર્ટ માને એવું જે સખસ ઇછતો હોય તે સખસના ઉપર તે હકીકતની સાબીતીનો બોજો છે.(૧૦૩). અના ઉપર ખુનનું તોહોમત છે. તે જાહેર કરે કે દિવાનગીના સબબથી, અગર ઇંતેફાકથી, (અગર સાપ્રાધ ઇરાદા કે જ્ઞાન વિના) તે ખુન કેવી રીતે થયું તે જાણુતો નહતો, તેમાં સાબીતીનો બોજો અના ઉપર છે. પીનલ કોડની કલમ ૭૬થી ૯૫ સુધી ગુન્હાના સાધારણુ અપવાદ આપેલા છે, તે અપવાદનો લાભ તોહમતવાળા એ લેવો હોય તો તેણે તેના કૃત્યનો (ગુન્હાનો) સમાવેશ અપવાદમાં થાય છે એમ સાબીત કરી આપવુ જોઇએ (૧૦૫). રેલવે માર્ગે ટીકીટ વગર જવાનું અના ઉપર તોહોમત હોય, તો તેની પાસે ટીકીટ હતી એમ સાબીત કરવાનો બોજો તેના ઉપર છે (૧૦૬). કાંઈ ચીજ કે જમીન અના કબજામાં છે, અ તેનો માલીક છે કે નહિ એમ તકરાર પડે ત્યારે અ માલીક નથી એ વાત સાબીત કરવાનો બોજો અ માલીક નથી એમ કેહેનાર સખસના ઉપર છે (૧૧૦). સ્થાવર મિલકતના ગણોતીઆ, પેટા ગણોતીઆ તથા ભાડુતથી એમ નહિ કહી શકાય કે, તે મિલકતના માલેકનો તે જમીન ઇયા ઘર ઉપર ગણોતે ઇયા ભાડે રાખી તે વખતે, કંઇ હક નહોતો (૧૧૬). **સાહેદી કોણુ આપી શકે?** હરકોઇ સખસ સાહેદી આપવાને શક્ત છે; પરંતુ કાચી ઉમરના છોકરાં તથા અતીશય ઘરડાં માણુસો તથા દિવાના સખસો, પુછેલા સવાલ સમજી શકે નહિ તથા તેના જવાબ બરાબર આપી શકે નહિ તેવાં છોકરાં તથા સખસોની સાહેદી કોર્ટ લે નહિ (૧૧૮).

મુંગા માણુસો ખુલ્લી કોરટમાં લખીને કે ઈસારાથી અથવા ચીન્હો કરી સાહેદી આપી શકે છે (૧૧૯). દીવાની કામમાં દાવાના પક્ષકારો, ધણી ઈયા ધણીઆણી, સાહેદી આપી શકે છે. ફોજદારી કામમાં ધણી ઇયા ધણીઆણી એકબીજાની વિરૂદ્ધ સાહેદી આપી શકે છે (૧૨૦). ગુન્હો બન્યા બાબત હરકાંઈ ખબર કોણે કહી તે કેહેવાને પોલીસ અમલદારને ફરજ પાડી શકાતી નથી (૧૨૫). બારીસ્ટર અથવા વકીલને અસીલે કેહેલી વાત ઈયા બારીસ્ટર અથવા વકીલે તેને આપેલી સલાહ, પ્રગટ થઇ શકતી નથી (૧૨૬). તોહમતવાળા સખસનો સોબતી તોહોમતવાળા વિરૂદ્ધ સાહેદી આપી શકે છે (૧૩૩). કોઇપણ હકીકત સાબીત કરવાને એક

થી વધારે સાહેદ જોઈએ એમ કંઈ જરૂરનું નથી. એક સાહેદ હોય તોપણ તે બસ છે (૧૩૪).

જે પક્ષકારે સાહેદને બોલાવ્યો હોય તે પક્ષકાર તે સાહેદને તપાસે તેને મુખ્ય તપાસણી કહે છે. સામો પક્ષકાર સાહેદને તપાસે તેને ઉલટ તપાસણી કહે છે. ઉલટ તપાસણી થવા પછી, સાહેદ બોલાવનાર સાહેદને ફરી તપાસે તેને ફરી તપાસણી કહે છે. મુખ્ય તપાસણી તથા ઉલટ તપાસણી લગતી હકીકત બાબત હોવી જોઇએ, ઉલટ તપાસણીમાં જે હકીકત નીકળી હોય તેનો ખુલાસો થવાના કારણુશર સવાલો ફરી તપાસણીમાં પુછવા જોઇએ. સવાલ પુછનાર સખસ જે જવાબ મળવાની ઈચ્છા રાખતો હોય અથવા આશા રાખતો હોય તે જવાબ જે સવાલ ઉપરથી નીકળી આવે તેવા સવાલને સુચક સવાલ કહે છે. મુખ્ય તપાસણીમાં અને ફરી તપાસણીમાં સુચક સવાલ પુછાય નહી, ઉલટ તપાસણીમાં સુચક સવાલ પુછી શકાય; વળી, સાહેદ સાચું બોલે છે કે નહિ તેની પરિક્ષા લેવા બાબત, તેની સંસારી સ્થિતી બાબત, તેનો ભરોશો નબળો પાડવા બાબતના સવાલો પણ પુછી શકાય છે. અપમાન કરવાના ઇરાદાથી કરેલા સવાલો કોર્ટ પુછવા દેશે નહીં. કોઇ અધિકારીની રૂબરૂ અગાઉ કરેલી હકીકત સાબીત કરી શકાય છે. કંઇ કામ બનતી વખતે, અથવા ત્યાર પછી તરતજ કાંઇ લખાણુ કરેલું હોય તે ઉપરથી સાહેદ પોતાની યાદદાસ્ત તાજી કરી શકે છે. (૧૩૫–૧૫૯).

દસ્તાવેજો નોંધવા બાબતનો આકટ (ઇંડીઆ) સને ૧૮૭૭નો ૩જો. (સુધારા વધારા સાથે)

"પટો" આ શબ્દમાં પટાના સામા લેખનો, કબુલતનો તથા પટે આપવા લેવાના કરારનો સમાસ થાય છે.

"સ્થાવર મિલકત" આ શબ્દોમાં જમીનનો, ઇમારતનો, વંશપરંપરાની નિમણુંકોનો, રસ્તેથી આવવા જવા બાબત અથવા અજવાળું પડવા બાબતના, અથવા તર બાબતના અથવા માછલી મારવાની જગા બાબતના, અથવા જમીનમાંથી બીજો કાંઇ ફાયદો થાય તે ફાયદા બાબતના હકનો, અને જમીનને ચોંહોટેલી વસ્તુનો, અથવા જમીનને ચોહોંટેલી વસ્તુ જોડે જાથુ જડાયલી વસ્તુનો સમાસ થાય છે, પણ ઇમારતી લાકડાના ઝાડો ઉભાં હોય તેઓનો, ઉભા પાકનો અથવા લીલા ઘાસનો સમાસ થતો નથી.

"જંગમ મિલકત" આ શબ્દોમાં ઇમારતી લાકડાંના ઝાડો ઉભાં હોય તેઓનો, ઉભા પાકનો તથા લીલા ઘાસનો, ઝાડ ઉપરના ફલોનો અને ઝાડની

અંદરના રસનો અને સ્થાવર મિલકત શીવાય બીજી સઘળી માલ મિલકતનો સમાસ થાય છે,

નોંધાવવાજ જોઇએ તે દસ્તાવેજોઃ—(૧) સ્થાવર મિલકતના બક્ષિસ પત્રો ૨. સ્થાવર મિલકત ઉપર સો રૂપીઆની તથા તે કરતાં વત્તા રૂપીઆની કીમતનો હક અથવા દાવો અથવા સંબંધ હમણા ઉત્પન્ન થતો હોય કે આગળ ઉત્પન્ન થવાનો હોય. ૩. સદરહુ પ્રકારનો હક દાવો અથવા સંબંધ ઉત્પન્ન થવા બાબત જે લેખોમાં કબુલ કર્યું હોય તે લેખો ૪. એક વરસ કરતાં વત્તી મુદતના પટા. ૫. દત્તક લેવાના અધિકાર પત્રો.

નંબર. ૨ તથા ૩ ના ઠરાવ હેઠળ લખેલા દસ્તાવેજોને લાગુ નથી.

૧. તોડ જોડના વખતને, ૨. લેન્ડ કમ્પનીના શેર તથા ડીબેનચરો, બીજાને નામે ચઢાવી આપવાના દસ્તાવેજોને. ૩ બીજા દસ્તાવેજ મળવાનો હક માત્ર ઉત્પન્ન કરનારા દસ્તાવેજોને. ૪ કોઇના હુકમનામા તથા નિવાડાને, ૫ સ્થાવર મિલકત બાબત સરકારે આપેલી સનદોને, ૬ રેવીન્યુ ઓફીસરોએ કરેલી વેહેંચણના લેખોને, ૭ જે રસીદ ઉપરથી ગીરો બંધ પડતું નહોય તે રસીદને ૮. દીવાની અથવા મુલકી અમલદારે જાહેર લીલામથી વેચેલી કોઇ પણ મિલકત ના ખરીદદારને આપેલા વેચાણના દાખલાને. ૯ મરણોત્તર વ્યવસ્થા કરવા બાબત ના લેખોને.

નોંધાવવાનું મરજી ઉપર છે તે દસ્તાવેજોઃ—*૧. સો રૂપીઆથી કમી કીમતના સ્થાવર મિલકતના વેચાણ ખત તથા ગીરો ખત. ૨ જંગમ મિલકતના બક્ષિસ પત્ર. ૩ સ્થાવર મિલકતના એક વરસની મુદતના પટા. ૪ વસીયતનામા. ૫. જે દસ્તાવેજો નોંધાવવાની જરૂર નથી તે સઘળા દસ્તાવેજો.

સ્થાવર મિલકત બાબતના દસ્તાવેજમાં તે મિલકત ઓળખાય એવું વર્ણન લખવું જોઈએ. સરવે થયેલી જમીનની બાબતમાં સર્વે નંબર જરૂર લખવો જોઇએ. (૨૧). દસ્તાવેજ થયાની તારીખથી ચાર મહીનાની મુદતમાં નોંધવા સારૂ જેના તે તાલુકાના સબરજીસ્ટ્રારની આગળ રજુ કરવો જોઇએ (૨૩). જરૂરીના કારણને લીધે અથવા અનિવાર્ય અકસ્માતને લીધે એ મુદતમાં ન રજુ થતાં બીજા ચાર મહીનાની અંદર રજુ કરે તો નોંધવાની યોગ્ય ફી થી ઘણામાં ઘણો દશ ગણો દંડ લઇ રજીસ્ટ્રાર નોંધવાનો હુકમ કરે છે (૨૪). વસીઅતનામું ગમે તે વખતે નોંધવા સારૂ આણી આપવાનો તથા અનામત રાખવાનો અધિકાર છે (૨૭). દસ્તાવેજ કરી આપનારા માણસે અથવા તે દસ્તાવેજ ઉપરથી જે માણસ દાવો કરતો

---

* શન ૧૮૮૨ના આકટ ૪ થી આ દસ્તાવેજો જરૂર નોંધાવવા જોઇએ.

હોય તે માણુસે, હુકમનામા કે હુકમની બાબતમાં તે ઉપરથી દાવો કરનાર માણુસે, અથવા તેમના કાયદેસર મુખત્યારે દસ્તાવેજ નોંધાવવા સારૂ લઈ જવો જોઇએ (૩૨). વસીયતનામું કરનારને, અથવા તેના મરણુ પછી મૃત્યુ પત્ર ચલાવનારને અથવા બીજી રીતે જે માણુસ વસીયતનામાં ઉપરથી દાવો કરતો હોય તે માણુસને, વસીયતનામું નોંધાવવા સારૂ આણી આપવાનો અધિકાર છે. તેમજ દત્તક લેવાનું અધિકાર પત્ર કરી આપનારને અથવા તે મરણુ પામ્યા પછી, જેને તે કરી આપ્યું હોય તેને, અથવા દત્ત પુત્રને તે આણી આંપવાનો અધિકાર છે (૪૦). વસીયતનામું અનામત મુકી શકાય છે, અને અરજી કરેથી તે પાછું મળી શકે છે (૪૨–૪૪). સ્થાવર કે જંગમ મિલકત બાબતના નોંધેલા દસ્તાવેજો આ-ગળ તેજ મિલકત બાબતની બીજી મોહોડાની કબુલત રદ છે; પણુ કબુલત કરતી વખતે મિલકતનો કબજો આપ્યો હશે તો તે કબુલત રદ થતી નથી (૪૮). જે દસ્તાવેજ નોંધાવવાજ જોઇએ તે નહિ નોંધાવેતો તે દસ્તાવેજ તેમાં લખેલી સ્થા-વર મિલકતને લાગુ થશે નહિ અને પુરાવામાં લેવામાં આવશે નહિ. દસ્તાવેજ કરી આપનાર દસ્તાવેજ કરી આપ્યાની ના કહે તે કારણુસર સબરજીસ્ટ્રાર દસ્તાવેજ નોંધવાની ના કહે તો ત્રીસ દિવસની અંદર ના કેહેવાના હુકમની નકલ સાથે રજીટ્રારને લેખી અરજ કરવી (૭૩). દસ્તાવેજ નોંધવાની રજીસ્ટ્રાર ના કહે તો ત્રીસ દિવસની અંદર કોરટમાં નોંધવાનો હુકમ મેળવવાની ફરીયાદ કરવાનો અધિકાર તે દસ્તાવેજ ઉપરથી દાવો કરનારને અથવા તેના મુખત્યારને છે (૭૭).

નોંધાવવાની જરૂર નહિ તે દસ્તાવેજો–૧. જમીન મહેસુલ બાબત સરકારના ઠરાવ, ૨ માપણી સંબંધી સરકારી કાગળો તથા નકશા, ૩ ગામના અમલદારના દફ્તરના કાગળો. ૪ સરકારે આપેલી સનદો, ૫ ખાતેદારોએ આપેલાં રાજીનામાં. ૬ કોરટથી મલેલું હરાજીનું સરટીફીકેટ (૯૦). એ કાગળો અથવા રજીસ્ટરો અથવા નકશા, ફી આપીને જોવાનો દરેક માણુસને અધિકાર છે તેમજ તેની નકલ પણુ ફી આપીને લેવાનો અધિકાર છે (૯૧).

નોંધનાર અમલદાર અથવા કારકુન નુકસાન કરવાના ઇરાદાથી દસ્તાવેજની અશુદ્ધ રીતે નકલ કરશે, શેરો લખશે, અથવા તરજુમો કરશે, અથવા નોંધશે, તો તેને સાત વરસ સુધીની કેદની સજા અથવા દંડ અથવા બેહુ સજા થશે (૮૧).

જે કોઇ નીચે લખેલા ગુન્હા કરશે એટલેઃ—

૧ નોંધનારા અમલદાર આગળ ખોટો મજકુર કહેશે.

૨ ખોટી નકલ અથવા ખોટો તરજુમો આપશે,

૩ હું ફલાણો છું એ રીતે ખોટુ કહેશે,

૪ આ કાયદા વિરૂદ્ધ ગુન્હા કરવામાં મદદ કરશે. તેને સાત વરસ સુધી કેદની, અથવા દંડની, અથવા એ બને સજા થશે (૮૨).

દસ્તાવેજ નોંધાવવામાં લાગનારી ફીઃ—

દસ્તાવેજમાં લખેલી કીમત અથવા હીશાબની એકંદર રકમ ઉપર,

૫૦ રૂપીઆથી વધારે ન હોય ત્યારે				રૂા. ૦–૪–૦
૫૦ રૂપીઆથી વધારે પણ		૧૦૦ કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે		૦–૮–૦
૧૦૦	,,	૨૦૦	,,	૧–૦–૦
૨૦૦	,,	૪૦૦	,,	૨–૦–૦
૪૦૦	,,	૬૦૦	,,	૩–૦–૦
૬૦૦	,,	૧૦૦૦	,,	૪–૦–૦
૧૦૦૦	,,	૧૫૦૦	,,	૫–૦–૦
૧૫૦૦	,,	૨૦૦૦	,,	૬–૦–૦
૨૦૦૦	,,	૩૦૦૦	,,	૮–૦–૦
૩૦૦૦	,,	૪૦૦૦	,,	૧૦–૦–૦
૪૦૦૦	,,	૫૦૦૦	,,	૧૨–૦–૦
૫૦૦૦	,,	૭૫૦૦	,,	૧૪–૦–૦
૭૫૦૦	,,	૧૦૦૦૦	,,	૧૬–૦–૦
૧૦૦૦૦	,,	૧૫૦૦૦	,,	૧૮–૦–૦
૧૫૦૦૦	,,	૨૦૦૦૦	,,	૨૦–૦–૦

રૂ. ૨૦૦૦૦ ઉપર દર હજારે અથવા હજારના કોઇ પણ ભાગ ઉપર ૧–૦–૦

૨ નોંધેલા દસ્તાવેજના સંબંધમાં ફકત અવેજ પોહોચ્યાની પાવતી નોંધવાની ફી, મૂળ દસ્તાવેજ નોંધવાની ફી રૂપીઆ બેથી વધારે ન હોય તો તે, અથવા વધારે હશે તો રૂા. ૨–૦–૦

૩ કોઈ પણ મુખત્યારનામા વગેરે રૂા. ૨–૦–૦

૪ વસીયતનામા નોંધવાની ફી રૂા. ૨–૦–૦

વસીઅતનામું મોહોરબંધ અનામત મુકવાની, તે ઉઘાડી જોવાની, તે પાછો લેવાની દરેક બદલ રૂા. ૨–૦–૦

૫ શોધવાની તથા કાગળ બતાવવાની ફી દર વરસ બદલ ૧–૦–૦

૬ નકલ કરામણી વ નકલ આપવાની ફીઃ—

નકલ કરવાની દર સો શબ્દે રૂા. ૦–૨–૬
નકલ આપવાની સો શબ્દે રૂા. ૦–૨–૬
નકશાની નકલ રૂા. ૦–૮–૦

૭ કમિશન કાઢવા બદલ.

અ. મંદવાડને લીધે હાજર નહિ થવાય તે પ્રસંગે પોતાના મુકામપર લઈ જવાની ફી રૂા ૫-૦-૦.

બ. બીજે પ્રસંગે રૂા ૧૦-૦-૦.

૮ ભાષાંતર કરવા બદલ રૂ ૨-૦-૦.

૯ નોંધેલો દસ્તાવેજ મુદતસર લઈ નહી જાય તો તે સંભાળી રાખવાની ફી.

ત્રીજા મહીનાના દરેક દીવસ બદલ. રૂા ૦-૧-૦.

ચોથા ,, રૂા ૦-૨-૦.

વધારેમાં વધારે રૂા. ૫-૦-૦

૧૦ મુખત્યારનામા ઉપર શહી સીકો કરવા બદલ.

વિશેષ મુખત્યારનામા ઉપર રૂા. ૧-૦-૦

કુલ મુખત્યારનામા ઉપર રૂ. ૨-૦-૦

૧૧ સમનસ બદલ રૂ ૧-૦-૦ વારંટ બદલ રૂ. ૨-૦-૦.

જુદી જુદી તારીખના લખાયલા બે દસ્તાવેજો જુદી જુદી તારીખે નોંધાવ્યા હોય તો પહેલો દસ્તાવેજ કોને ગણવો તે બાબતમાં હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે જે દસ્તાવેજ પેહેલો લખાયો હોય પણ રજીષ્ટર બીજો દસ્તાવેજ નોંધાયા પછી થયો હોય તો પણ તેને પેહેલો ગણવો જોઈએ. પાછળથી દસ્તાવેજ જેના લાભમાં થયો હોય તેના કબજામાં મીલકત છે તે કારણસર દસ્તાવેજના અગ્રેસર પણાને અસર થતી નથી. નારાયણ. વી. લક્ષ્મણ મુ. લો. રી. પુ. ૬ પા. ૬૮૭

મુદત બાબતનો કાયદો-ઇંડીઆ એકટ સન ૧૮૭૭ નો ૧૫ મો.

આ કાયદાથી ફેરીઆદ, કરવાની મુદત ઠરાવી છે. તે નિચે પ્રમાણે:-

નીચેની ફેરીઆદ માટે છ મહીનાની મુદત ઠરાવી છે.

૧. સ્થાવર મિલકતનો કબજો પાછો લેવા બાબત, શન ૧૮૭૭ના વિશેષ ન્યાયના આકટની કલમ ૯ મુજબ કબજો કહાડવાની વાત બને ત્યારથી.

નીચેની ફેરીઆદો માટે એક વરસની મુદત ઠરાવી છે.

૧. ઘરના ચાકરના, કારીગરના, અથવા મજુરના પગાર બાબત. પગાર દેવો થાય ત્યારથી.

૨. રહેવાના ભાડા બાબત કીમત આપવાની થાય ત્યારથી.

૩. અગ્ર ક્રમાધિકાર એટલે બીજા કરતાં પહેલાં ખરીદ કરવાનો અધિકાર અમલમાં લાવવા બાબત વેચાયલી મિલકતનો કબજો લે ત્યારથી, અથવા વેચાણનો દસ્તાવેજ નોંધાવવામાં આવે ત્યારથી.

૪. અ દિવાની કોર્ટનું હુકમનામુ બજાવવા સારૂ કરેલું વેચાણ, બ કોઈ રેવીન્યુ ઓફીસરના હુકમ પ્રમાણે કરેલું વેચાણ; (ક) મહેસુલની બાકી વગૈરે

કરવા કરેલું કોઈ વેચાણ, એ ત્રણ વેચાણ રદ કરવાની ફરીઆદ વેચાણ કાયમ કરવામાં આવે ત્યારથી.

૫. સરકારી અમલદારે પોતાના હુદ્દાના સબબથી કરેલો હુકમ રદ કરવા બાબત, હુકમની તારીખથી.

૬. મેહેસુલની બાકી બાબત, તકરાર કરીને પૈસા આપ્યા હોય, તે પાછા લેવા બાબત સરકાર ઉપર કરવાની; નાણું ભરવામાં આવે ત્યારથી.

૭. સાર્વજનિક કામ સારૂ જમીન લીધી હોય તેનો બદલો મળવા સારૂ સરકાર ઉપર કરવાની; બદલાની રકમ ઠરાવ્યાની તારીખથી.

૮. ખોટી રીતે કેદ કર્યા બાબતનો બદલો મલવા બાબતની, કેદ પુરી થાય ત્યારથી.

૯. શરીરને થએલી નુકશાની બાબતનો બદલો મળવા સારૂ નુકસાન કરવામાં આવે ત્યારથી.

૧૦. અદાવતથી ફોજદારી કામ ચલાવ્યું હોય તે બાબત નુકશાનનો બદલો મલવા સારૂ, ફરીઆદીનો છેડો આવે ત્યારથી.

૧૧. આબરૂ લેનારો મજકુર પ્રસિદ્ધ કરવા બાબત, પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે ત્યારથી.

૧૨. આબરૂ લેનારો મજકુર બોલ્યા બાબત તે શબ્દો બોલવામાં આવે ત્યારથી.

૧૩. કાયદા વિરૂધ અથવા ગેર રીતે જપ્તી કર્યા બાબતનો બદલો મલવા સારૂ, જપ્તીની તારીખથી.

નિચેની ફરીઆદોને માટે બે વરસની મુદત ઠરાવી છે.

૧. બાયડી પાછી લેવા બાબત, કબજો માંગવામાં આવે અને તે આપવાની ના કહે ત્યારથી.

૨. લગ્નના હક પાછા મળવા બાબત, પુખ્ત ઉમરના વર અથવા વહુ ના કહે ત્યારથી.

નિચેની ફરીઆદો માટે ત્રણ વરસની મુદત ઠરાવી છે.

૧. કોપી રાઇટનો (ગ્રંથ સ્વામિત્વનો) હક તોડવા બાબતના નુકશાનનો બદલો મળવા સારૂ હક તોડવાની તારીખથી.

૨. વાલીએ કરેલું વેચાણ રદ કરવા બાબત, સગીર પુખ્ત ઉમરનો થયો હોય તેણે કરવાની; પુખ્ત ઉમરમાં આવે ત્યારથી.

૩. ચાલુ વહીવટના કાયદા પ્રમાણે અથવા ફો. પ્રો. કોડ. બાબ ૧૨ મુજબ કરેલા હુકમવાળી મિલકત પાછી લેવા બાબતની આખર હુકમની તારીખથી.

૪. જનાવરના, વાહનના, હોડીના અથવા ઘરગુતી સામનના ભાડા બાબત, ભાડું આપવાનું થાય ત્યારથી.

૫. વેચેલા માલની કીમત બાબત માલ આપ્યાની તારીખથી.

૬. નાણું માગે ત્યારે આપવાનું થશે, એવી કબુલાયતથી નાણું ધીર્યું હોય તે બાબત, અથવા નાણું ધીર્યું હોય તે પાછુ વસુલ કરવા બાબત, નાણું ધીરવામાં આવ્યું ત્યારથી.

૭. નાણું માંગવામાં આવે ત્યારે પાછું આપીશ એવી કબુલાતથી નાણું અનામત મુક્યું હોય તે બાબત, ઊઘરાણી કરી હોય ત્યારથી.

૮. વ્યાજના રૂપીઆ મલવા બાબત, વ્યાજ આપવાનું થાય ત્યારથી.

૯. જામીને મુખ્ય દેણદાર ઉપર કરવાની, જામીન લેણદારને અવેજ આપે ત્યારથી.

૧૦. એક જામીને સામાયીક જામીન ઊપર કરવાની, જામીન પોતાના હિસ્સા કરતા વધારે અવેજ આપે ત્યારથી.

૧૧. ચાલુ ખાતા ઉપરથી બાકી દેવી હોય તે બાબત, કબુલ ઠરેલી અથવા સાબીત કરેલી છેલ્લી રકમ જે વરસમાં ખાતામાં દાખલ કરેલી હશે, તે વરસની આખરથી.

૧૨. જે દસ્તાવેજ આપ્યો હોય, અથવા નોંધાવ્યો હોય તે ખોટો છે એવું સાપીત કરવા સારૂ, આપ્યાની અથવા નોંધાવ્યાની વાદીને ખબર પડે ત્યારથી.

૧૩ દીવાનાપણામાં માલમિલકત બીજાને કરી આપી હોય તે બાબત, દીવાનાપણું ગયા પછી માલમિલકત બીજાને કરી આપ્યાની ખબર પડે ત્યારથી.

૧૪. કપટથી મેલવેલું હુકમનામું રદ કરવા બાબત, કપટ માલમ પડે ત્યારથી.

૧૫. પગાર બાબત, પગાર જ્યારે દેવાનો થાય ત્યારથી.

૧૬. પટાની સરત વિરૂધ ઝાડો કાપ્યા હોય તેની કીમત બાબત, ઝાડ કાપ્યાં ત્યારથી.

૧૭. સ્થાવર મિલકતની ઉપજ અન્યાયથી લીધી હોય તે બાબત, ઉપજ લેવામાં આવે ત્યારથી.

૧૮. ભાડાની અથવા ગણોતની ચઢેલી બાકી બાબત, બાકી દેવી થાય ત્યારથી.

૧૯ કરાર પુરો કરવા બાબત, પુરો કરવાની ના કહે ત્યારથી.

નિચેની ફરીઆદો માટે છ વરસની મુદત ઠરાવી છે.

૧. દત્ત વિધાન વ્યવહારોપયોગી નથી અથવા તે થયુંજ નથી એવું જ્ઞાપીત કરી લેવા સારૂ, દત્તવિધાનની વાદીને ખબર પડે ત્યારથી.

૨. દત્તવિધાન વ્યવહારોપયોગી છે એવું જ્ઞાપિત કરી લેવા સારૂ, દત્તકને જે હક હશે તે હકને હરકત થાય ત્યારથી.

નિચેની ફરીઆદો માટે બાર વરસની મુદત ઠરાવેલી છે.

૧. વસિયતનામું કરીને આપેલા દાન બાબત, શેષ ધનના હિસ્સા બાબત, અથવા વસિયતનામું કર્યા વગર કોઇ મરણ પામ્યું હોય તેની માલ મિલકતની વેહેચણીના હિસ્સા બાબત જ્યારે દાન અથવા હિસ્સો આપવાનો થાય ત્યારથી.

૨. વંશપરંપરાના હુદ્દાના કબજા સારૂ, વાદીની વિરૂદ્ધ હુદ્દાનો કબજો પ્રતીવાદી લે ત્યારથી.

૩. વડિલોપાર્જિત મિલકત બાપે બીજાને કરી આપી હોય તે રદ કરવા બાબતની, મિલકત જેને કરી આપી હશે તેનો કબજો લે ત્યારથી.

૪. અવિભક્ત કુટુંબની મિલકતમાંથી જે માણસને બાતલ કર્યું હશે તે માણસે પોતાના હિસ્સા સારૂ કરવાની, બાતલ કર્યાની વાત વાદીને માલમ પડે ત્યારથી.

૫. અન્ન વસ્ત્રની ચઢેલી બાકી બાબત, હિંદુએ કરવાની ચઢેલી બાકી આપવાની થાય ત્યારથી.

૬. વસુલ માફીની જમીન પાછી લેવા સારૂ અથવા તેની ઉપર આકાર બેસાડવા સારૂ જમીન પાછી લેવાનો અથવા આકાર બેસાડવાનો હક પ્રથમ પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

૭. જે નાણાનો ચાર્જ સ્થાવર મિલકત ઉપર હશે તે નાણું આપવા બાબતની, નાણું આપવાનું થાય ત્યારથી.

૮. ગીરવી મુકેલી મિલકતનો કબજો લેવા સારૂ કરવાની, ગીરવી મુકનારનો હક જ્યારે પુરો થાય ત્યારથી.

૯. સ્થાવર મિલકત ઘર મેળે વેચી તે તારીખે તે મિલકતનો કબજો વેચનાર પાસે ન હોય ત્યારે જેણે ઘર મેળે વેચાતી લીધી હોય તેણે તે મિલકતના કબજા બાબત કરવાની, વેચનારને કબજો લેવાનો હક જ્યારે પ્રથમ પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

૧૦. ખેડુત પાસેથી કબજો લેવા સારૂ જમીનદારે કરવાની, ઉપભોગ કરવાનો અધિકાર પુરો થાય ત્યારથી.

૧૧. કોઈ હિંદુ અથવા મુસલમાન સ્ત્રી મરણ પામે ત્યારે સ્થાવર મિલકતના કબજા બાબત, જે હિંદુ અથવા મુસલમાનને હક હોય તેણે કરવાની, તે સ્ત્રી મરણ પામે ત્યારથી.

૧૨. સ્થાવર મિલકતના કબજા સારૂ કરવાની, તે કબજો લઇ લેવાની ઈચા છોડી દેવાની તારીખથી.

નિચેની ફરીઆદો માટે ત્રીસ વરસની મુદત ઠરાવેલી છે.

૧. જંગમ માલ અનામત મુકયો હોય, અથવા ગીરવી મુકયો હોય તે પાછો લેવા બાબત, તે અનામત રાખનાર અથવા ગીરવી રાખનાર ઉપર કરવાની, અનામત મુકવાની અથવા ગીરવી મુકવાની તારીખથી.

નિચેની ફરીઆદો માટે સાઠ વરસની મુદત ઠરાવેલી છે.

૧. ગીરવી મુકનારનો ગીરો છોડવવાનો હક રદ કરવા સારૂ, અથવા વેચાણ સારૂ ગીરવી રાખનારે કરવાની, ગીરો 'ઉપરથી નક્કી કરેલું નાણું જયારે આપવાનું થાય ત્યારથી.

૨. ગીરવી મુકેલી સ્થાવર મિલકતનો કબજો છોડવા સારૂ, અથવા પાછો લેવા સારૂ, ગીરવી રાખનાર ઉપર કરવાની, કબજો છોડાવવાનો, અથવા પાછો લેવાનો હક પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

૩. સરકારે (સેક્રટરી ઓફ સ્ટેટ-ફોર-ઇંડીઆ-તરફથી) કરવાની કોઈ ફરીઆદ, ખાનગી માણસે કરવાની તેવીજ ફરીઆદ બાબત મુદત ચાલુ થાય ત્યારથી.

નિચેની અપીલોને માટે તેની સામે લખેલી મુદત ઠરાવેલી છેઃ—

૧ મોતની શિક્ષાના ઠરાવ ઉપર હાઇકોર્ટને કરવાની, ઠરાવની તારીખથી **સાત દિવસ.**

૨ હાઇકોર્ટ શીવાય બીજી ફોજદારી કોર્ટને કરવાની, ઠરાવની કે હુકમની તારીખથી **ત્રીસ દિવસ.**

૩ હાઈકોર્ટને નંબર એક તથા નંબર ૪ શીવાય બીજે પ્રસંગે **સાઠ દિવસ.**

૪ બીન તકશીર છે એવા ઠરાવ ઉપર સરકારે કરવાની અપીલ **છ મહિના**

નિચેની અરજીઓ માટે તેની સામે લખેલી મુદત ઠરાવેલી છેઃ—

૧ પંચનો નિવાડો રદ કરવા સારૂ નિવાડો કોર્ટમાં દાખલ કરે ત્યારથી **દસ દિવસ.**

૨ કસુરને લીધે ફરીઆદ કહાડી નાંખી હોય તો, વાદીએ કરવાની **ત્રીસ દિવસ.**

૩ એક તરફી ફેસલો રદ કરવા સારૂં પ્રતીવાદીએ કરવાની „ „

૪ હુકમનામાની બજાવણીમાં ત્રાહીત માણુસનો કબજો ગયો હોય તો તે માણુસે કરવાની...ત્રીસ દીવસ.

૫ નાદારીમાં અપીલ કરવાની પરવાનગી સારૂ હુકમનામાની તારીખથી „

૬ હુકમનામાની રકમ હફતે હફતે આપવા બાબત, હુમનામાની તારીખથી છ મહિના.

૭ તપાસણી અરજ બાબત, નીકાલની તારીખથી નેવું દિવસ.

૮ અપીલમાં કે દાવામાં વારસનું નામ દાખલ કરવા બાબત, મરણની તારીખથી છ મહિના.

૯ હુકમનામુ બજાવવાની દરખાસ્ત, હુકમનામાની તારીખથી ત્રણ વરસમાં કરવી જોઇએ. દરખાસ્ત દર ત્રણ વરસની અંદર કરવામાં આવે તો હુકમનામાની બજાવણી બાર વરસ સુધી થઇ શકે છે.

મુદત ગણવા વીગેરે બાબત સામાન્ય માહીતીઃ—

મુદત પુરી થાય ત્યારે કોર્ટ બંધ હોય તો, જે દિવસે કોર્ટ પાછી ઉઘડે તે દિવસે ફરીઆદ અથવા અપીલ અથવા અરજી કરવાનો અધિકાર છે (૫).

કોઇ માણુસ સગીર, ચળી ગયલું કે દીવાનું હોય તો તેની નાલાયકી દુર થયા પછીની કાયદામાં ઠરાવેલી મુદતે ફરીઆદ અથવા અરજી કરવાનો અધિકાર છે. (૭).

સ્થાનિક અગર વિશેષ કાયદામાં કંઈ મુદત નકકી કરેલી હોય તેને આ કાયદાથી બાધ આવતો નથી તેમ તે મુદવમાં ફેરફાર થતો નથી. (૬).

જે દહાડે ફરીયાદ, અપીલ કે અરજી કરવાનો હક પ્રાપ્ત થાય છે તે દિવસ મુદતમાં ગણવો નહીં તેમ હુકમનામાની, શિક્ષાના ઠરાવની કે હુકમની નકલ મલતાં જેટલા દિવસ જાય તેટલા દિવસ મુદતમાં ગણાય નહીં (૧૨).

મુદામ ટ્રસ્ટી, તથા તેના વારસ વકીલની ઉપર ટ્રસ્ટની મિલકત બાબત ફરીઆદ કરવાને, ગમે તેટલી મુદત થઇ ગઇ હોય તો પણ હરકત નથી. (૧૦)

કરજનું વ્યાજ ઠરાવેલી મુદત પહેલાં, વ્યાજ એવું સમજીને આપ્યું હોય ત્યારે અથવા મુદલ પેટે કાંઇ રકમ, મુદત પહેલાં આપી હોય ત્યારે, અવેજ આપ્યો તે તારીખથી ફરી મુદત સરૂ થાય છે; પરંતુ મુદલ પેટે કંઇ રકમ આપી હોય તે પ્રસંગે અવેજ આપ્યાની વાત, અવેજ આપનારા માણુસના ખુદ હાથના લેખ ઉપરથી, દેખાઇ આવવી જોઇએ (૨૦).

આ કાયદામાં ફરીઆદને માટે જે મુદત ઠરાવી છે તે મુદત પુરી થયા પછી તે માલમિલકત ઉપરનો હક નહિ સરખો થઇ જાય છે (૨૮).

કોર્ટ ફી એકટ (ઇંડીઆ) સન ૧૮૭૦ના ૭ મા પૈકી માહીતી.
મુકરર કરેલી કોર્ટ ફી.

૧. મ્યુનિસિપલ કમીશનરને અરજી કરવી હોય તો એક આનો.

૨. રૂ. ૫૦) કરતાં ઓછી કીમતની ફરીઆદ અરજી (ગણોત મદદની). એક આનો

૩. ફેસલાની, હુકનામાની, હુકમની નકલ અથવા બીજા દસ્તાવેજની નકલ કે તરજુમા સારૂ અરજી. ... ... એક આનો

૪. કસ્ટમ ખાતાના અમલદારને અથવા મેજીસ્ટ્રેટને ચાલુ કામમાં કરવાની અરજી ....એક આનો

૫. જે જમીન સરકારની સાથે કબુલત કરીને રાખી હોય તે જમીન સંબંધી કાંઇ અરજી. ... ... એક આનો

૬. ઇનકમ ટેક્ષ એકટ મુજબ કરેલા હુકમની નકલ .... એક આનો

૭. જે ગુન્હા પોલીસ અખત્યારી નથી તે ગુન્હાની ફરીઆદ અરજી આઠઆના, (કોર્ટને માફ કરવાનો અધિકાર છે).

૮. જે અરજી બાબત કોર્ટફી આ કાયદામાં કાયમ કરી નહીં હોય તેવી અરજી .... આઠ આના

૯. કમીશનરને આપવાની અરજી..............................એક રૂપીઓ

૧૦. હાઇ કોર્ટમાં આપવાની અરજી.............................બે રૂપીઆ

૧૧. નાદારીમાં ફરીઆદ કરવાની પરવાનગીની અરજી...........આઠ આના

૧૨. નાદારીમાં અપીલ કરવાની પરવાનગીની અરજી

ડીસ્ટ્રીકટ કોર્ટમાં આપવી હશે ત્યારે એક રૂપીઓ

હાઈ કોર્ટ ,, ,, બે રૂપીઆ.

૧૩. કબજા વહીવટ બાબતની ફરીયાદીની અરજી (સન ૧૯૦૬ના આકટ ૨.મુજબ) અથવા અપીલની યાદી...આઠ આના

૧૪. કબજા ભોગવટાનો હક સાબીત કરવા બાબત, અથવા ખોટો કરવા બાબતની ફરીઆદ અરજી અથવા અપીલની યાદી.......................આઠ આના

૧૫. જામીનખત કોઇ કોર્ટના હુકમથી આપ્યું હોય ત્યારે ,,

૧૬. મુખત્યારનામું અથવા વકાલતનામું:—

અ. દીવાની, ફોજદારી, અથવા રેવન્યુ કોર્ટમાં આપવાનું હોય ત્યારે ,,

ख. કમીશનરને આપવાનું હોય ત્યારે........................એક રૂપીઓ

क. હાઈ કોર્ટમાં..બે રૂપીઆ

ड. એક ખાસ કામ માટે આપેલું મુખત્યારનામું. એક .... રૂપીઓ

૧૭. "કેવીઅટ" એટલે પ્રોબેટ અથવા લેટર્સ ઓફ્ એડમીનીસ્ટ્રેશન નહીં આપવા બાબતની અરજી.. પાંચ રૂપીઆ

૧૮. બાયડી કબજે લેવાની ફરીઆદ અરજી અથવા અપીલની યાદી ,, ,,

૧૯ પંચનો ફેસલો રદ કરવાની અરજી અથવા અપીલ ... દસ રૂપીઆ

૨૦ દત્તક રદ કરવાની અરજી .... ,, ,,

૨૧ પારસીઓના લગ્ન તથા તલાકની ફરીઆદ અરજી અથવા અપીલ,વીસરૂપીઆ

કીંમત પ્રમાણે ફી બેસસે તે ફીઃ—

૧ દીવાની ફરીઆદ અરજી અથવા અપીલ ઉપર ફીઃ—

દાવો રૂ૫) સુધીનો હોય તો ... ... છ આના,

,, રૂ૫)થી રૂ૧૦૦) સુધી ,, દર રૂપીઆ પાંચે કે તેના ભાગે ,,

,, રૂ૧૦૦)થી રૂ૧૦૦૦) સુધી ,, ,, દસે કે તેના ભાગે બારઆના,

,, રૂ૧૦૦૦)થી રૂ૫૦૦૦)સુધી ,, ,, સોએ કે તેના ભાગે પાંચ રૂપીઆ.

,, રૂ૫૦૦૦)થી રૂ૧૦૦૦૦)સુધી ,, ,, અઢીસોએ ,, ,, દસ ,,

,, રૂ૧૦૦૦૦)થી રૂ૨૦૦૦૦)સુધી ,, ,, પાંચસોએ ,, ,, પંદર ,,

,, રૂ૨૦૦૦૦)થી રૂ૩૦૦૦૦)સુધી દર હજારે .... વીસ ,,

,, રૂ૩૦૦૦૦)થી રૂ૫૦૦૦૦)સુધી દર બે હજારે ... . ,, ,,

,, રૂ૫૦૦૦૦) પાછળ દર પાંચ હજારે અથવા તેના ભાગે પચીસરૂપીઆ.

ઘણામાં ઘણી રૂપીઆ ત્રણ હજાર ફી બેસસે.

કોર્ટ ફી નકકી કરવામાં એક આનાથી કમી આવે તે છોડી દેવું.

ખાતાની જમીનની કીમત આકારથી પાંચગણી અને ઇનામી જમીનની કીમત આકારથી દસગણી સમજી તે પ્રમાણે કોર્ટફી આપવાની છે.

ગુજરાનના ખરચ અથવા એન્યુઇટી બાબતની ફરીઆદીમાં એક વર્ષના જેટલા રૂપીઆ લેવા દાવો કર્યો હોય તેથી દસગણી કીમત સમજીને તે ઉપર કોર્ટફી લેવામાં આવે છે.

ફેસલાની ફરી તપાસ કરવાની અરજી હુકમનામાની તારીખથી ૯૦)માં દીવસ પહેલા આપી હોય તો, ઉપરની ફીથી અડધી, પછી આપી હોય તો આખી ફી.

નકલ અથવા તરજુમા માટે ઠરેલી કોર્ટફીઃ—

૧ હુકમનામા નહી એવા ફેસલા અથવા હુકમની નકલ કે તરજુમોઃ—

अ દાવાની રકમ રૂ૫૦) કે પચાસ સુધી હોય તો ... . ચારઆના

ब ,, ,, રૂ૫૦)થી વધારે હોય તો ....આઠ આના

क હાઇ કોર્ટે એવો હુકમ કર્યો હોય તો ... ... એક રૂપીઓ

ह ચાલુ વહીવટના કાયદા મુજબ કરેલા હુકમ, ...ચારઆના

૨ હુકમનામાની નકલ ઉપરઃ—

अ દાવાની રકમ રૂ૫૦)કે રૂ૫૦)સુધી. ... .ચાર આના

ब ,, ,, રૂ૫૦)થી વધારે હોય તો.... ....આઠ આના

क હાઇ કોર્ટે એવું હુકમનામું કર્યું હોય તો ....ચાર રૂપીઆ

૩ જે દસ્તાવેજને જનરલ સ્ટેંપ એકટ પ્રમાણે સ્ટેંપ જોઇએ તે દસ્તાવેજ કહાડી લઇને તેની જગાએ તેની નકલ મુકે તે નકલ ઉપરઃ—

अ અસલ દસ્તાવેજનો સ્ટેંપ આઠ આના ઉપર નહીં હોય ત્યારે તે દસ્તાવેજ ઉપર જેટલો સ્ટેંપ બેઠો હોય તેટલી ફી,

ब બીજે હરકોઇ પ્રસંગે, ...આઠ આના.

દીવાની, અથવા ફોજદારી, અથવા રેવન્યુ કોર્ટમાંથી હિસાબની, પત્રકની કે રીપોર્ટની નકલ, જેને માટે બીજી રીતનો ઠરાવ આ કાયદામાં નથી તેવી નકલ માટે, દર ત્રણસો સાઠ શબ્દોએ અથવા ત્રણસો સાઠ શબ્દોના હરકોઇ ભાગે, આઠઆના.

જે માલ મીલકત બાબત પ્રોબેટ, લેટર્સ ઓફ એડમીનીસ્ટ્રેશન, અથવા દાખલો આપ્યો હોય તે માલ મીલકતની રકમ એક હજાર રૂપીઆ ઉપર હોય તો દર સેકડે બે ટકા.

જે દસ્તાવેજોને કાયદાથી **કોર્ટ ફીની માફી** છે તે દસ્તાવજોઃ—કલમ (૧૯).

૧. ફરીઆદ કરવા તથા જવાબ આપવા સારૂ લશકરી અમલદારે લખી આપેલું મુખત્યારનામું.

૨. કોર્ટે જે લેખી હકીકત માગી હોય તે, મુકર્દમાની પેહેલી રજુઆત પછી.

૩. પ્રોબેટ, લેટર્સ ઓફ એડમીનીસ્ટ્રેશન, અને વારસાના સરટીફીકટ જે માલ મીલકત બાબત હશે, તે માલ મીલકતની કીંમત રૂ. ૧૦૦૦) ઉપર ન હોય તો.

૪. જમીન ઉપરનો ધારો બેસાડવા બાબતમાં, અથવા તે ઉપરનો હક સંબંધ ઠરાવવા આપવાની અરજી, તે ઠરાવ આખરનો મંજુર થયાં પહેલાં આપશે તો.

૫. સરકારનું પાણી ખેતીવાડીના કામ સારૂ મલવા બાબતની અરજી.

૬. જમીન ખેડવાની પરવાનગીબાબતની અરજી તથા મુકી દેવા બાબતની અરજી.

૭. ભાડુ અથવા ગણોત વધારવા બાબતની નોટીશ પોહોંચાડવાની અરજી.

૮. જપ્ત કરવા બાબત મુખત્યારને અધિકાર પત્ર લખી આપ્યું હોય તે.

૯ સાહેદી પુરવા સારૂ અથવા દસ્તાવેજ રજુ કરવા સારૂ પેહેલ વેહેલી દરખાસ્ત નહીં હોય એવો કાંઈ પુરાવાનો કાગળ હાજર કરવા બાબત પહેલ વેહેલી અરજી.

૧૦. ફોજદારી કામના હાજર જામીન ખત, ફરીઆદ કરવાના, સાહેદી પુરાવાના, તથા જાતે હાજર થવાના અથવા બીજી કોઇ બાબતના મુચરકા.

૧૧. હરકોઇ ગુન્હા બાબત પોલીસના હરકોઇ અમલદારને, ગામના મુખીને, અથવા ગામની પોલીસને અરજી અથવા ફરીયાદ કરવી હોય ત્યારે.

૧૨. કેદીની, અથવા જે માણુસ અટકાવમાં હોય તેની અરજી.

૧૩. સરકારી નોકરોની, મ્યુનીસીપાલ ખાતાના અમલદારોની, રેલવેના નોકરોની ફરીઆદ.

૧૪. સરકારી જંગલમાંના ઈમારતી લાકડાં કાપવાની અરજી, અથવા જંગલ બાબત બીજી અરજી.

૧૫. સરકારની પાસે રૂપીઆ લેણા હોય તે મલવા બાબતની અરજી.

૧૬. સાર્વજનીક કામ સારૂ મિલકત લીધી હોય તે બદલ નુકશાનીનું વળતર મળવા સારૂ અરજી.

૧૭. મ્યુનીસીપલ કર બાબત અપીલ કરવાની અરજી.

૧૮. ગેરવાજબી કેદ, અથવા ગેરવાજબી અટકાવ કરવાના ગુન્હા બાબત ફરીયાદ.

૧૯. કોગનીઝબલ ગુન્હાની ફરીઆદ.

જે દસ્તાવેજોને સરકારના ખાસ ઠરાવોથી કોર્ટફીની માફી આપી છે તે.

૧. નકામા પડેલા સ્ટેંપ કાગળની કીમત પાછી મલવા અથવા તેને બદલે બીજો સ્ટેંપ મલવાની અરજી.

૨, સરકારી વખાર અથવા અગરમાંથી મીઠ ખરીદ કરવાની અરજી.

૩. પ્રત બંધીનું કામ ચાલતુ હોય ત્યારે, તે દફતરના કાગળોની નકલ જમીનદાર અથવા ખેડુત માંગે તો.

૪. મુલેહ રાખવા બદલ જામીન ખત.

૫. ખાનગી ઉપયોગ માટે લેવાની નકલો. (આ નકલો પુરાવામાં દાખલ થશે નહિં).

૬. આકાર ઠરેલી જમીન લેવા માટે કરવાની અરજી.

૭. તકાવી મળવા બાબતની અરજી.

૮. નોંધવા આપેલો દસ્તાવેજ પાછો લેવા બાબત અરજી.

૯. ફાજદારી તોહુમતનામાની નકલ.

૧૦. કમીટ કરેલા મુકર્દમામાં સાક્ષીદારોની યાદીની નકલ મલવા અરજી.

૧૧ વારૂંટ કેસના જજમૅન્ટ (ફેસલા)ની અને જ્યુરીને કહી સંભળાવેલા ચાર્જ (તાહોમતનામા)ની નકલ.

૧૨ તુરંગ માહેના કેદીને સમન કેસના જજમેન્ટ (ફેસલા)ની નકલ.

૧૩ ક્રી. પ્રો. કો. મુજબ ઓરત તથા બાળકોના ગુજરાન બાબતં હુકમની નકલ.

૧૪ ચાલુ કામમાં સરકારી વકીલ નકલો માગે તે નકલો.

૧૫ ચાલુ કામમાં પોલીસ અમલદાર નકલો માગે તે નકલો.

૧૬ ઇનકમટેક્ષ સંબંધી કરવાની અરજી.

૧૭ કોર્ટમાં હાજર કરેલા દસ્તાવેજ પાછા મળવા બાબતની અરજી.

૧૮ જમીન ખેડવા રાખવા બાબતની કબુલત.

પ્રોસેસ ફી—દીવાની કામમાં સમન, વારંટ, નોટીસ બજાવવા બદલ જે રકમ કોર્ટમાં આપવી પડે છે તેને પ્રોસેસ ફી કહે છે. દરેક કામગરી માટે જુદી જુદી ફી આપવી પડે છે. એકજ આસામીને એકથી વધારે કામગરી બજાવે તો એકજ પ્રોસેસ ફી આપવી પડે છે. જુદી ફી આપવી નહી. પ્રોસેસ ન બજતાં પાછો આવે ત્યારે જો પ્રોસેસ પાછી કાઢવી પડે તો અડધી ફી અને એજ નીયમ બંધ પડેલા પ્રોસેસને લાગુ પડે છે. નીમેલી તારીખે કોર્ટ હાજર નહીં હશે તો સાક્ષીઓ માટે ફરી પ્રોસેસ આપવી પડશે નહી.

૧ સમન્સ, નોટીસ અને જાહેરનામા માટે નિચે મુજબ ફી આપવાની છેઃ—

अ	દાવાની રકમ રૂ૨૫) કરતાં વધારે ન હોય તો			....	બે આના
ब	,, ,, રૂ૨૫) કરતાં વધારે પણ	રૂ૧૦૦ કરતાં કમી હોયતો			ચાર ,,
क	,, ,, રૂ૧૦૦)	,, ,,	રૂ૫૦૦)	,, ...	આઠ ,,
ड	,, ,, રૂ૫૦૦)	,, ,,	રૂ૧૦૦૦)	,, ...	એક રૂપીઆ
इ	,, ,, રૂ૧૦૦૦)	,, ,,	રૂ૫૦૦૦)	,,	,, બે ,,
फ	,, ,, રૂ૫૦૦૦)થી વધારે હોય તો				ચાર ,,

ज જે કામમાં રૂ ૫) કોર્ટ ફી બેસે તેવા દાવામાં..........ચાર આના

ह જે કામમાં રૂ૧૦) ,, ,, ,, ... આઠ આના

૨. પકડવાનું વારંટ, મનાઇ હુકમ, જપ્તીનો હુકમ, એને માટે ઉપર જે ફી ઠરાવેલી છે તેથી બમણી.

૩. ચાલુ વહીવટના કાયદાની રૂએઃ—

अ. પ્રત્યેક સમન્સ અથવા નોટીસ બદલ.....................ત્રણ આના.

ब. સમન અથવા નોટીસ ન બજતાં પાછી આવે તો, ફરી બજાવણી માટે બેઆના.

૪. ત્રણ દીવસ કરતાં વધારે મુદત સુધી બેલીફની નોકરીની જરૂર હોય તો વધારાના દીવસનો બેલીફનો પગાર આપવા જોઈએ.

ફોજદારી કામ માટે પ્રોસેસ ફીઃ—

(૧) કોગનીઝબલ ગુન્હા (પોલીસ અખત્યારી ગુન્હા) બદલ પ્રોસેસ ફી આપવી નહી.

(૨) નોકરી કરવાના કરાર તોડવાના ગુન્હા, લગ્ન સંબંધી ગુન્હા અને આબરૂ લેવા બાબત ગુન્હા (પી. કો. બાબ ૧૯–૨૦–૨૧) માટે નીચે મુજબ ફીઃ-

દરેક સમન્સ અગર નોટીસ માટે.................ચાર આના.

પકડવાના વારંન્ટ માટે..........................એક રૂપીયો.

નાશી ગઈલા આદમીને માટે જાહેરનામુ કહાડવા બદલ. ,, ,,

જપ્તીના વારન્ટ માટે....................................... ,, ,,

(૩) બીજા ગુન્હાઓ માટે ઉપર જે ફી બતાવી છે તેનો ચોથો હિસ્સો આપવો જોઈએ.

(૪) સરકારી નોકરે પોતાની નોકરીની રૂએ, ચાલુ કરેલા કામમાં પ્રોસેસ ફી આપવી પડતી નથી.

પરચુરણ કામ માટે જોઇતી ફીઃ—

अ. દસ્તાવેજના ખરા પણા બદલ મેજીસ્ટ્રેટ સહી કરી આપે તે બદલ કોર્ટ ફી ટીકીટ રૂપે. એક રૂપીઓ.

ब. મુખત્યાર પત્રના ખરાપણા બદલ રોકડ ફી આપવી પડે છે તેઃ-

(૧) હાઇ કોર્ટના નાજર સહી કરે તો, આઠ આના.

(૨) ડીસ્ટ્રીકટ વ સબોર્ડીનેટ કોર્ટના નાજર સહી કરે તો, ચાર આના. આવે પ્રસંગે જેટલી રોકડ તેટલીજ કોર્ટ ફીનો સ્ટેંપ આપવો પડે છે.

क. એફીડેવીટ માટે ઉપર મુજબ રોકડ તથા કોર્ટ ફી સ્ટેંપ.

રેવીન્યુ કામ માટે પ્રોસેસ ફીઃ—

દરેક સમન્સ અગર નોટીસ........................ત્રણ આના
વારંન્ટ..છ આના

સાક્ષી ભથા બદલ રોકડ નાણું કોર્ટમાં ભરવું પડે છે તેઃ—

૧. દીવાની કામમાં દરેક સાહેદ માટેઃ—

अ. યુરોપીઅન અથવા ઇસ્ટ ઇન્ડીઅનને ગાડી ભાડા બદલ દર માઇલે છ આના પ્રમાણે વાટ ખરચી. વળી કોર્ટમાં આંવવાને, કોર્ટમાં હાજર રહેવા વ કોર્ટમાંથી જવાને જેટલા દીવસ લાગે તેટલા દીવસના ખોરાકી ખર્ચ બદલ દરરોજના રૂ. ૨—૮—૦ સુધી આપવા પડે.

ब. ઉંચી જાતના સાહેદ જેવા કે, પાટીલ, વ્યાપારી, વકીલ અને એ વર્ગના બીજા લોકને દરરોજ આઠ આનાથી તે રૂ. ૧) સુધી.

क. કારીગર લોકોને દરરોજ છ આના

ड. ખેડુત અને ખાનગી નોંકરોને દરરોજ ચાર આના.

ब. क. ड. માં જણાવેલા લોકોને વળી રેલવેનો તથા જવા આવવા બદલ બીજો વાજબી ખરચ આપવો પડે છે. પગે ચાલીને મુસાફરી કરવી પડે તો દરરોજના માઇલ ૧૫ પ્રમાણે ગણી ભથું આપવું જોઇએ.

इ. દીવાની કેદમાં દેણદારને મોકલવામાં આવે ત્યારે, તેને ખોરાકી ખરચ આપવાનો તે-યુરોપીઅનને દરરોજ રૂ. ૧) થીતે રૂ. ૧—૮—૦ સુધી યુરેઝીઅન વ. પોર્ટયુગીઝ, દરરોજ આઠ આનાથી તે રૂ. ૧) સુધી. બીજા લોકો માટે ત્રણ આનાથી તે બાર આના સુધી.

૨. ફોજદારી કામમાં ફરીઆદી અને સાહેદ માટેઃ—

अ. યુરોપીઅન અને ઇસ્ટઇન્ડીઅન સાહેદને દર માઇલે આના છ સુધી અને જરૂર પડે તો ગાડી ભાડું તથા ખોરાકી ખરચ બદલ દરરોજના રૂ. ૨–૬–૦ સુધી.

ब. દેશી ઉંચી જાતના સાહેદ જેવા કે પટેલ, વ્યાપારી, વકીલ અને તેવા દરજ્જાના બીજા લોકોને, દરરોજ છ આના પ્રમાણે, રેલવે અને બીજી મુસાફરીનો ખરચ જુદો.

क. ખેડુત અને બીજા લોકોને દરરોજ ચાર આના મુજબ, રેલવે અને બીજો વાટ ખરચ વ્યાજબી થાય તે આપવો જોઇએ.

(૧) સેશન કોર્ટમાં કામ ચાલે તેવા ગુન્હાના કામમાં, (૨) જામીન નહી લેવાય એવા ગુન્હાના કામમાં, (૩) જામીન લઈ શકાય એવા કામમાં

(કોર્ટને વ્યાજબી લાગે તો), અને (૪) કોઇ અમલદારના હુકમથી ચાલેલા કામમાં સરકાર તરફથી ઉપર મુજબ મુસાફરી ખર્ચ વ. ભથુ આપવું પડે છે.

દીવાની તથા ફોજદારી કોર્ટોમાં નકલ કરવા બદલ રોકડ ફી નીચે મુજબ આપવી જોઇએ:—

૧. અંગ્રેજી નકલ કરવા બદલ દર ૨૫) શબ્દે અથવા તેના ભાગે, છ પાઇ.
૨. દેશી ભાષામાં. „ ૩૩) „ „
૩. મુકાબલા ફી દર સો શબ્દે... ... ...અડધો આનો.

દખણના કેટલાક ભાગોમાંના કરજદાર ખેડુતોને મદદ કરવા બાબતનો આકટ. સન ૧૮૭૯નો ૧૭મો. (મુબઇ).

આ આકટની કલમ ૧–૧૧–૫૬--૬૦ અને ૬૨ આખા બ્રીટીશ ઇંડીઆને લાગુ છે. કલમ ૨--૭--૧૧થી ૨૧ સુધી ૨૩, બાબ ૫--૬--૭ અને કલમ ૭૧ અ મુંબઇ ઈલાકાને લાગુ છે. ગવરમેન્ટ ગેઝીટ, પાનુ ૧૦૩૮ સન ૧૯૦૫.

આ કાયેદાનો હેતુ કરજમાં ડુબી ગયેલા ખેડુતોને મદદ કરવાનો છે, એટલે ખેડુતો ઉપર લેણાની કોઇ સબેસ ફરીઆદ દીવાની કોર્ટમાં દાખલ કરે, ત્યારે દીવાની કોર્ટે કેવી રીતે કામ ચલાવવું તે તથા ખેડુતોને કેવી રીતે સાહુકારોના પંઝામાંથી બચાવવા તે બતાવવાનો આ કાયેદાનો હેતુ છે.

"ખેડુત" એટલે જે કોઇ પણ માણસ પોતે જાતે અથવા પોતાના નોકરો મારફત, અથવા ગણોતીઆ મારફત, ખેતીથી સર્વાંશે અથવા મુખ્યત્વે કરીને, પોતાનું ગુજરાન ચલાવતો હોય, અથવા જે જાતે સાધારણતઃ ખેતીનું કામ કરતો હોય તે માણસ.

જે ખેડુતે પોતાની સ્થિતિ બદલવાનો ઇરાદો ન રાખતાં, પોતાનું ગુજરાન ખેતીથી ચલાવવાનુ અથવા ખેતીનું કામ જાતે કરવાનું થોડી મુદત સુધી બંધ કર્યું હોય, અથવા જે વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે અથવા શારિરીક અશકતીને લીધે ખેતી કરી શકે નહી તે, તેને લીધે ખેડુત નથી એમ સમજવું નહી.

સરકારી ધારાનો કોઇ પણ એસાઇની અથવા કોઇ પણ ગીરો રાખનાર, પોતાના એવા સંબંધને લીધે ખેડુત થતો નથી (૨). ખેડુત ઉપરની દરેક ફરીઆદમાં સમન આખર નીકાલના કાઢવા (૭). ખેડુતો જયાં રહેતા હોય ત્યાંજ તેમના ઉપર ફરીઆદ માંડવી, બીજે ઠેકાણે નહી (૧૧). લેણદારનું કેટલું લેણું છે તે બાબત તકરાર હોયતો, કોરટે વાદી તથા પ્રતીવાદીને સાહેદ પ્રમાણે તપાસવા અને જે

વ્યવહારથી તે ફરીઆદ ઉત્પન્ન થઇ હોય તે વ્યવહારની શરૂઆતથી તે કામના ઇતિહાસની તથા તેના ગુણ દોષની ચોકશી કરવી જોઈએ–દગો, ભુલ, અકસ્માત, ગેરવ્યાજબી દાબ વીગેરે કારણોને લીધે ખેડુતનો કંઇ બચાવ કરવા સરખો છે કે કેમ તે જોવું. જ્યારે દાવાની રકમ કબુલ કરવામાં આવે, અને કોર્ટને તે કબુલત ખરી લાગે તો, ઉપર પ્રમાણે ચોકશી કરવાની જરૂર નથી (૧૨).

પક્ષકારો વચ્ચે ગમે તેવો કરાર થયો હોય તો પણ, પક્ષકારો વચ્ચેનો હીસાબ લેવડ દેવડ શરૂ થઇ ત્યારથી શરૂ કરીને લેવો (૧૩). .

ગીરો મુકેલી મિલકત ગીરો રાખનારના અથવા ગીરો મુકનાર શિવાય બીજા ગણોતીઆના કબજામાં હોય, અને ઊત્પન્ન ખરેખરૂં કેટલું મળ્યું તે શોધી કહડાતું ન હોય તો, કોર્ટે વ્યાજબી ગણોત ઠરાવવું અને તે ગીરો રાખનારને ખાતે જમે ધરવું–(૧૩अ).

ગીરોમાં ઠરાવેલી મુદત આવી પહોંચી ન હોય અથવા કરજ ફેડયું ન હોય તો પણ, ગીરો છોડવવાનું હુકમનામું મળવાનો હક ગીરો મુકનારને છે. (૧૫).

ગીરો મુકનારે આયંદે કયે દિવસે પૈસા આપવા જોઇએ તે લખી મુકવાનો કોર્ટને અધિકાર છે. પરંતુ તે દિવસ તે હુકમનામાની તારીખથી છ મહીનાની અંદર હોવો ન જોઇએ—(૧૫अ).

ગીરો છોડવવાનું, ગીરો છોડવવાનો હક રદ કરવાનું, અથવા વેચાણનું હુકમનામું હોય ત્યારે પૈસા હફ્તે હફ્તે આપવાનો હુકમ કરવો જોઇએ, અથવા ગીરો મિલતનો જેટલો ભાગ વેચવાનું જરૂર લાગે તેટલોજ ભાગ માત્ર વેચવાનો હુકમ કરવો જોઇએ; અથવા ગીરો મિલકત ગીરો રાખનારના કબજામાં અમુક મુદત સુધી રેહેવા દેવાનો, અને તે મુદત પુરી થાય એટલે ગીરો મિલકત પાછી અપાવવાનો હુકમ કરવો જોઇએ—(૧૫ब).

ગીરો મુકેલી મિલકતનો કબજો મળવા બાબતની ફરીયાદમાં, કબજા બાબત હુકમનામું ન કરતાં, હફતા કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે—હફતા બરાબર વખતસર આપવામાં ન આવે તો ગીરો મુકેલી સઘળી મિલકત અથવા તેનો કોઈ પણ ભાગ ગીરો રાખનારના કબજામાં અપાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે (૧૫क).

ગીરોની રૂએ મુદ્દલ તથા વ્યાજની જે રકમ અપાયા વગર રહી હશે તેનો હીસાબ મળવા સારૂ ફરીઆદ કરવાને ખેડુત મુખત્યાર છે (૧૫ड).

ખેડુતને લેણદારના પૈસા આપવા હશે, તે પૈસાનો તથા પોતે લેણદારને આપેલા પૈસાનો હીસાબ માંગવા સારૂ, અને લેણદારનું હજુ દેવું હોય તો તે કેટલું છે તે નક્કી થઇ હુકમનામુ મળવા સારૂ ફરીઆદ કરવાનો ખેડુતને અધિ-

કાર છે. એવા હુકમનામામાં રકમ હફતે હફતે ભરવાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે. ખેડુતને ભરપાઇ થાય તેટલી રકમ કોર્ટમાં અનામત મુકવાને હરકત નથી. અનામત રકમની નોટીસ કોર્ટે પ્રતિવાદીને આપવી જોઇએ –(૧૬–૧૭–૧૮).

ખેડુતની સામે થયેલા હુકમનામાની રકમ, અથવા તે રકમનો જે કોઇ ભાગ આપવા કોર્ટે હુકમ કર્યો હશે તે ભાગ, વ્યાજ સુદ્ધાં અથવા વગર વ્યાજે, હફતે હફતે આપવો એવો હુકમ બજાવણી વખતે કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે (૨૦).

ખેડુતને પૈસા બાબતના હુકમનામાની બજાવણીમાં પકડવો નહી, અથવા તેને કેદ કરવો નહીં (૨૧).

હુકમનામું બજાવવા સારૂ ખેડુતની સ્થાવર મિલકત જપ્ત કરવી નહી, અથવા વેચવી નહી; પણ જે કરજ આપવા સારૂ તે મિલકત ખાસ ગીરો મુકી હશે તો જુદી વાત છે. હુકમનામું કરતી વખતે, અથવા બજાવણી વખતે, કોર્ટ કલેક્ટરને એવો હુકમ કરવા મુખત્યાર છે કે કલેક્ટરે, ગુજરાન સારૂ જરૂરની ન હોય તે મિલકત વત્તામાં વત્તાં સાત વર્ષની મુદત સુધી કબજામાં લેવી (૨૨).

નાદારી બાબત–ખેડુતોને નાદાર ઠરાવવા બાબતની અરજોનો નીકાલ કરવા સબજડજને હકુમત આપવામાં આવી છે (૨૪).

જે ખેડુતનું કરજ રૂપીઆ પચાસ અથવા તેથી વધારે હોય તે, જે સબ જડજની હદમાં રેહેતો હોય તે જડજને "મને નાદાર ઠરાવો" એવી અરજ કરવાને મુખત્યાર છે (૨૫). કોર્ટ યોગ્ય તપાસ કરીને તે ખેડુતને નાદાર ઠરાવવાને મુખત્યાર છે (૨૬).

કોર્ટના નાજર શીવાય બીજા કોઇને રીસીવર નીમી શકાય નહી (૨૭).

નાદારની સ્થાવર મિલકત, રીસીવરને સ્વાધીન કરવી નહીં, પણ લેણદારના લાભ માટે કોર્ટ તેની વ્યવસ્થા કરવા સારૂ કલેક્ટરને હુકમ કરવા મુખત્યાર છે. (૨૯).

ગામના પટેલને તથા બીજા વજનદાર સખસને ગામના મુનસફ તરીકે નીમવાનો સરકારને અધિકાર છે (૩૪). એવા નિમાયલા મુનસફે જે ફરીઆદોના વિષયની રકમ અથવા કીમત દસ રૂપીઆ કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે તે ફરીઆદોની ચોકસી કરવી જોઇએ (૩૫).

લવાદો બાબત–પોલીસ અમલદાર શિવાય બીજા કોઇપણ માણસને લવાદ નિમવાનો સરકારને અધિકાર છે (૩૮). હુકમનામાની બજાવણી સારૂ દરખાસ્ત કરવાનો વિચાર હોય ત્યારે પક્ષકારોમાંનો કોઇપણ પક્ષકાર તેમની વચ્ચે આપસથી સમાધાન કરાવી આપવાની અરજ સદરહુ લવાદને કરવા મુખત્યારછે (૩૯).

ગામના રજીસ્ટ્રારની રૂબરૂ કરી આપ્યા શિવાય ખેડુતે કરી આપેલો દસ્તાવેજ કાયદેસર ગણાશે નહી, એટલે પુરાવામાં લેવાશે નહી (૫૬). આવા દસ્તાવેજ ગામ

રજીસ્ટ્રારે લખવો જોઇએ અથવા તેની દેખરેખ નીચે લખાવવો જોઇએ તથા તેની સમક્ષ તે ખેડુતની સહી થવી જોઇએ. ગામના રજીસ્ટ્રારે તે ઉપર સાખ કરવી જોઇએ, અને દસ્તાવેજ કરી આપનારને વાંચતા આવડતું ન હોય તો બે આબરૂદાર સાહેદોની સાખ તે દસ્તાવેજ ઉપર કરાવવી જોઇએ (૫૭). ગામના રજીસ્ટ્રારે તે દસ્તાવેજ રજીસ્ટરમાં નોંધવો જોઇએ(૫૮). ગામના રજીસ્ટ્રારની રૂબરૂ કરી આપેલા દરેક દસ્તાવેજમાં, મેં બદલો હોય તો તેની રકમ અને તે કેવા પ્રકારનો છે તે વીગતવાર લખવું જોઇએ. આ આકટની રૂયે દસ્તાવેજ નોંધ્યો એટલે તે નોંધવા બાબતનાઆકટ મુજબ નોંધ્યો છે એમ સમજવું (૬૦).

જે દસ્તાવેજ સને ૧૮૭૭ના નોંધવા બાબતના આકટની ૧૭મી કલમની રૂયે નોંધવાની જરૂર હોય એવો કોઇ પણ દસ્તાવેજ કરી આપવાનો કોઇ ખેડુતનો વિચાર હોય ત્યારે તેણે તાલુકાના સબરજીસ્ટાર પાશે હાજર થવું, તે સબ રજીસ્ટ્રારે તે દસ્તાવેજ લખવો અથવા લખાવવો જોઇએ. તે ઉપર સહી કરાવવી જોઇએ તથા સાખ કરવી જોઇએ (૬૩अ).

ખેડુત પોહોંચ માગે કે નહી તોપણ, તે જે નાણું કરજ પેટે અથવા કરજ પતાવવા સારૂં આપે તે બદલ તેને લેખી પહોંચ આપવી જોઇએ (૬૪). ખેડુતને વેપારી અથવા સાહુકાર પાસેથી પાસબુક મળવાનો હક છે (૬૬). પહોંચ અથવા પાસ બુક આપવાની ના કહેનારને રૂપીઆ એકસો સુધી દંડની શીક્ષા થશે (૬૭). ગામના મુનસફ તથા લવાદની ચોકશી દરમીઆન વકીલને હાજર થવાની પરવાનગી આપવી નહી (૬૮). સબ જડજની કોર્ટમાં સામાવાળા તરફથી જો કોઇ વકીલ હાજર થાય તો કોર્ટને ખેડુતને વાસ્તે વકીલ નીમવાનો અધિકાર છે (૬૯). ખેડુતની સ્થાવર મિલકત ઉપરનો ગીરો, લીયન, અથવા બોજો લેખી દસ્તાવેજથી થયો હોય તોજ કાયદેસર ગણાશે (૭૦). કોર્ટે વ્યાજ અપાવવું તે, પક્ષકારો વચ્ચે જે દર ઠરાવ્યો હોય અને જે ગેરવ્યાજબી દેખાતો ન હોય તો તે દરે અથવા કોર્ટને વ્યાજબી લાગે તે દરે વ્યાજ અપાવવું (૭૧अ).

દીવાની કોરટોનો કાયદો સન ૧૮૬૯ નો આકટ ૧૪ મો. (મુંબઇ). (સન ૧૮૮૫ના ૩જા તથા સન ૧૯૦૦ ના આકટ ૧ લાથી. સુધારેલો)

દીવાની કોરટોના દરજ્જા તથા અધિકાર.

આખા મુંબઇ ઇલાકાને માટે પારલ્યામેંન્ટે સ્થાપેલી એક હાઇ કોર્ટ છે. હાઈ કોર્ટને બે શાખા છે. એક (ઓરીજીનલ સાઇડ) અવલ દીવાની હકુમત ચલાવનારી શાખા, અને બીજી (એપેલેટ સાઇડ) અપીલ સાંભળનારી શાખા. અવલ દીવાની

હકુમત ચલાવનારી શાખા, મુંબઇ ટાપુના દાવાઓનો ઇનસાફ કરે છે. તેના ઠરાવ ઉપર હાઇ કોર્ટ, એપેલેટ સાઇડમાં અપીલ થાય છે.

હાઇ કોર્ટ શીવાય, ત્રણ દરજ્જાની કોર્ટો છે. ૧. ડીસ્ટ્રીકટજજ કોરટ, ૨. ફર્સ્ટ કલાસ સબોર્ડીજજની કોરટ, ૩. સેકન્ડ કલાસ સબોર્ડીનેટજજની કોરટ. ડીસ્ટ્રીકટ જજ કોરટને ગમે તેટલી કિમતના દાવાની અવલ ચોકશી કરી ફેંસલા આપવાનો અધિકાર છે. તેમજ નિચલી કોરટોના ફેંસલા ઉપર અપીલ સાંભવાનો અધિકાર છે. એ કોરટના ફેંસલા ઉપર હાઈકોરટમાં અપીલ થઇ શકે છે. જ્યાં કામ ઘણું હોય ત્યાં ડિસ્ટ્રીકટજજને મદદનીશ આપવામાં આવે છે. ડિસ્ટ્રીકટજજ જે દાવાઓ મદદનીશો તરફ મોકલી આપે તેની તેઓ ચોકશી કરી નિકાલ કરે છે. તેમના ફેંસલા ઉપર હાઇ કોરટમાં અપીલ થઇ શકે છે. તેઓ પણ નિચલી કોરટના ઠરાવ ઉપર અપીલ સાંભળી શકે છે.

૨. ફર્સ્ટ કલાસ સબજજની કોરટને, દસ હજાર રૂપીઆની કિમતના દાવાઓની ચોકશી કરી ફેંસલા આપવાનો અધિકાર છે. એ કોરટના ફેંસલા ઉપર ડિસ્ટ્રીકટજજ કોરટમાં અપીલ થઈ શકે છે, પરંતુ જ્યારે દાવાની કિમત રૂ. ૫૦૦૦) થી વધારે હોય ત્યારે બારોબાર હાઇ કોરટમાં અપીલ થઈ શકે છે. કેટલેક પ્રસંગે ફર્સ્ટ કલાસ સબજજને નીચલી કોરટના ઠરાવ ઉપર અપીલ સાંભળવાનો અધિકાર આપવામાં આવે છે.

૩ સેકન્ડ કલાસ સબજજની કોર્ટને પાંચ હજાર રૂપીઆની કિમતના દાવાઓની ચોકશી કરી ફેસલા કરવાનો અધિકાર છે. એના ઠરાવ ઉપર ડિસ્ટ્રીકટ જજને અપીલ થઇ શકે છે.

ફર્સ્ટ અથવા સેકન્ડ કલાસ સબજજની કોર્ટને વળી સ્મોલ કોઝ કોર્ટનો અધિકાર ખાસ હુકમથી આપવામાં આવે છે. આવો અધિકાર એ કોર્ટો જ્યારે ચલાવી દાવાના ફેસલા કરે છે તે ઉપર અપીલ ચાલતી નથી. પરંતુ વ્યાજબી કારણ બતાવેથી હાઇકોર્ટ તપાસણી કરી શકે છે.

સીવીલ પ્રોસીજર કોડ એટલે દીવાની કોર્ટોમાં કામ ચલાવવાની રીત બાબતનો કાયદો. સને ૧૮૮૨નો ૧૪મા (ઇંડીયા) પૈકી માહિતી.

જન્મભુમી અથવા કુળના સબબથી કોઈ સખસ કોઇ પણ કોર્ટની હકુમત બહાર નથી (૧૦). બધી દીવાની ફરીઆદોનો ઇનસાફ કરવાનો કોર્ટોને અધિકાર છે. (૧૧). બીજી કોર્ટમાં જે દાવો ચાલુ હશે તે દાવાનો ઇનસાફ કોર્ટ કરવાનો નહિ.

(૧૨). જે દાવાનો આખર ફેસલો થયો હશે તે દાવાનો ઇનસાફ કોઇ કોર્ટે કરવો નહિ.

ફરિયાદ કઈ કોર્ટમાં કરવી? અખત્યાર વાળી સૌથી નીચેના દરજ્જાની કોર્ટમાં ફરીયાદ કરવી (૧૫). (अ) સ્થાવર મિલકત લેવાની, (ब) સ્થાવર મિલકતની વેહેંચણ કરવાની, (क) એવી મિલકત ઉપરનો ધરાણીઓ હક છોડવવાની અથવા છોડવવાનો હક બંધ કરવાની, (ड) એવી મિલકતમાનો અથવા તે બાબત બીજો કોઈ હક અથવા સંબંધ નક્કી કરવાની, (इ) એવી મિલકતને કરેલી નુકશાનીનો બદલો લેવાની, (फ) કરજને બદલે કબજે કરેલી અથવા ટાંચ મારેલી જંગમ મિલકત પાછી લેવાની ઉપરની ફરીઆદો જે કોર્ટની સ્થાનિક હદમાં તે મિલકત હોય તે કોર્ટમાં કરવી. જ્યાં પ્રતિવાદી રેહેતો હોય અથવા દાવાનું કારણ ઉપ્તન થાય ત્યાં ફરીઆદ કરવી (૧૬,–૧૭).

જ્યારે ઘણા વાદી હોય ત્યારે ફરીઆદ ચલાવવાનું કામ યોગ્ય જણાય તે વાદીને સોંપવાને કોરટ મુખત્યાર છે.(૩૦).

દરેક ફરીયાદ એવી રીતે તૈયાર કરવી કે તેથી ટંટાની બાબતો ઉપર આખરનો ઠરાવ થઇ શકે અને તેથી તે બાબતનો વધારે વાદ ચાલતો અટકે (૪૨). તમામ દાવો ફરીઆદમાં આવવો જોઇએ, દાવાનો કોઇ ભાગ છોડીદેવામાં આવેતો છોડી દીધેલા ભાગની ફરીઆદ પછીથી ચાલે નહિ. જમીન લેવાની તથા તે ઉપરનો હક ગ્નાપિત કરવાની ફરીઆદમાં (अ) ચઢેલા ભાડાના, અથવા તે સંબંધી દરમ્યાન ઉપજના દાવા, (ब) જે કરારની રૂયે તે મિલકતનો કંઇ ભાગ તાબામાં હોય તે કરાર તોડયાથી થઇલા નુકસાનના દાવા, (क) ઘરાણીઆને આધારે કંઇ ઇલાજ અમલમાં લાવવાને ઘરાણે લેનાર કરે તે દાવા–આ ત્રણ જાતની ફરીઆદો દાખલ કરવાને હરકત નથી (૪૩–૪૪).

ફરીઆદ કેમ શરુ કરવી—ફરીઆદ અરજી કોર્ટને આપવી, અથવા કોર્ટે નીમે તે અમલદારને આપવી. ફરીઆદ અરજીમાં નીચેની વિગતો આવવી જોઇએ:—(૧) જે કોર્ટમાં ફરીઆદ કરવી હોય તે કોર્ટનું નામ (૨) વાદીનું નામ વર્ણન અને રેહેવાનું ઠેકાણું, (૩) પ્રતીવાદીનુ નામ વર્ણન તથા રેહેવાનું ઠેકાણુ, (૪) જે હકીકતથી દાવાનું કારણ બનતું હોયતે હકીકતનું, તથા તે કારણ કયાં અને કયારે ઉત્પન થયું તેનું સ્પસ્ટ અને ટુંકામાં વર્ણન, (૫) દાદની માગણી, (૬) મુજરે આપેલી અથવા છોડી દીધેલી રકમ (૭) પૈસા બાબતની ફરીઆદમાં, ખરેખરી રકમ અરજીમાં જણાવવી જોઇએ (૪૮–૫૦).

જમીન સંબંધી (જમીનના ગણોત તથા ખેડ હક સુદ્ધાં) ફરીઆદ હોયતો અરજી સાથે હકના પત્રક અથવા ફેરફારના રજીસ્ટરમાંની નોંધની દાખલા વાળી નકલ આપવી જોઈએ (સન ૧૯૦૩ નો આકટ ૪–કલમ–૧૦)

અરજી ઉપર વાદીએ સહી કરવી અને સાચાપણાનો એકરાર કરવો જોઇએ. અરજીના નમુના માટે પાછળ નમુનો આપેલો છે તે જુવો. જે દસ્તાવેજ ની રૂએ વાદી ફરીઆદ કરતો હોય તે દસ્તાવેજ અથવા તેની નકલ, ફરીઆદ અરજી સાથે આપવી જોઇએ. પૂરાવા તરીકે બીજા દસ્તાવેજ ઉપર વાદી આધાર રાખતો હોય તો તે અરજીની સાથે આપવાની યાદમાં તે બાતાવવા, અને તે કોના કબજામાં છે તે પણ જણાવવું. દુકાનના ચોપડા ઉપર અરજીનો આધાર હોય તો તે હાજર કરવા, અને જે લખાણ ઉપર આધાર રાખતા હોય, તેની નકલ વાદીએ રજુ કરવી જોઇએ (૫૯–૬૦–૬૨). ફરીઆદ અરજીની નકલો સાદા કાગળ ઉપર દરેક પ્રતીવાદી દીઠ એક એક અરજી સાથે રજુ કરવી (૫૮).

દરેક પ્રોસેસ એટલે, સમન, નોટીસ, વારંટ જે પક્ષકારની તરફથી કાઢી હોયતે પક્ષકારને ખરચે પોંહોચાડવામાં આવે છે. પ્રોસેસ નિકલતા પહેલાં સાક્ષી ભથાં ભરવાં જોઇએ (૧૬૦). ફરીઆદ અરજી દાખલ થઈ કે પ્રતીવાદી ઉપર કોર્ટ સમન કહાડે છે. અને પ્રતીવાદીને પોંહોચાડવામાં આવે છે. સમન મુદદા કહાડવા માટે હોય કે આખર નીકાલ કાઢવા સારૂ હોય. સમનમા લખેલી તારીખે, વખતે, અને જગ્યાએ પ્રતીવાદીએ જાતે અગર વકીલ મારફતે હાજર થવું જોઇએ

લેખી કેફીઅતો. ફરીઆદની પેહેલી સુનાવણી વખતે અથવા તે પેહલાં, પોત પોતાની લેખી કેફીઅતો આપવાને પક્ષકારો મુખત્યાર છે (૧૧૦). સામા દાવાની વિગત લેખી કેફીઅતમાં લખવાને હરકત નથી (૧૧૧). લેખી કેફીઅત (નમુના માટે પાછળ જુઓ) બની શકે તેટલી ટુંકામાં લખવી, વિવાદ રૂપે લખવી નહિ. દરેક કેફીઅતમાં પારેગ્રાફ કરવા, અને તેને અનુક્રમ નંબર આપવા, દરેક પારેગ્રાફમાં જુદી બાબત લખવી. એવી કેફીઅતો ઉપર સહી કરવી તથા સાચાપણાનો એકરાર કરવો, (૧૧૪–૧૧૫). ફરીઆદીની પેહેલી સુનાવણી વખતે ફરીઆદ અરજીનો તથા લેખી કેફીયતનો મજકુર વાદી પ્રતીવાદી કબુલ છે કે નહિ તે કોર્ટ નકકી કરી લેવાને વાદી પ્રતીવાદીની જુબાની લખી લેવાને મુખત્યાર છે (૧૧૭). આટલું થયા પછી જે દાવામાં મુદદા કાઢવાના હોય તો, કોરટ નિચેના સાધનો ઉપરથી મુદદા કાઢે છે (૧૪૭):—

(૧) પક્ષકારોએ સોગન ઉપર કહેલી હકીકત કે તેમના વકીલોએ કેહેલી હકીકત; (૨) ફરીઆદ અરજીમાં કહેલી હકીકત અથવા લેખી કેફીઅતો માહેલી

હકીકત; (૩) હાજર કરેલા દસ્તાવેજોના મજકુર. મુદ્દા બે જાતના હોય છે, કાયદાના તથા હકીકતના. ફરીઆદના આખર નિકાલને વાસ્તે સમત કહાડયો હોય અને બેમાંથી એક પક્ષકાર, પોતે જે પુરાવા ઉપર આધાર રાખતો હોય તે પુરાવો, પુરતા કારણ શીવાય, હાજર ન કરે તો, કોર્ટ એકદમ ફેસલો આપી શકે છે. સાહેદી આપવાને અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરવાને જે સખસોની હાજરીની જરૂર હોય તેમના ઉપર બેહુ પક્ષકારોએ, મુદ્દા ઠરાવવાનો કે આખર નિકાલનો જે દીવસ ઠરાવ્યો હોય તે પેહેલાં, સમન કઢાવવા જોઇએ. અને તેનુ ખરચ કોરટમાં ભરી દેવું જોઇએ (૧૫૯–૧૬૦). સમન થયલા તથા હાજર રહેલા કોઈ પણ સખસે, તેની જબાની લેવાઇ રહે અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરે, અને કોર્ટ ઊઠી જાય, અથવા જતા રહેવાની રજા મળે, ત્યાં સુધી જતા રહેવું નહિ, જે સખસ સમનનું અપમાન કરે અથવા ઉપર કહ્યું તેથી ઊલટી રીતે જતો રહે તો તેને કોર્ટ પકડી મંગાવે અને કસુર કરવાનુ વ્યાજબી કારણ લાગેતો તેવો હુકમ કોર્ટ કરે નહિ. પકડી આણેલો સખસ, વ્યાજબી અને કાયદાસર કારણ ન બતાવે તો, તેને કોર્ટ રૂ ૫૦૦) સુધી દંડની શિક્ષા કરી શકે છે (૧૭૩ ૧૭૪). જે સખસ બસો માઇલ કરતાં વધારે અંતરે રહેતો હોય તે સખસ, કોર્ટમાં સાહેદી પુરવા કે જબાની આપવા સારૂ જાતે હાજર રેહેવાને બંધાયલો નથી (૧૭૬). ખુલ્લી કોર્ટમાં સાક્ષીઓની જુબાની લેવી (૧૮૧). સાહેદીઓ અને પુરાવો લીધા બાદ અને વકીલોની તકરાર સાંભળ્યા બાદ ખુલ્લી કોર્ટમાં ફેસલો આપવો જોઇએ (૧૯૮). હુકમનામુ ફેસલાની સાથે મળતુ આવવું જોઇએ, અને જે તારીખે ફેસલો કહી સંભળાવ્યો હોય તે તારીખ હુકમના ઉપર નાંખવી જોઇએ, અને તેમાં દાવાની વિગત તથા જે દાદ અપાવી હોય તે સ્પષ્ટ રીતે લખવી જોઇએ. (૨૦૫–૨૦૬).

ફેસલો થતાં પેહેલાં વાદી શાશા ઇલાજો લઇ શકે.

૧ પ્રતીવાદી સંતાઇ બેઠો છે અથવા તેણે કોર્ટની હુકમત છોડી છે, અથવા પ્રતીવાદી સંતાઈ બેસવાનો છે, અથવા કોર્ટની હુકમત છોડવાનો છે, અથવા પ્રતીવાદીએ પોતાની બધી કે થોડીઘણી મિલકત કોઇને વેચી કે આપી દીધી છે, અથવા કોર્ટની હુકુમતમાંથી ખસેડી છે, અથવા પ્રતીવાદી બ્રીટીશ ઇંડીઆ છોડવાનો છે માટે તેના હાજર થવાના જામીન લો એવી અરજ કોર્ટને કરવાને વાદીને હક છે (૪૭૭). જામીન ન આપેતો કોર્ટ છ માસ સુધી પ્રતીવાદીને પકડી મંગાવી કેદ કરવાનો હુકમ ફરમાવે (૪૮૧). પકડેલા કેદીનો ખોરાકી ખરચ વાદીએ આપવાનો છે.

૨. હુકમનામું થાયતો તે અદા કરવાના જામીન પ્રતીવાદી પાસે માગો અને તે જો જામીન ન આપે તો કોર્ટની હકુમતમાની તેની કંઇ મિલકત જપત કરવાનું ફરમાવો, એવી વાદી અરજ કરી શકે છે. જપત કરવાની મિલકત અને આસરા પડતી કીંમત અરજીમાં જણાવવી (૪૮૩).

પકડવાનું અથવા જપ્તી કરવાનું કામ કર્યું તે અયોગ્ય હોય ત્યારે **પ્રતીવાદીની અરજ** ઉપરથી તેને પકડવાથી અથવા જપ્તીથી જે ખરચ અથવા નુકશાન થયું હોય તેના બદલામાં રૂ ૧૦૦૦) સુધીની રકમ વાદી પાસેથી પ્રતી વાદીને અપાવવાનો પોતાના હુકમનામામાં ઠરાવ્ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે (૪૯૧).

૩. પોતાના લેણદારોને દગો દેવાના ઇરાદે, પ્રતીવાદી પોતાની મિલકત લંબાવવાની, વેચવાની કે આપી દેવાની બીક બતાવે છે, અથવા તેમ કરવાની તૈયારીમાં છે એવું વાદી એફીડેવીટ (સોગન નામા)થી સાબીત કરી આપે તો કોર્ટ કામ ચલાવી તાકીદ આપે કે તારે તે કૃત્ય કરવું નહિ (૪૯૨).

ફરીયાદના કોઇ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી, કોઇપણ જંગમ મિલકત જલ દી અને સ્વાભાવિક રીતે પોતાની મેળે બગડી જાય એવી હોયતો, તે વેચવાનો હુકમ કોર્ટ કરી શકે છે (૪૯૮).

લવાદી પર સોપવાનો હુકમ થવા સારૂ પક્ષકારો પોતે જાતે અથવા વકીલ મારફતે, કોર્ટને, ફેસલો થતાં પહેલાં, અરજ કરી શકે છે (૫૦૬). પક્ષકારોએ એકમત થઇને લવાદની નીમનુક કરવી (૫૦૭).

હુકમનાની બજાવણી વિશે.

જે કોર્ટે હુકમનામું કર્યું હોય તે કોરટથી, અથવા જે કોરટને તે બજાવવા સારૂ મોકલ્યું હોય તે કોરટથી તે બજી શકે (૨૨૩). બજાવણીને માટે દરખાસ્ત કરવી જોઇએ તે બાર વર્ષની અંદર કરવી જોઇએ (૨૩૦). હુકમનામાની માલકી બીજા કોઈ સખસને આપી હોય તો તે સખસ બજાવણી કરી શકે છે (૨૩૨). બજાવણી પેહેલા હુકમનામાનો દેણદાર મરી જાય તો તેના વારસ વકીલ ઉપર દરખાસ્ત થાય (૨૩૪). દરખાસ્ત લખેલી હોવી જોઇએ અને તેમાં (૧) ફરીઆદનો નંબર, (૨) પક્ષકારોના નામ, (૩) હુકમનામાની તારીખ, (૪) હુકમનામા ઉપર કંઇ અપીલ થઇ છે કેમ તે, (૫) માંહો માંહે કંઇ ગોઠવણ થઇ છે કે નહિ, અને થઈ હોય તો શી, (૭) પેહેલાં કંઇ દરખસ્ત કરી છે કે નહિ, કરી હોય તો શી શી અને તેનું પરિણામ શું થયું તે, (૭) લેહેણાની રકમ વ્યાજ સુદ્ધાંત, અથવા હુકમનામાંમાં બીજી જે દાદ અપાવી હોય તે, (૮) ખરચ અપાવ્યું હોય તેની રકમ, (૯)

જેના ઉપર હુકમનામું અમલમાં લાવવું હોય તેનું નામ. (૧૦) કોર્ટની મદત કઇ રીતે જોઇએ છે તે, એટલે મિલકત સ્વાધિન કરાવવી, પકડીને કેદ કરવો, કે મિલકત જપ્ત કરવી. એટલી હકીકતો લખવી જોઇએ. જંગમ મિલકત જપ્ત કરાવવી હોય તો તેની યાદ દરખાસ્ત સાથે આપવી. સ્થાવર મિલકત જપ્ત કરવી હોય તો તે મિલકત ઓળખાય એવું વર્ણન દરખાસ્ત નિચે આપવું, અથવા હુકમ નામાના દેણદારનો તે મિલકતમાં હક હિસ્સો હોય તો તેની તપસીલ લખવી. જપ્ત કરવાની મિલકત કલેકટરની ઓફીસમાં નોંધાયલી જમીન હોય તો, રજીસ્ટરમાંનો ખરો ઉતારો તે દરખાસ્ત સાથે આપવો જોઇએ (૨૩૬-૨૩૮). હુકમનામાની બજાવણીમાં નિચેની મિલકત જપ્તી કે વેચાણને પાત્ર થશે નહિ:—

(૧) દેણદાર તેની સ્ત્રી તથા છોકરાંને જરૂરીઆત પહેરવાના વસ્ત્ર.
(૨) કારીગરોના ઓજાર, ખેડુત હોય તો ખેતીવાડીના હથીઆર, અને જરૂર જોગાં ખેતીવાડીના ઢોર.
(૩) ખેડુતની માલકીના અને તેના તાબામાં હોય તેવો તેના ઘરનો અને બીજી ઈમારતનો સામાન.
(૪) હિસાબના ચોપડા; (૫) નુકસાનીને વાસ્તે માત્ર ફરીયાદ કરવાનો હક;
(૬). જાતીકી કંઇ નોકરીનો હક; (૭) પેનશનરને કરી આપેલી નેમણુંક, તથા ગ્રેચ્યુઇટી (બક્ષીસ) તથા રાજકીય પેનશન;
(૮) સરકારી અથવા રેલવે નોકરનો પગાર રૂ. ૨૦) થી વધારે ન હોય તે પગાર, અને જ્યારે રૂ. ૨૦)થી વધારે હોય તો તે પગારનો નીમે ભાગ.
(૯) મજુર તથા ઘરના નોકરોનો મુસારો; (૧૦) ઉતરાધિકાર મળવાની ઉમેદ હોય તે; (૧૧) ભવિસ્યની ખોરાકી પોશાકીનો હક.

પણ ભાડાને વાસ્તે હુકમનામું થયું હોય ત્યારે તે બજાવવામાં ઘર અથવા બીજી ઈમારતનો સામાન જપ્તીથી કે વેચાણથી બાતલ નથી (૨૬૬).

કોર્ટ કે કોઇ સરકારી અમલદાર પાસે અનામત રાખેલી મિલકત જપ્ત કરવી હોયતો તે કોર્ટને અથવા અમલદારને લેખી નોટીસ આપીને જપ્તી કરવી પડે છે (૨૭૨). જપ્તી પછીથી મિલકત ખાનગી રીતે આપી દેવાનો વ્યવહાર નિરર્થક થાય છે (૨૭૬). જપ્ત કરેલી મિલકતનું વેચાણ જાહેર લીલામથી થાય છે. વેચેલી જંગમ મિલકતની કીમત તરત આપવી જોઈએ; સ્થાવર મિલકતના ખરિદદારે તુરત સેંકડે પચીસ ટકા અનામત ભરવા; અને પુરેપુરી રકમ પંદરમેં દિવસે ભરવી જોઇએ. જમીન સંબંધી હુકમનામા જીલાના કલેકટર તરફ બજાવણી સારૂ મોકલવામાં આવે છે.

હુકમનામું બજાવવામાં કોઇ અટકાવ ઇયા હરકત કરે તો હુકમનામાવાળાએ એક મહીનાની અંદર કોર્ટમાં ફરીઆદ કરવી. દેણદાર અથવા કોઈ બીજો સખસ દેણદારની ઉશ્કેરણીથી હરકત કરે તો કોર્ટ તેને ત્રીસ દિવસ સુધી કેદમાં રાખવાનો હુકમ કરી શકે અને મિલકતનો કબજો હુકમનામાવાળાને અપાવી શકે (૩૨૮–૩૩૦).

હુકમનામાના દેણદાર શીવાય ત્રાહીત સખસ સુદ્ધ બુદ્ધીથી પોતાના હકની રૂએ હરકત કરે તો, કોર્ટે તેની તજવીજ કરી યોગ્ય હુકમ કરવો (૩૩૧). ત્રાહિત સખસ પાસેથી કબજો લઇ લીધો હોય તો તે સખસે કોર્ટને અરજ કરવી; કોર્ટ યોગ્ય તજવીજ કરીને હુકમ કરશે (૩૩૨).

હુકમ નામું બજાવવામાં—હુકમ નામાના દેણદારને કોઇ પણ દિવસે અને કોઇપણ વેળાએ પકડી શકાય. પકડવા સારૂ સૂર્યસ્ત પછી અને સૂર્યોદય પહેલાં કોઇના રહેવાના ઘરમાં પેસવું નહિ. અને ઘરનો કે બહારનો દરવાજો ફોડી અંદર જવું નહિ. દેણદારને પકડયો હોય અને તે પકડવાનું ખરચ તથા હુકમનામાની રકમ પકડનાર અમલદારને આપે તો તુરત તેને છોડી મુકવો જોઇએ (૩૩૬). ખોરાકીના પૈસા કોર્ટમાં ભર્યા શીવાય કોઈ દેણદારને પકડી શકાય નહિ. ખોરાકીની રકમ ફરીઆદના ખરચમાં ગણવામાં આવે છે. બજાવણીમાં છ માસ કરતાં વધારે મુદત સુધી કોઇ સખસને કેદ કરી શકાય નહિ; અથવા રૂ ૫૦) કરતાં વ-તી નહિ એવી રકમનું આપવાનું હુકમનામું હોય તો છ અઠવાડીઆં કરતાં વધારે મુદત સુધી કેદ કરવામાં આવે નહિ (૩૪૨).

હુકમનામાનો દેણદાર પોતાતે નાદાર ઠરાવવા સારૂ ડીસ્ટ્રીકટ કોર્ટને લેખી અરજ કરી શકે છે. (૩૪૪ ૩૪૫).

નાદાર કોને કેહેવો—ફરીઆદ અરજીને વાસ્તે યોગ્ય કોર્ટ ફી ભરવા જેટલું પુરતા સાધન જે સખસ પાસે ન હોય અથવા તેવી ફી ન ઠરાવી હોય ત્યાં, ફરીઆદના વિષય તથા જરૂરીઆત પેહેરવાના વસ્ત્ર શિવાય જેની માલકીની સો રૂપીઆની મિલકત ન હોય તેવા સખસને નાદાર કહેવાય. એવો સખસ નાદારીમાં ફરીઆદ આપી શકે એવા અરજ લેખી કરવી (કલમ ૫૦ મુજબ) અને તે સાથે સ્થાવર અને જંગમ મિલકતનું એક પત્રક આસરા પડતી કીમત સાથેનું તે અરજી સાથે રજુ કરવું જોઇએ (૪૦૧, ૪૦૩), અને તે અરજી જાતે કોર્ટમાં રજુ કરવી.

કઇ ફરીઆદો નાદારીમાં ચલાવી શકાતી નથી—નાત બહાર કાઢયા બાબતની, આબરૂ લીધા બાબત, આળ ચઢાવ્યા બાબત, ગાળ દીધા બાબત, અથવા હુમલો કર્યા બાબત નુકસાનીનો બદલો મળવા સારૂ નાદારીમાં કોઇ ફરીઆદ ચાલશે નહિ (૪૦૨).

સરકાર ઉપર ફરીઆદ કરવાની હોય ત્યારે તે ફરીઆદ "હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેકરેટરી ઇન કાઉન્સીલ" ઉપર કરવી, પરંતુ એવી ફરીઆદ અરજી કરતાં પહેલાં ઓછામાં ઓછા બે મહિના આગળ જીલ્લાંના કલેકટરને અથવા સરકારના સેક્રટરીને લેખી નોટીસ આવવી જોઈએ. એ નોટીસમાં દાવાનું કારણ, વાદી થવા ધારતો હોય તેનું નામ અને રેહેવાનું ઠેકાણું જણાવવું જોઇએ (૪૧૯, ૪૨૪).

સગીરે કરવાની દરેક ફરીઆદ તેના નામથી પાક્કી સમજ તથા પાકી ઉમરના સખસે કરવી. તે પાકી ઉમરનો માણસ સગીરનો ઇષ્ટ મિત્ર કેહેવાય છે (૪૪૦). સગીરના લાભથી તેનો લાભ ઉલટો ન હોવો જોઈએ અને તે ફરીઆદમાં તે પ્રતીવાદી ન હોવો જોઇએ. પ્રતીવાદી સગીર હોય તો, કોર્ટે કોઇ લાયક સખસને સગીરનો તે ફરીઆદ પુરતો વાલી નીમવો (૪૪૩). ઇષ્ટ મિત્રે અથવા ફરીઆદ પુરતા વાલીયે, કોર્ટની પરવાનગી વગર, સગીરની વતી કંઇ કબુલાયત અથવા તોડ જોડ કરવી નહિ (૪૬૨). જે સખસો દિવાના ઠરેલા હોય તેમની બાબતમાં ઉપરની કલમ લાગુ પડે છે.

સાર્વજનીક, ધર્મદાય, અથવા ધર્મ સંબંધી કામ સારૂ સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત રીતે ઉત્પન્ન થએલો કંઈ જુમ્મો (ટ્રસ્ટ) તોડયો છે એમ કેહેવામાં આવતું હોય ત્યારે, અથવા તેવા કોઈ જુમ્મા (ટ્રસ્ટ)નો વહીવટ કરવા સારૂ કોર્ટના હુકમની જરૂર જણાય ત્યારે, એડવોકેટ જનરલ (પોતાના હોદ્દાના સંબંધથી), અથવા ટ્રસ્ટમાં જેમનો પ્રત્યક્ષ સંબંધ હોય, અને જેમણે એડવોકેટ જનરલની લેખી સંમતી મેળવી હોય, તેવા બે અથવા વધારે સખસો, ડીસ્ત્રીકટ કોર્ટમાં અથવા હાઇકોર્ટમાં (૧) નવા ટ્રસ્ટી નીમવા, (૨) કઈ મિલકતો હક ટ્રસ્ટીઓને પ્રાપ્ત કરવા, (૩) જે જે બાબતો માટે ટ્રસ્ટ હોય તે તે બાબતોમાં તે શા પ્રમાણમાં આપવું તે ઠરાવવા, (૪) ટ્રસ્ટની બધી અથવા થોડીઘણી મિલકત ભાડે આપવાનો, વેચવાનો, ઘરાણે મુકવાનો, અથવા બદલવાનો અખત્યાર આપવા, અને (૫) તેની વ્યવસ્થા કરવા

સારૂ કંઇ યોજના મુકરર કરવા, ફરીઆદ કરવાને મુખત્યાર છે. સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજુરી લઇને કલેકટર પણ એવોકેટ જનરલનો અખત્યાર ચલાવી શકે (૫૩૯).

અપીલો વિષે—અવલ હકુમત ચલાવનારી કોર્ટોના હુકમનામા ઉપર અથવા હુકમનામાના કંઇ ભાગ ઉપર અપીલ ચાલી શકે. અપીલ કરવી તે યાદીના રૂપમાં લખવી, અને તે એપેલન્ટે આપવી, તેની સાથે હુકમનામાની તથા ફેસલાની નકલ પણ જોડવી, એ અપીલ યાદીમાં હુકમનામા ઉપર હરકત લેવાના કારણો સંક્ષેપમાં કલમવાર લખવાં, તેમાં કંઈ દલીલ અથવા હકીકત લખવી નહિ, કારણો ઉપર અનુક્રમે નંબર પાડવા (૫૪૦-૪૧). અપીલ થઇ એટલાજ કારણ ઉપરથી હુકમનામાની બજાવણી બંધ રખાતી નથી. પુરતું કારણ હોય તોજ અપીલ કોર્ટ બજાવણી બંધ રાખવાનો હુકમ કરે (૫૪૫). નિચેના કોઇ કારણો પૈકી કોઈ કારણને લીધે **બીજી અપીલ** હાઇ કોર્ટમાં થઇ શકે:—(૧) કાયદાથી અથવા રીવાજથી. ફેંસલો ઉલટો હોય; (૨) કાયદાના અથવા રીવાજના કોઇ અગત્યના મુદ્દાનો ફેંસલામાં નિર્ણય કર્યો નહિં હોય તો; (૩) કામ ચલાવવાની રીતમાં એવી મોટી ભુલ અથવા ખામી રહી હોય. કે જેથી ગુણ દોષ ઉપર ફેંસલો આપવામાં વખતે ભુલ અથવા ખામી રહી હોય, બીજા કોઇ કારણસર બીજી અપીલ ચાલશે નહિ (૫૮૪-૫૮૫). સ્મોલકોઝ કોર્ટ. (ન્હાના દાવા સાંભળનારી કોર્ટ) સાંભળી શકે તેવી જાતની કોઈ ફરીઆદમાં જો અસલ ફરીઆદના વિષયની રકમ અથવા કિંમત રૂ. ૫૦૦) કરતાં વધારે ન હોય તો, તેવી ફરીઆદ ઉપર બીજી અપીલ ચાલશે નહિ (૫૮૬). નિચેના હરકોઇ હુકમો ઉપર અપીલ થઈ શકે છે—ફરીઆદનું કામ બંધ કરવા વિષે હુકમો; વાદી અથવા પ્રતીવાદી તરીકે કોઇ સખસનું નામ કાઢી નાખવા અથવા સામેલ કરવા વિશે કરેલા હુકમો; પક્ષકારને જાતે હાજર થવા કરેલો હુકમો; દાવાનું કારણ સામીલ કરવા બાબતના હુકમો; દાવાનું કારણ બાતલ કરવાના હુકમો; દુરસ્ત કરવા અથવા યોગ્ય કોર્ટમાં આપવા સારૂ ફરીઆદ અરજી પાછી આપવા વિષેના હુકમો; એક કરજ બીજા કરજમાં મજરે અપાવવાના અથવા મજરે અપાવવાની ના કહેવાના હુકમો; ફરીઆદ કાઢી નાંખી હોય તે રદ કરવાનો હુકમ; એક તરફી હુકમનામું રદ કર્યાનો હુકમ; લેખી કેફીઅત અથવા દરખાસ્ત

નામંજુર કર્યા બાબતના હુકમો; કંઇપણ વસ્તુ અટકાવી રાખવા કરેલા હુકમ; જંગમ મિલકત જપ્ત કરી વેચવાના હુકમો; સ્થાવર મિલકતના વેચાણ કાયમ રાખવા, રદ કરવા, અથવા રદ કરવાની ના કહેવા બાબતના હુકમો; નાદારીની બાબતમાં કરેલા હુકમો; લવાદી રદ કરવા વિશે કરેલા હુકમો; લવાદના નિવાડામાં ફેરફાર કરવા કરેલા હુકમો; કોઇ સખસને દંડ કરવાના, પકડવાના અથવા કેદ કરવાના હુકમો, એ વીગેરે.

નાદારીમાં કોણ અપીલ કરી શકે—અપીલ કરવાનો કોઇ સખસને હક હોય, અને અપીલની અરજીને વાસ્તે જે ફી જોઇએ તે આપવાની તેને તાકાત ન હોય તો અપીલની યાદી સાથે અરજ આપવાથી તેવો સખસ નાદારીમાં અપીલ કરી શકે (૫૯૨). પડદા નસીન બાઇઓને કોર્ટમાં જાતે હાજર થવાની માફી કરીછે (૬૪૦).

ફેસલાની ફરી તપાસ—મારી જાણમાં નહતો એવો નવો અને અગત્યનો પુરાવો મને જડી આવ્યો છે તે કારણથી, અથવા કાગળો જોતાંજ કંઇ ભુલ કે ચુક ઉઘાડી માલમ પડી આવે છે, એ કારણથી, અથવા બીજા કોઈ પુરતા કારણથી, જે કોર્ટે હુકમનામું કર્યું હોય તે કોર્ટને ફરી તપાસને વાસ્તે અરજ થઈ શકે છે (૬૨૩).

પ્રતીવાદીએ લક્ષમાં રાખવા જોગ બાબતોઃ—

પોતાની વિરૂદ્ધ થયલું એક તરફી હુકમનામુ રદ કરાવવા માટે નિચેના સબબો બતાવી શકે; (૧) સમન યોગ્ય રીતે બજ્યો નહોતો; સુણાવણી વખતે પુરતા સબબને લીધે હાજર થઇ શકાયું નહિ (૧૦૮).

૨. પ્રથમ લેખી કેફીઅત આપી ન હોય તથા તે દફતરમાં દાખલ કરવામાં આવી ન હોય તો, પ્રતીવાદી, વાદીને પુછવા સારૂ, સવાલનામું આપી શકે નહિ (૧૨૧).

૩. લેખી સવાલના જવાબ આપશે નહિ, અગર દસ્તાવેજ બતાવશે નહિં તો દાવાનો એક તરફી નિકાલ થશે (૧૩૬).

વાદીએ અવસ્ય લક્ષમાં રાખવા જોગ બાબતોઃ—

૧. દાવાના કંઇ ભાગની ફરીઆદ કરવી રેહેવા દે, અથવા તે ભાગ છોડી દેવામાં આવે તો, રેહેવા દીધેલા કે છોડી દીધેલા ભાગ વિશેની ફરીઆદ પછીથી ચાલશે નહિ.

૨. વાદીની ગેરહાજરીથી તેના વિરૂધ્ધ હુકમનામુ થાય, તો પછી નવી ફરીઆદ ચાલતી નથી. પુરતું કારણ હોય તોજ કાઢી નાંખેલી ફરીઆદ પાછી ફાઇલ ઉપર લેવાશે (૧૦૩).

૩. લેખી સવાલના જવાબ આપશે નહિ, અગર દસ્તાવેજ બતાવે નહિ તો દાવો કાઢી નાંખવાને પાત્ર થાય છે (૧૩૬).

૪. ઠરાવને દિવસે ગેરહાજર રહે તો ફરીઆદ કાઢી નાંખવામાં આવે છે. કોર્ટ ફી ન ભરવાનો કે ગેર હાજર રહેવાનો પુરતો સબબ બતાવી ત્રીસ દિવસમાં અરજી કરી કોર્ટની ખાત્રી કરે તો ફરીઆદ પાછી ફાઇલ ઉપર લેવાય (૯૯).

હુકમનામાવાળાએ લક્ષમાં રાખવા જોગ બાબતો.

૧. બજાવણીમાં જે પૈસા મળ્યા હોય, અગર કાંઇ તોડ કર્યો હોય તેની ખબર કોર્ટને આપવી જોઇએ. (૨૫૮).

૨. હુકમનામું બજાવનાર કામદાર, બેલીફ અથવા કારકુનને જોઇતી માહિતી તથા મદદ કરવી જોઇએ. (૨૭૩).

૩. કોર્ટની પરવાનગી વગર, જે હુકમનામુ બજાવવામાં મિલકત વેચાતી હોય તે મિલકતની માગણી કરવી નહિ, કે તે ખરીદવી નહિ. (૨૯૪).

હુકમનામાના દેણદારે લક્ષમાં રાખવાજોગ બાબતોઃ—

૧. જપ્ત કરેલી મિલ્કતના વેચાણનું ઉત્પન્ન હુકમનામાના કરજની ભરપાઇ કર્યા પછી બાકી રહે તે લેવાનો હક દેણદારનો છે. (૨૫૭).

૨. માંહોમાંહે તોડ કર્યાની ખબર કોર્ટને આપીને સામાવાળા ઉપર નોટીસ કહાડવાની અરજ કરવી. (૨૫૮)

૩. નાદાર ઠરવા સારૂ અરજ કરવી. (૩૪૪).

સ્મોલ કોઝ કોર્ટ (મોફશીલ) નો કાયદો. સન ૧૮૮૭નો ૯ મો.

નીચે લખેલા પ્રકારના દાવા સ્મોલ કોઝ કોર્ટમાં ચાલી શકતા નથીઃ—

૧. સરકાર કે સરકારી અમલદાર ઉપર, તેના હોદ્દાની રૂએ કરેલાં કંઇ કામ સંબંધી, કરવાના દાવા, ૨. સ્થાવર મિલકત સંબંધના દાવા, ૩. વતની, હક બદલના દાવા. ૪. લેન્ડ એકવીઝીશન એક્ટ અન્વયે મળેલા કાંપેનસેશન (બદલા) માં હિસ્સો મળવાના દાવા; ૫. કરાર પુરા કરાવી લેવાના, કે કરાર દુરસ્ત કરવા બદલના કે, કરાર રદ કરવાના દાવા; ૬. તાકીદ અપાવવાના દાવા; ૭. ટ્રસ્ટી સંબંધના દાવા; ૮. હક ઠરાવવા બદલના દાવા; ૯ કોર્ટે કરેલી જપ્તી, વેચાણ, રદ કરવાના દાવા; ૧૦ વાદીના ગાંડપણ દરમ્યાન;

૧૧. પંચના નિવાડા સંબંધી તકરારી દાવા; ૧૨. ઇનસાફની કોર્ટે કરેલા હુકમ રદ કરવાના દાવા; ૧૩. પર ઇલાકાના હુકમનામા ઉપરના દાવા; ૧૪. સી. પ્રો. કો. કલમ. ૨૯૫, અનવે હુકમનામાની બજાવણીમાં હુકમનામાવાળાઓને ફાળા પડતી આપેલી રકમ પાછી લેવાના દાવા; ૧૫. એકઝીકયુટરે, અગર એડમીનીસ્ટ્રેટરે, આપેલી રકમ પાછી લેવાના દાવા; ૧૬ મૈયત મનુષ્યની મિલકત બદલના દાવા; ૧૭, ભાગદારી સંબંધના દાવા; ૧૮. હીસાબ નક્કી કરવાના તથા વ્યવસ્થા બદલના દાવા, ૧૯. નુકસાની મલવા બદલના દાવા; ૨૦. મેહેર બદલના દાવા; ૨૧, સગીરનો કબજો મલવા બદલના દાવા; ૨૨. ખોરાકી પોશાકી બદલના દાવા; ૨૩. કુટુંબના માણુસે આપેલા પૈસામાંથી હિસ્સો મેળવવાના દાવા; ૨૪. ગીરો છોડવવા માટે આપેલા પૈસાના હિસ્સો મળવાના દાવા.

વિશેષ ન્યાય આપવા બાબતનો કાયદો સન ૧૮૭૭ નો ૧ લો.

દીવાની કોર્ટ વિશેષ ન્યાય આપી શકે છે તેના પ્રકાર—૧. વાદીએ માગેલી સ્થાવર કે જંગમ મિલકતનો કબજો અપાવવો; ૨. પ્રતીવાદીએ જો કરાર કર્યો હોય તો, તે, તેની પાસે ખાસ પુરો કરાવવો; ૩. અમુક કામ હું કરીશ નહિ એવું કહીને પ્રતીવાદીએ જે કરાર કર્યો હોય, તે કામ તે કરવાનું શરૂ કરે તો, તેને મનાઇ હુકમ કરવો; ૪. અવેજ વગર બીજી રીતે, પક્ષકારોના હક જેવા કે, ઇઝમેન્ટનો, દસ્તાવેજ રદ કરાવવાનો. ૫. રીસીવરની નીમણુંક કરવાનો. આ પાંચ પ્રકારે દીવાની કોર્ટ વિશેષ ન્યાય આપે છે.

વારસાનું સરટીફીકેટ લેવા બાબત.

સન ૧૮૨૭નો ૮મો રેગ્યુલેશન (મુંબઇ.)

હેતુ—અમુક માણુસજ મૈયત માણુસનો વારસ છે એવું ચોકસ કરી આપવાનો આ કાયદાનો હેતુ છે.

જ્યારે તકરાર ન હોય ત્યારે સરટીફીકેટ લેવાની જરૂર નથી. પરંતુ જ્યારે એક અથવા વધારે માણુસો મરનારની મિલકત ઉપર વારસ તરીકે દાવો રાખતા હોય ત્યારે, ડીસ્ટ્રીકટ કોર્ટને અરજ કરી વારસાનું સરટીફીકેટ લેવાની જરૂર છે. કોણુ વારસ છે એ વાત નક્કી થઇ શક્તી ન હોય તેવે પ્રસંગે મૈયતના માણુસની મિલકતનો વહીવટદાર નીમવાનો પણુ ડીસ્ટ્રીકટ કોર્ટને અધિકાર છે. મરનારના છોકરા, તેની વીધવા, તેની છોકરીઓ, અથવા જે માણુસના વારસા તરીકેના હક બાબત કંઇ તકરાર ન હોય તે માણુસ, સરટીફીકેટ મેળવ્યા વગર, મરનારની

મિલકત સંબંધી સઘળો અધિકાર ચલાવી શકે છે. વારસાનું સરટીફીકેટ મળવા બાબતની અરજી નમુના નંબર ૮, પ્રમાણે બનતા સુધી હોવી જોઇએ.

મૈયત માણસનું લેણું વસુલ કરવા સરટીફીકેટ લેવા બાબતનો કાયદો. સન ૧૮૮૯ નો ૭મો. (ઇંડીઆ).

હેતુ—મૈયત માણસનું લેણું વસુલ કરવાનું કામ સરળ કરી આપવાનો તથા જે માણસો મરનારનું લેણું અદા કરે તેઓને રક્ષણ આપવાનો આ કાયદાનો હેતુ છે.

આ કાયદા મુજબ અથવા મુંબઈના સન ૧૮૨૭ તા. ૮ મા રેગ્યુલેશન મુજબ સરટીફીકેટ રજુ કર્યા વગર, મૈયત માણસનું લેણું વસુલ કરવા બાબતની અરજી કોઇ કોર્ટ સાંભળશે નહીં, અને હુકમનામું કરશે નહીં—આવા સરટીફીકેટ મેળવવા માટે ડીસ્ટ્રીકટ કોર્ટને અરજ કરવી જોઇએ. અરજીના નમુના માટે જુઓ પાછળ નંબર ૮. આવી અરજી ઉપરથી કામ ચલાવીને, કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો સરટીફીકટ આપે. સરટીફીકેટ આપતાં પેહેલાં જમાની ખર્ત કરાવી લેવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

હીંદુ વિધવાના પુનઃલગ્નનો કાયદો. સને ૧૮૫૬નો ૧૫મો (ઇંડીઆ).

કોઇ હીંદુ વિધવા પોતાનો ધણી મરી ગયા પછી કોઈ હીંદુ સાથે પૂનઃલગ્ન કરવાને મુખત્યાર છે, અને આવા પૂનઃલગ્નથી થયેલાં છોકરાંઓને આ કાયદાથી ઓરસ ઠરાવવામાં આવે છે (૧).

હીંદુ વિધવાના મૈયત ધણીની મિલકત ઉપરના ભરણ પોષણના તથા વારસા વીગેરે બાબતના હકો તેણીના પૂનઃલગ્ન પછી બંધ થશે. મૈયત ધણીના વારસો અથવા તેણીના મોત પછી જે કોઇ વારસ થવાને હકદાર હોય તેને મરનાર ધણીની મિલકતનો વારસો મળશે (૨).

હીંદુ વિધવાના પૂનઃલગ્ન થવાથી તેણીના સગીર છોકરાંના વાલીપણા માટે મરનાર ધણીનો બાપ અથવા બપાવો, અથવા મા અથવા બપાઇ અથવા કોઇ પુરૂષ સગો, ડીસ્ટ્રીકટ કોર્ટને અરજી કરી શકે (૩).

છોકરાં વગરની વિધવાને આ કાયદાથી વારસાનો હક મળતો નથી (૪).

કલમ ૨–૩–૪ના ઠરાવોને અનુસરીને પૂનઃલગ્ન કરવાના સબબથીજ કોઈ મિલ

કત ઉપરનો હક અથવા બીજો કંઈ હક જશે નહિ અને પૂનઃલગ્ન કરેલી દરેક વિધવાને વારસાના હક માટે, જાણે આ પૂનઃલગ્ન તે પહેલુંજ લગ્ન છે એમ સમજવું. (૫).

લગ્ન કાયદેસર થવાને જે વિધિઓની જરૂર છે, તેજ વિધિઓ હિંદુ વિધવાના પૂનઃલગ્ન વખતે થવી જોઇએ. (૬)

સગીર હીંદુ વિધવા, તેના બાપની, બાપ ન હોય તો બપાવાની, તે ન હોય તો માની, અને એ સઘળાં ન હોયતો, મોટા ભાઇની અથવા ભાઇની, અને તે પણ ન હોય તો, કોઇ નજદીકના મરદ સગાની મંજુરી વગર પૂનઃલગ્ન કરી શકે નહી. આ કલમ વિરૂદ્ધ લગ્ન કરવામાં જે કોઇ મદદ કરશે તે એક વરસ સુધી કેદની અથવા દંડની અથવા બને સજાને પાત્ર થશે. પુખ્ત ઊમરની વિધવાના પૂનઃલગ્નની બાબતમાં તેણીનીજ કબુલત બસ છે. બીજા સગાંની અગર બીજા કોઇની મંજુરીની જરૂર નથી. (૭)

ગાંડા માણસોની મિલકતની દેખરેખ રાખવા બાબતનો કાયદો. સને ૧૮૫૮નો ૩૫ મો. મોફ્યુશીલ માટે.

જયારે કોઇ પણ મીલકતવાળો માણસ ગાંડો છે એમ કહેવામાં આવે ત્યારે, જે દીવાની કોર્ટની હકુમતમાં તે રહેતો હોય તે કોર્ટ, ગાંડા સખસના કોઇ સગાની કે સરકારી વકીલની અથવા (સદરહુ મીલકત જો જમીન હોય તો) જીલ્લાના કલેકટરની અરજી ઉપરથી સદરહુ માણુસ ગાંડો છે કે કેમ અને તે તેની મીલકતની વ્યવસ્થા કરવાને અશકત છે કે કેમ તેની, ચોકશી કરશે. અને તે માણુસ જો ખરેખર ગાંડોજ ઠરશે અને મીલકતની વ્યવસ્થા કરવામાં ના લાયક હશે, તો કોર્ટ ઓફ વૉર્ડસના ચાર્જમાં તે ગાંડાની મીલકત આપશે. અને જયારે કોર્ટ ઑફ વાર્ડસને સોંપાય એવી મીલકત ન હોય ત્યારે, તે કોર્ટ મીલકતની વ્યવસ્થા કરવા નજદીકના કોઇ સગાને અથવા કોઈ બીજા લાયક માણુસને મેનેજર (વહીવટદાર) નીમશે. અને આવા પ્રસંગે ગાંડા સખસના શરીરના રક્ષણ માટે કોઇ લાયક માણસને વાલી નીમશે આ આકટ મુજબ કરવાની અરજીનો નમુનો નંબર ૯ પાછળ જુઓ.

હિંદુસ્થાનનો વારસા બાબતનો કાયદો. સન ૧૮૬૫ નો આકટ ૧૦ મો. (ઇંડીઆ).

હેતુ—વસિયતનામું કર્યા વગર અને વસિયતનામું કરીને ગુજરી જનાર

માણસોના વારસા બાબત નિયમો ઠરાવવાનો આ કાયદાનો હેતુ છે.

એમ જણાય છે કે આ કાયદો હિંદુ, જૈન, સીક તથા બૌધ લોકોને લાગુ નહતો; પરંતુ આ કાયદાની કેટલીક કલમો આ લોકોને પણ લાગુ પાડવાની જરૂર જણાયાથી, સરકારને સન ૧૮૭૦ નો આકટ ૨૧ મો. (હિંદુ લોકના વસિયતનામાનો આકટ) પસાર કરવાની ફરજ પડી હતી આ એકટની બીજી કલમથી વારસા બાબતના કાયદાની કેટલીક કલમો—

अ. બંગાળા ઇલાકાના મુલક મધ્યે, અને મુંબઇ તથા મદ્રાસની હાઇકોર્ટની અસલ દિવાની ફરીઆદ લેવાની મામુલ હકુમતની હદમાં (એટલે એ બે શહેરોની હદમાં), હિંદુ, જૈન, સીક અથવા બૌધ વસિયતનામું અથવા તેની પુરવણી કરે, તે વસિયતનામાને તથા પુરવણીને લાગુ કરી છે; અને

ब. બંગાળા ઇલાકા **બોહાર તથા મુંબઈ તથા મદ્રાસ શહેર બાહાર**— સદરહુ પ્રકારના વસિયતનામા, તે મુલક અથવા હદ માહેની **સ્થાવર મિલકત** હશે તો, તે વસિયતનામાને તથા પુરવણીને લાગુ કરી છે. જે કલમો લાગુ કરી છે તે પૈકી થોડી જાણવા જોગ અને ઉપયોગી આપણે અત્રે આપીશું.

સગીર ન હોય કે ગાંડો ન હોય એવો હરકોઇ માણસ પોતાની મિલકતની વ્યવસ્થા ઊવીલ કરીને કરી શકે છે. દગલ બાજીથી, જોર જુલમથી કે આજીજીથી મેળવેલું ઊવીલ નિર્થક છે. ઊવીલ કોઇ પણ વખતે રદ કરી શકાય છે. અને બદલી પણ શકાય છે. (૪૬-૪૮-૪૯).

ઊવીલ કરનાર આસામીએ પોતાની સહી અથવા બીજી કંઇ નીસાની વસિયતનામા પર કરવી જોઇએ, અથવા તેના કેહેવાથી તેની હાજરીમાં બીજા કોઇ આસામીએ તેની વતી સહી કરવી જોઇએ. વસિયતનામા ઉપર બે કે વધારે સાહેદોએ સાખ કરવી જોઇએ. વસિયતનામુ કરનારને આ સાહેદોએ સહી કરતાં અથવા નીસાની કરતાં અથવા બીજા પાસે સહી કરાવતાં નજરે જોવું જોઇએ. દરેક સાહેદોએ વસિયતનામુ કરનાર ધણીની રૂબરૂ પોતાની સાખ કરવી જોઇએ. (૫૦)

હિંદુ લોકના વસીયતનામાં [ઊવીલ] બાબતનો કાયદો:—સન ૧૮૭૦ નો ૨૧ મો.

હેતુ. બંગાળા ઇલાકાના પ્રદેશ મધ્યેના અને મુંબઈ તથા મદ્રાસ શેહેર મધ્યેના હિંદુ, જૈન, સીક, તથા બોધ લોકો (૧) વસિયતનામા કરે તે બાબત,

(૨) તે વસિયતનામા ઉપર સાહેદી કરવા બાબત, (૩) તે વસિયતનામુ રદ કરવા બાબત, (૪) તે પાછુ સ્થાપિત કરવા બાબત, (૫) તેનો અર્થ કરવા બાબત તથા (૬) તેના પ્રોબેટ બાબત નિયમો ઠરાવવાનો આ કાયદાનો હેતુ છે.

વારસા બાબતના આકટની કેટલીક કલમો, હિંદુ, જઇન, સીક તથા બૌધ લોકોના વસિયતનામાને આખા બંગાળ ઇલાકામાં, તથા મુંબઈ અને મદ્રાસ શેહેરમાં લાગુ કરી છે (૨).

લગનથી સદરહુ પ્રકારનું વસિયતનામું રદ થતું નથી. (अ) જે માલ મિલકત (વડિલો પારજીત) બીજાને આપી શકાય નહીં, તે માલ મિલકત વસિયતનામું કરીને બીજાને આપવાનો, અથવા (ब) કોઈના ગુજરાનનો હક ડુબાવવાનો વસિયત નામુ કરનારને અધિકાર નથી.

દત્તક લેવા બાબતના કાયદાને તેમજ વસિયતનામું કર્યા વગર મરનારની માલ મિલકતના વારસા બાબતના કાયદાને આ આકટના કોઇ ઠરાવથી હરકત આવશે નહી (૩).

પ્રોબેટ બાબત સને ૧૮૮૧નો ૫ મો. (ઇંડીઆ)

હેતુ. જે જે બાબતોમાં ગુજરી ગયેલા માણસોની મીલકતને ઇન્ડીઅન સકસેશન એકટ (સને ૧૮૬૫નો ૧૦ મો) લાગુ નથી, તેવા માણસોની (હિંદુ, મુસલમાન, અને બૌધ) મીલકતના સંબંધમાં વહીવટની સનદ અથવા પ્રોબેટ આપવાનો આ કાયદાનો હેતુ છે.

ઉવીલમાં જેને એકઝીકયુટર નીમ્યો હોય તેનેજ પ્રોબેટ મળે. ગાંડા તથા સગીરને પ્રોબેટ કે વહીવટ કરવાની સનદ મળી શકે નહીં. પ્રોબેટ લેવા અરજીના નમુના માટે જુઓ પાછળ નંબર ૧૦.

સગીરની જાત તથા મિલકતના વાલી નીમવા બાબતનો કાયદો–સન ૧૮૯૦નો આકટ ૮મો (ઇંડીયા).

ઇંડીઆ સરકારે અથવા કોઇપણ સ્થાનિક સરકારે પાસ કરેલા કોર્ટ ઓફ વાર્ડસ એકટના ઠરાવોને, આ કાયદાથી બાધ આવતો નથી (૩).

જ્યારે ડીસ્ટ્રીકટ કોર્ટની, નીચે બતાવેલા સખસોની અથવા તે પૈકી કોઇએક ની અરજી ઉપરથી, કામ ચલાવી ખાત્રી થાય કે કોઇ સગીરની જાત તથા મિલકતનો વાલી નીમવાથી સગીરનું હીત, સુખ જળવાય એમ છે, ત્યારે ફલાણા માણસને

સગીરની જાતનો કે મિલકતનો કે બેઉનો, વાલી તરીકે નીમું છું એવો હુકમ કરવાને તે કોર્ટને અધિકાર છે:—

(૧) સગીરનો વાલી થવા ખવાયશ રાખનાર અથવા હક ધરાવનાર માણસની અરજ ઉપરથી, અથવા

(૨) સગીરના કોઇ દોસ્ત કે સગાની અરજ ઉપરથી, અથવા

(૩) જયાં સગીર રેહેતો હોય, અથવા જયાં તેની મિલકત હોય, ત્યાંના કલેકટરની અરજ ઉપરથી, અથવા

(૪) જે વર્ગનો સગીર હોય તે વર્ગના લોકોની બાબતમાં કલેકટરને અધિકાર હોય ત્યારે કલેકટરની અરજી ઉપરથી. અરજીના નમુનાને માટે જુવો પાછળ નંબર ૧૦-(૭-૮-૧૦).

સગીરની મિલકત તથા શરીરના રક્ષણ માટે તથા તેના હવાલા માટે, અરજીનો નીકાલ થતાં સુધીને માટે, પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો દરમીઆન હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે (૧૨).

કોઇપણ સખસને, તેની મરજી વિરૂદ્ધ કોર્ટે સગીરનો વાલી નીમવો નહીં (૧૭). સગીરની મિલકત જયારે કોર્ટ ઓફ વાર્ડસના તાબામાં હોય ત્યારે સગીરની મિલકતનો વાલી કોર્ટ નીમી શકે નહીં. વળી સગીર જયારે પરણેલી સ્ત્રી હોય, અને તેનો ધણી વાલી થવાને ન લાયક ન હોય ત્યારે, અને સગીરના શરીરનો વાલી નીમી શકે એવી કોર્ટ ઓફ વોર્ડસની દેખરેખ નીચે સગીરની મિલકત હોય ત્યારે, કોર્ટ સગીરના શરીરનો વાલી નીમી શકે નહીં (૧૯). સગીરને પોતાના હવાલામાં રાખવો, તેની ખાનીપીની, તેની તબીયત, અને તેની કેળવણી ઉપર ધ્યાન આપવું, એ સગીરના શરીરના વાલીની ફરજે છે (૨૪). જો સગીર હવાલામાંથી જતો રહે અથવા બીજા કોઇ તેને ખસેડી લઇ જાયતો, સગીરને વાલીના હવાલામાં પાછા જવાનું ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. સગીર આવો હુકમ ન માને તો તેને પકડાવીને વાલીના હવાલામાં સોપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે (૨૫).

વાલીએ સગીરને કોર્ટની હકુમતની હદમાંથી, કોર્ટની રજા શિવાય ખસેડવો નહીં (૨૬). સાધારણ ડહાપણનો માણુસ જેવી રીતે પોતાની મિલકતની સંભાળ રાખે તેવીજ સંભાળ શગીરની મીલકતના વાલીએ રાખવી જોઇએ. વળી તેણે મિલકતના ફાયદા સારૂ તથા તેના બચાવ સારૂ સઘળાં વ્યાજબી કૃત્યો કરવાં જોઇએ. સગીરની મિલકતની ઉપજ ખરચનો હીસાબ રાખવો જોઇએ. અને તે હીસાબ કોર્ટ માંગે ત્યારે રજુ કરવો જોઇએ. (૨૭-૩૪).

કોઈ પણ માણુસની અરજી ઉપરથી નીચે બતાવેલા કારણુસર કોર્ટ વાલીને ખસેડવાને મુખત્યાર છે. ટ્રસ્ટનો ખોટો ઉપયોગ કરવા માટે, પોતાની ફરજો બજાવવામાં ગફલતી કરવી જારૂ રાખવા માટે, પોતાની ફરજો બજાવવાને અશકત હોવાને લીધે, સગીરની કાળજી રાખવામાં કસુર કરે અથવા તેની સાથે માઠી રીતે વર્ત્તે તો; કોર્ટના હુકમ કે આ કાયદાના ફરમાનને જાણી બુઝીને માને નહીં, કોઈ ગુન્હાનો તકસીરવાન સાબીત થવાથી, પોતાની ફરજો એક નિષ્ઠાથી બજાવી ન શકાય એવું તેનું હિત દેખાયતો, કોર્ટની હુકમતની હદમાં રેહેતો બંધ થાય તો, મિલકતના વાલીની બાબતમાં, દેવાળું કહાડેતો અને જે કારણુસર વાલી નીમ્યો હોય તે કારણ બંધ પડવાથી (૩૯). કલમ ૨૬ ના ઠરાવ વિરૂદ્ધ વાલી જાણી બુઝીને સગીરને કોર્ટની હકુમતની હદમાંથી ખસેડી દેશે તો તે રૂપીઆ એક હજાર સુધી દંડ, અથવા છ મહીના સુધી દીવાની જેલમાં કેદની શિક્ષાને પાત્ર થશે (૪૪).

જે કોઇ માણસના હવાલામાં સગીર હશે, તે કોર્ટના હુકમ મુજબ સગીરને રજું કરવાને ચુકશે, અથવા કલમ ૨૫ મુજબ થયલા હુકમને અનુસરીને સગીરને તેના વાલીના હવાલામાં પાછા જવાની ફરજ પાડવામાં ચુકશે, જે કોઇ વાલી, સગીરની મિલકતનો હિસાબ ઠરાવેલી મુદતમાં રજુ કરવાને અથવા જે નાણું તેના હાથપર સોલક હોય તે કોર્ટમાં ભરી દેવામાં ચુકશે, એટલે કલમ ૩૪ વિરૂધ્ધ ચાલશે તે અથવા

જે કોઇ માણસ વાલી થતો બંધ થયો હોય તે, અથવા તેનો વારસ મિલકત અથવા હીસાબ રજુ કરવામાં ચુકશે તે, કોર્ટના હુકમથી રૂપીઆ એકસોથી તે પાંચશે સુધી દંડને પાત્ર થશે (૪૫).

દીવાની-નમુના:-

ફરીઆદ અરજી નંબર. ૧.
ધીરેલા પૈસા વિશે.

ના ની કોર્ટમાં.

દીવાની ફરીઆદ નંબર.

અ. બ. રહેનાર .... વાદી

વિરૂદ્ધ.

ક. ડ. રહેનાર .... પ્રતીવાદી

દાવો રૂા.

હું અ. બ., ઊપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧ માં, તારીખ માહે સને ૧૯૦ રોજ મેં રૂા. પ્રતિવાદીને ધીર્યાં તે માગું ત્યારે અથવા તારીખ સને રોજ પાછા આપવાના હતા.

૨. પ્રતિવાદીએ તારીખ માહે સને રોજ રૂા. આપ્યા છે તે શિવાય તેણે કંઈ આપ્યું નથી.

(મુદતનો કોઇ કાયદો લાગુ કરવાની માફી વાદી માગતો હોય તો લખવું કે:)

૩. તારીખ સને થી તારીખ માહે સને સુધી હું વાદી નાની ઉમરનો (અથવા દીવાનો) હતો.

૪. તારીખ માહે સને થી દર સેંકડે ટકા પ્રમાણે વ્યાજ સહિત રૂ. નો ફેંસલો મલવા વીશે મારી અરજ છે.

તા૦ માહે સને ૧૯૦ (વાદીની સહી)________________

હું અ બ વાદી મજકુર એકરાર કરૂં છું કે આ અરજીમાં લખેલો મજકુર મારા જાણ્યા પ્રમાણે સાચો છે. તા. સદર

(સહી)________________

[ટીપ:—કરજ કયારે પાછું આપવાનું હતું તે લખવાનો હેતુ એ છે કે તેથી વ્યાજ ગણવાની તારીખ મુકરર થાય. માટે જો વ્યાજ ન માગ્યું હોય તો તે મજકુર કમી કરી શકાય].

નંબર—૨.

મુકરર કીંમતે માલ વેચીને સ્વાધીન કર્યો હોય તે બદલ.

મથાળું નંબર ૧ મુજબ.

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:

૧ માં તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ ના રહેનાર મૈયત ઈ૦ ફ૦ એ પ્રતિવાદીને (સો પીપ લોટના અથવા આ સાથે જોડેલી યાદમાં કહેલો સામાન, અથવા પરચુરણ સામાન) વેચીને સ્વાધીન કર્યો.

૨ તે માલ બદલ તે સ્વાધીન કરવામાં આવે એટલે (અથવા તારીખ માહે સને રોજ ફરિયાદ દાખલ કર્યા પહેલાનો કોઈ દીવસે) રૂ. આપવાનું પ્રતીવાદીએ વચન આપ્યું.

૩. તેણે તે રકમ આપી નથી.

૪. સદરહુ ઇ. ફ઼ં એ પોતાની હૈયાતીમાં પોતાનું મૃત્યુ પત્ર કર્યું છે તેમાં તેણે મને તે મૃત્યુ પત્ર ચલાવનાર નીમ્યો છે.

૫. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ સદરહુ ઈ. ફ. મરણ પામ્યો.

૬. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ ની કોર્ટે તે મૃત્યુ પત્રનું પ્રોબેટ મને આપેલું છે.

૭. તે પ્રમાણે મૃત્યુ પત્ર ચલાવનાર તરીકે હું વાદી (ફેસલો માગવો).

(સહી)————————

[ટીપઃ—પૈસા આપવાની તારીખ મુકરર કરી હોય તો વ્યાજ કઇ તારીખથી ગણવું તે જણાવવા માટે તે તારીખ લખવી.]

નંબર—૩

જમીન વેચી હોય તેની ખરીદીની રકમ વીષે.

મથાળું નંબર ૧ મુજબ.

હું અ. બ. ઊંપર કહેલો વાદી જણાવું છું કેઃ—

૧. માં, તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ મેં પ્રતીવાદીને (શહેરમાનું નંબર નું ઘર અને તેને લગતો ભાગ અથવા માં નામથી ઓળખાતુ ખેતર અથવા ઠેકાણાની વગેરે જમીન) વેચી (અને તેનું ખત લખી આપ્યું.)

૨. સદરહુ (ઘર અને તેને લગતો ભાગ અથવા ખેતર અથવા જમીન) બદલ મને રૂા. આપવાને પ્રતિવાદીએ વચન આપ્યું.

૩. તેણે તે રકમ આપી નથી. (ફેંસલો માંગવો.)

(સહી)——————

[ટીપઃ—ખરેખરૂં ખરીદી ખત ન કર્યું હોયતો, રકમ ૧લીમાં એમ લખવું કે "ઘર વગેરે પ્રતિવાદીને વેચ્યું અને તેનો તેને કબજો આપ્યો".]

નંબર—૪.

ઘરાણીયુ છોડાવવાનો હક્ક બંધ કરવા અથવા વેચવા વિષે

મથાળું નંબર ૧ મુજબ.

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવુંછું કેઃ—

૧. તારીખ માહે સન ૧૯ રોજના એક ઘરાણીયા ખતથી આ કોર્ટની હકુમતમાનું એક ઘર તથા તેની સાથેનો બાગ અને તેના અંગની વસ્તુઓ મને મારા વારસને (અથવા મૃત્યુ પત્ર ચલાવનાર મીલકતના વહીવટ કરનાર) અને એસાઇનોને મુદલ રૂા. અને તે ઉપર દર વરસે દર સેંકડે રૂા. પ્રમાણે વ્યાજની જામીનગીરી તરીકે પ્રતિવાદીએ મને આપી, અને સદરહુ પ્રતિવાદી સદરહુ મુદલને વ્યાજ અમુક દીવસે આપે તો તે ઘરાણીયું છોડવું એવી બોલી હતી તે દીવસ કયારનો એ વીતી ગયો છે.

૨. હાલ પ્રતિવાદી પાસે મારા સદરહુ ઘરાણીયા ઉપરથી વ્યાજ મુદલ મળીને રૂા.   લહેણા છે.

૩. વાદીની અરજ એ છે કેઃ—(અ) સદરહુ રૂા.   તથા ફરિયાદ દાખલ કર્યાની તારીખથી વસુલ થાય તે તારીખ સુધીનું જે વ્યાજ ચઢે તે તથા આ ફરીઆદનું ખરચ, કોર્ટ ઠરાવે તે દીવસે પ્રતિવાદીએ મને આપવું, અને ન આપે તો સદરહુ ઘરાણીયા મિલકત છોડાવવાનો તેનો હક્ક બંધ થાય અને તે મીલકત નો કબજો મને મલે; અથવા (બ) સદરહુ મીલકત વેચવી અને જે ઉપજે તે સદરહુ મુદલ, વ્યાજ અને ખરચની રકમ આપવામાં તથા તે આપવાને વાસ્તે કામે લગાડવી; અને (ક) જો તે ઉત્પન્ન તે તમામ રકમ અદા કરવાને બસ ન થાય તો ખુટતી રકમ અને તે અદા થાય ત્યાં સુધીનું તેનું દર વરસે દર સેંકડે ૬ ટકા પ્રમાણે વ્યાજ પ્રતિવાદીએ મને આપવું. અને (ડ) તેટલા માટે કોર્ટે યોગ્ય હોય તેવા બધા હુકમો કરવા અને હીસાબ લેવો.

(સહી) ____________________

નંબર ૫.

કરાર વિશેષ રીતે પુરો કરવા વિશે.

મથાળુ નંબર ૧ મુજબ.

હું અ૦ બ૦ ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કેઃ—

૧. તારીખ   માહે   સને ૧૯   રોજના અને સદરહુ ક૦ ડ૦ પ્રતી વાદીએ સહી કરેલા કરારનામામાં સદરહુ ક૦ ડ૦એ એવો કરાર કર્યો કે, તે કરાર નામામાં વર્ણન કરેલી અને હવાલો આપેલી કંઈ સ્થાવર મીલકત તેણે રૂા૦   માટે મારી પાસેથી ખરીદ કરવી (અથવા મને વેચવી).

૨. સદરહુ ક૦ ડ૦ને સદરહુ કરારમાં તેના ભાગનું જે કરવાનું છે તે પુરૂં કરી આપવા મેં કહ્યું પણ તે પ્રમાણે તેણે કર્યું નહી.

૩. હું અ૦ બ૦ તે કરારનામાનો મારો ભાગ પુરો કરવાને પ્રથમથી અને હજીએ તૈયાર તથા રાજી છું, અને તે વાતની સદરહુ ક૦ ડ૦ને ખબર થયેલી છે.

૪ વાદીની અરજ એ છે કે, સદરહુ ક૦ ડ૦ને સદરહુ કરાર પુરો કરવાનો અને સદરહુ મીલકતનો મને (અ૦ બ૦ને) પૂર્ણ કબજો આપવાને જરૂર હોય તે બધા કૃત્ય કરવાનો, (અથવા સદરહુ મિલકતનો કબજો અને ખરીદ ખત (કનવેઅન્સ) કબુલ કરવાનો) અને ફરિયાદનું ખરચ આપવાનો હુકમ કરો.

(તાજા કલમઃ—કંઈ કરારનામું પાછું અણાવીને રદ કરવાની ફરીયાદ હોય તો, પારેગ્રાફ ૨ અને ૩ છોડી દેવા અને તેમને ઠેકાણે એક પારેગ્રાફ ઘાલવો, તેમાં જે કારણોને લીધે તે કરારનામું પાછું મંગાવી રદ કરવું જોઈએ તે કારણો દરશાવવાં; જેવાં કે મે તે ઉપર ચુકથી, કબજે પડવાથી, વિપતિમાં પડવાથી, અથવા પ્રતિવાદીના કપટથી સહી કરી, અને માગવાની દાદ હોય તે પ્રમાણે અરજ માગવામાં ફેરફાર કરવો).

સહી ——————

નંબર ૬.

પ્રતિવાદીની કેફીઅત.

દિવાની કામ ચલાવવાની રીતના કાયદાની કલમ ૧૧૦.

મથાળું નંબર ૧ મુજબ.

હું નીચે સહી કરનાર પ્રતિવાદી (અથવા પ્રતિવાદીઓ પૈકી એક જણ) ફરિઆદ અરજીમાં લખેલા સદરહુ ઇ. ફ. ના મૃત્યુ પત્રમાંનો (અથવા સદરહુ ફરિઆદ અરજીમાં લખેલા મૈયત ઈ. ફ. ના કાયદેસર વારસ તરીકે, અથવા નજીકના સગા તરીકે, અથવા નજીકના સગા પૈકી એક જણ તરીકે, બધો હક્ક સંબંધ છોડી દેઊં છું.

અથવા. હું નીચે સહી કરનાર પ્રતિવાદી જણાવું છું કે (આ ઠેકાણે કબુલ કરેલી અથવા ના કબુલ કરેલી હકીકતો ફરીઆદ અરજીની ભાષામાં ફરી લખવી) કબુલ (અથવા ના કબુલ) કરૂં છું.

અથવા, હું નીચે સહી કરનાર અરજ ગુજારૂં છું કે, ફરિઆદ અરજીમાં લખેલી હકીકતો ઊપરથી જોતાં, કાયદેસર રીતે અમલમાં લેવાય એવી કંઇ કબુલાયત જણાતી નથી, (અથવા, સદરહુ ફરિઆદ અરજી ઊપરથી એવું જણાય છે કે, મારા ઊપર અને ઇ. ફ. નામના એક સખસ ઉપર મળીને એકઠી જવાબદારી પડે છે; અને તે ઈ. ફ. ફરિઆદમાં પક્ષકાર નથી, અને મારા ઊપર ફરિઆદ અરજી પ્રમાણે પૃથક જવાબદારી પડતી નથી, અથવા સદરહુ ફરિઆદમાં સદરહુ અ. બ. ની સાથે ગ. હ. વાદી થવો જોઇતો હતો, અથવા જે હોય તે.)

અથવા, સદરહુ ઘરાણીયાનો (અથવા ઘરાણીયું છોડવવાનો) પોતાનો હક્ક

સંબંધ વાદીએ એક આઈ. જે, ને કરી આપ્યો છે. (અથવા જે મીલકત ઉપરનું ધરાણીયું છોડવવાનો હક્ક બંધ કરવાની ફરિઆદ છે તે મીલકત ઊપરનું ધરાણીયું છોડવવાના હક્ક ઊપર રૂ. ની રકમનો જાસ્તી બોજો રાખીને, તે તારણમા મેં હ. લ. ને કરી આપ્યો છે અથવા લખી આપ્યો છે.)

અથવા પંત્યાળુ તુટ્યા પછી વાદીએ એક દસ્તાવેજ કરી આપ્યો છે તેમાં વાદીએ એવો કરાર કર્યો છે કે, પંત્યાળાનું બધું દેવું અને જવાબદારીઓ તેણે વાળવી, અને સદરહુ પંત્યાળાના વ્યાપાર સંબંધી તેનો અને બીજાઓનો કંઇ દાવો હોય અથવા તેની અને બીજાઓની કંઇ જવાબદારી હોય તે બધામાંથી મને સામાન્ય રીતે મોકળો કરવો (અથવા જે હોય તે).

(સહી.) ____________

પ્રતિવાદી.

નંબર—૭.

અપીલની યાદ (કાયદાની કલમ ૫૪૧).

(રજીસ્ટર પ્રમાણે નામ વીગેરે) વાદી—એપેલેન્ટ.

(રજીસ્ટર પ્રમાણે નામ વીગેરે) પ્રતિવાદી—રેસ્પોન્ડન્ટ.

(અપીલ કરનારનું નામ) સદરહુ (વાદી અથવા પ્રતીવાદી) સદરહુ ફરીઆદમાં ના તારીખ માહે સન ૧૯ ના હુકમનામા ઉપર ની હાઇ કોર્ટને (ની ડીસ્ટ્રીકટ કોર્ટને જે હોય તે) નીચેના કારણોથી અપીલ કરૂં છું. તે એ કે:—(આ ઠેકાણે હરકતના કારણ લખવાં.)

સહી ____________

નંબર ૮

સુરતના ડીસ્ટ્રીકટ જડજ સાહેબની કોર્ટમાં.

સન ૧૮૮૯ ના એકટ ૭ મુજબ

*અરજી નંબર શને ૧૯૦૩

અરજદાર અ. જાત ઉ. વા. ધંધો રેહેવાશી.

મૈયત क. નાલેહેણાના શરટીફીકેટની બાબતમાં હુ અરજદાર अ જણાવું છું કે.

૧. क. તા. ૨૫-૪-૦૨ ને રોજે મરણ પામ્યો છે.

૨. મરણ વખતે મૈયત क. નું શાધારણ રેહેવાનું ઠેકાણું એટલે આ કોર્ટની હકુમતમાં હતું. તેમજ તેમની મીલકત પણ આ કોર્ટની હકુમતમાં છે, અને તેઓ વગર વશીયત કરવે ગુજરી ગયા છે.

૩, મરનારના નજદીકના સગામાં હું અરજદાર સીવાય નીચે મુજબ છે.

* * * *

૪, હું અરજદાર મરનારનો છોકરો થાઊં છું અને તેથી આ અરજી મે કરી છે.

૫. આ અરજીને સદરહુ કાયદાની કલમ ૧ ની પેટા કલમ ૪ અથવા બીજી કોઇ કલમ કીંવા કાયદાનો બાધ આવતો નથીઃ—

૬. લહેણાની વિગતઃ—

લહેણું.

અનુક્રમ નંબર.	દેવાદારનું નામ.	સરટીફીકેટ માટે આપેલી અરજીની તારીખે વ્યાજ સુદ્ધાત લહેણી રકમ.	લહેણું નિર્ણય કરવા માટે કંઇ લખત થયું હોય તો તેનો પ્રકાર તથા તારીખ.
૧	अ.	રૂ. ૫૨૫–૦–૦	સને ૧૯૫૪ ના માહા વદ ૨ ની મીતીના સામા દસ્કતની રૂએ.

સીકયુરીટીઓ (એટલે કીમતી દસ્તાવેજો).

અનુક્રમ નંબર.	પ્રકાર.			સરટીફીકેટ માટે આપેલી અરજીની તારીખે કિમતી દસ્તાવેજનો બજાર ભાવ.
	જે નંબર અથવા અસરથી કીમતી દસ્તાવેજ ઓળખાતો હોય તે.	કીમતી દસ્તાવેજનું શિરો નામ, અથવા વર્ગ.	કીમતી દસ્તાવેજની રકમ અથવા મુલ કીમત.	
૧	૩૮૬૬ થી ૩૮૭૩	રંગુન આઇસ બજાર કુંપની લીમીટેડના શેર ૮	દરેક શેર ૧ ના રૂ. ૨૫) લેખે.	દરેક શેર ૧ ના રૂ. ૧૫૦)

૭. આ અરજીની પુષ્ટીમાં આ બરોબર આ અરજીમાં લખેલી હકીકતથી જાણકાર એવા બે સદગૃહસ્થોની એફીડેવીટ રજુ કરી છે.

---

*અરજી ઉપર કોર્ટ ફી સ્ટેંપ રૂ૦ ૫૦)ની અંદરની કીમતના લહેણા બદલ એક આનાનો કોર્ટ ફી સ્ટાંપ. રૂ૦ ૫૦) અને તે ઉપરની કીમતના લહેણા બદલ આઠ આનાની કોર્ટ ફી ટીકીટ ઉપર અરજી કરવી જોઇએ. અરજી સાથે સેંકડે બે રૂપીઆ મુજબ અનામત મુકવી પડે છે. હાલમાં આવી અરજ સબ જજને લેવાનો કેટલેક ઠેકાણે અધિકાર આપેલો હોય છે.

૮. માટે હુ અરજદાર દાદ માંગુંછું કેઃ—

(अ) અરજીમાં લખ્યા મુજબના લહેણાનું સરટીફીકેટ કાયદા અનવયે મને મળવાનો હુકમ ફરમાવશો.

(ब) આ કામની હકીકતમાં બીજી અથવા જે કોઈ દાદ કોરટને ચોગ્ય લાગે તે અપાવો.

તા૦

અરજદારની સહી ________________

એકરાર આગળ અરજી મુજબ

અરજદારની સહી ________________

નંબર ૯

સુરતના ડીસ્ટ્રીકટ જડજ સાહેબની કોર્ટમાં

સન ૧૮૫૮ના આકટ ૩૫ મુજબ

અરજી નંબર સને ૧૯૦

દીવાના अ તથા ब ની જાત તથા મીલકતની બાબતમાંઃ—

અરજદાર क.

હું અરજદાર મજકુર જણાવુંછું કેઃ—

૧. આ કોર્ટની હકુમતમાં મોજે ભાઠા પ્રા. ચોર્યાશીમાં अ તથા ब બે ભાઇઓ કણબી જ્ઞાતીનાં છે તેઓ પાસે આ કોર્ટની હકુમતમાં કેટલીક સ્થાવર અને જંગમ મીલકત છે, તેઓ દીવાના છે અને પોતાની મીલકતનો વહીવટ કરી શકે હેવા નથી. સ્થાવર મીલકતમાં જમીન રૂ. ૯૧૫) ની છે તથા ઘર વીગેરે છે તથા જંગમ માલ રૂ. ૪૨૦ નો છે.

૨. સદરહુ દીવાનાનો હું કાકો થાઉંછું તેથી આ અરજી મેં કરી છે.

૩. દીવાનાં મજકુરના નજદીકના સગા નીચે મુજબ છે.

*　　*　　*　　*　　*

૪. માટે મારી અરજ એવી છે કે સદરહુ દીવાના अ તથા ब દીવાનાં છે અને પોતાની મીલકતનો વહીવટ કરી શકે તેવા નથી એમ ઠરાવ કરી હમારો ખરચ અપાવો તથા તેની મીલકત હમારા કબજામાં લેવા હુકમ ફરમાવો કે તે મીલકતનો વહીવટદાર તથા દીવાના મજકુરની જાતનો વાલી હમારા તરફથી નીમવામાં આવે.

તા૦

સહી ________________

એકરાર આગલી અરજી મુજબ

સહી ________________

નંબર ૧૦

સુરતના ડીસ્ટ્રીકટ જડજ સાહેબની કોર્ટમાં,

સન ૧૮૬૫ ના એકટ ૧૦ મુજબ

*અરજી નંબર સને ૧૯

મરનાર અ. ના એસ્ટેટ બાબત.

અરજદાર

વ જાતના પારસી ઊ. વરસ ની ધંધો રેહેવાશીઃ

હું વ અરજદાર મજકુર નમ્રતા પૂર્વક જણાવું છું કેઃ—

૧. મારી મા અગર બાપ (ગમે તે જાતનો સગો હોય તે) આ કોર્ટની હુકુમતમાં મોજે વેશુ તાલુકે ચોર્યાસી જીલ્લે સુરતમાં પોતાના રેહેવાના મકાનમાં તા. માહે શને ૧૯૦૩ ને રોજે વસીયતનામુ કરયા વિના ગુજરી ગયા/ગઇ છે (વસીયતનામુ કર્યું હોય તો તેમ લખવું)

૨, મરનારના કુટુંબના યા બીજા નજદીકના સગાના નામ તથા ઠેકાણા નીચે મુજબ.

* * * *

૩. હું, અરજદાર મરનારનો વડો છોકરો (જે સગપણ હોય તે) થાઉંછું. મરનારના બીજા તમામ સગા રાજી છે (રાજી ન હોય તો તેમ લખવું) મને વહીવટની સનંદ મળે તેમાંઃ—

૪. મરનારની સ્થાવર જંગમ મીલકતની જુદી યાદી આ સાથે રજુ કરી છે. તે સીવાય મરનારની બીજી કાંઇ માલ મીલકત મારે હાથ આવવાનો સંભવ નથી (હોય તો તે પ્રમાણે લખવું).

૫. ઉપલી હકીકતમાં હું અરજદાર દાદ માંગુંછું કે મરનાર અની મીલકતની વહીવટની સનંદ મને આપવાનો હુકમ ફરમાવશો (જો વીલ ન કર્યું હોય તો લેટર્સ ઓફ એડમીનીસ્ટ્રેશન આપવાનો હુકમ કરશો તેમ લખવું).

તા૦ માહે શને ૧૯૦૩

અરજદારની શહી. ____________

* પારસી હોય ત્યારે સને ૧૮૬૫ના એકટ ૧૦ મુજબ અરજી ગણાય અને પારસી શિવાય મુસલમાન તેમજ વાણીઆ, બ્રાહ્મણો વીગેરે હોય તો શને ૧૮૮૧ના એકટ ૫ મુજબ અરજી ગણાય અરજીની ઇબારત એકજ સમજવીઃ—

હું અરજદાર ख મજકુર એકરાર કરૂં છું કે આ અરજીમાં લખેલો મજકુર મારા જાણ્યા પ્રમાણે સાચો છે તા. સદર

અરજદારની સહી,

નંબર ૧૧.

સુરતના ડીસ્ટ્રીકટ જડજ સાહેબની કોર્ટમાં.

સને ૧૮૯૦ના આકટ ૮ મુજબ

અરજી નંબર સને ૧૯૦૩

અરજદાર अ. "જાતના" ઉ. આસરે વરસ ધંધો ઠેકાણું

સગીર ख. ની જાત તથા મીલકતના વાલી નીમાવવા બાબતઃ—

હું અરજદાર મજકુરની નમ્રતા પુર્વક અરજ એ છે જે,

૧. મરનાર क. સુરતમાં સને ૧૯૦૩ ના ડીસેંમ્બર મહીનાની તા. ને રોજ નીચે લખેલા સગીર છોકરાને મુંકી મરણ પામેલા.

૨. સગીરનું નામ જાત ધર્મ જન્મની તારીખ અને રહેવાનું ઠેકાણું.

૩. સગીરના બાપ क. નીચે મુજબની મીલકત મુકી ગુજરી ગયા છે.

મીલકતની વિગત (લખવી).

૪. સગીરના નજદીકના સગા નીચે પ્રમાણે છે.

* * * *

૫. કાયદા પ્રમાણે અધીકારવાળા કોઇ પણ સખસે સગીરની જાત અથવા માલ મીલકતના વાલી તરીકેની કોઇની નીમણુંક કીધી નથી. તેમ સગીર મજકુરની જાત તથા માલ મીલકતના વાલી નીમાવવાને કોઇ પણ કોર્ટને કોઇ દીવશ કંઇ અરજ કરવામાં આવી નથી.

૬. હું અરજદાર સગીર મજકુરનો સગો ભાઇ થાઊં છું (જે સગપણ હોય તે બતાવવું) અને સગીર મજકુરનું હીત જળવાય તેવી અને સમાધાનીથી વહેંચણુ થઇ શકે અને મીલકતને ખરચના બોજામાં ઉતરવું પડે નહીં એવા કારણોથી (જે પ્રકારનું અરજી કરવાનું કારણ હોય તે લખવું) બધા વારસોની સંમતીથી સગીર મજકુરની માલ મીલકત તથા જાતના વાલી નીમાવવાને આ અરજી કરી છે માટે તે પ્રમાણે સગીરની જાત તથા મીલકતનો વાલી મને નીમવાનો હુકમ કરશો.

તા. માહે સને ૧૯ શહી

એકરાર આગલ અરજી મુજબ

તા. સદર શહી

નંબર ૧૨.

સુરતના ડીસ્ત્રીકટ જડજ સાહેબની કોરટમાં સને ૧૮૮૨ ના એકટ ૨ મુજબ.

*અરજી નંબર   સને ૧૯૦૩

અરજદાર अ. જાતના શ્રાવક ઉંમર આસરે વરસની ધંધો   રહેવાશી

હું अ. અરજદાર મજકુર નમ્રતા પુર્વક જણાવું છું કે,

૧. મરનાર મારા ધણી (સગપણ જે હોય તે બતાવવું) ब અને क નામના બે ભાઇઓ એકત્ર હીંદુ કુટુંબના સખસો હતા. તેઓ રહેવામાં, ખાવાપીવામાં તથા ધંધા રોજગારમાં સર્વ વાતે એકત્ર હતા. તેમાંથી ब મારા ધણી क ની પહેલાં પોતાની પાછળ બે છોકરા મુકી તા.   ને રોજ અથવા તે અરસામાં ગુજરી ગયેલા છે.

૨. મારા ધણી ब ત્યાર બાદ પોતાની પાછળ એક છોકરો મુકીને ગુજરી ગયા છે ત્યાર બાદ સરકાર દરબાર ન ચઢતાં હમારા એકત્ર કુટુંબની મીલકત હમે ઘરમેળે વેંહેચી લીધી તે વખતે મારા છોકરાને હીસ્સે આવેલી મીલકત સચવાય તે સારૂ મારે એક ટ્રસ્ટડીડ કરવું તે ઉપરથી તેજ તારીખે એક રજીસ્ટર્ડ ટ્રસ્ટડીડ મેં કીધું અને તે વખતે ड, इ, ओ રેહેવાશી   નાને ટ્રસ્ટીઓ નીમી તે ટ્રસ્ટ ડીડમાં નીચે મુજબના ઠરાવો કીધા.

*   *   *   *

૩. ઉપલી સરતો મુજબ સદરહુ ટ્રસ્ટીઓ વરતતા નથી અને તેઓ તદન નાલાયક જણાય છે અને હવે તેને વધારે વાર ટ્રસ્ટીમાં રાખવો એ તદન સગીરના હીતને જોખમ ભરેલું છે.

૪. ઉપલી તમામ હકીકતમાં હું અરજદાર મજકુર નમ્રતા પુર્વક જણાવુંછું કે,

(૧) સદરહુ ટ્રસ્ટડીડ કાયદા વિરૂદ્ધ તથા સગીરના હીતને જોખમ ભરેલું હોવાથી તે રદ છે એવો ઠરાવ કરો.

(૨) સદરહુ ટ્રસ્ટી સગીરના એસ્ટેટનો ટ્રસ્ટી તરીકે કામ કરવાને તદ્દન નાલાયક છે એવો ઠરાવ કરી તેને દુર કરવાનો હુકમ ફરમાવશો.

(૩) અથવા કોર્ટની નજરમાં જે બીજી વ્યાજબી દાદ અપાવવી મુનાશબ લાગે તે અપાવો;—

તા.

અરજદારની સહી ____________

એકરાર—(આગળની અરજી મુજબ)

અરજદારની સહી ____________

---

* હિંદુસ્થાનના ટ્રસ્ટ એકટની કલમ ૭૪ મુજબ.

ઘર વકીલ.

ભાગ ૩ જો.

મેહસુલી વિષય.

જમીન મેહસુલનો કાયદો (મુંબઇનો સને ૧૮૭૯નો આકટ ૫ મો).
ખાતેદારના કાયદા મુજબ હક—(૧) ખાસ કરીને રાખી મુકયાં હોય તે શીવાયના તમામ ઝાડ ઊપરના હક ખાતેદારોને આપેલા છે (૪૦).

(૨) અડધા એકર કરતાં ઓછો નહી, અથવા ધારણ કરેલી જમીનના એક દશાંસ કરતાં ઓછો નહી એવો કંઈ પોતાના સરવે નંબરનો ભાગ પાણીના પુરથી તણાઇ જાયતો, ખાતેદારને તે સરવે નંબર અથવા જમીન ઊપરનો આકાર ઓછો કરાવવાનો હક છે. (૪૭)

(૩) જમીન મહેસુલના પૈસા ભર્યા બદલ લખેલી પહોંચ માગવાનો હક છે. અને જે અમલદારને પૈસા પહોચ્યા હોય તેની તેવી પહોંચ આપવાની ફરજ છે. (૫૮).

(૪) અરધા એકર કરતાં વધારે નવી ભાઠાની જમીન જે કાંઠા ઊપર અથવા કીનારા ઉપર થઇ હોય, તે કાંઠા અથવા કીનારાનો ખાતેદારનો તે નવી ભાઠાની જમીન લેવાનો પ્રથમ હક છે. એવી જમીનની કીંમત તે જમીનના વાર્ષિક ધારાના ત્રણ પટ કરતા વધારે સરકાર માંગી શકતી નથી. (૬૩).

(૫) જયારે તે ભાઠાની જમીન અરધા એકર કરતા વધારે ન હોય તથા ધારણ કરેલી જમીનના એક દશાંસ કરતાં વધારે ન હોય તો (બેહુ સરતો પુરી પડવી જોઇએ) તે કાંઠા અથવા કીનારાના ખાતેદારનો તે જમીનનો, કંઇ પણ ધારો આપ્યા શિવાય, ઊપયોગ કરવાનો તથા ખેડવાનો હક છે. (૬૪).

(૬) પોતાના ખાતાની જમીન ઊપર ખેતીના કામ સંબંધી ઇમારત, કુવા, તલાવ બાંધવાનું અથવા બીજા સુધારા કરવાનો હક છે. (૬૫).

(૭) ખાતાની જમીનમાંની ખાણુ ઊપર તથા ખનીજ ઊત્પન્ન ઊપર ખાતેદારનો હક નથી. પરંતુ છુટા પથરા અથવા માટી ઊપયોગમાં લેવાનો હક છે. (૬૯).

(૫) હુકમનામાની અથવા હુકમની દાખલાવાળી નકલ અથવા વેચાણુ બાબત કોર્ટનું સરટીફીકેટ હાજર કરે તો, જેના લાભમાં તે હુકમ અથવા સરટીફીકેટ હોય તેનું નામ ખાતેદાર તરીકે દાખલ કરાવવાનો હક છે (૭૦).

૯ મૈયત ખાતાદારને ઠેકાણે તેના વડીલ છોકરાનું નામ, અથવા જે વારસ છે એવું દેખાતું હોય તેનું નામ દાખલ કરાવવાનો તે છોકરાનો અથવા વારસનો હક છે (૭૧).

૧૦ જયાં સુધી જમીન મેહેસુલ વખતો વખત ભરે ત્યાં સુધી ખાતાનો હક બીજાને કરી આપી શકાય એવો અને વંશપરંપરા વારસોને પાળવા જોગ છે (૭૩).

૧૧ પોતાના આખા ખાતાનું અથવા તે પૈકી કોઈ આખા સરવે નંબરનું, અથવા સરવે નંબરના હિસાબમાં દાખલ થએલા કોઇ ભાગનું રાજીનામું આપવાનો હક છે. પરંતુ રાજીનામું આપવું હોય તો ચાલતી સાલના માર્ચ મહીનાની ૩૧મી તારીખ અગાઉ આપવું જોઇએ (૭૪).

૧૨ પોતાના આખા ખાતાનો અથવા કોઇ સર્વે નંબરનો અથવા સર્વે નંબરના કોઈ ઉપર પ્રમાણેના ભાગનો, મો બદલો હરકોઇ વખતે કરી આપવાનો હક છે (૭૪).

૧૩ જે જમીનનો ઉધડ ધારો આપવામાં આવતો હોય તે જમીનનું, કલેકટરની અગાઉથી મંજુરી લઇને, રાજીનામું આપવાનો હક છે (૭૫).

૧૪ કોઇપણુ સહખાતાદારને, ખેડુતને, અથવા ઘરેણે રાખનારને, જમીન ખાલસા થતી અટકાવવાને, જમીન મેહેસુલ ભરી દેવાનો અધિકાર છે. (૮૦).

૧૫ કનિષ્ટ ધારણુ કરનારા (ગણોતીઆ) તથા સહ ભાગીઆ પાસે ગણોત અથવા જમીન મેહેસુલ લેણુ હોય તે વસુલ કરવામાં અરજી કરેથી સરકાર મદદ મળવાનો હક છે (૮૬). અરજી જેની તે સાલમાં કરવી જોઇએ—"સાલ" તા૦ ૩૧મી જુલાઇએ પુરૂં થાય છે. અરજીની સાથે, દાવાના ટેકામાં હકના પત્રકમાંની અથવા ફેરફારના રજીષ્ટરમાંની નોંધ દાખલ કરવી જોઇએ. નોંધ સાથે રજુ કરવામાં નહી આવે તો મામલતદાર "મદદ" આપશે નહી. અરજી નામંજુર કરશે. (સન ૧૯૦૩નો આકટ ૪થો કલમ ૧૨).

૧૬. જમીન મહેસુલની બાકી વસુલ કરવા જયારે કંઇ જંગમ અથવા સ્થાવર મિલકત વેચવામાં આવે તો, સરકાર માગણું બાદ જતાં જે ફાજલ રહે તે લેવાનો હક છે. (૧૮૩).

રૂલ મુજબના હકોઃ-

૧૭. પોતાના સર્વે નંબરમાંનો પેટા ખરાબો (સર્વે નંબરમાં ખેડી ન શકાય એવી દાખલ કરેલી જમીન) કંઈ પણુ આપ્યા વગર, ખેડવાનો હક છે. પણુ તે પેટા ખરાબો જ્યારે (૧) રસ્તાને સારૂ અથવા તળાવ તરીકે વપરાતો હોય ત્યાંરે, (૨) જ્યારે તે મુડદાં દાટવાની જગા તરીકે વપરાતો હોય ત્યાંરે; (૩) જ્યારે તે ગામના કુંભારના કામ સારૂ અથવા બીજા સાર્વજનીક કારણુસર આપેલો હોય ત્યારે, ખેડવાનો હક નથી.

જ્યારે પેટા ખરાબાના તળાવનું સુકુ તળીયું ખેડવાનો હક ખાતેદારને ખસુસ આપ્યો હશે ત્યારે ઉપરની મનાઇ લાગુ નથી (રૂલ ૪૮).

૧૮. પોતાના ઘર કામ સારૂ અથવા ખેડના કામ સારૂ પોતાના ખાતાની જમીનમાંથી માટી, પથર, કંકર, રેતી, મુરમ અથવા બીજી કોઇ વસ્તુ કહાડી લઇ જવાને મુખત્યાર છે. (રૂલ ૫૧).

૧૯. કુંભાર તથા ઈંટ તથા નળીઆં બનાવનારાઓને, પોતાના ખાતાની જમીનમાંથી માટી વીગેરે પદાર્થ, પોતાના ધંધાના કામમાં વાપરવાની છુટ છે. તેમજ તે ધંધા અર્થે પોતાની જમીન ઉપર ઝુંપડા અથવા બીજાં બાંધકામ કરવાની પણુ છુટ છે (રૂલ ૭૨).

ગામના નકશા, તથા ગામના અમલદારે તૈયાર કરેલા હીસાબી કાગળો, રજીષ્ટરો તથા સરવઇ ખાતા તરફથી મળેલા રજીસ્ટરો વીગેરે મફ્ત જોવાનો હક છે. (સન ૧૮૭૭ના આકટ ૩ની કલમ ૯૦. ૯૧ (રેવીન્યુ કોડ કલમ ૨૧૩ ઉપર રૂલ (૧).

૨૦. રાજીનામા તથા કબુલતો ગામના તળાટી પાસેથી કંઇપણુ ફી આપ્યા વગર લખાવી લેવાનો હક છે (૭૬-૭૭-૮૦).

૨૧ સહ ખાતાદારને પોતાનું નામ તથા ભાગ (જેટલી આની ભાગ હોય તેટલો) દફતરમાં નોંધાવવા સારૂ કલેકટરને અરજી કરવાનો હક છે (રૂલ ૯૬).

ખાતાદારની જવાબદારી;

૧. ધારણુ કરેલી જમીન ખેતી શીવાય બીજા કામમાં વાપરવી નહી. વાપરવી હોયતો નોંધેલા ખાતાદારે કલેકટરની પરવાનગી સારૂ પ્રથમ અરજી કરવી જોઇએ. ત્રણુ મહીનાની અંદર કાંઇ જવાબ નહી મળે તો કલેકટરે પરવાનગી આપી એમ સમજવું (૬૫).

૨. સદરહુ પ્રકારની જમીન કલેકટરની પરવાનગી લીધા વગર ખેતી શીવાય

બીજા કામમાં વાપરી હશે તો, તે જમીનમાંથી તેને કહાડી મુકવાને તે પાત્ર થશે (૬૬).

૩. અફત મૃત્યુલેખ મૈયતનું ખાતું અથવા ધારણ કરેલી જમીન, જમીન મેહેસુલ વસુલ કરવા સારૂ વેચવાને પાત્ર છે. બાકી વસુલ થતાં જે ફાજલ રહે તેને હિંદુની અથવા મુસલમાનની અથવા બૌધ્ધની માલમીલકત બાબત કાયદો લાગુ પડશે. (૭૨). આ કલમ ઇનામી જમીનને લાગુ નથી.

૪. ખાતાનું અથવા ધારણ કરેલી જમીનનું યોગ્ય રીતે રાજીનામું આપવામાં આવે અથવા બીજાને કરી આપવામાં આવે ત્યાં સુધી સઘળાં દેણાં બાબત ખાતાદાર અથવા ધારણ કરનાર જવાબદાર છે (૭૯).

૫. હદ નિશાન બંધાવવા તથા મરામત કરાવવા જોઇએ. (૧૨૨).

૬. હદ નિશાન યથાસ્થિત રાખવાને ખાતેદાર જવાબદાર છે. (૧૨૩). માટીના હદ નિસાનની આસપાસ, બે હાથ પોહોળાઇ જમીન ખોદવી નહી (રૂલ ૧૦૧).

૭. જમીન મેહેસુલ બદલ નોંધેલા ખાતાદાર પ્રથમ જવાબદાર છે. પછી સહખાતાદાર અને પછી ગણોતીઓ પણ જવાબદાર થાય છે. (૧૩૬).

૮. જમીનનો એવો કંઇ ઉપયોગ કરવો નહીં કે જેથી ખેડાણ જમીનનો નાશ થાય અથવા નુકસાન લાગે. (રૂલ ૫૦).

૯. જમીન ઉપર થોર અથવા ઘાસ, તંદુરસ્તીને બીગાડ થાય એવી રીતે વધવા દેવા નહીં જોઇએ. (રૂલ ૫૨).

ગામ લોકોના હક:—

૧. કોઇ પણ સખસને પોતાના ઘર કામ સારૂ અથવા ખેતીના કામ સારૂ, અને કોઇ પણ કુંભાર અથવા ઇંટ અથવા નળીઆં બનાવનારને પોતાના વેપારના કામ સારૂ તથા ખેતીના કામ સારૂ, જે ગામમાં તે રેહેતો હોય તે ગામની હદ ની અંદર, માટી, પથ્થર, કંકર, રેતી, મુરમ અથવા બીજી કંઇ વસ્તુ દરીઆના તળીઆમાંથી, અથવા ખાડી, નદી તથા નાળાંના તળીઆંમાંથી અથવા આકાર ઠરાવ્યા વગરની જે પડતર જમીન વિશેષ કારણ સારૂ ન હોય તેવી જમીનમાંથી, મુલ્કી પટેલની અગાઉથી પરવાનગી લઇને, ફી આપ્યા વગર, લઇ જવાનો હક છે. (રૂલ-૪૦).

નોટ—જે ઇનામી ગામને સર્વે સેટલમેન્ટ લાગુ કર્યું હશે, તે ઇનામી ગામના ખાતેદારના હક તથા જવાબદારી, ખાલસા ગામના ખાતેદારના જેટલાજ છે (૨૧૭).

૨. કોઇ પણ સખસને મુલકી પટેલની મંજુરી લઇને ગામના તળાવમાંથી માટી, પથ્થર, કંકર, રેતી, મુરમ અથવા બીજી વસ્તુ મફત લેવાનો હક છે. પણ બાંધેલા તળાવની પાળમાંથી જે પથ્થર અંદર પડયા હોય તે લઇ જવા નહીં, અને તળાવના બાંધકામના પાયાથી દસ હાથની અંદર કાંઇ પણ ખોદાણ કરવું નહીં. (રૂલ–૪૧).

ખેડુત અથવા ગણોતીઆના હક તથા જવાબદારી.

જે કોઇ ગણોતીઓ નોંધેલા ખાતાદારની સમત્તી વગર, ખેતી શીવાય બીજા કોઇ કામમાં જમીન વાપરસે તો તે નુકશાન બદલ નોંધેલા ખાતાદારને જવાબદાર થશે. અને તે જમીનમાંથી કહાડી મુકવાને પાત્ર થશે (૬૬).

૨ નોંધેલા ખાતાદાર તરફથી જમીન મેહેસુલ ભરવાનો ખેડુતને હક છે. (૮૦).

૩. ખેડુતે કબુલત પ્રમાણે, અથવા કબુલત ન હોયતો સ્થાનિક રિવાજ પ્રમાણે, કબુલત અથવા રીવાજ ન હોય તો, વ્યાજબી અને યોગ્ય જણાય તે ગણોતની રકમ આપવી જોઇએ. (૮૩).

૪. ગણોત નહી આપે તો, જમીન ઉપરથી કહાડી મુકવાને તે પાત્ર થાય છે. (૮૩).

૫. એક વરસની ખેડ માર્ચ મહીનાની ૩૧ મી તારીખે પુરી થાય છે. જમીન છોડી દેવી હોયતો ખેડુતે ત્રણ મહીના અગાઉ એટલે ડીસેંબર મહીનામાં લખેલી સુચના જમીનદારને આપવી જોઇએ. (૮૪).

૬. જમીનદાર ઈચા ખાતાદાર સરકારી જમીન મેહેસુલ ભરવાને ચુકે તો સરકાર ખેડુત પાસેથી વસુલ કરી શકે છે. ખેડુત પાસેથી જે રકમ વસુલ આવી હોય તે જમીનદાર અથવા ખાતાદારની સાથેના તેના હીસાબમાં મજરે મળવાનો ખેડુતનો હક છે (૧૩૬).

ઇનામદારના અધિકાર, હક, તથા જવાબદારી.

(ઇનામદારને સરકાર કમીશન આપે ત્યારે).

૧. જમીન મેહેસુલ ભરવાના ખેડુતો પાસે જામીન માંગવાનો.

૨. જામીન ન આપે તો પૂર્વોપાય તજવીજ કરવાનો.

૩. જમીન મેહેસુલ નહીં ભરનારની મિલકત જપ્ત કરવાનો.

૪. જમીન મેહેસુલ ભરવાના હફતા તથા તારીખ નકકી કરવાનો.

૫. ખેડુત, ખેતી શિવાય બીજા કામમાં વગર પરવાનગીએ જમીન વાપરે તો તે ખેડુતને જમીનમાંથી કહાડી મુકવાનો કલેક્ટરના જેટલો અધિકાર છે.

૬. રાજીનામા લેવાનો તથા જમીન ખેડવા આપવાનો.

૭. હદ નીસાન બરાબર રખાવવાનો તથા રીપેર કરાવવાનો.

નંબર ૪થી ૭ સુધીના અધિકાર, સર્વે સેટલમેંટ લાગુ કરાવ્યું હોય એવા ગામના ઇનામદારને આપવામાં આવે છે. (૮૮).

૮. ગામનો જો વતનદાર પટેલ તળાટી હોય તો તેની મારફત જમીન મેહેસુલ વસુલ કરવું જોઇએ; બારોબાર વસુલ કરશે તો મેહેસુલના ત્રણુપટ દંડને પાત્ર થશે. પટેલ તળાટી વસુલ કરવામાં કસુર કરે તો, કલેક્ટરની અગાઉથી પરવાનગી મેળવીને, ઇનામદાર બારોબાર વસુલ કરી શકે (૮૫).

૯. વસુલ કરેલી રકમ બદલ, પટેલ તળાટીએ અથવા ઇનામદારે પોહોંચ આપવી જોઇએ.

૧૦. ગામની સનદના ઠરાવ મુજબ જુડી અથવા સેટલમેંટ તથા લોકલફંડ સરકારમાં ભરવાં જોઇએ.

૧૧. જે ઇનામદારોએ સમરી સેટલમેંટ કબુલ રાખ્યું છે તેઓ પોતાના ગામના સાગ, સીસમ વીગેરે ઝાડો સુદ્ધા, કુલ માલીક છે (૩લ–૯૧).

બીજી જાણવાજોગ ઉપયોગી બાબતો.

સઘળા સાર્વજનીક રસ્તા વગેરે અને જે જમીન કોઇની માલકીની ન હોય તે સઘળી જમીન સરકારની છે (૩૭). ખાસ કામ સારૂ નીમેલી જમીન કમીશનરની મંજુરી વગર બીજા કામમાં વાપરવી નહી. (૩૮). ઢોર ગોઠાણુ તથા ગૌચર જમીન સરકાર તરફથી જુદી કહાડી મુકવામાં આવશે. રસ્તાની બાજુ ઉપરના ઝાડ સરકાર માલકીના છે. કોઈ માણુસ કોઇ સરકારી ઝાડ હુકમ વગર કાપશે, અગર સરકારી જમીનમાંની કોઇ સ્વાભાવિક પેદાશ હુકમ વગર કહાડી જશે તો, તેની પાસેથી તેની કીમત વસુલ કરવામાં આવશે, અને વળી તેના ઉપર ફોજદારી કામ પણુ ચલાવવામાં આવશે. (૪૩). જમીન મેહેસુલ બાબત–વિશેષ માફી આપેલી ન હોય તો સઘળી જમીન મેહેસુલ આપવાને પાત્ર છે. વિશેષ માફી, જરૂરને પ્રસંગે, કેટલીક વખત સુધી, રદ કરવાનો કાયદા કરનારી મંડળીને અધિકાર છે. ઈનામી જમીનના કાંઠા અથવા કીનારા સાથે અડધો એકર ભાઠાની જમીન થાય, તો તે ભાઠાની જમીન ઉપર મેહેસુલની માફી છે. પણુ એવી ભાઠા ની જમીનનું ક્ષેત્રફળ ઇનામદારે ધારણુ કરેલી જમીનના એકદશાંસ કરતાં વધતું

ન હોવું જોઇએ. (૪૬). ખેતીના કામમાં લગાડેલી જમીન ઉપર, ખેતી શીવાય બીજો કોઇ નફો અથવા ફાયદો જે જમીનમાંથી મળતો હશે તે જમીન ઉપર, અને ઘરના ગભાણ સારૂ જે જમીનનો ઉપયોગ કર્યો હશે તે જમીન ઉપર જમીન મેહેસુલ લેવાનો અધીકાર છે. (૪૮). જમીન મેહેસુલ, સરકારના હુકમને અનુસરીને કલેકટરે ઠરાવવું જોઇએ. (૫૨). ઇનામી જમીનનું પત્રક કલેકટરે રાખવું જોઇએ. અને એવી જમીનની સનદ બીલકુલ ગુમ થઇ હોય, અથવા નાશ થયો હોય તો યોગ્ય ફી લઇને પત્રક ઉપરથી ઊતારો કલેકટર આપી શકે છે. આવો ઉતારો સનદ પ્રમાણેજ હક સાબીત કરવાના કામસર યોગ્ય પુરાવો છે (૫૩). જમીન મેહેસુલ બાબત જમીનના દરેક ભાગના અથવા સર્વે નંબરના ધારાનો ઠરાવ, નોંધેલા ખાતેદાર સાથે અને તેની ગેરહાજરીમાં પેટા ધારણ કરનાર સાથે કરવો (૫૪). જે પાણી ઉપર સરકારનો હક હશે તે પાણી ઉપયોગમાં લેવા બદલ પીઆવો જુદો લેવામાં આવશે (૫૫). જમીન મેહેસુલ જમીન ઉપર પ્રથમ બોજો છે. જમીન ધારણ કરનાર જમીન મેહેસુલ આપવાને ચુકે તો, ખાતુ અથવા ઇનામી જમીન, તે ઉપરના સઘળાં ઝાડ, ઇમારત તથા બીજા હકો સાથે, સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર થાય છે. પછી તે જમીન વેચીને બાકી વસુલ કરવાનો સરકારને હક છે. ધારણ કરેલી જમીન સરકાર દાખલ થાય એટલે તે કલેકટરે કબજામાં લેવી અને તેની યોગ્ય વ્યવસ્થા કરવી. (૫૬–૫૭). સરકારી પડતર જમીન ખેડવા સારૂ રાખવી હોય તો, તે ખેડતાં પેહેલાં મામલતદારની અથવા માહાલકરીની લખેલી પરવાનગી લેવી જોઇએ. (૬૦). પરવાનગી વગર ખેડશે તો, આખા નંબરનો ધારો આપવો પડશે; ધારો ઠરેલી જમીન નહી હશે તો તેજ ગામની તેટલીજ જમીન બદલ જે ધારો લેવા લાયક હશે તે ધારો આપવો પડશે; તે જમીન ખેતીના કામ સારૂ લીધી હોય તો રૂ ૫) સુધી દંડને પાત્ર થશે. અને ખેતી શીવાય બીજા કામમાં લીધી હશે તો સકત દંડને પાત્ર થશે; વળી તેને તે જમીનમાંથી કહાડી મુકવામાં આવશે; અને વળી જે પાક કર્યો હશે તે સરકાર દાખલ થશે; અને કંઈ ઇમારત બાંધી હશે તે પણ સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર થશે. (૬૧). ખાતાનો હક લીલામ કરીને કેટલીક શરતોથી વેચવામાં આવશે. ખાતાના હકની કીમતમાં ઝાડની કીમત આવી જાય છે. (૬૨). કોઇ માણસ જમીનનું રાજીનામું આપે, અને તે જમીન ઉપર જવાનો માર્ગ તેણે પોતાની પાસે રાખેલી બીજી જમીનમાંથી હોય તો સદરહુ પ્રમાણે રાખેલી જમીનમાંથી જવાનો હક, રાજીનામું આપેલી જમીનનો આગળ જે ધારણ કરનારો થશે તેના તરફ ચાલશે (૭૭). નોંધેલો ખાતેદાર બીજા માણસનું નુકશાન કરવા સારૂ અથવા તેને ઠગવા સારૂ જમીન મેહેસુલ ભરે નહિ, અને તેથી ખાતુ સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર કરે તો,

અને બીજો માણસ જો તે જમીન બદલ ચઢેલી બાકી ભરી દે તો, તે બીજા માણસને નોંધેલો ખાતેદાર કરવાનો કલેકટરને અધિકાર છે (૮૧). જે ઇનામી ગામમાં અથવા ગામના ભાગમાં વંશપરંપરાના પટેલ તલાટી હોય તે તે ગામનું જમીન મેહેસુલ, સદરહુ પટેલ તળાટીની મારફત લેવું; પરભાર્યું વસુલ કરશે તો તે ઈનામદારને માંગેલી અથવા લીધેલી રકમથી ત્રણ ગણી રકમ જેટલો દંડ થશે (૮૫). કનિષ્ટ ધારણ કરનાર (એટલે જે ધારણ કરનાર જમીન મેહેસુલ વરીષ્ટ ધારણ કરનારને આપવાને પાત્ર હોય તે, જેવા કે ગણોતીઆ, સહ ખાતેદાર, સહ ભાગદાર) પાસે જમીન મેહેસુલ લેણું હોય તે વસુલ કરવામાં મદદ મળવાનો હક વરિષ્ટ ધારણ કરનારને છે, પણ લેખી અરજી (નમુના માટે આ કાયદાની પાછળ પાનું. ૨૪૮. જુઓ) મુલકી સાલમાં એટલે તા૦ ૩૧ જુલાઇ અગાઉ મામલતદારને કરવી જોઇએ. મામલતદારે સંક્ષેપ રીતે ચોકશી કરી, પડેલા પુરાવા ઉપરથી ગણોતની અથવા જમીન મેહેસુલની જે રકમ દેવી છે એવું તેને લાગે તો તે વસુલ કરવા સારૂ મદદ આપવાનો હુકમ કરવો જોઇએ. પક્ષકાર વચેની તકરાર ગુંચવણ ભરેલી અથવા કઠણ પ્રકારની લાગે તો મદદ આપવાને મામલતદાર ના કહી શકે અથવા આકાર વસુલ કરી અપાવવા મદદ આપવાનો હુકમ કરી શકે (૮૭).

બેહુ પક્ષકારને દીવાની કોર્ટમાં જઈ દાદ માંગવાની છુટ છે (૮૭).

ઇનામી જમીનના ધારણ કરનારાઓને જમીન મેહેસુલ વસુલ કરવાને નીચે બતાવેલા અધિકાર કમીશનથી આપવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

(૧) પૂર્વોપાય તજવીજ કરવાનો (કલમ ૧૪૧–૧૪૩); (૨) માલ મિલકત જપ્ત કરવાનો; (૩) જમીન મેહેસુલ વસુલ કરવાના હફતા ઠરાવવાનો; (૪) કલમ ૬૫–૬૬ પ્રમાણે અધિકાર ચલાવવાનો; (૫) રાજીનામું લેવાનો તથા તે લેવાની તારીખ ઠરાવવાનો (૬) હદ નિશાન યથાસ્થિત રાખવા બાબત તથા તેની મરામત કરવા બાબત તજવીજ કરવા (૮૮). ઈનામદારને જે રકમ વસુલ કરવાનો હક હોય તે કરતાં વધારે અવેજ જબરીથી વસુલ કરે તો તે ઈનામદાર તે વધારે અવેજની રકમથી ત્રણ ગણી રકમ આપવાને પાત્ર થશે. (૯૩). ગણોત વધારવાનો પોતાનો હક દીવાની કોર્ટમાં સાબીત કરવાનો અધિકાર ઇનામદારને છે (૯૪).

સર્વે સેટલમેન્ટ બાબત—ઈલાકાના હરકોઇ ભાગમાં રેવીન્યુ સર્વે ચાલુ કરવાનો અધિકાર સરકારને છે (૯૫). સાધારણ નોટીસ અથવા સમન કરીને જમીન ધારણ કરનારાઓને યોગ્યતા પ્રમાણે નોકરી કરવાનું કહેવાનો અધિકાર સર્વે અમલદારને છે (૯૬), જમીનની માપણી અથવા પ્રતબંધી કરવામાં જમીન ધારણ કરનારાઓએ મદદ કરવી જોઇએ (૯૭). સર્વે નંબર અડધા એકર કરતાં ઓછા ક્ષેત્ર

ફળને નહી કરવો (૯૮). જે ઠરાવ આખા સર્વે નંબરને લાગુ છે તેજ ઠરાવ સર્વે નંબરના હિસાબમાં દાખલ થયલા ભાગને લાગુ છે, માત્ર એટલોજ ફરક (અ) કે સદરહુ પ્રકારના ભાગની જુદીજુદી હદ પાડવાની જરૂર નથી; અને (બ) કોઇ ભાગનું ખાતાદાર રાજીનામું આપે તો તે ભાગ બીજા મોટા ભાગદારને આપવામાં આવશે, અને કોઇ પણ ભાગદાર ન રાખે તો તે છોડી દીધેલા ભાગનો આકાર ધારાની રકમોના હિસ્સા પ્રમાણે બધા ભાગદારો પાસેથી વસુલ કરવામાં આવશે (૯૯). સર્વેનો ચાર્જ જે અમલદાર પાસે હશે તેણે ખેતીની જમીન ઉપર આકાર ઠરાવવો; તે સરકારની મંજુરી વગર વસુલ કરવો નહી. મંજુર થયલો આકાર ત્રીસ વરસ સુધી અમલમાં રેહેશે (૧૦૦–૧૦૨). આકાર જયારે સરકાર મજુંર કરે ત્યારે દરેક નંબર ઉપરનો આકાર પ્રસીદ્ધ રીતે કલેકટર જાહેર કરે એટલે સર્વે સેટલમેન્ટ ચાલુ કર્યું એમ સમજવું (૧૦૩). જે સાલમાં સર્વે સેટલમેન્ટ ચાલુ કર્યું હશે તે સાલમાં વધારાનો આકાર લેવો નહી, અગર તે સાલ પછીની સાલમાં કોઇ નંબર છોડી દીધો હશે તો વધારાનો આકાર લેવો નહી (૧૦૪). ત્રીસ વરસ પછી રીવીઝન સર્વે અને સેટલમેન્ટ કરવાનો સરકારને અધિકાર છે, પરંતુ ખાનગી પૈસાથી તથા સાધનથી કરેલા સુધારા ઉપર આકાર ઠરાવવામાં આવશે નહી. જમીનનો કસ, તેનું ઠેકાણું ઉત્પન્નની કીમત, રસ્તાની સગવડનો, સરકારના ખરચથી કરેલા સુધારા, સ્વાભાવિક ફાયદા, તથા ખેતીથીજ થઇલા સુધારા એ બાબતો ઉપર વિચાર કરીને રીવીઝન વખતે આકાર ઠરાવવો (૧૦૬–૧૦૭). ખેતી શીવાય બીજા કામમાં વાપરેલી જમીનની જુદી હદ ઠરાવી, જુદો નંબર આપવો (૧૧૬).

હદ નિશાન બાબતઃ—હદ નિશાન બંધાવવાનો, અથવા મરામત કરાવવાનો ખરચ થાય તે જમીન ધારણ કરનારાઓ ઉપર નાંખવાનો સર્વે સુપરીનટેન્ડન્ટને અધિકાર છે. જાહેરનામામાં ઠરાવેલી મુદતની અંદર હદ નિસાન દુરસ્ત કરાવવાં જોઇએ. ઠરાવેલી મુદતમાં દુરસ્ત ન કરાવે તો મુલકી અમલદાર સરકાર ખરચથી કરાવી, વ્યાજબી ખરચ જમીન ધારણ કરનારા પાસેથી વસુલ કરી શકે છે (૧૨૨–૧૨૩).

સર્વે સેટલમેન્ટ ચાલુ થયા પછી હદ નિશાન યથાસ્થિત રાખવા બાબત અને તેઓની મરામત રાખવા બાબત તજવીજ કરવાનું કામ કલેકટરનું છે. (૧૨૪). હદ નિશાન જાણી જોઇને કોઇ કહાડી નાંખે, અથવા ખસેડી નાંખે અથવા તેને કોઈ નુકશાન કરે, તો ગુન્હેગારને મામલતદાર અથવા મહાલકરી, અથવા કલેકટર રૂ ૫૦) પચાસ સુધી દંડ કરી શકે છે. બાતમી આપનારને કરેલા દંડમાંથી અડધો ભાગ આપવાનો અધિકાર છે. અને રેહેલા અડધા

ભાગમાંથી તે નિશાન દુરસ્ત કરાવવાનો અધિકાર છે. (૧૨૫).

ગભાણુ ઠરાવવા બાબતઃ—ગામના તથા કસ્બાના તથા શેહેરના ગભાણુની હદ ઠરાવવાનો અધિકાર કલેકટરને છે (૧૨૬).

જમીન મેહેસુલની જવાબદારીઃ—જમીન મેહેસુલ નોંધેલા ખાતેદાર પાસેથી, તે આપવાને ચુકે તો સહખાતાદાર પાસેથી અથવા કનીષ્ટ ધારણ કરનાર પાસેથી વસુલ કરવાનો અધિકાર છે. બીજા માગણાં કરતાં સરકારનું ચાલુ સાલનું માગણું પહેલું વસુલ થશે. ચાલતી સાલનું જમીન મેહેસુલ જમીનના પાકમાંથી બીજા માગણા કરતાં સઊથી પેહેલું વસુલ થઇ શકે છે. (૧૩૬–૧૩૭).

પુર્વોપાય તજવીજઃ—જે પાક વેચ્યો હશે અથવા ઘરેણે મુકયો હશે તે લઈ જવાની મના કરવાનો અધિકાર છે. વળી નીચે પ્રમાણે તજવીજ કરવાનો કલેકટરને અધિકાર છે;

(૧) પાક કાપવાની મના કરવાનો; (૨) તે કહાડી લઇ જવાની મના કરવાનો; (૩) તે ઉપર રખેવાળ રાખવાનો. જે કોઇ કલેકટરનો હુકમ નહી માનશે તેને જમીન મેહેસુલથી બમણો દંડ થશે (૧૪૦–૧૪૫).

જમીન મેહેસુલ વસુલ કરવાની રીત—જમીન મેહેસુલ હેઠળ લખેલા માર્ગથી વસુલ કરવાનો અધિકાર છેઃ—

૧, લખેલી નોટીસ બજાવીને; ૨, જંગમ માલ જપ્ત કરી વેચીને; ૩, ખાતુ અથવા ઇનામી જમીન સરકાર દાખલ કરીને; ૪, સ્થાવર મિલકત વેચીને; ૫, પકડીને તથા કેદમાં રાખીને; ૬, ઈનામી ગામ અથવા તેનો ભાગ હોય તે પ્રસંગે તે ગામ અથવા તેનો ભાગ જપ્ત કરીને. રૂ ૫૦) કરતાં વધારે બાકી ન હોય તો છ અઠવાડીઆથી વધારે કેદમાં મોકલાય નહી અને બાકીની રકમ રૂ ૫૦) કરતાં વધારે હોય તો છ માસ કરતાં વધારે મુદત કેદમાં મોકલી શકાય નહી. (૧૫૭). (સી. પ્રો. કો. ક૦ ૩૪૨).

જંગમ માલનું વેચાણ જ્યારે કાયમનું કર્યું હોય ત્યારે વેચાણના નાણા તુરત આપવા જોઇએ. જયારે એવા વેચાણને માટે કલેકટરની મંજુરી લેવી પડે ત્યારે મંજુર કરવાની ખબર પડે કે બીજે દીવસે નાણાં ભરી દેવા જોઈએ. સ્થાવર મિલકતુની હરરાજીમાં ખરીદદારે સેકડે પચીસ ટકા અનામત તરત મુકવા જોઇએ. અને ખરીદીના તમામ પૈસા પંદર દીવસની અંદર ભરી દેવા જોઇએ. વેચાણમાં જે ઉત્પન્ન થાય તેમાંથી સરકાર માગણું, વેચાણનો ખરચ સુધાં, વસુલ કરી

ફાજલ અવેજ રહે તે જે માણુસની મિલકત વેચી હોય તેને આપવો જોઇએ. (૧૮૩). સ્થાવર મિલકતના વેચાણુની તારીખથી ત્રીસ દીવસની અંદર વેચાણુ રદ કરવા અરજી કરવાનો લાગતા વળગતા માણુસને અધિકાર છે (૧૭૮). જપ્ત કરેલા જંગમ માલ ઉપર ત્રીજો માણુસ દાવો કરે તો કલેકટરે તેની યોગ્ય ચોકશી કરી તેનો દાવો મંજુર યા નામંજુર કરવો (૧૮૬).

અપીલની મુદત.—કલેકટરને અપીલ કરવી હોય તો આસીસ્ટંટ યા ડીપ્યુટી કલેકટર યા મામલતદારના હુકમની તારીખથી સાઠ દીવસમાં કરવી જોઇએ. કમીશનર તથા સરકારમાં અપીલ કરવી હોય તો છેવટના ફેસલાથી નેવું દીવસની અંદર અપીલ કરવી જોઇએ. અપીલ સાથે હુકમની ખરી નકલ અથવા અસલ હુકમ મોકલવો જોઇએ. (૨૦૩–૨૦૮)

મુલ્કી અમલદારોએ નહી કરવાના કામ—૧, વેપાર કરવો નહિ; ૨, લીલામમાં ખરીદ કરવું નહિ; ૩, મેહેસુલમાં સંબંધ રાખવો નહિ; ૪, સરકારી પૈસાનો અથવા માલ મિલકતનો ખાનગી ઉપયોગ કરવો નહિ; ૫, અયોગ્ય રીતે પૈસા અથવા ઈનામ લેવું નહિ; પટેલને વેપાર કરવાની છુટ છે (૩૧). સરકારી નોકર જેવી રીતે સરકારના પૈસાની બાબતમાં જવાબદાર છે તેજ પ્રમાણે જામીન પણુ જવાબદાર છે. (૨૭). ઈજારદારના જામીન, જામીન ખતની શરત પ્રમાણે જવાબદાર છે, અને સઘળી બાકી, જમીન મેહેસુલ પ્રમાણે તેની પાસેથી વસુલ થઈ શકે છે (૧૮૭).

સજા બાબત—૧, જે કોઈ યોગ્ય અધિકાર વગર, જમીનમાંની માટી, પથ્થર, કંકર યા રેતી અથવા મુરમ અથવા બીજી વસ્તુ ખોદી કહાડશે, લઇ જશે, તેને એક મહીના સુધી કેદની અથવા રૂ૦ ૫૦૦) સુધી દંડની શિક્ષા થશે.

૨—જે કોઇ અધિકાર વગર, મના કરેલા કામમાં જમીન વાપરશે તેને રૂ. ૫૦૦ સુધી દંડ થશે.

૩—જે કોઇ માટીના હદ નીશાનથી બે હાથની અંદર, જમીન ખોદશે તે રૂ ૧૦) સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૪—જે કોઇ ગામનો અમલદાર, કંઈ દસ્તાવેજ તૈયાર કર્યા બદલ, નકલ તૈયાર કરવા બદલ, અથવા પરવાનગી આપતાં, કંઇ ફી લેશે તો તે એક મહીના સુધી કેદની અથવા રૂ૦ ૫૦૦ સુધી દંડની સજાને પાત્ર થશે, વળી કંઈ દસ્તાવેજ તૈયાર કરવા ના કહેશે અથવા જાણી બુઝીને ચુક કરશે, અથવા જાણી બુઝીને કંઈ રીપોર્ટ નહી કરશે તે રૂ ૫૦૦) સુધી દંડને પાત્ર થશે. રૂલની કલમ ૧૦૩.

ગણોત અથવા સાંથ મદદની *અરજીનો નમુનો.

મહેરબાન મામલતદાર સાહેબની કોર્ટમાં

તાલુકા૦

_______________ વરીષ્ટ ધારણ કરનાર

વિરૂદ્ધ.

_______________ કનીષ્ટ ધારણ કરનાર

સાંથ અથવા ગણોત વસુલ કરવાનો દાવો રૂ.

હું મોજે   તાલુકા મજકુરનો રહેનાર અરજ કરૂં છું કે મોજે મજકુર ગામમાં ની મારી ખેતીની જમીન સરવે નંબર   એકર   આકાર   વાળી ગામ   ના રહેનાર મજકુર કનીષ્ટ ધારણ કરનારને, દર સાલ ગણોતના રૂપીઆ   લેવાના કરી પાંચ વરસને માટે ગણોતે આપેલી છે અથવા (જેવી ખરી હકીકત હોય તે પ્રમાણે મોઢેની સરતથી કે પટાથી, એક વરસને માટે કે વધારે મુદતને માટે તે લખવું). આ જમીનના ગણોતના રૂપીઆ ચાલતી સાલના કનીષ્ટ ધારણ કરનાર મજકુર મુદત થઇ ગઈ છતા, હજુ સુધી દાંડાઇ કરી આપતો નથી માટે કાયદા મુજબ કામ ચલાવી વસુલ કરી આપવાનો હુક્મ કરવાની મહેરબાની કરો. આ જમીનનો સરકાર ધારો મેં ભરી દીધેલો છે. દાવાની સાબીતી માટે ગણોત પટો સુનાવણીને દીવસે રજુ કરીશ અને સાહેદીઓને હાજર રાખીશ (અથવા સાહેદો ને સમન કરી બોલાવવા હોય તો તેમ લખવું). પ્રતિવાદી ઉપર કહાડવાની નોટીસની ફી તથા શાક્ષી ભથ્થાની રકમ રજુ કરૂં છું; તેમજ જમીનના હકના પત્રક ઊપરથી તલાટી પાસેથી લીધેલો ઇંતેખાબ રજુ કરૂં છું.

સહી _______________

વરીષ્ટ ધારણ કરનાર

*નોટ:—દાવો જ્યારે રૂા. ૫૦) ની અંદરનો હોય ત્યારે એક આનાની કોર્ટ ફી ટીકીટ આ અરજીપર ચોહડવી. રૂા. ૫૦) ઊપરના દાવા માટે આઠ આનાની ટીકીટ ચોહડવી જોઇએ. આવી અરજી ટપાલ મારફત પણ મોકલી શકાય છે.

જમીન ઉપરના હકના પત્રકનો આકટ. મુંબઇનો સન ૧૯૦૩નો ૪થો.

દરેક ગામની કુલ્લે સઘળી જમીન (ગામ તળીઆની જમીનને હાલ બાતલ કરેલી છે) ઉપરના હકનું પત્રક સરકાર તૈયાર કરાવશે, અને એવા હકમાં ફેરફાર થયા બદલ એક ફેરફારનું રજીસ્ટર પણ રાખવામાં આવશે (૩). જે કોઇ પણ સખસ જમીનમાં કાંઇપણ હક સંપાદન કરે તેણે તે સંપાદન કર્યાની તારીખથી ત્રણ મહીનાની અંદર, તે બાબતનો, ગામના તળાટીને મોઢેથી અથવા લખીને રીપોર્ટ કરવો જોઇએ. સગીરના તરફથી તેના વાલીએ એવો રીપોર્ટ કરવો જોઇએ (૪). તળાટીએ એવો રીપોર્ટ મળ્યાની લેખી પહોંચ તાબડતોબ આપવી. રીપોર્ટનો સાર ગામને ચોરે ચોહોડવો; જેમનો હિત સંબંધ હોય તેમને લેખી ખબર આપવી, અને તે રીપોર્ટ ફેરફારના રજીસ્ટરમાં નોંધી રાખવો (૫). હકનું પત્રક તૈયાર કરવામાં તળાટી જે કાંઇ દસ્તાવેજો અગર ખબર માંગે તે તારીખથી એક મહિનાની અંદર આપવી જોઇએ (૭). રીપોર્ટ કરવામાં (કલમ ૪ મુજબ) અથવા ખબર આપવામાં (કલમ ૭ મુજબ) જે કોઇ ગફલત કરશે તે સખસ પાસેથી કલેકટરની નજરમાં આવે તે મુજબ રૂા. ૨૫) સુધી ફી લાધામાં આવશે (૮). આ કાયદાના કામસર તળાટી, અથવા કોઇપણ મુલકી અમલદાર જમીનદાર વીગેરેની મદદ માગી શકે (૯). હકના પત્રક અથવા ફેરફારના રજીસ્ટરમાંની નોંધની દાખલાવાળી નકલ જમીન સંબંધી (જમીનના ગણોત અથવા ખેડ હક) ફરીઆદ અરજીની સાથે જોડવી જોઇએ (૧૦). નોંધમાં જે કાંઇ ભુલ હોય તે કોર્ટે કલેકટરને લખી મોકલવી જોઇએ, અને કલેકટરે ભુલવાળી નોંધો દુરસ્ત કરાવવી જોઇએ (૧૧). આવી નોંધો ઉપરથી જમીન મેહેસુલ આપવાની જવાબદારીને બાધ આવતો નથી (૧૩). હકના પત્રક તથા ફેરફારના રજીષ્ટર યોગ્ય વખતે જોવાને છુટ છે. અને તેમાંથી ઉતારા તથા નકલ જે માણસો યોગ્ય ફી ભરી માગશે તેને આપવામાં આવશે. એવા ઉતારા તથા નકલો સારૂ ગામના તળાટીને અરજી કરવી, અને તળાટીને એવી નકલ આપવાનો અધિકાર છે (૧૪).

ગામ તળની જમીનને આ કાયદો લાગુ કરેલો નથી.

લોકલ ફંડ બાબત, (મુંબઇનો ૧૮૬૯નો આકટ ૩જો.)

લોકલફંડ બાબત—જમીનના ઠરેલા આકાર ઉપ્રાંત સરકાર, આ કાયદાની રૂએ, આકારના દર રૂપીએ એક આનો જમીન ધારણ કરનારાઓ પાસેથી વસુલ કરે છે, તે એક આનામાંથી ચાર પાઇ પ્રાથમિક નિશાળોના ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે, અને આઠ પાઇ રસ્તા, તળાવ, કુવા, વગેરે સાર્વજનીક ઉપયોગ માટે વાપરવામાં

આવે છે. આ ફંડનો વહીવટ તાલુકા લોકલ બોર્ડ તથા ડીસ્ટ્રીકટ લોકલ બોર્ડની દેખ રેખ નીચે કરવામાં આવે છે.

વતન બાબત કાયદા.

મુંબઇનો સન ૧૮૭૪ના ૩જો તથા સન ૧૮૮૬નો ૫મો.

સરકારની મંજુરી વગર, વતન તથા વતનમાંનો હક, પોતાની હયાતી કરતાં વધારે મુદતને માટે, ગીરવી મુકવાનો, વેચવાનો કે પટે આપવાનો હક નથી. જે વતન બાબત ચાકરીના બદલાનો ઠરાવ કર્યો હશે તે ઠરાવની સરત પ્રમાણે તે વતન ગીરો મુકવાનો કે વેચવાનો હક છે (૫). વતનના સંરક્ષણ સારૂ કલેકટરને ફરીઆદ કરવાનો અધિકાર છે (૬). મેહેનતાણા દાખલ જે વતન કહાડી આપેલું હોય તે સરકારની મંજુરી વગર ગીરો મુકાય નહી કે વેચાય નહી. (૭). વતનની માલ મિલકત વહીવટદાર શીવાય બીજાના કબજામાં ગઇ હોય તો તે વહીવટદારના મહેનતાણા બદલ અવેજ આપવાને પાત્ર થાય છે (૮). વતનની મિલકત વતનદાર નહી હોય એવા કોઇ માણસના કબજામાં, હુકમ શીવાય, ગઇ હોય તો તે રદ કરવાનો, તથા અગાઊ જે વતનદારનો હક હતો તેને પાછો આપવાનો કલેકટરને અધિકાર છે, વતનનો ભાગ જમીન હોયતો કમાલ આકાર વસુલ કરવાનો કલેકટરને અધિકાર છે (૯). મેહેનતાણા દાખલ કહાડી આપેલી વતનની મિલકત ઉપરની જપ્તી કલેકટરનો દાખલો આવે કે દીવાની કોરટે કહાડી નાંખવી (૧૦). મેહેનતાણા દાખલ કહાડી આપેલું વતન કોર્ટના પ્રોસેસને પાત્ર નથી (૧૩). વતનદાર તથા કલેકટર વચ્ચે થયલી સરત મુજબ વતનદારને ચાકરી કરવાની પાત્રતામાંથી નિરંતર મુક્ત કરવાનો કલેકટરને અધિકાર છે (૧૫). ગામના નોકરો પાસેથી મામુલ ચાકરી લેવાનો હક કોઇ આસામીનો હોય તે હક કાયમ રાખેલો છે (૧૬). દુમાલા ગામમાંથી અવેજ આપવો હોય તો તેની રકમ કલેકટરે ઠરાવવી (૧૭). ગામના હલકા વર્ગના વતનદારોને લોકોની પાસેથી બારોબાર રોકડ અથવા એનજનસી અવેજ લેવાનો હક હોય ત્યારે, તેવા માણસની અરજી ઉપરથી તે વતનદારોના હક તથા કર્તવ્ય કર્મો ઠરાવવા સારૂ પંચની નીમણુંક કલેકટરે કરવી. તે ઠરાવ કરે તે પ્રમાણે અમલ કરવો (૧૮). વહીવટદારોના વતનો કલેકટરે ઠરાવવાં (૨૩). વતનની મિલકત મુકી દીધી હોય તોપણ ચાકરી કરવાનો હક રહે છે (૩૨). કોઇ વતનદાર દતક લઇને વારસ કરે તો તે દત્ત વિધાન બાબત ત્રણ મહીનાની અંદર કલેકટરને રીપોર્ટ કરવો (૩૪). જ્યારે કોઇ વતનદાર ફોજદારી કાયદાની કલમ ૧૨૧, ૧૨૧ अ, ૧૨૨-૧૨૪, ૧૨૪ अ ૧૨૫-૧૩૦

૨૦૧, ૨૧૨, ૨૧૩ અને ૨૧૬ મુજબ ગુન્હાનો તકસીરવાન ઠરે તો વતન ખાલસા કરવાને સરકાર મુખત્યાર છે (૬૦). આ કાયદા પ્રમાણે કરેલા ઠરાવ ઉપર એકજ અપીલ ચાલશે (૭૭), અપીલની અરજી સાથે હુકમની નકલ જોઇએ. વંશપરંપરાના ગામના અમલદારોને ઘણામાં ઘણા બે રૂપીઆ સુધી દંડ કરવાનો અધિકાર મામલતદાર અથવા માહાલકરીને આપવાને સરકાર મુખત્યાર છે (૮૪).

મતાદાર બાબતનો કાયદો શન ૧૮૮૭નો ૬ઠો.

જે કુટુંબમાં ગામના પટેલનો હોદો વંશપરંપરાનો હોય અથવા એવા હોદાનો કંઇ ભાગ હોય તે કુટુંબ "મતાદાર કુટુંબ" કહેવાય છે. મતાદાર કુટુંબનો આસામી વતનદાર છે (૩). પટેલનો હુદો ધારણ કરવાનો હક ઘણું કરી દરેક મતાદાર કુટુંબને છે, પરંતુ એકજ કુટુંબને એવો હક છે એવું જાહેર કરવાને સરકાર મુખત્યાર છે (૬). મતાદાર કુટુંબના દરેક આસામીનું નામ રજીષ્ટરમાં કલેકટરે દાખલ કરવું જોઇએ (૫–૭). કોઇ મતાદાર મરી જાય ત્યારે તેના વારસનું નામ નોંધવું જોઇએ (૯). મતાદારોએ શીરસ્તા મુજબના કર્તવ્ય કર્મો કલેકટર ફરમાવે ત્યારે કરવાં જોઇએ, અને ગામના ઠરાવ બંધ તથા બીજા કાગળો ઉપર શીરસ્તા મુજબ સહી કરવાનો તેમનો હક છે (૧૧). વારસ વકીલ મતાદારે ઘણું કરી જાતેજ વહીવટ કરવો જોઇએ (૧૯). પટેલાઇ કરવાનો હક મતાદાર કુટુંબમાના દરેકે વારા ફરતી ભોગવવો જોઇએ (૧૫). પટેલની જગ્યા ખાલી પડે ત્યારે મતાદારોએ, હુદો ભોગવવાનો વારો હોય એવાને ચુંટી કહાડવો. મતાદારો એ પ્રમાણે ચુંટી નહી કહાડે તો વારસ વકીલ મતાદાર ને તે હુદો જશે (૧૭).

વારસ વકીલ મતાદાર, તે નાલાયક થયો હોય તો, અથવા પટેલી કરવાની તેની ઇચ્છા ન હોયતો અથવા એકથી વધારે વહીવટ કરનારાઓની જરૂર હોય તો ગુમાસ્તો નીમી શકે છે. (૨૦). એ ગુમાસ્તો ઘણું કરીને, મતાદાર કુટુંબનો આસામી હાવો જોઇએ. (૨૧). સગીર (૧૮ વર્ષથી ઓછી ઉમ્મરનો) અને ગાંડા મતાદારને બદલે તેના વાલીને અથવા રખવાળને કામ કરવાનો અધિકાર છે. (૨૩). સ્ત્રી, સગીર, બુઢો મરદ (૬૦ ઉપરનો), ગાંડો, બેહેરો, આંધળો અથવા જે બીજી કંઇ ખોડને લીધે અયોગ્ય હોય તે, અથવા ખરાબ ચાલનો ઠરાવેલો હોય એવો સખસ, જે સખસ કાંઇ ભારે ગુન્હા બદલ કેદની કે ફટકાની સજા પામ્યો હોય અને અપીલમાં સજા કાયમ રહી હોય તે સખસ, એટલા સખસો પટેલના હુદા માટે નાલાયક છે. (૩૦).

મતાદાર તથા વહીવટદાર કલેકટરનો હુકમ ન માને તો તેને તેના વતનના ચોથા ભાગ સુધી દંડની શીક્ષા કરવાને કલેકટર મુખત્યાર છે. (૩૧).

ગુજરાતના તાલુકદારો બાબતનો આકટ. (મુંબઇનો સન ૧૮૮૮નો ૬ ઠો.)

"તાલુકદાર" એ શબ્દમાં ઠાકોરનો, મેવાસીનો, કસ્બાતીનો તથા નાયકનો સમાસ થાય છે. તાલુકદારી એસ્ટટની સરવે કરવાનું ફરમાવવાનો સરકારને અધિકાર છે (૪). સરવે અમલદારે સેટલમેન્ટ પત્રક તૈયાર કરવું જોઇએ (૫). જે બાબતો પત્રકમા નોંધવાની છે. તે સંબંધી તકરારનો નિકાલ સરવે અ-અમલદારે કરવો (૬). સેટલમેન્ટ પત્રક, સરવે પુરી થયા પછી કલેકટરે રાખવું અને તે પત્રકની અકેક નકલ દરેક નોંધેલા તાલુકદારને મફત આપવી (૭). દીવાની કોર્ટના હુકમનામાની સહીવાળી નકલ કોઇ પણ પક્ષકાર રજુ કરે તો તે હુકમનામા મુજબ સેટલમેન્ટ પત્રક સુધારવું જોઇએ (૮). કરેલા ફેરફારની લાગતા વલગતા પક્ષકારને એકદમ ખબર આપવી (૯).

દીવાની કોર્ટથી આખરનું હુકમનામું જે સખસે મેળવ્યું હોય તે સખસને તથા દરેક સહ ભાગીદારને પોત પોતાનો ભાગ જુદો પડાવવાનો હક છે (૧૦). વેંહેંચણ કરવા બાબતની અરજી તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરને કરવી (૧૧). અરજી ઉપરથી તાલુકદારી ઓફીસરે જાહેરનામું કહાડવું; અરજીમાં નહી સામેલ થનાર સહ ભાગીદારો ઉપર નોટીસ બજાવવી (૧૨). હાથોહાથ નોટીસ ન બજે તો ઘરના કોઇ પ્રસીદ્ધ ભાગ ઉપર ચોહોડવી (૧૩). તાલુકદારી ઓફીસરના ઠરાવ ઉપર ડીસ્ટ્રીકટ કોર્ટને અપીલ સાંભળવાનો અધિકાર છે (૧૬). વેહેચણ પુરી થાય એટલે તે મંજુર રાખવાનો હુકમ તા. સે. ઓફીસરે કરવો (૧૮). તા. સે. ઓફીસરે કબજો સ્વાધીન કરવા હુકમ કરવો (૧૯). વેંહેંચણ મંજુર કરવાના હુકમ ઉપર અપીલ કમીશનર આગળ ચાલે પરંતુ તે એક વરસની મુદતની અંદર કરવી જોઇએ (૨૦). વેહેચણ બાબતની ફરીઆદ દિવાની કોર્ટ લઇ શકે નહી (૨૧). જમા એટલે જમીન મેહેસુલની જવાબદારી બાબત. નોંધેલો તાલુકદાર, અને જો ભાગદાર હોય તો સઘળા સહભાગીદારો એક મતે એક જતે જવાબદાર છે. તાલુકદાર જમા આપવામાં કસુંર કરે તો, તેના કોઈપણ સહભાગીદાર પાસેથી, અથવા કબજા સહીત ઘરેણે લેનાર પાસેથી, અથવા કનિષ્ટ ધારણ કરનાર પાસેથી, જમા વસુલ કરવાનો અધિકાર છે (૨૪). ભાગીદારો વચ્ચે તકરાર પડવાના સબબથી, અથવા બીજા કારણથી દેશની સુલેહને જોખમ પોહોંચવાનું, અથવા ખેડુતોના સુખને હાની થવાનું કંઇ કારણ છે, એવું જણાયતો એસ્ટેટનો વહીવટ કલેકટરે પોતાના હાથમાં લેવો. વહીવટ પાછો લેવાને ડિસ્ટ્રીકટ મેજીસ્ટ્રેટને અરજી કરવી, અને તેની ખાત્રી થાય તો તે એસ્ટેટ પાછી સોંપવાને મુખત્યાર છે (૨૬). વેંહેંચણનું કામ પુરૂં થતા સુંધી એસ્ટેટનો વહીવટ પોતાના હાથમાં લેવાનો અધિકાર તા૦ સે૦

ઓફીસરને છે, પણ કમીશનરની મંજુરી લેવી જોઇએ (૨૭). તાલુકદારની અરજ ઉપરથી તેનું એસ્ટેટ તાબામાં લઈ વહીવટ કરવાનો અધિકાર તા૦ સે૦ ઓફીસરને છે, પણ તે અરજી જો એસ્ટેટના અવિભકત ભાગના સંબંધમાં હોય તો તેમજ તે સઘળા સહ ભાગીદારોની સંમતિ શિવાય કરેલી હોય તો તે લેવાય નહીં (૨૮). એસ્ટેટ વહીવટમાં લીધી હોય ત્યારે, ફાજલ વસુલ સહ ભાગીદારો વચ્ચે વહેંચી આપવું (૨૯). તાલુકદારી ગામોમાં પોલીસની સંખ્યા તથા તેનું મેહેનતાણું સરકાર ઠરાવે તે પ્રમાણે તાલુકદારે જમા ઉપરાંત આપવું જોઇએ (૩૦). તા૦ સે૦ ઓફીસરની અગાઉથી લેખી સમતિ શીવાય તાલુકદારની સ્વાભાવિક હયાતી પછીને માટે તેની એસ્ટેટ ઉપર કંઇ પણ બોજો નાંખી શકાય નહીં, નાંખે તો તે ગેર કાયદે છે એમ સમજવું. સરકારની મંજુરી શિવાય બીજાને નામે કરી અપાય નહી (૩૧).

મુંબઈનો કોર્ટ ઓફ વાર્ડસ્ એકટ. સન ૧૯૦૫નો ૧ લો.

જે સખસની મિલકતની અથવા જે સખસની જાતની તથા મિલકતની દેખરેખ કોર્ટ ઓફ વાર્ડસ કરતી હોય તે સખસને “ સરકારનો વાર્ડ ” કહે છે. કમીશનર કોર્ટ ઓફ વાર્ડસ છે એમ સમજવું. ના લાયક થયલા જમીન ધારણ કરનારની મિલકતની દેખરેખ, સરકારની પ્રથમ મંજુરી લઇને, કમીશનરે પોતાને સ્વાધીન લેવી (૪). **ના લાયક કોણ ?** સગીર; કલેકટરની અરજી ઉપરથી જે સ્રીઓને ડિસ્ટ્રીકટ કોર્ટ પોતાની મિલકતનો કારભાર કરવાને નાલાયક ઠરાવી હોય તે સ્રીઓ, જે સખસો શારીરીક અથવા માનસિક ખોડને લીધે અથવા અશકતતાને લીધે, અથવા બુરી ટેવને લીધે નાલાયક છે એમ કલેકટરની અરજી ઉપરથી ડિસ્ટ્રીકટ કોર્ટ ઠરાવે તે સખસો, અને જે સખસને દીવાની કોર્ટ ગાંડા છે એમ ઠરાવે તે સખસ. એ સખસો પોતાની મિલકતની દેખરેખ રાખવા ના લાયક છે (૫). જયારે સરકારી અમલદારને (શન ૧૮૯૦ ના વાલી તથા વાર્ડ બાબતના આકટની રૂએ) વાલી નીમવામાં આવે ત્યારે તેણે તે વાત કમીશનરને જાહેર કરવી. જયારે જયારે વસિયતનામા રૂએ, વાલી નીમવામાં આવ્યો હોય, અથવા સરકારી અમલદાર શીવાય બીજા કોઇ સખસને વાલી કોર્ટે નિમ્યો હોય ત્યારે, કમીશનરે ડિસ્ટ્રીકટ કોર્ટની અગાઉથી મન્જુરી લઇને તે સગીરની મીલકતની દેખરેખ સ્વાધીનમાં લેવી (૭). અવિભકત હિંદુ કુટુબના સઘળા ભાગીદારો નાલાયક હોય તો મિલકતની દેખરેખ કમીશનર લઇ શકે (૮). કોઇ પણ જમીનદાર પોતાની મિલકત કોર્ટ ઓફ વાર્ડસની દેખરેખ નીચે મુકવા સરકારને અરજી કરવાને મુખત્યાર છે. તે મિલકત તેના કુટુંબના લાભ સારૂ રાખવી એ સાર્વજનીક હિતને યોગ્ય છે, અને તે મિલકત

કર કસરથી વ્યવસ્થા થવા, યોગ્ય કીમતની છે એમ સરકારને જણાયતો, તે મિલકત સ્વાધીનમાં લેવાને કોર્ટ ઓફ વાર્ડસને ફરમાવે (૯). દેખરેખ સ્વાધીન લીધાની વાત સરકારી ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી જોઇએ (૧૩). સરકારના વાર્ડ સામે દાવા હોય તે, નોટીસની તારીખથી છ મહીનાની અંદર કમીશનરને લખી જણાવવા જોઇએ (૧૪). દાવાની પુરેપુરી વીગત તથા દસ્તાવેજ રજુ કરવાને દાવેદારને ફરમાવવાનો કમીશનરને અધિકાર છે (૧૫). કમીશનરે દાવાની તપાસ કરી નિકાલ કરવો, અને પોતે કરેલા નિકાલ લાગતા વળગતા દરેક દાવાદારને લખી જણાવવો (૧૬). દાવાની તપાસ પુરી થઇ રહયા બાદ કમીશનર શરકારને રીપોર્ટ કરશે, તે ઉપરથી સરકારને એમ જણાય કે મિલકત ઉપર એટલું બધું દેવું થઇ ગયું છે કે તે મુક્ત થવા સરખી નથી તો તે મિલકત ઉપરની દેખરેખ કહાડી નાંખશે (૧૮). કમીશનર દાવા વગેરે તપાસનું કામ કલેકટરને સોંપી શકે, અને કલેકટર પોતાના આસીસ્ટંટ કે ડેપ્યુટીને સોંપી શકે (૧૯). કમીશનર, વાર્ડની મિલકત માટે મેનેજર નીમી શકે (૨૦). સરકારના વાર્ડનો વાલી કમીશનર નીમી શકે છે (૨૨). મિલકતની યોગ્ય સંભાળ તથા વહીવટ સારૂ સઘળું કામ કરવાનો જેવો માલિકને અધિકાર હોય તે પ્રમાણે કમીશનરને અધિકાર છે (૨૩). વાર્ડની રખેવાલી, રેહેઠાણ તથા સગીર હોય તો તેના શિક્ષણ બાબત યોગ્ય હુકમ કરવાને કમીશનર મુખત્યાર છે (૨૪). વાર્ડના, તેના કુટુંબના તથા આશ્રીતોના ખરચ માટે યોગ્ય લાગે તે રકમ ઠરાવી આપવાનો અધિકાર કમીશનરને છે (૨૫). કમીશનરે તથા મેનેજરે વાર્ડના હિત સારૂ કાળજી પૂર્વક તથા પ્રમાણીકપણે મિલકતનો વહીવટ કરવો જોઇએ (૨૬). સરકારની અગાઉથી સંમતિ લઇને, વાર્ડની સઘળી અથવા થોડી મીલકત ગીરો અથવા ગણોતે આપવાને, મિલકતનો કોઇ પણ ભાગ વેચવાને, અથવા અદલા બદલી કરવાને, તેમજ તે મિલકતના લાભાર્થે તથા વાલીના હિતાર્થે, જે બીજા કૃત્ય કરવાનું પોતાને સારૂ લાગે તે કરવાને કમીશનર મુખત્યાર છે; પરંતુ સાલ દરસાલના અથવા દસ સાલના ગણોત પટાની બાબતમાં સરકારની સંમતી લેવાની જરૂર નથી (૨૭). વાર્ડની મિલકતનો જે કોઈ આ આકટના ઠરાવ વિરૂદ્ધ ભોગવટો કરતો હોય તેને સંક્ષિપ્ત રીતે કામ ચલાવીને કહાડી મુકવાને કમીશનર મુખત્યાર છે. ગણોતની ચહડેલી બાકી જમીન મેહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે. દેખરેખ નીચેની મિલકત ચહડી ગયલી બાકી બદલ વેચી શકાય નહી (૨૯–૩૦). વાર્ડ સામે ફરીઆદ દાખલ કરાવતાં પેહેલાં, બે મહીના અગાઉથી કમીશનરને નોટીસ આપવી જોઇએ ૩૧.

સરકારનો વાર્ડ, કમીશનરની મંજુરી વગર, પોતાની મિલકત ઉપર બોજો તબદીલ કરવાને, તેમાંનો હિત સંબંધ તબદીલ કરવાને, અથવા નાણાની જવાબ

દારી આવી પડે એવા કરાર કરવાને—નાલાયક છે (૩૭).

કલમ ૯ પેટા કલમ ૧ રૂએ કરેલા હુકમની રૂએ જે મિલકત સ્વાધીનમાં લેવામાં આવી હોયતે મિલકત, જ્યારે દેવામાંથી મુક્ત થાય ત્યારે તે ઊપરની દેખ રેખ કમીશનરે તરતજ છોડી દેવી જોઇએ (૪૦).

તગાવી બાબત.

સન ૧૮૮૩ના આક્ટ ૧૯ મુજબ જમીન સુધારાના કામ સારૂ, સરકાર લોકોને નાણા ધીરે છે. એ નાણા પાછા આપવાના હફ્તા ઠરાવેલા હોય છે, તે હફ્તા મુજબ વ્યાજ સુદ્ધા મુદ્દલ પાછા આપવા જોઇએ. આ કાયદા મુજબ કરજે નાણા લેવાની અરજી મહાલકરી, મામલતદાર, આસીસ્ટંટ કલેકટર કે ડેપ્યુટી કલેકટરને કરવી જોઇએ. અરજીમાં નીચેની વીગતો બતાવવી જોઇએ. અરજદારનું નામ તથા ઠેકાણું, માગેલા કરજની રકમ, તારણનુ સ્વરૂપ, ધારલા સુધારાનું સ્વરૂપ, જમીન કયાં છે તે, જમીન ઉપર અરજદારના હક, કરજ પાછું આપવાની તારીખો.

વ્યાજના દર—દર વરસે દર સેંકડે ૬ ¼ ટકા એટલે દરેક રૂપીએ એક આના મુજબ, અથવા સરકાર વખોતો વખત હુકમ કરે તે દર મુજબ, લેવાનું હોય છે. પાક પાકે નહી અથવા બીજી આફ્તોને લીધે હફ્તા વખતસર ભરાય નહીં તો, અરજી કરવાથી, હફ્તા મુલતવી રાખવામાં આવે છે.

સન ૧૮૮૪ ના આક્ટ ૧૨ આધારે ખાતેદારો અથવા જમીન ધારણ કરનારાઓને હેઠળ લખેલા કારણો સારૂ સરકાર નાણા કરજે આપે છેઃ—

૧—બી, અનાજ, ઢોર અને ખેતીના ઓજારો ખરીદવા સારૂ,

૨—આગથી અથવા રેલથી નાશ પામેલા ઘરો બાંધવા સારૂ,

૩—જમીન સુધારા શિવાય ખેતીના કામસાથે સંબંધ હોય એવાં બીજા કોઈ કામ સારૂ,

કરજ સારૂ માહાલકરી, મામલતદાર, આસીસ્ટંટ કે ડેપ્યુટી કલેકટરને અરજી મ્હોડેથી કે લખીને કરવી.

બી ખરીદ કરવા બાબતનું કરજ એક વરસની અંદર ઠરાવેલા હફ્તા મુજબ અદા કરવું જોઇએ. ઢોર ખરીદવાનુ કે બીજા કારણો બાબતનું કરજ બે વરસની અંદર અથવા બીજી ઠરાવેલી મુદતની અંદર; ઠરાવેલા હફ્તા મુજબ અદા કરવું જોઇએ. જે કારણો સારૂ જમીન મેહેસુલની માંગણી મોકુફ કરવામાં આવે તે કારણોસર હફ્તા મોકુફ થઇ શકે છે. વ્યાજનો દર દર સેંકડે ૬ ¼ ટકા

એટલે દરેક રૂપીએ એક આના મુજબ અથવા સરકાર વખતો વખત હુકમ કરે તે દર મુજબ લેવામાં આવે છે.

ઇનકમ ટેક્ષ એકટ સન ૧૮૮૬નો બીજો—ખેતીવાડી શીવાય બીજી દ્વારાથી મળેલી આવક ઉપર કર આકારવા માટેનો આકટ.

દર વરસે રૂ૦ ૧૦૦૦)ની અંદરની આવક ઉંપર આ કરની માફી છે. રૂપીઆ એક હજાર તથા તે ઉપરાંત આવક માટે નીચે પ્રમાણે કર ઠરાવેલો છે. જો વાર્ષીક આવક રૂ ૧૦૦૦ કરતાં ઓછી નહિ પણ રૂ ૧૨૫૦થી ઓછી હોય તો કર, રૂ ૨૦

,,	,, રૂ ૧૨૫૦	,,	,,	,,	રૂ ૧૫૦૦	,,	,,	રૂ ૨૮
,,	,, રૂ ૧૫૦૦	,,	,,	,,	રૂ ૧૭૫૦	,,	,,	રૂ ૩૫
,,	,, રૂ ૧૭૫૦	,,	,,	,,	રૂ ૨૦૦૦	,,	,,	રૂ ૪૨

,, ,, રૂ ૨૦૦૦ બે હજાર અથવા તે ઉપર હોય તો આવકના દરેક રૂપીઆ ઉપર પાંચ પાઈ કર. કંપનીને બ્રીટીશ ઇંડીયામાં મળેલા બધા નક્કી નફા ઉપર દર રૂપીએ પાંચ પાઇ કર આપવો પડે છે.

સાર્વજનિક, ધર્માદા અથવા ધર્મ સંબંધી કામોને માટેજ વપરાતી મિલકતમાંથી મળેલી આવક આ આકટ મુજબ કરને પાત્ર નથી.

જે માણસના ઉપર, ઉપર મુજબ કર નાંખ્યો હોય તેમાં તે વાંધો લેતો હોય, અથવા પોતે કરને પાત્ર નથી એમ માનતો હોય તેણે કર ઓછો કરાવવા અથવા રદ કરાવવા કર ઠરાવ્યાની તારીખથી એક માસની અંદર તાલુકાના આસીસ્ટંટ અથવા ડેપ્યુટી કલેકટર અથવા શહેરમાં હજુર ડેપ્યુટી કલેકટરને પાછળના નમુના પ્રમાણે અરજ કરવીઃ—

મહેરબાન આસીસ્ટંટ (ડેપ્યુટી) કલેકટર સાહેબ ઇનચાર્જ ડીવીઝન. મોજે ના રહેનાર अ ब ની અરજીમાં નીચે પ્રમાણે કહેવાનું કે.

૧. સન ૧૮૮૬ના નંબર ૨ ના આકટની રૂએ તમારા અરજદાર ઉપર ૧૯૦૫ ના એપ્રીલની ૧લી તારીખે શરૂ થતા વરસને માટે રૂપિયા ની રકમ નો કર આકારવામાં આવ્યો છે.

૨. છેલ્લા માર્ચની ૩૧મી તારીખે પુરાં થતાં વર્ષને માટે [આ જગાએ અરજદારનો વેપાર, અથવા આવક યા નફાનું બીજુ સાધન, અને જે જગા અ થવા જગાઓએ આવક થઇ હોય અથવા નફો મળ્યો હોય તે જગા અથવા જગાઓના નામ લખવાં] તમારા અરજદારની ઉપન્ન થયલી આવક અને મળેલો નફો રૂ હતો.

૩. આવી આવક અને નફો મહીના ૧૨ ની દરમ્યાનમાં ખરેખર આવી અને થયો છે.

૪. ઉપર કહેલાં વરસમાં તમારા અરજદારને બીજી કાંઈ આવક અથવા નફો ન હતો. માટે તમારો અરજદાર અરજ ગુજારે છે કે તેના ઉપર તેના પ્રમાણમાં કર આકારવો [અથવા તે ઉપર કહેલા આકટની રૂએ તે કરને પાત્ર નથી એમ ઠરાવવું.]

(સહી)

સાચાપણાનો એકરાર.

હું अ. ब. ઉપલી અરજીમાં જણાવેલો અરજદાર એકરાર કરૂં છું કે તે અરજીમાં જે લખ્યું છે તે મારા જાણવા અને માનવા પ્રમાણે સાચું છે.

(સહી)

ઇરીગેશન આકટ. સન ૧૮૭૯નો ૭ મો (મુંબઈ)

હેતુ—ખેતીની જમીનને પાણી પુરૂ પાડવા સારૂ નહેરો બાંધવાનો, તે ચાલુ રાખવાનો, તેના ઉપર દેખરેખ રાખવાનો તથા તેમાંથી પાણી પુરૂ પાડવાનો, તેમજ આપેલાં પાણી બદલ પીઆવો લેવાનો આ કાયદાનો હેતુ છે.

આ કાયદો, મુંબઇ શેહેર શીવાય, આખા ઇલાકાને લાગુ છે.

આ કાયદાને અનુસરીને નહેરોના વહીવટ ચલાવવા સારૂ સરકારે કાનુનો કરી છે. તે પૈકી લોકોને જાણવા જોગ અને ઉપયોગી નિચે આપીએ છીએ.

જમીનને પાણી પાવાના કામ સારૂ પાણી બાબતની અરજી—આવી અરજી ભાગના એક્ઝિક્યુટીવ એનજીનીઅર ફોર ઇરીગેશનને અથવા અધિકારવાળા કનાલ આફીસરને કરવી. અરજીના નમુનાની કોરી નકલો મફત એ ખાતા તરફથી આપવામાં આવે છે- તે નમુના મુજબ અરજી કરવી જોઇએ. અને તેની બે પ્રત આપવી જોઇએ. તે ઉપર જમીનના નોંધેલા ખાતેદારે અથવા ખરા ધારણ કરનારે સહી કરવી જોઇએ. વળી તે અરજી બરાબર હોવા બાબત તે ઉપર ગામના પટેલે સહી કરવી જોઇએ.

અરજીની એક નકલ તે ઓફીસરે રાખવી, અને તેની બીજી નકલ અરજીનું ૧૦ મુ તથા ૧૧ મુ આસન ભરીને અરજદારને પાછી આપવી.

જમીનને પાણી પાવાના કારણ શિવાય બીજા કાંઇ કારણ સારૂ પાણી જોઇતું હશે તો તે બાબતની અરજીઓ સાધારણ પત્રના રૂપમાં કરવાને હરકત નથી.

અરજીઓ નામંજુર કરવાનો અથવા તે સઘળી અથવા અંશતઃ મંજુર કરવાનો અધિકાર ઉપર કેહેલા ઓફીસરોને છે, પરંતુ નીકના માલીકને અથવા બીજા જે સખસને જેટલુ પાણી મળવાનો હક હશે તેટલું પાણી આપવાની ના કેહેવી નહી.

અરજીઓ ફકત પાણી પાવા સારૂ તૈયાર કરેલી જમીનને માટે હશે તોજ તે લેવામાં આવશે.

અરજદાર જમીનનો ખાતેદાર નહી હોય અથવા તે જમીનનો ધારણ કરનાર ન હોય અને તેને નામે દફતરમાં દાખલ ન હોય તો તેની પાસે પસંદ પડે એવા બે સારા માણસનું જામીનખત માંગવાને તે અમલદાર મુખત્યાર છે.

બારે માસ થનારા પાકને ખરીફના પાક ગણવામાં આવશે. બીજા જે પાકને માટે તા. ૧૫ જાનેવારી અને તા. ૧૫ મી ઓકટબરની દરમીઆન પેહેલું વેહેલું પાણી લેવામાં આવે તે પાકને ખરીફના પાક ગણવામાં આવશે. જે પાકને માટે તા. ૧૫ મી અકટોબર પછી પેહેલ વહેલું પાણી લેવામાં આવે તેમને રબીના પાક ગણવામાં આવશે.

ચોમાસાના ખરીફના પાક (જેવાકે ડાંગેર વીગેરે) માટે અરજીઓ મે મહીનાની પેહેલી તારીખ અગાઉ અને રબીના પાક સારૂ નવેંબર મહીનાની પંદરમી તારીખની અગાઉ કરવી જોઇએ ચોમાસાના સુકા પાક સારૂ પાણી મળવા બાબતની અરજીઓ ગમે ત્યારે કરવાને હરકત નથી, પરંતુ જે અરજીઓ મે મહીનાની પહેલી તારીખ અગાઊ આવી હશે તે પેહેલી મંજુર કરવામાં આવશે.

બીજે સઘળે પ્રસંગે અરજીઓ જે અનુક્રમે આવી હોય તે અનુક્રમે, બનતા સુધી કબુલ કરવામાં આવશે.

સદરહુ અમલદારોએ, અરજદારને અગાઊથી સુચના આપીને અરજીઓનો નીકાલ, તેજ જગાએ, સઘળાની રૂબરૂ કરવો.

કોઈ નેહેરમાં પાણીનો જથો ઓછો માલમ પડે ત્યારે તે ઉપર પેહેલો હક કોનો, અને પાણી કેટલું અને કયા નિયમ પ્રમાણે આપવું એ સઘળી બાબ તોનો નિકાલ કરવાનો અધિકાર એકિસકયુટીવ ઇનજીનીઅરને છે. પણ જેઓએ (ખરીફ) પાક સારૂ પેહેલી મેની અગાઊ અને રબીપાક સારૂ પંદરમી નવેંબર અગાઉ અરજીઓ કરી હશે, તેઓને પ્રથમ પસંદગી આપવામાં આવશે.

પાણી પુરૂં પાડવા બદલ લેવાનો પીઆવો દર એકરે અમુક રકમ પ્રમાણે ઠરાવવામાં આવશે. પાકની જાત અને વર્ષની રૂતુનો, તેમજ પાણી વહીને કે રેંટ થી કે કોશથી લેવાનું છે તે વાતનો વિચાર કરીને પીઆવો વતો ઓછો થશે. ઇનજીનીઅરની રજા વગર પાણી લીધા બદલ બમણો પિઆવો લેવામાં આવશે અને આ પ્રમાણે પાણી લેનાર દંડને પણ પાત્ર થશે. ખળાં કરવા સારૂ પાણી, નેહેરનું પાણી પાવામાં આવતા ખેતરોના ધારણ કરનારાઓને મફત પુરૂં પાડવા માં આવશે. બીજાઓની પાસે દર ખળાં દીઠ એકર ઉપર લેવાતા પીઆવાના નીમે હિસ્સા સુધી પીઆવો લેવામાં આવશે.

પીઆવાના લેણાનુ પત્રક તૈયાર કરી, ઇનજીનીઅર જીલ્લાના કલેકટર ઉપર મોકલાવે કે, તેણે તે પત્રકમાં બતાવેલી રકમો જેના તે સખસો પાસેથી વસુલ કરવાનો હુકમ કરવો જોઇએ. એ પીઆવાની રકમો ગામના અમલદારોએ ઠરાવેલા હફ્તા મુજબ વસુલ કરવી જોઈએ. પીઆવાની બાકી, જમીન મેહેસુલની બાકી માફક વસુલ કરવાની છે.' કાંસના માલીકોના પીઆવાની બાકી પણ એજ પ્રમાણે વસુલ કરવાની છે.

નેહેર ઉપર કામે લાગેલો હરકોઇ સખસ, નેહેરને જાણી બુઝીને નુકશાન કરનાર ને અથવા બીગાડનાર સખસને, તે નેહેરની જમીન ઉપરથી અથવા મકાન- માંથી કહાડી મુકવાને, અંથવા વગર વારંટે તેને પકડી મેજીસ્ટ્રેટને અથવા પોલીસને હવાલે કરવા મુખત્યાર છે.

જંગલ બાબતનો કાયદો
સન ૧૮૭૮નો ૭ મો (ઇંડીઆ) તથા સન ૧૮૯૦ નો ૫ મો.

જંગલ બે જાતના છે. એક રીઝર્વડ એટલે રાખેલું જંગલ, અને બીજું પ્રોટેકટેડ એટલે સંરક્ષણ કરેલું જંગલ. જે જમીનને રાખેલું જંગલ કર્યું હોય તે ઉપરના સરકારના હક જયારે કોઇ ગામના લોકોને સોંપી દીધેલા હોય ત્યારે તે જંગલને " ગામના જંગલો" કેહેવા. રાખેલાં જંગલમાં, ઠરાવેલી મોસમ શીવાય બીજી મોસમમાં કોઇએ વસ્તેવ પેટવવો નહી; ઢોરને ચરવા દેવાં નહી; ઝાડ અથવા સુતાર કામના લાકડાં કાપી નુકશાન કરવું નહીં; ઝાડની આસપાસ ગોળ આંકા પાડવા નહી, છાલ કહાડી નાંખવી નહીં; પાંદડાં તોડવા નહી; પથર કહાડવા નહી, ચુનો પકવવો નહી; કોયલા તૈયાર કરવા નહીં, અથવા જંગલનું કંઇ ઉત્પન્ન એકઠું કરવું નહી. વાવેતર સારૂ જમીન સાફ કરવી નહીં; શિકાર કરવો નહીં, માછલી મારવી નહી; (૨૫).

સરંક્ષણ કરેલા જંગલમાં,—રાખેલાં ઝાડ કાપવા નહી; ખાણ ખોદીને પથ્થર કહાડવા નહી, ચુનો પકવવો નહી. કોયલા તૈયાર કરવા નહીં. વાવેતર સારૂ જમીન સાફ કરવી નહી; આગ લગાડવી નહીં; વસ્તેવ સળગતો મુકી જવો નહી; રાખેલાં ઝાડને નુકશાન થાય એવી રીતે કોઇ ઝાડ કાપવું નહી, સુતાર કામના લાકડા ખેંચી જવા નહીં (૩૨).

સુતારકામના લાકડાં ઉપર ડયુટી બેસાડવાનો સરકારને અધિકાર છે. તણાઇ આવેલા સુતારકામના લાકડાં ઉપર હક સાબીત કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, તે સરકારનો માલ છે એમ સમજવું (૪૫). એક મહીનાની અથવા તેથી વધારે કેદની શિક્ષા કરવા જોગ ગુન્હાનો જે માણસ ઉપર વાજબી રીતે શક હશે, તે માણસને માજીસ્ટ્રેટના હુકમ વગર તથા વગર વારંટે પકડવાનો અધિકાર કોઇ પણ ફોરેસ્ટ ઓફીસરને અથવા પોલીસ ઓફીસરને છે (૬૩). કોઇ પણ સુતાર કામના લાકડાં અથવા જંગલનું બીજું ઉત્પન્ન, જે જે માર્ગ ઠરાવેલા છે, અથવા જે માર્ગ પાસમાં દાખલ કરેલા હોય, તે માર્ગ શિવાય બીજે રસ્તે લઇ જવું નહિ (રૂલ ૨).

રાખેલા જંગલની અથવા સંરક્ષણ કરેલા જંગલની હદમાંના પ્રદેશ શિવાય મુંબઇ ઇલાકાના કોઇપણ જીલ્લામાં, કોઇપણ સુતાર કામના લાકડાં અથવા જંગલનું બીજુ ઉત્પન્ન, **પાસ વગર** સ્થળાંતર કરવું નહીં. (રૂલ ૩).

(આ રૂલો—અમદાવાદ, ખેડા અને ભરૂચ જીલ્લાને લાગુ નથી).

ઉપરની કાનુન જે કોઇ તોડશે તે ઘણામાં ઘણા છ મહીના સુધી કેદની, અથવા રૂ ૫૦૦) સુધી દંડની અથવા એ બેઉ શિક્ષાને પાત્ર થશે. (આ કાનુનો તા૦ ૭-૧૦-૧૮૯૬ના ઠરાવથી પ્રસિધ્ધ થયલી છે.

કસ્ટમ ખાતાને લગતા કાયદાઓનો સાર.

(અફીણ, આબકારી તથા મીઠ બાબતના કાયદાના સાર માટે જુઓ પાના ૫૧-૫૨-૫૩ અને ૬૩).

વહાણો રજીસ્ટર કરવા બાબતનો કાયદો.

સને ૧૮૩૮નો ૧૯ મો. (મુંબઇ).

મુંબઇ ઇલાકામાં રહેતી અંગ્રેજ સરકારની રૈયતનાં મુંબઇ ઇલાકાની હદમાં ફરતાં અથવા કાંઠે કાંઠે વેપાર અર્થે ફરતાં દરેક વહાણ, મચ્છી મારવાના દરેક વહાણ અને બંદર બોટ એટલે બંદરમાંને બંદરમાં માલ લાવ લઇજા કરતાં દરેક વહાણના ઊપર જે બંદરનું તે હોય તે બંદરનું નામ તથા તેને જે નંબર બંદરના અધિકારીએ આપ્યો હોય તે નંબર કોતરાંવવાં જોઇએ અને તે દરેક વહાણના ધણીએ વહાણના પાછલા ભાગ ઉપર બહારની બાજુએ સફેદ રંગેલા ભાગ ઊપર તેના નામ અને નંબર અંગ્રેજી ભાષામાં, છ ઈંચ લાંબા અક્ષર અને આંકડામાં કાળા રંગથી રંગવા જોઇએ. આ કલમ વિરૂદ્ધ ચાલનાર વહાણના ધણી અથવા ધણીઓ, તે વહાણ નોંધાવવા બદલ જે ફીને પાત્ર હશે તે ફીથી દસપટ દંડને પાત્ર થશે. માછલી મારવાના વહાણ તથા બંદર બોટના ધણી અથવા ધણીઓ રૂા. ૧૦ ના દંડને પાત્ર થશે. (૨-૩-૧૩).

બંદરના અધિકારીએ એવા દરેક વહાણ માછલી મારવાના વહાણ અને બંદર બોટના નામ તથા નંબર, તે કેટલી ખાંડીનું છે તે, તથા તેના ધણી અથવા ધણીઓના નામ એક બુકમાં નોંધાવાં જોઇએ. જ્યારે જ્યારે એવા વહાણ માછલી મારવાના વહાણ તથા બંદર બોટની ભાર લઇ જવાની શકતીમાં કંઇ ફેરફાર કરે ત્યારે અથવા જ્યારે ધણી અથવા ધણીઓના નામ બદલાય ત્યારે તે દરેકવહાણફરી નોંધાવવું જોઇએ, પરંતુ વહાણના નામમાં ફેરફાર કરવો નહીં જોઇએ (૪).

એવા દરેક વહાણ, માછલી મારવાના વહાણ તથા બંદર બોટના ધણીએ બંદરના અધિકારીને વહાણ નોંધાવવા સારૂ અરજ કરવી જોઇએ. જ્યારે પેટ બંદરે વહાણ નોંધાવવામાં આવે ત્યારે તે નોંધાવવા બાબતની ખબર તે બંદરના અમલદારે મુખ્ય બંદરના અધિકારીને આપવી જોઇએ (૫).

નામ તથા નંબર કોતરવાનું તથા વહાણુ કેટલા બોજાનું છે તે (લાંબુ પહોલું અને ઉંડું માપી) નક્કી કરવાનું કામ બંદરના અધિકારીનું છે (૬).

એવા વહાણુ, માછલી મારવાના વહાણુ તથા બંદર બોટના ધણીએ પોતાનું વહાણુ નોંધાવ્યાનું સરટીફીકેટ જેને કસ્ટમ ખાતાના નોકરો તથા ખલાસીઓ કાલ કહે છે, તે બંદરના અધિકારી પાસેથી અરજ કરી મેળવવું જોઇએ. જો કોઇ સરટીફીકેટ (કૅાલ) ખોવાઈ જાય અથવા નાશ પામે તો નવું સરટીફીકેટ મેળવવું જોઇએ. સરટીફીકેટ ઉપર અધિકારીની સહી તથા સીકકો થવો જોઇએ.

ઉપર મુજબ વહાણુના ધણી અથવા ધણીઓ સરટીફીકેટ નહીં મેળવે તો તેઓ તે વહાણુ નોંધામણી બદલ જે ફીને પાત્ર હશે તેથી દસ પટ દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે. માછલી મારવાના વહાણુ તથા બંદર બોટના ધણી અથવા ટંડેલ રૂા. ૧૦ સુધીના દંડને પાત્ર થશે (૭–૧૩).

એવા દરેક વહાણુના ધણી અથવા ધણીઓએ નોંધામણી બદલ નીચે મુજબ ફી આપવી પડશેઃ—

વીસ (મુંબઈની) ખાંડી સુધીના બોજાના વહાણુના દરેક કૅાલ બદલ.... ... . રૂા. ૧–૦–૦

એવી વીસ ઉપર પણુ એકસો ખાંડીની અંદરના બોજાના વહાણુના દરેક કૅાલ બદલ... ... ... રૂા. ૫–૦–૦

એવી સો ખાંડી ઉપર પણુ ચારસો ખાંડીની અંદરના વહાણુના દરેક કૅાલ બદલ... .... રૂા. ૭–૦–૦

ચારસો તથા તે ઉપરના બોજાના વહાણુના દરેક કૅાલ બદલ દર ટને.... .... રૂા. ૦–૨–૦

માછલી મારવાના વહાણુ તથા બંદર બોટને આ ફી આપવાની નથી (૧૦).

ઊપર મુજબ જે ફી વસુલ લેવામાં આવે તે મુંબઇ સરકારને ખાતે જમા કરવી જોઇએ (૧૧).

કસટમ ખાતાનો કોઇ અમલદાર અથવા દરીઆઇ ફોજનો કોઇ અમલદાર સરટીફીકેટ જ્યારે જોવા માગે ત્યારે રજુ કરવું જોઈએ. વહાણુનો ધણી અથવા ટંડેલ આમ કરવામાં કસુર કરે તો તેઓ વહાણુ નોંધવા બદલ જે ફી આપવાને પાત્ર હશે તેથી દસપટ દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

આ કાયદા મુજબના ગુન્હાઓ અધિકારવાળા મેજીસ્ટ્રેટની આગળ સાબીત થયેથી કરેલો દંડ તે વાહાણુ, માછલી મારવાના વહાણુ તથા બંદર બોટ, તેનો સામાન વીગેરે જપ્ત કરી વેચીને વસુલ કરવો. (૧૩).

આ કાયદા, વિરૂદ્ધ ગુન્હા પકડવાની મહેનત તથા કાળજી માટે તે ગુન્હા પકડનારને જપ્ત કરેલી મીલકતના વેચાણની ઉત્પન્નમાંથી યોગ્ય હીસ્સો ઇનામ તરીકે આપવાનો હુકમ કરવાને મુંબઈ સરકાર મુખત્યાર છે (૧૪).

જળ માર્ગની કસ્ટમની ડ્યુટી લેવા સંબંધી કાયદો સન ૧૮૭૮ નો ૮ મો (ઇંડીઆ).

મુંબઈ ઇલાકા માટે કસ્ટમનો મુખ્ય અધિકારી, કસ્ટમ કમીશનર છે. તેના તાબામાં **મુંબઈ શેહેર માટે** કસ્ટમ કલેકટર **અને મુંબઇ શેહેર** બહારના **મુલક માટે કલેકટર ઓફ સોલ્ટ રેવીન્યુ,** અને તેના તાબામાં આસીસ્ટેંટ કલેકટર, અને બંદરના મુખ્ય અમલદાર, સરકારકુન, કે બંદર કારકુન હોય છે. કસ્ટમ ખાતાના નોકરોને જુરીનું, મરણના કારણની ચોકશી કરવાનું, અથવા આસેસરનું કામ કરવાની ફરજ પાડી શકાતી નથી.

બંદર એટલે જે જગા, માલ વાહણ ઉપર ચઢાવવાનું તથા વાહણ ઉપરથી ઊતારવાનું બંદર છે એમ સરકારથી ઠરાવેલી જગા. જે માણસ ઠરાવેલી જગા શીવાય બીજી જગાએ માલ ચઢાવે, ઊતારે, તો તે માણસ ઘણામાં ઘણા એક હજાર રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે (૧૧).

નીચે લખેલો માલ બ્રિટીશ ઇંડીઆમાં ખુશ્કીને રસ્તે અથવા જળ મારગે લાવવો નહીં. ૧ ગ્રંથ સ્વામીત્વ બાબતનો કાયદો તોડીને છાપેલું પુસ્તક,

૨, ખોટો બનાવટનો શિક્કો. ૩. બીભત્સ પુસ્તક, ચોપાનીયું કાગળ કે ચિત્ર (૧૮).

પરરાજ્યના બંદરથી આણેલા કે મોકલેલા માલ ઉપર, તારીફ એક્ટ (સન ૧૮૯૪ ના ૮ મો. ઇંડિયા) મુજબ ડ્યુટી એટલે જકાત લેવામાં આવે છે. કઈ કઇ જાતના આણેલા માલ ઉપર શા પ્રમાણે જકાત લેવી તે તારીફ એકટના પરિશિષ્ટમાં બતાવેલું હોય છે. આ પરિશિષ્ટમાં હમેશાં સુધારો વધારો થયા કરે છે તેથી તે માલની વીગત અત્રે આપી નથી. ફક્ત ભાત, કે ચોખા બ્રિટિશ ઇંડિયાની બહાર મોકલવામાં આવે તો દર બંગાળી મણે ત્રણ આના જકાત લેવામાં આવે છે. બીજો હરકોઈ બહાર મોકલવાના માલ ઉપર જકાત લેવામાં આવતી નથી (૨૦).

ખરેખરા વાપરવાના સામાન ઉપર જકાતની માફી છે (૨૪).

ગામઠી અન્નસામગ્રી તથા સ્ટોર જકાત આપ્યા વગર વહાણ ઉપર ચઢાવવાની છુટ છે (૨૮).

વહાણુના માસ્તરે, વહાણુ બંદરમાં લંગાર્યા પછી ચોવીસ કલાકની અંદર કસ્ટમના અમલદાર, સર કારકુન અથવા બંદર કારકુનને મેનીફેસ્ટ (સતમી) આપવી જોઇએ (૫૩). સતમી આપ્યા વગર તથા વાહાણુ આવ્યાનું નોધાવ્યા વગર માલ ઊતારવો નહી. (૫૭).

બહાર મોકવાનો માલ વહાણુ ઉપર ચઢાવ્યાની અગાઉ વહાણુ બહાર જવાનું છે એમ નોંધવા બાબતનો હુકમ લેવો જોઈએ (૬૧). માંડવી (પુરજો) એટલે કસ્ટમની કચેરીમાંથી પોર્ટક્લિયરન્સ લીધા વગર વહાણુ હંકારી જવું નહી (૬૨).

રવીવારે, અથવા તેહેવારને દિવસે અથવા ઠરાવેલા કલાકની દરમીઆનના વખત શીવાય બીજી વખતે વાહણુ ઉપરથી ઉતારૂના સામાન શીવાય બીજો કંઇ પણુ માલ ઉતારવો નહી (૭૨) ડક્કા શીવાય બીજે ઠેકાણેથી માલ વહાણુ ઉપર ચઢાવવો નહીં (૭૩) સતમીમાં દાખલ કર્યા વગરનો માલ વાહાણુમાંથી ઉતારવો નહી (૮૨). પોર્ટ કલીઅરન્સ એટલે રજા ચીઠી.

હિંદુસ્થાનના બંદરો બાબતનો આકટ સન ૧૮૮૯નો ૧૦ મો [ઇંડિયા].

આ કાયદામાં વાહાણુની સલામતી બાબત તથા બંદરોના સંરક્ષણુ બાબત નિયમો ઠરાવેલા છે.

સરકારના હુકમથી ઘાલેલાં બોયાં, બીકન, અથવા મુરીંગ કાયદાસર કારણુ વગર કોઇએ ઉંચકવા નહીં (૧૯) માસ્તરની પરવાનગી વગર વાહાણુને તેના મુરીંગમાંથી કોઇએ છુટું કરવું નહી (૨૦). નિરમ અથવા કચરો કોઈ પણુ બંદરમાં કહાડી નાંખવો નહી (૨૧). બંદરમાં મના કરેલી જગાએ વાહાણુને ચોપડવું નહી (૨૨). મના કરેલી હદમાં વાહાણુ ઉપર કાચો ડામર ઉકાળવો નહી (૨૩). કોઈ પણુ માણુસે, કાયદાસર કારણુ વગર, બંદરમાં કોઈ પણુ અગ્ની શસ્ર છોડવું નહીં, પણુ સંકટની સુચના કરવા સારૂ બંદુકનો ખાલી બાર કરવાની છુટ છે. (૨૭). બંદરના કાંઠાના, અથવા કીનારાના કોઇ ભાગમાંથી, પરવાનગી વગર, ખડક, પથરા, જાડી રેતી, કાંકરા અથવા માટી, અથવા બચાવ સારૂ કરેલું કંઇ કામ કહાડી નાંખવું નહીં (૩૦).

બંદર દેણુા બાબત—બંદર દેણું વસુલ કરવા સારૂ મુંબઈ ઇલાકાના બંદરોના ઊત્તર અને દક્ષિણુ એવા બે વર્ગ કર્યા છે. ઊત્તર વર્ગમાં ગોઘાથી અરનાળા સુધીના ૨૪ બંદરો આવે છે. દક્ષીણુ વર્ગમાં વાંદરાથી તે ભટકળ સુધીના ૪૫ બંદરો આવે છે.

માછલી મારવાની હોડી શીવાય, દશટનના તથા તેથી વધારે ટનના સમુદ્રમાં જનારા વહાણો માટે દર ટને ઘણામાં ઘણા ત્રણ આના, એકજ બંદરમાં ત્રીશ દીવસે એક વખત, બંદર દેણું આપવું જોઈએ. કરાંચી બંદરને માટે દર ટને ઘણામાં ઘણા ચાર આના, ત્રણ મહીનામાં એક વખત. એડન બંદર માટે દર ટને ઘણામાં ઘણા ત્રણ આના, મહીનામાં એક વખત ૩૩ (પરિશિષ્ટ પેહેલું). બંદર દેણું આપતી વખતે માસ્તરે પોહોંચ માંગી લેવી જાઇએ (૩૮). બંદર દેણું કોઇ આપવાની ના કેહે તો વાહાણ જપ્ત કરી વેચવાને પાત્ર થશે (૪૨). કોઈ વહાણનો માસ્તર બંદર દેણું આપવાનું ઊડાવશે તો તે દેણાની પાંચગણી રકમ સુધી દંડની શીક્ષાને પાત્ર થશે. (૪૫).

બંદર દેણુ વસુલ થતા સુધી પોર્ટકલીઅરન્સ આપવું નહી (૪૩). નીરમ ભરેલા વાહણનું બંદર દેણું પોણા કરતાં વધારે લેવું નહી. બંદરમાં વહાણ આવે, પણ માલ અથવા ઊતારૂ ચઢાવે ઊતારે નહી તો, અડધું બંદર દેણું લેવું (૪૭). કોઇ પણ વિહાર નૌકા બાબત કંઇ પણ બંદર દેણુ લેવું નહી, તેમજ તોફાનથી વાહાણ પાછુ આવે તો બંદર દેણુ લેવું નહી. (૪૮).

દેશી ઉતારૂ લઈ જનારાં વહાણો બાબતનો આકટ
શન ૧૮૮૭ નો ૧૦ મો-(ઇંડિયા).

સરકારે ઠરાવેલાં બંદર શીવાય બીજા કોઇ પણ બંદરેથી ઉતારૂ લઇ જનારાં વાહાણે રવાના થવું નહીં. ૬. વાહાણના માસ્તરે ઉપડી જવા અગાઉ ચોવીસ કલાક પેહેલાં, તે બદલની સુચના આપવી. ૭. બે દાખલા અ અને બ લીધા વિના વહાણ હંકારવું નહી. અ દાખલામાં કેટલા ઉતારૂને લઇ જવા લાયક છે, વીગેરે હકીકત લખેલી હોય છે. જોઇએ તે કરતાં વધારે ઉતારૂઓ લઇ જશે તો, વહાણના માસ્તરને તથા ધણીને દરેક વધારાના ઉતારૂ દીઠ રૂપીઆ વીસ સુધી દંડ થશે, અને માસ્તર દરેક ઉતારૂ બદલ એક અડવાડીઆંની મુદત સુધી કેદની સજાને પણ પાત્ર થશે ૩૭.

મામલતદારોની કોર્ટોનો આકટ સને ૧૯૦૬નો ૨ જો. મુંબઈ.

હેતુ—ખેતી તથા ચરણની જમીનના ચાલુ વહીવટ સંબંધમાં તથા ખેતીના ઉપયોગમાં આવતાં પાણીના સંબંધમાં કાંઈ તકરાર પડે ત્યારે તેનો તાકીદે તથા ઓછા ખરચે નિકાલ લાવવાનો આ કાયદાનો હેતુ છે.

આ કાયદો મુંબઇ શહેર તથા એડન શીવાય આખા મુંબઈ ઈલાકાને લાગુ છે (૧) સરકાર જોઇન્ટ મામલતદાર નીમવાને મુખત્યાર છે. જોઇન્ટ મામલતદારને મામલતદારના જેટલીજ સત્તા અને તેટલાજ હકુમત આપવામાં આવશે. પરંતુ મામલતદાર જે દાવા નીકાલ કરવા તેને આપે તેટલાનોજ તે નીકાલ કરી શકશે. આવા દાવાઓ જોઇન્ટ મામલતદાર તરફ મોકલવાની તથા પાછા પોતાની ફાઇલ ઉપર લેવાની મામલતદારને સત્તા આપવામાં આવે છે. (૪).

દરેક મામલતદારે કોર્ટમાં પ્રમુખસ્થાને બેસવું. તે કોર્ટને મામલતદારની કોર્ટ કહેવી. અને જે મુલકની હદ ગવરનર ઇન કાઉનસીલ વખતો વખત ઠરાવે તે હદમાં તે કોર્ટને, કલમ ૬ તથા ૨૬ ને અનુસરીને હેઠળ લખેલો અધિકાર છે, એટલે કાયદા પ્રમાણે કામ ચલાવ્યા વગર બીજી રીતે ખેતી અથવા ચરણના ઉપયોગમાં આવતી જમીન અથવા જગા અથવા ઝાડો અથવા પાકો અથવા માછલી મારવાની જગા અથવા કુવાના, તળાવના, નહેરોના અથવા કુદરતી કે કૃત્રીમ કાંસના પાણીના ખેતીના કામ સારૂ ઉપયોગ કરવાનું કોઈ માણુસની પાસેથી છીનાવી લીધું હોય તે માણુસને, અથવા જે માણુસ, દાવો કર્યાની અગાઉ બાર વરસની મુદતની અંદર, દાવો કરેલી મીલકત અથવા ઉપયોગનો આગળ માલીક, પુરો અથવા અંશતઃ, ન હોય, અથવા જે એવા માલીકનો કાયદેસર વારસ ન હોય, એવા બીજા કોઇ માણુસના કાંઈ ભોગવટાની અથવા બીજા હકની મુદત પુરી થવાને લીધે જે કોઇ માણુસને સદરહુનો કબજો મળવાનો અથવા ઉપયોગ કરવાનું પાછુ મળવાનો હક પ્રાપ્ત થયો હોય તે માણુસને સદરહુ પ્રકારનો કબજો તાબડતોબ અપાવવાને અથવા સદરહુ પ્રકારનો ઉપયોગ કરવાનું પાછુ અપાવવાનો અધિકાર છેઃ-

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે બાબતમાં મામલતદારને એમ લાગે કે જે માણુસની ભોગવટાની અથવા બીજા હકની મુદત માત્ર પુરી થવાના કારણને લીધે જેનો એવી કોઈ મીલકતના કબજાનો અથવા ઉપયોગના ભોગવટાનો હક પ્રાપ્ત થયો હોય તે અપાવવું એ સકતાઇ ભરેલું અથવા અન્યાય થવા જેવું છે, અથવા એમ જણાય કે આવો દાવો દીવાની કોર્ટમાં લઇ જવો એ વધારે સવડતા ભરેલું છે, તો એવી બાબતોમાં મામલતદાર ઉપર બતાવેલી સત્તા વાપરવાની ના પાડવાને મુખત્યાર છે, પરંતુ ના પાડવાના કારણો તેણે દફતરમાં નોંધી રાખવા જોઇએ.

સદરહુ કોર્ટને સદરહુ હદમાં ઉપરના ઠરાવોને અનુસરીને હેઠળ લખેલો અધિકાર પણ છે, એટલે કોઈ ખેતી અથવા ચરણના ઉપયોગમાં આવતી જમીનના અથવા જગાના અથવા પાકના અથવા ઝાડના અથવા માછલી મારવાની જગાના કોઇ માણસના કબજાને હરકત અથવા અડચણ કરી હશે અથવા અડચણ કરવાનો પ્રયત્ન કરયો હશે ત્યારે, અથવા કુવાના અથવા તળાવના અથવા નહેરોના અથવા કુદરતી અથવા કૃત્રીમ કાંસના ખેતીના કામમાં આવતાં પાણીનો કોઈ માણસે ઊપયોગ કરવામાં અથવા જવા આવવાના રસ્તાનો અથવા તે સંબંધના મામુલ મારગનો ઊપયોગ કરવામાં હરકત અથવા અડચણ કરી હશે અથવા તેમ કરવાનો યત્ન કરયો હશે ત્યારે, સદરહુ પ્રકારની હરકત અથવા અડચણ વળી કરતો નહીં અથવા કરવાનો યત્ન કરતો નહીં એવી તાકીદ જે માણસે સદરહુ પ્રકારની હરકત અથવા અડચણ કરી હશે અથવા જેણે કરવાનો યત્ન કર્યો હશે તે માણસને આપવાનો અધિકાર પણ છે.

પણ ફરીઆદનું કારણ જે તારીખે ઊત્પન્ન થયું હોય તે તારીખથી છ મહીનાની અંદર ફરીઆદ કરી ન હોયતો કોર્ટે તે ફરીઆદ લેવી નહીં.

જે તારીખે કબજો કહાડયો અથવા છીનવી લીધો અથવા ભોગવટાની અથવા બીજા હકની મુદત પુરી થઇ તે તારીખે અથવા જે તારીખે હરકત અથવા અડચણ અથવા યત્ન કરેલી હરકત અથવા અડચણ પ્રથમ શરૂ થઈ તે તારીખે ફરીઆદનું કારણ ઉત્પન્ન થયું એમ સમજવું.

ખુલાસો:—મજીઆરી મીલકતનો એક સહ માલીક પોતાનો હક અમલમાં લાવે તો બીજા સહ માલીક અથવા માલીકોનો કબજો છીનવી લીધો છે, અથવા કબજાને હરકત કરી છે એવું આ કલમના કારણુસર સમજવું નહીં (૫).

એક મામલતદારની કોર્ટમાંથી બીજા મામલતદારની કોર્ટમાં દાવો ટ્રાન્સફર કરવાની કલેકટરને સત્તા છે. (૬)

દાવા અરજીમાં લખવાની વીગતઃ—વાદી પ્રતિવાદીના નામ, ઉમર, ધર્મ, જાત, ધંધો અને ઠેકાણું. જે મીલકતનો કબજો અથવા ઉપયોગ કરવાનું માગ્યું હશે તે મીલકતનો પ્રકાર તથા ઠેકાણું અથવા તાકીદ આપવાની હશે તેનો પ્રકાર. ફરીઆદનું કારણ જે તારીખે ઉત્પન્ન થયું હોય તે તારીખ જે હકીકત ઉપરથી

ફરીઆદીનું કારણ ઉત્પન્ન થયું તે હકીકત વાદીના દસ્તાવેજ અથવા તેના સાહેદોની યાદી સાહેદોને સમન કરવાના છે કે વાદી હાજર કરવાનો છે. એ બાબતો લખવી (૭).

અરજી રીતસર લખાયલી નહીં હોય તોપણ તેને દાવા અરજી તરીકે ગણુવી (૮).

વાદીને પ્રતિજ્ઞા આપી મામલતદારને તપાસવાનો અધિકાર છે અને તે તપાસણી ફરીઆદ અરજીનો ભાગ ગણાશે. (૯).

અરજી ઉપર સહી તથા ખરાપણાની પ્રતિજ્ઞા વાદીએ કરવી (૧૦).

પછી આવી અરજી નીચે મામલતદારે એવો શહેરો લખવો કે સહી તથા ખરાપણાનો લેખ યોગ્ય રીતે વાદીએ કરયો છે (૧૧). વાદી સોગન ઉપર જવાબ આપવા ના પાડે અથવા તે કલમ ૭ માં બતાવેલી હકીકત આપી શકે નહીં અથવા દાવો કરેલી મીલકત અથવા ઊપયોગ કલમ ૫ માં કહેલા પ્રકારનો નથી અથવા દાવાનું કારણ છ મહીના અગાઉ ઊત્પન્ન થયું હતું અથવા વાદી કલમ ૧૦ મુજબ કરવા ના પાડેતો મામલતદારે અરજ નામંજુર કરવી. (૧૨).

અરજીમાં લખેલી બાબત પોતાની હકુમતમાં નથી એમ જણાય તો તે અરજી યોગ્ય કોર્ટમાં આપવા પાછી આપવી (૧૩).

અરજી લેવા લાયક હોય ત્યારે સગવડ ભરેલો એક દીવશ તથા જગા નીમવી અને તે દીવસે વાદીને હાજર થવા ફરમાવવું અને પ્રતિવાદીને નમુના પ્રમાણે નોટીસ આપવી (૧૪).

પક્ષકારોની અરજ ઉપરથી ખરચ લઇ સાહેદોપર સમન કાઢવા (૧૫). વાદી હાજર ન થાય તો ખરચ તેનાપર નાંખી અરજી નામંજુર કરવી. પ્રતિવાદી હાજર ના થાય તો મુકદમાની એક તરફી ચોકસી કરવી પરંતુ પુરતું કારણુ બતાવે તો મુકદમો ફરી સુનાવણી પર લેવાનો અધિકાર છે. વાદી પોતાનો દાવો પાછો ખેંચી લેવાનો મુખત્યાર છે પણ પ્રતિવાદીનો ખરચ આપે તો (૧૬). સમન વખતસર નહી બજે તો કામ મુલતવી રાખવાનો અધિકાર છે. તથા બીજા કંઇ સબળ કારણુ હોય તો પણ મુળતવી રાખે પણ દસ દીવસથી વધારેની મુદત આપવી નહીં (૧૭). સગીર પક્ષકાર થઇ શકે જો તેના રીતસર નીમાયલા

વાલીની મારફત હાજર થાય તો. પક્ષકાર વધારવાને મામલતદાર મુખત્યાર છે. કોઈ પક્ષકાર મરી જાય તો તેના વારસની અરજી ઉપરથી કાયદેસર વારસ કોણ છે તેની તપાસ કરી તેના વારસનું નામ મરનારને ઠેકાણે દાખલ કરવાનો અધિકાર છે (૧૮).

ચોકસીની વખતે જે મુદદાનો નીકાલ કરવાનો તે મુદ્દાઓનો ઇનસાફ કરવો પણ પાંચમી કલમમાં આપેલાં અધિકાર ઉપરાંત કંઇ પણ હુકમ કરવો નહી. સાહેદોની જુબાનીનું ટીપણ મામલતદારે હાથે લખવું અથવા તે ઉપર પોતે સહી કરવી. ફેંસલાના કારણો લખવા (૧૯).

અરજીની પાછળ હુકમ લખવો અને તે ભર કોર્ટમાં વાંચી બતાવવો. (૨૦).

ફેંસલો અમલમાં લાવવા, ગામના અમલદારોને હુકમ લખવો. પણ જ્યારે દાવાવાળી જમીન ઉપર તુલ ઉભું હોય તો તે તુલ પ્રતિવાદી લઇ લે ત્યાં સુધી હુકમનો અમલ મુલતવી રાખવા મુખત્યાર છે. મામલતદારનો તાકીદ હુકમ કોઇ ન માને તો તેને પી૦ કો૦ ક૦ ૧૮૮ મુજબ શીક્ષા થશે (૨૧).

પક્ષકારોને કબજા અથવા ઉપયોગનો ઉપભોગ અપાવવામાં પક્ષકારોના હકને, (માલકીપણાને) બાધ આવશે નહીં (૨૨). મામલતદારના હુકમ ઉપર અપીલ નથી. પણ કલેકટરને દાવાના દફતર મંગાવી તપાસી જોવાનો અધિકાર છે, અને તેને જો કંઇ હુકમ અથવા ફેંસલો કાયદા વિરૂદ્ધ અથવા ગેરવ્યાજબી લાગે તો તેણે યોગ્ય હુકમ કરવો (૨૩). સીંધના જ્યુડીશીયલ કમીશનરની કોર્ટ મુંબઇ હાઇકોર્ટની સત્તા ચલાવવાને મુખત્યાર છે (૨૪). જાણી બુજીને જે કોઇ પ્રતિજ્ઞા પર ખોટો લેખ કરશે તેને પી૦ કો૦ ક૦ ૧૯૩ પ્રમાણે સજા થશે (૨૫).

આ આકટની રૂયે નીચે બતાવેલા દાવા ચાલશે નહીં:—

अ. સરકાર વિરૂદ્ધ અથવા સરકારના નોકર વિરૂદ્ધ તેના ઓદ્ધાની રૂયે કરેલા કામ બદલ પરંતુ કોઇ મીલકતના મેનેજર અથવા વાલી તરીકે કરેલા કૃત્ય બદલ માફી નથી.

ब. જે મીલકતનો કબજો છીનવી લેવા, પાછો મળવા, અથવા હરકત કર્યા બદલ અગાડી કામ ચાલ્યું હોય અને તે કામમાં વાદી કે તેનો પુરવજ આ કાયદા મુજબ અથવા દીવાની કોર્ટમાં અથવા ક્રી. પો. કો. ના ૧૨માં બાબ મુજબના કામમાં પક્ષકાર હોય તો.

જનરલ સ્ટાંપ આકટ, સન ૧૮૯૯નો ૨જો (ઇંડીઆ).

હેતુ—ખોટા દસ્તાવેજ થતા અટકાવવા માટે સરકારથી દસ્તાવેજ લખવાના કાગળો પુરા પાડવા અને તે બદલ યોગ્ય લાગત લેવાનો આ કાયદાનો હેતુ છે.

લાંબા વખતથી દસ્તાવેજ યા લેખ ઉપર સરકારની લાગત ચાલી આવે છે. એ લાગતને સ્ટાંપ ડયુટી કહે છે, કયા દસ્તાવેજ યા લેખ ઉપર કેટલી ડયુટી (લાગત) આપવાની અથવા તો કેટલી કીમતના સ્ટાંપ કાગળ ઉપર તે લખવા તેની વીગત નીચે મુજબઃ—

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
૧. **પહોંચ**, વીશ રૂપિયા કરતાં વધારે રકમના અથવા કીમતના **કરજની,** જે તે કરજના પુરાવા સારૂ (પેઢીવાળાની પાસ બુક સિવાય બીજી) કોઇ પણ બુકમાં અથવા જુદા કાગળ ઉપર દેણદાર અથવા દેણદારની તરફથી લખેલી અથવા સહી કરેલી હશે અને તે બુક અથવા કાગળ લેણદારના કબજામાં રાખ્યો હશે ત્યારે માત્ર તે પહોંચમાં તે કરજ આપવાનો કોઇ પણ વાયદો અથવા બ્યાજ આપવા બદલ અથવા કોઇ પણ માલ અથવા બીજી મિલકત સ્વાધીન કરવા બદલ કોઇ પણ મચકુર હોવો જોઇએ નહિ.	એક આનો (આ લાગત માટે હાલમાં એક આનાવાલો પોસ્ટનો સ્ટાંપ એટલે ટીકીટ વાપરવાનો ઠરાવ થયેલો છે).
૨. **આડમિનિસ્ટ્રેશન બાંડ** (માલમિલકતનો વહિવટ કરવા વિશેનું ખત) એમાં સન ૧૮૬૫ના હિંદુસ્તાનના વારસા બાબતના આકટની ૨૫૬ મી કલમ મુજબ, સન ૧૮૭૩ના સરકારી સેવિંગ્સ બેંકના આકટની ૬ઠી કલમ મુજબ, સન ૧૮૮૧ના પ્રોબેટ બાબતના તથા વહિવટ ચલાવવા બાબતના આકટની ૭૮મી કલમ મુજબ, અથવા સન ૧૮૮૯ના વારસાના સર્ટિફિકેટના આકટની ૯મી અથવા ૧૦મી કલમ મુજબ આપેલા બાંડનો સમાવેશ થાય છેઃ-	
(અ) રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે... ...	તે રકમના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫)જે ડયુટી પડે છે તે
(બ) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે	પાંચ રૂપિયા
૩. **દતકપત્ર, એટલે**, જેમાં દત્તવિધાનની નોંધ હોય અથવા જેના ઉપરથી દત્તક લેવાનો અધિકાર આપ્યો હોય અથવા આપ્યાનું જણાતું હોય એવો (મૃત્યુપત્ર શિવાયનો બીજો કોઇપણ લેખ ...	દશ રૂપીયા.

એડવોકેટ. એડવોકેટ દાખલ નોંધ જુઓ (નં. ૩૦).

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી
૪. **એફિડેવિટઃ**એમાં, સમ ખાવાને બદલે પ્રતિજ્ઞા અથવા એકરાર કરવાનો કાયદા ઉપરથી અધિકાર હોય તે શખસોએ કરેલી પ્રતિજ્ઞા અથવા એકરારનો સમાવેશ થાય છે	એક રૂપીયો.
માફી.	
એફિડેવિટ અથવા લેખી એકરાર જ્યારે—	
(અ) હિંદુસ્તાનના લસ્કરી આઇન પ્રમાણે નામ દાખલ થવાની શરત તરીકે કર્યો હશે ત્યારે;	
(બ) પ્રત્યક્ષ કોઇપણ કોર્ટમાં અથવા કોઇપણ કોર્ટના અમલદાર આગળ ફૈલ અથવા ઉપયોગ કરવાના કારણ સારૂ કર્યો હશે ત્યારે; અથવા	
(ક) કોઇપણ માણુસ કોઈપણ પેન્શન અથવા ધર્માદા નેમણુક લેવાને શક્તિવાન થાય તેટલાજ કારણ સારૂ કર્યો હશે ત્યારે.	
૫. **કબુલાત અથવા કબુલાતની યાદી—**	
(અ) કોઇપણ સરકારી સિક્યુરિટીના, અથવા સંસ્થાપિત કંપની માંહેના અથવા બીજી એકવ્યક્તિભુત મંડળી માંહેના શેરના અથવા બિલ ઓફ એક્સચેંજના વેચાણ સંબંધી હશે તો.	એક આને
(બ) તે બાબત બીજી રીતનો ઠરાવ કર્યો ન હોય તો... ...	આઠ આન
માફી.	
કબુલાત અથવા કબુલાતની યાદી—	
(અ) માલ અથવા વેપારની જણુસનાજ ફક્ત વેચાણ બાબત અથવા વેચાણ સંબંધી હશે, અને તે ૪૩મા નંબર પ્રમાણે ડયુટી પડવા જોગ ચીઠી અથવા યાદી નહી હશે તે;	
(બ) કોઇપણ લોન સારૂ અથવા લોન સંબંધી હિંદુસ્તાન સરકારને આપેલા ટેંડરના નમુના પ્રમાણે કરી હશે તે;	
(ક) સન ૧૮૭૪ના યુરોપિયન વેગ્રન્સી આક્ટની ૧૭મી કલમ પ્રમાણે કરેલી હોય તે	

લીસ કરી આપવા વિશેની કબુલાત. લીસ જુઓ (નં ૩૫).

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી
૬. **શરતગીરો** [ઇકિવટેબલ માર્ટગેજ] દાખલ કબુલાત, એટલે, સત્તાધિકારનાં ખતો (ટાઇટલ ડીડ) અથવા બીજું કિમતી તારણ અનામત રાખીને અથવા જંગમ મિલકત રાખીને ધીરેલાં નાણાં પાછા મળવાના બંદોબસ્ત સારૂ કરેલી કબુલાત દર્શાવનારો કોઇપણ લેખ—	
(અ) જ્યારે એવાં નાણાં તે લેખની તારીખથી ત્રણ મહીના કરતાં વધારે હોય, પણ એક વર્ષ કરતાં વધારે ન હોય, એવી મુંદતે પાછા આપવાનાં હોય ત્યારે;	તેટલીજ રકમના બિલ ઓફ એકસચેંજ[નં ૧૩ (બ)] ઉપર જે ડયુટી પડે છે તે.
(બ) જ્યારે એવાં નાણાં તે લેખની તારીખથી ત્રણ મહીના કરતાં વધારે મુદતે પાછા આપવાના ન હોય ત્યારે	તેટલીજ રકમના બીલ ઓફ એકસચેજ [નંબર ૧૩ (બ)] ઉપર પડનારી ડયુટીની અડધી ડયુટી.
માફી	
ગીરો ખત નિચે આપેલી માફી જુઓ (નં. ૪૦).	
૭. **અધિકાર ચલાવીને કરેલું અપૌંટમેંટ**, તે પછી ટ્રસ્ટીઓનું હોય અથવા સ્થાવર અથવા જંગમ મિલકતનું હોય અને મૃત્યુપત્ર નહિ હોય એવા કોઇપણ લેખથી કર્યું હોય ત્યારે	પંદર રૂપિયા.
૮. **આકારેલી કિંમત**, ફરિયાદ ચાલતી હોય તે દરમિયાન કોર્ટના હુકમ મુજબ આકારવાની તે શિવાય બીજી રીતે—	
(અ) રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે	એવી રકમના બાંડપર (નં. ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
(બ) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે...	પાંચ રૂપિયા.
માફી	
(અ) જે કિંમત માત્ર એકજ પક્ષકારની માહિતી સારૂ આકારેલી હોય અને જે કબુલાતને લીધે અથવા કાયદાના અમલને લીધે પક્ષકારોને કોઇ પણ રીતે માન્ય કરવાની જરૂર ન હોય તે.	
(બ) જમીનદારને ગણોત તરીકે આપવાની રકમ ઠરાવવાસારૂ પાકની આકારેલી કિંમત	
૯. **અપ્રેંટીસશિપ ડીડ** (શિખવા સારૂ રહેવાના કરારબદલનું ખત), એમાં કોઇપણ પેશો, ધંધો અથવા કામ શિખવાસારૂ કોઇપણ ધણીના	

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
હાથ નિચે મુકેલા કોઇપણ અપ્રેન્ટિસ (શિખાઉ), કારકુન અથવા નોકરની ચાકરી સંબંધી અથવા તેને શિખવવા સંબંધી આર્ટીકલ્સ ઑફ ક્લાર્કશિપ (નં. ૧૧) નહિ હોય એવા દરેક લેખનો સમાવેશ થાય છે	પાંચ રૂપિયા.
માફી.	
જે અપ્રેંટિસશિપનો લેખ સન ૧૮૫૦ના અપ્રેન્ટિસ આકટ મુજબ માજીસ્ટ્રેટે કરી આપ્યો હશે, અથવા જે ઉપરથી કોઇપણ માણસને કોઇપણ સાર્વજનિક ધર્માદા શંસ્થાએ અથવા તેના પૈસાને ખર્ચે એપ્રેન્ટિસ રાખ્યો હશે તે.	
૧૦. **કંપનીની આર્ટીકલ્સ ઓફ એસોસિયેશન.**	પચીસ રૂપિયા.
માફી.	
નફા વાસ્તે ન સ્થાપેલી તથા સન ૧૮૮૨ના હિંદુસ્તાનના કંપનીના આકટની ૨૬મી કલમ મુજબ રજીસ્ટર કરેલી કોઇપણ એસોશિયેશનની આર્ટિકલ્સ.	
કંપનીનું મેમોરંડમ ઓફ એસોસિયેશન (નં. ૩૯) પણ જુઓ.	
૧૧. **આર્ટીકલ્સ આફ ક્લાર્કશિપ** અથવા કરાર, જે ઉપરથી કોઇ શખસ કોઇપણ હાઇકોરટમાં એટર્નિ દાખલ રજુ થવા સારૂ ક્લાર્કનું કામ કરવાને પ્રથમ બંધાય છે તે	બસો પચાસ રૂપિયા.
અસૈનમેંટ. પ્રસંગ પ્રમાણે, કન્વેયન્સ (નં. ૨૩). તબદીલી (નં. ૬૨) અને લીસની તબદીલી (નં. ૬૩) જુઓ.	
અટર્ની. અટર્ની દાખલ નોંધ (નં. ૩૦) તથા મુખત્યારનામું નં. ૪૮ જુઓ.	
દત્તક લેવાનો અધિકાર પત્ર. દત્તક પત્ર (નં ૩) જુઓ.	
૧૨. **નીવાડો,** એટલે, ફરિયાદ ચાલતી હોય તે દુરમિયાન કોર્ટના હુકમથી પ્રકરણ સોંપવામાં આવે છે તે શિવાય બીજી રીતે પ્રકરણ સોંપવામાં આવ્યાથી, વિભાગ કરવા વિષેનો હુકમ ફરમાવવા બાબતનો નીવાડો ન હોય એવો લવાદે અથવા સરપંચે કરેલો કોઇપણ લેખી ઠરાવ–	

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
(અ) જે મિલકત સંબંધી તે નીવાડો હોય તેની તે નીવાડામાં લખેલી રકમ અથવા કિંમત ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે	એટલીજ રકમના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
(બ) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે	પાંચ રૂપિયા.
માફી	
સન ૧૮૭૩ ના મુંબઇના ડિસ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસિપલ આક્ટની ૮૧ મી કલમ મુજબનો, અથવા સન ૧૮૭૪ ના મુંબઇના વંશપરંપરાના હોદ્દાઓ બાબતના આક્ટની ૧૮ મી કલમ મુજબનો નીવાડો.	
૧૩. **બિલ ઓફ્ એક્સચેંજ, હુંડી અને પ્રોમીશરી નોટ** (કલમ ૨ (૨) તથા (૩) માં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનું), બાંડ ન હોય એવું, અથવા બેંકનોટ અથવા ચલણી નોટઃ-	
(અ) માગે કે તરત પગાર કરવાનું હોય ત્યારે...	એક આનો.

		એકજ લખ્યું હોય તો.			બેનો સેટ લખ્યો હોય તો તે સેટના દરેક ભાગઉપર.			ત્રણનો સેટ લખ્યો હોય તો તે સેટના દરેક ભાગ ઉપર.		
(ખ) માગે કે તરત નહિ, પણ બીજી રીતે પગાર કરવાનું હોય, પણ તેની તારીખથી અથવા તે દેખાડયા પછી એક વર્ષ કરતાં વધારે ન હોય એટલી મુદ્દતે પગાર કરવાનું હોય ત્યારે,—		રૂ.	આ.	પૈ.	રૂ.	આ.	પૈ.	રૂ.	આ.	પૈ.
બિલની અથવા નોટની રકમ ૨૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો		૦	૨	૦	૦	૧	૦	૦	૧	૦
તે ૨૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય અને ૪૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો		૦	૪	૦	૦	૨	૦	૦	૨	૦
૪૦૦ ,,	૬૦૦ ,,	૦	૬	૦	૦	૩	૦	૦	૨	૦
૬૦૦ ,,	૧,૦૦૦ ,,	૦	૧૦	૦	૦	૫	૦	૦	૪	૦
૧,૦૦૦ ,,	૧,૨૦૦ ,,	૦	૧૨	૦	૦	૬	૦	૦	૪	૦
૧,૨૦૦ ,,	૧,૬૦૦ ,,	૧	૦	૦	૦	૮	૦	૦	૬	૦
૧,૬૦૦ ,,	૨,૫૦૦ ,,	૧	૮	૦	૦	૧૨	૦	૦	૮	૦
૨,૫૦૦ ,,	૫,૦૦૦ ,,	૩	૦	૦	૧	૮	૦	૧	૦	૦
૫,૦૦૦ ,,	૭,૫૦૦ ,,	૪	૮	૦	૨	૪	૦	૧	૮	૦
૭,૫૦૦ ,,	૧૦,૦૦૦ ,,	૬	૦	૦	૩	૦	૦	૨	૦	૦
૧૦,૦૦૦ ,,	૧૫,૦૦૦ ,,	૯	૦	૦	૪	૮	૦	૩	૦	૦
૧૫,૦૦૦ ,,	૨૦,૦૦૦ ,,	૧૨	૦	૦	૬	૦	૦	૪	૦	૦
૨૦,૦૦૦ ,,	૨૫,૦૦૦ ,,	૧૫	૦	૦	૭	૮	૦	૫	૦	૦
૨૫,૦૦૦ ,,	૩૦,૦૦૦ ,,	૧૮	૦	૦	૯	૦	૦	૬	૦	૦
અને ૩૦,૦૦૦ રૂપિયા ઉપરના દર ૧૦,૦૦૦ રૂપિયે અથવા ૧૦,૦૦૦ રૂપયાના ભાગે.		૬	૦	૦	૩	૦	૦	૨	૦	૦

(ક) તારીખ પછી અથવા જોયા પછી એક વર્ષ કરતાં વધારે મુદ્દતે પગાર કરવાનું હોય ત્યારે.	તે રકમના બાંડઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
૧૪. **બિલ ઑફ્ લેડિંગ** (એમાં બિલ ઑફ્ લેડિંગનો સમાવેશ થાય છે)	ચાર આના.
	ટીપ–જો બિલ ઑફ્ લેડિંગ કટકેકટકે લખ્યું હશે તો તે બદલનો યોગ્ય સ્ટાંપ સેટમાંના દરેક ભાગ ઉપર હોવો જોઇયે.
માફી	
(અ) જ્યારે બિલ ઑફ્ લેડિંગમાં લખેલો માલ સન ૧૮૮૯ ના હિંદુસ્તાનના બંદરો બાબતના આક્ટમાં કરેલી વ્યાખ્યા પ્રમાણેના કોઇ પણ બંદરની હદ માંહેની કોઇપણ જગાએ લીધો હશે અને તેજ બંદરની હદમાંહેની બીજી કોઈ પણ જગાએ સ્વાધીન કરવાનો હશે ત્યારે તે.	
(બ) જ્યારે બિલ ઑફ લેડીંગ બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનની બાહાર કરયું હશે અને બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં સ્વાધીન કરવાની મિલકત બાબતનું હશે ત્યારે તે.	
૧૫. **બાંડ** [કલમ ૨ (૫) માં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનું], ડિબેંચર (નંબર ૨૭) ન હોય એવું, તથા જે બાબત આ આક્ટમાં અથવા સન ૧૮૭૦ ના કોર્ટની ફીના આક્ટમાં બીજી રીતે ઠરાવ કર્યો ન હોય એવું,—	
તેની રકમ અથવા કિંમત ૧૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે...	બે આના
તે ૧૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય પણ ૫૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.	ચાર આના
એજન ૫૦ રૂ. એજન. ૧૦૦ ,,	આઠ આના
,, ૧૦૦ ,, ૨૦૦ ,,	એક રૂપિયો
,, ૨૦૦ ,, ૩૦૦ ,,	એક રૂપિયો આઠ આના
,, ૩૦૦ ,, ૪૦૦ ,,	બે રૂપિયા

લેખનો પ્રકાર						યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
,,	૪૦૦	,,	૫૦૦	,,		બે રૂપિયા આઠ આના
,,	૫૦૦	,,	૬૦૦	,,		ત્રણ રૂપિયા.
,,	૬૦૦	,,	૭૦૦	,,		ત્રણ રૂપિયા આઠ આના
,,	૭૦૦	,,	૮૦૦	,,		ચાર રૂપિયા.
,,	૮૦૦	,,	૯૦૦	,,		ચાર રૂપિયા આઠ આના
,,	૯૦૦	,,	૧૦૦૦	,,		પાંચ રૂપિયા.
અને ૧૦૦૦ રૂપીયા ઉપરના દર ૫૦૦ રૂપિયે અથવા ૫૦૦ રૂપિયાના કોઇ પણ ભાગે.						બે રૂપિયા આઠ આના

આડમિનિસ્ટ્રેશન બાંડ.(નં. ૨), બાટમરી બાંડ, નં ૧૬), કસ્ટમ્સ બાંડ (નં. ૨૬), ઇંડેમનિટી બાંડ (નં. ૩૪), રિસ્પાંડેનૃસિયા બાંડ (નં. ૫૬), સિક્યુરિટી બાંડ (નં. ૫૭) જુઓ.

માફી.

જ્યારે બાંડ–

(અ) સન ૧૮૭૬ ના બંગાલાના ઇરિગેશન બાબતના આકટની ૯૯ મી કલમ મુજબ કરેલી કાનુનો પ્રમાણે નિમેલા મુખીઓ એ તે આકટ પ્રમાણે પોતાનું કર્તવ્ય કર્મ યોગ્ય રીતે કરવા સારૂ કર્યું હોય ત્યારે તે;

(બ) કોઇપણ માણસે ધર્મના દવાખાના અથવા આસપિટલ અથવા લોકોપયોગી બીજાં કોઇપણ કામ સારૂ ખાનગી ઉઘરાણાની સ્થાનિક ઉપજ દર મહિને અમુક રકમ કરતાં કમી થશે નહિ એવી હામી આપવા સારૂ,

કર્યું હોય ત્યારે તે.

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી
૧૬. **બાટમરી બાંડ,** એટલે, સમુદ્રમાં જનારા વહાણનો માસ્તર પોતાનું વહાણ સહી સલામત રાખી શકે એટલા માટે અથવા તે આગળ સફરે જઇ શકે એટલા માટે તે વહાણના તારણ ઉપર જે લેખ ઉપરથી પૈસા કરજે કાહાડે છે તે લેખ	તેટલીજ રકમ બદલના બાંડઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
૧૭. **રદ કરવાનો લેખ,** અગાઉ કરી આપેલો કોઇપણ લેખ જે ઉપરથી રદ કર્યો હોય તે સુદ્ધાં, જો તે ઉપર સાખ કરી હોય તથા તે બાબત બીજી રીતે ઠરાવ કર્યો ન હોય તો...	પાંચ રૂપિયા.
ફારગતી (નં. ૫૫), વ્યવસ્થાપત્ર રદ કરવાનો લેખ (નં. ૫૮ **બ**), લીસ છોડી દેવાનો દસ્તાવેજ (નં. ૬૧), ટ્રસ્ટ રદ કરવાનો લેખ (નં. ૬૪ **બ**) પણ જુઓ...	
૧૮. **વેચાણનો દાખલો** (જુદા જુદા લાટમાં હરાજ કરીને વેચેલી દરેક મિલકત બાબતનો), દિવાની અથવા રેવેન્યુ કોર્ટે અથવા કલેકટરે અથવા બીજા કોઇ રેવેન્યુ આફીસરે જાહેર લીલામ કરીને વેચેલી કોઇપણ મિલકતના ખરીદદારને આપેલો—	
(અ) ખરીદીના પૈસા ૧૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે ..	બે આના
(બ) ,, ૧૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય પણ ૨૫ રૂપિયાથી વધારે ન હોય ત્યારે.	ચાર આના
(ક) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે...	ખરીદીના પૈસાનારકમ જેટલાજ અવેજ બદલના કન્વેયન્સઉપર (નં. ૨૩)જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
૧૯. **દાખલો અથવા બીજો દસ્તાવેજ,** તેના ધારણ કરનારનો અથવા કોઇપણ બીજા માણસનો, કોઇપણ સંસ્થાપિત કંપની માંહેના અથવા બીજી એકવ્યક્તિભુત મંડળી માહેના અથવા કોઇપણ સંસ્થાપિત મંડળીના અથવા બીજી એકવ્યકિતભુત મંડળીના કોઇ પણ શેરો વિશે, રિફપવિશે (ભંડોળના ભાગના દાખલા વિશે) અ-	

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી
થવા સ્ટાક (ભંડોળ) વિશે હક અથવા સત્તાધિકાર છે એવું અથવા એવી કંપની માંહેના અથવા મંડળી માંહેના અથવા એવી કંપનીના અથવા મંડળીના શેરોનો, સ્ક્રિપનો અથવા સ્ટૉકનો ધણી થવાનો હક અથવા સત્તાધિકાર છે એવું દર્શાવનારો	એક આનો.
શેરોનો લેટર ઓફ અલાટમેંટ (નં ૩૬) પણ જુઓ.	
૨૦ ચાર્ટરપાર્ટી, એટલે, વહાણ અથવા તેનો કોઇપણ નિર્દીષ્ટ કરેલો મુખ્ય ભાગ, નોરે માંડનારનાં (ચાર્ટરરનાં) નિર્દિષ્ટ કરેલાં કારણ સારૂ જે લેખ ઉપરથી નોરે આપ્યો હશે તે લેખ (પાગડ બાંધીને લઈ જનારી આગબોટ ભાડે લેવાની કબુલાત શિવાય), પછી તેમાં શિક્ષા બદલ ઠરાવ હોય અથવા ન હોય.	એક રૂપિયો
૨૧. ચેક [કલમ ૨ (૭) માં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનો] ...	એક આનો.
૨૨. તોડજોડનું ખત, એટલે, જે લેખ કોઇ દેણદારે કરી આપ્યો હોય અને જે ઉપરથી તે પોતાની મિલકત પોતાના લેણદારના હિત સારૂ કન્વે કરી આપે છે, અથવા જે ઉપરથી તે લેણદારોના લેણાની તોડજોડનો અવેજ અથવા વેહેંચણી તેઓને મળવાનો બંદોબસ્ત કરવામાં આવે છે, અથવા તે દેણદારોનું કામ ઇન્સ્પેકટરોની દેખરેખ હેઠળ અથવા લેટર્સ આફ લૈસેન્સ પ્રમાણે તેના લેણદારોના હિતસારૂ ચલાવવા વિશે જે ઉપરથી ઠરાવેલું હોય છે તે લેખ	દશ રૂપિયા.
૨૩. કન્વેયન્સ [કલમ ૨ (૧૦) માં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રકારનું], જે બદલ ૬૨ મા નંબર મુજબ ડયુટી કહી હોય અથવા માફી આપી હોય એવી તબદીલી ન હોય એવું,—	
એવા કન્વેયન્સના અવેજની જે રકમ અથવા કિંમત તેમાં લખી હોય તે ૫૦ રૂપીયા કરતાં વધારે ન હોય તો	આઠ આના
તે ૫૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય પણ ૧૦૦ રૂપિયાથી વધારે ન હોય તો.	એક રૂપિયો
,, ૧૦૦ ,, ૨૦૦ ,,	બે રૂપિયા.

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
તે ૨૦૦ રૂપીઆ કરતાં વધારે હોય પણ ૩૦૦ રૂપિઆથી વધારે નહોય તો	ત્રણ રૂપિયા
,, ૩૦૦ ,, ૪૦૦ ,,	ચાર રૂપિયા
,, ૪૦૦ ,, ૫૦૦ ,,	પાંચ રૂપિયા
,, ૫૦૦ ,, ૬૦૦ ,,	છ રૂપિયા
,, ૬૦૦ ,, ૭૦૦ ,,	સાત રૂપિયા
,, ૭૦૦ ,, ૮૦૦ ,,	આઠ રૂપિયા
,, ૮૦૦ ,, ૯૦૦ ,,	નવ રૂપિયા
,, ૯૦૦ ,, ૧૦૦૦ ,,	દશ રૂપિયા
અને ૧૦૦૦ રૂપિયાઉપરના દર ૫૦૦ રૂપિયે અથવા તેના કોઇપણ ભાગે	પાંચ રૂપિયા
માફી.	
સન ૧૮૪૭ ના હિંદુસ્તાનના ગ્રંથ સ્વામિત્વ બાબતના (કાપીરાઇટના) આક્ટની ૫ મી કલમ મુજબ મજકુર દાખલ કરીને ગ્રંથ સ્વામિત્વ સોંપી દેવાનો લેખ.	
સહ પંત્યાળાનું ખત—પંત્યાળું (નં. ૪૬) જુઓ.	
૨૪. **નકલ અથવા ઉતારો,** જે ખરી નકલ અથવા ઉતારો હોવા બદ્દલ કોઇપણ સરકારી અમલદારે અથવા તેના હુકમ ઉપરથી સહી કરી હોય અને જે કોર્ટની ફીનો જે કાયદો વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તે કાયદા મુજબ ફી પડવા જોગ નહી હશે તે—	
(૧) જો તેનો અસલ ડયુટી પડવાજોગ નહી હશે અથવા તે ઉપર પડવાજોગ ડયુટી એક રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હશે તો.	આઠ આના
(૨) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે.	એક રૂપિયો

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
માફી.	
(અ) કોઇપણ કાગળની નકલ, જે કોઇપણ સરકારી કચેરીના દફતરમાં રાખવા સારૂ અથવા કોઇપણ સરકારી અમલદારે કરવાની અથવા આપવાની જરૂર છે એમ કાયદામાં સ્પષ્ટપણે કહ્યું હોય તે.	
(બ) નકલો—	
(૧) સન ૧૮૮૬ ના જન્મ, મરણ તથા લગ્ન નોંધવાના આક્ટની ૮ મી કલમની રૂયે આપેલી રજીષ્ટરોમાંની દાખલાવાળી નકલોમાંની નોંધોની;	
(૨) સદરહુ આક્ટની ૨૫ મી કલમની રૂયે જન્મ તથા મરણના કોઇ પણ રજીસ્ટારે આપેલી રજીષ્ટાર બુકમાંની નોંધોની, અથવા	
(૩) કોઇ સોલજરે, સેલરે, અથવા વગર સનદી અથવા નાના અમલદારે માગ્યા ઉપરથી સદરહુ આક્ટની ૩૫ મી કલમની રૂયે આપેલી રજિસ્ટરોમાંની તથા દફતરોમાંની નોંધોની.	
(ક) સરકારી ચાપ્લેન, સબસીડાઇઝડ અથવા અન સબસીડાઇઝડ પૈસાની મદદ જેઓને મળતી હોય અથવા મળતી ન હોય એવા) પાદ્રીઓના અને ડાયોસેશનના અથવા લગ્નોના રજિષ્ટારોના દાખલાવાળી, સોલજર, સેલર અથવા વગર સનદી અથવા નાના અમલદારોને આપેલી બાપ્તિસ્મા સંબંધી અથવા લગ્ન સંબંધી અથવા દફન સંબંધી રજિસ્ટરોમાંની નકલો અથવા તેમાંના ઉતારા.	
૨૫. **સામોલેખ અથવા ડુપ્લિકેટ,** ડયુટી પડવાજોગ હશે એવા અને જે બાબત યોગ્ય ડયુટી આપી હશે એવા કોઇપણ લેખનો,—	
(અ) અસલ લેખ ઉપર જે ડયુટી પડવાજોગ હોય તે એક રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો ;	અસલ લેખ ઉપર જેટલી ડયુટી પડવા જોગ હશે તેટલી ડયુટી.

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
(બ) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે...	એક રૂપિયો.
માફી.	
ખેડુતને આપેલા જે કોઇપણ લીસની ડયુટી માફ હશે તેનો સામો લેખ.	
૨૬. **કસ્ટમ્સ બાંડ:—**	
(અ) રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે	એટલીજ રકમના બાંડઉપર (નં ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી ડયુટી.
(બ) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે...	પાંચ રૂપિયા.
૨૭. **ડિબેંચર** (ગીરો બાબત હોય અથવા ન હોય), સ્વાધીન કરીને અથવા શેરો લખીને અથવા તબદીલીનો જુદો લેખ કરીને તબદીલ કરવાજોગ અને બજારમાં વેચવા લાયક સિકયુરિટી હોય તે.	તેટલીજ રકમના બાંડઉપર (નં ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
ખુલાસો—ડિબેંચર આ શબ્દમાં ડિબેંચરને જોડેલા કોઇપણ વ્યાજના કુપનોનો સમાવેશથાય છે. પણ ડયુટી આકારથી વખતે આવા કુપનોની રકમ ગણવી નહીં.	
માફી	
જે નોંધેલા ગીરોખત ઉપર તેની રૂયે કાહાડવાન ડિબેંચરોની પુરી રકમ બદલ યોગ્ય સ્ટાંપ હોય તથા જેને યોગે કોઇ સંસ્થાપિત કંપની અથવા એકવ્યક્તિભૂત મંડળી ડિબેંચરો ધારણ કરનારાઓના હિતસારૂ પોતાની મિલકત સર્વાંશે અથવા કાંઇ અંશે ટ્રસ્ટીઓને સ્વાધીન કરે છે તે ગીરોખતના મચકુર પ્રમાણે તે કરજ કાઢનારી કંપનીએ અથવા મંડળીએ કહાડેલું ડિબેંચર: પણ એવું ઠરાવ્યું કે એવા કહાડેલાં ડિબેંચરો સદરહુ ગીરો ખતના મચકુરપ્રમાણે કહાડેલાં છે એવું નિર્દિષ્ટ કરેલું હોવું જોઈયે.	
વળી બાંડ (નં ૧૫) તથા કલમો ૮ અને ૫૫ જુઓ	
કોઇપણ ટ્રસ્ટ બાબત જ્ઞાપન.—ટ્રસ્ટ (નં. ૬૪) જુઓ	

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડ્યુટી.
૨૮. **માલ બાબતનો ડિલિવરી આરડર,** એટલે, કોઇપણ ગોદીમાં અથવા બંદરમાં હોય તેવો અથવા જે વખારમાં માલ ભાડે ભરી રાખવામાં આવે છે તે વખારમાં હોય તેવો અથવા કોઇપણ ડંક્કા ઉપર હોય તેવો માલ લેવાને હકક જે લેખ ઉપરથી તે લેખમાં લખેલા માણસને અથવા તેના આસૈનને અથવા તે લેખ ધારણ કરનારાને મળે છે, અને જે ઉપર, તે માલ ઉપરનું સ્વામિત્વ વેચવાના અથવા તબદીલ કરવાના પ્રસંગે તે માલના માલેકે અથવા તેની તરફથી સહી કરી હશે એવો લેખ, તે માલની કિંમત વીસ રૂપીયા કરતા વધારે હોય ત્યારે.	એક આનો
સત્તાધિકારના ખત (ટાઇટલ ડીડસ) અનામત મુકવાનો દસ્તાવેજ. રાસ્તગીરો બાબત કબુલાત (નં. ૬.) જુઓ.	
પંત્યાળું તોડવાનો લેખ—પંસાળુ(નં. ૪૬) જુઓ.	
૨૯. છુટાછેડા **બાબતનો લેખ,** એટલે, જે લેખ ઉપરથી કોઇપિણ માણસ પોતાનો વિવાહ સંબંધ તોડે છે તે	એક રૂપિયો
સ્રીધન બાબત લેખ, વ્યવસ્થા પત્ર (નં. ૫૮) જુઓ.	
ડુપ્લિકેટ.—સામો લેખ (નં. ૨૫) જુઓ.	
૩૦. સનદ ઉપરથી અથવા સન ૧૮૮૪ના કાયદાના હિમાયતીઓ બાબતના આકટ ઉપરથી કોઇપણ હૈ કોર્ટને આપેલો અધિકાર ચલાવીને તે કોર્ટની યાદીમાં **આડવોકેટ, વકીલ** અથવા **અટર્ની** તરીકે કરેલી નોંધ—	
(અ) આડવોકેટ અથવા વકીલની બાબતમાં	પાંચસો રૂપિયા
(બ) અટર્નીની બાબતમાં...	બસો પચાસ રૂપિયા
માફી.	
કોઇ હૈ કોર્ટની યાદીમાં જેનું નામ અગાઉ દાખલ થયું હોય તેની	

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડ્યુટી.
એવા આડવોકેટ, વકીલ અથવા અટર્ની તરીકે કોઇપણ હાઇ કોર્ટની યાદીમાં કરેલી નોંધ.	
રાસ્ત ગીરો.—રાસ્ત ગીરો દાખલ કબુલાત (નં. ૬) જુઓ.	
૩૧. **મિલકત અદલ બદલ કરવાનો લેખ**	તે લેખમાં વત્તામાંવત્તી કિંમતની જે મિલકત લખી હશે તેની કિંમતના જેટલા અવેજના કન્વેન્સઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી
ઉતારો.—નકલ (નં. ૨૪) જુઓ	
૩૨. **વધારે બોજા બદલનો લેખ,** એટલે, ગીરો મિલકત ઉપર વધારે બોજો નાખવા વિશેનો કોઇપણ લેખ—	
(અ) જ્યારે અસલ ગીરો ૪૦મા નંબરની (અ) રકમમાં કહેલા પ્રકારનું (એટલે કબજા સાથેનું) હશે ત્યારે;	તે લેખ ઉપરથી નાંખેલા વધારે બોજાની રકમ જેટલા અવેજના કન્વેન્સઉપર (નંબર ૨૩)જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી
(બ) જ્યારે એવું ગીરો ૪૦મા નંબરની (બ) રકમમાં કહેલા પ્રકારનું (એટલે કબજા સિવાયનું) હશે ત્યારે—	

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી,
(૧) વધારે બોજા બદલનો લેખ કરી આપતી વખતે મિલકતનો કબજો તે લેખ મુંજબ આપ્યો હોય અથવા આપવાનું કબુલ કર્યું હોય તો.	એવા બોજાની (અસલ ગીરોં તથા અગાઉના કોઇ વધારે બોજા સુદ્ધાં) એકંદર રકમ જેટલા અવેજના કન્વેન્સઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી ડયુટીમાંથી તે અસલ ગીરો ઉપર તથા વધારે બોજા ઉપર અગાઉથીજ આપેલી ડયુટી બાદ કરીને જે રહે તે.
(૨) કબજો ઉપર કહયા પ્રમાણે આપ્યો ન હોય ...	તે લેખ ઉપરથી નાખેલા વધારેના બોજાની રકમના બાંડઉપર (નં. ૧૫)જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી
૩૩. **બક્ષિસ પત્ર**—વ્યવસ્થાપત્ર (નં. ૫૮) અથવા મૃત્યુપત્ર અથવા તબદીલી (નં. ૬૨) ન હોય એવું.	તે લેખમાં લખેલી મિલકતની કિંમત જેટલા અવેજના કન્વેયન્સઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
ભાડે રાખવા બદલ કબુલાત અથવા નોકરી બદલ કબુલાત.-કબુલાત (નં. ૫) જુઓ.	
૩૪. **ઇન્ડેમનિટી બાંડ.**	તેટલીજ રકમના જામીન ખત ઉપર (નં. ૫૭) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
ઈન્સ્પેકટર શિપડીડ.—તોડ જોડતું ખત (નં. ૨૨) જુઓ.	
વિમો.—વિમાની પાલિસી (નં ૪૭) જુઓ.	

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડ્યુટી.
૩૫. **લીસ**, એમાં અંડર લીસનો અથવા પેટા લીસનો તથા ભાડે અથવા પેટા ભાડે આપવાની કોઇ પણ કબુલાતનો સમાવેશ થાય છે.—	
(અ) તે લીસ ઉપરથી ભાડુ ઠરાવ્યું હશે અને કાંઇપણ પ્રિમિયમ આપ્યું અથવા સ્વાધીન કરયુ ન હશે ત્યારે—	
(૧) તે લીસ એક વર્ષ કરતાં ઓછી મુદ્દતનું છે એમ દેખાતું હશે ત્યારે;	તે લીસ મુજબ જે રકમ આપવાની અથવા સ્વાધીનકરવાની હોય તે સઘળી રકમ બદલના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.
(૨) તે લીસ એક વર્ષ કરતાં ઓછી નહિ પણ ત્રણ વર્ષ કરતાં વધારે નહિ એવી મુદ્દતનું દેખાતું હશે ત્યારે;	ઠરાવેલા સરાસરી વાર્ષિક ભાડાની રકમ અથવા કિંમત બદલના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.
(૩) તે લીસ ત્રણ વર્ષ કરતાં વધારે મુદ્દતનું દેખાતુ હશે ત્યારે;	ઠરાવેલા સરાસરી વાર્ષિક ભાડાની રકમ જેટલા અથવા કિમત જેટલા અવેજ બદલના કન્વેયન્સ ઉપર (નં ૨૩) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.
(૪) તે લીસ કોઇપણ નિયમિત મુદ્દતનું દેખાતું ન હોય ત્યારે;	જો લીસ પહેલા દશ વર્ષસુધી ચાલે તો તે માટે જે સરાસરી વાર્ષિક ભાડું આપવામાં અથવા સ્વાધીન કરવામાં આવે તેની રકમ જેટલા અથવા કિમત જેટલા અવેજ માટેના કન્વેયન્સ ઉપર (નં ૨૩) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી
(પ) તે લીસ હમેશનું દેખાતું હોય ત્યારે;	તે લીસના પેહેલા પચાસ વર્ષ બદલ જે ભાડું આપવામાં અથવા સ્વાધીન કરવામાં આવે તેની સઘળી રકમના એક પચમાંશ જેટલા અવેજ બદલના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
(બ) ફ્રાઇન અથવા પ્રિમિયમ સારૂ અથવા ધીરેલા પૈસા સારૂ લીસ આપ્યું હશે અને ભાડા બદલ ઠરાવ લખ્યો નહિ હશે ત્યારે;	તે લીસમાં તે ફ્રાઇનની અથવા પ્રિમિયમની અથવા ધીરેલા પૈસાની રકમ અથવા કિમત લખી હશે તેટલી રકમ અથવા કિંમત જેટલા અવેજ માટેના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
(ક) ફ્રાઇન અથવા પ્રિમિયમ સારૂ અથવા ધીરેલા પૈસા સારૂ લીસ આપ્યું હશે અને વળી તેમાં ભાડા બદલ ઠરાવ લખ્યો હશે ત્યારે.	એવું ફૈન અથવા પ્રિમિયમ અથવા એવા પૈસા આપ્યાં ન હોય અથવા સ્વાધીન કર્યા ન હોય તો તે લીસ ઉપર જે ડયુટી પડે તે અને તે ઉપરાંત તે લીસમાં તે ફૈનની અથવા પ્રિમિયમની અથવા પૈસાની જે રકમ અથવા કિંમતલખી હશે તેટલી રકમ અથવા કિંમત જેટલા અવેજ માટેના કન્વેયન્સને ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી:-

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
	પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કિંમત પ્રમાણે લીસ ઉપર જે સ્ટાંપની જરૂર હોય તેટલો સ્ટાંપ લીસ કરી આપવા વિશેની કબુલાતને માર્યો હશે અને તે કબુલાત પ્રમાણે પછીથી તે લીસ કરી આપવામાં આવ્યું હશે, ત્યારે તે લીસ ઉપરની ડયુટી આઠ આનાથી વધારે હોવી જોઇયે નહિ.
માફી. (અ) કોઇપણ ખેડુતની બાબતમાં તથા ખેતીના કારણ સારૂ, કાંઇ પણ ફાઇન અથવા પ્રિમિયમ આપ્યાં શિવાય અથવા સ્વાધીન કર્યા શિવાય કરી આપેલું લીસ (એમાં ખાવાના અથવા પીવાના પદાર્થ ઉત્પન્ન કરવા બાબતના ઝાડના લીસનો સમાવેશ થાય છે), જ્યારે નિયમિત મુદત લખી હોય અને તે મુદત એક વર્ષથી વધારે ન હોય ત્યારે, અથવા જ્યારે ઠરાવેલું સરાસરી વાર્ષિક ભાડું સો રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે; (બ) સન ૧૮૭૫ ના બ્રમ્હદેશના માછલી મારવાની જગા બાબતના આકટ મુજબ અથવા સન ૧૮૮૯ ના ઉત્તર બ્રમ્હદેશના જમીન તથા મેહેસુલ બાબતના કાયદા મુજબ આપેલું માછલી મારવાની જગાનું લીસ.	
૩૬. કોઇ પણ કંપની માંહેના અથવા કરવા ધારેલી કંપની માંહેના શેરોના, અથવા કોઇ પણ કંપનીએ અથવા કરવા ધારેલી કંપનીએ કહાડવાના લોન બાબતના શેરોનો **લેટર ઑફ એલ્લાટમેન્ટ** [શેરો વહેંચી આપવાનું પત્ર]	એક આનો.
દાખલો અથવા બીજો દસ્તાવેજ (નં. ૧૯) જુઓ.	

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
૩૭ **ભલામણ પત્ર,** એટલે, જે કોઇ લેખ ઉપરથી એક માણસ બીજા માણસને, જે માણસ સારૂ તે લેખ લખ્યો હશે તેને ઉધાર આપવાનો અધિકાર આપે છે તે લેખ.	એક આનો.
લેટર આફ ગ્યારંટી.—કબુલાત (નં. ૫) જુઓ.	
૩૮. **લેટર આફ લૈસેન્સ,** એટલે લેણદારે પોતાનાં માંગણાં અમુક મુદ્દત સુધી મોકુફ રાખવા અને દેણદારને પોતાની નજરમાં આવે તેમ તેનું કામ ચલાવવા દેવું એવી રીતની દેણદાર અને તેના લેણદાર વચ્ચે થયેલી કોઇપણ કબુલાત.	દસ રૂપિયા.
૩૯. **કંપનીનું મેમોરેંડમ આફ એસોશિયેશન—**	
(અ) તેની સાથે સન ૧૮૮૨ ના હિંદુસ્તાનના કંપનીના આકટ ની ૩૭ મી કલમ મુજબ આપેલી આર્ટિકલ્સ આફ એસોસિયેશન હોય તો	પંદર રૂપિયા.
(બ) તેની સાથે તે આર્ટિકલ્સ ન હોય તો	ચાલીસ રૂપિયા.
માફી.	
જે એસોસિયેશન ફાયદાસારૂ સ્થાપેલી ન હોય અને જે સન૧૮૮૨ ના હિંદુસ્તાનના કંપનીના આકટની ૨૬ મી કલમ મુજબ રજિસ્ટર કરેલી હોય એવી કોઇપિણ એસોસિયેશનનું મેમોરેંડમ.	
૪૦. **ગીરોખત,** જે ગીરો બાબત કબુલાત (નં. ૬), બાટમરી બાંડ (નં. ૧૬), પાકનું ગીરો (નં. ૪૧), રિસ્પાંડેન્ટશિયા બાંડ (નં. ૫૬), અથવા જામીન ખત (નં. ૫૭) ન હોય તે—	
(અ) તે ખતમાં લખેલી મિલકતનો અથવા તે મિલકતના કોઈ પણ ભાગનો કબજો ગીરો મુકનારે આપ્યો હશે અથવા આપવાની કબુલાત કરી હશે ત્યારે.	તે ખતની રકમ જેટલા અવેજના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
(બ) તે કરતી વખતે સદરહુ પ્રમાણે કબજો આપ્યો ન હોય અથવા આપવાની કબુલાત કરી ન હોય ત્યારે.	તે ખતની રકમના. બાંડઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
ખુલાસો.—જે કોઇ ગીરો મુકનાર ગીરો રાખનારને ભાડું વસુલ કરવાસારૂ મુખત્યારનામું અથવા ગીરો મુકેલી મિલકતનું અથવા તેના ભાગનું લીસ આપતો હોય તે આ નંબરના અર્થ મુજબ કબજો આપે છે એમ સમજવું.	
(ક) તે ખત પેટાતારણ અથવા મદદગારી તારણ અથવા વધારે તારણ અથવા બદલે આપેલું તારણ હોય અથવા તે સદરહુ કારણસારૂ વિશેષ બંદોબસ્ત કરવાના હેતુથી કરેલું હોય, અને મુખ્ય અથવા મુળ તારણખત ઉપર યોગ્ય સ્ટાંપ લગાડેલો હોય ત્યારે—	
૧૦૦૦ રૂપિયા કરતા વધારે નહિ એવી દરેક રકમે...	આઠ આના
અને ૧૦૦૦ રૂપિયા ઉપરાંત દર ૧૦૦૦ રૂપિયે અથવા તેના ભાગે	આઠ આના.
માફી.	
(૧) સન ૧૮૮૩ ના જમીન સુધારાવા બાબતના કરજના આકટ મુજબ અથવા સન ૧૮૮૪ ના ખેડુતોને કરજ આપવા બાબતના આકટ મુજબ તગાવી લેનાર માણસોએ અથવા તે માણસોના જામીનોએ તે તગાવી ફેડવાસારૂ તારણ દાખલ કરી આપેલો લેખ.	
(૨) બિલ આફ એકસચેંજ સાથે હોય એવો લેટર આફ હૈપાથીકેશન.	
(૩) માલ ગીરો મુકવાનો લેખ, તે ઉપર સાખ કરી ન હોય તો.	

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી
૪૧. **પાકનું ગીરોખત,** એમાં, કોઇ પાક ગીરો મુકીને, પછી તે પાક એ પ્રમાણે ગીરો મુકતી વખતે વિદ્યમાન હોય કે નહિ હોય, એવા ગીરો ઉપર ધીરેલું કરજ અદા કરવાના બંદોબસ્ત સારૂ કરેલી કબુલત દરશાવનારા કોઇપણ લેખનો સમાવેશ થાય છે—	
(અ) એવું કરજે ધીરેલું નાણું તે લેખની તારીખથી ત્રણ મહિના કરતાં વધારે નહિ હોય એવી મુદતની અંદર પાછું આપવાનું હોય ત્યારે—	
૨૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ એવી દરેક રકમ ઉપર	એક આનો.
અને ૨૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય એવી દર ૨૦૦ રૂપિયાની રકમે અથવા તેના ભાગે	એક આનો.
(બ) એવું કરજે ધીરેલું નાણું તે લેખની તારીખથી ત્રણ મહિના કરતાં વધારે પણ એક વર્ષ કરતાં વધારે ન હોય એવી મુદતની અંદર પાછું આપવાનું હોય ત્યારે—	
૧૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ એવી દરેક રકમે	ચાર આના.
અને ૧૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય એવી દર ૧૦૦ રૂપિયાની રકમે અથવા તેના ભાગે	ચાર આના.
૪૨. **નોટરિ પબ્લિકના લખાણ,** એટલે, પોતાના હોદ્દાનું કામ કરતી વખતે નોટરી પબ્લિકે અથવા નોટરી પબ્લિક તરીકે કાયદેસર રીતે કામ કરનાર બીજા કોઇપણ માણસે કરેલો અથવા સહી કરેલો, પ્રોટેસ્ટ (નં. ૫૦) ન હોય એવો, કોઇપણ લેખ, શેરો, ચીઠી, સાખ, દાખલો અથવા નોંધ.	એક રૂપિયો.
બિલનું અથવા ચીઠીનું પ્રોટેસ્ટ (નં. ૫૦) પણ જુઓ.	
૪૩. **ચીઠી અથવા યાદી,** પોતાના મુખ્યને ખાતે વિસ રૂપિયા કરતાં વધારે કિંમતનો કોઇપણ માલ, સ્ટાક અથવા બજારમાં વેચવા જોગ સિકયુરિટી વેચાતી લીધાનું અથવા વેચ્યાનું જણાવવા વિશે તે મુખ્યને દલાલે અથવા એજંટે મોકલેલી— ...	એક આનો.

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
૪૪. **નોટ આફ પ્રોટેસ્ટ,** વહાણના માસ્તરે કરેલી ... ... વહાણના માસ્તરે કરેલો પ્રોટેસ્ટ (નં. ૫૧) પણ જુઓ.	આઠ આના.
પૈસા આપવાનો હુકમ—બિલ આફ એકસચેંજ (નં. ૧૩) જુઓ.	
૪૫. **વેહેચણનો લેખ** [કલમ ૨ (૧૫) માં વ્યાખ્યા કરેલા પ્રકારનો]	મિલકતમાંથી જુદા કરેલા હિસ્સા અથવા હિસ્સાઓની કંમતની રકમના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.

ટીપ.—મિલકતની વેહેંચણ થયા પછી બાકી રહેલા સર્વથી મ્હોટા હિસ્સામાંથી (અથવા સરખી કિંમતના બે અથવા વધારે હિસ્સા હોય અને તે બીજા હિસ્સામાંના કોઇપણ હિસ્સાથી નાહાના ન હોયતો એવા સરખા હિસ્સામાંના એકમાંથી) બીજા હિસ્સા જુદા કર્યા છે એમ સમજવું.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે—

(અ) મિલકતના અનેક હિસ્સા કરવા બાબતની કબુલાત જેમાં હોય એવો વહેચણનો લેખ કરી આપવામાં આવ્યો હોય અને તે કબુલાત મુજબ વેહેચણ કરવામાં આવી હોય ત્યારે, આ વેહેચણના લેખ ઉપર પડવાજોગી ડયુટીમાંથી પેહેલા લેખ બદલ આપેલી ડયુટીની રકમ ઓછી કરવી જોઇયે; પણ આ બીજા લેખ ઉપરની ડયુટી આઠ આનાથી ઓછી હોવી ન જોઇયે,

(બ) તીસ વર્ષ કરતાં વધારે ન હોય એવી મુદતના રેવેન્યુ ઠરાવ (સેટલમેંટ) મુજબ ધારણ કરેલી અને પુરો આકાર આપનારી જમીનની બાબતમાં, ડયુટીના કારણ સારૂ કિંમત આકારવી તે, તે જમીનની વારર્ષિક મેહસુલની પાંચ ગણી રકમ કરતાં વધારે હોવી ન જોઇયે;

(ક) કોઇપણ રેવેન્યુ અધિકારીએ અથવા કોઇપણ દિવાની કોર્ટે વેહેચણ કરવા બાબત કરેલા આખરના હુકમને, અથવા વેહેચણ કરવાનું ફરમાવવા બાબતના લવાદના નિવાડાને, વેહેચણના લેખને જરૂર હોય તેટલો સ્ટાંપ લગાડેલો હોય અને પછી તે હુકમ મુજબ અથવા નિવાડા મુજબ વેહેંચણનો લેખ કરી આપવામાં આવે ત્યારે એવા લેખ ઉપરની ડયુટી આઠ આના કરતાં વધારે હોવી ન જોઇયે.

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
૪૬. **પંત્યાળું—**	
અ.—પંત્યાળાનો લેખ—	
(અ) પંત્યાળાની થાપણ ૫૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે	બે રૂપિયા આઠ આના
(બ) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે.	દશ રૂપિયા.
બ.—પંત્યાળું તોડવાનો લેખ	પાંચ રૂપિયા.
૪૭. **વિમાની પાલીસી—**	
અ.—સમુદ્રનો વિમો (કલમ ૭ જુઓ)—	
(૧) કોઈ પણ સફર બાબત અથવા સફર ઉપર—	
(૧) સલામતી અથવા અવેજ તે પાલિસી ઉપરથી વિમો ઉતારેલી રકમ ઉપર દર શેંકડે બે આનાના અથવા એક અષ્ટમાંશના દર કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે	એક આનો
(૨) બીજી કોઇ પણ બાબતમાં તે પાલિસી ઉપરથી વિમો ઉતારેલી રકમના દર હજાર રૂપિયાની પુરી રકમ બદલ અને હજાર રૂપિયાના કોઇ પણ ભાગ બદલ	બે આના
(૨) મુદત બાબત—	
(૩) તે પાલિસી ઉપરથી વિમો ઉતારેલી રકમના દર હજાર રૂપિયાની પુરી રકમ બદલ અને હજાર રૂપીયાના કોઈ પણ ભાગ બદલ—	
વિમો છ મહિના કરતાં વધારે ન હોય એવી કોઇ પણ મુદતનો ઉતાર્યો હોય ત્યારે	બે આના
વિમો છ મહિના કરતાં વધારે અને બાર મહીના કરતાં વધારે ન હોય એવી મુદતનો ઉતાર્યો હોય ત્યારે	ચાર આના.

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
બ.—આગનો વિમો—	
(૧) અસલ પાલિસીની બાબતમાં—	
૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય એવી વિમો ઉતારેલી દરેક રકમે, અને તેમજ ૧૦૦૦ રૂપિયા ઉપરના દર ૧૦૦૦ રૂપિયે અથવા તેના કોઇપણ ભાગે—	
(૧) મુદત એક મહિના કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે	બે આના
(૨) મુદત એક મહિના કરતાં વધારે, પણ ત્રણ મહીના કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે	ત્રણ આના
(૩) મુદત ત્રણ મહિના કરતાં વધારે, પણ છ મહિના કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે	ચાર આના
(૪) મુદત છ મહિના કરતાં વધારે હોય ત્યારે ...	છ આના
(૨) જે પાલિસી છ મહિનાની અથવા તે કરતાં કાંઇ પણ ઓછી મુદતની આપેલી હોઇને જે બદલ અને તે અગાઉ નવી કરી આપી હોય તો તે બદલ પાલિસી પ્રથમથીજ છ મહિના કરતાં વધારે મુદતની આપી હોત તો જેટલી ડયુટી પડવા જોગી હોત તેટલી ડયુટી અગાઉથી આપી નહિ હોય એવી પાલીસી ચાલુ રાખવા સારૂ નવી કરી આપવા બાબત.	એવી નવી કરી આપેલી પાલિસી જે રકમની અને જે મુદતની હોય તે રકમ અને મુદતની અસલ પાલિસી બાબત જેટલી ડયુટી આપવી પડત તેટલી ડયુટી; અથવા એવી પાલિસી પ્રથમથીજ છ મહિના કરતાં વધારે મુદતની આપી હોત તો જેટલી ડયુટી આપવી પડત તેના પૈકી જેટલી ડયુટી, એવી પાલિસી બદલ તથા એવી પાલિસી નવી કરી આપી હોય તો તે બદલ જે ડયુટી અગાઉથી આપી હોય તેના કરતાં વધા

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી
	રે હોય તેટલી તે-ડયુટી; એટલે, આ બેમાંથી જે ડયુટી ઓછી હોય તે પડશે એમ સમજવું.
ક.—અકસ્માત તથા મંદવાડ બાબતનો વિમો—	એક આનો.
(અ) રેલવે ઉપરના અકસ્માત બાબત ફક્ત એકવડી મુસાફરી માટે ચાલનારો.	
માફી.	
કાઇ પણ રેલવેમાં વચલા અથવા ત્રીજા વર્ગમાં પ્રવાસ કરનારા ઉતારૂના સંબંધમાં ઉતાર્યો હોય ત્યારે.	
(બ) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે—કોઇ પણ એકજ અકસ્માત અથવા મંદવાડ બાબત આપવાની વત્તામાં વત્તી રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયાથી વધારે ન હોય તો તે બાબત, અને તેમજ એવી રકમ ૧૦૦૦ રૂપિઆ કરતાં વધારે હોય તો, દર ૧૦૦૦ રૂપિયા બાબત અથવા તેના ભાગ બાબત	
ડ.—જીંદગીનો વિમો અથવા જે બદલ સ્પષ્ટપણે ઠરાવ કર્યો નથી એવો બીજો વિમો, આ નંબરના ઇ ભાગમાં કહ્યા છે તેવા ફરીથી ઉતારેલા વિમા શિવાય—	બે આના.
૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હોય એવી વિમો ઉતારેલી દરેક રકમ બદલ અને તેમજ ૧૦૦૦ રૂપિયા ઉપર વિમાં ઉતારેલા દર ૧૦૦૦ રૂપિયા બદલ અથવા તેના ભાગ બદલ—	
(૧) એકજ પ્રત હોય ત્યારે	છ આના.
(૨) બે પ્રતો હોય તો દરેક બદલ... ...	ત્રણ આના
માફી	
પોસ્ટ ખાતાના જીંદગીના વિમા બાબત હિંદુસ્તાન સરકારના અધિકારની રૂયે કરેલી કાનુનો મુજબ હિંદુસ્તાનના પોસ્ટ ઑફીસના ડાઇરેક્ટર જનરલે આપેલી જીંદગીના વીમાની પાલિસી.	

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી
ઈ.—સમુદ્રના વિમાની પાલિસી અથવા આગના વિમાની પાલિસી જે વિમાની કંપનીએ આપી હોય તે કંપની, અસલ વિમા ઉપરથી ઉતારેલી રકમનો અમુક ભાગ તે વિમાના સંબંધમાં આપવાની હામી અથવા જામીનગીરી તરીકે બીજી કોઇ પણ કંપની સાથે ફરીથી વિમો ઉતરાવે ત્યારે	અસલ વિમાના સંબંધમાં આપવાની ડયુટીની એક ચતુર્થાંશ ડયુટી, પણ તે એક આનાથી ઓછી અથવા એક રૂપિયાથી વધારે હોવી જોઇયે નહીં.
સાધારણ માફી.	
વિમાની પાલિસી આપવા વિશેનો લેટર ઑફ કવર અથવ એન્ગેજમેંટ પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે તે પાલિસી માટે આ આકટમાં જે સ્ટાંપ કહયો છે તે સ્ટાંપ લેટર ઉપર અથવા એન્ગેજમેંટ ઉપર હોયા શિવાય, તે ઉપરથી કંઇ પણ દાવો કરી શકાશે નહિ તેમજ તેમાં લખેલી પાલિસી આપવાની ફરજ પાડવા શિવાય બીજા કોઇ પણ કારણ સારૂ તે ચાલશે નહિ.	
૪૮. **મુખત્યારનું નામું** [કલમ ૨ (૨૧) માં વ્યાખ્યા કરેલા પ્રકારનું], પ્રાકસી (નં. ૫૨) ન હોય તે,—	
(અ) એકજ વ્યવહારના સંબંધમાં એક અથવા વધારે દસ્તાવેજ નોંધાવવાનાજ કેવળ કારણસારૂ, અથવા એવા એક વધારે દસ્તાવેજ કરી આપવાનું કબુલ કરવાના કારણસારૂ કરયું હશે ત્યારે.	આઠ આના.
(બ) સન ૧૮૮૨ના પ્રેસિડેન્સી સ્મોલ કોઝ કોર્ટ આકટ મુજબ ફરિયાદોમાં અથવા ચલાવેલા કામમાં જોઇતું હશે ત્યારે...	આઠ આના.
(ક) રકમ (અ) માં કહેલી બાબત શિવાય બીજા એકજ વ્યવહારમાં કામ કરવા સારૂ એક અથવા વધારે માણસને તે ઉપરથી અધિકાર આપવાનો હશે ત્યારે.	એક રૂપીયો

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
(ડ) એક કરતાં વધારે વ્યવહારમાં અથવા સામાન્યતઃ એકાજતે એકામતે અથવા પ્રત્યેકને કામ કરવા સારૂ પાંચ કરતાં વધારે નહિ એટલા માણુસોને તે ઉપરથી અધિકાર આપવાનો હશે ત્યારે	પાંચ રૂપિયા.
(ઢ) એક કરતાં વધારે વ્યવહારમાં અથવા સામાન્યતઃ એકાજતે એકામતે અથવા પ્રત્યેકને કામ કરવા સારૂ પાંચ કરતાં વધારે પણ દસ કરતાં વધારે નહિ એટલા માણુસોને તે ઉપરથી અધિકાર આપવાનો હશે ત્યારે...	દસ રૂપિયા.
(ફ) તે અવેજ સારૂ આપ્યુ હશે તથા તે ઉપરથી કોઇ પણ સ્થાવર મિલકત વેચવાનો અધિકાર અટર્નિને આપવાનો હશે ત્યારે	તે અવેજની રકમના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
(ગ) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે...	અધિકાર આપેલા દરેક માણસ દીઠ એક રૂપિયો. ટીપ.—" નોંધવું " આ શબ્દમાં, સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના નોંધવા બાબતના આકટની રૂયે થનારી નોંધને અનુષંગિક હોય એવા દરેક કૃત્યનો સમાવેશ થાય છે.
ખુલાસો—એકજ પેઢીના એક કરતાં વધારે માણસો આ નંબરના કારણ સારૂ એકજ માણુસ છે એમ સમજવું. ...	
૪૯. **વાયદા ચીઠ્ઠી** [કલમ ૨ (૨૨) માં વ્યાખ્યા કરેલા પ્રકારની] ...	પ્રસંગ પ્રમાણે, માગે એટલે અવેજ આપવા જોગ અથવા

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડ્યુટી.
	માંગે ત્યારે અવેજ આપવો એ સિવાય બીજી રીતે અવેજ આપવા જોગ બિલ ઑફ એક્સચેંજ [નં ૧૩ (બ)] ઉપર જેટલી ડ્યુટી પડેછે તેટલી.
૫૦ **બિલનું અથવા ચિઠ્ઠીનું પ્રોટેસ્ટ,** એટલે, બિલ ઑફ એક્સચેંજ અથવા વાયદા ચીઠી સીકારવાની ના કહેવા બદલ નોટરી પબ્લીકે અથવા નોટરી પબ્લિક તરીકે કાયદાસર રીતે કામ કરનાર બીજા કોઇ માણસે કરેલો કોઇ પણ લેખી એકરાર.	એક રૂપિયો
૫૧. **વહાણના માસ્તરનું પ્રોટેસ્ટ,** એટલે, તોટાના હિસાબની વ્યવસ્થા થવાના અથવા સરાસરી ગણતરી થવાના હેતુથી તેણે તે વહાણની સફરની વિગતનો જે કોઈ પણ એકરાર લખ્યો હોય તે, અને વહાણમાં માલ ન ચઢાવ્યા બાબત અથવા વહાણમાંથી માલ ન ઉતાર્યા બાબત ચાર્ટરર અથવા કન્સૈની વિરૂદ્ધ તેણે જે એકરાર કર્યો હશે તે, જ્યારે એવા એકરાર ઉપર નોટરી પબ્લીકે અથવા નોટરી પબ્લિક તરીકે કાયદાસર રીતે કામ કરનાર બીજા માણસે સાખ કરી હશે અથવા દાખલો લખ્યો હશે ત્યારે	એક રૂપિયો.
વહાણના માસ્તરે કરેલી નોટ ઑફ પ્રોટેસ્ટ (નં. ૪૪) પણ જુઓ.	
૫૨. **પ્રાક્સી** [મત આપવાનો અધિકાર પત્ર] જિલ્લા અથવા સ્થાનિક બોર્ડના અથવા મ્યુનિસિપલ કમિશનરોની મંડળીના સભાસદોની કોઈ પણ એક ચુંટણીમાં, અથવા (અ) જે સંસ્થાપિત અથવા એકવ્યક્તિભુત મંડળીના સ્ટાકના અથવા ફંડના શેર કર્યા હશે અને તે તબદીલ કરી અપાતાં હશે તેના સભાસદોની (બ) સ્થાનિક અધિકારીઓની, અથવા (ક) કોઇ પણ સંસ્થાના પ્રોપ્રૈટરોની (માલિકોની) અથવા સભાસદોની, અથવા તેના ફંડોના વર્ગણીદારોની કોઇ પણ એક સભામાં મત આપવાનો અધિકાર કોઇ પણ માણસને આપવા વિષેનો	એક આનો.

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
૫૩. **પહોંચ**—જે કંઇ પણ નાણુંની અથવા બીજી મિલકતની રકમ અથવા કિંમત વીસ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય તેની.	એક આનો.
માફી.	
પહોંચ—	
(અ) યોગ્ય સ્ટાંપવાળા, અથવા ત્રીજી કલમ માંહેના વિશેષ ઠરાવ મુજબ માફી હોય એવા (સરકારની તરફથી કરી આપેલા લેખ) કોઈ પણ લેખમાં લખેલા અવેજનો પૈસો પહોંચ્યાનું, અથવા તે લેખમાં લખેલા કોઇ પણ મુદ્દલ પૈસા, વ્યાજ અથવા વર્ષાસન, અથવા મુદતે મુદતે આપવાનો બીજો અવેજ પોહોચ્યાનું, કબુલ કરવા બાબતની તે લેખની પાછળ અથવા તે લેખમા લખેલી;	
(બ) અવેજ વગર કંઇ પણ પૈસા આપ્યા બદલની;	
(ક) સરકારી મેહેસુલનો આકાર ઠેરવ્યો હોય એવી જમીન બાબત અથવા (મદ્રાસ અને મુંબઇ ઇલાકામાં) ઇનામ જમીન બાબત ખેડુતોએ કંઇ પણ ગણોત આપ્યા બદ્દલની;	
(ડ) મલિકા માઆઝમાના લસ્કરમાંહેના અથવા મલિકા માઆઝમાના હિંદુસ્તાનના લશ્કરમાંહેના બિન સનદી અમલદારો અથવા સિપાઇઓ જ્યારે તેઓ અમલદાર દાખલ અથવા સિપાઇ દાખલ ચાકરી કરતા હશે ત્યારે તેઓએ અથવા પોલીસ સ્વારોએ (મૌન્ટેડ પોલીસ કાન્સ્ટેબલોએ) પગાર અથવા નિમણુક પોહોચ્યા બદલ આપેલી;	
(ઇ) ફેમિલી સર્ટિફિકેટો ધારણ કરનારાઓએ આપેલી: માત્ર એવા પ્રસંગે પોહોચમાંની રકમ જે માણસના પગારમાંથી અથવા નિમણુકમાંથી સોંપી આપી હશે તે માણસ સદરહુ બે લસ્કરો પૈકી કોઇ પણ એક લસ્કરનો બિન સનદી અમલદાર હશે અથવા સિપાઇ હશે અને સદરહુ પ્રકારના સંબંધથી ચાકરી કરતો હશે;	
(ફ) જે માણુસોને સદરહુ પ્રકારની બિન સનદી અમલદારો અથવા સિપાઇઓ તરીકે તેમની ચાકરી બાબત પેન્શન અથવા નિમણુંક મળતાં હશે અને જેઓ બીજા કોઇ પણ સંબંધ	

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડ્યુટી.
થી સરકારની ચાકરી કરતા નહિ હશે તેમણે તે પેન્શન બદલ અથવા નિમણુક બદલ આપેલી;	
(ગ) પોતે વસુલ કરેલી જમીન મેહેસુલ બદલ અથવા કરબદલ મુખીએ અથવા લંબરદારે આપેલી;	
(હ) કોઇપણ પેટીવાળા પાસે પૈસા અથવા પૈસાની સિકયુરિટી અનામત મુકી હોય અને તેનો હિસાબ આપવાનો હોય તે પૈસા બદલ અથવા સિકયુરિટી બદલ આપેલી.	
પરંતુ એવું ઠરાવ્યુ છે કે જે માણસને તે પૈસાનો અથવા સિકયુરિટીનો હિસાબ આપવાનો તે માણુસ શિવાય બીજા કોઈ માણુસ પાસેથી અથવા કોઇ માણુસને હાથે તે પૈસા અથવા સિકયુરિટી પહોંચ્યાં, એવું તે પોહોંચમાં લખેલું ન હોવું જોઇએ.	
વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે આ મારી, કોઇપણ સંસ્થાપિત કંપની અથવા બીજી એકવ્યક્તિભૂત મંડળીના અથવા તેવી જે કંપની અથવા મંડળી સ્થાપન કરવાનું યોજ્યું હોય અથવા ઇરાદો કર્યો હોય તેના શેર વેહેંચી આપવાના પત્ર બદલ અથવા પત્ર ઉપરથી, અથવા તેના સ્ક્રિપના અથવા શેરના કૉલબાબત, અથવા જે ડિબેંચર બજારમાં વેચવા જોગ સિકયુરિટી હોય તે બાબત ભરેલી અથવા અનામત મુકેલી રકેમની પહોંચને અથવા પાવતીને લાગુ નથી.	
૫૪. **ગીરો મુકેલી મિલકતનું રીકન્વેયન્સ—**	
(અ) જે અવેજને માટે મિલકત ગીરો મુકી હશે તે ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો.	રીકન્વેન્સમાં જે અવેજ લખ્યો હશે તેટ

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી,
(બ) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે	લા અવેજની રકમ ના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડ યુટી પડે છે તેટલી દસ રૂપિયા.
૫૫. **ફારગતી**, એટલે, જે કોઇપણ લેખ ઉપરથી કોઇ માણસ બીજા માણસ ઉપરના અથવા કોઇપણ નિર્દીષ્ટ કરેલી મિલકત ઉપરના દાવા છોડી દે છે તે—	
(અ) દાવાની રકમ અથવા કિંમત ૧૦૦૦ રૂપિયાથી વધારે ન હોય તો...	ફારગતીમાં એવી જે રક મ અથવા કિંમત લ ખી હશે તેના બાંડ ઉ પર (નં. ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
(બ) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે	પાંચ રૂપિયા.
૫૬. **રેસ્પાંડેન્શિયા બાંડ**, એટલે, વહાણ ઉપર ચઢાવેલા અથવા ચઢા વવાના માલ ઉપર કરજે કાઢેલા પૈસા બાબત જે ઉપરથી બંદોબસ્ત કર્યો હશે અને તે માલ જે બંદરે આખર હોય તે બંદરે તે પોહોચે તો તે પૈસા પાછા આપવાનો જેમાં ઠરાવ હોય તેવો કોઇપણ લેખ,	તે કરજે કાહાડેલી ર કમના બાંડઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
કોઇપણ ટ્રસ્ટ અથવા વ્યવસ્થાપત્ર રદ કરવાનો લેખ.—વ્યવસ્થા પત્ર (નં૦ ૫૮); ટ્રસ્ટ (નં. ૬૪) જુઓ.	
૫૭. **જામીન ખત અથવા ગીરો ખત**, કોઇપણ હોદ્દાનું કામ યોગ્ય રીતે કરવા વિશેના અથવા હોદ્દાના સબબથી જે પૈસા અથવા બીજી મિલકત મળે તેનો હિસાબ આપવા વિશેના તારણ તરીકે કરી આપ્યું હશે તે, અથવા કરારની યોગ્ય બજાવણી થવા સારૂ જામીને કરી આપ્યું હશે તે-	
(અ) રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે... ...	તે રકમના બાંડઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડ્યુટી.
(બ) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે	પાંચ રૂપિયા.
માફી	
બાંડ અથવા બીજો લેખ—	
(અ) સન ૧૮૭૬ના બંગાળાના ઇરીગેશન આકટની ૯૯મી કલમ મુજબ કરેલી કાનુનો પ્રમાણે નિમેલા મુખીઓએ તે આકટ પ્રમાણેનું પોતાનું કામ યોગ્ય રીતે કરવા સારૂ કર્યો હોય ત્યારે;	
(બ) ધર્મના દવાખાના અથવા ઑસપિટલ અથવા લોકોપયોગી બીજા કોઇપણ સંસ્થાસારૂ ખાનગી ઉઘરાણાની સ્થાનિક ઉપજ દર મહિને અમુક રકમ કરતાં કમી થશે નહિ, એવી હામી આપવા સારૂ કોઇપણ માણસે કર્યો હોય ત્યારે;	
(ક) સન ૧૮૭૯ ના મુંબઇના ઇરિગેશન આકટની ૭૦મી કલમ મુજબ મુંબઇના ગવરનર ઈન કૌંસિલે કરેલી કાનુનો પૈકી કાનુન નંબર ૩ અની રૂએ કર્યો હોય ત્યારે;	
(ડ) સન ૧૮૮૩ના જમીનના સુધારા બાબતના કરજના આકટ મુજબ તગાવી લેનાર માણસોએ અથવા તે માણસોના જામીનોએ સદરહુ તગાવીનો અવેજ પાછો આપવાસારૂ તારણ બદલ કર્યો હોય ત્યારે;	
(ઇ) કોઇપણ હોદ્દાનું કામ યોગ્ય રીતે બજાવવા સારૂ અથવા તે હોદ્દાના સબબથી જે પૈસા અથવા બીજી મિલકત મળે તેનો યોગ્ય રીતે હિસાબ આપવા સારૂ સરકારી અમલદારોએ અથવા તેમના જામીનોએ કર્યો હોય ત્યારે.	
૫૮. **વ્યવસ્થાપત્ર—**	
(અ).—વ્યવસ્થાપત્રનો લેખ (સ્ત્રી ધન બાબતના ખતસુદ્ધાં) ...	એવા પત્રમાં લખ્યા મુજબ વ્યવસ્થા કરેલી મિલકતની રકમ અથવા કિંમત જેટલા અવેજના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

લેખનો પ્રકાર	યોગ્યસ્ટાંપ ડયુટી.
	પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે વ્યવસ્થા કરવાની કબુલત ઉપર, જેટલો સ્ટાંપ વ્યવસ્થા પત્ર ઉપર જોઇયે, તેટલો સ્ટાંપ માર્યો હોય અને એવી કબુલાત મુજબ પાછળથી વ્યવસ્થા પત્ર તૈયાર કર્યું હોય ત્યારે એવા પત્ર ઉપરની ડયુટી આઠ આનાથી વધારે હોવી ન જોઇયે.
માફી.	
(અ) મુસલમાનો વચ્ચે થયેલા લગ્નને પ્રસંગે કરી આપેલું મેહેરનું ખત	
(બ) હલદંસ, એટલે, જેમાં કોઇપણ કિંમત નિર્દિષ્ટ કરેલી ન હોય તથા જે બદલ ૧૦ રૂપિયા ડયુટી ભરી હોય એવા ધર્મ સંબંધી કારણો સારૂ બ્રહ્મદેશ માંહેના કોઇ બૌદ્ધ ધર્મ વાળાએ કરી આપેલું સ્થાવર મિલકતનું કોઇપણ વ્યવસ્થાપત્ર.	
બ.—વ્યવસ્થાપત્ર રદ કરવાનો લેખ	રદ કરવાના લેખમાં, સંબંધવાળી મિલકતની જે રકમ અથવા કિંમત લખી હોય તેટલા અવેજના બાંડ (નં. ૧૫) ઉપર જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી, પણ તે દસ રૂપિયા કરતાં વધારે ન જોઇયે.
ટ્રસ્ટ (નં. ૬૪) પણ જુઓ.	
૫૯. **શાહજોગ શેર વારંટો,** સન ૧૮૮૨ ના હિંદુસ્તાનના કંપનીના આકટ મુજબ કાહાડેલાં.	એવા વારંટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા શેરોની નામિનલ રકમ જેટલા અવેજના કન્વેયન્સ

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
	(નં. ૨૩) ઉપર જેટલી ડયુટી પડે છે તેની ત્રણ ચતુર્થાંશ ડયુટી.
માફી.	
સન ૧૮૮૨ ના હિંદુસ્તાનના કંપનીના આક્ટની ૩૦ મી કલમને અનુસરીને કોઇ કંપનીએ કાહાડેલા જે શેર વારંટો સદરહુ ડયુટીની તોડજોડ તરીકે હેઠળ લખેલી રકમ સ્ટાંપ રેવિન્યુના કલેકટરને આપવામાં આવેથીજ માત્ર અમલમાં આવવાના હોય તે—	
(અ) કંપનીની ભરાયેલી સઘળી થાપણુ ઉપર સેંકડે પોણો ટકો, અથવા	
(બ) જે કોઇપણ કંપનીએ સદરહુ ડયુટી અથવા તોડજોડની રકમ પુરે પુરી ભરી હોય, તે કંપની પાછળથી સદરહુ ભરાયલી થાપણુમાં વધારે શેર વારંટો કાહાડીને વધારો કરે તો આ પ્રમાણે વધારેલી થાપણુ ઉપર સેંકડે પોણો ટકો.	
સ્ક્રિપ.—દાખલો (નં. ૧૯) જુઓ.	
૬૦, **શિપિંગ આર્ડર**, માલ કોઇપણ વહાણુ ઉપર લઇ જવાનો અથવા લઇ જવા સંબંધી.	એક આનો.
૬૧, **લીસ છોડી દેવાનો દસ્તાવેજ—**	
(અ) તે લીસ ઉપર પડવા જોગ ડયુટી પાંચ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે	તે લીસ ઉપર જેટલી ડયુટી પડવા જોગ હશે તેટલી ડયુટી.
(બ) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે...	પાંચ રૂપિયા.
માફી.	
લીસ છોડી દેવાનો દસ્તાવેજ, જ્યારે તે લીસ ઉપરની ડયુટી માફ કરી હશે ત્યારે.	
૬૨. **તબદીલી** (અવેજ સહિત અથવા અવેજ વગર)—	

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડ્યુટી.
(અ) કોઇપણ સંસ્થાપિત કંપનીમાંહેના અથવા બીજી કોઇ એકવ્યક્તિભૂત મંડળીમાંહેના શેરોની.	શેરની કિંમત જેટલા અવેજના કન્વેન્સ (નં.૨૩) ઉપર પડવા જોગ ડ્યુટીની એક ચતુર્થાંશ ડ્યુટી.
(બ) ૮ મી કલમમાં જે ડિબેંચરોના સંબંધમાં ઠરાવ કર્યો છે તે ડિબેંચરો શિવાય, બજારમાં વેચવા જોગ સિક્યુરિટીવાળા બીજા ડિબેંચરોની, પછી તે ડિબેંચર ઉપર ડ્યુટી પડવા જોગ હોય અથવા ન હોય.	ડિબેંચરના મુખ પૃષ્ટ ઉપર લખેલી રકમ જેટલા અવેજના કન્વેન્સ (નં ૨૩) ઉપર પડવા જોગ ડ્યુટીની એક ચતુર્થાંશ ડ્યુટી.
(ક) જે બદલ બાંડ, ગીરો ખત અથવા વિમાની પાલિસી ઉપરથી બંદોબસ્ત કર્યો હોય એવા હિત સંબંધની—	
(૧) એવા બાંડની, ગીરો ખતની અથવા પાલિસીની ડ્યુટી પાંચ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો.	તે બાંડ, ગીરોખત અથવા વિમાની પાલિસી ઉપર પડવા જોગ ડ્યુટી.
(૨) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે...	પાંચ રૂપિયા
(ડ) સન ૧૮૭૪ ના ઍડમિનિસ્ટ્રેટર જનરલના આક્ટની ૩૧ મી કલમ મુજબ કોઇપણ મિલકતની	દસ રૂપિયા
(ઇ) એક ટ્રસ્ટી પાસેથી બીજા ટ્રસ્ટીને, અથવા ટ્રસ્ટી પાસેથી બેનીફિશયરી (હિતાધિકારી) ને અવેજ વગર કરેલી કોઇપણ ટ્રસ્ટની મિલકતની.	પાંચ રૂપિયા, અથવા આ નંબરની (અ) થી (ક) સુધીની રકમો ઉપરથી જે ઓછી રકમ પડવા જોગ હોય તે.
માફી.	
શેરો લખીને કરેલી તબદીલી—	
(અ) બિલ ઑફ એકસચેંજ, એક અથવા વાયદા ચીઠીની;	
(બ) બિલ ઑફ લેડિંગ, ડિલિવરી આર્ડર, માલ બદલના વારંટ, અથવા માલ ઉપરના સત્તાધિકારના બીજા વેપાર સંબંધી દસ્તાવેજની;	

લેખનો પ્રકાર	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
(ક) વિમાની પાલિસીની; (ડ) હિંદુસ્તાન સરકારની સિક્યુરિટીઓની. કલમ ૮ પણ જુઓ.	
૬૩. **લીસની તબદીલી**, એસાઇન્મેંટથી કરેલી હોય અને પેટા લીસથી કરેલી ન હોય એવી.	તબદીલીના અવેજની જે રકમ હોય તે રકમ જેટલા અવેજ કન્વેયન્સ (નં. ૨૩) ઉપર જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.
માફી જેના ઉપરની ડયુટી માફ હોય એવા કોઇપણ લીસની તબદીલી.	
૬૪. **ટ્રસ્ટ—** અ.— કોઇપણ મિલકતના અથવા મિલકત સંબંધી ટ્રસ્ટનું ગ્નાપન, મૃત્યુ-પત્ર ન હોય એવા કોઇપણ લખાણ ઉપરથી કરેલું.	હિત સંબંધવાળી મિલકતની જે રકમ અથવા કિંમત તે લેખમાં લખી હોય તેના જેટલા અવેજના બાંડ (નંબર ૧૫) ઉપર જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી. પણ બે પંદર રૂપિયાથી વધારે ન જોઇએ.

લેખનો પ્રકાર.	યોગ્ય સ્ટાંપ ડયુટી.
બ—કોઇપણ મિલકતનું અથવા મિલકતસંબંધી ટ્રસ્ટ મૃત્યુપત્ર ન હોય એવા કોઇપણ લખાણ ઉપરથી રદ્દ કરવું.	હિતસંબંધવાળી મિલકતની જે રકમ અથવા કિંમત તે લેખમાં લખી હોય તેના અવેજના બાંડ (નં. ૧૫) ઉપર જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી, પણ તે દસ રૂપિયા કરતાં વધારે ન જોઇયે.
વ્યવસ્થાપત્ર (નં. ૫૮) પણ જુઓ.	
આકારેલી કિંમત—(નં. ૮) જુઓ.	
વકીલ— વકીલ તરીકે નોંધ (નં. ૩૦) જુઓ.	
૬૫. **માલ બાબતનું વારંટ**, એટલે, જે કોઇપણ લેખ ઉપરથી, તેમાં નામથી લખેલા માણસનો અથવા તેના અસૈનોનો અથવા તે ધારણ કરનારાનો, કોઇપણ ગોદીમાં અથવા વખારમાં અથવા ડંકાઉપર હશે એવા કોઇપણ માલઉપર સ્વામિત્વનોહક્ક છે એમ દેખાતુ હોય તે લેખ; માત્ર તે લેખ ઉપર, સદરહુ માલ જે માણસના તાબામાં હશે તે માણસે અથવા તે માણસની તરફથી સહી કરેલી હોવી જોઇએ અથવા દાખલો લખેલો હોવો જોઇએ.	ચાર આના

—❀❀❀—

સ્ટાંપ આકટની બીજી જાણવા જોગ માહિતી.

ઉપર જે સ્ટાંપ ડ્યુટી બતાવી ગયા **તે ડ્યુટી કોણે આપવી.** બીજી રીતની કબુલત નહીં હોય ત્યારે જરૂરના યોગ્ય સ્ટાંપનો ખરચ નીચે લખેલા નંબરોમાં કહેલા પ્રકારના કોઇ પણ લેખની બાબતમાં, તે લેખ લખનાર, કરનાર અથવા કરી આપનાર માણસે આપવોઃ-

નંબર ૨-૬-૧૩-૧૫-૧૬-૨૬-૨૭-૩૨-૩૪-૪૦-૪૯-૫૫-૫૬-૫૭-૫૮. અને નંબર ૬૨માં अ, ब, क.

વીમાની પાલીસીને પ્રસંગે—વીમો ઉતારનારે (ગીરો મીલકત પાછી કન્વે કરી આપવાના ખત સુદ્ધાં) કન્વેયન્સને પ્રસંગે—તે જેને કરી આપ્યું હોય તેણે. લીસને પ્રસંગે અથવા લીસ કરી આપવાની કબુલાતને પ્રસંગે—લીસ લેનારાએ અથવા જેણે લેવાનું ધાર્યું હોય તેણે.

લીસના સામા લેખને પ્રસંગે—લીસ આપનારે.

અદલા બદલીના લેખને પ્રસંગે—તે લેખના પક્ષકારોએ સરખે હીસ્સે.

વેચાણના સરટીફીકેટને પ્રસંગે—તે સરટીફીકેટ જે મીલકત સંબંધી હશે તે મીલકતના ખરીદદારેઃ અને

વહેચણના લેખને પ્રસંગે—તે લેખના પક્ષકારોએ, વેહેચેલી સઘળી મીલકત માં પોત પોતાનો હીસ્સો હોય તે પ્રમાણમાં, અથવા રેવન્યુ અધિકારીએ અથવા દિવાની કોર્ટે અથવા લવાદે કરેલો હુકમ બજાવીને વહેંચણ કરી હોય ત્યારે તે અધિકારી, કોર્ટ અથવા લવાદ ફરમાવે તે પ્રમાણમાં ખમવો જોઇયે (૨૯).

સ્ટાંપના કાગળો વેચવાનો અખત્યાર સ્ટાંપ વેન્ડરોને છે. બીજા કોઇથી સ્ટાંપના કાગળો વેચાય નહીં. રૂ ૫૦) ની કીમત ઉપરના કાગળો ફક્ત હજુર ટ્રેઝરી (તીજોરી) માંથી વેચાતા મળી શકે છે.

વીસ રૂપીઆ કરતાં વધારે નાણાની રકમ, અથવા વીસ રૂપીઆ કરતાં વધારે રકમની હુંડી ચેક, કે વાયદાની ચીઠી લેનારા, અથવા કરજને પેટે રૂ ૨૦) કરતાં વધારે કીંમતની જંગમ મિલકત લેનારા સખસે, તેની પાસેથી નાણા અથવા હુંડી અથવા મિલકત આપનાર પહોંચ માંગે ત્યારે યોગ્ય સ્ટાંપવાળી પહોંચ

આપવી જોઇએ (કલમ ૩૦). નહિ આપે તો તે રૂ ૧૦૦) સુધી દંડને પાત્ર થશે (૬૫). યોગ્ય સ્ટાંપ વગરના લેખ પુરાવામાં લેવાશે નહિ (૩૫). અકસ્માતથી, ચુકથી, અથવા ઘણીજ જરૂરીના સબબથી યોગ્ય સ્ટાંપ માર્યો નથી, એમ એક વરસ દીવસની મુદતમાં કલેકટરને જાહેર કરવું જોઇએ (૪૧). બગડેલા સ્ટાંપ બદલ છ માહનાની મુદતમાં કલેકટરને અરજ કરવાથી તે સ્ટાંપની કિમત એક રૂપીએ એક આનો કાપી લઈ, પાછા આપી સકે છે (૪૯-૫૦-૫૩). અથવા તેટલીજ કીંમતના બીજા સ્ટાંપ અથવા બીજા પ્રકારના સ્ટાંપ પણ આપી શકે છે. જ્યારે દુરલક્ષથી બીજા પ્રકારના સ્ટાંપનો ઉપયોગ કર્યો હશે ત્યારે અથવા જરૂર કરતાં વધારે કિમતનો સ્ટાંપ વાપર્યો હશે ત્યારે અથવા જે સ્ટાંપ ડયુટીને પાત્ર નથી એવા લેખ માટે સ્ટાંપ વાપર્યો હશે, ત્યારે, અથવા સ્ટાંપનાં પૃષ્ટ ભાગ ઉપર લેખ ન લખ્યો હશે ત્યારે છ મહીનાની મુદતની અંદર કલેકટરને અરજ કરવાથી તે સ્ટાંપ કાગળનો અવેજ (ઉપર મુજબ) પાછો મળી શકે છે (૫૨). જે સ્ટાંપ બગડયા નહી હશે તેવા સ્ટાંપનો જો તરત ખપ નહિ હશે ત્યારે ખરીદ કર્યાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર કલેકટરને અરજ કરવાથી તેવા સ્ટાંપ કાગળની કિમત, દર રૂપીએ અથવા રૂપીઆના ભાગે એક આનો કાપી લઇ તે પાછી આપી શકે છે (૫૪).

જ્યારે કોઇ પણ મિલકત કોઈ સખસને તેનું લેણું હશે તે કરજના સર્વાંશે અથવા કંઈ અંશે અવેજ દાખલ તબદીલ કરી આપી હશે, ત્યારે તે કરજ એવા દસ્તાવેજનો સઘળો અથવા થોડો અવેજ છે એમ સમજવું:—પરંતુ વેચાણના દાખલાને આ લાગુ નથી. ગીરોના અથવા બીજા દેણાના બોજાને પાત્ર હોય એવી મિલકતના વેચાણની બાબતમાં, કંઈ પણ નહીં ભરેલા ગીરોના અથવા બોજાના પૈસા, તેના ઉપર નિકળતા જો કંઇ હોય તો વ્યાજ સાથે, વેચાણના અવેજનો ભાગ છે એમ સમજવું. પણ ગીરોવાળી મિલકત ગીરો રાખનારને તબદીલ કરી આપી હશે, તે પ્રસંગે ગીરોના દસ્તાવેજ ઉપર જે સ્ટેંપ ડયુટી આપવામાં આવી હશે, તે ડયુટીની રકમ તબદીલીના દસ્તાવેજ ઉપર જે સ્ટેંપ ડયુટી પડવા જોગ હોય તેમાંથી બાદ કરવાનો એવા ગીરો વેચાણ રાખનારનો હક છે (૨૪).

દ્રષ્ટાંત.

૧ अ ને, ब ના ૧૦૦૦ રૂપિયા દેવાછે. अ, ब ને ૫૦૦ રૂપિયા બદલ અને પહેલાના ૧૦૦૦ રૂપિયાના કરજની ફારગતિના અવેજ બદલ કાંઇ મિલકત વેચે છે. ત્યારે સ્ટાંપ ડયુટી ૧૫૦૦ રૂપિયા ઉપર પડશે.

૨ અ, बने એક મિલકત ૫૦૦ રૂપયા સારૂ વેચે છે. તે મિલકત कने ૧૦૦૦ રૂપિયે ગીરો મુકેલી છે તથા તે ઉપર વ્યાજના ૨૦૦ રૂપિયા ભરવાના રહ્યા છે, ત્યારે સ્ટાંપ ડયુટી ૧૭૦૦ રૂપિયા ઉપર પડશે.

૩ अ ૧૦૦૦૦ રૂપિયાની કિંમતનું એક ઘર बने ૫૦૦ રૂપિયે ગીરો આપે છે. પછી ब તે ઘર अ પાસે વેચાતું લેછે. ત્યારે સ્ટાંપ ડયુટી ૧૦૦૦૦ રૂપિયા ઉપર પડશે, પણ તે ગીરો બદલ અગાઉ આપેલી સ્ટાંપની ડયુટીની રકમ તેમાંથી બાદ જશે.

વર્ષાસન અથવા મુદતે મુદતે આપવાની બીજી રકમ મળવાનો બંદોબસ્ત કરવા લેખ કરી આપે ત્યારે, સ્ટાંપ ડયુટી નીચે પ્રમાણે ગણવીઃ—

अ તે રકમ નિયમિત મુદત સુધી આપવાની હશે, ત્યારે કુલ એકંદર રકમ અગાઉથી ઠરાવી શકાય, તે કુલ એકંદર રકમ ઉપર ડયુટી બોન્ડ પ્રમાણે ગણવી.

ब તે રકમ નિરંતર આપવાની હશે, ત્યારે વીસ વરસની કુલ એકંદર રકમ જે આપવાની થાય તે ઉપર બોન્ડ પ્રમાણે ગણવી.

क તે રકમ કોઈ માણસની હયાતી સાથે પુરી થનાર હોય એવી અનિયમિત મુદત સુધી આપવાની હશે ત્યારે, બાર વરસની મુદતમાં જે કુલ રકમ આપવાની થાય તે કુલ રકમ ઉપર બોન્ડ પ્રમાણે ગણવી. (૨૫).

અધિકારવાળા સરકારી નોકર (પોલીસ અમલદાર શીવાય) પોતાના ઓદ્ધાનું કામ કરતો હશે તે દરમ્યાન તેની પાસે યોગ્ય સ્ટાંપ વગરનો લેખ રજુ કરવામાં આવે તો તે અટકાવી રાખી કલેકટર પાસે મોકલવો (૩૩–૩૮).

યોગ્ય સ્ટાંપ વગરના લેખ અધિકારવાળા સરકારી નોકરોએ પુરાવામાં લેવા નહીં તથા નોંધવા નહી પણ ખુટતી ડયુટી તથા પાંચ રૂપીઆ અથવા ખુટતી ડયુટીથી દસગણી જેટલી રકમ આપવામાં આવે તો એવા લેખો પુરામાં લેવા અધિકાર છે. ખુટતા સ્ટાપ ડયુટીવાળા લેખો ફોજદારી કામમાં (ક્રી. પ્રો. કો. બાબ–૧૨ તથા ૩૬ શીવાયના) પુરાવામાં લેવાને હરકત નથી (૩૫).

ઘર વકીલ.

ભાગ ૪ થો.

દસ્તાવેજના નમુના.

દસ્તાવેજ લખનારે ધ્યાનમાં રાખવા જોગ બાબતોઃ-

૧. સ્ટાંપ પુરતી કીંમતનો છે કે કેમ તે લખવાનુ શરૂ કરતાં પહેલાં જોવું જોઇએ.

૨. સ્ટાંપ પૃષ્ટ ભાગ ઉપર દેખાવો જોઇએ એટલે સ્ટાંપની છાપ નીચેથી રજીસ્ટ્રેશનના શેરા સારૂ ચાર આંગળ જગ્યા મુકી દઇને દસ્તાવેજ લખવો શરૂ કરવો.

૩. સારા સાફ વંચાય એવા અક્ષર લખવા.

૪. સાદી સરળ ભાષામાં લખવા જોઇએ એટલે દસ્તાવેજ વાંચતાં તેનો મુળ હેતુ તરત સમજાઇ જાય એવી રીતે લખવો.

૫. દસ્તાવેજ લખવાનો મજકુર એક સ્ટાંપ કાગળ ઉપર પુરો થઈ શકે નહીં ત્યારે તે કાગળને છેડે મજબુત કોરો કાગળ જોડવો અને તે પર લખવાને હરકત નથી.

૬. એક સ્ટાંપના કાગળ ઉપર એકજ લેખ લખવો જોઇએ એટલે જુદી જુદી બાબતો એકજ દસ્તાવેજમાં સમાવવી નહીં.

૭. મીલકત સંબંધી દસ્તાવેજમાં તેની કીમત જરૂર લખવી. જોઇએ.

૮. સ્થાવર મીલકતનો દસ્તાવેજ હોય ત્યારે, તે મીલકતનું પુરે પુરૂં વર્ણન લખવું જોઇએ એટલે તે મીલકત જે ડીસટ્રીકટ, સબ ડીસટ્રીકટ, તાલુકા અને ગામ કે મોહલ્લામાં આવી હોય તે, ચતુર દીશા, સરવૈ નંબર, એકર, આકાર ઇનામી જમીન હોય તો સરકાર ભરવાની જુડી વળી ઘર થાંભળીની જમીન હોય તો લંબાઇ પહોલાઇનું ચોકસ માપ લખવું જોઇએ.

૯. દસ્તાવેજ લખતાં તેમાં છેકછાક, ચેરાચેર થવું નહીં જોઇયે. માટે મહત્વના દસ્તાવેજ લખતાં પેહેલાં પ્રથમ ખરડો તૈયાર કરી તે ઉપરથી દસ્તાવેજ લખવો. તેમ છતાં છેક છાક થાય તો, દસ્તાવેજની છેવટે સહી સાખ થતાં પહેલાં તે બાબતની ટીપ લખવી કે ઉપરથી ગણતાં લીટીમાં શબ્દો લખેલા છે તે અસલ છે અથવા (ફલાણા) શબ્દો છે અથવા (ફલાણો) શબ્દ છેકી (ફલાણો) શબ્દ લખ્યો છે,

નમુનો ૧ લો.

કબજા ગીરો ખત.

સંવત ના મહિનો ,, તિથિ વાર તારીખ માહે સને મે દીને કસ્બે અથવા તાલુકેના રહેનાર જાત ધંધો ઉમર જોગ લી. જાત ધંધો ઊંમર જત હુમોએ તમારી પાસેથી નગદ રોકડા પોળીઆં રૂા૦ લીધા તે દેવા સહી એના અવેજમાં હુમારૂં ઘર (અથવા) જમીન સુરત ડીસ્ટ્રીકટ સુરત સબ ડીસ્ટ્રીકટનું ગામ મોજે ( )માં છે તે કબજા ગીરો આપ્યાં છે, તેની વીગત તથા ચતુર દીશા. × × × × ×

વ્યાજ તથા બીજી જરૂરીઅત સરતો ગીરો આપનાર તથા ગીરો રાખનાર ધણીની મરજી મુજબ લખવાની × × × આસમાની સુલતાનીનો જોખમ હુમારે શીર છે. અને તમારા રૂપીઆ આ મીલકતથી અથવા હુમારી બીજી સરવે તરેહની સ્થાવર જંગમ માલ મીલકતથી અથવા તો હુમારી જાતથી વસુલ કરીલો સહી. આ દસ્તાવેજ હુમે હુમારી રાજી ખુશીથી તથા અકલ હોંશીઆરીથી તંદુરસ્તીમાં લખી આપ્યો છે. તે હુમોને તથા હુમારા વંસ વારસોને કબુલ મંજુર છે સહી દા.

૧ અત્ર .... મતુ ૧ તત્ર .... શાખ

૧....................મતુ ઊપર લખ્યા ૧ ....શાખ ધણી રજુ

પ્રમાણે સહી દા. પોતે દા. પોતે

નમુનો ૨ જો.

રોકડ હક ગીરોનો દસ્તાવેજ.

મથાળું નમુના ૧ લામાં બતાવ્યા મુજબ. જત લખી આપું છું કે આજ રોજે તમારી પાસેથી નગદ રોકડા રૂા. અંકે કુંપની સીક્કાના લીધા તે દેવા સહી એ રૂપીઆનું વ્યાજ દર માસે દર સેંકડે તેરીખ ટકા પ્રમાણે તથા દીવાલી બાકી વ્યાજ જે વરસમાં અધીક માસ આવે તેના વ્યાજ સાથે આપવા સહી. એના અવેજમાં મારો રોકડ હક દેસાઇગીરી (ટોડા ગીરાસ) જે મને તાલુકા ની તીજોરીમાંથી, (થાણામાંથી, બેંકમાંથી અગર જ્યાંથી મલતો હોય ત્યાંથી) મળે છે તે લેવાનો હક આજ દીનથી તમોને આપ્યો છે. એ રૂપીઆ વ્યાજમાં વસુલ કરવા, વધે તો મુદલમાં મજરે કરવા વીગેરે બીજી સરત ધણીઓની મરજી મુજબ. આ દસ્તાવેજ મે મારી રાજી ....કબુલ મંજુર છે સહી દા.

૧ અત્ર મતુ ૧ તત્ર ______________ શાખ

નમુનો ૩ જો.

સાનગીરો ખત.

નમુનો ૧ લા (કબજાગીરો ખત)માં દર્શાવ્યા મુજબ આ લેખ લખવાનો છે. માત્ર ફેર એટલોજ કે જ્યાં "કબજાગીરો" શબ્દ વાપરયો હોય ત્યાં "સાનગીરો" શબ્દ વાપરી **"મિલકત હમારા કબજામાં રાખી છે."** એવા શબ્દો લખવા.

નમુનો ૪ થો.

આડગીરો ખત ગીરો હકનો ટ્રાન્સફર (તબદીલી).

અર્થ:—કોઇનું ઘર અથવા ખેતર આપણે ત્યાં ગીરો હોય ને તેજ ઘર અથવા ખેતર આપણે બીજા કોઇને ત્યાં ગીરો મુકયું હોય તો તે ઘર યા જમીન આડગીરો મુકયાં કહેવાય.

આ દસ્તાવેજનું મથાળું નમુનો ૧ મુજબ કરવું. જે ધણીનું ઘર યા ખેતર આડગીરાં મુકયું હોય તેનું નામ, તથા ગીરો દસ્તાવેજની તારીખ અથવા મીતી લખવી. કેટલા રૂા........માં અસલ રાખેલું તે તથા ઘર યા જમીનની વીગત ય

તુર દીશા વીગેરે. ગીરોનો અસલ દસ્તાવેજ સ્વાધીન આપ્યા બાબત લખવું. આ દસ્તાવેજ મેં મારી રાજી.............................કબુલ મંજુર છે સહી દા.

૧ અત્ર ________________ મતુ ૧ તત્ર ________________ શાખ

નમુનો ૫ મો-

ભાડા ચીઠી વગર મુદતની તથા મુદતની.

નમુંના ૧ માં બતાવ્યા પ્રમાણે મથાળું કરવું. જત હમોએ તમારી પાસેથી ઘર યા બંગલો યા જમીન ભાડે રાખ્યો છે તેના ભાડાના રૂા........અંકે........ હરસાલના મહીના.......તીથી......એ આપવા સહી.

ઘર અથવા બંગલો યા જમીનની ચતુંર દીશા વગેરે વીગત આપવી. બંગલા યા ઘરની નળીયાં ચરાઇ તથા જરૂરીઆત મરામત પાણી વેરો જાજરૂ વેરો ઘર વેરો. વીગેરે સરતો બન્ને ધણીના કહેવા મુજબ લખવી.

અમુક મુદતની ભાડા ચીઠી હોય તો તે પ્રમાણે વરસ અથવા મહીના દીવસ લખવા.

આ ભાડા ચીઠી હમે હમારી રાજી...........................કબુલ મંજુર છે સહી દા.

નમુનો ૬ ઠો.

સ્થાવરનું ગીરોખત વેચાણુ આપવાનો દસ્તાવેજ.

નમુનો ૧ પ્રમાણે મથાળું. જત હમોએ આજરોજ તમારી પાસેથી નગદ રોકડા રૂા.......લીધા છે. એના અવેજમાં હમોએ એક ગીરો ખત ઘરનું યા જમીનનું (ધણીનું નામ. ઠામ. ઠેકાણું. જે દીવસે ગીરો ખત લખાયું હોય તેવાર તીથી તારીખ સન વીગેરે લખવાં) લખાવી લીધેલું છે તે ખત તેમાની તમામ સરતો સાથે તમોને સદરહુ રૂા.........સારૂ વેચાણુ આપ્યું છે. માટે હવેથી સદરહુ ઘર યા જમીનના ગીરો હકથી તમો વહીવટ કરવા મુખત્યાર છો સહી. સદરહુ ઘર યા જમીનની ચતુર દીશા લખવી. આ દસ્તાવેજ હમે હમારી રાજી ....કબુલ મંજુર છે, સહી દા.

નમુનો ૭ મો.

અમાનતનો દસ્તાવેજ,

મથાળું નમુના ૧ માં લખ્યા મુજબ. જત હમોએ તમારી પાસેથી આજ રોજે રોકડા રૂપીઆ   અંકે   લીધા તે દેવા સહી. એનું વ્યાજ દર માસે દર સેંકડે તેરીખ ટકા   પ્રમાણે આપવું સહી. એના અવેજમાં હમોએ નીચે જણાવેલી ચીજો તમારે ત્યાં અનામત મુકી છે તેની વીગત

× × × × × × × × × × ×

જો હમે આજથી માસ   માં નહી ભરીએ તો સદરહુ ચીજો વેચી તમો તમારા રૂપીઆ વસુલ કરીલો સહી. અને તેમ કરતાં પણ ઘટ પડે તો હમારી બીજી માલ મીલકતથી વ્યાજ સાથે વસુલ લો સહી. હમો રૂા.   પુરા ભરી આપ્યા પછી તમારી પાસેથી હમારી અનામત મુકેલી ચીજો તમારી પાસેથી લઇશું સહી. આ દસ્તાવેજ હમે હમારી રાજી..........કબુલ મંજુર છે સહી. દા.

નમુનો ૮ મો.

સાટા ખત અથવા બ્યાના ખત.

મથાળું નમુના ૧ મુજબ. જત આ સાટાખત લખી આપું છું કે મારૂ ઘર તમોને વેચાણ આપવા નક્કી કર્યું છે. (૧) જે ઘર યા જમીન વેચાણ આપવાના હોય તેની વીગત દર્શાવવી. (૨) કેટલા રૂપિયામાં વેચાણ કરવાનું (૩) બીઆના માં કેટલી રકમ પહોંચી તે (૪) ઘર યા જમીનની ચતુર દીશા. (૫) પાકો દસ્તાવેજ (પકું વેચાણ ખત) કયારે કરવું તથા રૂપીઆ કયારે આપવા તેની મુદત લખવી. (૬) વેચાણ ખત જેની કસુરથી થાય નહી તેના નુકસાનીમાં બ્યાના ઊપરાંત શું રકમ આપવી લેવી તેનો ઠરાવ અરસ પરસ ખતમાં લખવો (૭) પકા વેચાણ ખતનો સ્ટાંપ, રજીષ્ટર ફી વીગેરે કોણે આપવો. (૮) આ દસ્તાવેજ હમે હમારી રાજી ખુશીથી.............................તે કબુલ મંજુર છે સહી દા.

નમુનો ૯ મો.

છેડા છુટકાની ફારગતી ઈઆ તલ્લાક નામું.

સંવત મહીનો તિથિ વાર તારીખ

માહે સને ને દીને કસબે ની રહેનાર બાઈ તે

ની છોકરી જોગ લી. જત તમો મારા ધણીઆણી થાઓ છો. પરંતુ આપણ બન્ને વચ્ચે ઘણી લાંબી મુદતથી અણબનાવ ચાલતો આવે છે તેથી આપણો ધણી ધણીઆણી તરીકેનો સંબંધ સુલેહ ભરી રીતે ચાલતો નથી. તેથી આજ રોજે આપણે માંહોમાંહે સમજુતપર આવી લગ્નનો ગાંઠ આજથી તોડયો છે. માટે હવે તમો બીજો ધણી કરો અગર ના કરો તે તમારી મરજી ઊપર છે. તેજ પ્રમાણે હું મારે ગમે ત્યાં ફરી લગ્ન કરૂં અથવા નાતરૂં કરૂં તેમાં તમારે હરકત કરવી નહીં. આપણા લગ્ન સંબંધે જે આપ લે થઈ છે તે ઉપરથી આપણ એક બીજાએ હાથ ઉઠાવી આ છુટા છેડાની ફારગતી કરી છે તે કબુલ મંજુર છે સહી. આ ફારગતી મે મારી રાજી.............મંજુર છે સહી. દા.

સહી. શાખ.

નમુનો ૧૦મો.

કરજ ખત અથવા ચીઠ્ઠી.

નમુના એકમાં બતાવ્યા મુજબ મથાળું કરવું. જત હમોએ આજરોજે તમારી પાસેથી નગદ રોકડા પોલીઆં રૂ૦ અંકે લીધા છે તે દેવા સહી એ રૂપીઆનું વ્યાજ દર માસે દર સેંકડે તેરીખ ટકા પ્રમાણે દીવાળી બાકી ના વ્યાજ તથા જે વરસમાં અધિક માસ આવે તેના વ્યાજ સાથે આપવા સહી. આ ખત હમે હમારી રાજી ખુશીથી.............કબુલ મંજુર છે સહી. દા.

નમુનો ૧૧મો.

કુલ મુખત્યાર પત્ર.

હું જાતના ધંધો ઉમર રેહેવાશી

આ લેખ ઉપરથી તમો રહેવાશી જાતના ધંધો ઉમર નાને મારે સારૂ તથા મારે નામે, મારા તરફથી કોઈપણ ફરીઆદીના કામમાં

કીંવા અપીલમાં અથવા તો કોઇપણ ઇનસાફી કામમાં હાજર રહેવા, કીંવા ફરીઆદ કરવા સારૂ તથા જવાબો આપવા તથા સહીઓ કરવા તથા કાગળ પત્ર આપવા લેવા તથા મારા તરફથી દસ્તાવેજ કરાવવા તથા નોંધાવવા તથા બીજા કોઇપણ કામ જે હું કરી શકું અથવા જે કરવાને મને અધિકાર હોય તે સઘળા કામ કરવા મારા ખરા અને ભરોસેદાર મુખત્યાર પસંદ કર્યા છે અને નીમ્યા છે.

આ વાતની સાક્ષીને સટે મેં મારે હાથે તારીખ માહે સને ના રોજ મારી સહી કરી છે.

સહી. શાખ.

નમુનો ૧૨મો.

એક કામનું મુખત્યાર નામું.

હું જાતે ધંધો ઉમર રહેવાશી ના આ લેખ ઉપરથી રહેવાશી ના એવો અખત્યાર આપું છું કે:—

નામ રહેવાશી ના ઉપર મેં કોર્ટમાં મુકદમો નંબર સને નો દાવો રૂ૦ નો કર્યો છે, તે કામમાં મારે સારૂ તથા મારા તરફથી વખતો વખત હાજર રહેવા તથા સહીઓ કરવા તથા જવાબો આપવા તથા વકીલો કરવા તથા એ ફરિયાદીના કામમાં જે પ્રમાણે હું હાજર હોત અને જે કામો કરવાની મને પરવાનગી હોત તે કામો કરવા માટે મેં મારા ખરા અને ભરોસેદાર મુખત્યાર પસંદ કર્યા છે તથા નિમ્યા છે.

આ વાતની સાક્ષીને સટે તા માહે સને ના રોજ મેં મારી સહી કરી છે.

સહી. શાખ.

નમુનો ૧૩મો.

પાવતી.

સંવત મહિનો તિથિ વાર તા૦ માહે સને ને દીને કસબે ના લી૦ કસબા મજકુરના જત આ પાવતી લખી આપીએ છીએ કે હમારૂં તમારા ઉપર સામાદસ્કતની રૂએ લેણું

હતું તેના આજ લગી એકંદર હીસાબ કરતાં રૂ૦ અંકે લેણા નીકળ્યા તે તમોએ હમોને આજરોજે પુરેપુરા આપ્યા તે પહોંચ્યા છે. આજ સુધીનો હીસાબ ચોખો કરી આ પાવતી હમોએ તમોને લખી આપી છે તે હમારે કબુલ મંજુર છે સહી. દા. પોતે.

સહી. શાખ.

નમુનો ૧૪ મો.

વકાલત નામું.

સુરતનાં જડજ સાહેબની કોરટમાં

દીવાની / ફોજદારી મુકદમો નંબર સને ૧૯૦

---------------------------------- વાદી / ફરીયાદી

વિરૂદ્ધ

---------------------------------- પ્રતીવાદી / તોહોમતવાળા

દાવો રૂ૦

હું ---------------------------------- રહેનાર ----------------------------------

ઉપર લખેલા કામના મજકુર આ લેખ ઉપરથી સદરહુ નંબરના કામમાં શદરહુ કોરટમાં મારા તરફથી હાજર રહી સદરહુ નંબરનું કામ ચલાવવા સારૂ મી૦ ને મે મારા વકીલ નીમ્યા છે.

એ વાતની સાક્ષીને શટે તા૦ માહે સને ૧૯૦ ને રોજે નીચે મેં મારી સહી કરી છે.

સહી. શાક્ષી.

---------------------------------- ----------------------------------

---------------------------------- ----------------------------------

ACCEPTED

PLEADER.

નમુનો ૧૫ મો.

ગણોતપટો.

સંવત ૧૯ ના ____ વાર ____ તા ____ મી માહે ____ સને ૧૯

અંગ્રેજી દીને अ. ब. જાતના ____ ઉમર ____ રેહેવાશી ____

____ જોગ લી. क. ड. જાતના ____

ઉમર ____ રેહેવાશી મોજે ____

જત લખી આપુ છું જે તમારી માલકીની તેમ કબજા વહીવટની જમીન નીચે લખેલી વીગતની નીચે મુજબની શરત કબુલ કરી ખેડવા સારૂ ગણોતે રાખી છે,

સદરહુ જમીન મે તમારી પાસે ફસલ ____ ના ઠરાવે ગણોતે રાખી છે, એ મુદત પુરી થએ બીન તકરારે સદરહુ જમીન પાછી તમારે કબજે સોંપવી સહી, તેમાં મારી કોઈ તરેહની તકરાર યા દલીલ ચાલે નહીં તેમ હું તથા મારા વારસો કરે તો તે રદ છે.

સદરહુ જમીનના ગણોતના વરસ એકના એટલે ફસલ એકના રૂપીઆ પોલીઆ સીક્કાના તમોએ લેવા કર્યા તે, વરસમાં આવતી સરકાર બેઉ કીસ્ત મળી, પુરા કરી આપવા સહી, કદાચ આપવામાં ઊજર કરૂં તો દર માસે દર સેકડે તેરીખ ટકો રૂ ____ લેખે વ્યાજ સાથે ઉપર ઠરાવેલા રૂપીઆ મારી જાતથી તેમ સરવે તરેહની માલ મીલકતથી તેમ મારા વંશ વારસોથી તમો તથા તમારા વારસો વસુલ કરી લો સહી અને મારે દેવા સહી.

સદરહુ જમીનના સરકાર ધારાના રૂપીઆ ભરવા (તમારે કે હમારે) શીર છે. બાણ ખુટ દુરસ્ત રાખવા મારે શીર છે, વળી એ જમીનમાં ઝાડ બીડ હોય અને થાય તે પર મારો હક નથી. સદરહુ જમીન ખેડીએ અગર ન ખેડીએ તો પણ ઉપર ઠરાવેલા રૂપીઆ દેવા સહી.

સદરહુ જમીનમાં જે ઝાડો છે તેના ફળનો ઉપભોગ (તમારે કેયા મારે સરત પ્રમાણે જેમ હોય તેમ લખવું) કરવો.

સદરહુ જમીન ગણોત હકથી મારા કબજામાં આવેલી છે તે તમોને પરત ૧૯ ____ વઈશાખ સુદી ____ ને રોજે સાફસુફ કરી બીન તકરારે સોંપવી સહી.

સદરહુ જમીન ——— ડીસ્ટ્રીકટ ——— સબ ડીસ્ટ્રીકટ મધ્યે મોજે ——— ની શીમારમા છે તેની વીગત નીચે મુજબઃ-

સર્વે નંબર	×	×	×	એકર	×	×	આકાર.
ઉતરે	×	×		×	×	×	
દક્ષીણે	×	×		×	×	×	
પૂર્વે	×	×		×	×	×	
પશ્ચિમે	×	×		×	+	×	

સદરહુ સરવે સરતો કબુલ કરી ઉપર લખેલી જમીન વરસ એકના રૂપીઆ દેવા કરી ફશલ સારૂ મેં તમારી પાસેથી ગણોતે રાખી છે. તેનો આ ગણોતપટો મે મારી રાજી ખુશીથી, અીન કેફ અને સરવે પ્રકારના સાવધપણામાં લખી આપ્યો તે મારે કબુલ મંજુર છે સહી. દા. (પટો લખનારે પોતાનું નામ લખવું).

અત્ર ——— મતુતત્ર ——— સાખ

નમુનો ૧૬મો.

હક સંબંધ ઉપરથી હાથ ઉઠાવવાની ફારગતી.

સંવત ના વરખે તિથિ વાર તારીખ માહે. સને નાં દીને જોગ લી૦ જત આપણી બાપુકી મીલકત મજીઆરી છે તેમાં મારો અરધો અરધ હિસ્સો છે તે મારા હિસ્સા બદલ તમોએ (રોકડ રૂ૦ અંકે માલ મીલકત સ્થાવર કે જંગમ વીગેરે જે હિસ્સે પડતું આવે તે લખવું) આજ દીને આપ્યાં તે લેઇ મેં મારા અરધા ભાગ ઉપરથી હાથ ઉઠાવ્યો છે. હવે આજથી તમો આપણી બાપુકી મીલકતના કેવળ સ્વતંત્ર માલીક થાઓ છો અને મારે કોઇપણ પ્રકારની બાપુકી મીલકત સાથે હક સંબંધ રહયો નથી. અને તે હક સંબંધ ઉઠાવ્યા બાબતની આ ફારગતી લખી આપી છે તે મારે કબુલ મંજુર છે સહી.

અત્ર ——— ——— મતુ તત્ર ——— શાખ

નમુનો ૧૭મો.

ભાગીદારીનો કરાર.

સંવત ના વરખે તિથિ વાર તા૦ માહે સને ના દીનથી અમો (૧) નામ ઠામ (૨) નામ ઠામ (૩) નામ ઠામ (૪) નામ ઠામ. ભાગદારી કરી ભાગીયો એટલે પંત્યાળો વેપાર કરવો શરૂ કર્યો છે તેની શરત નીચે પ્રમાણે.

(આ ઠેકાણે જેવી સરતો એક બીજાને પોતાના શરૂ કરેલા વેપારને અનુકુળ આવે તેવી લખવી. એટલે કે ટુંકમાં દુકાનનું નામ શું આપવું, તેનો વહીવટ કોણે કરવો, વહીવટ કરનારને મહેનતાણા બદલ શું આપવું. નફો તોટા માટે કેમ કરવું વીગેરે હકીકત).

ઉપર પ્રમાણેનો કરાર હમો સર્વ ભાગીદારોને કબુલ મંજુર છે સહી.

અત્ર ———————— મતુ તત્ર ———————— શાખ

જેટલા ભાગીદારો હોય તેટલા બધાનુ
મતું થવું જોઇએ.

નમુનો ૧૮મો.

વેચાણ ખત—(ઘર અથવા જમીનનું).

(૧) નમુના ૧ માફક મથાળું કરવું. (૨) રૂપીઆ લીધા તેની પહોંચ સ્વીકારવી તથા તેના અવેજમાં જે ઘર યા જમીન વેચાણ આપી તેનો મોહોલ્લો, લતો યા જગ્યા જણાવવી. (૩) ડીસટ્રીકટ, સબ ડીસટ્રીકટ પ્રમાણે તેની ચતુર દીશા વીગેરે પુરતી વીગત. (૪) પહોળાઇ, લંબાઈ ગજ, વીંઘા વીગેરે. (૫) ઘરનું વેચાણ હોય તો લખવું કે-એ ઘર જમીન, અમલા, ઇમારત, કાછા તથા તેમાંના કુવા, ટાકા, વીગેરે સહીત તમોને ચંદ્રકાળ વેચાણ આપ્યું છે. તેમાં તમો વસો, વસાવો, ભાડે, ગીરો, વેચાણ અગર બક્ષીસ કરો, વીગેરે એ સર્વ વાતે તમે માલીક છો. (૬) જમીનનું વેચાણ હોય તો લખવું કે સદર હદ નીશાનવાળો વજીફો અગર ખાતાની જમીન, સરવે નંબર, એકર, આકારને જુડી તેમાંના તમામ ઝાડ બીડ તથા તેને લાગતા વળગતા તમામ હકો સાથે તમોને જાઓ ચંદ્ર દીવાકરો વેચાણ આપી છે. તેનો ભોગવટો તમો વંસપરંપરા કરો, ખેડો ખેડાવો, પડતર રાખો, ગીરો વેચાણ યા બક્ષીસ કરો, એ સર્વ વાતના તમો મુખત્યાર છો. (૭) આજથી એ મીલકત (ઘર યા જમીન) હમારા કબજામાંથી છોડી

તમારા કબજામાં આપી છે. (૮) એ ઘર યા જમીન સંબંધીના જુના ખત સોંપવા બાબત લખવું. (૯) એ ઘર યા જમીન ઉપર મારો કોઇ ભાઇ ભાગીઓ, હીસ્સેદાર અગર ગીરોદાર કોઇ છે નહિં અને પેદા થઇ તમોને હરકત કરે તો તે હમારે દુર કરી આપવી સહી (૧૦) આ વેચાણ ખત હમે હમારી રાજી ખુશીથી ....તે કબુલ મંજુર છે સહી. દા.

અત્ર ——————— મતુ તત્ર ——————— શાખ

*નમુનો ૧૯મો.

વારસ નામુ.

સંવત ના મહિનો તિથિ અંગ્રેજી તા. માસ સને હું જાતના ઉમર કસ્એ તાલુકે ના આ લેખ ઉપરથી આ વારસનામું કરૂં છું કે મને કંઇ સંતાન નથી, મારી વૃધ્ધાવસ્થા થઇ છે અને તે કારણ સર હવે મારી તબીઅત સારી રહેતી નથી. માટે મારી માલ મીલકત બાબત મારી હયાતી પછી કાંઇ પણ જાતનો ટંટો તોફાન થાય નહીં એટલા વાસ્તે નીચે મુજબ ઠરાવ કરૂ છું તે મારી હયાતી પછી અમલમાં આવે સહી.

મારી જે જે માલ મીલકત તથા રોકડ પુંજી છે તે સરવે મારી હયાતી સુધી મારી મરજી માફક હું વાપરીશ. સદરહુ પ્રમાણે મારી તમામ માલ મીલકતના માલીક મારી હયાતી પછી તમોને ઠરાવ્યા છે. તમોએ પોતાની માલકીથી મારી હયાતી પછી જે મારી માલ મીલકત તથા રોકડ પુંજી તથા બીજી કોઇપણ ચીજ અગર હક જે મારો હોય અગર મારા નામથી મારી હયાતી પછી મળે તે સરવે રહેવાશી નાએ લેવો અને માલકી હકથી પોતાની મરજી માફક તેનો ઉપયોગ કરવો સહી. આ લેખ મેં મારી રાજી ખુશીથી........................... કબુલ મંજુર છે સહી. દા.

૧ અત્ર ——————— મતુ ૧ તત્ર ——————— શાખ

નમુનો ૨૦ મો.

બક્ષીસ પત્ર

સંવત ૧૯૦૫ના અસાડ સુદ ૯ ને વાર ભોમે તા૦ માહે સન અંગ્રેજી દીને તાલુકે ચોર્યાસીનું ગામ મોજે કતારગામના રેહેનાર અ. બ. જ્ઞાતે

---

* આ પણ એકજાતનું વિલ યા વસિયતનામું છે.

અનાવલા બ્રાહ્મણ ઉંમર આસરે વરસ ૪૫ ધંધો ખેતીનો જોગ લીખ એજ ગામ વાસી क. ह. જ્ઞાતે તથા ધંધો મજકુર. જત તમો મારા દુરના સગા છતાં, મારા ઉપર પ્રીતી રાખો છો અને મારી વખતો વખત ખબર અંતર લો છો અને સેવા ચાકરી કરો છો તેથી તમારા ઉપર પ્રસન્ન થઇ, સુરત ડીસ્ટ્રીકટ. સુરત સબ ડીસ્ટ્રીકટનું ગામ મોજે કતારગામ મધેની નીચે બતાવેલી મિલકતો તમને આ દસ્તાવેજથી બક્ષીસ આપી આજ રોજ તમારા સ્વાધીનમાં આપી છે અને તમોએ તે બક્ષીસ સ્વીકારી છે. માટે એ મિલકતના તમો હવે આજ રોજથી જેવો હુ માલીક હતો તેવા તમો થયા છો. એ મિલકતની તમો દીલ ચાહો તેમ વ્યવસ્થા કરવા મુખત્યાર છે.

મીલકતની વીગતઃ— × × × × × ×

આ દસ્તાવેજ મારી રાજી ખુશીથી તથા અકલ હોંશીઆરીથી બીનકેફ, તંદુરસ્તી તથા સાવધાનીમાં લખી આપ્યો છે તે મારે કબુલ મંજુર છે સહી. દા.

અત્ર ________________ મતુ તત્ર ________________ શાખ

૧

નમુનો ૨૧ મો.

*વેહેંચણ પત્ર.

સંવત માસ તિથિ વાર અંગ્રેજી તા.

મહીનો સાલ જત હમો अ ब. क ब. અને ड ब, ત્રણે ભાઈઓ આજ દીન સુધી એકત્ર કુટુંબમાં હતા, તે જુદા પડી હમારી તમામ સ્થાવર જંગમ મજીઆરી મીલકતની વહેંચણ કરીએ છીએ તે નીચે પ્રમાણે.

अ. ब. ના હીસ્સામાં આવી તે મીલકતનું વર્ણન

क. ब. ના હીસ્સામાં આવેલી મીલકતનું વર્ણન.

ड. ब. ના હીસ્સાની મીલકતનું વર્ણન.

આ શીવાય મોજે સુરત સોની ફળીઆમાં ૧ ઘર ટી. કૌ નંબર નું છે તેનું ભાડુ દર વરસે રૂા. આવે છે તે આપણી માતુશ્રીના નિર્વાહ માટે મજીઆરૂં રહેવા દીધું છે. આપણા ત્રણ પૈકી જેની સાથે રહે તેને આ ઘરનું ભાડું મળે અને એકલાં જુદા રહે તો સદરહુ ભાડું તેઓ વાપરે × × ×

સદરહુ પ્રકારની સહુ સહુને હીસ્સે આવેલી મીલકત જેની તેણે પોતાને કબજે લીધી છે. અને માતુશ્રીને આપેલું ઘર ૧ શીવાય બીજું કંઇ વહેંચવાનું

*નોટ:—જે લેખ ઉપરથી મજીઆરી મીલકત જુદી જુદી વહેંચી લેવામાં આવે અથવા વહેંચી લેવાનું કબુલ કરવામાં આવે તે લેખને વહેંચણ પત્ર કહે છે.

રહયું નથી, અને માતુશ્રીના મૃત્યુ બાદ તેની શાસ્ત્ર મુજબ ઉત્તર ક્રીયા કરશું (પણ ન્યાત જમાડવાનો રીવાજ બંધ થયો છે) તેનો ખરચ ત્રણે જણાએ સરખે હીસ્સે આપવો અને સદરહુ ઘરની કીંમત પંચની મારફત કરાવી ત્રણમાંથી જેને પરવડે તે લે અને કોઇને પણ ન પરવડે તો ત્રાહીતને વેચી કીંમતના રૂપીઆ સરખે હીસ્સે વહેંચી લેવા, આ ઉપરનો લેખ હમો ત્રણે ભાઇઓને કબુલે મંજુર છે સહી. દા.

અત્ર ——————— મતુ તત્ર ——————— સાખ

ત્રણે ભાઇનું મતુ થવું જોઇએ.

નમુનો ૨૨ મો

*વીલ ઇઆ વસીઅતનામુ

સંવત ના મહિનો તિથિ વાર તારીખ માહે સને ને દીને હું જાતના કસ્બે તાલુકા ના જત મારી વૃદ્ધાવસ્થા થઇ છે અને તબીઅત બરાબર રેહતી નથી. આ ક્ષણભંગુર દેહનો ભરોંસો નથી માટે મારી તંદુરસ્તીમાં, શુદ્ધિ અને સાવધાનીમાં હું મારૂં વીલ ઇઆ વસીઅતનામું નીચે પ્રમાણે કરૂં છું.—

મીલકતનું વર્ણન.

૧—સ્થાવર મીલકત

૨—જંગમ મીલકત

૩—વાસણ કુસણ, રાચ રચીલું, ફરનીચર વીગેરે પરચુરણ.

ઊપર જણાવેલી મીલકતનો તથા ઊઘરાણીનો મારી હયાતી સુધી મારી મરજી માફક ઉપભોગ કરવાને હું માલીક મુખત્યાર છું અને મારો દેહ છોડયા પછીને માટે મારી તમામ મીલકતની વ્યવસ્થા કરવા નીચેના ગ્રહસ્થોને હું વહીવટદાર નીમું છું.

---

* જ્યારે પોતાને કંઇ સંતાન ન હોય તેમજ લાયક ઉમરનો દત્તક કરવામાં આવ્યો નહી હોય કે સિધો વારસ ન હોય, અથવા પોતાના છોકરા સગીર હોય અથવા બીજા કોઇ કારણસર પોતાની માલ મીલકતની યોગ્ય વ્યવસ્થા થવા માટે જે લેખ પોતાની હૈયાતી દરમ્યાન, શુધ્ધીમાં અને સાવધાનીમાં, કરી આપવામાં આવે છે તે લેખને વીલ ઇઆ વસીઅતનામુ કહે છે. વીલ સાદા કાગળપર કરી શકાય છે. તેમજ પેનસીલથી પણ લખી શકાય છે. તેમજ બે ચાર જણની રૂબરૂ પોતાની મીલકતની વ્યવસ્થા કેમ કરવાની તે બાબત બોલી ગયાથી પણ વીલ થઈ શકે છે. આ સબંધી વધુ હકીકત તથા માહીતી માટે જુઓ પાનું ૨૨૨.

એકઝીક્યુટર (વહીવટદારો)ના નામ, ઠામ, જાત.

× × × × × × × × ×

સદરહુ વહીવટદારોમાંથી કોઈ ગુજરી જાય તો, બાકીના વહીવટદારોએ તેની જગ્યાએ બીજા કોઇ યોગ્ય માણસને નીમી લેવો.

ઊપર જે મીલકતનું વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે તેની વ્યવસ્થા વહીવટદારોએ નીચે પ્રમાણે કરવી.

(આ ઠેકાણે પોતાના સગીર છોકરાં તથા બૈરીને માટે અથવા બીજા સગા વહાલાના ભરણ પોષણ માટે તથા ધર્માદા કંઇ ખરચવું હોય તે બાબત આવકના પ્રમાણમાં ઇચ્છાનુસાર લખવી.)

અને સગીર પુખ્ત ઊંમરે પહોંચ્યાથી ઊપર બતાવેલી સઘળી મીલકત, તથા તેમાં જે વધારો થયો હોય તે સુદ્ધાં સ્વાધીન કરવી. આ વસીઅતનામું મે મારી રાજી ખુશીથી તથા અકલ હોંશીઆરીથી બીન કેફ, તંદુરસ્તીમાં તથા સાવધગીરીમાં કર્યું છે. દા.

અત્ર ________ મતુ તત્ર ________ સાખ

નમુનો ૨૩ મો.

દત્તક પત્ર.

સંવત ના વરખે તિથિ વાર તારીખ માહે સને ને દીને જોગ લી० જાત અમારે પેટે પુત્ર સંતતિ નથી, અને તમો મારા નજદીકના સગા સંબંધી થાઓ છો તો મારી ઇચ્છા મારા વંશની વૃદ્ધિ સારૂ તમારા છોકરા ને દત્તક લેવાની છે અને તે પ્રમાણે લેવાનો મે નક્કી ઠરાવ કરી દીધો છે અને તે પ્રમાણે તમો સદરહુ ને દત્તક આપવા કબુલ થયા છો, માટે આજ રોજ શાસ્રાનુસાર વિધિ પૂર્વક ક્રીયા કરાવી તમોએ દત્ત આપ્યો છે અને હમો તેને આજથી હમારો દત્તક તરીકે સ્વીકારીયે છીયે. આ દત્તક લેખ હમોએ હમારી રાજી ખુશીથી તથા અકલ હોંશીઆરીથી કર્યો છે તે હમારે કબુલ મજુર છે સહી. દા.

અત્ર ________ મતુ તત્ર ________ શાખ

વધુ ખુલાસા માટે જુઓ પાનું ૧૪૭, ૧૪૮.

નમુનો ૨૪ મો.

*ટ્રસ્ટ ડીડ.

હું. અ. બ. જ્ઞાતે ઉમર આસરે વરસ ધંધો રહેવાશી મોજે નો જાહેર કરૂં છું કે મારી વૃદ્ધાવસ્થા થઇ છે અને મારી નીચે મુજબની મીલકતો સુમારે રૂા. ની છે. મારી ઓરત નામે છે, તે કમ અકલની છે તેમજ બાઇ માણુસ હોવાથી તે મારી મીલકતની બરોબર સંભાળ રાખે તેમ નથી. બીજા છોકરાઓ નાંમે છે તેઓ સગીર, નાદાન, ઉમરના છે, માટે મારી મીલકતોની મારી હયાતીમાં બરોબર સંભાળ રહે, તેમજ મારી હયાતી બાદ પણ રહે અને મીલકતો બરબાદ થાય નહીં તેને માટે આ ટ્રસ્ટ ડીડનો દસ્તાવેજ કરી નીચે મુજબ ઠરાવો કરૂં છું.

૨. મારી સ્થાવર જંગમ મીલકતો નીચે મુજબ છે.

× × × × × + ×

૩. સદરહુ મીલકતની વ્યવસ્થા કરવાને માટે હું નીચે મુજબના ગ્રહસ્થોને મારા ભરોસાવાળા ટ્રસ્ટીઓ તરીકે નીમું છું-

ટ્રસ્ટીઓના નામ ઠામ વીગેરે.

× + × × × × ×

૪. પેરા બે (૨)માં બતાવેલી મીલકતો મેં મારા ટ્રસ્ટીઓના કબજા સ્વાધિનમાં સોંપી છે.

૫. સદરહુ મીલકતોની આમદાની જેમ બને તેમ સારી ઉપજે એ મુજબ મારા ટ્રસ્ટીઓએ તેની વ્યવસ્થા કરી તેંની જે વારસીક આમદાની આવે તેમાંથી

*નોટઃ—૧ ટ્રસ્ટડીડ નીચે ટ્રસ્ટીઓ પણ મતાદાર તરીકે સહી કરે છે.

૨ "વીલ" નો અમલ વીલ કરનારની હયાતી બાદ થાય છે અને ટ્રસ્ટ ડીડનો અમલ ટ્રસ્ટ કરનારની હયાતીમાં થાય છે.

૩ પોતાથી મિલકતનો જેવો જોઇએ તેવો વહીવટ થઇ શકતો ન હોય ત્યારે, વૃદ્ધાવસ્થામાં પોતાની અક્કલ બગડવાનો કે કમ થઇ જવાનો સંભવ હોવાથી પોતાના અસલ ઇરાદા મુજબ મીલકતનો વહીવટ આગળ ઉપર નહી થઇ શકશે એવો ભય રહેતો હોય ત્યારે, અથવા પોતાને લાંબી મુદત બહાર ગામ જવું હોય ત્યારે, ટ્રસ્ટ ડીડ કરવાને હરકત નથી. ટ્રસ્ટના ઠરાવ મુજબ અમલ થવો જોઇએ, નહીંતો ટ્રસ્ટ એક્ટ મુજબ ટ્રસ્ટીઓ જવાબદાર થાય છે.

મારા કુટુંબના ભરણ-પોષણને માટે રૂા.   ની રકમ આપી બાકીની રકમ જે રહે તેની વધુ મીલકતો ખરીદ કરવી અને આમદાની વધે એ મુજબ ગોઠવણ કરવી.

૬—મારા છોકરાઓને વિદ્યાભ્યાસ કરાવવો અને તેમને ઊંચી કેળવણી આપવી, અને તેનો ખરચ મારી મીલકતની વાર્ષીક આમદાનીમાંથી કરવો.

૭—મારા છોકરાઓ લાયક ઊંમરના થાય ત્યારે મારી ઉપર બતાવેલી મીલકત, તેમાં જે કંઇ વધારે ઓછી પેદાશ થઇ હોય તે સાથે, મારા છોકરાઓને સરખે હીસ્સે વેહેચી આપવી.

૮—આ ટ્રસ્ટડીડના ઠરાવો અમલમાં મુકવામાં ટ્રસ્ટીઓએ વધુ મતે કામ કરવું.

૯—કોઈ ટ્રસ્ટી બહાર ગામ જાય અથવા તેનો કાળ થાય તો હાજર હોય તે ટ્રસ્ટીઓએ તેની જગ્યાએ લાયક ટ્રસ્ટી નીમી લેવો.

મારી રાજી ખુશીથી તથા અકલ હોંશીઆરીથી આ ટ્રસ્ટ ડીડનો દસ્તાવેજ મેં કર્યો છે તે મારે કબુલ મંજુર છે સહી. દા.   સંવત   માસ   તિથિ

અત્ર ________________ મતુ   તત્ર ________________ સાખ.

નમુનો ૨૫ મો.

*સેટલમેન્ટ (વ્યવસ્થા પત્ર)

હું अ. ब. રહેવાશી મોજે   નો ઉમર આસરે વર્ષ   ધંધો

આ સેટલમેન્ટનો દસ્તાવેજ લખી નીચે મુજબના ઠરાવો કરૂં છું.

૧. હું, ઘરે બારે, પૈસે ટકે, સુખી હાલતમાં છું. લાંબા વખતથી માહારો ઇરાદો એવો છે કે મારે મારી મીલકતમાંથી અમુક ભાગ ધર્માદા તેમજ મારા કુટુંબના નિરાશ્રીત માણસોના નીભાવ માટે તથા બીજા ગરીબ ગુરબાઓની મદદ માટે કહાડવો. તે માહારો ઇરાદો બર લાવવા સારૂ નીચે લખેલી મારી ખાસ માલકીની મીલકતો હું નીચે મુજબના મારા ભરોસાવાળા ટ્રસ્ટીઓને સપુરત કરૂં છું.

૨. સુરત ડીસ્ટ્રીકટ, સુરત સબ ડીસ્ટ્રીકટ પ્રગણે ચોરાસીનું ગામ મોજે મધે સરકારી ખેડ ખાતાની જમીન સરવે નંબર   એકર   ગુંઠા

---

*નોટ:—આ લેખનો અર્થ વસીઅતનામું ન હોય તેવી સ્થાવર અથવા જંગમ મીલકતની લેખી વ્યવસ્થા:—

अ. લગ્ન યથા બાબતની કરી હોય,
ब. મીલકત પોતાના કુટુંબમાં વહેંચી આપવા સારૂ કરી હોય,
क. પોતા ઉપર જેઓનો આધાર હોય એવા કોઈપણ માણસનો બદોબસ્ત કરવા સારૂ કરી હોય,
ड. ધર્મ સંબંધી કારણ સારૂ અથવા દાનને માટે કરી હોય,

ત્યારે તેવા લેખને વ્યવસ્થા પત્ર કહેવામાં આવે છે.

આકાર કીંમત રૂા. કરૂએ મધે મહોલામાં આવેલું ઘર ઉત્તર દક્ષિણ લાંબુ આસરે પૂર્વ પાશ્ચમ પહોલું આસરે જેની ચતુરશીમા × × × છે. કીંમત રૂા.

સુરત મ્યુનીસીપાલીટીના ડીબેન્ચરો નંગ ૨૦ કીંમત રૂા.

૩. નીચે બતાવેલા સદ ગ્રહસ્થો ઉપર માહારો સંપુર્ણ વિશ્વાસ છે અને તેઓએ આ કામના ટ્રસ્ટીઓ તરીકે કામ કરવા કબુલ કર્યું છે માટે તેમને હું ટ્રસ્ટીઓ તરીકે નીમું છું.

ટ્રસ્ટીઓના નામ ઠામ. × × × × × × ×

૪. પેરા બેમાં બતાવેલી મીલકતો મેં મારા સદરહુ ટ્રસ્ટીઓને સ્વાધિન કરી છે, તે તેમણે પોતાના કબજા વહીવટમાં રાખી તેની ઉપજની નીચે પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવી.

૫. સદરહુ મીલકતોની વારસીક આમદાની સુમારે રૂા. ૬૦૦) ની છે માટે તે રકમ અથવા જે કાંઇ વધતું ઓછું ઉત્પન્ન થાય તેમાંથી ½ રકમ મારા કુટુંબના જે માણસો નિરાધાર માલમ પડે અને જેમને મદદની જરૂર છે તેઓમાં તેમની જરૂર પ્રમાણે મારા ટ્રસ્ટીઓએ વહેંચી આપવી.

¼ રકમ મારા કુટુંબના જે વિદ્યાર્થીઓ પૈસાની તંગીને લીધે વિદ્યાભ્યાસ કરવામાં અટકી પડયા હોય તેમને સ્કોલરશીપ આપવામાં ખરચવી.

¼ રકમ મારી ન્યાતના નિરાશ્રીત માણસોને અન્નવસ્ત્રની મદદ કરવામાં ખરચવી.

૬. જો ઉપલા ઠરાવનો અમલ કરવામાં મારા ટ્રસ્ટીઓમાં મતભેદ પડે તો વધુ મતે જે ઠરાવ પસાર થાય તે પ્રમાણે અમલ કરવો.

૭. જો કોઇ ટ્રસ્ટી બહાર ગામ જવાથી અથવા બીજા કોઇ સબબથી તેની જગ્યા ખાલી પડે તો, હાજર હોય તે ટ્રસ્ટીઓએ વધુ મતે તેની જગ્યાએ બીજો લાયક ટ્રસ્ટી નીમી લેવો.

મારી રાજી ખુશીથી, સાવધગીરીમાં આ સેટલમેન્ટનો દસ્તાવેજ મેં કર્યો છે તે મારે તથા મારા વંસ વારસોને કબુલ છે. દા૦ સંવત માસ તિથિ ઇગ્રેજી તારીખ મહીનો સન

અત્ર ________ મતુ તત્ર ________ શાખ

સમાપ્ત.

કર્ત્તા તરફથી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલાં પુસ્તકો.

૧. **"ઘર વકીલ"** પોતાના હક, ફરજ તથા જવાબદારી જાણવા માટે અતિ ઉપયોગી, દરેક કુટુંબે રાખવા લાયક પુસ્તક. અગાઉથી ઘણા ગ્રાહકો થઈ જવાથી માત્ર થોડીજ નકલો હાથપર રહી છે. કીંમત રૂા. ૫-૦-૦

૨. **" પોલીસ પટેલ"** બીજી આવૃતી, સુધારા વધારા સાથે કીમત રૂા. ૧-૦-૦

આ પુસ્તક માટે મુંબઈ હાઈકોર્ટના જડજ નામદાર પારસન્સ સાહેબ તથા સુરતના માજી કલેકટર સાહેબ તથા વર્તમાનપત્રો તરફથી મળેલા અભિપ્રાયોનો ટુંક સારઃ—

"આ પુસ્તક વખાણવા લાયક છે અને લાંબા વખતની ખોટ પુરી પાડે છે. તે ગામના પટેલોનો વહીવટ સુધારવામાં ઘણુંજ ઉપયોગી છે."

સદરહુ પુસ્તક માટે સુરત તથા ભરૂચના મે. પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ સાહેબો તરફથી સરકયુલરો કાઢી આ પુસ્તક ખરીદવા સુચનાઓ થઇ છે તેમજ કેટલાએક દેશી રાજ્યોમાં પણ આ બુકનો ઉપયોગ થવા માંડયો છે. અને રાજ્યો તરફથી સામટી નકલોનો ઉપરાચાપરી ઓરડર થાય છે.

૩. **"સેવેજ"** સ્ત્રી ચરિત્રનું એક અદ્ભુત દ્રષ્ટાંત. નામદાર ગાયકવાડ સરકારે આ રમુજી તથા બોધદાયક ગ્રંથ ઇનામ તથા લાયબ્રેરીઓ માટે મંજુર કર્યો છે. દરેક કુટુંબમાં રાખવા લાયક, એક વખત વાંચવા લીધું હોય તો પુરૂં કર્યા શીવાય હાથમાંથી છોડવા ન ગમે એવું રસ આપનારૂં છે. કીંમત રૂા. ૦-૧૨-૦

4 " Experiences of a Mamlatdar--Magistrate's life "

Tho book is interesting instructive and contians variety of useful matter including several important law points and some standing orders of Government. Crown XVI. Pages 308, cloth bound, price Rs. 1-8-0.

The work has elicited good opinions and reviews. Opinions in brief:—

Sir John Stanley, Chief Justice, High Court, Allahabad writes:—

"Very interesting."

Sir John Jardine M. P. (I. C. S.) late Justice, High Court, Bombay, writes:—

"Very good and interesting."

નંબર ૨ અને ૩ ના પુસ્તકો સાથે લેનારને કીં. ૧-૮-૦.

નંબર ૨-૩ અને ૪ના પુસ્તકો સાથે લેનારને કીં. રૂા. ૨-૮-૦.

આ ચારે પુસ્તક સાથે લેનારને કીમત રૂા. ૭-૦-૦.

પોસ્ટેજ જુદું સમજવું.

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું.

જી. જી. દેસાઈ,

કતારગામ.

જીલ્લે સુરત.

અગાઉથી ગ્રાહક થનારા ગ્રહસ્થોના નામની યાદી.

મુંબઈ ઇલાકો.

મુંબઈ.

મી. વીરજી હીરજી વીસા સોરઠીઆ.
,, જમનાદાસ માધવજી દાશાણી.
,, વીઠલદાસ દલા બેહેચર સાયલાવાલા.
,, મેઘજી થોભણ.
,, મણીભાઇ રતનજી.
,, રામચંદ્ર માધવરામ ભટ્ટ
,, ધનજીશા મેહેરવાનજી ભરૂચા
,, ચતુર્ભુજ શોમજી
,, ફાજલ કાસમ
,, ગીરજાશંકર રવીશંકર ભટ્ટ
,, રજબઅલી રહીમ ખોજા
,, નેણસી ડુંગરસી
,, વરજીવનદાસ નાનાભાઇ
,, તુલસીદાસ જગજીવન ભણસાલી
,, દ્વારકાદાસ પુરશોતમદાસ
,, છોટાલાલ લક્ષ્મીરામ લાગણજવાલા
,, હંસરાજ વાઘજી
,, લક્ષ્મીદાસ પરમાનંદદાસ પારેખ
,, ત્રીભોવનદાસ ભાણજી શેઠ
,, ગોવરધન લક્ષ્મીચંદ
,, શીવજી કુંવરજી ખટાઉ
,, સાકળચંદ માધવલાલ મેહેતા
,, યુસુફઅલી એ. બાકરભાઇ
,, મુલજીભાઇ દ્વારકાદાસ પટેલ
,, ભગવાનદાસ રણછોડદાસ ઇનજીનીઅર
,, હીરાચંદ મંછારામ એન્ડ સન્સ ત્રીજોરીવાલા
,, બમનશા પેસતનજી નરીમાન ધોબીતળાવ
પંડયા કરૂણાશંકર વ. પરશોતમ
શા. ગંભીરમલ વાડીલાલ વીઠલવાડી.
,, ગુલાબચંદ લછીરામ (૨)
ડાકટર મગનલાલ કાળીદાસ
દ્વીવેદી કાનજી માવજી
શેઠ ચુનીલાલ છગનલાલ
મી. કુંવરજી કાનજી
મી. માણેકજી હોરમસજી નીકલસન
મહેતાજી ભાઇચંદ દેવચંદ
શેઠ ત્રીકમદાસ લાલજી
,, રણછોડદાસ હરજીવન
,, પદમશી મુલજી
,, મથુરાદાસ કલ્યાણજી
મી. હરીલાલ ગીરધરલાલ શાહ
ઠા. દયાળ ટોપણ જસાણી વૈદ્ય
મી. રામદાસ પ્રેમજી
,, નાગરદાસ પરશોતમદાસ
,, ભુરા માલજી સામેતરવાલા
ઠા. જીવણદાસ રણછોડદાસ
મી. માણેકજી રતનજી ભરૂચા
,, પુરશોતમ પદમશી કાકુ
,, અમરતલાલ માણેકલાલ દવાવાલા
,, કેશવજી રામદાસ ખારાવાલા
,, બેજનજી ટેમુલજી લીંબુવાલા
,, દોરાબજી બાપુજી રાનજી
,, કાવસજી જામાસજી રાંદેરી
,, ઇસ્માઇલ જુસબ મેમણ રેશમવાલા
,, શાપુરજી અરદેશર તારાપોરવાલા
,, જહાંગીરશા ડોશાભાઈ ભીંમડીવાલા
,, દારાશા રૂસ્તમજી કવરાના
,, ટેમુલજી સોરાબજી
,, રૂસ્તમજી પેસ્તનજી પીર
,, જાંહાગીર હોરમસજી લેલીનવાલા
,, મરઝબાન રૂસ્તમજી ઇરાની
,, મગનલાલ મંછારામ તોલાટ
,, દાદાભાઇ આદરજી ડુમસીઆ
શા. પ્રેમજી કચરા
,, ધરમચંદ જગજીવનદાશ
મી. બરજોરજી રૂસ્તમજી કેરાંવાલા
,, બાલુભાઇ વીઠુલદાશ
,, નુર મહમદ અલી મહમદ ઘાસવાલા
શેઠ હરીદાસ વાલજી મીઠાઇવાલા
મી. રૂસ્તમજી દોરાબજી પટેલ

મી. શેરીઆરજી પેસ્તનજી દામકેવાલા
,, નાનાભાઈ જીવણજી કંન્ટ્રાકટર
,, રૂસ્તમ. અ. બહમનજી
,, જીવણજી દાદાભાઈ મહેતા
,, જહાંગીર હીરજીભાઈ નસરવાનજી પટેલ
શા. ગંગાદાસ હરકીસનદાસ સાતભાયા
મી. દોરાબજી મનચેરજી
,, રતનજી પીરોજશા પોચાજી
,, મહમદઅલી આદમજી મસાલાવાલા
,, રૂસ્તમજી બહેરામજી જીજીભાઈ
,, માણેકશા નવરોજજી પટેલ
,, માણેકજી રૂસ્તમજી કાપડીઆ
સા. જેઠા ચત્રભુજ
મી. ગુલાબશંકર મણીશંકર પાઠક.

થાણા જીલ્લો.

મી૦ રામજી ગોપાળ લોહાર — ખતલવાડા
,, ભકતીદાશ માણેકલાલ — ,,
,, ત્રીભોવન જમનાદાસ શાહ — ચીંચણ
,, પ્રાણજીવનદાસ હરીભાઇ — ,,
,, બમનજી પેસ્તનજી બેલીકાકા — અગાશી
,, વસનજી લલ્લુભાઇ દેસાઇ — સાવતાબંદર
,, બાજીભાઇ જે. પટેલ — વસઇ
,, જહાંગીર અરદેશર કોહીયાર — ,,
,, ભીખાભાઇ છબીલદાસ — ટીંટવાલા
ખોજા મેઘજીભાઈ ભીમજી — ઉમરગામ
મી૦ વીકાજી મહેરજીભાઈ તારાપુરવાલા — તારાપોર
,, બેરામ કેખસરૂ ઇરાની — અંધેરી
,, બેચરલાલ હરખજી જોશી — કલ્યાણ

સુરત જીલ્લો તથા સુરત એજન્સી.

મી૦ ખરસેદજી ફરદુનજી કડાકા — સુરત
,, ફરામજી ધનજીશા બ્રાન્ડીવાળા — ,,
,, ખરશેદજી દોરાબજી દારૂવાળા — ,,
,, મુન્તઉદ્દીન અબદુલ હલીમ — ,,
,, જોન. એ. મીનીસ સાહેબ — ,,
,, ચીમનલાલ ભાઇચંદ કીનખાબવાલા — ,,
,, છગનભાઈ પ્રેમચંદ — ,,
,, ચીમનલાલ પ્રાણવલભદાસ — ,,
,, નવરોજી ખરશેદજી ઇંટવાળા — ,,
,, મગનલાલ કરૂણાશંકર માસ્તર — ,,
,, ચુનીલાલ બાલુભાઇ તંબાકુવાળા — ,,

મી૦ શાવકશા ફરદુનજી કાપડીઆ — સુરત
,, છોટુભાઇ વલભભાઇ દેસાઇ — ,,
,, મોહનલાલ રંગીલદાશ — ,,
,, પીરોજશા નશરવાનજી — ,,
,, રૂસતમજી નવરોજી પટેલ — ,,
,, વીજીભાઇ જી. દેસાઇ — ,,
,, હીરાજી રેલવે સ્ટેશન. પી. ઓ. કલાર્ક — ,,
,, લાલભાઇ રણછોડજી દેશાઇ — કતારગામ
,, દાજીભાઇ ગોપાળજી દેસાઇ — ,,
,, ફકીરભાઇ જમાલ કનીઆત — વલસાડ
,, મુસાજી અબદુલ કાદર — ,,
,, જવેરભાઇ ગોવીંદજી પટેલ — ,,
,, રામસીંગ હીમતસીંગ — ,,
,, છોટાલાલ જવેરદાસ — ,,
,, ફકીરભાઇ ઇબ્રાહીમ પોપટ — ,,
,, વસનજી કલ્યાણજી દેસાઈ (૨) — ભાગડાબંદર
,, ભીમભાઇ ફકીરભાઇ દેસાઇ — ,,
શેઠ માણેકલાલ લક્ષ્મીદાસ — વાલોડ
શેઠ ત્રીભોવનદાસ ભગવાનદાસ — ,,
શેઠ હરકીશનદાસ નરોતમદાસ — ,,
દેસાઇ અંબેલાલ હરપ્રસાદ — ,,
મી૦ ભવાનીશંકર પ્રાણશંકર — ,,
મી૦ ગુલાબભાઇ ભગવાનજી — અમરોલી
,, પરશોતમ ફકીરભાઇ પટેલ — ,,
,, મગનલાલ બાલુભાઈ — ,,
,, ભગાભાઇ રણછોડજી પટેલ — ,,
,, દયાળજી રતનજી દેસાઇ — ,,
,, લક્ષ્મીદાસ હરીભાઇ પટેલ — ,,
,, હરીભાઇ પ્રતાપસીંગ પટેલ — ઉતરાણ
સેકરેટરી મેહફીલે ઇસલામ કુતુબખાના — રાંદેર
મુલ્લા આજમ મુલ્લા દાઉદ — ,,
પટેલ ભુખણદાસ સખીદાસ — ,,
,, લલ્લુભાઇ ગલાલભાઇ — ,,
,, કલ્યાણ વલ્લભ — ,,
,, મંચ્છા ડાહયા — ,,
મી. ફકીરભાઈ મોરારજી ભગવાગર — કોલક પારડી
,, વીરચંદ ફકીરચંદ — બોદાણ માંડવી
,, પરભુભાઈ વલ્લભભાઇ — પોપડા
,, ભાણા વાલા મીસ્ત્રી — બીમપોર
,, દોરાબજી સોરાબજી તારાપુરવાળા — બારડોલી
,, શીવલાલ ભીખાભાઇ — કુડસદ
,, ઉમેદ પીરભાઇ — ,,
,, રસુલભાઇ કરીમભાઇ — ,,
,, અહમદ અસમાલજી કાસુજી — લાજપોર

મી૦ ચીણાભાઈ મોરારજી	મંદીર
,, ગુલાબભાઇ ખુસાલભાઇ	,,
,, ભીમભાઈ ફકીરભાઇ	અમલસાડ
,, નાથાલાલ ગોવિંદજી	,,
,, નરોતમ રતનજી પટેલ	અણીતા
,, રૂસતમજી કાવસજી કારા	દેવગઢ
,, કુંવરજી કાલીદાસ સુખડીઆ	કડોદ
,, વસનજી ડાહ્યાભાઇ દેસાઇ	ઉમરા
,, દયાળજી ખંડુભાઈ તલાટી	નોગામા
,, હીરાલાલ	ઉમરા તા. ચોર્યાશી
,, ડાયાભાઇ ભીમભાઈ દેસાઇ	ઉંટડી
માહારાઉલ શ્રી પ્રતાપસીંહજી ગુલાબસીંહજી	વાંસદા
મી૦ ઝવેરચંદ ભીખા શાહ	,,
,, બાપુભાઇ રાયજી	,,
મી૦ મણીભાઇ નીછાભાઇ દેસાઇ	કાલીઆવાડી
,, વસનજી હરીભાઇ દેસાઇ	દેગામ
,, કાળીદાસ ભાણાભાઇ કોળી	મટવાડ
,, દુલ્લભભાઇ રણછોડજી દેસાઇ	મલેકપોર
,, દીનશાજી શાપુરજી	અટગામ
,, નુરમહમદ શેખ અમીર	માલવણ
,, મોરારજી જોગીભાઈ પટેલ	કોથમડી
,, હુસેનમીઆં બડામીઆં જાગીરદાર	,,
,, મોરાર છીબાભાઇ ચોહાણ	હજીરા
પટેલ કાના પરભુ	શીશોદરા
પટેલ વલ્લભ ભગા	વાંઝ
,, કુંવરજી વીઠ્ઠલભાઇ	,,
,, કસન પરભુ	મુલદ
,, હાસમભાઇ મહમદભાઇ	માંડવી
દેસાઇ લલ્લુભાઇ ગુલાબભાઇ	ટાંકલ
પટેલ મકન નથુ	બાજીપુરા
પટેલ નાથાભાઇ પરભુ	ભરથાણા
મી૦ નરભેરામ કાશીરામ ભટ	દીહેણ
,, લલ્લુભાઇ નીછાભાઇ મુખત્યાર વકીલ	પારડી
,, ચીમનલાલ ઘેલાભાઇ મુખત્યાર વકીલ	,,
,, નર્મદાશંકર સદાશીવ ત્રીવેદી	સુંવાળી
,, ભગવાનજી ગોવનજી સ્ટાંમ્પ વેન્ડર	અગ્રામા ખારા
,, મણીલાલ રણછોડજીની કું.	મોતા
,, પરાગજી લલ્લુભાઇ	જલાલપોર
,, ભીમભાઇ મોરારજી દેસાઈ	સુલતાનપોર
,, રૂસ્તમજી માણેકજી પટેલ	ભેસાણ
,, પાલનજી ધનજીભાઇ પટેલ	સીંગણપોર
ઠાકોર જેસંગભાઇ રતનજી	ડભોલી
રા૦ બા૦ ગોપાળજી સુરભાઇ દેસાઈ	પુણી
મી૦ ભીમભાઇ ખંડુભાઇ દેસાઇ	પુણી
,, રણછોડજી દાજીભાઇ દેસાઇ	,,
,, રણછોડજી ખંડુભાઇ દેસાઇ	,,
,, મોરારજી ભુલાભાઇ દેસાઇ	,,
,, ભીમભાઇ દાજીભાઇ દેસાઇ	,,
,, કલ્યાણજી અખુભાઇ દેસાઇ	,,
,, મણીભાઇ ગુલાબભાઇ દેસાઇ	,,
,, દેવચંદ ચતરાજી શેઠ	,,
,, રણછોડજી નાગરજી મહેતા	,,

ભરૂચ જીલ્લો.

મહારાણા શ્રી નહારસીંહજી ઇશ્વરસીંહજી ઠાકોર સાહેબ (૫)	આમોદ
મી. સેવકલાલ મોહનલાલ	,,
,, મહમદ દાદાભાઈ પો. પટેલ	આછોદ
,, મથુરભાઇ મીઠાભાઇ પટેલ	કવીઠા
,, મોહનલાલ અમથારામ તળાટી(૩)	પુરસા
,, મથુરભાઇ હરીભાઇ પટેલ	સરભોણ
,, અભરામ મહમદ પટેલ	કાવી
,, વલીભાઇ આમદ ઇશે	,,
સૈયદ અમીન સાહેબ સૈયદ મહમદ સાહેબ	હાંસોટ
પટેલ ઇસેભાઈ નાથાભાઇ	,,
મી. અચરતલાલ છગનલાલ ગાંધી	વિલાયત
,, નાથાભાઇ ઇચ્છાશંકર	સારોદ
,, ભવાનીદાસ લક્ષ્મીદાસ મોદી	દેહેજ
,, લક્ષ્મીદાસ ભગવાનદાસ શાહ	સુવારા
,, મોતીભાઇ મીઠાભાઇ અમીન	ઝાડેશ્વર
,, અજબસીંગ કસરાભાઇ ઠાકોર	રાયમા
,, મોતીભાઇ ગોકલભાઇ માસ્તર	હાંસોટ
અમીન કાશીભાઈ ઝવેરભાઇ	ઝાડેશ્વર
શેઠ પરસોતમ નરસઇ કોઠારી	અંકલેશ્વર
શા. નારણદાસ ખુશાલદાસ	,,
શેઠ રૂસ્તમજી જમસેદજી જીનવાલા	,,
મી. સુરભાઇ રૂદરજી દેસાઇ	,,
ડાકટર લલ્લુભાઈ ઇશ્વરભાઇ પટેલ	ગજેરા
મી. દીપચંદ જીવચંદ શાહ	હણખી
રાજ નથુભાઈ ગુલાબસીંગ	કાવા
મી. પરસોતમ ભીખાભાઇ તલાટી	સેગવા
પટેલ ડાહ્યાભાઇ વીરસીંહ	ખરોડ
દુકાનદાર અસ્માલ બાપુ પઠાણ	,,
મી. ખીમચંદ ચકુભાઇ	ભરૂચ
,, જમશેદજી ધનજીશા દાદાભાઇ મુનસફ	,,
,, કેખુશરો ધનજીશા મુનસફ	,,

મી૦ અરદેસર ડોસાભાઇ ગાંધી	ભરૂચ
,, ભુખણદાસ ત્રીકમદાસ પટેલ	દેરા
,, ઝવેરભાઇ ભુલાભાઇ પટેલ	,,
મી. પરતાપ જેભાણુ પો. પટેલ	અંદાડા
દેશાઇ લાલભાઇ ગોવન	અંદાડા
મી. મુળજી કાળીદાસ	ભાડભુત
,, અલીભાઇ અહમદ માસ્તર	કંથારીઆ
,, અલીભાઇ ઇસપ સાલેહ	,,
,, કાળીદાસ લક્ષ્મીરામ પટેલ	મોતાલી
સૈયદ અદરૂમીઆ બાવામીઆ	માંડવા બુજરગ

ખેડા જીલ્લો તથા ખંભાત એજન્સી.

મી. પી. એચ. મહેતા, હજુર ઓફીસ, (૬)	ખંભાત
,, ચુનીલાલ બળદેવ વ્યાસ	સરસવણી
,, આશાભાઇ ગબાદાશ ઉધરાતદાર	રાસ
,, રણછોડભાઇ ત્રીકમદાશ	,,
,, કાશીભાઇ મુલજીભાઇ	,,
,, ઉમેદભાઇ ઇશ્વરભાઇ	ઉતરસંડા
,, છોટાભાઇ દ્વારકાદાસ પો. પટેલ	ત્રાજ
ઠાકોર સાહેબ છત્રસીંહજી ચંદ્રસીંહજી	અહીમા
ઠાકોર સાહેબ	ઘોડાસર
મી. લલુભાઇ જીવાભાઇ પો. પટેલ.	સામરખા
,, ભીખાભાઈ ઝવેરભાઇ પો. પટેલ.	વડતાલ
,, મણીલાલ મયાશંકર ઠાકર	નડીઆદ
,, સી. ડી. દલાલ	,,
,, ચુનીલાલ ઘેલાભાઇ શેઠ	આંકલાવ
,, રેવાભાઇ નરસીંહભાઇ પટેલ	સીંહુજ
,, હાથીભાઇ દેશાઇભાઈ પટેલ	ઓચાસણ
,, ભીખાભાઇ આશાભાઇ પટેલ	,,
પટેલ ઝવેરભાઈ રણછોડભાઇ	,,
,, ભવાનીશંકર નારણજી દવે	નવાગામ
,, કીરપાશંકર નરોતમ ભટ્ટ	ઉમરેઠ
,, પોપટલાલ પરશોતમદાસ	ખોરસદ
,, મોતીલાલ બકોરભાઇ	,,
,, બેચરભાઇ નગીનભાઇ	,,
,, કેશવલાલ કાલીદાશ વૈદ્ય	,,
,, મોતીચંદ લક્ષ્મીચંદ દલાલ	આંતરોલી
ઠાકોર સુરતસીંહ બાપુજી	નાપાડ
શા. આશાલાલ છોટાલાલ	,,
પટેલ કાશીભાઇ મથુરભાઇ	રૂદણ
મી. નાથજી બાપુજી	ડાકોર
વકીલ નાથજીભાઇ રણછોડદાશ	મેમદાવાદ
મી. નટવરલાલ ચતુરલાલ કારકુન	માતર
શેઠ મણીભાઇ નાથાભાઇ	કરમસદ
મી. જેઠાલાલ કેદરજી	કપડવંજ
મી. ચતુરભાઇ મોતીભાઇ	નવાગામ
પટેલ લલુભાઇ દલાભાઇ	ડભાણ
મી. રવીશંકર જેશંકર	માતર

પંચમહાલ જીલ્લો તથા રેવાકાંઠા એજન્સી.

મી. ગણપતરામ પીતામબર કાપડીઆ	સેહેરા
,, નાયક વજેસીંગજી જોરાવરસીંગજી	ટાંડા
,, ચુનીલાલ મોતીલાલ પો૦ પટેલ	સેહેરા
,, પ્રેમાનંદ સુખલાલ પો૦ પટેલ	હાલોલ
,, ત્રીભોવન મોતીરામ	,,
,, જેઠાલાલ હરલોચન	,,
,, દેસાઇ રણછોડ પટેલ	,,
,, કેશવલાલ મુળજીભાઇ	,,
,, ચુનીલાલ નારણદાસ થાણદાર.	જાંબુઘોડા
ઠાકોર સાહેબ દીપસીંહજી જગતસીંગજી	,,
મી૦ સોરાબજી દાદાભાઇ લંગરાના	,,
,, અહમદઅલી મહમદઅલી	ગોધરા
,, નર્મદાશંકર રામચંદ્ર વૈદ્ય	દેલોલ
,, સરફુમીઆ નનુમીઆં	ધારોલી
,, ધનજીશા એદલજી દીવાન સાહેબ.	નાંદોદ
વાંસીયા ઠાકોર પ્રભાતસીંહજી રામસીંહજી	,,
મી૦ ખીમચંદ માનસંગ લુવાર	ગરબાડા
ફોજદાર જરીફખાં સાહેદીનખાં	ફતેહપુરા
દેસાઇ પુનમચંદ ચુનીલાલ	રેણા

અમદાવાદ જીલ્લો.

મી. કાળીદાસ કુબેરદાસ પટેલ	દેહમાઇ
પાટડી દરબાર સાહેબ (૨)	પાટડી
મી. ઇશ્વિરભાઇ કાશીભાઈ પો. પટેલ	બારેજા
,, મુલચંદ રવચંદ શાહ	ગોધાવી
,, મોટામીઆં સાંકલામીઆં તલાટી	મોડાસા
,, અફજલ પુંજાભાઇ તલાટી	,,
,, મહમદમીઆં આજુમીઆં તલાટી	,,
,, છોટાલાલ મનસુખદાસ	,,
,, રતીલાલ હરજીવનદાસ	અરણેજ
,, શામજી અમરતલાલ વોહોરા	માંડલ
વહીવંચ મણીભાઈ ગુલાબસીંહ	,,
જ્યોતર્વીદ પંડીત કૃષ્ણરામ ગુલાબરામ	બાલંદરા
મી. હરજીવન રૂપચંદ વહીવટદાર	ખસ્તા
,, શીવલાલ પરભુદાસ ઓવરસીયર	પ્રાંતીજ

શેઠ વાડીલાલ ગગાભાઈ	પીપલી
શા શીવલાલ નાનચંદ	ખસ
દેશાઇ શ્રીરાયસીંહજી કેશવભાઇ દરબાર	વીરમગામ
મુખી મઝા સુલતાન	વેહોરા રૂપાલ
દેસાઇ ગોકળભાઇ ગોવીંદભાઇ	સચાણા
શા નાનચંદ છગનલાલ	વાગડ
મી. જટાશંકર મુલજીરામ ભટ સેક્રેટરી.	કણભા
શેઠ ગીરધરલાલ છગનલાલ	કુહા
મી. હરીભાઈ પંચાણભાઇ મુખી	ભોલાદ
,, વનમાળી ખુશાલદાસ શાહ	કૈકા
,, અલીભાઇ લાલજી પરમાર	,,
,, ગોએલ નજબુદીન હસન	,,
,, લલ્લુભાઇ માવજીદાસ પટેલ	સીતાપુર
પટેલ દેસાઇભાઇ પ્રાણદાસ	હીરાપુર
મી. મગનલાલ ભાઇલાલ	ધોલેરા
પટેલ ઇશ્વરભાઇ વીઠ્ઠલભાઇ	હીરાપુર
દેસાઇ માણેકલાલ છગનલાલ	અમદાવાદ
શા ચકુભાઇ ફતેચંદ	,,
મહેતા ઇશ્વરલાલ કેશવલાલ	,,
શેઠ મગનલાલ બાદરસી	,,
શા લક્ષ્મણલાલજી કનકકીર્ત્તીજી	,,
મી. ભાઇશંકર રણછોડ ઉમરેઠવાળા	,,
શેઠ હરીદાસ અચરતલાલ	,,
,, મંગલદાસ અચરતલાલ	,,
મી. પ્રેમચંદ લલ્લુભાઇ	,,
,, દામોદરદાસ દુલભદાસ	,,
,, લલ્લુભાઇ મનોરદાસ	,,
,, મગનલાલ હરીવલ્લભદાસ	,,
,, ચંદુલાલ હીમતલાલ	,,
,, શકરાભાઇ નથુભાઇ પટેલ	,,
,, અંબારામ રાયચંદ પેનશનર	,,

મહીકાંઠા એજન્સી.

મી. શોભારામ હીમતરામ જોશી વકીલ	અહમદનગર
ઠાકોર શ્રી દીપસીંહજી દોલતસીંહજી	ટીંટોઇ
મી. મુલજી વજેસીંગજી જોધા સુબેદાર (૨)	ઇડર
,, લલ્લુભાઇ જેશંકર વકીલ	,,
મેમણ રતીબભાઇ વલીભાઇ	અમનગર
ડા. હરગોવીંદ હરીદત્ત વકીલ	સુવેર
જોશી નરોતમ હરીભાઇ	વક્તાપુર
શેઠ વીરચંદ પાનાચંદ (૨)	મુલેટી

પાલણપુર એજન્સી.

મી. હેમરાજ હાથીભાઇ ટેસીલદાર	ડીસા
બાહાદર પીતાંબર મહેતા	વાવ
વકીલ મંછાલાલ હેમરાજ	પાલનપુર
દેસાઇ વીરચંદ મગનલાલ (૨)	થરાદ

વડોદરાં રાજ્ય.

મી. ડાહ્યાભાઇ શંકરભાઇ પટેલ	ધરમજ
,, હીરજી એફ. ભાડ	મેહેસાણા
,, ગંભીરસીંગ ઉમેદસીંગ બારોટ	,,
,, કેસરીચંદ ભાણાભાઇ શેઠ	બીલ્લીમોરા
,, ભુખણદાસ માણેકલાલ	ગણદેવી
,, ભોગીલાલ દામોદરદાસ	,,
,, મોતીરામ તુલજારામ	,,
અમીન ઇશ્વરભાઇ ઝવરભાઇ	વસો
મહારાવલશ્રી રાયસીંહજી ખુમાનસીંહજી	મીઆગામ
જોશી મગનલાલ પોપટભાઇ	બેટ સંખેદ્ધાર
પટેલ દુદાભાઇ જગાભાઇ	જીરા
પડયા ચુનીલાલ જીભાઇ	ભવાનીપુર
,, કસનદાસ લલુભાઇ પારેખ	વડોદરા
મી. લક્ષ્મીદાસ હેમરાજ શીરેસ્તદાર	દ્વારકાં
પટેલ શંકરભાઇ કેસુરભાઇ	અવાખલ
મી. રતનચંદ નેમચંદ મોદી	નવસારી
શેખ અમીરભાઇ કાલુભાઇ	,,
મી. રાવજી બાવાજી	,,
મી. મહમદ અહમદ લાડક	,,

કાઠીઆવાડ

મી૦ હરગોવીંદ શામજી	ભાવનગર
,, આણંદજી નાગરદાસ	,,
,, ત્રીભોવનદાસ ભુલાભાઇ ઠક્કર	,,
,, ઓઝા રણછોડ રામેશ્વર વકીલ	,,
,, મેહેતા નાનચંદ વનમાળી વકીલ	,,
,, મોતીભાઇ ધરણીધરદાસ દેસાઇ	,,
,, હરીલાલ ડાયાભાઇ	પોરબંદર
સેઠ હાજી ઇસમાઇલ અબુબકર ઝવેરી	,,
શા૦ દેવચંદ વંદ્રાવન	,,
ખાનશ્રી બાલેખાનજી અલીખાનજી	,,
પારેખ ગોવિંદજી નાનજી બુકસેલર	જુનાગઢ
મી૦ ત્રીકમજી દયાળજી શીરસ્તેદાર	,,
શેખ ઉમરભાઇ મહમદભાઇ	,,

સુલતાન મહમદખાનજી શેરખાનજી જુનાગઢ
મી૦ ગોરધનદાસ પરસોતમદાસ જામનગર
મી૦ જેઠવા નથુજી લાધાજી ,,
ઠક્કર ધરમસી દામજી ,,
મી૦ નરસીંહપ્રસાદ રેવાશંકર બુચ } ,,
ઉરફે માસ્તર બુચ સીંગાપોર }
મી. મહમદ હાસમ બેચીઆ જેતપુર
કુમારશ્રી માનસીંગજી સાહેબ લખતર
મી. મોહબતસીંગ ચાંદાભાઇ પરમાર મુળી
,, ફુલચંદ વલભજી શાહ મોરબી
,, મનસુખલાલ કીરતચંદ ,,
,, ત્રીભોવનદાસ સામલજી મોટા દેવલીઆ
,, ગુલાબસીંહજી કેસરીસીંહજી તાલુકદાર.વાવડી
,, નેમચંદ મુલજી વકીલ જામ જોધપુર
,, ખોજા નુરમહમદ સુંદરજી ,,
,, લક્ષ્મીદાસ દામોદરદાસ મુની સીહોર
,, ઓધવજી ડાહ્યાભાઇ મહેતા ઉચડી
મી. વનમાલી માવજી ત્રવાડી કોબડી
,, આશાભાઇ ભાઇલાલ સરવેયર માણાવદર
મુનશી હામદમીઆં ઇબ્રાહીમમીઆં કાતબ
કુતીઆણા

ગોહેલ મોહબતસીંહજી રવાભાઈ.વાવડીલાભભાઇ
મી. કૃષ્ણશંકર હીરાશંકર પંડયા વઢવાણ
શેઠ અમરસી પીતાંબર દવાવાલા સનખડા
મી. ત્રીકમજી જગન્નાથ રાજયગોર દેદાદરા
પારેખ વીઠલદાસ મુલજીભાઇ લાલપુર
શેઠ પરસોતમ ખીમજી કોઠારી બાલાગામ
શેઠ કે. રજબઅલી માંગરોલ
સોની કરસન મયારામ મહુવા બંદર
વકીલ નંદરામ પરાગજીની કું. નાગેસરી
રાણા ગોવીંદસંગ નાના કંથારીઆ
શાહ દુલભજી જેચંદ વકીલ કાનપર
શેઠ અયુબ મહમદ લધા ભાણવડ
,, અ. કરીમ અયુબ ,,
,, હાસમ સકુર ખડબાઇ ,,
,, હાજી ઉસમાન મહમદ ,,
,, હાજી ઉસમાન હુસેન ,,
ભા. નુરમોહમદ ઓસમાન તાકસેરી
મી૦ હીમતલાલ નરસીદાસ બી. એ. એલ.
એલ. બી. ઉના

શેંતા ઇબ્રાહીમ જીજીભાઇ સીદસર
મી૦ કનૈયાલાલ જદુરામ આમરણ
મીસ્તરી પરસોતમ દેવસી ધ્રોળ

મહારાજા રાજસાહેબ શ્રી અમરસીંહજી
બાહાદુર વાંકાનેર
ગોંસાઇ સીવગર અભેગર હડાલા
મી૦ સામલજી નાનજી ન્યાયાધીશ બીલખા
,, સુખલાલ ઓધડદાસ (૨) નાગનેસ
,, શીવલાલ નરભેરામ ભટ કમલેજ
બક્ષી છોટાલાલ બાપુલાલ ડાકટર ધોલા
મી૦ જીવરામ માધવજી રાજગોર પાદરી
" અબદુલ લતીફ બાવા ઇસમાઇલ ધોરાજી
" કનૈયાલાલ ગીરધરલાલ કોઠારી.બી.એ. રાજકોટ

કુચ્છ.

શાહ પદમશી નથુ દુર્ગાપુર
જોશી મહાશંકર દામોદર (૩) અધોઇ
મુનશી શાહબુદીન બાવામીઆં ભુજ
શાહ લક્ષ્મીચંદ ખેંગાર ,,
વોરા તેજસિ સકલચંદ ,,
મી. અમરચંદ ગલાલચંદ (૨) ,,
જોશી મોતીરામ ધનસ્યામદાસ લખપત
મી. પ્રભાશંકર ટોપણદાસ કેવરીઆ ચાવળકા
ઠકર વાલજી ગોકળદાસ વકીલ નખત્રાણા
અસમાન આમુમીઆં મુનસી ,,
ઠા. રતનસી વસ્તા રતનપુરા
મી. લાલજી ચાંપસી માંડવી
,, હંસરાજ ગોવરધનદાસ ,,
,, કલ્યાણજી પરશોતમ ભીમાણી ,,
મી. પીરોશા પાલણજી ,,
,, જીવણદાસ લીલાધર મટાણી ,,
બારોટ માણશી માલા મુદરા
પરમાર સતાજી માનસીંગજી ,,
ઠા. દ્વારકાદાસ મોરારજી ,,
,, શીવજી ચત્રભોજ કરસનદાસ ,,
મહેતા રતનશી લાલજી ,,

સીંધ.

મી. પીતાંબરદાસ એ. વી. (૨) છાછરા થરપારકર
,, ધનસ્યામદાસ ઠાકરદાસ ભાટીઆ ઠઠ્ઠા
,, લાલચંદ આઇદાસ ,,
મીસ્તરી હરજી કલ્યાણજી રાટોડેરો
ઠકર ત્રીકમદાસ દેવજી જમીનદાર મીરપુરખાસ
મી. મુળશંકર પ્રભુરામ દવે એમ. ઇ. મેદજીરોડ
,, એમ. એચ. ચંદુઆની કરાંચી

મી. છગનલાલ હરગોવનદાસ ઝવેરી કરાંચી
જાન મહમદ ભાણજી ખોજા ,,
શા. વાલચંદ ગંગાવીષ્નું સરાફ ,,
મહેતા તેજપાલ ખેતસી ,,
મી. હોરમસસજી ફરામજી ,,
શાહ લલ્લુભાઇ ગુલાબચંદ ,,
મી. વીસરામ કાનજી ,,
,, કેશવજી હીરજી ,,
,, પ્રેમજી રણછોડ એનજીનીયર ,,
,, લોકુમલ વલ્લભદાસ ,,
,, ફરામરોજ ફ. દમરી ,,

મહારાષ્ટ દેશ.

મી. હોરમસજી અરદેસર વાડીઆ પુના
શેખ અબદલ્લા મહમદ ,,
મી. નરોતમ જીવણ ખત્રી ,,
મી. કુંવરજી નસરવાનજી માહાબ્લેશ્વરવાળા ,,
,, પેસ્તનજી નસરવાનજી મોબેદ પંથકી ,,
,, હીરાભાઇ સામલભાઇ અમીન માલેગામ
શાહ શામજી લાડણ ભગાડ ચાલીસગાંવ
મી. રતનજી સોરાબજી લાલા ભુસાવલ
,, મનચેરશા હોરમસજી કોચબીલ્ડર તલોદા
,, ખરસેદજી કાવસજી ફોજદાર હુબલી
શા. માણેકલાલ હરજીવનદાસ બેટાવડ
મી. વેલજી કેશવજી પનવેલ
,, પરશોતમ જેઠાભાઇ ઠક્કર ,,
,, ધનજી લધા ,,
મી. ભીખાજી નારાયણ નેને. ઊરણ

એડન.

મી. અબદુલકયુમ અબદુલ રહીમ પાંજનીવાલા એડન.
જમશેદજી દાદાભાઇ પટેલની કું. ,,
શા. ફુલચંદ ઝુંઝાભાઇ ,,
મી. ગુસ્તાદજી પેસ્તનજી પટેલ ,,
,, રતનજી પેસ્તનજી પટેલ ,,
,, ખરસેદજી ફરામજી ભોટ ,,
,, હોરમસજી ફરામજી વરીઆવા ,,
શા. જગજીવન દેવકરણ લોહીયાવારા ,,

સેન્ટ્રલ ઇન્ડીઆ એજન્સી.

મી. ભીમભાઇ જીવણજી દેસાઇ રાવટી
મી. નવરોજી એરચશા સુરતી ઇનજીન ડ્રાઇવર બીના
મુનશી રાજા ભાલચંદ્રરાવ ભગવંતરાવ જાગીરદાર ગ્વાલીઅર
મી. કુંવરજી ફરદુનજી કંટ્રાકટર (૩) જાબુવા
,, જેઠાલાલ ઈંદરજી રેવેન્યુ સીરેસ્તેદાર ,,
,, રવીશંકર મહાશંકર સાયર મોતમીન ,,
,, નાનાલાલ વલદસુખલાલજી જોશી ,,
,, બાળકૃષ્ણ ડાક ' કારકુન ,,
કોઠારી મોતીલાલ વકીલ ,,
મી. ચુનીલાલ હીરજી આબકારી ઇન્સ્પેકટર ,,
,, ઘેલાભાઇ નાથાભાઇ વકીલ ,,
,, કનૈયાલાલ સુખલાલ પંડયા જેલર ,,
ત્રવાડી મણીલાલ દોલતરામ ફોજદાર ,,
શા. મોતીચંદ જાલમચંદ ,,
મી. અંબાલાલ ઇશ્વર વકીલ ,,
શેઠ દેવરાજ ખીમજી કંટ્રાકટર ઈંદોર
મી. કુંવરજી દાદાભાઇ વાસણીયા ,,
,, કાવરૂજી દાદાભાઇ વાસણીઆ ,,
,, હોરમસજી દાદાભાઇ વાસણીઆ ,,

રજપુતાના એજન્સી.

મી. યાર મહમદખાં પોલીસ ઇનસ્પેકટર કુશલગઢ
,, ચુનીલાલ હીમાભાઇ ચાંદામલ
,, દીનાનાથ એન જાની ગરોટ
દેસાઈ લલુભાઇ ભીમભાઇ સીરોહી
મી. રામકિશન શર્મા અજમેર

પંજાબ ઈલાકો.

મી૦ લાલજી લખમસી શેઠ અનારકલી
જે. રૂસ્તમજી કું. લાહોર
મી૦ ઇબ્રાહીમ અબદુલહુસેન પેશાવર
,, બાપુભાઇ લાલભાઇ પતીઆલા

સંયુક્ત પ્રાંત

ડા૦ સી. એમ. કંટ્રાકટર એલ. એમ. એન્ડ એસ. ઇટાવા
મી૦ જમશેદજી જે લાલા કાનપુર

બંગાલા ઈલાકો.

સેઠ તૈયબઅલી મુલ્લાં કરીમજી કલકત્તા

મી૦ ગુલાબભાઇ લાલભાઇ દેસાઇ   કલકતા
,, ગુલાબભાઈ દાજીભાઇ દેસાઇ   ,,
,, ડાયાભાઇ ગોવીંદજી દેસાઇ   ,,
,, ડાયાભાઇ દેવશંકર પાઠક   ,,
શેઠ મેહમુદ મુસાજી સાહેલેજી   ,,
મી૦ સુલેમાન સાલેભાઇ હાટીઆ વરીઆવકર   ,,
,, યુસુફ મહમદ હાટીઆ વરીઆવકર   ,,
,, અહમદ ઇબ્રાહીમજી ઉમરજી કઠોરકર   ,,
,, ઇસ્માઇલ ઇબ્રાહીમ સાલેજી કઠોરકર   ,,
,, મહમદ હસન વાંકડ કઠોરકર   ,,
,, ઇસ્માઇલ હાજી સુલેમાન મપારા વરીઆવકર   ,,
,, યુસુફ અહમદ મુલ્લાં વરીઆવકર   ,,
,, મહમદ ઇબ્રાહીમ કાસુજી વરીઆવકર   ,,
,, હાજી મહમદ હુસેન પટેલ વરીઆવકર   ,,
,, અહમદ ઇબ્રાહીમ પટેલ રાંદેરકર   ,,
,, મુલશંકર ભગવાનજી રાવલ   માનભુમ
,, રાજગોર હરીરામ કુવરજી   ચીતાગોંગ
,, રહીમ કરીમ   ,,

મધ્ય પ્રાંતો.

મી. બાપુ આલજી રાજા કંટ્રાકટર વેનગંગાબ્રીજ   બ્રહ્મપુરી
,, કેખશરૂ બરજોરજી દેસાઇ   બહનેરા
,, ગોવિંદરાવ મંડલોઇ   ખંડવા
,, ચુનીલાલ રેવાશંકર   ,,
જોશી હરજીવન ગોવિંદજી   નાગભીડ
મીસ્ત્રી વીસરામ આણંદ   ,,
મુનસી વરજલાલ ડાયા પારેખ ઘોડાજરી ટેંક

નિઝામનું રાજ્ય તથા વરાડ પ્રાંત.

મી, ધનજી જાદવજી આણદાણી   અકોલા
શેઠ ઇસમાલજી મુલ્લા ઇબરામજી   વરોરા
મી. મેઘજી માવજી કંટ્રાકટર   ખાનગામ
,, કાનજી કાળા   વન
,, ઠક્કર કલ્યાણજી પરસોતમ   શંકરપાલી

મદ્રાસ ઈલાકો.

મી. માણેકચંદ હરજીવનદાસ (૨)   કોચીન
,, લક્ષ્મીદાસ લાલજી   ટ્રાવણકોર
,, ખુલાખીદાસ લલ્લુભાઇ ગોલ્ડ મરચન્ટ   ત્રીવેંદ્રમ

મી૦ વ્યાસ, જે. જે.   વેરટહીલ મલબાર
,, બાલુભાઈ, કે, ઢગટ, ઉમરેઠવાલા   મદુરા
,, ભાઇમીઆ હબીબુલ્લા   એજવાડા

પોર્ટુગીઝ સંસ્થાન

ઠાકોર છગનલાલ જેસીંગજી   દમણ
જોશી ભવાનીશંકર દયારામ   મોટી દમણ

બ્રહ્મ દેશ.

મી, અહમદ ઇબ્રાહીમ   માંડલે
,, દુલભદાસ પટેલ જુવેલર   ,,
,, લાલભાઇ   ઓકાન
,, મહમદ ઇસપ ભામ   મુલમીન
,, સી. વી. ધલીઆરા   માંડલે
,, આદમ દાદાભાઇ   ફોર્ટસ્ટેડમેન
,, દશરથલાલ આર જોશી   રંગુન
,, યુસફ અલીમહમદ પારેખ   ,,
,, મુળચંદ આત્મારામ   ,,
પાઠક જીવરામ પુરૂશોતમ   ,,
મી. ગોપાળજી ડાયાભાઇ   ,,
,, યાકુબ અબદુલગની   ,,
,, મોહમદભાઇ નાલાભાઇ આટીઆ   ,,
,, મહમદ કાસમ ભામ   ,,
,, ધનજીશાહ કાવશજી પટેલ   ,,
,, હાજી હાફિદ એગમહમદ (૨)   ,,
,, ગોકલદાસ ડાહ્યાભાઈ ચીખલીકર   ,,
,, એ. હ. સીંગાપોરી   ,,
,, હાજી મહમદ કાસમ ભરૂચા (૨)   ,,
,, સુલેમાન દાદાભાઇ બીરાદર   ,,
,, ફૈજલુલ્લા ગુલામરસુલ   ,,
,, અહમદ ઇસમાઇલ આટીઆ   ,,
શેઠ અલી હાશમ આરેફ   ,,
,, માહમુદ હાશમ આરેફ   ,,
,, આરેફ ગુલામ મેહતર   ,,
,, ઇબરાહીમ ઇસુફ ભાઇમીયાં   ,,
,, કાશમ ઇસુફ ભાઇમીઆં   ,,
,, ઇબરાહીમ મોહમદ પટેલ   ,,
,, ઇસમાઇલ આજમ ટીલી   ,,
,, શાલે આજમ મુકરદમ   ,,
,, હાશમ મુકરદમ   ,,
,, ઇસમાઇલ મોહમદ હશનજી મમુજી કમ્પની
,, ઇબરાહીમ આજમ કંપની   ,,

મી૦ ઇબરાહીમ આરેફ દુધા	રંગુન
,, એમ. ઇ. પટેલ	,,
,, શોમજી નાનજી	,,
,, મોહમદ સુલેમાન મામસા	,,
,, ઇબરાહીમ વીરજી	,,
,, ઇબરાહીમ અસ્માલજી ભાઇમીઆં	,,
,, સી. ઇ. માલમ નાં. ૩૯ મરચંટસ્ટ્રીટ	,,
,, મુસા ઇબરાહીમ આજમ	,,
,, અહમદ ઇબરાહીમ આજમ	,,
,, મોહમદ આરેફ દુધા	,,
,, હાજી ઇબરાહીમ મોહમદના ખુદા	,,
રા. રા. મોતીલાલ પુરુષોતમ પંડયા	,,
,, નારણજી નીછાભાઇ મેહેતા	,,
,, જતીઅતરામ કેશવરામ દેશાઇ	,,
,, ગોવીંદજી ભુલાભાઈ દેશાઇ	,,
,, ગુલાબભાઇ રણછોડજી દેશાઇ	,,
,, જીવણજી ખંડુભાઇ દેશાઇ	,,

પુર્વ આફ્રિકા.

મી. નાથુભાઇ જીવણજી દેસાઇ	મોમ્બાસા
,, એદલજી હોરમસજી સોપારીવાલા	,,
,, કેશવરામ વજેરામ	,,
,, સુલેમાનજી યુસફજી	,,
,, ઇબ્રાહીમજી આદમજીની કં૦	,,
,, જીવાજી ઇસાજી	,,
,, અલીદીના વીસરામ	,,
,, હીરાચંદ કાળા	,,
,, વિશ્વનાથ ડાહયા ઠક્કર	,,
,, રવજી વીશરામ	,,
,, હરીદાસ દામોદરની કં૦	,,
,, પીતામ્બર મહાશંકર	,,
,, ચાંપશી રામદાસ	,,
,, ખીમજી લધા વાઘેલા	,,
,, જમશેદજી એન પટેલ	,,
,, રજબઅલી બ્રધર્સ	,,
,, હાજી આદમ એન્ડ સન્સ	,,
,, ગોરધનદાસ હેમરાજ	,,
,, મગનલાલ મંછારામ ભટ	મોમ્બાસા
,, જાન મહમદભાઇ હાજી	,,
,, ખોજા અલીદીના હાસમ	ઝંગબાર
ખોજા શીયા ઇમાની ઇસ્માઇલી કાઉન્સીલ	,,
મહમદભાઇ રેમતુલા વારસી	,,
શેઠ પીરમહમદભાઇ કાનજી સીએદીના	,,
,, ગુલામ હુશેનભાઇ ભલુકુરજી	,,
,, આલે મહમદભાઇ વલીધારસી	,,
શેઠ મનજીભાઇ લાલજી સેક્રેટરી	,,
,, મીઠાભાઈ જેસા	,,
ભગત જુમાભાઇઇસમાલ કરાંચીવાલા	,,
શેઠ ગુલામ હુશેનભાઇ જાફર રામજી	,,
,, હાશમભાઇ વીશરામ હરજી	,,
,, મોલે દીનાભાઈ અલારખીયા ડોસા	,,
,, અલી દીનાભાઇ જાફરપાર	,,
,, જીવણભાઇ લાલજી	,,
,, ગુલામ હુશેનભાઇ હરજી સુમાર	,,
,, મામધભાઇ સુમાર માડાગાસ્કરવાલા	,,
,, ઇબરાહીમભાઈ કરમાલી	,,
ભાટીઆ માજન લાયબ્રેરી	,,
તુરક ઇસમાઇલ રેમતુલા મુસાની	ઝીંઝા
વોરા મીઆંઇ મુલ્લાભાઇજી	મલીન્ડી
મી. એ. દાઉદ (૨)	દારેસલામ

દક્ષિણ આફ્રીકા.

મી૦ ઇસમાઇલ સાલેહ મહમદ પોરબંદરવાળા	પ્રીટોરીઆ
,, નુર મહમદ હાસમ તરસઇવાળા	,,
,, ઇસમાઇલખાં દોલતખાં પોરબંદરવાલા	,,
,, તૈયબદાદા રાણાવાવવાલા	,,
,, પ્રેમા જાખા ઓદાલીવાલા	જોન્સબર્ગ
મી. અહમદ ઇસમાઇલ જોરા (૩)	,,
,, પરાગજી કલ્યાણજી દેસાઈ	,,
,, ભાગીઆ છાણીઆ તવડીકર	,,
,, લખુ કાલા તવડીકર	,,
,, લલ્લુ હીરા મીરજાપોરકર	,,
,, રામજી ભીખા (૨)	ડરબન